



การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชนเพื่อส่งเสริม "ลีลาศ" ให้เป็นกิจกรรม  
ส่งเสริม วัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย

CRITICAL PARTICIPATORY ACTION RESEARCH BY YOUTH TO PROMOTE "SOCIAL  
DANCE" AS GENDER EQUALITY CULTURAL ACTIVITY IN THAI SOCIETY

บุญญลิตา บุษปะเกศ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2567

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชนเพื่อส่งเสริม "ลีลาศ" ให้เป็นกิจกรรม  
ส่งเสริม วัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย



ปริญญานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร  
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์  
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ  
ปีการศึกษา 2567  
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

CRITICAL PARTICIPATORY ACTION RESEARCH BY YOUTH TO PROMOTE "SOCIAL  
DANCE" AS GENDER EQUALITY CULTURAL ACTIVITY IN THAI SOCIETY



A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements  
for the Degree of DOCTOR OF PHILOSOPHY  
(Development Education)  
Graduate School, Srinakharinwirot University  
2024  
Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชนเพื่อส่งเสริม "ลีลาศ" ให้เป็นกิจกรรม  
ส่งเสริม วัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย

ของ

บุญญสิดา บุษปะเกศ

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

..... ที่ปรึกษาหลัก ..... ประธาน  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเมษย์ หนกหลัง) (รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ศรีสวนแดง)

..... ที่ปรึกษาร่วม ..... กรรมการ  
(อาจารย์ ดร.พีรเดช ประคองพันธ์) (อาจารย์ ดร.วรสรณ์ เนตรทิพย์)

..... กรรมการ  
(รองศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒนาผล)

|                      |                                                                                                                                           |
|----------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ชื่อเรื่อง           | การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชนเพื่อส่งเสริม "ลีลาศ" ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริม วัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย |
| ผู้วิจัย             | บุญญลิตา บุษปะเกศ                                                                                                                         |
| ปริญญา               | ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต                                                                                                                         |
| ปีการศึกษา           | 2567                                                                                                                                      |
| อาจารย์ที่ปรึกษา     | ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุเมษย์ หนกหลัง                                                                                                    |
| อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม | อาจารย์ ดร. พีรเดช ประคองพันธ์                                                                                                            |

อุดมการณ์ของ “ลีลาศ” คือกิจกรรมเพื่อทุกคนแต่ในทางปฏิบัติกลับแฝงการกำหนดบทบาทตามเพศกำเนิด และกลายเป็นเครื่องมือในการผลิตซ้ำค่านิยมการแบ่งเพศในสังคม ส่งผลให้ไม่เกิดกิจกรรมเพื่อทุกคนได้อย่างแท้จริง โดยการขับเคลื่อนครั้งนี้จึงเกิดขึ้นจากพลังของเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีพลังสร้างสรรค์ในการเปิดพื้นที่ให้แก่ทุกเพศอย่างเท่าเทียม การวิจัยนี้ดำเนินการ 2 ระยะคือ ระยะแรก เพื่อวิพากษ์บริบทความไม่เท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ลีลาศของไทย ด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบชาติพันธุ์วรรณาเชิงวิพากษ์ โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล 29 คน และระยะที่สอง เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ เพื่อสร้างแนวทางพัฒนาลีลาศให้ส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศและขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ โดยมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 14 คน ทั้งสองระยะใช้การวิเคราะห์แก่นสาระและใช้เทคนิคการตรวจสอบสามเส้าเพื่อยืนยันคุณภาพข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า 1. พื้นที่ลีลาศในบริบทวัฒนธรรมไทยยังถูกครอบงำด้วยบรรทัดฐานรักต่างเพศ ความเป็นชายเป็นใหญ่ และความเป็นชายที่มีอำนาจนำ 2. เยาวชนร่วมกันออกแบบกิจกรรมลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการสร้างสัญญา เช่น กฎกติกา ท่าเต้น เนื้อเพลง สื่อ เครื่องแต่งกายและบทบาทไม่แบ่งตามเพศกำเนิด และ 3. เยาวชนสามารถขับเคลื่อนแนวคิดสู่สังคมผ่านสื่อโซเชียลและร่วมแสดงในพื้นที่ที่ให้ความสนใจเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศ การสะท้อนผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงพลังการคิดเชิงวิพากษ์ของเยาวชนในฐานะผู้ร่วมสร้างความรู้และผู้ขับเคลื่อนสังคม พร้อมเสนอว่า “ลีลาศ” ควรเป็นกิจกรรมที่ปลอดจากการแบ่งเพศเพื่อเป็นพื้นที่ปลอดภัยทางเพศอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : ลีลาศ, การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์, ความเท่าเทียมทางเพศ, เพศวิถีศึกษา

|                |                                                                                                                                      |
|----------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Title          | CRITICAL PARTICIPATORY ACTION RESEARCH BY YOUTH TO<br>PROMOTE "SOCIAL DANCE" AS GENDER EQUALITY<br>CULTURAL ACTIVITY IN THAI SOCIETY |
| Author         | BOONYASITA BUSAPAKES                                                                                                                 |
| Degree         | DOCTOR OF PHILOSOPHY                                                                                                                 |
| Academic Year  | 2024                                                                                                                                 |
| Thesis Advisor | Assistant Professor Dr. Sumate Noklang                                                                                               |
| Co Advisor     | Dr. Peeradet Prakongpan                                                                                                              |

The ideology of "Social dance" is positioned as an activity for all. However, in practice, it is embedded with role assignments based on biological sex, and functions as a mechanism that reproduces gender norms in Thai society. This renders social dance not truly inclusive. The push for change has been led by youth, a group with creative energy and commitment to creating space for gender diversity and equal participation in contemporary society. This study was conducted in two phases. The first phase aimed to critically examine the context of gender inequality within Thai social dance space, using a critical ethnographic qualitative method with data collected from interviews with 29 key informants. The second phase employed critical participatory action research involving 14 stakeholders, aiming to construct a guideline pathway and to mobilize gender equality within the cultural practice of social dance as a gender-equitable activity through youth-led initiatives. Thematic analysis and data triangulation techniques were applied to ensure the credibility of the findings. The research found that (1) the space of social dance within Thai cultural contexts remains dominated by heteronormativity, patriarchy, and hegemonic masculinity; (2) youth collaboratively designed gender-equitable social dance activities in concrete forms through the creation of symbolic elements including redesign rules, choreography, lyrics, media, costumes, and non-gendered roles; and (3) youth successfully mobilized these concepts into society through social media and performances in interested spaces to promote gender equality. Reflecting their critical thinking capacity as co-creators of knowledge and social change agents, while proposing that social dance should be a gender-neutral activity that serves as a truly safe space for all gender expressions.

Keyword : Critical Participatory Action Research. Social Dance. Gender Equality. Sexuality Education.

## กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ อันเกิดจากความขยันหมั่นเพียรและความอุตสาหะของข้าพเจ้า และส่วนสำคัญยิ่ง คือ การได้รับการดูแลเอาใจใส่จาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเมษย์ หนกหลัง ในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ที่ให้ความทุ่มเท คอยชี้แนะแนวทาง การสั่งสอน การช่วยเหลือ ส่งเสริมสนับสนุน พร้อมทั้งความรัก ความเมตตาตลอดระยะเวลาในการศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยมีพลังกำลังใจและความใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลารวมถึงสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้สังคม จนนำไปสู่ความสำเร็จของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง นอกจากนี้ขอกราบขอบพระคุณ อ.ดร.พีรเดช ประคองพันธ์ ในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษา ร่วมที่คอยดูแลผลักดันคอยช่วยเหลือและสนับสนุนในการทำปริญญานิพนธ์และมีส่วนสำคัญในการทำปริญญานิพนธ์ให้สำเร็จเช่นกัน

อีกทั้งขอกราบขอบพระคุณ อ.ดร.กิตติกร สันคติประภา ผศ.ดร.ปรีชัช ดาวอุดม และคณาจารย์สาขาวิชา พัฒนศึกษาศาสตร์ ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยมีองค์ความรู้ของพัฒนศึกษาศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองและสังคม รวมถึงขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.สันติ ศรีสวนแดง ประธานกรรมการสอบ รศ.ดร.มารุต พัฒผล และ อ.ดร.วรสรณ์ เนตรทิพย์ ผู้เสียสละเวลาในการเป็นคณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์ และเติมเต็มงานวิจัยให้ความลุ่มลึกมากขึ้น

ขอขอบคุณความผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ของลีลาที่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตและเป็นส่วนหนึ่งของแรก ผักดันและจุดเริ่มต้นในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งเบื้องหน้าและเบื้องหลังที่เป็นกำลังสำคัญต่อการทำวิจัยครั้งนี้ เพราะงานวิจัยครั้งนี้ สำเร็จได้ด้วยความรัก ความเมตตา การสนับสนุนส่งเสริมเพื่อทำให้เกิดการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศใน ลีลาสู่สังคมด้วยและการมีส่วนร่วมของทุกคน คือ แรงพลังและหัวใจสำคัญของกระบวนการวิจัยในทุกขั้นตอน

ทั้งนี้ขอขอบคุณเพื่อนพัฒนศึกษาศาสตร์ รหัส 63 ที่ร่วมใช้เวลาในการเรียนและการศึกษาร่วมกันจนทำให้เกิดความรักและความผูกพันเหมือนเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน รวมทั้งรหัส 62 และรุ่นน้องรหัส 64 ที่คอย เป็นกำลังใจ และช่วยเหลือสนับสนุนและอยู่ร่วมเคียงข้างมาตลอดระยะเวลาของการศึกษา

ขอกราบขอบพระคุณครอบครัว คุณแม่ปิยนันท์ สุ่มหิรัญ สำหรับกำลังใจที่สำคัญที่สุดในชีวิต และคุณ พ่อรพีพัชร บุษปะเกศ ที่อยู่ในใจเสมอ รวมถึงนายทองคำ บุญมาก ผู้เป็นสามี และเด็กหญิงธัญชนก บุษปะเกศ ลูกสาว ที่ให้กำลังใจเสมอมา นอกจากนี้ขอขอบพระคุณผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จทุกท่านที่คอยช่วยเหลือสนับสนุนให้ ข้าพเจ้ามีเส้นทางเพื่อเป็นนักวิชาการเพื่อสังคม ท้ายสุดนี้ความดีทั้งหลายอันเกิดจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ขอมอบ ให้แด่ผู้มีพระคุณทุกท่านทั้งที่กล่าวถึงและไม่ได้กล่าวถึงมา ณ โอกาสนี้

บุญญลิตา บุษปะเกศ

## สารบัญ

|                                                                                               | หน้า |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| บทคัดย่อภาษาไทย.....                                                                          | ง    |
| บทคัดย่อภาษาอังกฤษ .....                                                                      | จ    |
| กิตติกรรมประกาศ .....                                                                         | ฉ    |
| สารบัญ.....                                                                                   | ช    |
| บทที่ 1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....                                                        | 1    |
| คำถามการวิจัย .....                                                                           | 11   |
| วัตถุประสงค์การวิจัย .....                                                                    | 12   |
| นิยามศัพท์เฉพาะ.....                                                                          | 12   |
| บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย .....                                             | 14   |
| ส่วนที่หนึ่ง: กิจการสถานบันเทิงในประเทศไทย และความดำรงอยู่ของวัฒนธรรมลีลาศใน<br>สังคมไทย..... | 17   |
| ส่วนที่สอง: วัฒนธรรม “ลีลาศ” ในสังคมไทย .....                                                 | 30   |
| ส่วนที่สาม: วัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ”ในสังคมไทย .....                      | 37   |
| ส่วนที่สี่ : การวิจัยเชิงการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชน .....                 | 61   |
| ส่วนที่ห้า : กรอบแนวคิดการวิจัย (Concept Framework) .....                                     | 70   |
| บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย .....                                                           | 73   |
| 3.1 วิธีการดำเนินการวิจัย .....                                                               | 76   |
| 3.1.1 สนามของการวิจัย (Field).....                                                            | 77   |
| 3.1.2 ผู้ให้ข้อมูล.....                                                                       | 77   |
| 3.1.3 การเข้าถึงข้อมูลและรวบรวมข้อมูล.....                                                    | 78   |
| 3.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....                                                                 | 80   |
| 3.1.5 ความน่าเชื่อถือของข้อมูล.....                                                           | 81   |



|                                                                                                                                                       |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 3.1.6 การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล .....                                                                                                               | 81  |
| 3.1.7 บทบาทของนักวิจัย .....                                                                                                                          | 82  |
| 3.2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย .....                                                                                                                    | 83  |
| 3.2.1 ระยะ 1 การวิพากษ์บริบทวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีสาค” ของ<br>สังคมไทย .....                                                        | 83  |
| 3.2.2 ระยะที่ 2 ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์เพื่อส่งเสริม<br>“ลีสาค” ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ ..... | 90  |
| บทที่ 4 ผลการวิจัย .....                                                                                                                              | 109 |
| ระยะที่ 1 เพื่อวิพากษ์บริบทวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีสาค” ของสังคมไทย                                                                   | 110 |
| ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชนเพื่อส่งเสริม “ลีสาค” ให้<br>เป็นกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ .....    | 126 |
| วงจรที่ 1 การสร้างแนวทางการพัฒนา “ลีสาค” ให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียม<br>ทางเพศผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชน .....          | 126 |
| วงจรที่ 2 เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีสาค”<br>โดยเยาวชน .....                                          | 169 |
| บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผล .....                                                                                                                        | 272 |
| สรุปผลการวิจัย .....                                                                                                                                  | 273 |
| อภิปรายผลการวิจัย .....                                                                                                                               | 278 |
| ข้อเสนอแนะการวิจัย .....                                                                                                                              | 301 |
| บรรณานุกรม .....                                                                                                                                      | 307 |
| ภาคผนวก .....                                                                                                                                         | 331 |
| ภาคผนวก ก .....                                                                                                                                       | 332 |
| ภาคผนวก ข .....                                                                                                                                       | 340 |
| ประวัติผู้เขียน .....                                                                                                                                 | 344 |

## บทที่ 1

### ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยตกอยู่ภายใต้ความทันสมัยแบบตะวันตกและกระแสโลกาภิวัตน์ การให้ความสำคัญของความทันสมัยในเชิงการผลิตและการลงทุนในการใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสูง เช่น เครื่องจักรกลขนาดใหญ่ โรงงานใหญ่ๆ จำนวนมาก ๆ และอัตราการขยายตัวของอาคาร บ้านเรือนที่มีความทันสมัยได้เพิ่มปริมาณที่สูงขึ้นตามความต้องการของตลาดแรงงาน และการใช้ชีวิตประจำวันและเทคโนโลยีมีส่วนเกี่ยวข้องควบคู่กับการพัฒนากระแสหลัก (Mainstream Development) โดยการทำให้บ้านเมืองพัฒนาทำให้ทันสมัยจากการที่ประเทศไทยได้รับการผสมผสานสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกที่ผสมผสานความเป็นตะวันตกและความเป็นไทยเข้าไว้ด้วยกัน (วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, 2555) นอกจากนี้กระบวนการทำให้ทันสมัย (Modernization) หรือเรียกสั้นๆ ว่าความศิวิไลซ์ (Civilization) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากประเทศกำลังพัฒนาไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้วโดยใช้สังคมตะวันตกเป็นต้นแบบในลักษณะการทำให้เป็นตะวันตก (Westernization) และยึดถือปฏิบัติตาม (Acemoglu et al, 2009; ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล, 2539) จากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป (Industrial Revolution) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงจากการทำเกษตรกรรมไปสู่การประกอบอาชีพทางด้านอุตสาหกรรมวิธีการผลิตเพื่อการยังชีพมาเป็นวิธีการผลิตเพื่อการค้า เกิดการขยายตัวเป็นเมือง (urbanization) ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม และวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2022; สนธยา พลศรี, 2545)

วิถีชีวิตที่ปรับตัวตามการพัฒนากระแสหลัก สังคมที่มีวิถีชีวิตแบบคนเมืองที่มีชีวิตและความเป็นอยู่มีความแตกต่างกัน ต่างคนต่างอยู่ เน้นการทำมาหากินเป็นหลักมีตัวเงินเป็นกลางในการแสดงออกถึงการกระทำและพฤติกรรมทางสังคม หลังจากนั้น คำว่า การพัฒนา ก็ได้แพร่กระจายออกไปทั่วโลก โดยมีการนิยามความหมายของการพัฒนาอย่างง่ายว่า “ทำให้ดีขึ้น” หรือการเปลี่ยนแปลงจากสภาพเดิมที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น (Change for the better) หรือการทำให้มีประสิทธิภาพอย่างสากล ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับกระบวนการเปลี่ยนแปลง วิวัฒนาการ ความเจริญเติบโต หรือความก้าวหน้า ทั้งอุตสาหกรรม และระบบเศรษฐกิจที่ทันสมัยของประเทศที่พัฒนาแล้ว (Pieterse, 2009) แต่ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง คำนิยามนี้ภายหลังได้มีการนิยามขยายความให้กว้างขึ้น โดยครอบคลุมหลายๆ มิติ นอกเหนือจากมิติทางเศรษฐกิจ เช่น สังคม วัฒนธรรม การเมือง และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น อีกทั้งยังมีการนำมโนทัศน์การพัฒนาไปเชื่อมโยงสัมพันธ์กับคำหรือสภาวะการณ์อื่น ๆ ที่ต้องการทำให้ดีขึ้นหรือเกิดการพัฒนามากขึ้น อาทิ การพัฒนาชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเมือง และการพัฒนาชนบท (Midgley, 2013)

จากสังคมการผลิตแบบยังชีพมาสู่การผลิตเพื่อการค้า และการเปลี่ยนรูปแบบสังคมแบบก้าวหน้าให้เป็นกระบวนการการทำให้เป็นอุตสาหกรรม (Industrialization) คือ กระบวนการที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงด้านการผลิตจากระบบเดิมสู่การผลิตสมัยใหม่ที่เป็นระบบ (System) (Reiner, 2010) ที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เจริญขึ้น (Change as growth) การพัฒนาจึงเป็นค่านิยมที่ยึดติดเกี่ยวกับความคิดของคนที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการอธิบายถึงการพัฒนาของคุณภาพชีวิตที่ดี (good life) (Kanbur, 2006) ซึ่งรูปแบบการพัฒนาแบบทันสมัยนี้ประชาชนส่วนใหญ่สามารถมองเห็นผลอย่างชัดเจนทั้งความหรูหรา ความสะดวกสบายที่เป็นแรงจูงใจสำคัญและทำให้เกิดการเคลื่อนไหวใน 3 รูปแบบ (Smelser, 1970) คือ รูปแบบการเคลื่อนไหวทางกายภาพ หมายถึงการนำเอาสิ่งใหม่ๆ หรือของใช้ทันสมัยเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าในการประกอบอาหาร ใช้อำนวยความสะดวกในการทำงาน รูปแบบการเคลื่อนไหวทางจิตเป็นการเคลื่อนไหวทางค่านิยม รสนิยม ความรู้สึกนึกคิดที่ก้าวไกลออกไปจากสภาพของความเป็นจริงในขณะนั้น หรือ รสนิยมสวนทางกับรายได้ นั่นเอง และรูปแบบการเคลื่อนไหวที่รวดเร็วมากตามกระแสการพัฒนา โดยเฉพาะในประเทศด้อยพัฒนาในการเคลื่อนไหวทางสังคม (กนกวรรณ มะโนรมย์, 2562) ดังนั้นการปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความทันสมัยนี้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนที่สำคัญ คือ ทำให้เกิดความเข้าใจในการที่จะยอมรับสิ่งใหม่ๆ เข้ามาในชุมชน จะต้องคำนึงถึงให้รอบคอบเพราะไม่เช่นนั้นแล้ว ชุมชนหรือสังคมนั้นจะมีลักษณะดังคำกล่าวที่ว่า “ทันสมัยแต่ไม่พัฒนานั่นเอง” (นางชนก ผิวเกลี้ยง, 2556)

การลีลาศ (Social Dance) คือสิ่งหนึ่งที่สะท้อนการนำเอาแนวคิดการทำให้ทันสมัยแบบตะวันตกเป็นวัฒนธรรมที่แพร่ขยายเข้ามาในประเทศไทยตามแบบของชาวตะวันตกแถบยุโรปและชาวอเมริกัน (Lavelle, 1960; Moore, 2002) เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทย โดยรับผ่านทางชนชั้นนำไทยในแต่ละยุคแต่ละสมัย โดยเฉพาะในช่วงต้นของการรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้าสู่สังคมไทย เริ่มปรากฏในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ตอนปลาย โดยเฉพาะในยุครัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นช่วงที่ชนชั้นนำไทยมีความพยายามในการทำให้ประเทศ “ทันสมัยแบบตะวันตก” เพื่อเทียบเท่ากับจักรวรรดิยุโรป การเต้นลีลาศจึงถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ของความอารยะและความศิวิไลซ์ (Askew, 2002; จิตติ มงคลชัยอรัญญา, 2562) และกลายเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายสร้างชาติที่พยายามวางรากฐานความทันสมัยผ่านวัฒนธรรมการแต่งกายให้ทันสมัยอย่างตะวันตก (Reynolds, 2006; ญัฐพล ใจจริง, 2558) “ลีลาศ” จึงถูกสถาปนาให้เป็นส่วนหนึ่งของการทำให้ทันสมัยแบบตะวันตก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเชื่อมโยงของวัฒนธรรมลีลาศกับโครงสร้างอำนาจ

ทางวัฒนธรรมไทย จากการพัฒนาแนวคิด “ไทยสมัยใหม่” (modern Thai identity) ในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นผลมาจากความจำเป็นในการปรับตัวในการสร้างอัตลักษณ์ที่เป็นอารยะทัดเทียมกับตะวันตกเพื่อป้องกันการตกเป็นอาณานิคม โดยใช้วัฒนธรรมตะวันตก เช่น การแต่งกาย ศิลปะการแสดง และการเดินรำ หรือ ลีลาศ เป็นเครื่องหมายของความคิดวิไลซ์ และเป็นกระบวนการที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมไทยดั้งเดิมกับตะวันตก (Cultural Hybridization) และค่อย ๆ ไหลผ่านแทรกซึมผสมผสานเข้ากับวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย (Canclini, 1995; Pieterse, 2009; Reynolds, 2006; สายสวาท ราโพธิ์, 2556; รัชสกุลย์ บุญชลอ, 2551) ซึ่งวัฒนธรรมลีลาศและวัฒนธรรมไทยมีความขัดแย้งของชนบทรหมเนียมและวัฒนธรรมเรื่องเพศและการแต่งงาน ดังนั้นการถือครองพรหมจรรย์เป็นเรื่องที่ผู้หญิงจะต้องรักษานวลสงวนตัวและกิริยามารยาท และการแต่งงานต้องตัวผู้หญิงในที่สาธารณะไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเสรีในสมัยอดีต (Linton, 1936; ชลิดาภรณ์ สัมพันธ์, 2551)

การแพร่ขยายวัฒนธรรมลีลาศในสังคม การถือเนื้อถือตัวของหญิงไทยในอดีตถูกผันแปรเปลี่ยนไปในสังคม ซึ่งวัฒนธรรมนี้ สังคมที่เจริญกว่าอาจจะรับวัฒนธรรมของสังคมที่ด้อยกว่าก็ได้ และในทำนองเดียวกัน สังคมที่ด้อยกว่าอาจจะไม่รับวัฒนธรรม ของสังคมที่เจริญกว่าก็ได้ โดยการแพร่กระจายวัฒนธรรมลีลาศจะขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของบุคคลด้วย การทำให้วัฒนธรรมไทยดั้งเดิมให้กลายมาเป็นวัฒนธรรมการลีลาศแบบตะวันตกที่กำหนดให้ผู้ชายและผู้หญิงสามารถแต่งงานได้อย่างอิสระได้ในขณะเดินลีลาศถือเป็นเรื่องปกติทั่วไปในการทำกิจกรรม (Elizabeth & Baines, 1998; Moore, 2002) เป็นการเปิดพื้นที่ให้วัฒนธรรมอื่นเข้ามาครอบครองพื้นที่ทางวัฒนธรรมไทยแบบดั้งเดิม การผสมผสานกลมกลืนทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันที่จากวัฒนธรรมหนึ่งแพร่กระจายไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่งจึงเป็นกระบวนการที่มีลักษณะสำคัญการผสมผสานวัฒนธรรมเพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมใหม่ ดังนั้นวัฒนธรรมจึงเป็นส่วนประกอบที่ถูกสร้างขึ้นจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มนุษย์มีต่อกันซึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลาต่าง ๆ (Frontiers, 2021; Stocking, 1989)

แสดงให้เห็นว่าความทันสมัย (Modern) เพื่อให้เกิดความทันสมัยแบบตะวันตก ไม่ใช่เพียงการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีหรือเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีคิด วิถีชีวิต และความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดการสูญเสียอัตลักษณ์ของตนเองด้วย (Bhabha, 2012; Escobar, 2011; Said, 1978) ดังนั้นความทันสมัย (Modern) จึงมีอิทธิพลที่กว้างไปถึงมิติอื่น ๆ ด้วยไม่ใช่เพียงแค่เรื่องของแฟชั่น การบริโภค ค่านิยม การใช้เทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารเพียงเท่านั้น แต่ความทันสมัยยังครอบคลุมไปถึง สภาพสังคม ความคิดความเชื่อ การผลิต

การเมือง/การปกครอง ระบบราชการและวัฒนธรรม ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ที่ผลักดันให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และกิจกรรมต่าง ๆ ในการสร้างความทันสมัยในสังคมไทย เช่น การดูหนัง ฟังเพลง ตลอดจนการซื้อขายสินค้าจากร้านข้างถนน เป็นการซื้อขายสินค้าในห้างฟรั่งแทน และการเดินร่ำ หรือ การเดินลีลาศ เป็นต้น (Taruskin, 2013) ซึ่งในมิติทางวัฒนธรรมนั้น จากการล่าอาณานิคมของประเทศยุโรปตะวันตก และการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ของศาสนาจักรโดยคณะมิชชันนารี นำเอาความทันสมัยแบบตะวันตกของวัฒนธรรมลีลาศ (Social Dance Culture) มาสู่สยามประเทศในขณะนั้น (Francisco, 2007; ธนาสฤษฎ์ สตะเวทิน, 2555)

ดังนั้น วัฒนธรรม การเรียนรู้กับภาษาเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่มนุษย์ค่อยๆสะสม และพัฒนาขึ้นมาในวัฒนธรรมที่เจริญ ภาษาที่ย่อมจะเจริญตามไปด้วย ภาษาเป็นสิ่งที่แสดงแนวความคิดและคุณค่าความนิยมในชีวิตในหมู่บุคคลที่ยึดถือวัฒนธรรมนั้น ทั้งนี้หมายความว่าในความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ “ในสังคมหนึ่งย่อมไม่เหมือนกับอีกสังคมหนึ่ง” (บำรุง บุญปัญญา, 2549; สาโรจน์ โอพิทักษ์ชินวิน, 2550) โดยการถ่ายทอดวัฒนธรรมการเดินลีลาศแบบสมัยใหม่ การเปลี่ยนผ่านคลื่นไหลตามกาลเวลาในรูปแบบการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม การปฏิสัมพันธ์การรวมกลุ่มจึงเกิดขึ้นเพื่อทำกิจกรรมในรูปแบบเดียวกัน เกิดเป็นกลุ่มสังคมในพื้นที่วัฒนธรรมของการลีลาศเพื่อการเข้าสังคมและการพัฒนาทำให้เกิดความเป็นศิวิไลซ์ของผู้มีอารยเป็นผู้ที่เจริญแล้ว การเปลี่ยนผ่านจากวัฒนธรรมดั้งเดิมสู่วัฒนธรรมสมัยนิยม “ลีลาศ” จึงเกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนากระแสหลักที่ทำให้สังคมไทยเกิดวิวัฒนาการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตำแหน่ง แห่ง ที่ และบริบทนั้น ๆ วัฒนธรรมถูกประกอบสร้างจากสังคม (Socially constructed) และชุดความรู้ (knowledge) ทำให้ผู้แสดง (Actor) ตกอยู่ภายใต้โครงสร้างบรรทัดฐานทางสังคม (Normalizations) ของการจัดระเบียบและวิถีปฏิบัติตามผู้นำรัฐ เช่น การนุ่งห่มและการใส่เสื้อผ้าแต่งกายแบบสากลนิยมถือเป็นวิถีของผู้เจริญ การไม่เคี้ยวหมาก เป็นต้น โดยที่ไม่สามารถต่อรองกับอำนาจและความสัมพันธ์เชิงอำนาจเหล่านั้นได้ วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งผูกมัดบุคคลในสังคมเข้าด้วยกันตามลักษณะที่สังคมนั้นๆ อันแสดงออกในรูปแบบของรสนิยม (tastes) ที่มีความแตกต่างกัน (Bourdieu, 2009)

อีกทั้งสังคมไทยภายใต้ระบบปิตาธิปไตย (Patriarchy) ที่สังคมชายเป็นใหญ่ส่งผลให้ผู้หญิงอยู่ในสถานะทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่ด้อยกว่าและส่งผลให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี (Walby, 1990; Yodket, 2013) ที่วัฒนธรรมจึงประกอบสร้างสัญลักษณ์ (Symbolization) การให้ความหมายที่มีความแตกต่างหรือมีความขัดแย้งทางวัฒนธรรมในความสัมพันธ์เชิงอำนาจนั้น การสนองตอบต่อสังคมภายใต้วัฒนธรรมทางเพศจะแตกต่าง



หลากหลายขึ้นอยู่กับแต่ละวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปตามกาลเวลาของประวัติศาสตร์ ประเพณี และวัฒนธรรม ทำให้การกำหนดคุณค่าของความเป็นหญิงและความเป็นชายย่อมแตกต่างกันไป โดยเพศภาวะที่สังคมกำหนดขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ และโครงสร้างทางสังคมแต่ละสังคม (สรยา รอดเพชร, ทศนีย์ ทานตวาทิช และ นัทธนี ประสานนาม, 2551) เช่น ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม การศึกษา ชนชั้นต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดจากเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ความเป็นชายมักอยู่ในสถานะที่เหนือกว่าและได้รับการยกย่องในสังคมมากกว่า หญิงในทุกพื้นที่ทางสังคม ความเชื่อที่ว่า “ผู้หญิงเป็นควาย ผู้ชายเป็นคน” หรือ “ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง” ความเชื่อนี้สะท้อนการผลิตซ้ำความคิดแบบผู้ชายเหนือกว่า ทำให้ผู้ชายเป็นฝ่ายนำและผู้หญิงต้องยอมตาม การเบียดขับ กดทับทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยที่ผู้แสดงสยบยอมต่ออำนาจชายเป็นใหญ่โดยการครอบงำโดยความเป็นชายให้เป็นไปตามโครงสร้างทางสังคม ตามบริบท บทบาท และหน้าที่ที่ถือครองอำนาจอยู่ในพื้นที่ที่ดำรงอยู่ (Anderson, 2002; Gramsci, 1999) เป็นตัวกำหนดในเรื่องบทบาททางเพศ (gender) ของวัฒนธรรมประกอบสร้างสัญลักษณ์ (Symbolization) ทางวัฒนธรรมลีลาแบบสากลนิยมที่ผู้ชายเด่นกับผู้หญิงถือเป็นเรื่องปกติของสังคม (Wieschialek, 2003)

การดำรงอยู่ของวาทกรรม (Discourse) ความรู้ อำนาจและความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ผูกติดโยงกับความคิด ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม ที่หล่อหลอมผ่านกระบวนการสร้างอัตลักษณ์และตัวตนของบุคคลหนึ่งๆ ให้ยอมรับและยึดถือปฏิบัติจนกลายเป็นการดำรงชีวิตประจำวัน Foucault (1977) จนเป็นเรื่องยากที่จะเปลี่ยนความคิดและความเชื่อเหล่านั้น เพราะความไม่รู้เท่าทันความรู้จึงถูกผลิตซ้ำไม่รู้จบโดยผ่านสัญญาณ (sing) ภาพแทน (Representation) ของวัฒนธรรมลีลาแบบตะวันตกแบบประเภทลีลาออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทสแตนดาร์ด (Standard) และ ประเภทละติน อเมริกัน (Latin American) วัฒนธรรมสองขั้วโลกที่มาบรรจบกันและตอกย้ำการผลิตซ้ำวาทกรรมบรรทัดฐานรักต่างเพศ (heterosexuality) ว่าเป็นพื้นที่แห่งความเป็นชาย (Butler, 2007) และการแบ่งเพศในระบบสังคมชายเป็นใหญ่ที่มีต่อสังคมไทยแบบดั้งเดิม นั้น ความทันสมัยและการพัฒนาทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางเพศ ด้วยวิธีคิดแบบมาตรฐานรักต่างเพศ หรือ แนวคิดแบบรักต่างเพศที่กำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงถือเป็นเรื่องปกติของสังคม และมองว่าผู้ชายเป็นฝ่ายเริ่มหรือเป็นผู้นำในขณะที่ ผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายยอมและตามในทุกความหมาย ซึ่งการตกอยู่ภายใต้บรรทัดฐานรักต่างเพศที่ถูกกำหนดตามบรรทัดฐานทางสังคมของโครงสร้างหน้าที่นิยม อำนาจและความสัมพันธ์ (Strack, 2013) เช่น สมาคม องค์กร สถาบันความรู้ทางด้าน

ลัทธิ และผู้จัดกิจกรรมลัทธิเป็นผู้กำหนด ตำรา กฎ ระเบียบ กติกาและข้อบังคับ (Aldrich, 2009 ; Cunliffe & Eriksen, 2011)

ดังนั้นการจัดกิจกรรมลัทธิในประเภทต่างๆ และการเดินลัทธิที่อยู่นอกเหนือจากการจัดระเบียบกฎมองว่าไม่เข้าพวก แปลกประหลาด ความลักเพศ และถูกจัดกระทำให้กลายเป็นอื่น (The otherness) จากความไร้ระเบียบแบบแผน สิ่งเหล่านี้ทำให้ถูกกีดกันออกจากพื้นที่ทางสังคม ทำให้พวกเขาเหล่านั้น “ไม่ปกติ” การกำหนดความคิดความเชื่อของคน ซึ่งเป็นภาพสะท้อนของโครงสร้างสังคมที่ไม่เท่าเทียมกัน การมีอยู่ของความไม่ปกติในพื้นที่วัฒนธรรมเดียวกันด้วยการแบ่งแยกเพศ (gender roles) (Bosse et al , 2022; Marin & Verdier, 2008) ทำให้การลัทธิ นอกเหนือแบบแผน หรือความเป็นสากล เช่นการลัทธิระหว่างผู้ชายกับผู้ชาย และการลัทธิคู่กัน ระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิง หรือการเดินรำกับเพศเดียวกันนั้นมียุ แต่สิ่งเหล่านี้ยังไม่ปรากฏหรือถูกบรรจุในการแข่งขันแบบสากลนิยมและเป็นที่ยอมรับทั่วโลก (Marion, 2014) เพราะการลัทธิถูกกำหนดให้ผู้ชายต้องเดินคู่กับผู้หญิงเท่านั้น ไม่เว้นแม้แต่ลัทธิในประเทศไทย (Gayle & Xin, 2018; Zamoner, 2011)

ดังนั้น “ผลกระทบที่มีอิทธิพล”เกิดขึ้นจากสถาบันการควบคุม การตัดสิน และการสร้างบรรทัดฐานขึ้นมาให้ผู้ที่ถูกอยู่ภายใต้ความรู้ของสถาบันต้องปฏิบัติตาม “อำนาจเชิงวินัย” (Disciplinary Power) ที่ทำงานผ่านร่างกายของบุคคลเพื่อที่จะควบคุม จัดการให้บุคคลเป็นไปตามเจตจำนงของอำนาจซึ่งเทคนิคเหล่านี้มุ่งไปที่ร่างกาย (body) ซึ่งเป็นผู้ถูกระทำและเป็นเป้าหมายของอำนาจ (Foucault, 1980b) ดังนั้น ระเบียบวินัยจึงสร้างร่างกายที่ถูกบังคับและถูกฝึกเป็นร่างกายที่อ่อนน้อมง่ายให้เป็นร่างกายที่สยบยอมโดยไม่ตั้งคำถาม หรือที่เรียกว่า Docile body (Foucault, 1990) การที่บุคคลได้ถูกกำหนดให้เป็นเพศชายหรือเพศหญิงตามที่ตนได้ถือกำเนิดมาแล้ว บุคคลจะถูกขัดเกลารูปร่างถึงความหมายของความเป็นชายและความเป็นหญิงของตนผ่านกระบวนการขัดเกลาร่างสังคม (Socialization) ตามบรรทัดฐานของสังคมผ่านสถาบันต่างๆ ตั้งแต่สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันสังคม ซึ่งสถาบันต่าง ๆ เหล่านี้จะคอยตอกย้ำความคิดความเชื่อหลักเกี่ยวกับความเป็นเพศของสังคมซึ่งตั้งอยู่บนวาทกรรมรักต่างเพศ (Heterosexual discourse) ถูกฝังลึกอยู่ในสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านาน การให้ความสำคัญกับความเป็นเพศ ซึ่งเชื่อว่า เพศของมนุษย์มีเพียง 2 เพศ คือเพศชายและเพศหญิงเท่านั้น ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเพศชายและเพศหญิงเท่านั้น จะเป็นอื่นไปไม่ได้ Judith Butler (1990) ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ถูกปลูกฝังจากสืบทอดอุดมการณ์จากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกคนหนึ่งโดยผ่านกระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมทางเพศสู่สังคม ดังนั้นความเสมอภาคถือว่าเป็น

หลักพื้นฐานของศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นมนุษย์ โดยมีต้องคำนึงถึงคุณสมบัติอื่น ๆ อาทิ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ถิ่นกำเนิด เพราะการไม่ว่าจะเป็นผู้ชายและผู้หญิงตามเพศกำเนิด หรืออัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายทางเพศภาวะและเพศวิถีก็ตามซึ่งทุกคนควรมีสติเท่าเทียมกันในเรื่องสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ (เกษียร เตชะพีระ, 2015) จะเห็นได้ว่าการเลือกปฏิบัติต่ออัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลาย ได้แก่ เกย์ กระเทย เลสเบี้ยน ฯลฯ ในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาของความรั่ว ความสัมพันธ์เชิงอำนาจนั้น การสนองตอบต่อสังคมภายใต้วัฒนธรรมทางเพศขึ้นอยู่กับแต่ละวัฒนธรรมของกลุ่มสมาชิกลีลาที่แตกต่างกันไปตามกาลเวลาของประวัติศาสตร์ ประเพณี และวัฒนธรรม ทำให้การกำหนดคุณค่าของความเป็นหญิงและความเป็นชายย่อมแตกต่างกันไปตามที่สังคมกำหนดนั้น ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ และโครงสร้างทางสังคมแต่ละสังคม เช่น ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม การศึกษา ชนชั้นต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดจากเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา (Myers, 2012) ความเป็นชายมักอยู่ในสถานะที่เหนือกว่าและได้รับการยกย่องในสังคมมากกว่าหญิง การลีลาไม่ว่าจะเป็นลีลาเพื่อเข้าสู่สังคม หรือการลีลาเพื่อการแข่งขัน ในการ“ลีลา”จึงเป็นกิจกรรมหรือการกระทำที่อยู่ในภายในความสัมพันธ์เชิงอำนาจในลักษณะเป็นการกระทำระหว่างกันของบุคคลกับบุคคล หรือการกระทำระหว่างกันของบุคคลกับกลุ่ม สถาบัน และบุคคลกับกิจกรรมผ่านการฝึกฝนร่างกาย (Cecconi, 2010) ได้แก่ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจจะหว่างนักลีลาด้วยกันเองหรือคู่เต้นลีลา อำนาจของผู้ฝึกสอนกับนักกีฬา อำนาจสมาคมกับนักกีฬา อำนาจสถาบันสอนลีลากับนักกีฬา เป็นต้น ซึ่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจจะหว่างนักลีลาด้วยกันเองหรือคู่เต้นลีลาตามแบบสากลนิยม เป็นการเดินเข้าคู่กันระหว่างผู้ชายและผู้หญิงเท่านั้น (Bosse et al., 2022; Zamoner, 2011)

ฉะนั้นการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีความสลับซับซ้อน มีมิติ มีเงื่อนไขเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมและสังคมและการผลิตซ้ำสิ่งเหล่านั้นให้เกิดขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา หรือการเคลื่อนไหวของวัฒนธรรมทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงปรับตัวตามไปด้วย ความรู้ก็เช่นกันย่อมมีเสื่อมถอยล้าสมัย และความรู้อื่นๆ เข้ามาแทนที่ความรู้ชุดเดิมได้เช่นกัน ดังนั้นการเต้นลีลาคนอกแบบแผนสากลนิยม แต่ไม่ใช่ว่าจะไม่เคยมีและปรากฏในสังคมไทยมาก่อน (Thomas, 2015) ยังมีความแตกต่างหลากหลายทางเพศในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาจากการอยู่เหนือการควบคุมของสังคม บรรทัดฐานทางสังคม และบรรทัดฐานรักต่างเพศ ซึ่งการตกอยู่ภายใต้การครองอำนาจนำโดยความเป็นชายทางวัฒนธรรมในพื้นที่ความเป็นชายเป็นใหญ่ ที่ส่งผลให้อัตลักษณ์ทางเพศ ของการเต้นลีลาชายคู่ชาย และการเต้นลีลาแบบหญิงคู่หญิง และอัตลักษณ์



ทางเพศอื่น ไม่ได้รับความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” ทั้งกิจกรรมลีลาศเพื่อเข้าสู่สังคม หรือ การลีลาศเพื่อการแข่งขัน (Herman, 2019; Marion, 2014) กิจกรรมลีลาศจึงกลายเป็นหนึ่งใน วัฒนธรรมสมัยนิยม ที่เข้าถึงได้ทุกเพศ ทุกวัย และได้รับความนิยมในแต่ละยุคสมัยไม่เหมือนกัน นอกจากกิจกรรมลีลาศเพื่อเข้าสู่สังคมแล้ว ยังมีกิจกรรมลีลาศที่ประกวดและแข่งขัน เป็น “ลีลาศ” ที่ ผสมผสานศาสตร์และศิลป์ คือ การถ่ายทอดวัฒนธรรมและการเรียนรู้กิจกรรมของลีลาศเข้าไว้ด้วยกันกับสุนทรียะและบริบททางสังคม รวมถึงภาษาท่าทาง และภาษากายที่แสดงออกถึง อารมณ์ และความรู้สึกในการเต้นลีลาศที่เข้ากับรสนิยมของเยาวชนไทยในแต่ละช่วงเวลา การเปลี่ยนแปลงนี้ลีลาศสะท้อนให้เห็นว่า วัฒนธรรมไม่ได้เป็นสิ่งหยุดนิ่ง แต่อยู่ในกระบวนการ ถ่ายทอดอัตลักษณ์นักลีลาศโดยเยาวชนผ่านกิจกรรมลีลาศ และกิจกรรมลีลาศกับเยาวชนจะเป็นที่ นิยมผันแปรไปตามตามพลังของยุคสมัย เสริมภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของเยาวชน (Sinsomboonthong, 2020; Vogue, 2023, อภิญา เฟื่องฟูสกุล, 2546)

ดังนั้นการเต้นลีลาศที่เป็นเพียงการสะท้อนอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ในพื้นที่ของวัฒนธรรม ลีลาศ ซึ่งกิจกรรมลีลาศเป็นกิจกรรมที่ควรส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคม มากกว่าจะเป็นเครื่องมือแสดงถึงอำนาจของความรู้เรื่องเพศในลีลาศเพียงเท่านั้น กิจกรรมลีลาศ ต่อการขับเคลื่อนให้เป็นพื้นที่ปลดปล่อยความเป็นหญิงและอัตลักษณ์ทางเพศอื่น เพื่อเปิดพื้นที่ ให้กับความหลากหลายทางเพศในลีลาศกับเยาวชนจึงมิใช่เพียงกิจกรรมนันทนาการเท่านั้น แต่คือ พื้นที่ที่เยาวชนสามารถแสดงออกทางร่างกาย ความคิด และอัตลักษณ์ของตนเองได้อย่างเสรีของ การเคลื่อนไหวของร่างกายที่ผสมกับจังหวะดนตรีกลายเป็นภาษาทางกาย (body language) เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงออกถึงความรู้สึก ประสบการณ์ และอัตลักษณ์ของตนในรูปแบบ ที่ไม่ถูกกำหนดอยู่ในกรอบของความรู้ของลีลาศ โครงสร้างทางเพศและกฎ กติกา และข้อบังคับ ด้วยเพศในลีลาศซึ่งตรงกับแนวคิดของ Judith Butler (1990) ที่อัตลักษณ์ทางเพศและสังคมนั้น ไม่ได้ตายตัว หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกกระทำอย่าง ซ้ำ ๆ ผ่านร่างกายและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจนทำให้ กลายเป็นความปกติทางสังคม ซึ่งกระบวนการเรียนรู้จากกิจกรรมด้วยตนเองของเยาวชนใน กิจกรรมลีลาศนี้ เยาวชนจึงได้ฝึกฝน พัฒนา และต่อยอดจากความรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้ ตนเองจึงไม่ใช่เพียงการรับความรู้แบบทางเดียว หากแต่เป็นการสะสมทักษะ ความรู้และ ความสามารถจากประสบการณ์โดยตรงด้วยตนเอง ซึ่งการเรียนรู้ที่แท้จริงเกิดขึ้นจากการกระทำ (praxis) คือ การปฏิบัติสะท้อนคิดที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์และพลังภายในของตน (Schensul & Berg, 2004) เยาวชนจึงได้ฝึกฝน พัฒนา และต่อยอดจากความรู้เพื่อเสริมสร้าง ศักยภาพให้ตนเอง

กิจกรรมลีลาศกับเยาวชนจึงไม่ใช่แค่กิจกรรมเพื่อนันทนาการ หากแต่เป็นพื้นที่ที่สร้างอัตลักษณ์ของเยาวชนได้อย่างเสรี ทั้งในแง่มิติการพัฒนาทักษะการสื่อสารทางร่างกาย การศึกษาบทบาททางสังคม ต่อการสร้างอัตลักษณ์ การเรียนรู้ และการแสดงออกอย่างเสรี ถึงพลังเยาวชนที่เกิดจากการรวมตัวกันเพื่อสื่อสารและผลักดันการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมลีลาศให้ตอบรับกับความหลากหลายทางเพศและความเท่าเทียมมากขึ้น เยาวชนควรเป็นผู้กระทำ (agents) ทางสังคม มิใช่เพียงผู้ถูกกระทำโดยเฉพาะในพื้นที่ทางวัฒนธรรม (Giroux, 1983) ซึ่งกิจกรรมลีลาศกับเยาวชนในปัจจุบันจึงเป็นการเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน และสื่อสารต่อไปยังอนาคตในรูปแบบเฉพาะตน ผ่านการจัดกิจกรรมด้วยตนเองของกลุ่มเยาวชนที่มุ่งแสดงออกถึงจุดยืน ความหลากหลาย และการต่อต้านโครงสร้างอำนาจจากความรู้ของลีลาศและอำนาจแฝงจากตัวบุคคลที่ใช้อำนาจและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตามสถานะตำแหน่ง แ่ง ที่ของเยาวชนในพื้นที่ของ “ลีลาศ” มาจัดกระทำกับเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมลีลาศ ซึ่งได้เน้นย้ำถึงบทบาทของเยาวชนในการเป็นผู้ออกแบบกิจกรรม ผู้นำการเปลี่ยนแปลง และผู้สร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเองในฐานะ “ผู้ร่วมสร้าง” (co-creators of knowledge and culture) (Ozer, 2017) เพื่อส่งเสริมบทบาทของเยาวชนในฐานะผู้มีส่วนร่วมและยังเป็นผู้ผลิตความรู้ที่สะท้อนประสบการณ์ การต่อต้าน และความหวังของคนรุ่นใหม่ในการขับเคลื่อนพื้นที่ลีลาศให้เป็นเวทีที่ทุกเพศสามารถมีพื้นที่ได้อย่างเสมอภาค การมีส่วนร่วมของเยาวชนในการวิจัยจึงเป็นทั้งการเรียนรู้ การสร้างอำนาจ และการผลักดันการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทยอย่างแท้จริง ดังนั้นกิจกรรมลีลาศกับเยาวชน นอกจากจะเป็นกิจกรรมสำหรับเยาวชนแล้วยังเป็นพื้นที่ของการสร้างอัตลักษณ์ การเรียนรู้ และการแสดงออกอย่างเสรีถึงพลังเยาวชนที่เกิดจากการรวมตัวกันเพื่อแสดงออกทางสังคมเพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ในวัฒนธรรมลีลาศได้ ดังนั้นกิจกรรมลีลาศกับเยาวชนจึงเป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน และสื่อสารไปยังอนาคตได้ในรูปแบบเฉพาะตนเองหรือการรวมตัวของเยาวชนเพื่อแสดงออกในแบบเฉพาะของกลุ่มเยาวชนในการจัดกิจกรรมด้วยตนเองเพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมไทย (Pickard & Sango, 2024; Thomas, 2015; Wieschialek, Archetti, & Dyck, 2003)

ผู้วิจัยศึกษาว่าทฤษฎีบรรทัดฐานรักต่างเพศเป็นใหญ่ภายใต้การครองอำนาจนำของความเป็นชาย ในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาศ ภายใต้บริบทโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางเพศสถานะ การแบ่งเพศซึ่งเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมประกอบสร้างจากแนวคิดเกี่ยวกับบรรทัดฐานรักต่างเพศ (heteronormativity) ที่หยั่งรากฝังลึกและแทรกซึมอยู่ในพื้นที่ของทุกชนชั้นทางสังคม กำหนดให้ที่ชายจริงต้องคู่กับหญิงแท้ถือเป็นความปกติของสังคม (Pilcher & Whelehan, 2016)

ความแตกต่างหลากหลายทางเพศจึงถูกผลักดันให้กลายเป็นอื่นจากโครงสร้างทางสังคม การครอบงำโดยความเป็นชาย ซึ่งการครอบงำนี้บ่งบอกถึงตำแหน่ง แห่ ที่ของอำนาจ หน้าที่ ภาพแทน ความเป็นชายและความเป็นหญิงของความไม่เท่าเทียมทางเพศในวัฒนธรรมลัทธิ การสร้าง ความตระหนักรู้ให้เกิดขึ้นในสังคม การจะเปลี่ยนแปลงหรือการสลายกรอบแห่งความรู้เรื่อง โครงสร้างบรรทัดฐานรักต่างเพศ การครอบงำโดยความเป็นชายที่ยึดครองและช่วงชิงทางความคิด เรื่องเพศในวัฒนธรรมลัทธิ นั้น จะเกิดขึ้นได้ ก็ด้วยความร่วมมือร่วมแรง และร่วมใจกันทั้งนัก ลัทธิเยาวชน และภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนร่วมในพื้นที่ “ลัทธิ” เพื่อสร้างความองค์ความรู้ใหม่ ให้เกิดขึ้น จากการรวมพลังของทุกเพศทุกวัยที่จะช่วยสร้างความเท่าเทียมกันทางเพศให้เกิดขึ้นได้ จริงในวัฒนธรรม และเกิดการขับเคลื่อนสู่สังคม คือ การสร้าง “ลัทธิ” ให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริม วัฒนธรรมความเท่าเทียมทางสังคมไทย (UNESCO Bangkok, 2019)

ดังนั้นการทำให้ลัทธิเป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศให้เป็น พื้นที่ลัทธิเพื่อเปิดพื้นที่ให้ความหลากหลายทางเพศ ให้ดำรงอยู่อย่างเปิดเผยสู่สาธารณะได้อย่าง ขอบธรรม สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ (2562) การขับเคลื่อนลัทธิเป็นพื้นที่ของทุกคนทุกเพศทุก วัยควรได้รับสิทธิและโอกาสในการเข้าถึงวัฒนธรรมลัทธิได้อย่างเท่าเทียมกัน การสร้างกิจกรรม เพื่อสังคมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศจึงไม่ควรจำกัดเพศตามกระแสหลักนั้น (Lewis, 2001) เป็นสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสมเพราะเป็นความจริงเพียงหนึ่งเดียว แต่ความเป็นจริง แล้วยังมีตำแหน่ง แห่ ที่ อื่น ๆ ในวัฒนธรรมลัทธิที่ความหลากหลายทางเพศ ไม่สามารถอยู่ใน ความปกติได้ ด้วยโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมลัทธิที่ครอบงำปัจเจกบุคคลตกอยู่ภายใต้ ความรู้ลัทธิต้องกระทำตามเงื่อนไขและผลิตซ้ำความรู้จนเกิดเป็นความเคยชินและไม่ตั้งคำถาม และสยบยอมต่ออำนาจและความสัมพันธ์ และส่งผลให้ความหลากหลายทางเพศ ที่อยู่ในพื้นที่ วากรรมลัทธิ แต่ถูกทำให้กลายเป็นอื่น (Yamanashi & Bulman, 2009) และถูกเบียดขับกีดกัน จากความรู้ลัทธิทำให้พวกเขาเหล่านั้นถูกด้อยค่าและถูกลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยตนเองใน ลัทธิ แม้แต่การเดินแบบคู่ชายหญิงก็ตาม เพื่อเปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางเพศ และอัต ลักษณะอื่น ในพื้นที่วัฒนธรรมลัทธิและเผยให้เห็นถึงวากรรมจากความรู้ลัทธิ และโครงสร้าง ทางเพศและกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศที่ทำให้ปัจเจกบุคคลสยบยอมและเป็นร่างกายของ การจัดระเบียบและถูกควบคุมสั่งการจากสถาบันผู้ผลิตความรู้ (Foucault, 1990)

ความสำคัญของปัญหาที่เกิดจากความไม่เท่าเทียมทางเพศในวัฒนธรรมลัทธิ โดยการ สร้างโอกาสความเท่าเทียมทางเพศในลัทธิ เพื่อให้เป็นกิจกรรมลัทธิเพื่อสร้างความเท่าเทียมทาง เพศในสังคมไทย โดยการขับเคลื่อนกิจกรรมความเท่าเทียมทางเพศโดยเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่มีพลัง

ในตนเองจากการร่วมสร้างร่วมเรียนรู้ และร่วมเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่สู่สังคมโดยเยาวชน เพื่อทำให้เกิดการสั่นคลอนของโครงสร้างอำนาจและความรู้ของลัทธิในการกำหนดระบบเพศในการเข้าร่วมกิจกรรมลัทธิ และการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างดังกล่าวได้นั้น ต้องเริ่มต้นจากเยาวชนคนรุ่นใหม่เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้เกิดขึ้นในสังคม และวัฒนธรรมลัทธิที่อยู่ภายใต้โครงสร้างอำนาจและความสัมพันธ์จากความรู้ของลัทธิและกระแสทางกรรมหลักของการกำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงถือเป็นเรื่องปกติของสังคมและกิจกรรมลัทธิที่กำหนดให้ผู้ชายและผู้หญิงต้องคู่กันในการเดินลัทธิ ทำให้อัตลักษณ์ทางเพศกีดกันในการเข้าพื้นที่ “ลัทธิ” และถูกทำให้กลายเป็นอื่นในสังคมลัทธิที่ผู้ชายมีอำนาจอยู่เหนือผู้หญิงในกิจกรรมลัทธิ (Moore, 2002)

ดังนั้นการทำให้ลัทธิเป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย และเปลี่ยนภาพจำเดิมของลัทธิให้เป็นภาพจำใหม่ในสังคมของกิจกรรมลัทธิที่เปลี่ยนแปลงจากวัฒนธรรมลัทธิแบบดั้งเดิม เป็นวัฒนธรรมลัทธิแบบใหม่เพื่อสร้างพื้นที่ของความเท่าเทียมทางเพศในลัทธิสู่สังคมที่เกิดจากพลังของเยาวชน ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชนเพื่อส่งเสริม “ลัทธิ” ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ ภายใต้ฐานคิดที่เชื่อในความรู้ที่แท้จริงอยู่ในตัวตนของมนุษย์ จึงมุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาศักยภาพภายในตัวตน และเชื่อในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เป็นข้อตกลงและแนวทางปฏิบัติร่วมกัน การวิพากษ์เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่ามุ่งเน้นการแสวงหาความรู้เพื่อการปลดปล่อย (emancipation) เพื่อให้เป็นอิสระหลุดพ้นจากการถูกครอบงำด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน Foucault (1988) การถูกเบียดขับกดทับและทำให้เป็นอื่นและปิดกั้นสิ่งอื่นที่อยู่เหนือระบบเหตุผล อันเป็นผลทำให้มนุษย์ตกอยู่ภายใต้โครงสร้างอำนาจที่ดำรงอยู่ (Cohen, 2001) เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดประโยชน์และการนำไปใช้ และเพื่อให้กิจกรรมลัทธิเป็นกิจกรรมของความเท่าเทียมทางเพศได้อย่างแท้จริง เพื่อความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมลัทธิทุกคน และเพื่อให้ลัทธิเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ของทุกเพศทุกวัย และเปิดพื้นที่ให้ความหลากหลายทางเพศ ได้ดำรงอยู่ในพื้นที่ของวัฒนธรรมลัทธิได้อย่างชอบธรรม

### คำถามการวิจัย

บริบทวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลัทธิ” ของสังคมไทยเป็นอย่างไร และเยาวชนสามารถสร้างแนวทางการพัฒนาลัทธิให้เป็นกิจกรรมลัทธิเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศได้อย่างไร

## วัตถุประสงค์การวิจัย

1. การวิพากษ์บริบทวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” ของสังคมไทย
2. เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนา “ลีลาศ” ให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชน
3. เพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน

## ประโยชน์ที่ได้รับ

การวิจัยครั้งนี้จะเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้มีบทบาทสำคัญในการตระหนักรู้และตั้งคำถามต่อโครงสร้างอำนาจที่แฝงอยู่ในกิจกรรมลีลาศ โดยเฉพาะการผลิตซ้ำแนวคิดชาย-หญิงแบบตายตัวที่ฝังลึกในวัฒนธรรมกระแสหลัก ผ่านการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย เยาวชนจะได้เรียนรู้ที่จะวิพากษ์เพื่อตั้งคำถามกับแนวคิดเดิมที่เป็นอยู่ และร่วมกันสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ส่งเสริมความหลากหลายทางเพศ ความแตกต่าง และความเท่าเทียม โดยใช้กรอบคิดเชิงวิพากษ์และแนวคิดสตรีนิยมเป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจสังคมอย่างลึกซึ้ง และตั้งเป้าหมายเพื่อสร้างสรรค์สังคมที่ดี ยอมรับความหลากหลายทางอัตลักษณ์อย่างแท้จริงที่สำคัญ ซึ่งกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ (CPAR) ที่ขับเคลื่อนโดยเยาวชน จะเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรมในระดับชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม เยาวชนจะไม่เพียงแค่รับบทบาทผู้เรียนรู้เท่านั้น แต่ยังเป็น “ผู้สร้าง” และ “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” ผ่านการปฏิบัติจริง สะท้อนคิด และร่วมกันออกแบบกิจกรรมลีลาศที่ส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการนี้สามารถนำไปต่อยอดในบริบทอื่น ๆ ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม และนโยบาย เพื่อให้เกิดสังคมที่ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ที่เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

## นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา และงานวิจัยและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อเห็นถึงเบื้องหลังทฤษฎี แนวคิดของนักวิชาการ โดยผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์นิยามศัพท์เฉพาะดังนี้

ลีลาศ (Social Dances) หมายถึง ลีลาศที่ไม่ได้มีเพียงแค่การเต้นลีลาศแบบผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงเท่านั้น แต่ลีลาศจะเป็นพื้นที่ของวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศจากการพื้นที่ให้ความหลากหลายทางเพศ ได้มีสิทธิและเสรีภาพ ได้รับซึ่งโอกาสการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศแบบไม่



แบ่งแยกเพศที่เพื่อเผยให้เห็นถึงการมีอยู่ของ การเดินลีลาแบบชายคู่ชาย และการเดินลีลาแบบหญิงคู่หญิง และอัตลักษณ์ทางเพศอื่น ๆ เพื่อให้ลีลาเป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทยได้อย่างแท้จริง

บรรทัดฐานรักต่างเพศ (Heteronormality) หมายถึง การกำหนดให้ชายจริงต้องคู่กับหญิงแท้ถือเป็นความปกติของสังคม การที่บุคคลมีลักษณะที่แตกต่างจากความเป็นปกติไม่เข้าพวกกับโครงสร้างสังคม ตามกรอบปฏิบัติของความสัมพันธ์ในระบบเพศที่กำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิง ต้องแต่งงานและเพื่อมีทายาท การกระทำของมนุษย์ที่รับรู้ได้ด้วยตัวเอง ตามโครงสร้างบรรทัดฐานทางสังคม

การครองอำนาจนำ (Hegemony) หมายถึง การครองอำนาจนำทางความคิดในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มคนที่มีบทบาทชี้นำทางสังคม กับคนที่อยู่ใต้อำนาจและการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอุดมการณ์ความเป็นชายที่ครอบงำ ในตำแหน่ง แห่ ที่ ของอำนาจหน้าที่ ทางวัฒนธรรม และทำงานผ่านการครองอำนาจนำโดยความเป็นชาย เป็นบทบาทของผู้ชายที่มีอภิสิทธิ์เหนือผู้หญิง รวมถึงการมีอำนาจเหนือผู้หญิงทั้งทางด้านความคิดและพฤติกรรม การกระทำ การครองอำนาจนำโดยความเป็นชายที่มีการประกอบสร้างให้เป็นชายในอุดมคติหรือเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม

เพศสภาพ (Gender) หมายถึง คุณลักษณะ และบทบาททางสังคมที่สังคมกำหนด ความเป็นหญิง และความเป็นชาย ผ่านกระบวนการขั้วกลางทางสังคม

เพศวิถี (Sexuality) หมายถึง เป็นความรู้สึกหรือรสนิยมทางเพศ รวมถึงความพึงพอใจทางเพศที่มีต่อบุคคลอื่นหนึ่งอื่นใด รวมถึงวิถีชีวิตทางเพศที่ถูกหล่อหลอมขึ้นจากสังคมภายใต้บริบทและวัฒนธรรมจากค่านิยม บรรทัดฐาน ระบบวิถีคิด และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับความปรารถนา และพฤติกรรมที่แสดงออกทางเพศ ความคิดเกี่ยวกับคูรักรหรือชีวิตคู่ในอุดมคติ

ความเท่าเทียมทางเพศ (Gender Equality) หมายถึง การที่บุคคลทั้งผู้หญิง ผู้ชาย และกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศเข้าถึงทรัพยากร การได้รับสิทธิ หน้าที่ และโอกาส ตามหลักการสิทธิมนุษยชนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อม

การส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ (Culture Equality) วัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางเพศ ได้แก่ ระเบียบ จารีตประเพณี ศีลธรรมและจริยธรรมอันดีงามของผู้คนที่แสดงออกในด้านความประพฤติเกี่ยวกับเพศ ซึ่งเป็นที่ยอมรับและสืบทอดต่อเนื่องกันมายาวนานในสังคม เพื่อให้เกิดการประพฤติและปฏิบัติตนตามสิทธิ หน้าที่ และโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ (The Movement of gender equality by youth) Research: CPAR) เพื่อสร้างพื้นที่ในมุมมองใหม่โดยเยาวชนเพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม การมีส่วนร่วมของเยาวชนการคิดเชิงวิพากษ์การตั้งคำถามกับโครงสร้าง อำนาจและความรู้ เพื่อรื้อโครงสร้างอำนาจของวัฒนธรรมลีลาศเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ด้วยตนเอง ที่เยาวชนไม่ได้อยู่ในฐานะ “ผู้รับการสั่งสอน” แต่มาเป็นผู้ร่วมสร้างความรู้ และ “ผู้ร่วมสร้างพื้นที่” ผ่านกระบวนการสะท้อนคิดเพื่อสร้างพื้นที่แห่งทางเลือกใหม่สู่สังคม

การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศโดยเยาวชน (The Movement of gender equality by youth) กระบวนการหรือความพยายามในการสร้างพื้นที่ทางสังคมที่ให้มีสิทธิ เสรีภาพ โอกาส และความเป็นธรรมแก่ทุกเพศอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่เลือกปฏิบัติหรือจำกัดบทบาทตามเพศกำเนิด เพศสภาพ หรืออัตลักษณ์ทางเพศโดยเยาวชนเพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม ด้วยการมีส่วนร่วมคิดร่วมสร้างร่วมกันจากเยาวชนผู้รับรู้ มาเป็นผู้สร้างความรู้ใหม่ด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติโดยเยาวชน เพื่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคม และโครงสร้างทางสังคมในกิจกรรมลีลาศ (Social Dance) ให้กลายเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างต่อการยอมรับ และเคารพในความหลากหลายทางเพศ โดยไม่จำกัดบทบาทของผู้เต้นตามเพศกำเนิด หรืออัตลักษณ์ทางเพศ

## บทที่ 2

### แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

โครงสร้างของความสัมพันธ์เชิงอำนาจและความรู้เรื่องเพศภาวะในวัฒนธรรมสมัยนิยม การสถาปนาสืบทอดอำนาจให้ดำรงอยู่อย่างชอบธรรมในสังคมไทยภายใต้ระบบแบบปิตาธิปไตยที่ยังรากฝังลึกถึงการถ่ายทอดความคิด ความเชื่อและวิถีปฏิบัติของความเป็นชายให้ที่มีอำนาจอยู่เหนือกว่าผู้หญิง (สรยา รอดเพชร และคณะ , 2551) ในทุกชนชั้นของสังคม เช่น



ความเป็นแม่ที่สังคมกำหนดให้ผู้หญิงที่เป็นแม่ ต้องมีบทบาทหน้าที่การปฏิบัติตนในฐานะภรรยาที่ดีของสามี และความเป็นแม่ที่ดีของลูก เมื่อผู้หญิงถูกของผู้ชายและผู้หญิงแบ่งแยกให้ประพฤติและปฏิบัติตนให้เป็นไปตามกรอบโครงสร้างของสังคมเพื่อควบคุมให้เป็นไปตามกลไกและวิถีชีวิตของแต่ละบุคคล ดังที่เห็นจากสุภาษิต “ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง” การถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีที่ผู้หญิงถูกปลูกฝังให้กลายเป็นผู้หญิงในอุดมคติของสังคมไทย ทำให้ผู้หญิงตกอยู่เป็นสถานะรอง (subordinary) เป็นสถานะที่เกิดขึ้นร่วมกันภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกันไปของแต่ละสังคม การเมือง และวัฒนธรรมนั้นๆ ซึ่งกรอบของความรู้ที่ได้หยั่งรากฝังลึกอยู่ทุกชั้นของสังคมไทย ความรู้เลื่อนไหลตามการพัฒนากระแสหลักและการดำรงชีวิตของผู้คนร่วมกับความรู้ที่ครอบงำอยู่ในตัวบุคคลมากกว่าแค่ความรู้เพียงเรื่องเดียว และความรู้ที่ผูกติดยึดอยู่ในตัวของบุคคลแต่ละคนย่อมไม่เท่ากันตามประสบการณ์ชีวิต (จุไรพร จิตพิทักษ์, 2553; มาโนช ดินลานสกุล, 2549; ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี, 2550)

การผลิตซ้ำวาทกรรมบรรทัดฐานรักต่างเพศ (Heteronormality) หรือ การรักเพศเดียวกัน ในวัฒนธรรมลัทธิที่ถูกกำหนดให้ชายจริงต้องคู่กับหญิงแท้ ถือเป็นความปกติของสังคม (Pilcher & Whelehan, 2016) และความแตกต่างหลากหลายทางเพศจึงถูกทำให้กลายเป็นอื่นจากโครงสร้างทางสังคม การบ่งบอกถึงตำแหน่งของอำนาจ และหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในสังคมวัฒนธรรมซึ่งในพื้นที่วัฒนธรรม “ลัทธิ” ที่สังคมประกอบสร้างและผลิตชุดความรู้เรื่องเพศตามแนวคิดบรรทัดฐานรักต่างเพศ ภายใต้อำนาจชายเป็นใหญ่ของสังคมไทยทำให้ต้องดำเนินไปตามกลไกของอำนาจ ที่อำนาจไม่อาจจะแสดงได้อยู่ที่ใครเป็นผู้ถือครองอำนาจนั้นกระทำผ่านร่างทรง หรือ ผู้กระทำการ (Actor) ผ่านร่างกายคน (Body) ให้เป็นคำพูด ภาษาที่เพื่อผู้พูด พูดแต่ผู้ฟัง ประพฤติและปฏิบัติตามโดยไม่มีเงื่อนไขและสยบยอมต่อคำพูดที่พูดแสดงออกมาโดยผู้ฟังไม่ตั้งคำถาม (Foucault, 1990) ทำทำให้ผู้ฟังตกอยู่ภายใต้อำนาจและวาทกรรมเหล่านั้น การสยบยอมต่ออำนาจและความสัมพันธ์ที่ดำรงอยู่ในตัวของปัจเจก อำนาจที่สั่งการผ่านภาษาและคำพูดที่เปล่งออกมาถือเป็นคำสั่งให้ผู้ฟังปฏิบัติตาม อำนาจตกอยู่ที่ผู้พูด และผู้พูดนั้นตั้งอยู่ในสถานะใดในสังคมของตำแหน่ง แห่ง ที่ การถือครองอำนาจและความสัมพันธ์ดังกล่าวคือการใช้ความรู้ควบคุมกับอำนาจใช้เป็นเครื่องมือให้ปัจเจกบุคคลกระทำตาม (กาญจนา แก้วเทพ และ สมสุข หินวิมาน, 2551) ซึ่งในพื้นที่วัฒนธรรมลัทธิ แสดงให้เห็นถึงการเป็นภาพแทนความเป็นชายและความเป็นหญิงที่ประกอบสร้างโดยกรอบความรู้ของลัทธิ หรือ “ลัทธิ” แบบสมัยนิยม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจและความรู้เรื่องเพศสถานะในวัฒนธรรมสมัยนิยมการสถาปนาสืบทอดอำนาจให้ดำรงอยู่

อย่างชอบธรรมในสังคม ซึ่งกรอบของความรู้ันั้นได้แทรกซึมและหยั่งรากฝังลึกลงในทุกชนชั้นของสังคมไทยเลื่อนไหลตามการพัฒนากระแสหลัก การทำให้มีประสิทธิภาพอย่างมีประสิทธิภาพแบบเดียวกันทั่วโลกที่การผลิตซ้ำวาทกรรมบรรทัดฐานรักต่างเพศในวัฒนธรรมลีลาที่ถูกกำหนดให้ชายจริงต้องคู่กับหญิงแท้ถือเป็นความปกติของสังคม (Pilcher & Whelehan, 2016)

ความหลากหลายทางเพศจึงถูกทำให้กลายเป็นอื่นจากโครงสร้างทางสังคม คือ การบ่งบอกถึง ตำแหน่งของอำนาจ และหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในสังคมและทางวัฒนธรรมนั้นๆซึ่งในพื้นที่วัฒนธรรม “ลีลา” การผลิตซ้ำวาทกรรมบรรทัดฐานรักต่างเพศ การครองอำนาจนำของความเป็นชายภายใต้แนวคิดของอำนาจชายเป็นใหญ่ ในพื้นที่วัฒนธรรมลีลา เป็นภาพแทนความเป็นชายและความเป็นหญิงที่ประกอบสร้างกรอบความรู้ของลีลา หรือ ลีลาแบบสมัยนิยม ลีลาเป็นกิจกรรมที่ทุกคนทุกเพศทุกวัยควรได้รับสิทธิการเข้าถึงวัฒนธรรมลีลาอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ควรจำกัดเพศตามกระแสหลักที่กำหนดให้ลีลาต้องเป็นลีลาที่เข้าคู่กันระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงเท่านั้น (Moore, 2002; Taruskin, 2013) เป็นสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสม แต่ความเป็นจริงแล้วยังมีตำแหน่งที่อื่นในวัฒนธรรมลีลาที่ความหลากหลายทางเพศไม่สามารถอยู่ในความปกติได้ ด้วยโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมกำกับให้ผู้ตกอยู่ภายใต้ความรู้ลีลาต้องกระทำตามเงื่อนไขและผลิตซ้ำความรู้จนเกิดเป็นความเคยชิน การไม่ตั้งคำถามและสยบยอมต่ออำนาจและความสัมพันธ์ ส่งผลให้ความหลากหลายทางเพศและปัจเจกบุคคลเหล่านั้นไม่มีคู่ลีลา ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย การเลือกที่จะแสดงออกทางเพศที่อยู่ในพื้นที่วาทกรรมลีลาแต่ถูกทำให้กลายเป็นอื่น (Stroebe & Strack, 2014) การถูกเบียดขับกดทับจากความรู้ลีลาทำให้พวกเขาเหล่านั้นถูกด้อยค่าและถูกลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยตนเองในสังคมลีลา แม้แต่ความเป็นปกติในลีลาผู้ชายหญิงก็ตาม เพื่อเปิดพื้นที่ให้กับเพศทางเลือกและปัจเจกบุคคลในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาและเผยให้เห็นถึงวาทกรรมจากความรู้ลีลา และโครงสร้างทางสังคมที่ทำให้ปัจเจกบุคคลสยบยอมและเป็นร่างกายของการจัดระเบียบและวินัย การถูกควบคุมสั่งการจากสถาบันผู้ผลิตความรู้ันั้น (Foucault, 1990, 2012)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาที่เกิดจากการความไม่เท่าเทียมในวัฒนธรรมลีลา โดยการสร้างโอกาสความเท่าเทียมทางเพศในลีลา ให้เป็นกิจกรรมลีลาเพื่อสร้างความเท่าเทียมในสังคมไทย ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชนเพื่อส่งเสริม “ลีลา” ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ ภายใต้ฐานคิดที่เชื่อในความรู้ที่แท้จริงอยู่ภายในตัวตนของมนุษย์ จึงมุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาศักยภาพภายในตัวตน และเชื่อในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เป็นข้อตกลงและ

แนวทางปฏิบัติร่วมกัน การวิพากษ์โดยเยาวชนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า มุ่งเน้นการแสวงหาความรู้เพื่อการปลดปล่อย (emancipation) เพื่อให้เป็นอิสระหลุดพ้นจากการถูกครอบงำด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน การถูกเบียดขับกดทับและทำให้เป็นอื่นและปิดกั้นสิ่งอื่นที่อยู่เหนือระบบเหตุผล อันเป็นผลทำให้มนุษย์ตกอยู่ภายใต้โครงสร้างอำนาจที่ดำรงอยู่ (Cohen, 2001) การสร้างองค์ความรู้ใหม่ เพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่ดียิ่งขึ้นและเกิดประโยชน์สูงสุดในการนำองค์ความรู้ที่ได้ไปปรับประยุกต์ใช้ในมิติอื่นๆได้ และการส่งเสริมผลักดันให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทยโดยเยาวชน จากการสร้างกิจกรรมผลักดันจากองค์ความรู้ใหม่โดยเยาวชนที่ได้จะเป็นเครื่องมือในการผลักดันและขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศโดยเริ่มต้นจากเยาวชน และกระจายวัฒนธรรมไปสู่กลุ่มทางสังคมให้มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางเพศเพื่อทำให้ผลักดันเป็นกิจกรรมสำหรับทุกเพศ และเพื่อให้ผลักดันเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้และการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกเพศและชนชั้นทางสังคม (นารีวรรณ กลิ่นรัตน์, 2550)

## ส่วนที่หนึ่ง: กิจการสถานบันเทิงในประเทศไทย และความดำรงอยู่ของวัฒนธรรมลีลาศในสังคมไทย

### 1.1 การพัฒนาสู่ความทันสมัยในประเทศไทย

การเข้ามาของความเป็นตะวันตก ที่มาพร้อมกับลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกที่แพร่ขยายอำนาจและอิทธิพลเข้าสู่ภาคพื้นทวีปต่างๆและทวีปเอเชีย ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 ทรงขึ้นครองราชย์ซึ่งประเทศไทย คือสยามในช่วงเวลานั้น จากวิสัยทัศน์ของพระองค์ที่เล็งเห็นว่าโลกกำลังจะเปลี่ยนแปลงไป การเข้ามาของชาติตะวันตกพร้อมกับวาทกรรม “ภาระของคนผิวขาว” หรือ “The White Man's Burden” จากบทกวีซึ่งเขียนโดยรัดยาร์ด คิปลิง (Kipling, 1965) เรื่องเมาดิลูกหมาป่า หรือ The Jungle Book การได้มีโอกาสแสดงบทบาทสถานะของการมีอำนาจเหนือชีวิตคนและสัตว์ในดินแดนภายใต้การปกครองของลัทธิจักรวรรดินิยมที่มุ่งเน้นการปกครองชาติพันธุ์ที่ด้อยกว่าตนทางอารยธรรม ภายใต้แนวคิดคิดหน้าที่อันยิ่งใหญ่ของชาติตะวันตกในฐานะของการเป็นผู้เจริญแล้วซึ่งมีหน้าที่จำเป็นต้องช่วยเหลือ รวมทั้งเผยแพร่ความเจริญนั้นไปยังผู้คน ประเทศที่ด้อยพัฒนา คนผิวสีในดินแดนต่างๆ ตลอดจนพัฒนาให้ผู้ด้อยอารยะเหล่านั้นได้ก้าวเข้าสู่ความเจริญ (ชลภูมิ บรรหาร, 2559; นงนภัส ตาปสนันท์, 2551) แต่การจะทำให้เกิดความทันสมัยทางการเมืองและความศิวิไลซ์ตามแบบตะวันตกนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้ให้ชาติตะวันตกยอมรับ

โดยการค่อยๆ เริ่มปรับเปลี่ยนทัศนคติรูปแบบและแนวคิดรัฐรัฐจารีต มาเป็นรัฐสมัยสมัยใหม่ (modern state) (winitchaikul, 2013)

กระบวนการสร้างศิลปวัฒนธรรมสมัยใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของยุคสมัยตามสถานการณ์ของบ้านเมืองในช่วงเวลานั้น การมีศิลปวัฒนธรรมแสดงออกถึงความเป็นชาติ และสิ่งนี้ใช้เป็นเครื่องมือไปสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมให้ไปสู่ทิศทางที่ดีขึ้นในการต่อสู้ต่อรองกับชาติมหาอำนาจได้ การทำให้ชาติตะวันตกยอมรับว่าสยามไม่ใช่ ชาติป่า เมืองเถื่อน และตกเป็นเมืองขึ้นจากการล่าอาณานิคม และสยามประเทศได้เปลี่ยนผ่านจากยุคจารีตเข้าสู่ยุคแห่งความทันสมัยซึ่งจะได้รับการสานต่อในสมัยต่อมา มา (ไกรฤกษ์ นานา, 2550)

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่ทรงได้ทำการปฏิรูปบ้านเมืองและการบริหารราชการแผ่นดินเพื่อแสดงให้เห็นถึงการมีอารยะของประเทศ การนำเอาความทันสมัยแบบตะวันตก หรือการทำให้ทันสมัยแบบตะวันตก (Westernization) เพื่อแก้ปัญหาการล่าอาณานิคมจากชาติมหาอำนาจตะวันตก การนำเอานโยบายและวิธีปฏิบัติอย่างคนขาวมาใช้ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมจะทำให้ประเทศนั้นมีความเจริญทัดเทียมนานาชาติอารยประเทศ รวมถึงการแก้ปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้งภายในประเทศ ซึ่งการปฏิรูปนี้เป็นการใช้แนวความคิดที่เรียกว่า Modernization หรือ การทำให้ทันสมัย เช่น การยกเลิกระบบไพร่ ทาส การปรับปรุงด้านการศึกษา โดยการจัดตั้งโรงเรียน การให้ทุนการศึกษาต่อต่างประเทศ มีการนำวิทยาการทันสมัยมาปรับใช้ เป็นต้น ส่วน Westernization คือการทำให้เป็นชาติตะวันตก ในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง คำว่า Modernization กับ Westernization แทบจะมีความหมายเดียวกัน นั่นคือ การตีความกับการที่เราทำเหมือนชาติตะวันตกจะแปลว่าทันสมัย ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว Modernization กับ Westernization นั้นต่างกัน เพราะในคำว่า Westernization นอกจากการบ่งบอกถึงการนำเอาวิทยาการจากตะวันตกมาใช้แล้วและยังรวมถึงการรับเอาวัฒนธรรมรูปแบบการใช้ชีวิตแบบตะวันตกมาใช้อีกด้วย ย่อมหมายถึง ความต้องการที่จะมีรูปแบบชีวิตที่แตกต่างออกไปจากวัฒนธรรมเดิมที่ดำรงอยู่ในพื้นที่ตามอารยของตน ซึ่งก็จะตรงข้ามกันกับ Westernization อย่างสิ้นเชิง และสิ่งที่สำคัญของความเป็นตะวันตกคือการตกย้ำซึ่งอุดมการณ์ 3 ประการ คือ ลัทธิปัจเจกนิยม (Individualism) ระบบเศรษฐกิจแบบเสรี (Laissez-faire economy) และลัทธิทุนนิยม (Capitalism) (Latouche, 2012; กนกวรรณ แซ่จ้ง, 2557; อรรถจักร สัตยานุรักษ์, 2014)

ดังนั้นแนวคิดรัชกาลที่ 5 ในการที่ทรงนำแนวคิดเฉพาะ Modernization มาปรับใช้เพื่อให้สอดคล้องต่อบริบทของสังคมไทยที่มีความแตกต่างกันอย่างมากกับชาติตะวันตก เมื่อมองย้อนกลับไป Modernization สิ่งที่สำคัญของการทำให้เกิดความทันสมัย Modernization จึงไม่ใช่

เรื่องของใครคนใดคนหนึ่งที่จะเอาอะไรมาใช้ แต่มันเป็นเรื่องที่ว่าทำไมประเทศไทยเราถึงเอาแนวคิดสิ่งนั้นมาใช้ การมองผ่านประวัติศาสตร์การแสวงหาความจริงที่ยังดำรงอยู่ คือ การริเริ่มต่อความต้องการที่แท้จริงในการนำแนวคิดการพัฒนามาปรับใช้ ต่อวิธีการประพฤติปฏิบัติอย่างค่อยเป็นค่อยไปในการผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมที่หลากหลายอย่างธรรมชาติ การปล่อยให้กลไกการพัฒนาทำงาน ที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศไปด้วยกัน ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การปกครอง และศาสนา เพื่อให้เหมาะกับองค์กรและสถานการณ์ที่เป็นอยู่ แต่สิ่งที่ประเทศไทยยังคงอยู่ในอัตลักษณ์และความเป็นไทยถึงประเทศไทยจะใช้แนวคิดแบบ Modernization หรือ การทำให้ความทันสมัยแบบตะวันตก (Modernization) (Escobar, 2011) ทำให้ประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศ การยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นจากการพัฒนาที่เน้นการพัฒนาทางด้านวัตถุและความเติบโตทางเศรษฐกิจทั่วทุกมุมโลกเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงสหวิทยาการ ความรู้ ค่านิยม และวัฒนธรรมต่าง ๆ จากความทันสมัยของเทคโนโลยีและการสื่อสารที่บรรจบโลกไว้ด้วยกัน ตลอดจนการคมนาคมขนส่งสินค้าและบริการมีความสะดวกรวดเร็ว เป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากสังคมเกษตรเข้าสู่การเป็นสังคมอุตสาหกรรมที่เน้นการผลิตและการบริการ สิ่งดังกล่าวการขยายตัวของเมือง (Urbanization) ที่มาพร้อมกับความเจริญทางด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของระบบทุนนิยม การยึดหลักการแบ่งงานกันทำ (division of labor) ที่ทำให้เกิดผลผลิตทางสินค้าเป็นข้อได้เปรียบทางการค้าของแต่ละประเทศทำให้เกิดความมั่งคั่งแห่งชาติ หรือ The Wealth of Nations การให้ความสำคัญกับอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจหรือที่เรียกว่า GDP (Gross Domestic Product) หรือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ คือ มูลค่าตลาดของสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายที่ผลิตในประเทศในช่วงเวลาหนึ่งๆ โดยไม่คำนึงว่าผลผลิตนั้นจะเป็นผลผลิตที่ได้จากทรัพยากรภายในหรือภายนอกประเทศ (Kuznets, 1955)

แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจ และเสนอข้อคิดทำอย่างไรให้เศรษฐกิจเติบโต อדם สมิท (Adam Smith, 1723 - 1790) แนวคิดหลักเกี่ยวกับความมั่งคั่งของประเทศ มาจากแนวคิดพานิชย์นิยม ที่สนับสนุนให้ประเทศหารายได้จากการส่งออก ลดการนำเข้า คือ เกินดุลการค้าเพื่อสร้างความร่ำรวย ทำให้นโยบายของประเทศมุ่งไปที่การแพร่สิทธิจรรยาบรรณเพื่อขยายการส่งออก ตั้งกำแพงภาษีเพื่อลดการนำเข้า จากการล่าอาณานิคมของประเทศชาติมหาอำนาจ การแข่งขันแหล่งทรัพยากรธรรมชาติในประเทศโลกที่สาม หรือ ประเทศด้อยพัฒนา การผลิตซ้ำอุดมการณ์ชาตินิยมจากการขับเคลื่อนระบบทุนนิยมเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรม เพราะเชื่อว่าการพัฒนาแบบประเทศตนจะสามารถทำให้ประเทศต่างๆ ที่รับนโยบายการพัฒนาไปใช้จะมีความเป็นอารยเป็นประเทศที่



พัฒนาแล้วด้วยระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (ชนิดา ยินดีเขต, 2550) จากการแผ่ขยายอำนาจด้วยระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม การถ่ายทอดอุดมการณ์เบื้องหลังของการพัฒนาไม่เพียงแต่จะช่วงชิงยึดครองทรัพยากรเพียงเท่านั้น แต่แอบแฝงซ่อนเร้นความคิดของผู้คนทั้งทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ โดยการอ้างความทันสมัยเป็นที่ตั้ง เพื่อให้ประเทศอื่นยึดถือปฏิบัติตามแนวทางการดำเนินชีวิตตามบรรทัดฐานของประเทศตน โดยไม่ตระหนักถึงวิถีชีวิตตำแหน่งแห่งที่และการดำรงอยู่ของผู้คนนั้นผิดแปลกไปจากเดิม เพราะแต่ละประเทศย่อมมีวิถีปฏิบัติและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง (นฤพนธ์ ด่วงวิเศษ, 2556)

การพัฒนาจากการทำให้ทันสมัยแบบตะวันตก Westernization และการทำให้ทันสมัย Modernization และไม่ว่าด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งที่จะสามารถแก้ปัญหาทุก ๆ ปัญหาได้ เราจะต้องเรียนรู้ จะต้องเปิดรับการและสะท้อนย้อนคิดกับปัญหาที่เกิดขึ้น และปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์เสมอ เมื่อเราต้องเรียนรู้ เราเองก็ต้องยอมรับว่าการเรียนรู้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และแน่นอน การเรียนรู้ และการเปลี่ยนแปลงระดับองค์กร มันย่อมใช้เวลา เราอาจจะต้องอดทน เพื่อให้ทั้งองค์กรและการพัฒนาประเทศได้เดินไปพร้อม ๆ กัน จนกว่าทุกคนในองค์กรจะสามารถเดินหรือวิ่งได้ในจังหวะเดียวกัน เราถึงจะเคลื่อนที่ไปได้เร็วขึ้น ถ้าเราตั้งเป้าหมาย ถึงช้าหรือถึงเร็ว มันก็คือถึงเหมือนกัน แต่ถ้าเราไม่สนใจทิศทาง เราไม่เคยหยุดเพื่อที่จะย้อนกลับมามองตัวเราเอง มองตำแหน่ง แห่งที่ ที่เราอยู่ ถึงตั้งเป้าหมายไว้ เราอาจจะไม่มีวันไปถึงเป้าหมายที่เราตั้งไว้ก็ได้ และการทำให้ความทันสมัยแบบตะวันตก (Modernization) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการพัฒนาเปลี่ยนการเกษตรเพื่อยังชีพให้เป็นการเกษตรเชิงพาณิชย์ วิธีการผลิตเพื่อบริโภคกลายเป็นการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดเป็นหลัก ความทันสมัยแบบตะวันตกขยายไปในวงกว้างจากสังคมเมืองสู่สังคมชนบททำให้เกิดความเป็นสังคมสมัยใหม่ (modern society) และการเป็นสังคมแบบดั้งเดิม (traditional society) ซึ่งในบางมิติมีความซับซ้อนและมีความแตกต่างกับสังคมเมือง เช่น การรักษาสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีการปฏิบัติประจำท้องถิ่นให้คงมีอยู่ เป็นต้น (จามะวี เชียงทอง, 2560; นภาพร อติวานิชยพงศ์, กนกวรรณ ระลึก และ กนกวรรณ แซ่จ้ง, 2557; อรรถจักร สัตยานุรักษ์, 2014)

## 1.2 ความทันสมัยกับกิจกรรมบันเทิงในประเทศไทย

ความบันเทิงซึ่งเป็นพื้นฐานชีวิตของคนไทยได้รับความนิยมและปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัยเรื่อยมา จนทำให้รัฐแสวงหาผลประโยชน์จากความบันเทิงเหล่านั้น โดยการเรียกเก็บภาษีจากผู้จัดงานรื่นเริงซึ่งมีรายได้ดีในสมัยรัชกาลที่ 4 และ รัชกาลที่ 5 อิทธิพลด้านความบันเทิงแบบตะวันตกในวิถีชีวิตของชนชั้นนำกล่าวได้ว่ายุคเริ่มรับวัฒนธรรมตะวันตกในสังคมไทยเป็นผลมา



จากการดำเนินการทางการทูตและการค้ากับชาวตะวันตกตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อการดำรงอยู่ของชาวตะวันตกในประเทศไทยเพิ่มขึ้น ชนชั้นนำเองก็เห็นถึงความสำคัญที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมให้ทันสมัยอย่างชาวตะวันตก (กรรณิการ์ ต้นประเสริฐ, 2553; เซอร์จอห์น เบาว์ริง, 2547; วิไลเลขา ถาวรธนาสาร, 2545)

การเสด็จประพาสยังต่างประเทศของรัชกาลที่ 5 ยุโรป เมื่อ พ.ศ. 2440 อันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของไทยไม่มากนักน้อยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปรับปรุงประเทศชาติและปลูกชนชาวไทยให้ปรับตัวให้ทันความเจริญของชาติตะวันตกด้วยความเร่งรีบ ด้วยเหตุนี้ในรัชสมัยของพระองค์ประเทศไทยจึงได้มีความเจริญก้าวหน้าในทุกด้านอย่างรวดเร็ว ซึ่งหลายสิ่งหลายประการมิได้เคยปรากฏมาก่อนแต่ก็ได้มีขึ้นในรัชกาลนี้ ดังเช่น การศึกษาแบบตะวันตก การปกครอง การแพทย์ การพาณิชย์ การคมนาคมตลอดจนทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่ได้รับการเมือง การอิทธิพลแบบอย่างจากตะวันตกอย่างสมบูรณ์ ซึ่งการปรับเปลี่ยนและการปรับตัวรับกับความเจริญดังกล่าวของไทย อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ราชอาณาจักรรอดพ้นจากการต้องตกเป็นดินแดนอาณานิคมของต่างชาติ และสามารถรักษาเอกราชของตนไว้ได้ตลอดมา ตัวอย่างที่ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงคือการตัดถนนสายแรกขึ้นในกรุงเทพมหานครนั่นคือ ถนนเจริญกรุง ซึ่งเป็นการร้องขอจากชาวตะวันตกเพื่อให้มีสถานที่ขี่ม้าออกกำลังกาย ผลพลอยได้จากการตัดถนนทำให้การเดินทางสะดวกสบายมากขึ้น การตัดถนนสายอื่นจึงเกิดตามมาทำให้วิถีชีวิตจากการเดินทางทางน้ำเปลี่ยนไปเป็นการเดินทางเป็นทางบกแทน (นภวรรณ ตันติเวชกุล, 2557; นิพนธ์ แจ่มดวง, 2550; พงทิพย์ เกียรติสกุล, 2534)

การเริ่มรับวัฒนธรรมตะวันตกเด่นชัดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพราะในสังคมไทยมี "สิ่งใหม่" เกิดขึ้น คำว่าสิ่งใหม่ในที่นี้หมายถึง สิ่งที่ไม่อาจพบเห็นได้ทั่วไปในขณะนั้น ชนชั้นนำจึงเป็นกลุ่มแรกในการรับวัฒนธรรมเหล่านั้นเข้ามาทำให้รูปแบบการแต่งกาย ทรงผมแบบเดิมเป็นนิยมทรงผมแบบฝรั่งทั้งผู้หญิงและผู้ชาย และมีการดัดแปลงเครื่องแต่งกายตามฝรั่งให้เหมาะสมกับสภาพอากาศของบ้านเมืองไทย เรียกว่า "เสื้อราชแปดแตนท์" (Raj pattern) ซึ่งต่อมาออกเสียงเพี้ยนเป็น "เสื้อราชประแตน" และทรงผมเครื่องประดับของสตรีในราชสำนักล้วนได้รับอิทธิพลจากตะวันตก อาทิ ทรงผมซึ่งแต่เดิมไว้ทรงดอกกระพุ่มได้เปลี่ยนเป็นการนิยมไว้ผมยาวลงมาถึงกลางหลังและหวีเสยด้านหน้าให้ตั้งสูง ทรงผมนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าคุณพระประวรศรี (แพ) เป็นผู้นำคนแรกในการไว้ผมยาว" (ดวงฤทธิ แคล้วปลอดทุกข์, 2547) ส่วนเครื่องแต่งกายของสตรีให้เปลี่ยนเป็นสตรีนุ่งผ้ายกจีบ ห่มคาดหรือสไบในการแต่งกายแบบเดิมยศเท่านั้น ในโอกาสโดยทั่วไปให้นุ่งผ้าโจงกระเบน และสวม

เสื้อพอดี้ตัว เสื้อในลักษณะคอแหลมหรือลักษณะคอตั้งเตี้ยๆ และปลายแขนเสื้อแคบยาวถึงข้อมือ แขน และให้ชายเสื้อนั้นยาวพอดี้เอว เรียกว่า “เสื้อแขนกระบอก” แล้วห่มแพรจีบขวางและใส่สไบเฉียงทับบนเสื้ออีกชั้นหนึ่ง แล้วใส่รองเท้า โดยมีถุงเท้าหุ้มยาวตลอดน่อง ส่วนการแต่งกายของสตรีในราชสำนักมีการเปลี่ยนแปลงไปโดยได้มีการดัดแปลงจากแฟชั่นของสตรีชาวยุโรปให้เข้ากับเมืองไทย เช่น ชาวยุโรปจะสวมเสื้อเอารูป แขนพองคล้ายทรงบอลูน และเสื้อจะนิยมประดับประดาด้วยลูกไม้ สวมถุงมือและถือพัดในเวลาออกงาน ก็นำมาปรับประยุกต์ใช้กับสตรีในราชสำนักสวมที่ตัดด้วยผ้าลูกไม้ตรงชายแขนมีลักษณะแขนพองแบบฝรั่งและนิยมเรียกเสื้อที่มีแขนพองแบบฝรั่งว่า “เสื้อแขนหมูแฮม” หรือ “ขาหมูแฮม นุ่งโจงกระเบนด้วยผ้าไทย” และตกแต่งเครื่องประดับด้วยสร้อยเพชร ไข่มุก เป็นต้น (เบญจมาศ แพทอง, 2540; วิจารณ์, 2565; สาร มีผลกิจ, 2542)

นโยบายส่วนหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในการพัฒนาประเทศ และสร้างมิตรภาพกับชาวตะวันตกนั้น คือการส่งพระราชโอรส พระบรมวงศานุวงศ์ และขุนนางไปศึกษาวิทยาการแขนงต่างๆ ในทวีปยุโรป เพื่อศึกษาแนวทางอย่างตะวันตกและกลับมาพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป บรรดาเจ้านายและขุนนางเหล่านี้เมื่อกลับจากต่างประเทศเรียกว่า นักเรียนนอกซึ่งรับวัฒนธรรมการใช้ชีวิตแบบชาวตะวันตกกลับมาด้วยจนเกิดเป็นคำไทยเรียกว่า “ไก่อู่น” คือเปรียบเทียบกับผู้ที่เคยไปยุโรปแล้วชอบอ้างธรรมเนียมต่างๆ ต่อมาก็ย่อเหลือแต่คำว่า “ไก่อู่น” (โกสินทร์ รัตนประเสริฐ, 2555) ช่วงรัชสมัยนี้ราษฎรสามารถสัมผัสกับวัฒนธรรมตะวันตกและสิ่งใหม่ในสังคม ไทยอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น อาทิ การมีรถยนต์ รถราง ระบบไฟฟ้า น้ำประปา โทรเลข และการเข้ามาตั้งห้างร้านของชาวตะวันตกในประเทศไทย เป็นต้น สินค้าจากตะวันตกนั้นมีราคาแพงอีกทั้งยังขึ้นอยู่กับการสนิมของผู้บริโภคซึ่งต้องเป็นผู้มีความพร้อมในการจับจ่ายใช้สอยซึ่งก็คงจำกัดอยู่ที่ชนชั้นนำตนเอง ห้างร้านที่มีชื่อเสียงไปสังคมชั้นสูงสมัยนั้น ได้แก่ ห้างแรมเซย์ เวกฟิลด์ ห้างแบดแมน ความนิยมในการซื้อสินค้าจากห้างร้านของชนชั้นนำนั้นสันนิษฐานว่า คำนิยมในตัวที่มีความประณีตมากกว่า เมื่อเลือกสินค้าแล้วก็เพียงแค่เซ็นชื่อโดยไม่ต้องชำระเงินห้างร้านก็จะรวบรวมใบเสร็จเพื่อเรียกชำระเป็นคราวไป เป็นการสะดวกต่อผู้ซื้อ อีกทั้งยังได้รับเกียรติมากกว่าร้านค้าของชาติอื่น สิ่งที่สะท้อนถึงการได้รับอิทธิพลจากตะวันตกของชนชั้นนำคือการแต่งกายและการพักผ่อนหย่อนใจด้วยการแต่งกายแบบทันสมัย และแต่งกายแฟชั่นในงานรื่นเริงต่างๆ ในงานลีลาศ เป็นต้น (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2550; ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2547)

ในสมัยรัชกาลที่ 5 เริ่มมีกิจกรรมหย่อนใจตามแบบตะวันตก อาทิ การเล่นโครเกต์ การเล่นขายของและที่นิยมกันมากในหมู่เจ้านายและสตรีราชสำนักคือ การแต่งแฟชั่น ซึ่งมักแต่งกัน

เฉพาะในโอกาสพิเศษต่าง ๆ เช่น งานปีใหม่ งานขึ้นตำแหน่งหรือวังเจ้านายพระองค์อื่น งานแฟนซีที่เอิกเกริกหรูหราที่สุดคือ งานแฟนซีโครสบอลล์ ณ วังบูรพาภิรมย์ จะมีชาวต่างประเทศได้รับเชิญมาร่วมงานด้วย งานเช่นนี้ถือเป็นโอกาสให้ฝ่ายหน้าและฝ่ายใน ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน มีการประกวดกันอย่างสนุกสนาน ความบันเทิงที่แสดงให้เห็นถึงการพักผ่อนหย่อนใจของชนชั้นนำตามอย่างตะวันตกได้แก่ การจัดตั้งสโมสรต่าง ๆ เลียนแบบคลับ (Club) ที่ชาวตะวันตกขอจัดตั้งขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 อาทิ กรีฑาสโมสร จัดตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ในการสร้างความพร้อมให้เกิดขึ้นในกลุ่มชนชั้นนำสยามความสามัคคีให้สโมสรบันเทิงทัศนา เป็นสโมสรที่รวบรวมสิ่งของโบราณของประเทศ อาทิ พระพุทธรูป เทวรูป เงินทอง ตราแผ่นดิน เป็นต้น สโมสรดารุกไมฮาบาเป็นที่พบปะสังสรรค์สำหรับแขกมลายูซึ่งเป็นคนในบังคับอังกฤษ โดยมีกิจกรรมต่างๆ อาทิ คริกเก็ต ฟุตบอล ห้องสำหรับอ่านหนังสือ เป็นต้น คลับของชาวตะวันตกตั้งขึ้นมาเพื่อให้มีการพบปะพูดคุยสังสรรค์ระหว่างคนที่มาอาศัยอยู่ต่างบ้านต่างเมือง บางครั้งก็มีการสังสรรค์ในเวลากลางคืนซึ่งเป็นเวลาพักจากกิจวัตรประจำวัน อาทิ การจัดกิจกรรมลีลาศ งานเลี้ยงสังสรรค์ การพบปะพูดคุย และการเล่นบิลเลียด (Jottran, 1996; ญัฐวุฒิ ปรียวนิตย์, 2557)

ช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คนไทยรับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมตะวันตกเข้าสู่สังคมไทยมาได้ระยะหนึ่งแล้วและเริ่มซึมซับกับวัฒนธรรมที่ทันสมัยเหล่านั้น แม้ว่าพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้คนไทยเกิดความรักชาติ โดยนำลัทธิชาตินิยมเข้ามาใช้ พร้อมทั้งทรงวางแบบแผน ศิลปะ การดนตรี นาฏศิลป์ให้มีเอกลักษณ์เป็นไทยโดยการจัดตั้งกรมศิลปากรขึ้นมาควบคุมดูแล แต่ขณะเดียวกันเมื่อราษฎรมีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้นจากโอกาสทางการศึกษาและการมีหนังสือพิมพ์จำนวนมากในสังคมไทยยุคนั้น อาทิ กรุงเทพเคลิเมล์จีนโนสขามวารศัพท์ หนังสือพิมพ์ไทย เป็นต้น กิจการสถานบันเทิงแบบใหม่ที่ไม่เคยปรากฏในสังคมไทยเริ่มเกิดขึ้น โดยพ่อค้า นายทุน ที่เล็งเห็นผลประโยชน์จากกลุ่มผู้ชายที่มีรสนิยมในการเที่ยวกิน ดื่ม และขึ้นชอบการชมระบำนางน้อยหม่นน้อย กิจการสถานบันเทิงประเภท เหลา ไนท์คลับ เบียร์ฮอลล์ และคณะระบำจึงเกิดขึ้นเพื่อรองรับผู้ใช้บริการกลุ่มนี้ จนกระทั่งเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่สองสถานบันเทิงต่างๆ จึงซบเซาลง (ชูเกียรติ ฉาโสงและคณะ, 2550)

ดังนั้นการจัดตั้งสโมสรจึงเป็นการบ่งบอกรสนิยมที่เปลี่ยนไปตามตะวันตกด้วย ทำให้ลีลาศ หรือ กิจกรรมลีลาศเป็นความบันเทิงที่ได้รับความนิยมมากในกลุ่มชนชั้นนำ ดังที่ปรากฏหลักฐานในสาระสังเขปเอกสารส่วนพระองค์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ" อาทิ บัตรทูลเชิญเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทและร่วมเต้นรำในการเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระพันปีหลวง บัตรทูลเชิญร่วมประชุมและร่วมงานลีลาศ ไม่ปรากฏมาก่อนในสังคมไทย ดังนั้นทีกของชาмуเอล เจ

สมิท (2549) เมื่อได้เห็นพิธีแต่งงานของชาวสยาม "การเฉลิมพระชนม์พรรษา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้น ทั้งๆ ที่ลีลาไม่เคยปรากฏขึ้นในพิธีการขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน ทั้งฝั่งของบิดา มารดาฝ่ายหญิง มีการเล่นมโหรี ลิเก การเล่นต่าง ๆ และมีการเลี้ยงใหญ่ทั้งวันทั้งคืน ไม่มีการลีลาเพราะไม่เป็นที่รู้จักกันในประเทศสยามความนิยมการเต้นลีลาจึงถือว่าเป็นสิ่งใหม่ในสังคมไทยก่อนจะถ่ายทอดสู่ราชบุรีในภายหลัง (อเนก มากอนันต์, 2550; ปะติสรณ์ เพ็ญสุต, 2557)

### 1.3 ความทันสมัยกับกิจกรรมบันเทิงในประเทศไทยตามแบบอย่างอเมริกัน

สถานบันเทิงในยุควิวัฒนาการแบบอเมริกัน พ.ศ. 2500 – 2520 กิจกรรมสถานบันเทิงเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายของคนในชุมชนเมืองหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองในปี 2488 ผู้คนต่างแสวงหาความบันเทิงและความสนุกหลังจากที่สงครามยุติ จากการที่รัฐบาลได้มีประกาศให้งดความบันเทิงทุกชนิดในภาวะสงคราม ทั้งนี้สถานบันเทิงจึงเป็นพื้นที่แห่งการสร้างความสุข ความรื่นรมย์ และความเพลิดเพลินต่างๆ ให้กับผู้ที่แสวงหาสิ่งเหล่านั้นเพื่อผ่อนคลาย การรับวัฒนธรรมแบบอเมริกันของคนไทย เมื่อเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงไม่นาน รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้หันไปผูกมิตรกับสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศผู้ชนะสงครามที่มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจมากที่สุดเนื่องจากเป็นประเทศผู้ชนะสงครามและได้รับผลกระทบด้านต่าง ๆ น้อยกว่าประเทศอื่นส่งผลให้ไทยได้รับความช่วยเหลือทางด้านการทหาร เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ทำให้ประชาชนชาวไทยรู้สึกชื่นชอบและรับวัฒนธรรมอเมริกันได้ง่าย สิ่งที่สะท้อนให้เห็นชัดเจน คือ แฟชั่นการแต่งกาย หลังสงครามโลกคนไทยรับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบอเมริกันในทุกด้าน ทำให้สถานบันเทิงในทศวรรษนี้มีการเลียนแบบอย่างอเมริกันแทบทั้งสิ้น (Ryder, 2005) การลีลาในแบบยุโรปเริ่มหมดความนิยมลงโดยมีการเต้นรำในจังหวะสนุกสนานอย่างเช่น การเต้นร็อค แอนด์โรลล์เข้ามาแทนที่การลีลาแบบตะวันตก และความนิยมเที่ยวสถานบันเทิงประเภทดิสโก้เทคในกลุ่มวัยรุ่น เป็นต้น ตั้งแต่ทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกามีความใกล้ชิดกันมากขึ้น เนื่องจากสหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือประเทศไทยในหลายด้าน อาทิ การเงิน การทหาร การคมนาคม และการศึกษา ต่อมาเมื่อลัทธิคอมมิวนิสต์กำลังขยายตัวในกลุ่มประเทศอินโดจีนโดยเฉพาะในประเทศเวียดนาม รัฐบาลไทยและรัฐบาลสหรัฐอเมริกาต่างมีนโยบายเดียวกันในการต่อต้านระบบคอมมิวนิสต์ เป็นผลให้รัฐบาลไทยอนุญาตให้กองกำลังทหารสหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพอยู่ตามจุดยุทธศาสตร์ในประเทศไทย พร้อมด้วยนายทหารอเมริกัน รวมทั้งสิ้นกว่า 4 หมื่นนาย เพื่อประจำการอยู่ตามฐานทัพในจังหวัดต่างๆ การดำรงอยู่ของกอง

ทหารอเมริกันส่งผลให้สังคมไทยมีความเปลี่ยนแปลงทั้งวิถีชีวิต ค่านิยมและวัฒนธรรม กล่าวคือ ในแต่ละวันทหารเหล่านั้นจะต้องออกมาพักผ่อน เพื่อเที่ยว บาร์ ไนต์คลับ จำนวนมากที่ตั้งขึ้นมา บริเวณหน้าฐานทัพเพื่อรองรับทหารอเมริกันโดยเฉพาะ ทำให้เกิดธุรกิจด้านบริการต่าง ๆ ขึ้น อาทิ บังกะโล บ้านเช่า รถแท็กซี่ เป็นต้น (เอ็ดน่า บรูเนอร์ บัลคีย์, แมรี บัลคีย์ สแตนตัน และ เด็กวิธ ๗ รุ่น 100, 2550)

สตรีที่ประกอบอาชีพมอบความสุขให้กับทหารอเมริกันในช่วงสงครามเวียดนาม อาทิ เมียเซ่า โสภณี ผู้หญิงนั่งชั้วมิง เป็นต้น การขยายตัวของสถานบันเทิงและการเกิดความบันเทิงรูปแบบใหม่ๆ ทำให้รัฐบาลออกพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 เพื่อควบคุมดูแลให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม เมื่อทหารอเมริกันถอนทัพกลับไปสิ่งที่ปัญหาตามมาได้แก่ ปัญหานี้สืบจากการขาดทุนในกิจการสถานบันเทิง ปัญหาการว่างงานของคนที่เคยทำงานตามสถานบันเทิง ปัญหาเด็กหัวแดงหรือเด็กลูกครึ่งที่เกิดจากทหารอเมริกัน และปัญหาโสเภณีซึ่งเป็นปัญหาสังคมอย่างหนึ่งที่ยากเกินจะแก้ไข (ส.พลายน้อย, 2555) อย่างไรก็ตาม สถานบันเทิงเป็นสิ่งที่สังคมไทยได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตกซึ่งมีการนำมาปรับให้เข้ากับบรรทัดฐานของคนไทย แม้ นักวิชาการบางส่วนให้ความเห็นว่าสถานบันเทิงจำนวนมากในสังคมไทยเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมที่อเมริกันทิ้งไว้ แต่คนไทยเองกลับยินดีรับสิ่งนั้นไว้ในวิถีชีวิต จึงทำให้สถานบันเทิงสามารถขยายตัวไปสู่ทุกพื้นที่ของประเทศจนกลายเป็นแหล่งมั่วสุมและเป็นสถานที่ก่ออาชญากรรมได้ง่าย ซึ่งกลายเป็นปัญหาสังคมมาจนถึงปัจจุบัน (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 2556)

#### 1.4 ความเป็นตะวันออก ความเป็นชายขอบของความทันสมัยแบบตะวันตก

การล่าอาณานิคมที่เกิดขึ้นประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้สร้างระบบชุดความรู้หรือความเชื่อแนวคิดยุโรปเป็นศูนย์กลาง (Eurocentrism) และภาวะสมัยใหม่ (Modernity) และยังคงติดความคิดเรื่องเชื้อชาติที่เติบโตมาพร้อมกับลัทธิจักรวรรดินิยมยุโรป ที่เจ้าอาณานิคมนำมาอ้างสิทธิชอบธรรมในฐานะผู้มีอารยธรรมอันเจริญก้าวหน้าหรือเป็นผู้ศิวิไลซ์ อันเป็นเหตุให้เกิดการสร้างภาวะที่แตกต่างระหว่างเจ้าอาณานิคมและเมืองขึ้น ซึ่งสามารถพบได้ในกระบวนการด้านประวัติศาสตร์ การเมือง วัฒนธรรม และศิลปะ ด้วยความอยากทัดเทียมเจริญก้าวหน้าอย่างตะวันตกของชนชั้นนำสยามเพื่อเข้าสู่ประชาคมโลก จึงมีความพยายามสร้างความคิดตรรกะเหมือนกับเจ้าอาณานิคมตะวันตก คือศิวิไลซ์ (Civilization) โดยการทำให้บ้านเมืองพัฒนา ทำให้ทันสมัยนอกจากนี้กระบวนการทำให้ทันสมัย (Modernization) ที่เกิดขึ้นจากชนชั้นนำยังแฝงด้วยการเปรียบเทียบคนอื่น (Others) ให้ด้อยกว่าแนวคิดของตน (Said, 1978)



ความเป็นตะวันออกและกระบวนการทำให้กลายเป็นอื่น (The Othering) ความเป็นตะวันออก คือ การนำเสนอภาพตัวแทนของตะวันออกที่อยู่ภายใต้ โลกทัศน์ของตะวันตกผ่านกระบวนการประกอบสร้างทางสังคมความเป็นตะวันออก ซึ่งความเป็นตะวันออกอยู่ในฐานะของความเป็นอื่นที่ถูกทำให้กลายเป็น สภาพที่ดำรงอยู่ เป็นเรื่องปกติ และเป็นสิ่งที่แท้จริงผ่านเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ งานวรรณกรรม ศิลปะ ดนตรี และวัฒนธรรมป๊อป เป็นต้น (Fairclough & Wodak, 1997; เดอห์ริง คาร์ล, 2555)

นอกจากนั้น ความเป็นตะวันออกคือสิ่งที่ป็นสาร์ตละของวาทกรรมอาณานิคม (Colonial discourse) และการใช้อำนาจเข้าปกครองควบคุมตะวันออกโดยชาวตะวันตก (Said, 1978) ความเป็นตะวันออกดำรงอยู่ได้บนฐานโครงสร้างของอำนาจ ความรู้ การครอง ความเป็นเจ้าทางวัฒนธรรม และลัทธิจักรวรรดินิยม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ร่วมกันทำงาน ทั้งในเชิงอุดมการณ์ ความรู้ จินตนาการ การเมืองการปกครอง สังคมวิทยาการทหาร และวิทยาศาสตร์ โดยการก่อสร้างและผลิตซ้ำสถานภาพของความเป็น ตะวันออกที่เป็นรอง/ด้อยกว่าความเป็นตะวันตก (Burney, 1990) ได้ให้ทัศนะโต้แย้งว่าความเป็นตะวันออกนำไปสู่สภาวะการกด ทับ/การทำให้ไร้เสียงไร้ตัวตนในกลุ่มคนพื้นเมืองหรือกลุ่มชาวอาณานิคมซึ่ง เป็นการลดทอนสภาพความเป็นจริงและนำเสนอแต่เพียงภาพแทนที่ไม่ยุติธรรม ต่อกลุ่มคนเหล่านี้ผ่านงานประวัติศาสตร์นิพนธ์ งานวรรณกรรม สื่อประเภทต่างๆ และพื้นที่ทางการเมือง การนำหลักการวิเคราะห์ของ (Fanon, 1968 ) มาใช้เป็นกรอบการพิจารณาว่าประวัติศาสตร์ล้วนมีที่มาจากมุมมองของเจ้าอาณานิคม/ผู้ปกครองดินแดน เจ้าอาณานิคมมองว่าดินแดนทั้งหมดที่อยู่ภายใต้การปกครองของ ตน/กลุ่มของตน นั้นเป็นดินแดนที่ ตน/กลุ่มของตน เป็นเจ้าของ กล่าวได้ว่ากระบวนการทำให้กลายเป็นตะวันออกมีที่มาตั้งแต่สมัยการเริ่มต้นการเขียนประวัติศาสตร์ และภายใต้การทำงานของกระบวนการดังกล่าวได้ขจัดการดำรงอยู่ของกลุ่มคนอื่น กลุ่มพื้นเมืองหรือกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีมาก่อนหน้านี้หลายร้อยปีออกไปจากดินแดนเหล่านั้น หรืออีกนัยหนึ่งความเป็นตะวันออกมิได้มีพื้นที่ให้กลุ่มคนเหล่านี้ การไร้สิทธิ ส่งเสียงหรือแสดงออกความต้องการของตนแต่อย่างใด หากแต่ผู้บุกเบิกชาวตะวันตกได้ถือโอกาสใช้ประโยชน์จากการค้นพบ หยิบฉวยใช้ประโยชน์ และตีความตะวันออกภายใต้มุมมองที่มียุโรปเป็นศูนย์กลางรูปแบบวัฒนธรรม เป็นต้น (Levi-Strauss, 2019 )

นอกจากนั้นแนวคิด/ทฤษฎีแนวหลังอาณานิคมสามารถนำมาใช้หรือสร้าง กระบวนการทำให้กลายเป็นอื่น (Spivak, 1991) หรือกระบวนการที่ผู้มีส่วนระรอง/ ด้อยกว่าเช่น ผู้หญิง กลุ่มชนพื้นเมือง กลุ่มชาติพันธุ์ และชาวตะวันออก ถูกกด ทับ เบียดขับ หรือทำให้กลายเป็นชายขอบโดยอำนาจของชาวตะวันตกหรือกลุ่มชนชั้นปกครองที่มีอำนาจนำในพื้นที่นั้น ๆ แนวคิด/ทฤษฎีแนว



หลังอาณานิคม ยังสามารถนำไปศึกษาว่ากลุ่มคนชายขอบได้ผลิตสร้างวาทกรรมต่อต้านเพื่อปะทะ ประสาน และต่อรองกับเรื่องเล่ากระแสหลักที่ถูกสร้างขึ้นโดยผู้มีอำนาจ นำเพื่อการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมให้เหมาะสมและเข้าครอบครองดินแดนใน จักรวรรดิ อื่นๆ ประเด็นสำคัญยิ่งในหนังสือฉบับนี้ก็คือ เราสามารถใช้คำว่าคนอื่น (the other) เพื่อแทนคำว่าคนตะวันออก (the orient) และสิ่งนี้เองที่เป็นนัยสำคัญ ว่าการคิดหรือการรับรู้เกี่ยวกับคนอื่นมีความสัมพันธ์กับการอธิบายและการวิเคราะห์ถึงกระบวนการทำให้กลายเป็นชายขอบของกลุ่มคนต่าง ๆ เช่นผู้หญิง กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศ และกลุ่มชนพื้นเมืองในสังคม ตะวันตก เช่นเดียวกัน (นิรมล อรุณรัตน์, 2545; ณรงค์กรณ รอดทรัพย์, 2555)

กระบวนการทำให้กลายเป็นชายขอบเกิดขึ้นเป็นปกติผ่านการปิดกั้นความ เป็นอื่น/คนอื่น จากวัฒนธรรมกระแสหลักหรือการบิดเบือนภาพของเขา/เธอผ่าน วาทกรรมกระแสหลักประเภทต่าง ๆ ในสังคม นอกจากนั้นความแตกต่างด้าน เชื้อชาติ ชนชั้น เพศ ภาษาศาสนาและวัฒนธรรมต่างก็เป็นสาเหตุที่ทำให้เราไม่ ตระหนักหรือไม่ให้ความสำคัญกับความเป็นอื่น/คนอื่นเท่าที่ควรจะเป็น ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถเกิดขึ้นได้ในบริบทของการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน การสร้างหลักสูตร แบบเรียน วิธีการเรียนการสอน และภาคปฏิบัติจริงของการจัดการ ศึกษาทุกประเภท Burney เสนอแนะว่ากลุ่มคนพื้นเมืองหรือกลุ่มชาวอาณานิคม ซึ่งเป็นผู้มีสถานะรอง/ด้อยกว่า จำเป็นต้องทำทลายหรือขัดขวางวาทกรรมแบบ จักรวรรดินิยมว่าด้วยยุโรปเป็นศูนย์กลาง และการมีอคติต่อเชื้อชาติ เนื่องจาก วาทกรรมเหล่านี้มีอิทธิพลอย่างมหาศาลและครอบคลุมวาทกรรมที่เกี่ยวกับสื่อ สิ่งพิมพ์ การเมือง ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการศึกษาและยังผลิตสร้าง ระบบอำนาจและความรู้ที่ทำให้ สรรพสิ่งกลายสภาพเป็นเสมือนวัตถุ ถูกบิดเบือน ทำให้กลายเป็นอื่น และกดทับความเป็นอื่น/คนอื่น แนวคิดสำคัญอีกประการหนึ่งที่ Burney เรียกว่าความรุนแรงเชิงญาณวิทยา (epistemic violence) ซึ่งเป็นความรุนแรงเชิง องค์ความรู้ที่ลัทธิอาณานิคมได้กระทำ ความรุนแรงต่อการสร้างตัวตนของชาว อาณานิคมให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อชีวิตของตนเอง โดยการกำหนดกฎเกณฑ์ ทางความรู้ที่ถูกต้องชอบธรรม การจัดวางความคิด กระบวนทัศน์ วิสัยมองโลก การมองคนอื่น การมองตนเอง และเจือไปด้วยอคติทางชาติพันธุ์ซึ่งผลิตสร้างโดยเจ้าผู้ปกครองอาณานิคม ความรุนแรงเชิงญาณวิทยาจึงเป็นการควบคุมที่ ร้ายกาจและรุนแรงไม่ต่างกับการใช้กำลังและอำนาจเข้าควบคุมดินแดนนั้น ๆ ยกตัวอย่าง การศึกษาและทำความเข้าใจประวัติศาสตร์อินเดียโดยใช้มุมมองของเจ้าผู้ปกครองอาณานิคมและการละเลย หรือมีท่าทีเพิกเฉยต่อมุมมองของชาวบ้านและกลุ่มชนพื้นเมืองจึงเป็นการกระทำความรุนแรงเชิงญาณวิทยาที่แท้จริง เนื่องจาก การละเลยตลอดจนเพิกเฉยต่อประวัติศาสตร์ของความเป็นอื่น/คนอื่น รวมถึงองค์ความรู้

พื้นถิ่นและดำเนินการปฏิรูปเพื่อพัฒนาองค์ความรู้เหล่านั้นโดยเจ้าผู้ปกครองอาณานิคมนับว่าเป็นการกระทำความรุนแรงทางญาณวิทยาได้ทั้งสิ้น (Spivak, 1991; Teo, 2010) โดยเจ้าผู้ปกครองอาณานิคมได้ใช้อำนาจในการจัดการกับสรรพสิ่ง การกำหนด การนิยามความหมาย รวมถึงการคัดสรรเพื่อเผยแพร่ความรู้และข้อมูล ประเภทต่าง ๆ ดังนั้นการเอาชนะความรุนแรงเชิงญาณวิทยาของการศึกษา (Epistemic violence in education) ครูอาจารย์จำเป็นต้องตระหนักถึงข้อมูลความรู้ และข้อเท็จจริงของนักคิดนักเขียนท่านอื่น นักวิจารณ์ท่านอื่น เรื่องเล่าเรื่องอื่น และวาทกรรมอื่นจากสังคมที่หลากหลายในโลกใบนี้ที่ถูกทำให้กลายเป็นวาทกรรมกระแสหรือวาทกรรมที่มีความสำคัญน้อยกว่าวาทกรรมกระแสหลัก (Said, 1978)

แนวคิดการทำให้กลายเป็นอื่น/คนอื่นใน บริบทของความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นตะวันตกและความเป็นตะวันออก การวิพากษ์การต่อสู้ผ่านการเมืองเชิงวัฒนธรรม (Cultural politics) เกี่ยวข้องกับพื้นที่ด้านการศึกษา วรรณคดี สังคมและวัฒนธรรม การก่อสร้างระบบโครงสร้างที่กดขี่ในระบบการศึกษาโรงเรียน หลักสูตร และการเรียนการสอน รวมทั้งการมีจิตสำนึกเชิงวิพากษ์ (Critical consciousness) ของคนที่มีความเป็นอื่น/คนที่ถูกกดขี่ซึ่งตกอยู่ภายใต้กระบวนการทำให้กลายเป็นอื่นผ่านปฏิบัติการของวาทกรรม ในบริบททางสังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะเฉพาะ รวมทั้งการสร้างวาทกรรมเพื่อปฏิบัติการต่อรอง ปะทะประสาน และต่อต้านเรื่องเล่าหลัก ของเจ้าผู้ปกครองอาณานิคมและลัทธิจักรวรรดินิยม สิ่งที่ถูกทำให้กลายเป็นอื่น คือ “การปลดปล่อย” ให้ปัจเจกบุคคล เป็นอิสระจากพันธนาการที่สังคมสร้างขึ้น โดยที่ถูกกดขี่/ผู้มีสถานะรองหรือ ด้อยกว่าตระหนักถึงวิธีการที่ตนเองถูกทำให้กลายเป็นอื่น/ทำให้กลายเป็นชายขอบ รวมถึงเข้าใจว่างานวรรณกรรม ประวัติศาสตร์นิพนธ์ ความเป็นเจ้าของทางวัฒนธรรม อำนาจ และความรู้เข้ามามีบทบาทในกระบวนการนี้ได้อย่างไร (Bennett, 2007; Foucault, 1965, ธีรพงศ์ สกลุศรี, กนกวรรณ ธีรวรรณ และคมกฤช ตะเพียนทอง, 2564)

### 1.5 ลีลาศในฐานะกิจกรรมในสังคมไทย

วิถีการดำเนินชีวิต คือ การแสดงให้เห็นว่าบุคคลใช้ชีวิตอย่างไร โดยจะแสดงออกมาในรูปแบบของการใช้เวลาในการทำกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็น คือ การแสดงออกของพฤติกรรมตามความเป็นจริงของบุคคลซึ่งสะท้อนออกมาในรูปแบบของการทำกิจกรรม (activities) ความสนใจ (interests) และความคิดเห็น (opinions) ของบุคคลนั้น ๆ และรูปแบบ

เหล่านั้นเองที่สะท้อนได้จากการเลือกใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ และการใช้จ่ายเงินของแต่ละบุคคล (Hoyer & MacInnin, 2010; Solomon, 2015)

กิจกรรมนันทนาการ คือ การใช้เวลาไปกับ การดำเนินกิจกรรมใด ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลและสังคม โดยกิจกรรมนั้นจะต้องมีลักษณะที่เป็นความต้องการของสังคมและไม่ขัดต่อจริยธรรมโดยต้องสามารถแยกแยะสิ่งที่ ถูกต้องและสิ่งที่ผิดจากกิจกรรมที่ดำเนินได้ เป็นกิจกรรมที่น่าสนทำให้เกิดความพึงพอใจและ ความสุขเมื่อเข้าร่วม ทำให้ผ่อนคลายจากความเหนื่อยล้าจากการทำงานและฟื้นฟูกำลังขึ้นมาใหม่ สามารถดำเนินกิจกรรมทั้งระดับบุคคลและสังคม เป็นกิจกรรมที่ไม่ก่อเกิดโทษหรือผลเสียหายต่อ บุคคลและสังคม แต่จะส่งผลดีและเป็นประโยชน์อีกทั้งยังสร้างผลลัพธ์ทางบวก ได้แก่ ทัศนคติและ มุมมองทางบวก ความรู้และพฤติกรรมที่สามารถพัฒนาบุคคลและสังคม สร้างความรู้สึกภายในที่มีต่อประสบการณ์ที่ได้รับจากกิจกรรมนันทนาการ (Rossman & Schlatter, 2008) และกิจกรรมนันทนาการ (ชินะโอภาส สะพานทอง, 2554) เป็นกิจกรรมการใช้เวลาว่างและนันทนาการที่ส่งผล ต่อรูปแบบการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และนันทนาการ และยังส่งผลต่อการใช้กิจกรรมการใช้เวลา การใช้เวลาว่างและนันทนาการเป็นปรากฏการณ์ซับซ้อน และไม่สามารถแยกออกจากสังคม ด้านบุคคล ด้านสังคม และด้านครอบครัวมีอิทธิพลต่อการใช้เวลาว่าง และจัดการนันทนาการอย่างมาก องค์กร หน่วยงานที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการใช้เวลาและนันทนาการ (Evans, Jamal, & Foxall, 2009; Schiffman & Wisenblit, 2015) ดังนั้น กิจกรรมและนันทนาการประการแรกนันทนาการ คือ พฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการเข้าร่วมกิจกรรมของมนุษย์ และเกิดจากแรงจูงใจในยามว่าง ประการที่สอง คือ นันทนาการ คือ กระบวนการหรือสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น มีความคาดหวังว่าจะได้รับ ประสบการณ์ที่เสริมสร้างคุณภาพชีวิต เมื่อบุคคลเข้าร่วมกิจกรรม และประการที่สาม นันทนาการ คือ สถาบันทางสังคม แหล่งแห่งวิชาความรู้ และแหล่งแห่งวิชาชีพ (วรรณู จีระเดชากุล, 2551)

ลีลาศในฐานะกิจกรรมในสังคมไทยจึงเป็นการใช้เวลาว่างและการนันทนาการ (สำนักงานพัฒนาการกีฬาและนันทนาการ, 2550) ประสบการณ์หรือการกระทำใด ๆ ที่บุคคลหรือกลุ่มคนได้เลือกสรรเข้าร่วมโดย สมัครใจอันปราศจากการถูกบังคับโดยทางตรงและทางอ้อม การใช้เวลาว่างจากงานประจำหรือภารกิจอื่น ๆ โดยไม่หวังผลตอบแทนรางวัลใด ๆ นอกจาก ความสนุกสนาน ความพึงพอใจ ความสุขใจที่ได้รับเท่านั้น และลีลาศในฐานะที่เป็นกิจกรรมเพื่อการเข้าสังคม การรวมกลุ่มคนเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางกายและจิตใจ และกิจกรรมลีลาศยังช่วยเสริมสร้างชะลอวัยและลดภาวะการเป็นโรคสมองเสื่อมตามวัย (เกษมชัย เสือสุวรรณศร, 2561) และเป็นกิจกรรมที่ทุกเพศทุกวัยสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้ กิจกรรมลีลาศ

ในประเทศไทยได้ถูกจัดอยู่ในระบบการศึกษาในรายวิชาหมวดพลานามัย และสำหรับผู้ชื่นชอบในกิจกรรมลีลาศถูกจัดตั้งให้เกิดชมรมลีลาศในลักษณะต่างๆ เช่น ชมรมลีลาศผู้สูงอายุ ชมรมลีลาศตามศูนย์เยาวชนทั่วประเทศ และชมรมกีฬาลีลาศตามสถานศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ และองค์กรภาครัฐและเอกชนในการจัดตั้งสมาคมต่างๆ และสถาบัน เพื่อบริการกลุ่มคนที่มาร่วมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมการเต้นลีลาศในรูปแบบต่างๆ ที่ถูกจัดขึ้นเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของสมาชิก เช่น ลีลาศเพื่อสุขภาพ และลีลาศเพื่อการประกวดแข่งขัน เป็นต้น (กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559)

## ส่วนที่สอง: วัฒนธรรม “ลีลาศ” ในสังคมไทย

### 2.1 การสถาปนาอำนาจแห่งความรู้ของ “ลีลาศ” ในสังคมไทย

การพัฒนากระแสหลักเป็นผลทำให้ประเทศไทยรับวัฒนธรรมการเต้นรำแบบชาติตะวันตก ในสมัยรัชกาลที่ 5 จากหลักฐานที่ปรากฏคือ จดหมายเหตุสยามไสมย บันทึกลงโดยชาวมุเอล เจ. สมิท. (2549) ได้บันทึกเรื่องราวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวการรับเอาวัฒนธรรมการลีลาศแบบอย่างตะวันตก (Social Dance) หรือการเต้นแบบเข้าคู่ชายหญิงที่รับมาจากแถบยุโรปมีความเด่นชัดขึ้นในรัชกาลนี้ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2553) โดยการที่ชนชั้นนำของไทยมีโอกาสได้รับการศึกษาจากประเทศเหล่านั้นและนำวัฒนธรรมมาปรับใช้ในวิถีชีวิต เช่น การพบปะสังสรรค์ร่วมกันดื่มและลีลาศเพื่อเป็นการเข้าสังคม การปรับให้สตรีในราชสำนักสวมเสื้อฝรั่งที่ตัดด้วยผ้าลูกไม้แขนพองแบบฝรั่ง แขนเสื้อลักษณะดังกล่าวเรียกว่า Gigot sleeve หรือ Leg-of-mutton sleeve ซึ่งรู้จักกันในนาม “เสื้อแขนหมูแฮม” และนุ่งโจงกระเบน การแต่งกายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้เครื่องแต่งกายให้เข้ากับบริบทวัฒนธรรมไทยที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัวการผสมผสานวัฒนธรรมเข้าด้วยกันผ่านการแต่งกาย (วิภูษะยา, 2565)

การแผ่ขยายอำนาจ การพัฒนาตามกระแสหลักและระบบทุนนิยมในสังคมไทย เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตประจำวันจากการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคจากห้างฝรั่งแทนที่การซื้อขายสินค้าและบริการตามร้านค้าโชห่วยข้างถนน และการได้รับโอกาสทางการศึกษาของประชาชนเพิ่มสูงขึ้นจากความเจริญดังกล่าวทำให้แนวคิดความทันสมัยเป็นที่ยอมรับในสังคมไทยเกิดการเลียนแบบชนชั้นนำและชาวต่างชาติอย่างพลวัตส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ทำให้วัฒนธรรมการเต้นรำแบบตะวันตกในเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย เกิดการจัดพื้นที่สำหรับการเต้นรำไว้บริการจากการดัดแปลงภัตตาคารให้มีพื้นที่สำหรับเต้นรำเพื่อสนองความต้องการของ

ผู้ให้บริการ เรียกว่า ไนท์คลับ (Night Club) เป็นสถานที่พักผ่อนยามราตรี หรือ “สโมสรรাত্রี” (ยูวี โชคสวนทรัพย์, 2554) หลังสงครามโลกวัฒนธรรมแบบอเมริกันมีอิทธิพลต่อสังคมไทยในทุกๆ ด้าน การสร้างสถานบันเทิงเลียนแบบมาจากอเมริกันแทบทั้งสิ้น การเที่ยวสถานบันเทิงผับ (Pub) หรือ บาร์ (Bar) เป็นการเต้นประเภทยั่วยุในคลับในกรุงเทพฯ สนุกสนานอย่างร็อค แอนด์โรลเข้ามาแทนที่การลีลาศในแบบยุโรป ทำให้เกิดความทอดทิ้งของการลีลาศแบบเดิมในสังคมไทย (ธนา วงศ์ญาณนาเวช, 2554)

เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามกลับเข้ามาบริหารประเทศอีกครั้ง จึงมีนโยบายเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศโดยได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2500 - 2520 ตามที่สมศักดิ์ นิลนพคุณ ให้ความเห็นว่า “การที่ไทยเริ่มมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกามีจุดเริ่มต้นมาจากการรับรองขบวนการเสรีไทยในสหรัฐอเมริกาที่ให้ความช่วยเหลือประเทศไทยและไม่ถือว่าเป็นประเทศไทยแพ้สงคราม ดังนั้นคนไทยส่วนใหญ่จึงมีความรู้สึกที่เป็นมิตรกับประเทศสหรัฐอเมริกา และยอมรับวัฒนธรรมแบบอเมริกันด้วยความเต็มใจ” เหมือนการที่ไทยยอมรับวัฒนธรรมแบบยุโรปตะวันตก แต่หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองคนไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปตามอย่างอเมริกันแทบทั้งสิ้น “คนไทยเริ่มตื่นน้ำอัดลมโคล่า เปปซี่ พอใจที่จะรับประทานฮอตดอก (Hot dog) แฮมเบอร์เกอร์ (hamburger) แทนการรับประทานหมูแฮมไข่ดาว ชอบดูภาพยนตร์ประเภท แอ็คชั่น ซึ่งส่วนมากเป็นภาพยนตร์ที่ทำจากสหรัฐและที่มีอิทธิพลโดยตรง (เทพฐ ทัฬหทอง, 2545; นาวรรณ ตันติเวชกุล, 2557) เด็กวัยรุ่นพอใจมากที่จะนุ่งกางเกงยีนส์ (jeans) แบบอเมริกัน ใส่เสื้อยืดคอกลมแบบ ที เชิร์ต (Tee shirt) วิถีชีวิตของคนไทยที่เปลี่ยนแปลงไปตามแบบอเมริกันกล่าวได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่ยุคสมัยไทยรับวัฒนธรรมแบบอเมริกันอย่างเต็มตัว คนร่วมสมัยในยุคนี้มักจะพูดกันติดปากว่ายูคซิกตี้ หรือ ยูคโก๋หลังวัง วัยรุ่นผู้ชายจะถูกเรียกว่าจิ๊กโก๋ และนิยมแต่งกายด้วยเสื้อยืดรัดรูปพับแขนกับกางเกงยีนส์ขาเดฟ ส่วนวัยรุ่นผู้หญิงจะถูกเรียกว่าจิ๊กกี้ ซึ่งนิยมไว้ผมบ๊อบและแต่งกายด้วยชุดกระโปรงบาน หลังสงครามยุติ สถานบันเทิงและลีลาศกลับมาได้รับความนิยมอีกครั้ง ในสังคมไทยตามงานรื่นเริงมักจะต้องการเต้นลีลาศด้วยเสมอ รัฐบาลจัดให้มีสถานลีลาศตามที่ต่างๆ อาทิ สถานตากอากาศบางปู จังหวัดสมุทรปราการ และ สถานลีลาศสวนลุมพินี กรุงเทพฯ รวมถึงไนท์คลับต่างๆ โดยเฉพาะบริเวณถนนราชดำเนิน อาทิ โลลิต้า โลฟิโน อเล็กซานด (พูนพิศ อมาตยกุล, 2529; รัฏฐฤทธิ์ จักรวรรดิโยธิน, 2554)

ประวัติการลีลาศของประเทศไทยไม่มีหลักฐานยืนยันได้แน่ชัดว่าการลีลาศในประเทศไทยเกิดขึ้นในสมัยใด สันนิษฐานว่าชาวต่างชาติได้นำมาเผยแพร่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จุลศักราช 1226 จากบันทึกของหม่อมแอนนาทำให้มีหลักฐานเชื่อได้ว่า



คนไทยลีลาศเป็นมาตั้งแต่สมัยพระองค์ และ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงรบกการยกย่องให้เป็นนักลีลาศคนแรกของไทย ตาม บันทึกกล่าวว่า หม่อมแอนนาพยายามสอนพระองค์ท่านให้รู้จักวิธีการลีลาศแบบสุภาพซึ่งเป็นที่ นิยมของชาวตะวันตก โดยบอกว่าจังหวะวอลซ์นั้นหุมาก นิยมเต้นกันในวังของประเทศในแถบยุโรป พร้อมกับแสดงท่าทางการเต้น พระองค์ท่านกลับสอนว่าใกล้เคียงไป แขนต้องวางให้ถูก แล้วพระองค์ท่านก็เต้นทำให้หม่อมแอนนาประหลาดใจ จึงไม่สามารถรู้ได้ว่าใครเป็นผู้สอนพระองค์ จึงได้ได้สันนิษฐานกันว่า พระองค์ท่านคงจะศึกษาจากตำราด้วยพระองค์เอง (ชาмуเอล เจ สมิท, 2549)

## 2.2 วัฒนธรรม “ลีลาศ” ในสังคมไทย

สมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้กำหนดให้โรงเรียนสอนลีลาศต่างๆ อยู่ในสังกัดของกระทรวงศึกษาธิการ และมีการกำหนดหลักสูตรลีลาศขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นแบบแผน ทำให้การลีลาศมาตรฐานยิ่งขึ้น ส่งผลให้การลีลาศในประเทศไทยเป็นที่ยอมรับและนิยมในวงกว้างทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค นักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชนให้ความสนใจทำให้มีโรงเรียนหรือสถาบันเปิดสอนลีลาศขึ้นเกือบทุกจังหวัด สำหรับในสถานศึกษาก็ได้มีการจัดวิชาลีลาศเข้าไปในหลักสูตรตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา จนกระทั่งสงครามสงบลงในเดือนกันยายน พ.ศ. 2488 วงการลีลาศของไทยเริ่มฟื้นตัวขึ้นใหม่ มีโรงเรียนสอนลีลาศเกิดขึ้นหลายแห่งโดยเฉพาะสาขาบอลลรูมสมัยใหม่ (Modern Ballroom Branch) ซึ่งอาจารย์ยอด บุรี ได้ไปศึกษามาจากประเทศอังกฤษและเป็นผู้นำมาเผยแพร่ ช่วยทำให้กิจกรรมลีลาศซึ่งศาสตราจารย์ ศุภชัย วานิชวัฒนา เป็นผู้นำอยู่ก่อนแล้วเจริญขึ้นตามเป็นลำดับ ในปี พ.ศ.2491 มีบุคคลชั้นนำในการลีลาศซึ่งเคยเป็นผู้ชนะเลิศการแข่งขันลีลาศสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 อาทิ อุไร โทณวนิก กวีกรโกวิท จำลอง มาณยมณฑล บัตตานะ เหมะสุจิ และ นายแพทย์ประสพ วรมิศร์ ได้ร่วมกันก่อตั้งสมาคมลีลาศแห่งประเทศไทยขึ้น โดยสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ อนุญาตให้จัดตั้งได้เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ.2491 หลวงประกอบนิติสาร เป็นนายกสมาคมคนแรก ปัจจุบันสมาคมลีลาศแห่งประเทศไทยเป็นสมาชิกของสมาการลีลาศนานาชาติด้วยประเทศหนึ่ง หลังจากนั้นการลีลาศในประเทศไทยก็เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย มีสถานที่ลีลาศเปิดเพิ่มมากขึ้น มีการจัดแข่งขันลีลาศมากขึ้น ประชาชนสนใจเรียนลีลาศกันมากขึ้น มีการจัดตั้งสมาคมครูลีลาศ ขึ้นสำหรับเปิดสอนลีลาศ และยังได้จัดส่งนักลีลาศไปแข่งขันในต่างประเทศและจัดแข่งขันลีลาศนานาชาติขึ้นในประเทศไทย ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี พ.ศ.2501-2506 ได้กำหนดให้โรงเรียนสอนลีลาศต่างๆ อยู่ในสังกัดของกระทรวงศึกษาธิการ และมีการกำหนด



หลักสูตรลีลาศขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นแบบแผนทำให้การลีลาศมาตรฐานยิ่งขึ้น (กาญจนา วิสุทธิวัฒน์, 2550;จารึก สุดใจ, 2529) ส่งผลให้การลีลาศในประเทศไทยเป็นที่ยอมรับและนิยมในวงการทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค นักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชนให้ความสนใจทำให้มีโรงเรียนหรือสถาบันเปิดสอนลีลาศขึ้นเกือบทุกจังหวัด สำหรับในสถานศึกษาได้มีการจัดวิชาลีลาศเข้าไว้ในหลักสูตรตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษาปัจจุบันลีลาศได้รับการรับรองให้เป็นกีฬาจากคณะกรรมการโอลิมปิกสากล (International Olympic Committee = IOC) อย่างเป็นทางการการประชุมครั้งที่ 106 วันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2540 ณ เมืองโลซาน ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ สำหรับในประเทศไทยคณะกรรมการการกีฬาแห่งประเทศไทย ในสมัยที่มีนายจรินทร์ ลักษณะวิศิษฎ์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นประธานคณะกรรมการ ได้มีมติรับรองลีลาศเป็นการกีฬาอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2541 จัดเป็นกีฬาลำดับที่ 45 ของการกีฬาแห่งประเทศไทย และยังได้จัดให้มีกิจกรรมการแข่งขันลีลาศ (สาธิต) ขึ้นเป็นครั้งแรกในการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ครั้งที่ 13 ซึ่งประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ ณ กรุงเทพมหานคร ระหว่างวันที่ 6-20 ธันวาคม พ.ศ.2541 (ธงชัย เจริญทรัพย์มณี, 2542; ปัทมาวดี สิงหาจุ, 2558)

การ “ลีลาศ” หรือ “เต้นรำ” เป็นกิริยาแปลว่า การเคลื่อนที่ไปโดยมีระยะก้าวตามกำหนดให้เข้ากับเสียงจังหวะดนตรี ซึ่งเรียกว่า “ลีลาศ” (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานปีพุทธศักราช, 2525; กรมพลศึกษา, 2552) มีความหมายเป็นนามแปลว่า ท่าทางอันงดงาม การเยื้องกราย เป็นกิริยาแปลว่า เยื้องกรายเดิน นวยนาด เต้นรำ ซึ่งโดยปกติการเต้นรำที่เป็นคู่ชายหญิง ผู้บัญญัติศัพท์คำว่า “ลีลาศ” คือ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ (กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์) เมื่อปี พ.ศ. 2476 การลีลาศของคู่ชายหญิงตามจังหวะดนตรีที่มีแบบอย่างและลวดลายการเต้นเฉพาะตัว โดยมีระเบียบแบบแผนของการทำกิจกรรม ณ สถานที่อันจัดไว้ในสังคม เช่น งานราตรีสโมสรต่าง ๆ และการเต้นลีลาศ นอกจากนี้ยังมีคำอีกคำหนึ่งที่มักจะได้ยินกันอยู่เสมอคือคำว่า “Social Dance” ซึ่งส่วนใหญ่มักจะนำมาใช้ในการให้ความหมายเดียวกันกับคำว่า Ballroom Dancing แต่ในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นคำว่า Social Dance การเต้นรำทุกประเภทที่จัดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คนมาอยู่ร่วมกัน และได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการลีลาศเป็นหมู่คณะ เพื่อให้ได้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ดังนั้น Social Dance หรือ “ลีลาศ” จึงเป็นกิจกรรมเพื่อเข้าจังหวะดนตรีประเภทหนึ่ง เป็นการลีลาศแสดงออกอย่างมีศิลปะโดยใช้เสียงเพลงและจังหวะดนตรีเป็นสื่อ สัญลักษณ์และความหมายเป็นภาษาบ่งบอกในการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่มคน (Hall, 1997) เพื่อให้เกิดการสื่อสารที่เข้าใจตรงกัน จึงทำให้เกิดความสุขความสนุกสนานเพลิดเพลินในการทำกิจกรรมนั้นหนาตากการร่วมกันเป็นกิจกรรมการแสดงออก ผ่าน

การเคลื่อนไหว ในท่าทางต่างๆ เป็นการแสดงออกของ ภาษาและท่าทางหรือการมีลวดลายการเต้นที่เรียกว่า ฟิกเกอร์ (Figure) อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะลวดลายและท่าเต้นที่เข้ากับเสียงของจังหวะดนตรีในแต่ละประเภทที่ถูกแบ่งแยกชัดเจนจากเสียงดนตรีทั้งประเภทบอลรูม (Standard) และประเภทลาติน อเมริกัน (Latin American) ลีลาศเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายกิจกรรมลีลาศเพื่อนันทนาการในงานลีลาศเพื่อเข้าสังคม (กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559)

การลีลาศในประเทศไทยเริ่มต้นจากกลุ่มของชนชั้นนำเป็นการลีลาศประเภทสแตนดาร์ด และเพลงที่ใช้ลีลาศเป็นเพลงคลาสสิกที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก จังหวะที่นิยมลีลาศกันในสมัยนั้น คือ จังหวะวอลซ์ ที่เป็นจังหวะที่ช้า และเคลื่อนไหวไปตามทิศทางทวนเข็มนาฬิกาการรอบห้องเต้นรำอย่างมีแบบแผนและมีจังหวะและเสียงดนตรีตามลักษณะของลีลาศ และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคู่ชายหญิงทางสังคมจึงเกิดขึ้นเป็นสมาคมต่างๆ ในประเทศไทยที่เป็นจุดศูนย์รวมกิจกรรมลีลาศเพื่อเข้าสังคมและพบปะสังสรรค์กันเป็นหมู่คณะ กิจกรรมลีลาศจึงเป็นส่วนสำคัญในการสร้างสมาชิกให้เข้ามามีส่วนร่วมมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม (ชนิดา ยินดีเขต, 2550)

### 2.3 การก่อรูปอัตลักษณ์ของนักเต้นลีลาศไทย

ใน “Heterotopias” ของ Foucault (1977) ซึ่งกล่าวว่า พื้นที่พิเศษที่มีการซ้อนทับของความหมายกระบวนการผลิตซ้ำทางวาทกรรมเรื่องเพศผ่านพื้นที่ทางวัฒนธรรมลีลาศ การมีอยู่ของพื้นที่ของความเป็นจริงในสังคมและพื้นที่ที่สังคมประกอบสร้างขึ้นเป็นการถ่ายทอดผลิตซ้ำวาทกรรม (Reproduction) หรือองค์ความรู้ในระบบการศึกษาไทยในการลีลาศ ถูกสถาปนาความรู้อันชอบธรรมจากสมาคมลีลาศแห่งประเทศไทย สมาคมครูลีลาศแห่งประเทศไทย สถาบันสอนลีลาศ โรงเรียน ชมรมลีลาศทั่วประเทศทั้งภาครัฐและเอกชน การถ่ายทอดอุดมการณ์วัฒนธรรมลีลาศแบบสากลนิยมให้การดำรงอยู่ของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power of Relation) การผลิตซ้ำวาทกรรมผ่าน “ร่างทรง” คือ ครูอาจารย์ และ ตัวบท (Text) ซึ่งก็คือหนังสือเรียน หรือ “คัมภีร์” จัดกระทำความรู้ผ่านผู้เรียนให้เป็นตัวแสดงบทบาทหน้าที่ตามเพศที่กำหนดการยึดถือการปฏิบัติทางวัฒนธรรมและภาษา เป็น “พิธีกรรม” ผ่านตัวปัจเจกบุคคลโดยกระทำผ่านร่างกายผู้เรียน ให้กลายเป็นร่างกายที่เชื่อเชื่อและสยบยอมอยู่ในอวกาศ (Decile body) ความเยบยลของอำนาจทำให้ปัจเจกบุคคลเหล่านั้นตกเป็นทาสของชุดความรู้ให้วาทกรรมนั้นดำรงอยู่ “อำนาจ” ในการควบคุมวิถิติดและปฏิบัติของผู้เรียน ตามแนวคิดของ Foucault (1977) ซึ่งกล่าวว่า อำนาจ (power) กับความรู้ (knowledge) สิ่งที่เราเรียกว่า “การก่อร่างสร้างวาทกรรม” (Discursive

Formation) (จันทิมา ปัทมธรรมกุล, 2550) ซึ่งมีความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ซึ่งจะปรากฏให้เห็นในลักษณะของการสร้างความสามารถแห่งตนและการกระทำผ่านกิจกรรมการเดินลีลาศ ภายใต้กรอบของความรู้แนวคิดบรรทัดฐานรักต่างเพศที่กำหนดให้ทั้งผู้ชายและผู้หญิงต้องคู่กันซึ่งถือเป็นเรื่องปกติของโครงสร้างทางสังคม ที่การเดินลีลาศถูกประกอบสร้างโดยการสร้างระเบียบวินัย (Disciplinary) ผ่านการฝึกปฏิบัติตนให้อยู่ภายใต้อำนาจแห่งระเบียบวินัย (Disciplinary of Power) ในชีวิตประจำวัน และวิถีปฏิบัติการณ์เรื่องเพศที่ถูกทำให้เป็นเรื่องปกติในสังคมลีลาศอย่างเป็นพลวัตรเป็นภาคปฏิบัติการของวาทกรรม (Discursive Practice) และพลวัตที่แตกต่าง แปลกแยก กีดกีดหรือการทำให้กลายเป็นอื่นออกจากพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศ และสังคมประกอบสร้างอัตลักษณ์ (Identity) และตัวตน (Self) ในการสร้างรูปแบบนักเดินลีลาศให้ปรากฏให้กลายเป็นภาพตัวแทน (Representation) และการเชื่อมโยงระหว่างข้อตรงข้ามกับอัตลักษณ์นักลีลาศเป็นพื้นฐานสู่ความเข้าใจที่ว่า หากอัตลักษณ์นั้นเกิดขึ้นจากการประกอบสร้าง อัตลักษณ์ก็สามารถต่อรองแปรเปลี่ยนความหมายจากเดิมได้ และท้าทายต่อรองกับวาทกรรมดังกล่าวได้ด้วยเช่นกัน ดังเช่นการละเล่นความหมายข้อตรงข้ามทั้งสอง (différance) ของ ฌาคส์ แดร์ริดา (Derrida, 1982) โดยไม่ได้แยกขาดออกจากกันเป็นสองขั้ว (binary opposition) โยมิ บา-บาร์ นักวิชาการยุคหลังอาณานิคมก็ปฏิเสธข้อตรงข้ามและสนใจพื้นที่การสร้างความหมายแบบลูกผสม (hybridity) (Bhabha, 2012) ส่วนสจ๊วต ฮอลล์ นักวิชาการวัฒนธรรมศึกษาได้กล่าวถึงตัวตนเกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงองค์ ประกอบต่างๆ ในบริบทที่แตกต่างกัน อัตลักษณ์จึงหลากหลายแปรเปลี่ยนตามสถานการณ์ (Slack, 1996) เป็นต้น

ภาษาเป็นสิ่งที่สามารถบอกได้ถึงความหมายของสิ่งต่าง ๆ สามารถจะเป็นตัวกำหนดและจัดการความประพฤติ และการปฏิบัติต่าง ๆ ที่ความหมายของภาษาจะช่วยให้การตั้งกฎเกณฑ์ บรรทัดฐาน และ ขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ที่สั่งการและควบคุมชีวิตของผู้คนในสังคม ฮอลล์ (Hall, 1997) เป็นการถือครองอำนาจวาทกรรมในเรื่องเพศภายใต้อำนาจแบบปิตาธิปไตยที่ตอกย้ำอุดมการณ์การพัฒนาระแสหลัก สิ่งเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึง “มนุษย์ทุกคนล้วนตกเป็นเบี้ยล่างของอำนาจแห่งวาทกรรม” (มลฤดี ลาพิมล, 2551) ฉะนั้นวาทกรรม (Discourse) ตามแนวคิดของ Foucault วาทกรรมเป็นระบบและกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (constitute) อัตลักษณ์ (identity) และ ความหมาย (Significance) ให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือ ตัวตนของเราเอง วาทกรรมจึงเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์เงื่อนไข หรือ กลไกต่างๆ ในการพูด/การเขียนถึง เรื่องต่างๆ ในสังคม เป็นภาคปฏิบัติการจริงทางวาทกรรม (discursive practices) และวาทกรรมจึงทำหน้าที่ประกอบสร้างความหมายให้กับสรรพสิ่งต่างๆ

และขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่ เก็บกด/ปิดกั้น อำพราง เบียด ชับกดทับสิ่งที่แตกต่างไปจากสิ่งที่วาทกรรมนั้นได้สร้างขึ้นจึงทำให้วาทกรรมเกี่ยวข้อกับอำนาจมีความรุนแรงอยู่เสมอ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2560)

ดังนั้น “ลัทธิ” จึงทำให้ผู้ชายมีสิทธิในร่างกายของผู้หญิงในการกำกับ ควบคุมและสั่งการผ่านสัญญาการลัทธิในท่าลัทธิที่ผู้ชายเป็นผู้นำและผู้หญิงเป็นผู้ตามในพื้นที่ของวัฒนธรรมลัทธิภายใต้กฎกติกาของสังคมกำหนดตามแบบแผน หรือความเป็นสากลการสยบยอมต่ออำนาจและความสัมพันธ์เชิงอำนาจให้ดำรงอยู่อำนาจนั้นกระทำผ่านร่างกายของปัจเจกบุคคลไม่ว่าจะเป็นผู้ชายและผู้หญิง ลัทธิจึงเป็นภาพสะท้อนสิ่งที่มีอยู่ในสังคมและวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็น ภาษา ท่าทาง และการปฏิบัติที่ผลิตซ้ำผ่านกิจกรรมลัทธิ (Albright, 1997; Ede, 2010; Polhemus, 1993)

การผลิตซ้ำกรอบแนวคิดเรื่องเพศ ภายใต้วาทกรรมบรรทัดฐานรักต่างเพศ ที่กำหนดให้เพศชายต้องคู่กับเพศหญิงเท่านั้น และสังคมไทยเป็นสังคมแบบปิตาธิปไตยทำให้ การประกอบสร้างความหมาย ซึ่งผู้สร้างหรือนำเสนอภาพแทนนั้นเป็นผู้ให้ความหมายลงไปในกระบวนการนำเสนอผ่านการเดินแบบชายคู่ชายนั้นเป็นอย่างไร แตกต่างกับการเดินตามแบบแผนสากลอย่างไร เช่น “ผู้หญิง” กับ “ผู้ชาย” ไม่ได้มีความหมายในตัวเอง แต่เกิดจากการประกอบสร้างขึ้นจากวัฒนธรรมและค่านิยมทางสังคม วัฒนธรรมลัทธิและการก่อรูปอัตลักษณ์ของนักเดินลัทธิไทย จึงเป็นพื้นที่พิเศษที่มีการซ้อนทับของกระบวนการผลิตซ้ำทางวาทกรรม หรือ “Heterotopias” อำนาจความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมสอดประสานเชื่อมโยงกัน ความเป็นชายที่สอดคล้องกับลักษณะความเป็นชายที่สังคมเชิดชู ดังที่อาร์. ดับบลิว. คอนเนลล์ (R. W. Connell) นักสังคมวิทยาชาวออสเตรเลียเรียกว่า “hegemonic masculinity” หรือ “ความเป็นชายที่มีอำนาจนำ” ซึ่งเป็นคำอธิบายรูปแบบความเป็นชายที่มีอำนาจในการกำหนดบรรทัดฐานของความเป็นชาย ที่ได้รับการยอมรับในสังคม ขณะที่ความเป็นหญิงและความเป็นชายรูปแบบอื่นๆ ซึ่งไม่สอดคล้องกับความเป็นชายที่มีอำนาจนำนั้น จะถูกจัดให้อยู่เบื้องล่าง (subordinate) ของลำดับชั้นทางเพศภาวะ (Connell et al., 2012) และผู้ที่เป็นเบื้องล่างนี้อาจถูกกระทำรุนแรงทางกายและใจในวัฒนธรรมลัทธิที่ผู้ชายเป็นฝ่ายนำและผู้หญิงเป็นฝ่ายตาม ตามที่ความเป็นชายและความเป็นหญิงถูกขัดเกลาด้วยกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมเช่นเดียวกับเรื่องเพศ (Aalten, 1997) แสดงให้เห็นถึงไม่ว่ายุคสมัยใดก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงหนีหลุดพ้นอำนาจชายเป็นใหญ่หรือความไม่เท่าเทียมกันได้โดยที่ผู้ชายเป็นผู้กำกับควบคุมอารมณ์ความรู้สึกประกอบท่าทางการเดินกับจังหวะเสียงเพลง ล้วนเป็นสัญญาณเป็นการตอกย้ำผลิตซ้ำความชอบธรรมของชุดความรู้ผ่านสื่อสัญญา

ภาพแทนของลัทธิยังคงเป็นการแสดงให้เห็นบรรทัดฐานรักต่างเพศ (Hanna, 1988; สุพจน์ แจ่มเร็ว, 2553)

ภายใต้การครองอำนาจโดยชายเป็นใหญ่ได้ พยายามทำให้เกย์ที่เป็นชนกลุ่มน้อยทางเพศในพื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นเพียงคนชายขอบ ในพื้นที่นั้น (ชวิตรา ตันติมาลา, 2560) และแม้จะถูกทำร้ายทางวาจาอย่างไรก็ตามการดำเนินเรื่องร่างกายไม่เป็นผู้หญิงหรือการโดนบูลลี่เรื่องรูปร่าง (John and John, 2000) การมีรูปร่างที่สวยงาม สมดุล สมส่วน ในการกีฬาหรือการเต้นที่ต้องใช้เรือนร่างที่สวยงามทั้งผู้ชายและผู้หญิงอย่างการเต้นลีลาศที่ต้องรักษามาตรฐาน น้ำหนัก รูปร่างการลดน้ำหนักและการเข้าโปรแกรมการฝึกสมรรถนะของร่างกายให้สวยงามให้มีมัดกล้ามเนื้อต้นแขน ต้นขา สะโพก เอว ก้น ให้ได้รูปร่างปราดเปรียว ช่วงขาที่ดูสวยงามอย่างเสมอ ซึ่งความไม่เสมอภาคที่เกิดขึ้นในสังคมมีมิติของความซับซ้อนและทับซ้อนจนยากที่คลี่ให้เห็นความไม่เสมอภาค โรงเรียนองค์กร สถาบันการสอนลีลาศ เป็นสถาบันหนึ่งภายใต้โครงสร้างของสังคมที่มีอิทธิพลอย่างมากในการส่งผ่านความรู้เชิงวัฒนธรรม โดย สถาบันการสอนลีลาศนั้นมีบทบาทของการผลิต (Produce) และ ผลิตซ้ำ (Reproduce) วาทกรรมเหล่านั้นให้ยังคงอยู่ผ่านรูปแบบการทำกิจกรรมลีลาศ ความรู้จึงถูกจัดกระทำขึ้นมาจากภาษาและวัฒนธรรมให้กลายเป็นการก่อรูปอัตลักษณ์ของนักเต้นลีลาศ (Boss, 2007)

ดังนั้นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการวิพากษ์เพื่อนำไปสู่ความรู้ใหม่ต้องอาศัยมุมมองที่หลากหลายเพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Transformation) กระบวนดังกล่าวเชื่อมระหว่างตัวตนสังคม และวัฒนธรรมการเคลื่อนผ่านความรู้จากอดีตมาจนถึงยุคสมัยปัจจุบันตามสถานการณ์ที่ดำรงอยู่ (Reason & Torbert, 2001)

### ส่วนที่สาม: วัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” ในสังคมไทย

กระบวนการผลิตซ้ำทางวาทกรรมเรื่องเพศผ่านในวัฒนธรรมลีลาศต่อจุดวิกฤตและเหตุการณ์ (Critical points and events) วิกฤตของเหตุการณ์ หรือ “Critical Event” เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือมีการเปลี่ยนแปลงตลอด ไม่แน่นอน เป็นจุดวิกฤตและเหตุการณ์ที่มีความสัมพันธ์กับการตระหนักรู้ของปัจเจกบุคคลที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของความแตกต่างที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์นั้นๆ ตลอดจนการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนผ่านจุดวิกฤตและเร่งให้เกิดปฏิกิริยาต่อผู้ต่อรองในสถานการณ์นั้นๆ ที่เกิดจากการเบียดขับกดทับทำให้กลายเป็นอื่นและมีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน การทำกิจกรรม และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากการผลิตซ้ำวาทกรรมบรรทัดฐานรักต่างเพศ (Heterosexuality) ที่เป็นค่านิยมแบบตะวันตก (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2556a) ที่กำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงเท่านั้นเพื่อกำหนดควบคุมสังคมให้



อยู่ในระเบียบ กฎเกณฑ์ แบบแผนและกำหนดบทบาทหน้าที่ตามภาคปฏิบัติการทางสังคมกระทำผ่านร่างกาย (Body) ของผู้คนที่วาทกรรมไหลผ่านแทรกซึมด้วยวิธีการปฏิบัติของผู้คนให้ดำรงอยู่ภายใต้การครอบงำของความรู้ที่ถูกสถาปนาขึ้นโดยผ่านสถาบันต่างๆของสังคม การประกอบสร้างอัตลักษณ์และตัวตนของปัจเจกบุคคลในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาศ (Social Dance) วัฒนธรรมที่ยึดโยงอุดมการณ์ความเป็นรักต่างเพศและศาสตร์ของความรู้ “ลีลาศ”ที่ปะทะประสานเข้าด้วยกันจนทำให้กลายเป็นชุดความรู้แบบที่เรียกว่า เรื่องเล่าขนาดใหญ่ (Grand narratives) หรือความเป็นสากล (universality) ที่อยู่นเหนือเรื่องเล่าอื่นๆและไม่เปิดพื้นที่ให้ความรู้อื่นๆได้แสดงความจริงที่ในความรู้ที่เป็นของบุคคลที่อยู่นอกเหนือความเป็นปกติในสังคมจึงถูกเบียดบังให้หายไปจากสำนึกของผู้คนให้ตกอยู่ภายใต้บริบทของความรู้กระบวนการผลิตซ้ำสัญลักษณ์ ภาษา และการให้ความหมายที่ปรากฏให้เป็นเรื่องเล่าหลัก (Lyotard, 1984) สังคม สังคมยอมรับการเป็นสัญลักษณ์ของความมีอารยะ คือ การทำให้ระบบชายคู่หญิงและบทบาทของหญิงชายก็จะกลายเป็นบรรทัดฐานหลักของการสร้างกฎเกณฑ์ทางเพศจึงถือเป็นเรื่อง “ปกติ” (Fishel, 1999; Loos, 2006) ซึ่งความจริงที่ปรากฏยังมีความแตกต่างหลากหลายทางเพศในพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศ เช่น กลุ่มคนรักเพศเดียวกันหรือกลุ่มคนข้ามเพศ ได้รับการปลดปล่อยหรือได้รับการยอมรับจากสังคมเพื่อสร้างลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมในสังคมไทย (จิราวรรณ นันทพงศ์, 2552; Tunyasiri & Panyasupakun 2024, Week, 2010)

### 3.1 แนวคิด Foucault กับวาทกรรมบรรทัดฐานรักต่างเพศ

วาทกรรม (Discourse) คือ ความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งถูกกำหนดให้เป็นความจริง (Truth) โดยความจริงนั้นอยู่ภายใต้กรอบของความรู้ของรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งที่ทำให้ผู้คนต้องประพฤติและปฏิบัติตามความสัมพันธ์ของอำนาจให้ยังดำรงอยู่ให้เป็นภาคปฏิบัติการของอำนาจวาทกรรมจึงเป็นเรื่องอำนาจและความพยายามในการสถาปนาเพื่อแบ่งแยก กีดกัน ลดทอน หรือการควบคุมความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น (อานันท์ กาญจนพันธ์, 2552) วาทกรรมไม่ได้เป็นแค่ผลลัพธ์จากการต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงระบอบการครอบงำเท่านั้น แต่วาทกรรมคือตัวอำนาจที่เข้าไปยึดโยงพื้นที่ในช่วงเวลาหนึ่ง โดยการทำให้มนุษย์ตกอยู่ภายใต้อำนาจของวาทกรรมต่างๆ ด้วยความเชื่อและความเชื่อเหล่านั้นถูกครอบงำด้วยความจริงและความรู้ชั้นหนึ่ง ที่ทำให้ร่างกายของมนุษย์ตกอยู่ในหลุมพรางของอำนาจ ที่คอยเบียด ขับ กดทับ ห้ามปราม ผูกมัด รวมถึงการควบคุมร่างกายอย่างไม่รู้จบ (Foucault, 2019) Foucault อธิบายขอบเขตของวาทกรรมว่า เป็นขอบเขตของความคิดต่างๆ ของปฏิบัติการที่ถูกจำกัดวงเอาไว้ให้อยู่ในตำแหน่ง แห้งที่ ตั้งแต่กฎเกณฑ์ของการ



ก่อร่างของภาคปฏิบัติของวาทกรรม (Discursive Formation) การกำหนดเงื่อนไขของการดำรงอยู่ ดังนั้นฐานความคิดเดิมทางประวัติศาสตร์ของวาทกรรมใดวาทกรรมหนึ่งจึงไม่ขึ้นอยู่กับวาทกรรมอื่นทั้งที่ดูว่าจะเหมือนกัน และแตกต่างกัน และ Foucault วิเคราะห์วาทกรรม (Discourse) เพื่อเผยให้เห็นถึง “แก่นแท้” ที่แฝงอยู่ในสิ่งซึ่งดูเหมือนจะเป็นเรื่องธรรมดาและปราศจากปัญหา แต่ในความเป็นจริงแล้วกลับมีความจริงบางอย่างถูกอำพรางอยู่เบื้องหลัง ซึ่งความจริงที่ถูกปิดกั้นอยู่เมื่อปรากฏขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อมนุษย์โดยตรง ซึ่ง Foucault อธิบายว่า วาทกรรม คือความรู้และความจริงที่ดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง มีทั้งอำนาจและความเป็นอิสระในการกำหนดนิยามและควบคุมความหมายของสิ่งต่างๆรอบตัวเรา การก่อรูปของวาทกรรมส่วนใหญ่จะเริ่มต้นจากการยอมรับสัจธรรมของสังคม หรือผู้คนที่มีความอำนาจในการกำหนดความจริง เช่น นักบวช เจ้าศักดินา ผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำ ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือเจ้าลัทธิต่างๆ เมื่อวาทกรรมเริ่มถูกเผยแพร่ แทรกซึม และไหลเวียนไปในสังคม และในขณะเดียวกันก็จะถูกควบคุมหรือยึดครองด้วยอำนาจประเภทต่างๆ และวาทกรรมเหล่านั้นก็จะทำให้ผู้คนจำนวนมากตกอยู่ในสถานะของ “วัตถุแห่งความรู้” ซึ่งถูกใช้เป็นเครื่องมือในการผลิตซ้ำความรู้ ความจริง และอำนาจให้ดำรงอยู่ ตัวอย่างเช่น การพูดของบุคคลบางกลุ่มในที่สาธารณะซึ่งทำให้คำพูดของพวกเขาถูกยอมรับว่าเป็นกรอบของความจริง หรือกลายเป็นกรอบความรู้ของยุคนั้น Foucault ยังชี้ให้เห็นว่า สังคมแต่ละยุคสมัยต่างก็มีชุดความรู้เฉพาะของตนเอง ซึ่งความรู้นั้นมีได้มีลักษณะคงที่หรือต่อเนื่อง หากแต่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทและโครงสร้างของอำนาจในแต่ละยุคแต่ละสมัย ซึ่งความรู้ของคนยุคใดก็เป็นความรู้ของคนยุคนั้น และกรอบความรู้เหล่านั้นเอง คือ สิ่งที่ยืนยันว่าอะไรคือความจริงในเวลานั้น (Foucault, 2019; อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2552; เบญจวรรณ อุปัทม์, 2561)

Foucault ชี้ให้เห็นว่าสังคมในแต่ละยุคล้วนมีความรู้และชุดความรู้ของตัวเอง ซึ่งความรู้ยุคใดก็เป็นของความรู้ยุคนั้นๆ มีความไม่แน่นอน ไม่ต่อเนื่อง และเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา และความรู้ของยุคนั้นย่อมถึงความรู้ชุดอื่นๆมาแทนที่หรือหักล้างกันได้ซึ่งไม่มีความเป็นสากล เพราะความเป็นสากลจะต้องมีเอกภาพในความรู้ด้วยตัวเองไม่เปลี่ยนแปลงหรือผันแปรไปตามกาลเวลา (Danaher, Schirato, & Webb, 2000) แนวคิดของ Foucault เกี่ยวกับ Episteme (กรอบของความรู้) หมายถึงช่วงเวลาในประวัติศาสตร์ที่ถูกจัดสรรและอธิบายด้วยโลกทัศน์และวาทกรรม วิธีทางที่คนเข้าใจโลกขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับลำดับของเหตุผลและความรู้ชุดต่างๆของการก่อรูปร่างของวาทกรรมจากอันหนึ่งไปสู่อีกอันอันหนึ่ง ยังคงมีความต่อเนื่องจากกรอบความรู้หนึ่งไปสู่อีกกรอบความรู้หนึ่ง ดังนั้นความรู้ที่ถูกผลิตขึ้น ในยุคกรอบความรู้ของเรา “ก็เป็นความจริงของเรา” และยุคกรอบความรู้ดังกล่าว ท้ายที่สุดก็กลายเป็นความรู้ของทุกคนด้วยเช่นกัน (Knowledge and

truth) ความรู้และความจริง ไม่ใช่สิ่งสำคัญและอิงประวัติศาสตร์ แต่ถูกผลิตขึ้นจากยุคครอบ  
 ความรู้หลายๆอัน และในขณะเดียวกัน ความรู้และความจริงยึดเกาะความรู้ไว้ด้วยกัน นั้นหมายถึง  
 ว่า ความรู้และความจริงถูกผูกติดอยู่โยงกับวิธีที่อำนาจถูกนำไปใช้ในยุคของเรา ตัวอย่างเช่น การ  
 ใช้วิทยาศาสตร์กับมนุษย์ในการช่วยสร้างกรอบของกฎหมาย นโยบายรัฐบาล การแพทย์ การเมือง  
 เพศภาวะ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จึงทำให้เกิดการดิ้นรนให้ได้มาซึ่งอำนาจและความสัมพันธ์เพื่อเป็น  
 เครื่องมือในการมืออยู่ของสรรพสิ่งต่างๆที่ล้อมรอบตัวเรา (Cresswell, 2011; Hannam, 2006;  
 Marcus, 1998) Foucault ผู้ซึ่งพยายามปลดปล่อยพันธนาการความคิดของผู้คนให้มีเสรีภาพ จน  
 ได้รับการขนานนามว่าเป็นนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญเรื่อง “ความเป็นชายขอบสังคม(มิเชล ฟูโกต์,  
 2554 )จุดเริ่มต้นแนวคิดของ Foucault เกิดขึ้นจากความสนใจที่จะศึกษาในด้านมนุษย์และสังคม  
 ด้วยแนวทางซึ่งเรียกว่า แนวหลังสมัยใหม่ ที่มุ่งอธิบาย “มนุษย์” จนทำให้เข้าใจปัญหาที่เป็นสาเหตุ  
 ของความขัดแย้งระหว่างปัจเจกบุคคลและวิถีชีวิตในสังคม นอกจากเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจ  
 แล้ว Foucault ยังชี้ให้เห็นว่าโครงร่างการก่อร่างสังคมนั้นมีฐานอยู่ที่พฤติกรรมทางเพศ ที่ต้อง  
 กระทำตามธรรมเนียมปฏิบัติของสังคมซึ่งมีรูปแบบการแสดงออก เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามกติกา  
 ทางจริยธรรมจนทำให้มนุษย์หลุดออกจากกรอบของการเป็นนายของตนเอง และนำไปสู่ความ  
 เหลื่อมล้ำ การกดขี่ทางเพศ และการเรียกร้องอำนาจตามสิทธิโดยธรรมชาติของบุคคล Foucault  
 วางกรอบการศึกษาหลักไว้ 2 มิติ คือ มิติการปฏิบัติกรของความสัมพันธ์ และมิติมิติเกี่ยวกับพื้นที่  
 ในอัตบุคคล มิติการปฏิบัติกรของความสัมพันธ์ Foucault มองว่าไม่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจใด  
 ที่ปราศจากความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน (Foucault, 2012 ) การปฏิบัติการของความสัมพันธ์  
 ดังกล่าว จึงต้องมีเครื่องมือเพื่อที่จะใช้เป็นแว่นขยายในมองหามิติของการเชื่อมโยงและการทำงาน  
 ร่วมกันในพื้นที่การศึกษานั้นๆ ซึ่งประกอบด้วยหลักแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ อำนาจ (Power)  
 Foucault มีแนวคิดที่ว่า อำนาจ (Power) คือ สิ่งที่ไม่มีความตัวตน แต่เคลื่อนไหว ไหลลื่นไปตามเงื่อนไขได้  
 ด้วยการทำงานบนพื้นฐานของความสัมพันธ์และการปฏิบัติการของความสัมพันธ์ และอำนาจที่มี  
 ลักษณะเป็นพลังงานแต่ไม่สามารถจับต้องได้ แต่ถ้าได้ไปสัมพันธ์กับสิ่งใดที่ลงตัวก็จะปรากฏขึ้นมา  
 รูปแบบการกระทำความสัมพันธ์นั้นกระทำผ่านร่างกายของบุคคล (อานันท์ กาญจนพันธ์, 2552)  
 Foucault เสนอมุมมองเกี่ยวกับอำนาจซึ่งไม่ใช่อำนาจในแบบของการ “กดขี่” หรือการ “มัวเมา”  
 เพียงเท่านั้น แต่เป็นอำนาจที่ควบคุมผ่านกระบวนการสร้างบรรทัดฐาน (normalization) โดยมี  
 ระเบียบวินัย (disciplinary) เป็นเครื่องมือสำคัญที่คอยกำกับผู้คนให้ตกอยู่ภายใต้บรรทัดฐาน  
 เดียวกัน Foucault การศึกษาบทบาทของอำนาจที่ครอบงำบุคคลและสถาบันต่าง ๆ นั้น ซึ่งอำนาจ  
 มิได้ดำรงอยู่เพียงในระดับโครงสร้างเท่านั้น แต่อำนาจยังแทรกซึมและปฏิบัติการอยู่ในทุก

กระบวนการของชีวิตของผู้คน อีกทั้งอำนาจยังแฝงอยู่ในความสัมพันธ์ขนาดเล็ก (Micro Power) หรือฝังรากลึกอยู่ในร่างกายของปัจเจกผ่านกรอบของความรู้และการกระทำ (Foucault, 2019; อานันท์ กาญจนพันธ์, 2552)

ฟูโกต์ใช้กรอบแนวคิดเรื่องความรู้เพื่อชี้ให้เห็นว่า มนุษย์ให้คุณค่าหรือความสำคัญกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยอาศัยเกณฑ์ซึ่งใช้ในการจำแนกและกำหนดยุคสมัยที่แตกต่างกัน ความรู้นั้นอาจปรากฏทั้งในลักษณะของความต่อเนื่องและไม่ต่อเนื่อง ซึ่งแม้จะมุ่งอธิบายบางสิ่งบางอย่าง แต่ก็อาจปิดบังหรือทำให้บางสิ่งบางอย่างถูกมองข้ามไปในเวลาเดียวกัน (อานันท์ กาญจนพันธ์, 2552)

Foucault เชื่อว่าไม่มีความรู้ใดเหนือกว่าความรู้อื่น เช่น เราไม่อาจบอกได้ว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์นั้นจริงแท้กว่าความรู้ของชาวบ้าน หรือความรู้ของชนชาวเขาจะไม่มีความจริงแท้แน่นอนกว่าความรู้ของคนในเมือง หากแต่ความรู้ส่วนใหญ่ที่ถือว่าเป็นความจริงจะเป็นความรู้ของผู้มีอำนาจ และถูกใช้เป็นอำนาจของผู้ครอบครองอำนาจ ดังนั้นความรู้ได้ก็ตามที่ตกอยู่ในการครอบงำของอำนาจแล้ว ก็จะไม่สามารถแยกตัวออกจากอำนาจได้ เช่น การสร้างชุดความรู้ที่ว่าเพศหญิงจะต้องมีความละเอียดอ่อน นิ่มนวล เหมาะกับงานฝีมือ งานบ้าน เลี้ยงดูบุตร เท่านั้น ในขณะที่เพศชายต้องทำงานที่ใช้พลังกำลังทำงานนอกบ้าน คอยปกป้องเลี้ยงดูบุตรและภรรยาของตน เป็นต้น (ปริชา ช้างขวัญยืน และ สมภาร พรหมทา, 2556 ; สายพิน ศุพุททมงคล, 2558)

### 3.2 เทคโนโลยีแห่งตัวตน (Technology of the self)

"การปรากฏ" (appearance) และ "การเปิดเผย" (revelation) จุดเปลี่ยนต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรือที่เรียกว่า "Epiphanies" เป็น "การสำแดง" (manifestation) ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้หลายรูปแบบ และมักเกิดขึ้นจากการผสมผสานประสบการณ์ ความทรงจำ ความรู้สึกต่อการรับรู้ในบริบทที่ซับซ้อนต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลายต่อหลายครั้งในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่มคนที่รายล้อมอยู่รอบตัวเราเป็นความต่อเนื่องเลื่อนไหลในการปะทะของความรู้สึกต่อการตระหนักรู้ผลกระทบที่เกิดจากอำนาจ ความรู้ และความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ปรากฏทำให้เป็นจุดเปลี่ยนในตัวปัจเจกบุคคล (Personal of Epiphanies) คือ การรู้สึกต่อตัวเองในการแสดงข้อสงสัยในการกระทำดังกล่าว (Foucault, 2019) ของตนเองเป็นความรู้สึก "อ้อ" ในสถานการณ์ดังกล่าวเช่น ทำไมฉันต้องใส่รองเท้าลึกลับ ในการเดินทุกครั้งที่เราพลอร์เดินว่า "อ้อ" ก็เพราะว่าถ้าไม่ปฏิบัติตาม ก็จะไม่เกิดเป็นระเบียบเรียบร้อยไม่เข้าพวกและดูแตกต่างจากคนอื่น ที่พื้นที่วัฒนธรรมอย่างลึกลับมีสัญลักษณ์และภาษา ซึ่ง "รองเท้าลึกลับ" จึงแสดงสัญลักษณ์และความหมายที่ว่าในการเดินลึกลับที่ต้องใช้รองเท้า "ลึกลับ" เท่านั้น และถ้าจะเดินลึกลับไม่ว่าจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงจะต้องสวมใส่

รองทำลีลาศในการแสดงบทบาทหน้าที่ในการลีลาศ (Social Dance) (กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559)

ความจริงที่อยู่เบื้องหลังจากความรู้ ตามที่ René Descartes นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส ได้เสนอวาทะสำคัญว่า "Cogito, ergo sum" หรือ "*I think, therefore I am*" ซึ่งในภาษาไทยมักแปลว่า "ฉันคิด ฉันจึงเป็นอยู่" ซึ่งปรากฏอยู่ในงานของเขาที่ชื่อ *Discourse on the Method* (1637) โดยประโยคนี้ถือเป็นรากฐานของแนวคิดเกี่ยวกับ "ความจริงสัมบูรณ์" (Absolute Truth) ซึ่งความจริงที่ยึดถือและปฏิบัติแบบเดียวกันไปทั่วโลกที่ไม่มีสิ่งใดหักล้างได้ อันมีลักษณะ 3 ประการคือ ความเป็นจริงสำหรับทุกคน เป็นจริงในทุกเวลา และเป็นจริงในทุกสถานที่ ดังนั้นความจริงสัมบูรณ์จึงเป็นสิ่งที่คงที่และเปลี่ยนแปลงไม่ได้ผู้คนจึงไม่ตั้งคำถาม ฉะนั้นการที่ปัจเจกบุคคลนั้นมีความตระหนักและรับรู้ได้ว่าทำไมนักเต้นลีลาศจึงต้องสวมรองเท้าลีลาศในการเต้นรำบนฟลอร์ และการตั้งคำถามกับความรู้หรือการสงสัยในสิ่งที่อยากรู้และหาคำตอบจากสิ่งที่สงสัย คือการเริ่มมีการรับรู้ต่อตนเองและเกิดความรู้สึกที่อยากจะปลดปล่อยในสิ่งที่ตัวเองเกิดความสงสัยและตั้งคำถามกับสิ่งที่เกิดขึ้น บุคคลนั้นจึงสามารถที่จะเลือกสยบยอมต่ออำนาจและความสัมพันธ์หรือปฏิบัติตามแบบแผนทางสังคม หรือเลือกที่จะไม่ปฏิบัติตามได้ด้วยตนเองเกิดเป็นตัวตนใหม่ที่สามารถต่อสู้ต่อรองและรู้เท่าทันต่อความรู้ได้และสามารถใช้ความรู้นั้นเป็นเครื่องมือในการเจรจาต่อรองกับอำนาจและความสัมพันธ์เชิงอำนาจต่อโครงสร้างทางสังคมได้หรือที่ Foucault (1988) เรียกว่า เทคโนโลยีแห่งตัวตน (Theology of the Self) นำพาไปสู่ความมุ่งหวังความนับถือตนเอง (Self-Esteem) และจัดการตัวเองด้วยการสร้างชีวิตที่ถึงพร้อมด้วยความสมบูรณ์ตามที่ตนนั้นปรารถนา (Diethelm & McKee, 2009) การตรวจสอบตนเองอย่างลึกซึ้ง (Self-Examination) ทบทวนและสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของตัวเองออกมาอย่างสม่ำเสมอ (Self Reflection) อันเป็นวิธีการไตร่ตรองตัวเองได้อย่างรอบด้านด้วยการตั้งประเด็นปัญหาและการคิดอย่างวิพากษ์ (Critical Thinking) การรู้เท่าทันถึงสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นให้เป็นความเป็นจริงที่เกิดขึ้นกับตนเองในแต่ละช่วงเวลาที่ผ่านมา สิ่งเหล่านี้เป็นหนทางที่บุคคลจะหลุดพ้นและเข้าถึงความรู้ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง และเกิดความเชื่อมั่นต่อการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นภายในสังคม (Markula-Denison & Pringle, 2007)

### 3.3 วัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ

วาทกรรมรักต่างเพศ ซึ่งส่งผลให้บุคคลนั้นมีลักษณะที่แตกต่างจากความเป็นปกติไม่เข้าพวกกับวาทกรรมหลักของสังคมหรือการจัดระเบียบทางสังคม (Social Order) ถูกเปื้อนขัดกับกดทับ

และสร้างความแปลกแยก (Alienation) และการสร้างความเป็นอื่น (otherness) ให้กับบุคคลเหล่านั้นขึ้นในสังคม (Butler, 1999; นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ, 2556b) และบรรทัดฐานรักต่างเพศ (Heteronormativity) จึงเป็นกรอบปฏิบัติของความสัมพันธ์ระหว่างเพศในสังคมที่กำหนดการกระทำของมนุษย์ในชีวิตประจำวันของการดำรงชีวิตโดยอยู่ภายใต้การกำหนดรู้ได้ด้วยตัวเอง การสยบยอมต่อโครงสร้างตามบรรทัดฐานทางสังคมกำหนดว่าด้วยเรื่อง “การกำหนด” (กิตติกร สันคติ ประภา, 2550) เพื่อให้สังคมมีระเบียบตามกระแสหลักที่ปลูกฝังค่านิยมความเชื่อว่าผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิง ต้องแต่งงาน และมีทายาท แต่เบื้องหลังความจริงที่ซ่อนอยู่คือระบบทุนนิยม การป้อนแรงงานเพื่อการผลิตวนเวียนไปไม่รู้จบ การทำให้ทันสมัยอย่างตะวันตกที่ทุกอย่างถูกกำหนดตามแบบแผนไว้แล้ว แต่ความเป็นอื่น หรือถูกทำให้เป็นคนชายขอบ (marginalized) ในการเดินลีลาแบบชายคู่ชาย เป็นสิ่งที่ไม่ถูกกำหนดอยู่ในบรรทัดฐานรักต่างเพศและไม่เป็นปกติของบรรทัดฐานทางสังคม และวัฒนธรรมการเดินลีลาแบบสากลนิยม “วัฒนธรรม” เป็นแบบอย่างการดำเนินชีวิตของชน หมู่ใดหมู่หนึ่ง “วัฒนธรรมย่อย” (subculture) คือ แบบแผนการดำเนินชีวิตที่ให้ความสำคัญกับ คุณค่าที่แตกต่างหรือเบี่ยงเบนไปจากแบบแผนการดำเนินชีวิตของคนส่วนใหญ่ในสังคมเพื่อศึกษาวัฒนธรรม (Hebdige, 1979) อาศัยแนวคิดเชิงชีววิทยาว่าเพศเชิงชีว (biological-sex) ทำให้เกิดความแตกต่างในพฤติกรรมของชายและหญิง และนำไปสู่การจัดการของสังคมจนกลายเป็นบทบาทที่สังคมคาดหวังหรือกำหนดความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมเกิดความแตกต่างกันทางความหมายของความเป็นชาย (masculinity) และความเป็นหญิง (femininity) และบางสังคมมีบทบาททางเพศที่ไม่เท่าเทียมกันได้มากกว่าอีกสังคมหนึ่ง (Kimmel, Hearn, & Connell, 2004)

เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ และสร้างความเข้าใจความเป็นชายที่มีอำนาจน่าที่ถูกระบุประกอบสร้างและด้วยมุมมองของเพศทางชีววิทยา (sex) “มองผู้ชายในฐานะเพศภาวะ (gender)” (Haywood & Mac an Ghail, 2003) เพราะเพศภาวะ คือปฏิบัติการทางสังคม (social practice) ซึ่งถูกแสดงออกผ่านร่างกายและสิ่งที่ร่างกายกระทำ โดยเป็นแนวคิดที่ใช้อธิบายสิ่งที่คำอธิบายเรื่องเพศทางชีววิทยาละเลย เพศภาวะมิใช่เรื่องของปัจเจก แต่คือผลลัพธ์อันเกิดจากกระบวนการทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในสังคมอย่างเสมอภาค (Connell & Messerschmidt, 2005; Kaufman et al 1999) ซึ่งว่าเพศภาวะไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งที่มนุษย์ทุกคนจะเติบโตไปเป็นในรูปแบบนั้น แต่คือสิ่งที่มีการพัฒนาการขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์กับโครงสร้างต่างๆ ที่รายล้อม ดังนั้นการแยกเพศภาวะออกจากเพศทางชีววิทยาจึงช่วยให้เราเข้าใจว่าอัตลักษณ์พฤติกรรม การกระทำและความเชื่อของปัจเจกสามารถถูกประกอบสร้างโดยสังคม เพศภาวะช่วย



เผยให้เห็นผลผลิตสำคัญซึ่งเกิดขึ้นจากลักษณะเฉพาะและความต้องการของปัจเจก ที่แสดงออกด้วยแรงขับของจิตสำนึกและจิตไร้สำนึก โดยที่ผลผลิตดังกล่าวคือ ลักษณะของความเป็นชาย (masculinity) และความเป็นหญิง (femininity) ความเป็นชายและความเป็นหญิงจึงหมายถึง ชุดของสิ่งที่สังคมคาดหวัง ซึ่งถูกสร้างขึ้นและรักษาไว้ภายใต้สังคมปิตาธิปไตย (Craig, 1992) และความไม่เสมอภาคแท้จริงแล้วเกิดจากทัศนคติของผู้คนในสังคมที่ถูกปลูกฝังมาอย่างยาวนาน รวมทั้งทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อดังกล่าวถูกครอบงำอำนาจของเพศชาย ซึ่งในที่นี้เรียกว่า อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2550) ความเชื่อดังกล่าวได้สร้างบรรทัดฐานระหว่างเพศชายและเพศหญิงให้แตกต่างกัน (สำนักกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2554) โดยผู้ชายจะทำหน้าที่ผลิตเพื่อพื้นที่สาธารณะ (Public) ส่วนผู้หญิงจะทำหน้าที่ที่อยู่ในบ้านหรือครอบครัว (Private) ผลกระทบดังกล่าวส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาคที่หลากหลายมิติ ทั้งทางตรง และทางอ้อม (กรวิภา วิลาส, 2553) โดยเฉพาะการลดทอนคุณค่าหรือศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2554) ทัศนคติดังกล่าวยังถูกปลูกฝังในการเลี้ยงดูลูกสาวและลูกชายที่เป็นลักษณะสองมาตรฐาน และมักตั้งคำถามกับผู้ถูกระทำมากกว่าผู้กระทำ (สุจารี สวงโท, พรหมสม เปาปราโมทย์ และ ดวงสุดา เมืองวงษ์ม, 2553) ที่บรรทัดฐานทางสังคมเป็นการจัดระเบียบกติกาทางสังคมในรูปแบบต่างๆที่ถูกสร้างขึ้นในการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนในสังคม ชุมชน การสร้างความหมายและความสำคัญกับหน้าที่ตามบรรทัดฐานและการสร้างการควบคุมทางสังคมด้วยรูปแบบต่างๆอันได้แก่ วิถีประชา จารีต กฎหมาย กฎเกณฑ์กติกา ในการอยู่ร่วมกันเพื่อจัดระเบียบสังคม การกำกับ กำหนดการกระทำในกรอบการดำเนินชีวิตทางเพศภายใต้วัฒนธรรม ภาษา และเพศที่กำกับไว้ด้วยความคิดชุดใดชุดหนึ่งผูกติดยึดโยงกับตัวมนุษย์ที่เป็นองค์ประธานเรื่องนั้นๆ (จิตติมา เจือไทย, 2551; จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2551, อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2546)

บรรทัดฐานคือ กฎเกณฑ์ระเบียบและความคาดหวังของสังคม ซึ่งเป็นแนวทางกำหนดแบบแผนความประพฤติของสมาชิกสังคม ทั้งใน ลักษณะที่ห้ามทำและให้ทำ สังคมได้ใช้บรรทัดฐานเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อลดการตัดสินใจ เพราะบรรทัดฐานจะบอกให้เราทราบว่าควรปฏิบัติอย่างไรในสถานการณ์ต่างๆจึงทำให้บรรทัดฐานถูกนำมาใช้ควบคุมสังคมในระดับต่างๆกัน แต่หากบรรทัดฐานล่มสลายลง คือไม่สามารถปกป้องคุ้มครองความต้องการพื้นฐานของสมาชิกหรือเป้าหมายของกลุ่มได้ คนก็จะเลิกใช้ บรรทัดฐาน ตามที่ (อานันท์ กาญจนพันธ์, 2552) การจัดระเบียบทางสังคม (social order) ในรูปแบบต่างๆ ทุกอย่างของมนุษย์ที่สามารถแยกออกมาได้ เช่น สถาบัน กลุ่ม กระบวนการ ฐานะทางสังคม ตลอดจน สถานภาพบทบาทและบรรทัดฐานทางสังคม โดยนักมานุษยวิทยา หลายคนให้ความหมายของโครงสร้างสังคมสลับแทนกันกับองค์กร

ทางสังคม (social organization) พร้อมกันนั้นยังใช้เฉพาะเจาะจงในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคม อันหมายถึงความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคม (social relations) ที่กำหนดรูปแบบสังคมและแนวปฏิบัติที่เป็นไปได้ในการจัดองค์กรสังคม และแนวคิดเกี่ยวกับบรรทัดฐานและการควบคุมทางสังคมจึงสร้างความเป็นอื่นให้กับคน สัตว์ หรือสิ่งต่างๆที่ไม่เข้าพวก ความเท่าเทียมทางเพศกับแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจชายเป็นใหญ่ (patriarchy) (Connell & Messerschmidt, 2005) นักวิชาการด้านสังคมวิทยาชาวออสเตรเลีย กล่าวว่า อำนาจชายเป็นใหญ่ไม่ใช่ว่าผู้ชายทุกคนจะได้รับอำนาจเหล่านั้น หากแต่อำนาจเหล่านั้นกดทับกันเองอยู่ โดยแบ่งตามชาติพันธุ์ สีผิว รายได้ สถานะทางเศรษฐกิจ ตำแหน่งหน้าที่ สถานภาพ ทางสังคม สิ่งเหล่านี้เป็นการต่อสู้กันระหว่างนักเดินเป็นผู้ชายด้วยกันเอง อำนาจที่ยังรวมแทรกซึมอยู่ในพื้นที่ของทุกชนชั้นทางสังคม อำนาจปิตาธิปไตย (patriarchy) หรือแนวคิดชายเป็นใหญ่กำหนดบรรทัดฐานว่าผู้ชาย คือศูนย์กลางของสังคมมนุษย์ และแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างชายหญิงเป็นสองขั้วโดยระบุว่าผู้ชายเป็นเพศที่เข้มแข็ง มีเหตุผล เป็นผู้นำ ส่วนผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอใช้อารมณ์ การเลี้ยงลูกเป็นหน้าที่เฉพาะของผู้หญิง จึงต้องตกเป็นรองและถูกจำกัดบทบาทเอาไว้ตามที่ผู้ชายต้องการ (พลากร เจียมธีระนาถ, 2554)

อีกทั้งแนวคิดแบบรักต่างเพศ (heterosexuality) กำหนดให้ผู้ชายและผู้หญิงต้องคู่กันตามกระหลัก วัฒนธรรมลัทธิชายเป็นฝ่ายเริ่มหรือเป็นผู้นำในขณะที่ผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายยอมกระทำตามในทุกความหมายและการครอบงำอิริยาบถในการแสดงออก การผลิตซ้ำความคิดผู้ชายเหนือกว่าในทุกมิติในการครองอำนาจนำโดยความเป็นชาย และพลักรความหลากหลายทางเพศเพื่อกีดกัน สร้างความเป็นอื่นให้ออกจากพื้นที่เพื่อให้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของความรู้นั้นยังคงเป็นวาทกรรมหลัก (คชาธิป พาณิษ, 2556; จักรกริช โพธิ์ศรี, 2557)

ดังนั้นการส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ (Culture Equality) ในวัฒนธรรมลัทธิที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางเพศที่ผู้คนแสดงออกในด้านความประพฤติเกี่ยวกับเพศ ได้แก่ระเบียบ จารีตประเพณี ศีลธรรมและจริยธรรมอันดีงามที่ปฏิบัติสืบเนื่องกันมาอย่างเป็นพลวัตรและเป็นวัฒนธรรมที่ยอมรับในสังคม (มณีรัตน์ ปิ่นวิเศษ, 2550) เพื่อให้เกิดการประพฤติและปฏิบัติตนตามสิทธิ หน้าที่ และโอกาสอย่างเท่าเทียมกันทางโดยไม่ปฏิบัติทางเพศ (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2556; นิธิวัฒน์ เตมะวัฒนานนท์, 2557; เนติ สุนทรวราวิทย์, 2553 )

#### 3.4 ความไม่เท่าเทียมทางเพศโดนการครอบงำโดยความเป็นชาย (Hegemonic masculinity)

การครองอำนาจนำ (Hegemony) โดยความเป็นชายที่มีอำนาจนำในการช่วงชิงพื้นที่ การครองอำนาจนำทางความคิด (War of position) ในพื้นที่ทางวัฒนธรรมลีลาศ ซึ่งหมายถึง อุดมการณ์ความเป็นชายที่ครอบงำ การครอบงำนี้บ่งบอกถึงตำแหน่งของอำนาจ หน้าที่ ทางวัฒนธรรม (Gramsci, 1971) และการครองอำนาจนำนี้สามารถเห็นได้ในขอบริบทของวาทกรรม บรรทัดฐานรักต่างเพศเป็นใหญ่ที่การครองอำนาจนั้น ทำงานผ่านการครองอำนาจนำโดยผู้ชายนำ (Lead) และผู้หญิงตาม (Follow) ผ่านวัฒนธรรมการเต้นลีลาศ (Ballroom Dance) แบบสากลนิยม เป็นบทบาทของผู้ชายที่มีอภิสิทธิ์เหนือผู้หญิง (Connell & Messerschmidt, 2005)

แนวความคิดของ Gramsci (1971) แนวคิดเกี่ยวกับเรื่อง Hegemony ซึ่งมีอิทธิพลต่อการศึกษาระดับ “วัฒนธรรมศึกษา” (Cultural Studies) อธิบายวัฒนธรรม วัฒนธรรมคือการอธิบาย ลักษณะวัฒนธรรมเฉพาะที่พบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน เช่น วิทย์ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ดนตรี ศิลปะ การแสดง การเต้นรำ แฟชั่น ฯลฯ แนวคิด hegemony ทำให้การศึกษาวรรณคดีหันมาสนใจเรื่อง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มคนที่มีบทบาทชี้นำทางสังคม กับคนที่อยู่ใต้อำนาจ และการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอุดมการณ์ (Reproduction of Ideology) :ซึ่ง Gramsci ชี้ว่า อุดมการณ์ (Ideology) ไม่ได้อยู่ในรูปแบบของคำสอนหรือทฤษฎีเสมอไป แต่แฝงอยู่ในวัฒนธรรมประจำวัน โดยผู้คนอาจไม่รู้ตัวว่าตนกำลังยอมรับแนวคิดบางอย่างที่เป็นผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจ เช่น ความงามแบบตะวันตกหรือเพศสภาพที่ตายตัว (Hall, 1980; Storey, 2018)

การผลิตซ้ำชุดความรู้โดยที่ผู้ที่ถูกกระทำไม่สามารถต่อรองกับวาทกรรมบรรทัดฐานรักต่างเพศ อันเกิดจากประกอบสร้างความรู้ (knowledge) และอำนาจ (Power) (Foucault, 1977) ผ่านท่าเต้นรำและจังหวะเพลง จากการรับเอาวัฒนธรรมแบบสมัยนิยม (Pop Culture) ที่เป็นผลพวงมาจากการรับเอาอุดมการณ์ความทันสมัยกระแสหลักโดยรัฐ (Gramsci, 1999) จนกลายเป็นวัฒนธรรมยังดำรงอยู่ในสังคมไทยมาจนถึงทุกวันนี้ได้อย่างแนบแน่น แต่สิ่งที่แฝงอยู่ในความจริงที่ซ่อนอยู่ กลับเป็นการผลิตซ้ำอุดมการณ์รักต่างเพศที่จำกัดบทบาทของความหลากหลายทางเพศ และทำให้การต่อรองกับวาทกรรมกระแสหลักเป็นไปได้ยาก (Butler, 1999; Storey, 2018) จนกลายเป็นวัฒนธรรมให้คงดำรงอยู่ในสังคมไทยมาจนถึงทุกวันนี้ได้อย่างแนบแน่น แต่สิ่งที่แฝงอยู่ในความจริงที่ซ่อนอยู่เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการแบ่งแยกเพศในการเต้นลีลาศ ที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในสังคม มนุษย์ทุกคนล้วนถูกหล่อหลอมขึ้นด้วยความเชื่อ ความคิดอุดมการณ์ ซึ่งถูกส่งผ่านสถาบันต่างๆ ที่ทรงอิทธิพลทางความคิดและการประกอบสร้างตัวตนของปัจเจก (Foucault, 1977) มนุษย์ทุกคนล้วนถูกหล่อหลอม ขึ้นมาภายใต้โครงสร้างของสังคม ผ่านความเชื่อ ความคิด และอุดมการณ์ที่ถูกสืบทอดและผลิตซ้ำโดยสถาบันต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น

เป็น โรงเรียน ครอบครัว ศาสนา หรือสื่อมวลชน ซึ่งเป็นสถาบันที่ Louis Althusser (1971) เรียกว่า อุดมการณ์ของรัฐ (Ideological State Apparatuses) ที่ทำหน้าที่ผลิตซ้ำระบบคุณค่าทางสังคม โดยที่ปัจเจกไม่รู้ตัวซึ่งกระบวนการเหล่านี้ส่งผลต่อ การประกอบสร้างตัวตนของปัจเจก (subjectivity) ให้สอดคล้องกับบทบาททางเพศแบบสองขั้ว และบรรทัดฐานรักต่างเพศ (heteronormativity) อย่างแยกย่อย (Butler, 1999) โดยเฉพาะผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การเต้นลีลาศ ที่แฝงอุดมการณ์เหล่านี้ไว้ในท่วงท่าและจังหวะโดยไม่มีใครตั้งคำถาม ไม่ว่าจะเป็น ครอบครัว รัฐ-ชาติ ศาสนา การศึกษา รวมไปถึงสื่อมวลชน วัฒนธรรมจึงมีบทบาทสำคัญในการ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาประเทศชาติให้มั่นคง เพราะวัฒนธรรม เชื้อโยงวิถีชีวิต ความเชื่อ แนวคิดของคน ครอบครัว ชุมชนและชาติเข้าด้วยกัน การไหลเวียน เปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ก่อตัวให้เกิดความหลากหลายทางมิติวัฒนธรรม คือ การเคลื่อนตัวของกระแสโลกาภิวัตน์ (อมรา พงศาพิชญ์, 2547) และการเปิดกว้างทางวัฒนธรรมของคนไทย ส่งผลให้เกิดความสูญเสียความเป็นอัตลักษณ์จากการเผยแพร่ของวัฒนธรรมตะวันตก และซึมซับ ในวัฒนธรรมของคนไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และวัฒนธรรมนั้นกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ปัจจุบันบุคคลและสังคมไทยมาจนถึงทุกวันนี้ การมีอิทธิพลอย่างกว้างขวางของสื่อและเป็นที่ยอมรับ อย่างแพร่หลาย หรือเป็นกระแสสังคมที่ทำให้เป็นวัฒนธรรมของมวลชน (mass culture) หรือ วัฒนธรรมประชานิยม (Popular Culture) เกิดการยอมรับการปรับเปลี่ยนทัศนคติ มุมมอง ตลอดจนค่านิยมของผู้คนในสังคม (Tomlinson, 1999) ซึ่งเพศสถานะไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งที่มนุษย์ ทุกคนจะเติบโตไปเป็นในรูปแบบนั้น แต่คือสิ่งที่มีการพัฒนาการขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์กับโครงสร้าง ต่างๆ ที่รายล้อม ดังนั้น การแยกเพศสถานะออกจากเพศทางชีววิทยาจึงช่วยให้เราเข้าใจว่าอัต ลักษณ์ พฤติกรรม การกระทำและความเชื่อของปัจเจกสามารถถูกประกอบสร้างโดยสังคม (Kaufman et al., 1999) เพศสถานะช่วยเผยให้เห็นผลผลิตสำคัญที่เกิดขึ้นจากลักษณะเฉพาะ และความต้องการของปัจเจก ที่แสดงออกด้วยแรงขับของจิตสำนึกและจิตไร้สำนึก โดยที่ผลผลิต ดังกล่าวคือ ลักษณะของความเป็นชาย (masculinity) และความเป็นหญิง (femininity) ดังนั้น ความเป็นชายและความเป็นหญิงจึงหมายถึง ชุดความรู้ของสิ่งที่สังคมคาดหวัง ซึ่งถูกสร้างขึ้นและ รักษาไว้ภายใต้สังคมปิตาธิปไตย (Craig, 1992; อนันตญา ตั้งประสมสุข, 2564; เพ็ญประภา ภัท ธานุกรม, 2559; ณรงค์กร รอดทรัพย์, 2555)

แม้แต่ในมิติจิตสำนึกและความคิดเองก็ต้องมีการทำงานที่ผลิตซ้ำเพื่อสืบทอด อุดมการณ์ (Ideological Reproduction) โดยการผลิตซ้ำเป็นกระบวนการ ต่อเนื่องของการครอง อำนาจนำ (Hegemony) ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มชนชั้นใดจะครองอำนาจนำได้นั้น จะต้องสร้างระบบ

คิดที่เอื้ออำนวยให้ประโยชน์กับกลุ่มตน และจะต้องมีวิธีการถ่ายทอดความคิดนี้ให้แก่กลุ่มอื่นๆ ด้วย และการถ่ายทอดระบบคิดนี้เป็นตัวการทำให้ระบบคิดที่ยั่งยืนซึ่งทำให้กลุ่มหรือชนชั้นผู้ปกครองสามารถรักษอำนาจเอาไว้ได้ความสัมพันธ์นี้ดำเนินไปบนฐานของการผลิตและการบริโภคภายใต้ระบบทุนนิยม (กาญจนา แก้วเทพ และ สมสุข หินวิมาน, 2551) การยอมรับว่าผู้ที่อยู่ใต้อำนาจมิใช่ผู้ที่ไร้การตอบโต้ แต่มีส่วนผลักดันและสร้างความหมายของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นด้วย เช่นการที่ต้องใช้สินค้าและบริการที่เฉพาะเจาะจงอย่างธุรกิจร้านตัดชุดลีลาศ ธุรกิจร้านรองเท้าลีลาศ ธุรกิจร้านทำผมแต่งหน้า ธุรกิจร้านอุปกรณ์ตกแต่งชุดลีลาศ และการเลือกเทรนด์แฟชั่นการเดิน ท่าเดิน ต่างๆ ตามสื่อการสอนเทคนิคการเดินที่แชมป์นักเดินลีลาศระดับโลกสร้างเพจขึ้นเพื่อให้สมาชิกเข้าชมและติดตามผลงานในการเดินลีลาศ เทรนด์แฟชั่นเสื้อผ้า การแต่งหน้า การทำผม และเทคนิคเคล็ดลับอื่นๆ ที่หาได้ผ่านโลกโซเชียลที่สังคมเชื่อมโยงได้ทุกมุมโลก เป็นต้น (Kostas, 2021)

ความเป็นชายและความเป็นหญิง (masculinity and femininity) (Connell, 1997) ลักษณะนิสัยทางเพศ ไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิงถูกกำหนดโดยอุดมการณ์ทางเพศ โดยเขาให้นักศึกษาได้เขียน ในสิ่งที่นักศึกษาคิดว่าเป็นลักษณะที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดระหว่างความเป็นชายและความเป็นหญิงซึ่งผลที่ได้พบว่าลักษณะของความเป็นมีลักษณะดังนี้คือ มีพฤติกรรมก้าวร้าว เป็นตัวของตัวเอง ไม่ชอบแสดงความรู้สึก ชอบแสดงอำนาจ ชอบแข่งขัน เป็นผู้กระทำ มีเหตุผล มีความมั่นใจในอำนาจของตัวเอง ทะเยอทะยาน คิดว่าตนเองมีอำนาจเหนือผู้หญิง เจ้าชู้ และมีความเป็นผู้นำสูง เป็นต้น นอกเหนือจากปัจจัย ทางชีวภาพที่สามารถบ่งบอกถึงความแตกต่างทางสรีระระหว่างเพศชายและเพศหญิงแล้วนั้น สถานะทางสังคม ชนชั้นเชื้อชาติและภูมิหลัง รวมถึงอิทธิพลของภาษา สื่อมวลชนและระบบการศึกษา ล้วนมีส่วนในกระบวนการสร้างความ เป็นเพศและบทบาททางเพศด้วยเช่นกัน (Tan et al., 2013) ทั้งนี้ Abbott (1992) แสดงให้เห็นว่าความเป็นชายอาจหมายถึงรวมถึงสิ่งใดก็ตามที่แสดงออก ถึงอัตลักษณ์ของผู้ชาย ไม่ว่าจะเป็นวิธีการดำเนินชีวิต ระบบคิด ความเชื่อ การแสดงออกของพฤติกรรมทางกาย อารมณ์ และความรู้สึกของผู้ชายในทุกๆด้าน ทั้งในเรื่องชีวิตส่วนตัวและหน้าที่การงาน เนื่องจากสิ่งเหล่านี้ล้วนได้รับอิทธิพลจากสังคมและแสดงออกให้เห็นถึงความเป็นชาย แทบทั้งสิ้น ดังนั้นความเป็นชายที่มีการประกอบสร้างให้เป็นแบบชายในอุดมคติหรือเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม รวมถึงการมีอำนาจเหนือผู้หญิงทั้งทางด้านความคิดและพฤติกรรมการกระทำ ในขณะเดียวกันภาพแทนความเป็นหญิงที่ไร้ซึ่งอำนาจ หมายถึง ความเป็นหญิงที่อยู่ในกรอบจารีตประเพณีเดิมที่สังคมกำหนด เป็นสิ่งที่สังคมประกอบสร้างผ่านวาทกรรมที่ถูกผลิตซ้ำ โดยเฉพาะวาทกรรมอุดมการณ์ชายเป็น



ใหญ่ ดังนั้นจึงประกอบสร้างความหมายของผู้หญิงว่า ผู้หญิงที่ดีต้องประพฤติปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของสังคม กล่าวคือ ผู้หญิงที่ดีจะต้อง “เป็นลูกสาวที่ดี” ของพ่อแม่ “เป็นหลานสาวที่ดี” ของญาติพี่น้อง “เป็นภรรยาที่ดี” ของสามี และ “เป็นแม่ที่ดี” ของลูก รวมถึงการเป็นผู้ตามที่ดี และไม่สามารถแสดงความรู้สึกและความต้องการของตนเองได้อย่างเต็มที่ จนทำให้เกิดภาพแทนความเป็นหญิงที่ไร้ซึ่งอำนาจในพื้นที่บริบทวัฒนธรรมด้วย และอำนาจอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ได้ครอบงำลดคุณค่าในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในพื้นที่วัฒนธรรมลัทธิแบบลาตินอเมริกันที่ผู้หญิงต้อง “เป็นคู่เต้นที่ดี” ของผู้ชาย “เป็นผู้ตามที่ดี” ของผู้ชาย เป็นวัตถุหรือสิ่งของเป็นตัวละครตามที่ผู้ชายให้คุณค่าตามบทบาทและโครงสร้างของวัฒนธรรมลัทธิ (Whitehead & Barrett, 2001)

การให้นิยามความสัมพันธ์ทางเพศภาวะถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในและโดยรอบซึ่งความสัมพันธ์เหล่านี้จะถูกกำหนดโดยลำดับชั้นทางเพศภาวะ (gender order) อีกทอดหนึ่งเนื่องจากการที่มนุษย์จะสร้างความเป็นเพศภาวะของตนเองขึ้นมานั้น มนุษย์ไม่ได้มีอิสระในการสร้างเพศภาวะในรูปแบบที่ปรารถนา แต่จำเป็นต้องสร้างขึ้นภายใต้การจัดวางตัวตนภายใต้ลำดับชั้นทางเพศภาวะเหล่านั้น (Connell, Hearn, & Kimmel, 2012) ความสัมพันธ์ทางเพศภาวะ หรือรูปแบบความสัมพันธ์ที่ถูกประกอบสร้างขึ้น และส่งผลให้ความเป็นชายมีสถานะเหนือกว่าความเป็นหญิง (Connell & Messerschmidt, 2005) อีกทั้งการครองอำนาจนำโดยความเป็นชาย (hegemonic masculinity) ทำให้มีอำนาจเหนือกว่าเพศอื่น ๆ และความเป็นชายในรูปแบบอื่นด้วยรวมถึงความสัมพันธ์ภายในความเป็นชายที่ทำให้ความเป็นชายรูปแบบต่างๆ อยู่ในลำดับชั้นที่ต่างกันภายใต้ความสัมพันธ์ทางเพศภาวะ (Connell & Messerschmidt, 2005; Howson, 2006) ดังนั้น “ความสัมพันธ์ทางเพศภาวะจึงถือเป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการประกอบสร้างทางสังคม มีประวัติศาสตร์ความเป็นมา รวมถึงมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งแม้ว่าจะเกิดขึ้นอย่างเนิบช้าแต่ก็ถือว่ามีผลสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งทุกคนพึงระลึกไว้เสมอว่าความสัมพันธ์ทางเพศภาวะเหล่านี้มีผลสำคัญ ในการประกอบสร้างแบบแผนของเพศภาวะในชีวิตประจำวัน” (Connell & Messerschmidt, 2005) โดยที่ Connell ใช้แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศภาวะ เป็นจุดศูนย์กลางในการทำความเข้าใจเรื่องความเป็นชาย (Connell et al., 2012) ดังนั้น ในการอธิบายเรื่องอำนาจนำจึงเป็นความเข้าใจในความหมายของการมี “อำนาจนำเหนือผู้หญิง” และ “อำนาจนำเหนือผู้ชาย” ซึ่งเราสามารถจำแนกประเภทของอำนาจนำได้เป็น 2 ลักษณะคือ (1) external hegemony หรือการที่ผู้ชายมีอำนาจนำเหนือผู้หญิง และ (2) internal hegemony หรือ การมีอำนาจนำเหนือความเป็นชายรูปแบบอื่นๆ (Demetriou, 2016) สำหรับ external hegemony ใช้อธิบายความสัมพันธ์ทางเพศภาวะระหว่างความเป็นชายที่มีอำนาจนำกับ

ความเป็นหญิงซึ่งมีสถานะอยู่เบื้องล่างความเป็นชายทั้งหมด กล่าวคือ “ในระยะแรกแนวคิดความเป็นชายที่มีอำนาจนั้น ถูกบัญญัติขึ้นพร้อมแนวคิดเรื่องความเป็นหญิงที่มีอำนาจนำ (hegemonic femininity) ก่อนที่จะถูกเปลี่ยนเป็น emphasized femininity” (Connell & Messerschmidt, 2005) ซึ่งเป็นรูปความสัมพันธ์เชิงอำนาจในความเป็นหญิงที่มีลักษณะตรงข้ามกับความเป็นชาย โดยในความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นหญิงจะไม่มีสิ่งที่เรียกว่าอำนาจนำปรากฏอยู่ จะมีแต่เพียงการสยบยอมให้กับผู้ชาย โดยลำดับขั้นของการสยบยอมขั้นสูงสุดเรียกว่า “emphasized femininity” จากนั้นจะเป็นระดับของการสยบยอม (compliance) ที่ลดหลั่นกันไป นั่นจึงทำให้เกิดเป็นลำดับขั้นของรูปแบบทางเพศภาวะขึ้นมา ทั้งนี้ผู้หญิงสามารถถูกกดทับจากความเป็นชายรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่อำนาจนำได้ และรับมือกับอำนาจนำของความเป็นชายได้เช่นกัน (Gramsci, 1999)

### 3.5 แนวคิด “ภาพตัวแทน” สัญลักษณ์และการให้ความหมาย

ภาพตัวแทน เป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างแนวคิด สัญลักษณ์ และภาษาที่ทำให้เราให้ความหมายกับสิ่งต่างๆในโลกแห่งความเป็นจริงได้ ทั้งสิ่งของ ผู้คน เหตุการณ์ ความคิดที่เป็นนามธรรม ภาพตัวแทนจึงเป็นการสร้างความหมายให้สิ่งต่างๆ สิ่งสำคัญในการสร้างภาพตัวแทน คือ การสร้างจินตภาพ (Imagination) ที่ไม่จำเป็นต้องเสมือนกับความเป็นจริงจนกลายเป็นต้นแบบ กระบวนการให้ความหมายของภาพแทน (Representation) จะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ (thing) กับความคิด (concept) และสัญลักษณ์ (sign) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการให้ความหมายในภาษาและรหัส (code) เป็นตัวกำกับและควบคุมความหมายนั้น การเชื่อมโยงความหมายระหว่างภาษากับวัฒนธรรม Hall (1997) และภาพตัวแทน คือหัวใจสำคัญในการผลิตความหมายในภาษา และถูกแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกในวัฒนธรรมนั้นๆ โดยการสร้างภาพตัวแทนนั้นจะมีความหมายได้ก็เนื่องจาก ประการที่หนึ่ง การอาศัยความหมาย และเครื่องมือถอดรหัสของความหมายที่มีอยู่แล้วในสังคม ประการที่สอง ความหมายนั้นที่มีอยู่แล้วจะเป็นตัวกำหนดกรอบการรับรู้ของสังคม และขีดเส้นจำกัดไว้ไม่ให้เข้าใจความหมายอื่นๆ ประการที่สาม กระบวนการการนำเสนอภาพตัวแทนในลักษณะข้างต้นนั้น ทำให้ภาพนั้นกลายเป็นภาพฝังลึกในความคิดของผู้คนและกลายเป็นเรื่องปกติ หรือความชอบธรรม ภาพตัวแทนจึงเป็นผลผลิตของความหมายในกระบวนการคิด ความรู้สึก ความเชื่อ อุดมการณ์ของเราผ่านการสื่อสารโดยเป็นการเชื่อมโยงทางความคิดเข้ากับโลกแห่งความเป็นจริงหรือโลกแห่งจินตนาการ การร่วมวัฒนธรรม

เดียวกันทำให้รับรู้ความหมายจากภาพตัวแทนเหมือนกันได้ (วิลาสินี พิพิฑกุล และ กิตติ กันภัย, 2546)

นอกจากนั้นการที่ภาพตัวแทนมีความหมายก็เพราะมีความสอดคล้องกับบรรทัดฐานและคุณค่าที่ดำรงอยู่ในวัฒนธรรม เป็นต้น (กาญจนา แก้วเทพ และ สมสุข หินวิมาน, 2551) กล่าวถึงภาพตัวแทนไว้ว่า ภาพตัวแทนไม่ใช่สิ่งที่เป็นผลผลิตที่เคยเป็นอยู่หรือมีอยู่ แต่เป็นการประกอบสร้างขึ้นใหม่ (reproduce) ไม่ว่าจะเป็นรูปภาพ ข้อเขียน หลักฐาน ซึ่งภาพตัวแทนจะออกมาเป็นอย่างไร ก็ขึ้นกับว่าภาพตัวแทนนั้นจะถูกนำเสนออย่างไร การศึกษาเรื่อง ภาพ ตามหลักภาษาศาสตร์เดิมนั้น เชื่อในทฤษฎีแบบภาพสะท้อน (Reflectionism) ที่ว่า ความจริงเคยมีอยู่/มีอยู่แล้ว และภาพ/ การสื่อสารก็คือกระจกส่องให้เราเห็นความจริงนั้น เช่น ประโยคที่กล่าวว่า “วรรณกรรมเป็นกระจกสะท้อนสังคม” หรือเมื่อมีเหตุการณ์ใด ๆ เกิดขึ้น แต่ทฤษฎีเรื่อง ภาพตัวแทน กลับเชื่อว่าความจริงไม่ได้ดำรงอยู่ แต่ขึ้นอยู่กับการประกอบสร้างขึ้นมาจากคนและสังคม (กาญจนา แก้วเทพ และ สมสุข หินวิมาน, 2551) ยกตัวอย่าง เช่น ภาพตัวแทนกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ระหว่างผู้นำเสนอกับผู้สร้าง และผู้นำเสนอกับผู้ที่ถูกสร้างภาพตัวแทนที่ปรากฏในสื่อ นั้นขึ้นอยู่กับการที่ใครเป็นคนเสนอ เสนอเมื่อไร เสนอที่ไหน เสนอให้กับใคร เสนอภายใต้เงื่อนไขเงื่อนไขทางสถาบันของสังคม วัฒนธรรม และเงื่อนไขประวัติศาสตร์เป็นอย่างไร ภาพตัวแทนจึงไม่ใช่ภาพแห่งความเป็นจริง (reality) แต่เป็นผลผลิตของการเลือกสรรที่มีอยู่จริงเพียงบางส่วนถูกเน้นย้ำ แต่บางส่วนถูกเพิกเฉยหรือทำให้มองไม่เห็น (Fiske, 1987; Hall, 1997) ซึ่งแตกต่างจากการสะท้อนภาพ (Reflection) เพราะว่ามีทำให้คุณค่าและการตอกย้ำไว้ด้วยอุดมการณ์ของสังคม ภาพตัวแทนหมายถึงการใช้ภาษาหรือสัญลักษณ์ ที่นำเสนอภาพของสรรพสิ่งในความคิดออกสู่โลกภายนอก การประกอบสร้างภาพตัวแทนเกี่ยวข้องกับจุดยืนหรือมุมมองของบุคคลนั้นต่อสิ่งต่าง ๆ ผ่านการเลือกสรร ตัดสิน ประเมินค่าแล้วจึงนำเสนอผ่านภาษา ดังนั้นภาพตัวแทนจึงหมายถึงกระบวนการการประกอบสร้างทางความหมายให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ผ่านภาษาหรือสัญลักษณ์ เพื่อนำเสนอภาพของสิ่งที่อยู่ในความคิดออกสู่ภายนอก ภาพที่นำเสนอถูกประกอบสร้างขึ้นจากกระบวนการเลือกสรร ประเมินค่า และตีความอาจไม่ได้นำเสนอความเป็นจริงทั้งหมดเป็นเพียงสิ่งที่เกิดจากการประกอบสร้างตามความต้องการของผู้ส่งสาร (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2561)

ความคิดเรื่องเพศของคนในสังคมเริ่มมีความแตกต่างจากในอดีต แต่เดิมความคิดเกี่ยวกับการจัดจำแนกเพศโดยใช้สรีระทางร่างกายเป็นเกณฑ์เพื่อพิจารณาจากสรีระที่ถูกกำหนดโดยธรรมชาติตามหลักการแบบวิทยาศาสตร์ มนุษย์จึงแบ่งเป็นเพศหญิงและเพศชายเท่านั้น แต่ในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปความคิดเรื่องเพศในสังคมไทยนั้นเปิดกว้างมากยิ่งขึ้น

ความคิดเรื่องเพศของคนในสังคมเริ่มมีความแตกต่างจากในอดีต แต่เดิมความคิดเกี่ยวกับการจัดจำแนกเพศโดยใช้สรีระทางร่างกายเป็นเกณฑ์ พิจารณาจากลักษณะทางชีววิทยาที่ถูกมองว่า “ธรรมชาติให้มา” ซึ่งเป็นแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์ที่ยึดหลักทวิลักษณ์ทางเพศ (sex binary) แบ่งมนุษย์ออกเป็นเพียง “เพศหญิง” และ “เพศชาย” (Fausto-Sterling, 2000) อย่างไรก็ตาม เมื่อเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ ความเข้าใจเรื่องเพศในสังคมไทยเริ่มเปิดกว้างมากยิ่งขึ้น มีการตั้งคำถามต่อความเป็นธรรมชาติของเพศ และยอมรับในความหลากหลายทางเพศและอัตลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นเพศสภาพ (gender identity) หรือบทบาททางเพศที่ไม่จำกัดอยู่แค่ระบบชาย-หญิง (Butler, 1999; Jackson, 2011)

จากคำว่า “เพศภาวะ” (gender) ความหลากหลายทางเพศที่มีการกล่าวถึงขึ้น ให้ความหมายของเพศภาวะ หรือ เพศสภาพ บทบาทความเป็นเพศที่ถูกกำหนดและประกอบสร้างขึ้นจากขนบธรรมเนียม ประเพณี โครงสร้างอำนาจ และกลไกทางสังคมต่าง ๆ ไม่มีสถานะตายตัว และไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับเพศสรีระหรือเพศกำเนิด (ชีรา ทองกระจาย, 2023) การแสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของความหลากหลายทางเพศ ที่ไม่ได้มีแต่เพียงเพศหญิงและเพศชายตามสรีระทางกายเท่านั้น บทบาทหรือการแสดงสถานะทางเพศไม่ได้เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดโดยธรรมชาติ เป็นกระบวนการที่เกิดจากการประกอบสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของสมาชิกในสังคมนั้น ๆ เป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมตกลงรับรู้ร่วมกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจ ยอมรับ จนกลายเป็นการปลูกฝังความคิด “เรื่องเพศ” แก่กลุ่มคนในสังคม อาทิ วัฒนธรรม สื่อสารมวลชน ศาสนา รวมถึงกระบวนการศึกษา เป็นต้น (พรสุข นุชนินทร์ และคณะ, 2562) ในอดีตความเท่าเทียมระหว่างเพศมักจะมองเพียงแค่ระหว่างเพศชายและเพศหญิง แต่ปัจจุบันต้องมองความเท่าเทียมของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 การเปิดพื้นที่ให้กับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แต่อาจยังมีคนบางกลุ่มในสังคมที่ยังไม่เปิดโอกาสหรือยังไม่ยอมรับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ทั้งความคิด ทศนคติ และความเชื่อที่มีต่อการรับรู้ “ภาพตัวแทน” ทางเพศในสังคมไทยที่มีต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ผ่านการนำเสนอการผลิตซ้ำวาทกรรมกระแสหลักที่กำหนดแบ่งแยกเพศตามหลักวิทยาศาสตร์ให้การแยกผู้ชายและผู้หญิงโดยกำเนิด เพศปกติ คือ เพศหญิงและเพศชาย ความหลากหลายทางเพศเป็นเรื่องไม่ปกติในสังคม และกลุ่มคนที่รักเพศเดียวกันหรือแสดงออกไม่ตรงกับเพศกำเนิดถือเป็นความผิดปกติของสังคม (Butler, 1999)

ดังนั้นการตกอยู่ภายใต้การผลิตซ้ำบรรทัดฐานรักต่างเพศในสังคมไทย ที่กำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงเท่านั้นถือเป็นความปกติของสังคม (วิจิตร ว่องวาริทิพย์, 2559; Butler, 1990) ทำ

ให้ผู้รับตัวบทเข้าใจว่าภาพนั้นคือ “ภาพจริง” เพศสภาวะต่าง ๆ ทั้งผู้หญิง ผู้ชาย และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศถูกโครงสร้างของความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางเพศภาวะ (gender power relations) ซึ่งเป็นผลผลิตจากวัฒนธรรม (Cultural Product) ภาพตัวแทน (Representation) ฮอลล์ (Hall, 1997) ซึ่งกล่าวว่า ภาษาจึงไม่ได้เป็นสิ่งสะท้อนความจริงที่เป็นกลางเพียงเท่านั้น หากแต่เป็นเครื่องมือสำคัญในการ “ควบคุม” และ “สั่งการ” ชีวิตมนุษย์ ผ่านการประกอบสร้างของ ความหมาย (construction of meaning) อีกทั้งภาษาเป็นตัวกำหนดและจัดการความประพฤติ และการปฏิบัติต่าง ๆ และความหมายของภาษาจะช่วยในการตั้งกฎ บรรทัดฐาน และ ขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ที่สั่งการและควบคุมชีวิตคน ภาษาเป็นการประกอบสร้างของความหมาย (Constructionist Approach) ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในทฤษฎีการสื่อความหมายเชิงวัฒนธรรม (constructionist approach to representation) (Hall, 1997)

### 3.6 การสร้างวัฒนธรรมเพื่อความเท่าเทียมในลีลาและเพศวิถี

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วแบบพลวัตในสังคมไทยที่เลื่อนไหลไปตามกระแสหลักของโลกทั้งทางด้านสังคมและวัฒนธรรมส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมุมมองในเรื่องเพศ อัตลักษณ์ทางเพศ สิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคล และมุมมองต่อเพศวิถีของคนในสังคม (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2554; เบญจวรรณ อุบัติมาย์, 2018) เพศวิถี (Sexual Orientation) จึงเป็นความรู้สึกหรือรสนิยมทางเพศ รวมถึงความพึงพอใจทางเพศที่มีต่อบุคคลอื่นหนึ่งอื่นใด รวมถึงวิถีชีวิตทางเพศที่ถูกหล่อหลอมขึ้นจากสังคมภายใต้บริบทและวัฒนธรรมจากค่านิยม บรรทัดฐาน และระบบวิธีคิด วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับความปรารถนาและ พฤติกรรมที่แสดงออกทางเพศความคิดเกี่ยวกับคู่รัก หรือคู่ชีวิตในอุดมคติ รสนิยมทางเพศสัมพันธ์ในกามรมณ์ รวมถึงเป็นระบบความคิด และ พฤติกรรมที่มีความหมายทางสังคม สัมพันธ์กับมิติทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่กำหนดและสร้างความหมายให้แก่เรื่องเพศในหลากหลาย โดยจะแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะหลัก ๆ ได้แก่ รักต่างเพศ คือผู้มีรสนิยมชื่นชอบเพศตรงข้าม หรือบุคคลต่างเพศ เช่น ผู้ชายที่ชอบผู้หญิง หรือผู้หญิงที่ชอบผู้ชาย (Chaoudhuri, Santiago-Rivera, & Garrett, 2012) เพศวิถี (Sexuality) จึงเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงภาพรวมของบุคคล ในลักษณะที่บ่งบอกว่า เราเป็นใคร มีความเชื่ออย่างไร รู้สึกอย่างไร และ ตอบสนองต่อสิ่งต่างๆ ในด้านการพูด กริยาท่าทาง การแต่งกาย การแสดงออกถึงความรู้สึก รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์อย่าง ลึกซึ้งกับบุคคลต่างๆ ผ่านความเป็นตัวตนของมนุษย์ อัตลักษณ์ทางเพศ ความพึงพอใจทางเพศ และพฤติกรรมทางเพศของแต่ละบุคคล ระบบความคิด ต่อความเชื่อเรื่องเพศเป็นกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมที่กำหนด จัดการ กำกับ



ควบคุมการแสดงออกเกี่ยวกับบรรณนิยมทางเพศ ความปรารถนา ความพึงพอใจในเรื่องเพศ การแสดงท่าทีที่เกี่ยวกับเรื่องเพศ การแต่งกาย เป้าหมายในความสนใจทางเพศ และการสร้างจินตนาการเกี่ยวกับเรื่องเพศ การออกกฎเกณฑ์ ระเบียบกฎหมายต่างๆ ที่กำกับ ดูแลเรื่องเพศของคนในสังคม สังคมจะสร้างบรรทัดฐานชุดหนึ่งที่ยอมรับหรือให้ความชอบธรรมกับเพศวิถีที่กำหนดขึ้นเท่านั้น (วิลาสินี พิพิธกุล และ กิตติ กันภัย, 2546; อารยา สุขสม, 2559)

ดังนั้นเพศวิถี (sexuality) จึงเป็นระบบความคิดเกี่ยวกับความเชื่อที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางเพศของบุคคลผ่านบทบาททางสังคมของบุคคล บรรทัดฐาน และทัศนคติ จากการขัดเกลาทางสังคมของสถาบัน ต่างๆ อีกส่วนหนึ่งเป็นเพราะอิทธิพลของศาสนาคริสต์ในการกำหนดและการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมที่มีอิสระเสรีในการเลือกเพศของตนเองและการใช้ชีวิตนอกกรอบนอกเหนือการกำหนดตามเพศ (Sex) แบบวิทยาศาสตร์กลายเป็นลักษณะทางเพศที่ถูกกำหนดโดยปัจจัยทางกายภาพ หรือ ชีววิทยา เช่น อวัยวะเพศ โครโมโซม ฮอรโมน ลักษณะกายวิภาค ฯลฯ เป็นต้น (Butler, 1999; Fausto-Sterling, 2000)

เพศสภาพ (Gender) คือคุณลักษณะ และบทบาททางสังคมที่สังคมกำหนด “ความเป็นหญิง” (Femininity) และ “ความเป็นชาย” (Masculinity) โดยผ่าน กระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านทางสถาบันทางสังคมต่างๆ ซึ่งคุณลักษณะและ บทบาทดังกล่าว ส่งผลต่อการแสดงบทบาททางเพศ ความคาดหวัง ความสัมพันธ์ การเข้าถึงสิทธิ และโอกาส ในสังคมของผู้หญิง ผู้ชาย เด็กหญิง เด็กชาย และผู้ที่มี อัตลักษณ์ทางเพศอื่นๆ ที่แตกต่างกัน (Connell & Messerschmidt, 2005) รวมทั้งกำหนดคุณค่าของความเป็นหญิงและชายที่แตกต่างกัน โดยเพศภาวะที่สังคมกำหนดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ใน แต่ละสังคม เช่น ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม การศึกษา ชนชั้น วรณะ ฯลฯ ปัจจัยเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไปตาม กาลเวลา สภาพการณ์ และเงื่อนไขสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป (Butler, 1990; สุชาติ ทวีสิทธิ์, 2560) โดยมากความเป็นชาย มักอยู่ในสถานะที่เหนือกว่าและได้รับการยกย่องในสังคมมากกว่าหญิง ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากกรอบคิดของระบบปิตาธิปไตย (Patriarchy) สังคมที่นิยมชายหรือ สังคมที่ชายเป็นใหญ่ส่งผลให้ผู้หญิงอยู่ในสถานะทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และ การเมืองที่ด้อยกว่าและส่งผลให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีและอิทธิพลจากการพัฒนาแนวคิดเสรีนิยมที่ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคล การตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพ ความเท่าเทียมกันของมนุษย์ และการเคารพในสิทธิมนุษยชนที่เป็นแนวคิดที่กำเนิดและเติบโตขึ้นในสังคมตะวันตก ควบคู่ กับการพัฒนาของระบอบประชาธิปไตย (เรื่องฟ้า บุราคร, 2550; สมชาย ปรีชาศิลปกุล, 2558; เพ็ญประภา ภัทรานุกรม, 2559; ไชยพัฒน์ ธรรมชุติพันธ์, 2565)

เพศสภาพจึงเป็นการแสดงบทบาท พฤติกรรม และคุณลักษณะทางเพศที่สังคมกำหนดให้ผู้คนยึดถือปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคมเพื่อควบคุมให้เป็นไปตามโครงสร้างของสังคมที่ให้คุณค่าความเป็นชายที่มีอำนาจเหนือกว่าเพศหญิง (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2539) การจัดสรรอำนาจที่ไม่เท่าเทียมระหว่างหญิงชายในสังคม ซึ่งทำให้ผู้หญิงตกอยู่ในสถานะที่ด้อยกว่า ถูกกดทับและแสวงประโยชน์ (Walby, 1990) การมีสิทธิเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกันมากขึ้นกว่าในสมัยอดีตที่ผ่านมา และผู้หญิงเริ่มมีบทบาทนอกเหนือจากความเป็นแม่ที่ดีของลูกและการเป็นภรรยาที่ดีของสามี ผู้หญิงสามารถแสดงออกความคิดเห็นอย่างเสรีมากยิ่งขึ้น และการมีบทบาทภาระหน้าที่ตามสังคมประกอบสร้าง การจัดลำดับชั้นทางสังคม (social stratification) เป็นตัวกำหนดสถานภาพของบุคคลอีกอย่างหนึ่ง บุคคลที่เกิดอยู่ในชนชั้นสังคมอย่างไรก็ย่อมได้สภาพเช่นนั้น หรือการแบ่งคนออกตามการจัดชั้นทางสังคมให้เป็นไปตามตำแหน่ง แห่ง ที่ ของแต่ละบุคคล (วิภูษิต, 2565; กนกวรรณ ธาราวรรณ, 2562; ณรงค์กร รอดทรัพย์, 2562; ธิดาดาวเดชศรี, 2562; อุทัย หิรัญโต, 2522; ไพบุญย์ ช่างเรียน, 2516)

ภายใต้บริบทโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของสังคมไทยการถือครองอยู่ในพื้นที่ที่ดำรงอยู่ (Connell, 2005) หรือตัวกำหนดในเรื่องบทบาททางเพศ (gender) ภายใต้ระบบแบบปิตาธิปไตยที่อำนาจชายเป็นใหญ่ วัฒนธรรมจึงประกอบสร้างสัญลักษณ์ (Symbolization) การให้ความหมายที่มีความแตกต่างหรือความขัดแย้งทางวัฒนธรรมการลีลาแบบสากลนิยมที่ผู้ชายเต้นกับผู้หญิงถือเป็นเรื่อง “ปกติ” การตกอยู่ภายใต้บรรทัดฐานรักต่างเพศ ที่ถูกกำหนดตามบรรทัดฐานทางสังคมของโครงสร้างหน้าที่นิยม อำนาจและความสัมพันธ์ (Stroebe & Strack, 2014)

สิ่งที่อยู่นอกเหนือจากการจัดระเบียบถูกมองว่าไม่เข้าพวก แปลกประหลาด และถูกจัดกระทำให้กลายเป็นอื่น (The otherness) จากความไร้ระเบียบแบบแผน สิ่งเหล่านี้ทำให้ถูกกีดกันออกจากพื้นที่ทางสังคมทำให้พวกเขาเหล่านั้น “ไม่ปกติ” การกำหนดความคิดความเชื่อของคน ซึ่งเป็นภาพสะท้อนของโครงสร้างสังคมที่ไม่เท่าเทียมกัน การมีอยู่จากความไม่ปกติในพื้นที่วัฒนธรรมเดียวกัน การเต้นรำนอกเหนือแบบแผนความเป็นสากล เช่นการเต้นรำระหว่างผู้ชายกับผู้ชาย และการเต้นรำคู่กันระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิง หรือการเต้นรำกับเพศเดียวกันนั้นมียุ แต่สิ่งเหล่านี้ยังไม่ปรากฏหรือถูกบรรจุในการแข่งขันแบบสากลนิยมและเป็นที่ยอมรับทั่วโลก (Stroebe & Strack, 2014 ; Strack, 2013 ) เพราะการเต้นรำถูกกำหนดให้ผู้ชายต้องเต้นคู่กับผู้หญิงเท่านั้น (Zamoner, 2011) ไม่เว้นแม้แต่ประเทศไทย (สมาคมกีฬาลีลาศแห่งประเทศไทยว่าด้วยระเบียบการแข่งขันกีฬาลีลาศแห่งประเทศไทย สมาพันธ์กีฬาลีลาศโลก WDSF ) ดังนั้น (Foucault, 1980b) “ผลกระทบที่มีอิทธิพล”เกิดขึ้นจากสถาบันการควบคุม การตัดสิน และการสร้างบรรทัดฐานขึ้นมา

ให้ผู้ตกอยู่ภายใต้ความรู้ของสถาบันต้องปฏิบัติตาม “อำนาจเชิงวินัย” (Disciplinary Power) ที่ทำงานผ่านร่างกายของบุคคลเพื่อที่จะควบคุม จัดการให้บุคคลเป็นไปตามเจตจำนงของอำนาจ เทคนิคเหล่านี้มุ่งไปที่ร่างกาย (body) ซึ่งเป็นผู้ถูกกระทำและเป็นเป้าหมายของอำนาจ ดังนั้น วินัย จึงสร้างร่างกายที่ถูกบังคับและถูกฝึกเป็นร่างกายที่อ่อนส่อนง่ายให้เป็นร่างกายที่สยมน้อมโดยไม่ตั้งคำถาม หรือที่เรียกว่า Docile body (Foucault, 2019)

เพศวิถีกับความเท่าเทียมในลีลาศ จึงถูกพันนาการด้วยวาทกรรมบรรทัดฐานรักต่างเพศ และการถูกครอบงำตกอยู่ภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ (Freire & Accioly, 2021) ส่งผลให้กลุ่มการลีลาศแบบชายคู่ชายไม่ได้รับความเท่าเทียมในสังคมลีลาศทั้งการลีลาศเพื่อเข้าสังคม การลีลาศเพื่อนันทนาการ การลีลาศเพื่อการเรียนการสอน และการลีลาศเพื่อประกวดแข่งขัน การลีลาศของผู้ชายกับผู้ชายที่นอกเหนือจากการควบคุมทั้งทางบรรทัดฐานทางสังคม การลีลาศของผู้ชายกับผู้ชายที่นอกเหนือจากการควบคุมทั้งทางบรรทัดฐานทางสังคม อำนาจชายเป็นใหญ่ และวัฒนธรรมแบบสากลนิยม การที่บุคคลได้ถูกกำหนดให้เป็นเพศชายหรือเพศหญิงตามที่ตนได้ถือกำเนิดมาแล้ว บุคคลจะถูกขัดเกลาให้รู้ถึงความหมายของความเป็นชายและความเป็นหญิงของตนผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ตามบรรทัดฐานของสังคมผ่านสถาบันต่างๆ ตั้งแต่สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันสังคม ซึ่งสถาบันต่างๆ เหล่านี้จะคอยตอกย้ำความคิดความเชื่อหลักเกี่ยวกับความเป็นเพศของสังคมซึ่งตั้งอยู่บนวาทกรรมรักต่างเพศ (Heterosexual discourse) และถูกฝังลึกอยู่ในสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านาน การให้ความสำคัญกับความเป็นเพศซึ่งเชื่อว่า เพศของมนุษย์มีเพียง 2 เพศ คือเพศชายและเพศหญิงเท่านั้น ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเพศชายและเพศหญิงเท่านั้น จะเป็นอื่นไปไม่ได้ Butler (1990, p.9) ความเชื่อเหล่านี้ถูกปลูกฝังจากสืบทอดอุดมการณ์จากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกคนหนึ่งโดยผ่านกระบวนการการขัดเกลาทางสังคม ความเสมอภาคถือว่าเป็นหลักพื้นฐานของศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นมนุษย์ โดยมีต้องคำนึงถึงคุณสมบัติอื่นๆ อาทิ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ถิ่นกำเนิดเพราะการไม่ว่าจะเป็นผู้ชาย ผู้หญิงตามเพศกำเนิด ตามเพศสภาพ เพศวิถี ทุกคนควรมีสติเท่าเทียมกันในสังคมและวัฒนธรรมนั้นๆ (เกษียร เตชะพีระ, 2015) จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติต่อเพศสภาวะ หรือเพศวิถี หรือเพศทางเลือก เช่น เกย์ กระเทย กลุ่มของ LGBTQ ในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาศของความรู้ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจนั้น การสนองตอบต่อสังคมภายใต้วัฒนธรรมทางเพศจะแตกต่างกันหลากหลายขึ้นอยู่กับแต่ละวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปตามกาลเวลาของประวัติศาสตร์ ประเพณี และวัฒนธรรม ทำให้การกำหนดคุณค่าของความเป็นหญิงและความเป็นชายที่แตกต่างกันไป โดย

เพศภาวะที่สังคมกำหนดนั้น ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ต่างๆ และโครงสร้างทางสังคมแต่ละสังคม เช่น ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม การศึกษา ชนชั้นต่างๆ เหล่านี้ เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดจากเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาที่ความเป็นชายมักอยู่ในสถานะที่เหนือกว่าและได้รับการยกย่องในสังคมมากกว่าหญิง (Walby, 1990)

การลี้ลาศไม่ว่าจะเป็นการลี้ลาศเพื่อเข้าสังคม หรือการลี้ลาศเพื่อประกวดการแข่งขัน หรือการลี้ลาศในการทำกิจกรรมลี้ลาศอื่นๆก็ตาม ในการ“ลี้ลาศ”จึงเป็นกิจกรรมหรือการกระทำที่อยู่ในภายในความสัมพันธ์เชิงอำนาจในลักษณะเป็นการกระทำระหว่างกันของบุคคลกับบุคคล หรือการกระทำระหว่างกันของบุคคลกับกลุ่ม สถาบัน และบุคคลกับกิจกรรมผ่านการฝึกฝนร่างกาย (Cecconi, 2010; Tjersland, 2019) เช่น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างนักลี้ลาศด้วยกันเองหรือคู่เต้นลี้ลาศ อำนาจของผู้ฝึกสอนกับนักลี้ลาศ อำนาจสมาคมกับนักลี้ลาศ อำนาจสถาบันสอนลี้ลาศกับนักลี้ลาศ เป็นต้น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างนักกีฬาด้วยกันเองหรือคู่เต้นรำตามแบบสากลนิยม (Zamoner, 2011) เป็นการเดินเข้าคู่กันระหว่างผู้ชายและผู้หญิงเท่านั้นในพื้นที่วัฒนธรรมลี้ลาศในการสร้างโอกาสความเท่าเทียมต้องสลายมโนทัศน์กรอบของความรู้เสียก่อน ในเรื่องของโครงสร้างของความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางเพศภาวะ ซึ่งเป็นผลผลิตจากวัฒนธรรม ที่ถูกประกอบสร้างจากบรรทัดฐานรักต่างเพศและวัฒนธรรมย่อยในการเต้นลี้ลาศ แนวคิดเกี่ยวกับรักต่างเพศ และอำนาจชายเป็นใหญ่ที่ยังรากลึกซึ้งอยู่ในพื้นที่ของทุกชนชั้นทางสังคม การครอบงำโดยความเป็นชาย ซึ่งการครอบงำนี้บ่งบอกถึงตำแหน่งของอำนาจ หน้าที่ทางวัฒนธรรมและการเป็นผู้นำ การสร้างภาพแทนความเป็นชายทางวัฒนธรรมทางเพศในลี้ลาศ การแสดงออกซึ่งบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันในขณะลี้ลาศ (Donnan & Magowan, 2010; Nagel, 2003 )

การสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในสังคม การจะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างบรรทัดฐานรักต่างเพศ และอำนาจชายเป็นใหญ่ในวัฒนธรรมลี้ลาศจะเกิดขึ้นได้ ก็ด้วยความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันจากทั้งหญิงและชายหรือเพศที่หลากหลาย เพื่อสร้างความตระหนักรู้ของคนทุกเพศทุกวัยที่จะช่วยสร้างความเท่าเทียมกันทางเพศให้เกิดขึ้นได้จริงในวัฒนธรรมการเต้นลี้ลาศในสังคมไทย ความแตกต่างหลากหลายทางเพศจึงถูกทำให้กลายเป็นอื่นจากโครงสร้างทางสังคม ลี้ลาศเป็นกิจกรรมที่ทุกคนทุกเพศทุกวัยควรได้รับสิทธิและโอกาสการเข้าถึงวัฒนธรรมการเต้นลี้ลาศอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ควรจำกัดเพศตามกระแสหลักที่กำกับให้การเต้นลี้ลาศต้องเป็นการเต้นคู่กันระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงเท่านั้น จึงเป็นสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสม (Polezi & Silveira, 2017) แต่ความเป็นจริงแล้วยังมีตำแหน่งอื่นๆในวัฒนธรรมลี้ลาศที่เพศทางเลือกไม่สามารถอยู่ใน

ความปกติได้ ด้วยโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมกำกับให้ผู้ตกอยู่ภายใต้ความรู้ลึลาคต้องกระทำตามเงื่อนไขและผลิตซ้ำความรู้จนเกิดเป็นความเคยชินและไม่ตั้งคำถามและสยบยอมต่ออำนาจและความสัมพันธ์ และส่งผลให้ความหลากหลายทางเพศและปัจเจกบุคคลที่ไม่มีคู่เต้น ทั้งผู้หญิง และผู้ชายที่อยู่ในพื้นที่วาทกรรมลึลาคแต่ถูกทำให้กลายเป็นอื่น (Stroebe & Strack, 2014) การถูกเบียดขับกดทับจากความรู้ลึลาคทำให้พวกเขาเหล่านั้นถูกด้อยค่าและถูกลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยกันเองในวัฒนธรรมลึลาค แม้แต่ความเป็นปกติในการลึลาคผู้ชายหญิงก็ตาม เพื่อเปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางเพศและปัจเจกบุคคลในพื้นที่วัฒนธรรมลึลาค (Woods, 2011) และเผยให้เห็นถึงวาทกรรมจากความรู้ลึลาค และโครงสร้างทางสังคมที่ทำให้ปัจเจกบุคคลสยบยอมและเป็นร่างกายของการจัดระเบียบและถูกควบคุมสั่งการจากสถาบันผู้ผลิตความรู้ ดังนั้นเพศวิถีกับความเท่าเทียมในลึลาคความสำคัญของปัญหาที่เกิดจากการความไม่เท่าเทียมในวัฒนธรรมลึลาค โดยการสร้างโอกาสความเท่าเทียมทางเพศในลึลาค (Wieschialek, 2003; อนรรฆอร บุรณนันทน์, 2552) ให้ลึลาคเป็นกิจกรรมเพื่อสร้างวัฒนธรรมความเท่าเทียมในสังคมไทย เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่ดีกว่าให้เกิดประโยชน์และการนำไปใช้และให้การเดินลึลาคให้กลายเป็นกิจกรรมและนันทนาการ การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เพื่อการสร้างผ่อนคลาย การมีความสุขกับกิจกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนและผู้ที่มีความชอบในกิจกรรมเดียวกัน เป็นการรวมสมาชิกทุกเพศทุกวัยโดยไม่แบ่งแยกเพศเพื่อเปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางเพศตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปและทำให้ลึลาคเป็นกิจกรรมของศูนย์กลางของการเรียนรู้ที่เปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางเพศตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นการส่งเสริมแนวคิดประชาธิปไตยทางวัฒนธรรมและความเท่าเทียมอย่างมีความหมาย (Jackson, 2011; UNESCO, 2009)

### 3.7 แนวคิดสตรีนิยม

สังคมสมัยใหม่ (Modernization) ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นมากมายในทุกๆ ด้านของสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติความเชื่อและค่านิยมของบุคคลทั้งโครงสร้างหน้าที่ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง บทบาทของสตรีมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ทั้งการมีส่วนร่วมแสดงออกความคิดเห็น อย่างเสรี การทำงานนอกบ้านมากกว่าการเป็นแม่บ้าน และการเข้าสังคมที่นอกเหนือจากสังคมแบบเครือญาติ (Oliver & Mackey, 2003) การเชื่อมโยงแนวคิดของระบบเครือญาติมาสู่การจัดวาง ตำแหน่ง แ่ง ที่ ทั้งพื้นที่และสังคมของบ้านกับเรือนนั้นให้กลายเป็นการจัดระเบียบสังคมบ้านเรือน (Social organization of house) การกำหนด



ความสำคัญของลักษณะบ้านเรือน ทำให้บ้านเรือนจึงเป็นผลผลิตทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีอยู่ของวัฒนธรรม (Carsten & Hugh-Jones, 1995; Izikowitz, 1982; Waterson, 1990) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้กระตุ้นให้สังคมไม่ว่าจะชายหรือหญิงได้มีการปรับทัศนคติ ค่านิยม บทบาทและพฤติกรรมต่างในการมีส่วนร่วมเพื่อทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจและการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองด้วยกลุ่มสตรีจึงกลายเป็นสมาชิกสังคมกลุ่มหนึ่งที่พยายามปรับเปลี่ยนและพัฒนาบทบาทของตนท่ามกลางปัญหาและอุปสรรคมากมายที่เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดความยุติธรรมในการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคให้เพิ่มมากขึ้นในแง่สรรอำนาจในการทางการเมืองการปกครอง ให้กับกลุ่มสังคมต่างๆในสังคม (ธนาชัย สุนทรอนันตชัย, 2561)

แนวคิดสตรีนิยม (Feminist) จึงเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเพื่อต่อสู้ ช่วงชิงพื้นที่ การปฏิเสธต่ออำนาจที่ไม่ชอบธรรม และท้าทายในทุกมิติของความขัดแย้งทางความคิดและอุดมการณ์เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศ การต่อต้านสังคมแนวคิดวัฒนธรรมของอำนาจชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ซึ่งเป็นอุดมการณ์ขับเคลื่อนสังคมที่ทำให้แนวคิด และทฤษฎีสตรีนิยมสังคมไทยมีการถกเถียงเรื่องสิทธิสตรีกันก่อนมีขบวนการสตรีนิยมแบบจัดตั้ง และเมื่อรับกระแสสตรีนิยมเข้ามา ทั้งในฐานะที่เป็นแนวความคิด (ideologies) และในฐานะขบวนการขับเคลื่อนทางสังคม (Hooks, 2000; Walby, 1990) ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในหลายแนวทาง แต่กระนั้น คำว่า “สตรีนิยม” หรือ “เฟมินิสต์” จะยังคงเป็นคำที่ไม่ได้รับการยอมรับหรือถูกใช้อย่างแพร่หลายนัก แม้แต่ในหมู่คนทำงานด้านสิทธิสตรีหรือความเสมอภาคทางเพศ แต่แนวคิดนี้ก็กลับมีอิทธิพลในการสร้างการรวมตัวของกลุ่มนักกิจกรรมสตรีและกลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคมที่ใช้ฐานคิดสตรีนิยมเพื่อขับเคลื่อนประเด็นทางสังคม เช่น สิทธิในร่างกาย ความรุนแรงทางเพศ สิทธิแรงงาน และความหลากหลายทางเพศ (Butler, 1999; Mohanty, 2003) ก็ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะองค์กรสตรีที่มีวาระเพื่อส่งเสริมสิทธิสตรีและความเสมอภาคระหว่างเพศเท่านั้น ซึ่งสตรีนิยมมิได้จำกัดเฉพาะการขับเคลื่อนเพื่อสิทธิสตรีเท่านั้น แต่ยังขยายตัวไปสู่ การเรียกร้องความเป็นธรรมทางเพศในทุกระดับของโครงสร้างสังคม (ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, 2551; สุมาลี คล่องวิทยา, 2555) การขยายเส้นขอบฟ้าของการสร้างโอกาสของความเท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรโดยไม่เพศชาย หรือ เพศหญิงทุกคนล้วนมีสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรที่เท่าเทียมกัน และทำให้ลีลาเป็นเครื่องมือในการสร้างโอกาสเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศในสังคม ที่ต้องทำความเข้าใจกันไประหว่าง ด้านหนึ่ง คือ การสร้างความเข้าใจและยอมรับถึงสิทธิมนุษยชนของสตรี ด้วยการรื้อ ถอนมายาคติอันเกิดจากการประกอบสร้างเพศสภาพของสังคม กับอีกด้าน คือ การสร้างความเป็นธรรม ในการเข้าถึงทรัพยากรและอำนาจ ด้วยการปลดแอกผู้หญิงออกจากความสัมพันธ์ทางอำนาจทางการเมือง และเศรษฐกิจที่เบียดขับ

ผู้หญิงจากการเข้าถึงอำนาจตัดสินใจที่จะกำหนดชะตากรรมของตนเอง หรือไม่เพศทางเลือก (Butler, 1999; Mohanty, 2003)

การเปิดพื้นที่เพศทางเลือกที่หลากหลายให้ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมลีลาหรือกิจกรรมอื่นๆในสังคม การตกเป็นเบี้ยล่างหรือสถานะรองทางสังคม หรือตกอยู่ใต้อำนาจผู้ที่ไม่มีความยุติธรรมในใจเพียงเพราะพวกเขาเหล่านั้นแตกต่างจากคนทั่วไปจากรูปลักษณะภายนอกและพฤติกรรมที่แสดงออก แต่การที่พวกเขาถูกเบียดขับออกจากสังคมหรือพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดสังคมแบบอุดมคติ การตั้งคำถามกับความรู้ และสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปสตรีนิยมแบบหลังสมัยใหม่จึงเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมกันทางเพศไม่ใช่แค่เพียงผู้หญิงอีกต่อไป (Mikkola, 2017; Mohanty, 2003)

คำถามที่ยังต้องการพลังความคิดร่วมกันในการสร้างทางออกในอนาคตคือ ในขณะที่ขบวนการสตรีนิยมได้สั่งสมประสบการณ์ ทั้งในด้านความสำเร็จและบทเรียนมาตลอดหลายทศวรรษ ควบคู่ไปกับความตื่นตัวในประเด็นสิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชนของประชาชน การต่อสู้ของผู้หญิงในด้านการเมือง สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต และสันติภาพ ได้กลายเป็นพลังสำคัญของการเคลื่อนไหวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติเชิงโครงสร้าง (Mohanty, 2003) การนำแนวคิดสตรีนิยมมาใช้ไม่ควรถูกจำกัดอยู่เพียงในระดับปัจเจกหรือความรู้สึกส่วนบุคคล แต่ควรถูกยกระดับเป็นวาระทางการเมือง (political agenda) ที่สามารถตั้งคำถามกับอำนาจรัฐ ระบบเศรษฐกิจ และค่านิยมชายเป็นใหญ่ที่ครอบงำกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ (Hooks, 2000; ชลิดาภรณ์ สงฆ์สัมพันธ์, 2551) จุดคานงัดของการเปลี่ยนแปลงจึงอยู่ที่การแปลงประสบการณ์ของผู้หญิงและกลุ่มชายขอบ ให้กลายเป็นองค์ความรู้ที่มีศักยภาพทางการเมือง (politicization of experience) ที่สามารถส่งเสียงปลุกพลังการต่อสู้ต่อรองกับอำนาจที่ไม่เป็นธรรมได้อย่างเป็นระบบเพื่อผลักดันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองที่ถูกครอบงำด้วยระบบและมาตรฐานที่ถูกสร้างขึ้นจากค่านิยมความเป็นชาย ให้มีแนวนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่มีความสมดุลทางอำนาจมากขึ้น เพื่อรับมือกับความท้าทายที่ผู้หญิงกลุ่มต่างๆ กำลังเผชิญอยู่เพื่อสร้างสังคมที่เป็นธรรม และเพื่อให้โครงสร้างอำนาจที่ถูกกำกับโดยค่านิยมชายเป็นใหญ่เกิดการสมดุลและเปิดพื้นที่ให้กับเพศภาวะที่หลากหลายมากขึ้น (Fraser, 2009, ปียลักษณ์ โพธิ์วรรณ, 2560)

ในสังคมไทย การผลักดันให้ขบวนการสตรีนิยมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างต้องอาศัยการบูรณาการความรู้ด้านเพศ ความเป็นธรรมทางสังคม และวาทกรรมสิทธิมนุษยชนในลักษณะสหวิทยาการ พร้อมกับสร้างพันธมิตรทางสังคมที่ครอบคลุมหลากหลายกลุ่มหญิงชายทุก

วัยและทุกอัตลักษณ์ทางเพศ เพื่อเผชิญกับความท้าทายใหม่ ๆ ที่กำลังถาโถมในโลกยุคเปลี่ยนผ่าน (Mohanty, 2003; ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, 2551)

### ส่วนที่สี่ : การวิจัยเชิงการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชน

การเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็ว การเรียนรู้ที่เพียงแค่นั่งฟังบรรยายในห้องเรียนไม่อาจเพียงพอในการสร้างเยาวชนที่สามารถรับมือกับปัญหาทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้นำเสนอแนวทางใหม่ของการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยเยาวชน ซึ่งเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการวิจัย ปรับเปลี่ยน และพัฒนาโลกในมุมมองของพวกเขาเอง (Schensul & Berg, 2004) กระบวนการมีส่วนร่วมโดยเยาวชน เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการระบุปัญหาทางสังคม จากการศึกษา วิเคราะห์ และดำเนินการเพื่อเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ไม่ใช่เพียงแค่ทำกิจกรรมจิตอาสาทั่วไป แต่เป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงทฤษฎีและปฏิบัติเข้าด้วยกันได้อย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในกรณีของเยาวชนจากชุมชนชายขอบ ซึ่งกระบวนการนี้ช่วยให้พวกเขามีเสียง มีอำนาจ และสามารถวิพากษ์สภาพความไม่เท่าเทียมในสังคมได้ (Cammarota & Fine, 2008) ซึ่งเป็นมากกว่ากระบวนการวิจัย เพราะจะช่วยให้เยาวชนได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ได้โดยตรง โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นวิธีการ เช่น การสัมภาษณ์ การทำแผนที่แนวคิด และการตั้งคำถาม ซึ่งเป็นทักษะที่ช่วยให้เยาวชนเข้าใจความซับซ้อนของโครงสร้างอำนาจในสังคม และสามารถนำข้อมูลนั้นเพื่อดำเนินกิจกรรมเพื่อการเปลี่ยนแปลง เช่น การให้ความรู้ การรณรงค์เชิงนโยบาย หรือแม้แต่การเสนอข้อเสนอสู่โครงสร้างต่อผู้มีอำนาจ (Schensul & Berg, 2004) ซึ่งกระบวนการนี้เยาวชนที่ผ่านกระบวนการวิจัยนี้ได้พัฒนาทักษะที่หลากหลาย ทั้งทางด้านสังคม การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการทำความเข้าใจบริบททางสังคม เช่น ทักษะในการสะท้อนอัตลักษณ์ของตนเองการคิดในเชิงวิพากษ์อย่างมีวิจารณญาณ และการตั้งคำถามกับความรู้และโครงสร้างทางสังคมผ่านแนวคิดอำนาจ ความรู้และความจริง (Foucault, 1991) เพื่อเผยให้เห็นถึงความรู้หรือปัญหาที่ต้องการแก้ไข และการวางแผนปฏิบัติการเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของตน การศึกษานี้ไม่ได้เน้นเพียงการรับความรู้เท่านั้น แต่ยังเน้น “การเปลี่ยนแปลงตนเองและสังคม” ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ที่แท้จริงในศตวรรษที่ 21 (Checkoway & Gutierrez, 2006; Ozer, 2017)

ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงผ่านการมีส่วนร่วมโดยเยาวชนจึงเป็นตัวอย่างที่ดีของการประยุกต์ใช้การศึกษาเพื่อความเป็นธรรมทางสังคม และเป็นเครื่องมือที่มีศักยภาพในการสร้างเยาวชนที่ตื่นรู้ มีความกล้าคิด กล้าเปลี่ยน กล้าแสดงออก และกล้าท้าทายต่อโครงสร้างสังคม กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน คือ เครื่องมือของการศึกษาเพื่อ

ปลดแอก ไม่ใช่แค่ให้ลงมือปฏิบัติ หรือให้ความรู้เท่านั้น แต่คือการร่วมกันเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลง และสามารถสร้างเยาวชนที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงโลกให้เป็นของทุกคนอย่างแท้จริง (DeFrantz & Gonzalez, 2014 ; Schensul & Berg, 2004)

#### 4.1 การวิจัยเชิงการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับการเสริมพลังให้เยาวชน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เป็นแนวทางการวิจัยที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้คนในพื้นที่หรือกลุ่มเป้าหมายในการกำหนดประเด็น สร้างองค์ความรู้ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากภายในชุมชนหรือกลุ่มนั้นเอง โดยเฉพาะเมื่อกลุ่มเป้าหมายคือ “เยาวชน” การวิจัยจึงไม่ใช่แค่การศึกษาพวกเขา แต่คือการทำงานร่วมกับพวกเขาในฐานะ “ผู้ร่วมสร้างวิจัย” (co-researchers) ที่มีสิทธิในการคิดตัดสินใจ และเปลี่ยนแปลงโลกที่พวกเขาอาศัยอยู่ แนวทางนี้จึงเป็นมากกว่ากระบวนการทางวิชาการ แต่เป็นการสร้างพื้นที่ให้เยาวชนสามารถขยับจาก “ผู้รับรู้” เป็น “ผู้สร้างความรู้” นำไปสู่ “ผู้ขับเคลื่อนสังคม” อย่างมีพลัง (McIntyre, 2008; Schensul & Berg, 2004) การออกแบบวิจัยจึงเน้นการฟังเสียง ความฝัน ความต้องการ และวิถีคิดของเยาวชนมากกว่าจะใช้กรอบทฤษฎีที่สร้างโดยผู้ใหญ่เป็นตัวตั้งทั้งหมด การทำ PAR กับเยาวชน มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากกลุ่มอื่นเนื่องจากเยาวชนมีทั้งพลัง ความคิดสร้างสรรค์ และมุมมองใหม่ๆ ต่อสังคม ขณะเดียวกันพวกเขาก็อาจถูกจำกัดโดยโครงสร้างทางอำนาจและวัฒนธรรมในแบบที่ผู้ใหญ่ไม่เผชิญ เช่น ถูกมองว่า “ยังไม่โตพอจะตัดสินใจ” หรือ “ขาดวุฒิภาวะ” ดังนั้นกระบวนการการวิจัยเชิงการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับการเสริมพลังให้เยาวชนจึงกลายเป็นพื้นที่ที่เยาวชนสามารถฝึกการตั้งคำถามกับโลก เรียนรู้การทำงานร่วมกัน และทดลองสร้างทางเลือกใหม่ๆ ในเชิงปฏิบัติ ผ่านการลงมือวิจัย ลงพื้นที่ออกแบบกิจกรรม และสะท้อนผลด้วยตัวเอง การมีส่วนร่วมจึงไม่ได้จำกัดอยู่กับการตอบแบบสอบถามหรือเข้าร่วมกิจกรรมเท่านั้น แต่คือการ “มีส่วนร่วม” กระบวนการวิจัยในทุกขั้นตอนไม่ว่าจะเป็นการวิเคราะห์ปัญหา การตั้งคำถาม การเก็บข้อมูล หรือการนำเสนอผลการวิจัยอย่างสร้างสรรค์ (Fine & Torre, 2004)

หนึ่งในพลังสำคัญของ กระบวนการการวิจัยเชิงการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับการเสริมพลังให้เยาวชน คือการเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้คิดและทำทลายสิ่งที่เคยถูกกำหนดไว้ เช่น บทบาททางเพศ ค่านิยม ความเหลื่อมล้ำ หรือความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่อาจถูกซ่อนไว้ภายใต้กิจกรรมที่ดูเหมือนไม่มีพิษภัย เช่น การเดินลีลาศ การเล่นเกมกีฬา หรือการเรียนรู้ในห้องเรียน ยิ่งไปกว่านั้น กระบวนการนี้ยังเปิดโอกาสให้เยาวชนได้ “เปลี่ยนแปลงความเจ็บปวดเป็นพลัง” และ

“เปลี่ยนแปลงประสบการณ์ชีวิตเป็นความรู้” ผ่านการเล่าเรื่องราวของตนเอง การใช้ศิลปะ ภาพถ่าย ดนตรี หรือสื่ออื่น ๆ มาสื่อสารประเด็นทางสังคมในแบบที่พวกเขาถนัด ด้วยเหตุนี้ กระบวนการการวิจัยเชิงการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับการเสริมพลังให้เยาวชนกับเยาวชนจึงเป็นทั้งการปลดปล่อยและการสร้าง เพื่อปลดปล่อยพวกเขาจากภาพจำเดิม ๆ และสร้างพื้นที่ใหม่ให้พวกเขามีพลังในการสร้างตัวตนและโลกของตนเอง กระบวนการการวิจัยเชิงการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับการเสริมพลังให้เยาวชนกับเยาวชนมิได้เป็นเพียงกระบวนการวิจัย แต่เป็นการเมืองของการกระจายอำนาจ (politics of empowerment) ที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองเชิงวิพากษ์ (critical citizenship) ให้กับเยาวชนในยุคที่เสียงของพวกเขายังไม่ถูกรับฟังอย่างแท้จริงในระบบสังคมไทย (Schensul & Berg, 2004) การเปิดโอกาสให้เยาวชนมีบทบาทในกระบวนการสร้างความรู้คือการยอมรับว่าพวกเขามีศักยภาพ มีความคิด และมีสิทธิที่จะออกแบบอนาคตของตนเองได้ เมื่อเยาวชนสามารถพูดได้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับพวกเขา “ไม่ยุติธรรม” และสามารถนำเสนอแนวทางใหม่ด้วยตนเองได้ นั่นคือจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างอย่างแท้จริง เพราะกระบวนการการวิจัยเชิงการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไม่ได้หวังเพียงแค่ผลวิจัยที่ดีพิมพ์ได้เท่านั้น แต่มุ่งหวังถึงการขับเคลื่อนที่เปลี่ยนสังคมให้มีความยุติธรรมด้วยพลังของคนรุ่นใหม่ (Cammarota & Fine, 2008)

สังคมไทยกับวัฒนธรรมลัทธิ นอกจากจะเป็นกิจกรรมที่แสดงถึงศิลปะการแสดงทางสุนทรียศาสตร์แล้ว ลัทธิยังเป็นกีฬาที่แสดงออกถึงการใช้กล้ามเนื้อ และการเคลื่อนไหวของร่างกายที่ทรงพลังตามท่าทางและลวดลายของท่าลัทธิตามท่ามาตรฐานสากล วัฒนธรรมลัทธิจึงเป็นภาพสะท้อนสู่สังคมที่ยังหยั่งรากฝังลึกเกี่ยวกับระบบเพศและอำนาจความสัมพันธ์ระหว่างเพศของการกำหนดบทบาททางเพศที่ตายตัวให้ผู้ชายในฐานะเป็น “ผู้นำ” และ ผู้หญิงในฐานะเป็น “ผู้ตาม” ในการเต้นลัทธิ ซึ่งเป็นการผลิตซ้ำบรรทัดฐานรักต่างเพศ (heteronormativity) ได้อย่างแยบยล (Butler, 1999) ซึ่งกฎระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ในการเต้นลัทธิ ได้แก่ การจับคู่กันระหว่างชายและหญิงเท่านั้น ซึ่งการจับคู่นี้ทำให้ดูเหมือนเป็นสิ่งธรรมชาติ แต่แท้จริงแล้วเป็นผลผลิตซ้ำของวาทกรรมที่กำหนดความรู้ ความจริง และความปกติในพื้นที่ของ “ลัทธิ” (Foucault, 2019) ซึ่ง “อำนาจและความรู้” (power/knowledge) (Foucault, 1980a) ของลัทธิกำหนดให้ผู้คนในพื้นที่ประพฤติและปฏิบัติตามและทำให้สังคมเชื่อว่าสิ่งที่ได้กระทำในการเต้นลัทธิเป็นเพียงแค่เพศชายและเพศหญิงในการจับคู่เต้นกันเป็นไปตามบทบาทและหน้าที่ที่กำหนดอย่างชัดเจนของการเป็นผู้นำและผู้ตามนั้นไม่ใช่เพราะเป็นสิ่งที่ “ถูก” หรือ “ธรรมชาติ” นั่นแต่เป็นการประกอบสร้างทางสังคมที่กำหนดและควบคุมความรู้ให้เป็นวาทกรรมลัทธิที่ยึดถือและสืบทอดกัน



มา ซึ่งวาทกรรมดังกล่าวถูกผลิตซ้ำผ่านตำราเรียน ลีลาศเพื่อเข้าสังคมและลีลาศเพื่อการแข่งขันที่ผ่านการฝึกซ้อมฝึกฝนร่างกายร่างกายให้เป็นอัตลักษณ์นักลีลาศ และมีการประเมินผลจากการฝึกซ้อมของนักลีลาศไม่ว่าจะเป็นนักลีลาศรุ่นใด ได้แก่ เยาวชนชาย เยาวชนหญิง และเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยแบ่งตามอายุของผู้เข้าร่วมกิจกรรมลีลาศ ซึ่งการผลิตซ้ำวาทกรรมนักลีลาศถูกทำให้กลายเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมทางเพศในลีลาศ สิ่งนี้จึงทำให้ความหลากหลายทางเพศ กลายเป็นอื่นในพื้นที่ “ลีลาศ” ซึ่งการทำงานของวาทกรรมนักลีลาศและบรรทัดฐานทางเพศทางสังคมทำให้ความหลากหลายทางเพศ ไม่มีที่ยืนในพื้นที่ลีลาศที่เน้นความเป็นคู่ตรงข้ามของความเป็นกำเนิดเท่านั้น (Sedgwick, 1990)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยเยาวชนจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการตั้งคำถามและท้าทายวาทกรรมนักลีลาศของวัฒนธรรมลีลาศที่ฝังรากลึกภายใต้บรรทัดฐานทางสังคม โดยเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้เรียนรู้ ผ่านการลงมือปฏิบัติอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงที่สะท้อนถึงความเป็นธรรมทางเพศ (Cammarota & Fine, 2008) ซึ่งในกระบวนการนี้ เยาวชนไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ถูกกระทำหรือผู้ปฏิบัติตาม แต่เป็น “ผู้ร่วมสร้าง” (co-creators) ที่มีสิทธิ์กำหนดความรู้ใหม่ทางสังคม (Schensul & Berg, 2004) การตั้งคำถามถึง “สิ่งที่เคยเชื่อว่าเป็นเรื่องปกติ” เช่น ทำไมต้องเป็นผู้ชายเท่านั้นที่นำในการเต้น? ทำไมผู้ชายกับผู้หญิงต้องคู่กันเสมอ? ซึ่งจากคำถามเหล่านี้ เยาวชนจะนำไปสู่การทำกิจกรรมเพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมลีลาศ และการมีส่วนร่วมของเยาวชนจะทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่จากร่วมสร้างสิ่งใหม่นั้นร่วมกัน เช่น การมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ เช่น การออกแบบท่าเต้นที่ไม่ยึดติดกับระบบเพศ การสลับบทบาทผู้นำ-ผู้ตาม การเต้นแบบเพศเดียวกัน หรือการแสดงท่าทางที่สื่อถึงความหลากหลายทางเพศ (Butler, 1990; Cammarota & Fine, 2008; Schensul & Berg, 2004) และจังหวะของลีลาศอย่างไม่ลดทอนผลลัพธ์ของกระบวนการเหล่านี้ ไม่ได้เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงในระดับปัจเจกเท่านั้น แต่ยังสร้างแรงกระเพื่อมเชิงโครงสร้าง โดยเยาวชนได้นำเสนอทางเลือกใหม่ให้กับวงการลีลาศ (อนรรฆอร นุรมัธ นานนท์, 2552) เช่น การจัดเวิร์กช็อปเต้นแบบเท่าเทียม การแข่งขันที่เปิดให้ทุกเพศคู่กันได้อย่างอิสระ และการรณรงค์เรื่องการยอมรับความหลากหลายทางเพศในวงการลีลาศ ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นถึงการขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมไทยเพื่อทำให้ลีลาศเป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ คือการทำให้ความหลากหลายทางเพศ อยู่ในพื้นที่ “วัฒนธรรมลีลาศ” เพื่อให้ลีลาศเป็นพื้นที่ที่มีความชอบธรรมทางเพศ” ได้อย่างแท้จริง (Johnson, 2007; Levy, 2019)

ดังนั้น การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยเยาวชนนี้ จึงเป็นการวิพากษ์และคลี่ให้เห็นถึงโครงสร้างทางเพศและกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศจากอำนาจและความรู้ของวัฒนธรรมลัทธิแบบดั้งเดิม ให้กลายเป็นวัฒนธรรมลัทธิแบบใหม่เพื่อเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายจากการมีส่วนร่วมโดยเยาวชนร่วมสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อนำไปการขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในลัทธิสู่สังคมโดยเยาวชน และยังเสนอความเป็นไปได้ของ “สังคมใหม่” ที่มีความเท่าเทียมทางเพศอย่างแท้จริงผ่านลัทธิในฐานะพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงได้ (จิรประภา อัครบวร และ ประยูร อัครบวร, 2558; สุพจน์ แจ่มเร็ว, 2553; ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, 2560)

#### 4.2 การขับเคลื่อนสังคมโดยการวิจัยการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) นับเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาสังคมและชุมชน การแก้ไขปัญหาที่มุ่งไปที่การค้นหาแนวทางอันเป็นรูปธรรมที่เกิดจากการระดมสมองในลักษณะของการมีส่วนร่วมของหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของการวิจัย การระดมผู้มีส่วนร่วมจากชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วม ทั้งในมิติของการร่วมกันเรียนรู้ร่วมกันแสวงหาปัญหา และคิดค้นแนวทางออกเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนา ทำให้เกิดฉันทามติของชุมชน รวมทั้งร่วมรับผลของการพัฒนา (Bergold & Thomas, 2012; Kemmis, McTaggart, & Nixon, 2014) โดยมีนักวิจัยภายนอกทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือวิทยากรกระบวนการร่วมกับนักวิจัยและชุมชน ดังนั้นการร่วมกันแก้ไขปัญหาที่ตรงจุดในบริบทชุมชนที่มีผลกระทบโดยตรงกับสถานการณ์จริงเบื้องต้น กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมจึงเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาร่วมกันได้อย่างตรงประเด็นปัญหาเพื่อนำไปสู่การแสวงหาทางออกร่วมกันทั้งสองฝ่ายจากการทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาและเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในชุมชนด้วยตนเองได้ กระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์จึงเป็นสิ่งที่ดีในการนำกระบวนการเพื่อให้แก้ปัญหาได้อย่างจริงจังและเกิดผลประโยชน์กับชุมชนได้มากที่สุด อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเชิงปฏิบัติการซึ่งมีหัวใจสำคัญอยู่ที่การมีส่วนร่วมย่อมไม่ใช่เรื่องง่ายในการรวมกลุ่มกันของผู้เกี่ยวข้องทุกระดับเพื่อการรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องที่ต้องการศึกษา การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบของการวิจัยแบบใหม่ ที่ประยุกต์และเป็นการรวมเอาแนวความคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กับการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) มาผสมผสานเข้าด้วยกัน โดยเป็นการวิจัยที่เกิดขึ้นจากความคิดที่ว่าการศึกษาเป็นกิจกรรมทางสังคมที่จะต้องใช้ทรัพยากรของสังคมในการศึกษาจึงเป็นสมบัติของสังคม และเป็นการกระทำที่มุ่งหมาย

จะให้ประโยชน์หรือเป็นการรับใช้สังคม ด้วยเหตุนี้การวิจัยจึงควรคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุด และการวิจัยที่จะให้ผลประโยชน์สูงสุดนั้น ย่อมเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา (Research for Development) หรือการวิจัยพัฒนา (Research and Development) โดยที่การพัฒนาและการเป็นหุ้นส่วนจะต้องเดินทางร่วมกัน (กมล สดประเสริฐ, 2537) ดังนั้น ทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ทุกขั้นตอนอย่างมีเสรีและเป็นประชาธิปไตย โดยจุดที่แตกต่างกันของงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับงานวิจัยแบบมีส่วนร่วมก็คือ การวิจัยแบบมีส่วนร่วมนั้น เป็นการวิจัยที่เน้นในมิติของการเก็บข้อมูล แต่การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการประยุกต์หาวิธีการแก้ไขปัญหาไปพร้อม ๆ กัน หรือกล่าวได้ว่าการแสวงหาแนวความคิดและแนวทางในการแก้ไขปัญหาและทรัพยากรที่ทำให้ผู้ถูกวิจัยที่เกี่ยวข้องจะร่วมกันเพื่อช่วยในการแก้ไข (Schensul et al., 2010; นิตยา เงินประเสริฐศรี, 2544)

ความหมายและคุณลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยที่นำแนวคิด 2 ประการมาผสมผสานเข้าด้วยกัน คือ การปฏิบัติการ (Action) ซึ่งหมายถึงกิจกรรมที่โครงการวิจัยจะต้องดำเนินการ และคำว่า การมีส่วนร่วม (Participation) อันเป็นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายที่เข้าร่วมกิจกรรมวิจัย ซึ่งได้มาจากวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่ง แล้วเข้าร่วมกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการจนกระทั่งสิ้นสุดการวิจัย โดยมีความหมายถึง วิธีการที่ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือชาวบ้านชุมชนที่ศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย ที่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัย นับตั้งแต่การระบุปัญหาของการดำเนินการ การช่วยให้ข้อมูลและการช่วยวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนช่วยหาวิธีแก้ไขปัญหาหรือส่งเสริมกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนชาวบ้านหรือชุมชน เป็นผู้ร่วมกำหนดปัญหาของชุมชนและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน (สุภางค์ จันทวานิช, 2531) กระบวนการวิจัยจึงดำเนินไปในลักษณะของการแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างชาวบ้านกับผู้วิจัย เพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นขั้น ๆ ส่วนกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลเป็นไปในเชิงการวิภาษวิธี (Dialectic) ซึ่งชาวบ้านจะค่อย ๆ เรียนรู้ด้วยตัวเอง และด้วยวิธีการวิจัยเช่นนี้ ข้อมูลที่ได้จึงมีความชัดเจน สะท้อนความคิด มีวัตถุประสงค์มุ่งไปที่การแก้ปัญหาในการพัฒนา เป็นการวิจัยที่ดำเนินไปด้วยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในบริบทที่ต้องการศึกษา รวมทั้งในกระบวนการวิจัยและการมีส่วนร่วม ผู้ถูกวิจัยเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการโดยการมีส่วนร่วมตลอดการวิจัย นับตั้งแต่การเริ่มต้นระดมถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในบริบทที่จะศึกษา รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง หลักฐาน เพื่อกำหนดปัญหาการวิจัยการระบุประเด็นปัญหา การสร้างเครื่องมือ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ การเสนอ

สิ่งที่ค้นพบจนกระทั่งการกระจาย ความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปสู่การลงมือปฏิบัติ ผ่านกระบวนการ แสวงข้อตกลงใจร่วมกัน เพื่อนำ ไปสู่การเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมที่เป็นอยู่ โดยการสะท้อนผลการ ดำเนินการและความรู้สึกที่เกิดขึ้นอันนำไปสู่การปรับปรุงการปฏิบัติต่าง ๆ ให้ดีขึ้น (Kemmis & McTaggart, 2014)

หลักการสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) คือการบูรณาการระหว่างกระบวนการค้นคว้าทางสังคม (Social Investigation) การ ให้การศึกษา (Education) และการลงมือปฏิบัติ (Action) โดยมีเป้าหมายเพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มที่ ถูกกดขี่หรือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้มีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ และเข้าใจสภาพปัญหาที่ ตนเองเผชิญอยู่เพื่อแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง และกระบวนการวิจัยนี้ยัง มุ่งเน้นการเปิดพื้นที่ให้ผู้คนจากหลากหลายฝ่ายได้ร่วมกันเรียนรู้ ร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และร่วมกันแก้ไขปัญหา อันนำไปสู่การสร้างความรู้ที่มีความหมายและเป็นรูปธรรมต่อสังคม (พันธุ์ทิพย์ รามสูต, 2540)

นอกจากนี้ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมยังตั้งอยู่บนหลักการของการเคารพต่อ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ตลอดจนเคารพระบบการสร้างความรู้ที่แตกต่างหลากหลาย จากบริบทของแต่ละพื้นที่ด้วย. ประการแรกปรับปรุงความสามารถและพัฒนาศักยภาพของ ชาวบ้าน ด้วยการส่งเสริมยกระดับการศึกษาและพัฒนาความเชื่อมั่นให้เกิดการวิเคราะห์ สังเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของตนเอง ซึ่งเป็นการนำเอาศักยภาพเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ ประการที่สองให้ความรู้ที่เหมาะสมแก่ชาวบ้าน ตลอดจนมีการนำไปใช้อย่างเหมาะสมแทนที่จะ ละเลยว่าเป็นสิ่งไร้ค่าเช่นเคยปฏิบัติกันมา ประการที่สาม สนใจปรัทัศน์ของชาวบ้าน โดยการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะช่วยเปิดเผยให้เห็นคำถามที่ตรงกับประเด็นปัญหา ประการที่สี่ การปลดปล่อยแนวความคิดเพื่อให้ชาวบ้านและคนยากจนด้อยโอกาสสามารถมองความคิดเห็น ของตนเองได้อย่างเสรี มองสภาพการณ์และปัญหาของตนเอง วิเคราะห์วิจารณ์ตรวจสอบสภาพ ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ยืนหยัดต่อต้านพลังอิทธิพลจากภายนอกหรือจากอำนาจกดขี่ของผู้มี อำนาจ (Kemmis et al., 2014; สุเมษย์ หนกหลัง และ ทศพล วัฒนานุกุลวงศ์, 2024)

ขั้นตอนการดำเนินการศึกษาการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ซึ่งมี หลากหลายแนวทางในการดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยต้องการ ซึ่งจากการ ดำเนินการศึกษการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์เป็นเกลียวทอดประสานการ ดำเนินการวิจัยอย่างต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งจะเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยผู้มีส่วนได้เสียเอง ตระหนักถึงปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหาร่วมกันของผู้มีส่วนได้เสียในบริบทนั้นร่วมกัน

ด้วยเทคนิคเชิงวิพากษ์ โดยมีลักษณะของกระบวนการ ดังนี้ โดยเริ่มต้นจากขั้นตอนการวางแผน (Planning / P) ซึ่งครอบคลุมถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในบริบทนั้น รวมถึงการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงสู่ความรู้ใหม่ และไตร่ตรองถึงความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลใดบ้างเพื่อการแก้ปัญหาและเปลี่ยนแปลงนั้น โดยชี้ชัดในส่วนของวิธีการได้มาซึ่งข้อมูลและทางเลือกในการปรับปรุงให้ชัดเจน ซึ่งการวางแผนจะทำให้สามารถคาดการณ์สิ่งที่เกิดขึ้น และลดความเสี่ยงที่จะสูญเสียต่าง ๆ ที่ ทั้ง แรงงาน วัสดุ อุปกรณ์ การทำงาน งบประมาณ และเวลา ขั้นตอนต่อมาเป็นขั้นตอนของการปฏิบัติ (Action / A) เป็นการปฏิบัติตามความแผนที่ได้วางไว้ จากแนวคิดที่ตกลงของผู้มีส่วนได้เสียที่ได้ พิจารณาอย่างรอบคอบผ่านการวิเคราะห์ วิจัยแล้ว ซึ่งระหว่างการปฏิบัติการจะมีการบันทึก เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ในภายหลัง ขั้นตอนการสังเกต (Observation / O) เป็นการบันทึกข้อมูลที่เกิดขึ้นในขณะปฏิบัติการไว้ใช้ในการสะท้อนการปฏิบัติที่เกิดจากการวางแผนการสังเกตอย่าง รอบคอบ และผู้สังเกตจะต้องเป็นผู้ที่มีความไวในปรากฏการณ์ ความไวเชิงทฤษฎี หรือเหตุการณ์ อื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่ได้คาดคิดล่วงหน้ามาก่อน ขั้นตอนการสะท้อน (Reflection / R) เป็นการ สะท้อนถึงการปฏิบัติการร่วมกัน ตามที่ได้วางแผนการ จนมาถึงขั้นตอนการปฏิบัติการ ผ่านการ บันทึก การสังเกต เก็บข้อมูล โดยใช้การวิพากษ์ร่วมกัน ซึ่งเป็นการประเมินในรูปแบบหนึ่ง และเป็น การให้ข้อเสนอ ตลอดจนการปรับแผน หรือแนวทางการปฏิบัติให้ดีขึ้น (Revise-Planning) เพื่อ นำไปปฏิบัติในวงจรต่อไป จนกว่าจะคลี่คลายประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในบริบทนั้น โดยที่ผู้มีส่วนได้ เสียมีความพึงพอใจร่วมกัน ยินดีรับผิดชอบผลร่วมกัน ไม่ว่าผลนั้นจะเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ ส่วนองค์ความรู้ที่ได้สร้างร่วมกันนั้น จะเป็นความรู้หรือข้อเสนอเชิงทฤษฎีในบริบทนั้น เพื่อเป็น แนวทางในการวางแผนปฏิบัติการครั้งต่อไป (Kemmis & McTaggart, 2014)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีลักษณะเดียวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่ง ประกอบด้วยวงจรของกิจกรรมต่อไปนี้ คือ 1) การวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมหรือ องค์การโดยผู้มีส่วนได้เสีย 2) การลงมือปฏิบัติตามแผนและสังเกตกระบวนการปฏิบัติรวมทั้งผลที่ เกิดจากการปฏิบัติตามแผนการดำเนินการ 3) การสะท้อนผลจากการปฏิบัติแล้วนำข้อมูลหรือ ประเด็นปัญหาที่ได้มาทบทวนแผนการปฏิบัติซึ่งย้อนกลับไปสู่การวางแผนการปฏิบัติในขั้นตอน แรกอีกครั้งเป็นวงจรพลวัตรต่อเนื่อง (Kemmis et al., 2014) สำหรับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วมนั้น (Denzin & Lincoln, 2008) กล่าวไว้ว่า เป็นการเติมเต็มจุดด้อยของวิธีการวิจัยที่ใช้ ฐานคิดวิทยาศาสตร์เป็นหลักในการศึกษา ดังนี้ 1) การเข้าใจปัญหาตามสภาพความเป็นจริง เพราะเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในสังคมซึ่งมีความรู้ความเข้าใจในบริบทที่เป็นอยู่ พร้อมกับมีการ ทบทวนความหมายจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มและทุกระดับ 2) ทำให้คนในสังคมมีโอกาสใน



การเรียนรู้และสร้างความรู้เกี่ยวกับตนเองจากการวิจัยและตระหนักถึงความสำคัญของความรู้ที่พวกเขาได้สร้างขึ้นมา 3) ช่วยทำให้ผู้คนทุกกลุ่มทุกระดับในสังคม ได้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตระหนักปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อมุ่งหวังให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น 4) ช่วยให้คนในสังคมเกิดการตระหนักในศักยภาพในตนเองโดยเฉพาะกลุ่มที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากสภาพโครงสร้างสังคมโดยที่จะมีโอกาสแสดงตัวตนออกมา 5) ช่วยให้สังคมเกิดการพัฒนาในระยะยาวเพราะความรู้และความตระหนักในปัญหาสังคมเกิดจากการค้นพบของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสังคมเอง (Denzin & Lincoln, 2008)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการทำให้มีความเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้งดังการศึกษาเรื่อง การสร้าง “ลีลาศ” ให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ ดังนั้นบทบาทของนักวิจัยจึงเป็นเพียงผู้ช่วยให้การอำนวยความสะดวกในการแก้ปัญหาและกระตุ้นให้ผู้มีส่วนได้เสียเกิดการครุ่นคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ปัญหาที่ตระหนักร่วมกัน เพื่อให้เกิดข้อสรุปโดยผู้วิจัยจะต้องใช้ความไวเชิงทฤษฎีเข้ามาประกอบการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย แต่การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้นมีหลากหลายรูปแบบและแตกต่างกันไปในแต่ละวิธีการ ขึ้นอยู่กับคำถามวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ในการค้นหาความรู้ความจริง ซึ่งการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้นสามารถสร้างแรงกระตุ้น เพื่อสร้างจุดตระหนักแห่งปัญญาและได้วิถีสู่แห่งการเปลี่ยนแปลง แต่มีเรื่องน่าขบคิดต่อไปว่า จะทำอย่างไรให้การเปลี่ยนแปลงนั้นมีความยั่งยืน มันคงที่จะสามารถยืนหยัดต่อสู้กับกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้ ซึ่งการศึกษาในรูปแบบหนึ่งที่จะสร้างความยั่งยืนให้กับความตระหนักที่สร้างขึ้นมาร่วมกันคือ “การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์” (Critical Participatory Action Research : CPAR ) (Kemmis et al., 2014 ) จากข้างต้นจะเห็นได้ว่า หลักการของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีการให้คุณค่าการตระหนักถึงศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ คือ เคารพความคิดเห็น เคารพในองค์ความรู้จากตัวมนุษย์ เพราะเป็นความคิดในการแก้ไขปัญหา จัดการปัญหาร่วมกันด้วยความสามารถที่เรียนรู้ที่แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงกับสาเหตุ ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาประสบความสำเร็จ ซึ่งจะมีส่วนกระตุ้นให้เกิดความสนใจและมีจิตสำนึกในการร่วมจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งการคิด และวิเคราะห์สภาพปัญหาที่แท้จริงและลงมือปฏิบัติ (วรณดี สุทธิวรการ, 2563) ฉะนั้นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่มีผลโดยตรงต่อผู้ร่วมวิจัย เป็นทั้งผู้ริเริ่มและดำเนินการเป็นกระบวนการที่ดึงศักยภาพของผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการซึ่งมีความหลากหลาย เช่น ปัญหา การรวบรวมข้อมูล การวางแผนทางการแก้ปัญหา การนำแนวทางไปปฏิบัติ ตลอดจนการติดตามและประเมินผล เป็นต้น การดำเนินงานวิจัยเชิง

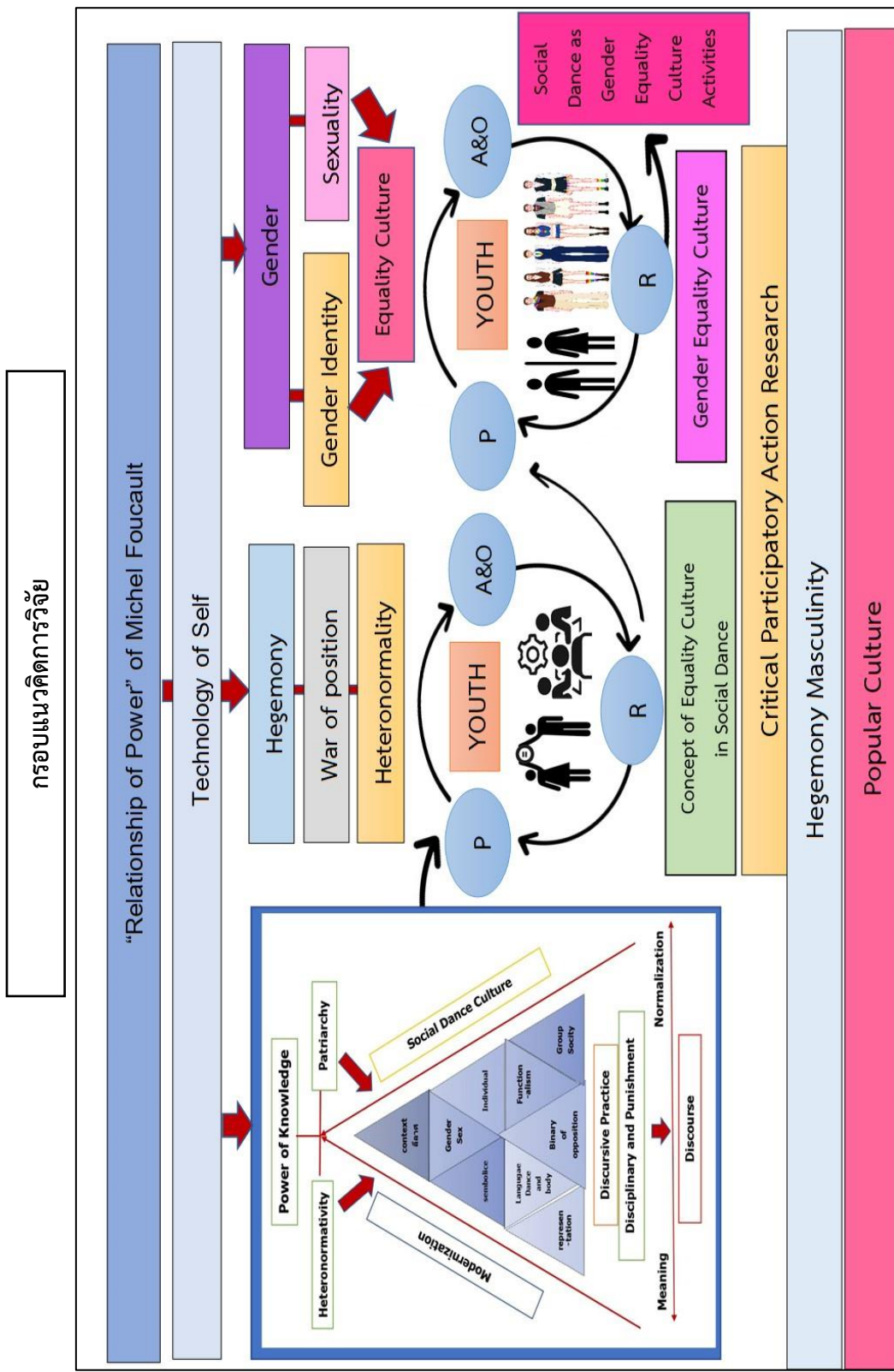
ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาความเท่าเทียมทางเพศ เป็นกระบวนการที่เหมาะสมในการศึกษาบริบทที่มีความแตกต่างหลากหลาย มีความซับซ้อน รวมทั้งเป็นสิ่งที่จะอธิบายเฉพาะบริบทที่เกิดขึ้น ตลอดจนเป็นการกระตุ้นให้ผู้มีส่วนได้เสียได้เห็นถึงคุณค่าในตนเองและนำศักยภาพของตนเองที่มีอยู่ทั้งความรู้และประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนกันในการวิเคราะห์ปัญหา ระดมสมอง หาสาเหตุและหาทางออกของการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่มีลักษณะเป็นพลวัตกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจและเกิดความตระหนักรู้ต่อปัญหาและปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างแท้จริง (Kemmis & McTaggart, 2014)

### ส่วนที่ห้า : กรอบแนวคิดการวิจัย (Concept Framework)

กรอบแนวคิดการวิจัยนี้ ตั้งอยู่บนฐานคิดแบบวิพากษ์ของ Foucault (1990) ที่อธิบายว่า “อำนาจ” (Power) มิใช่เพียงสิ่งที่ถูกรวมศูนย์อยู่ในมือของรัฐหรือปัจเจกบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หากแต่กระจายตัวอยู่ในทุกระดับของโครงสร้างทางสังคม ทั้งในมิติของสถาบัน เช่น โรงเรียน ศาสนา ครอบครัว รวมไปถึงวัฒนธรรมในชีวิตประจำวัน เช่น ภาษา เครื่องแต่งกาย การสื่อสาร และการแสดงออกทางเพศ โดยเฉพาะในบริบทของวัฒนธรรมการเดิน “ลีลาศ” ที่สะท้อนอำนาจผ่านการกำหนดบทบาททางเพศอย่างชัดเจน กล่าวคือ ผู้ชายจะต้องเป็นผู้นำ (Lead) และผู้หญิงต้องเป็นผู้ตาม (Follow) ซึ่งกลายเป็นวาทกรรมที่ตอกย้ำอุดมการณ์รักต่างเพศ (Heteronormativity) และระบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) อันเป็นรากฐานของความไม่เท่าเทียมทางเพศที่ฝังแน่นในวัฒนธรรมไทย การที่บุคคลหนึ่งไม่เข้ากับวาทกรรมหลักของสังคม เช่น คู่เต้นที่เป็นชายกับชาย หรือผู้หญิงกับผู้หญิง หรือการไม่จำกัดบทบาทตามเพศที่เกิด ย่อมถูกทำให้ “เป็นอื่น” (Otherness) ถูกผลักออกจากความปกติ (Normalization) และเกิดการแปลกแยก (Alienation) ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับ Butler (1999) ที่ชี้ให้เห็นว่า เพศสภาพ (Gender) ไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด แต่เป็นผลผลิตทางสังคมที่ถูกจัดวางผ่านวาทกรรมและการกระทำซ้ำ ๆ จนดูเหมือนเป็นธรรมชาติ หรือ “จริงแท้” ในสายตาสังคม ดังนั้น กิจกรรมลีลาศในฐานะของวัฒนธรรมย่อย (Subculture) จึงเป็นพื้นที่สำคัญในการต่อรองอำนาจ และท้าทายกับวาทกรรมกระแสหลักที่จำกัดความหลากหลายทางเพศภาวะภายในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของเยาวชนที่กำลังสร้างอัตลักษณ์ของตนเองภายใต้โครงสร้างที่ควบคุมและควบคุมกลับอย่างซับซ้อน

ด้วยเหตุนี้ การออกแบบการวิจัยจึงยึดหลักของ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ (Critical Participatory Action Research: CPAR) ซึ่งมีรากฐานจากแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart (2014) ที่เน้นให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะเยาวชน มีบทบาทเป็น “ผู้สร้าง

ความรู้” (Knowledge Producer) มากกว่าการเป็น “ผู้ถูกศึกษา” ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและมีวิจารณ์ญาณ โดยใช้วงจร P-A&O-R (Planning – Action & Observation – Reflection) เพื่อเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้ตั้งคำถามต่อบทบาททางเพศที่ตนเองถูกกำหนด รับรู้ หรือ ปฏิเสธ และไตร่ตรองอย่างลึกซึ้งถึงที่มาของกรอบความคิดเหล่านั้น แนวทางนี้ยังเชื่อมโยงกับแนวคิด “เทคโนโลยีของตนเอง” (Technology of the Self) ของ Foucault ซึ่งกล่าวถึงการที่ปัจเจกบุคคลสามารถจัดการกับตนเอง (Self-regulation) เพื่อเปลี่ยนแปลงตนเองผ่านการเรียนรู้ การฝึกฝน และการวิพากษ์ การวิจัยนี้จึงมองว่า กิจกรรมลีลาศมิใช่เพียงการเคลื่อนไหวทางกายภาพ แต่เป็นการ “ปฏิบัติการทางสังคม” (Social Practice) ที่สามารถเปิดพื้นที่ให้เยาวชนตั้งคำถามต่อวาทกรรมอำนาจ และสร้างวาทกรรมใหม่ที่เท่าเทียม ครอบคลุม และเปิดกว้างมากขึ้น ซึ่งไม่เพียงแค่เปลี่ยนแปลงที่ระดับตัวบุคคลเท่านั้น แต่ยังนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างสังคม ผ่านการปรับเปลี่ยนความเข้าใจเรื่องเพศภาวะ (Gender Identity) และความหลากหลายทางเพศ (Sexual Diversity) ให้สอดคล้องกับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) และการยอมรับในอัตลักษณ์ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังตั้งอยู่บนฐานคิดแบบปลดปล่อย (Emancipatory Knowledge) ที่มุ่งสร้างพลัง (Empowerment) ให้ผู้มีส่วนร่วมสามารถลุกขึ้นมาต่อกรอำนาจ และสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืนในบริบททางสังคมของตนเองผ่านกระบวนการสะท้อน วิเคราะห์ วิพากษ์ และลงมือปฏิบัติจริง กรอบแนวคิดนี้จึงมิใช่เพียงการวิเคราะห์เชิงทฤษฎี แต่เป็นแนวทางในการสร้าง “ความเป็นไปได้ใหม่” (New Possibilities) ให้กับกิจกรรมลีลาศในฐานะพื้นที่ของการเรียนรู้ การต่อกร และการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในสังคมไทย



ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย (Concept Framework)

### บทที่ 3

#### วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การแสวงหาความรู้ของกระบวนทัศน์วิพากษ์ (Critical Theory) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์สังคม และวัฒนธรรม (Marrow, 1994; Rasmussen, 1996; Kincheloe & McLaren, 2002) ในการแสวงหาความรู้ในกระบวนทัศน์วิพากษ์ที่มีความหลากหลายทางภววิทยาแต่มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน คือ การวิพากษ์สภาพที่ดำรงอยู่เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งของการแสวงหาความรู้ กระบวนทัศน์วิพากษ์จึงมุ่งเน้นการแสวงหาความรู้เพื่อการปลดปล่อย (Emancipation) มนุษย์ให้เป็นอิสระจากการถูกครอบงำและมุ่งเน้นการขยายพื้นที่แห่งการยอมรับทางสังคมของกลุ่มผู้เสียเปรียบ ซึ่งกระบวนทัศน์วิพากษ์ที่การตีความถึงการทำความเข้าใจสังคมอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ แต่จะรื้อการสร้างขึ้นใหม่ (Re-construction) เพื่อให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง เพื่อการสลายเพดานของความคิดของผู้คนในสังคมจะทำให้เกิดมุมมองใหม่ในการแก้ปัญหาที่ฝังรากลึกมาอย่างยาวนานจากโครงสร้างสังคม การแสวงหาทางออกก็เพื่อถอดถอนอำนาจที่ปิดกั้นอยู่ (Grbich, 2007) การวิเคราะห์โครงสร้าง หรือความเป็นจริงของสิ่งที่ดำรงอยู่ของความรู้ ความจริง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่อยู่เบื้องหลัง ซึ่งแนวคิดหลัง

ผู้วิจัยอาศัยแนวคิดสตรีนิยม (Feminism) ที่ให้ความสนใจต่อประเด็นความหลากหลายและความทับซ้อนของระบบเพศ (Gender Inequality) บริบททางสังคมที่ส่งผลต่อเพศภาวะไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ สีผิว รักต่างเพศ วัฒนธรรม (เพ็ญประภา ภัทรานุกรม, 2559) ระบบชนชั้นที่เกิดความไม่เท่าเทียมกันทางเพศในระบบชายเป็นใหญ่ ที่กดขี่ผู้หญิง สตรีนิยมหลังสมัยใหม่จึงมีจุดยืนและให้ความสำคัญต่อความแตกต่างของผู้หญิงและความหลากหลายของผู้หญิง (Baptist & Yates, 2014) เช่น ความแตกต่างของวัฒนธรรม เพศ ชนชั้น และชาติพันธุ์ อีกทั้งเสนอให้เห็นว่าแม้กระทั่งความเป็นหญิง ไม่มีความเป็นหญิงแท้ อย่างคงที่ และตายตัว ทุกสรรพสิ่งล้วนประกอบสร้างมาจาก วาทกรรม (Discourse) ทั้งสิ้น

การศึกษาครั้งนี้นำแนวความคิดของ Foucault ซึ่งเน้นการวิพากษ์ความรู้ (Knowledge) ความจริง (Truth) และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Relationship of Power) เพื่อเผยให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการผลิตซ้ำวาทกรรมบรรทัดฐานรักต่างเพศ (Heterosexuality) (Butler, 1999) ซึ่งส่งผลให้บุคคลนั้นมีลักษณะที่แตกต่างจากความเป็นปกติไม่เข้าพวกกับวาทกรรมหลักของสังคม หรือการจัดระเบียบทางสังคม (Social Order) ถูกเบียดขับกดทับและสร้างความแปลกแยก (Alienation) และทำให้กลายเป็นคนอื่น (Otherness) (Babbie, 2007) ในสังคมในพื้นที่ “ลิดาส” เป็นพื้นที่พิเศษที่มีความเฉพาะเจาะจง การสถาปนาความรู้อันชอบธรรมที่



ส่งผลต่อการกำหนดให้ทั้งผู้ชายและผู้หญิงต้องคู่กันซึ่งถือเป็นเรื่องปกติของโครงสร้างทางสังคม การผลิตซ้ำบรรทัดฐานรักต่างเพศภายใต้การกำหนดระบบเพศจัดกระทำให้ทุกคนต้องปฏิบัติตาม และสยบยอมโดยไม่มีเงื่อนไขในพื้นที่ที่เรียกว่า “Heterotopias” จึงเป็นกรอบปฏิบัติของ ความสัมพันธ์ระหว่างเพศในสังคมที่กำหนดการพฤติกรรมและวิถีปฏิบัติของมนุษย์ให้สยบยอมต่อ โครงสร้างกำหนดตามบรรทัดฐานทางสังคม ที่ถูกสร้างระบบเหตุผล เพราะระบบเหตุผลหรือการ ประกอบสร้างทางสังคมและอำนาจที่ฝังและแฝงตัวอยู่ในโครงสร้างทางสังคมทำให้เกิดสภาวะการ เบียดขับ กดทับ กีดกัน และปิดกั้นสิ่งอื่นที่อยู่นอกเหนือระบบเหตุผลให้กลายเป็นอื่นจากสังคม หรือ “ความเป็นอื่น” (Cohen, 2001) การพลัดออกจากสังคมจนเกิดความเหลื่อมล้ำและไม่ได้รับความ เป็นธรรมอย่างเต็มที่มนุษย์ควรมีสติเข้าถึงสิทธิซึ่งโอกาสและความเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกวิถี การปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นเพศหญิง หรือเพศชาย (Fraser & Nicholson, 1990; Warner, 2016; Woods, 2011)

การส่งเสริม “ลีลาศ” ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในสังคมไทย ภายใต้ฐานคิดที่เชื่อในความรู้ที่แท้จริงอยู่ในตัวตนของมนุษย์ โดยใช้กระบวนทัศน์วิพากษ์ (Critical paradigm) ที่มุ่งเน้นไปสู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนา ศักยภาพภายในตัวตน เพราะเชื่อในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (Denzin & Lincoln, 2008; Kincheloe & McLaren, 2002) การแสวงหาความรู้ภายใต้กระบวนทัศน์วิพากษ์จึงมีความ หลากหลายทางภววิทยาแต่มีจุดมุ่งหมายแบบเดียวกัน คือ การวิพากษ์เพื่อนำไปสู่การ เปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า การศึกษาจึงมุ่งเน้นการแสวงหาความรู้เพื่อการปลดปล่อย เพื่อให้เป็น อิสระหลุดพ้นจากการถูกครอบงำด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันจากการถูกเบียด ขับกดทับและทำให้เป็นอื่นและปิดกั้นสิ่งอื่นที่อยู่เหนือระบบเหตุผล ซึ่งเป็นผลทำให้มนุษย์ตกอยู่ ภายใต้โครงสร้างอำนาจที่ดำรงอยู่ แม้กาลเวลาจะเปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้ก้าวพ้นการถูกกดทับของ อำนาจของความไม่เท่าเทียมกันซึ่งต้องอาศัยความรู้จากการสะท้อนย้อนคิดและการวิพากษ์กับ ตนเอง(Cohen, Manion, & Morrison, 2001; กาญจนา แก้วเทพ และ สมสุข หินวิมาน, 2551) ใน การทำความเข้าใจการสื่อสารของมนุษย์และกระบวนกรประชาธิปไตยเพื่อให้เกิดมุมมองใหม่ๆ ที่ ไม่ได้ยึดติดอยู่กับระบบเหตุผลแบบวิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียว (Habermas, 1972) ซึ่งความรู้ พัฒนามาจากศาสตร์อันหลากหลายทั้งปรัชญา จริยศาสตร์ สังคมวิทยา นิติศาสตร์ และการเมือง การปกครอง เป็นต้น การผสานแนวคิดเกี่ยวกับความมีเหตุผล (Rationality) และแนวคิดเชิงระบบ เข้ากับภาษาและการสื่อสารของมนุษย์เข้าด้วยกันในพื้นที่สาธารณะที่ผู้คนพบปะแลกเปลี่ยน ทักษะคิดซึ่งกันและกันอย่างมีอิสระเสรี การสื่อสารกันในพื้นที่ลักษณะนี้มีทำให้แต่ละฝ่ายสามารถ

เข้าถึงมีบรรยากาศแบบไม่เป็นทางการซึ่งจะมีความเป็นอัตวิสัยซึ่งกันและกัน เข้าใจกันและกันและสามารถเห็นพ้องต้องกันได้ โดยมองผ่านการสื่อสารของมนุษย์นั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อการสร้างเข้าใจที่ตรงกัน (Consensus) อันจะนำไปสู่การหลอมรวมกัน (Integration) เพื่อให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียว (Solidarity) และความเท่าเทียมกันในหมู่มนุษยชาติ (Richardson, 2018) และเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอันนำไปสู่สิ่งที่ดีกว่าเดิม สิ่งที่สำคัญคือ การสลายกรอบของความรู้ของตัวปัจเจกบุคคลที่ยึดติดกับมโนทัศน์ทางความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ภาพตัวตน ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ดำรงอยู่ภายในตัวของบุคคลตามตำแหน่ง แห่ง ที่ของความเยี่ยงยลของอำนาจและความรู้ (Foucault, 1972)

ดังนั้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ (Participatory Action Research: CPAR) เป็นวิธีวิทยาภายใต้ฐานคิดสังคมศาสตร์เชิงวิพากษ์ คือ การวิจัยในเชิงรุกซึ่งอาศัยสองเทคนิควิธี โดยเน้นกระบวนการอัตวิพากษ์ (self-reflection) และวิภาษวิธี (dialectic technique) กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมของผู้ร่วมสถานการณ์ เพื่อกระตุ้นให้เกิดความตระหนักถึงศักยภาพของตนเอง เพื่อแสวงหาโอกาสและค้นหาทางออกแห่งตนและสังคมด้วยการเสริมพลัง (empowerment) หรือ การติดอาวุธทางปัญญาให้กับกลุ่มคนที่ถูกด้อยค่าในสังคม (Giroux, 2011) ให้ความสำคัญกับการสร้างบทบาทภาคประชาชนในการมีส่วนร่วม ขับเคลื่อนสังคม ให้มีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมสะท้อนในกระบวนการวิจัยอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค (สุจารี สวงโท และคณะ., 2553)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชนเพื่อส่งเสริม “ลีลาศ” ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีความหลากหลายทางเพศในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาศจนนำไปสู่การผลิตซ้ำกรอบมโนทัศน์ของความสัมพันธ์ทางสังคมที่การครองอำนาจนำโดยความเป็นชาย (Hegemonic masculinity) ภายใต้สังคมแบบปิตาธิปไตย (Patriarchy) (Beasley, 1999) การตอกย้ำว่าทฤษฎีบรรทัดฐานรักต่างเพศที่กำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงเท่านั้นจึงถือเป็นความปกติของสังคม (Butler, 1990) ทั้งที่ความจริงแล้วในสังคมมีความหลากหลายทางเพศยังคงมีอยู่ ซึ่งการมีอยู่ของความหลากหลายทางเพศในสังคมไทยและสังคมโลก ความจริงและความรู้เรื่องเพศเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเหนือการควบคุมจากบรรทัดฐานทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นชนบทรอบเนินม จารีต วัฒนธรรม การศึกษา การเมือง เศรษฐกิจและสังคม จึงถูกกีดกันให้กลายเป็นอื่นจากความไม่เป็น “ปกติ” การ “ผิดเพศ” และ “ผิดธรรมชาติ” ทางเพศ การที่ไม่ใช่ผู้ชายหญิงและหญิงแท้ การตกอยู่ภายใต้ระบบรักต่างเพศ

เป็นเพียงกระบวนการทัศน์ที่ผลิตซ้ำการคู่กันตามธรรมชาติของผู้ชายและผู้หญิง การแบ่งแยกหมวดหมู่ของเพศภาวะและเพศวิถี (sexual categorization paradigm) (Vincent, 2016)

### 3.1 วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชนเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่ายที่ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา รวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ผลและสรุปรายงานการวิจัย การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์สิ่งที่สำคัญที่สุดเป็นการเข้าถึงข้อมูลของ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยความสะดวกในการศึกษาโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีกระบวนการทัศน์ของงานวิจัยแบบวิพากษ์นิยม (Critical) การหาความหมาย (meaning) ของปรากฏการณ์ หรือสถานการณ์ของสิ่งที่ต้องการศึกษามีเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจและให้ความหมายต่อปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนในบริบทใดบริบทหนึ่งที่เป็นภาพสะท้อนความเป็นจริงอันเกิดจากความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อและประสบการณ์ชีวิต เรื่องราวของผู้คนที่สะท้อนกันมาและโลกรอบตัวซึ่งการเก็บและรวบรวมข้อมูลในการศึกษามีขั้นตอนการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการปฏิบัติการ (Creswell, 2009)

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ ตามแนวคิดของ Kemmis, McTaggart and Nixon (2014) การทำงานที่เป็นการสะท้อนผลการปฏิบัติงานของตนเองที่เป็นวงจร (Spiral of Self-Reflecting) โดยใช้แนวคิดการดำเนินงานวิจัยเป็นวงจรแบบ PAOR ประกอบด้วย 1) การวางแผน (planning) 2) ลงมือปฏิบัติตามแผน (action) 3) สังเกตการณ์ (observation) 4) สะท้อนกลับ (reflection) กระบวนการและผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการวิจัยหลักที่หมุนเคลื่อนไปเป็นวัฏจักรของกระบวนการวิจัยดังกล่าว จึงเป็นเสมือนแหล่งที่ก่อให้เกิดความรู้เชิงปฏิบัติการและกลไกการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้แก้ไขปัญหาได้อย่างต่อเนื่อง เป็นการดำเนินงานวิจัยที่ไม่แยกกิจกรรมการแสวงหาค้นหาความรู้ ความจริงออกจากการพัฒนา โดยการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะในการดำเนินการวิจัย (Kemmis et al., 2014; สุขเมษฐ์ หนกหลัง และ ทศพล วัฒนานุกุลวงศ์, 2024)

### 3.1.1 สนามของการวิจัย (Field)

สนามของการวิจัย (Field) ในการวิจัยครั้งนี้คือ พื้นที่วัฒนธรรมลีลาศ ที่ถือว่าเป็นพื้นที่พิเศษที่มีความเฉพาะเจาะจงตามแนวคิด “Heterotopias” ของ Foucault (1990) กล่าวคือเป็นพื้นที่พิเศษชนิดหนึ่งที่มีการซ้อนทับกันของความหมายและความสัมพันธ์เชิงอำนาจผ่านวาทกรรมเรื่องเพศในพื้นที่ทางวัฒนธรรมลีลาศ ที่ส่งผลต่อการกำหนดให้ทั้งผู้ชายและผู้หญิงต้องคู่กันและยังเป็นพื้นที่ที่มีการการผลิตซ้ำวาทกรรมบรรทัดฐานรักต่างเพศ ที่แสดงอำนาจ ความรู้ ที่สร้างความจริงสู่ภาคปฏิบัติการของความสัมพันธ์ระหว่างเพศในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาศ ที่มีผลต่อการกำหนดการพฤติกรรมและวิธีปฏิบัติของมนุษย์ให้สยบยอมต่อโครงสร้างและปฏิบัติตาม เมื่อปัจเจกบุคคลเข้าสู่พื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศ

### 3.1.2 ผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ เพื่อสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน (Co-Construct) ระหว่างนักวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้ถือว่าเป็นนักวิจัยร่วมทั้งหมด (Co-researchers) (วรรณดี สุทธินิรากร, 2556) โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกเทคนิควิธีกลุ่มเป้าหมายของ Stringer และ Genat (2004) โดยพิจารณาจากคุณลักษณะส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน ประกอบด้วย กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียระดับปฐมภูมิ (The primary stakeholder groups or critical reference groups) ในการศึกษาวิจัยโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม โดยมีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ 1.เยาวชนชาย จำนวน 3 คน 2.เยาวชนหญิง จำนวน 3 คน 3.เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย จำนวน 3 คน และ 4.เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง จำนวน 3 คน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักจะมาเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกกระบวนการวิจัย

กลุ่มที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ ระดับผู้บริหารลีลาศประเทศไทย จำนวน 3 คน ผู้บริหารสมาคมกีฬาลีลาศแห่งประเทศไทย ผู้บริหารสมาคมครูลีลาศแห่งประเทศไทย ตัวแทนผู้บริหารสถาบันสอนกีฬาลีลาศ The Dance Academy 2.ระดับผู้ปฏิบัติการ จำนวน 3 คน ครู/อาจารย์/ผู้ฝึกสอนลีลาศในระดับสถาบันอุดมศึกษาหรือสถาบันสอนกีฬาลีลาศ และ 3.ระดับผู้ได้บังคับบัญชา จำนวน 11 คน นักเต้นลีลาศที่เป็นนักกีฬาลีลาศ มีสังกัด จำนวน 4 คน ได้แก่ นักกีฬาลีลาศชาย จำนวน 2 คน นักกีฬาหญิง จำนวน 2 คน นักลีลาศที่มีความหลากหลายทางเพศ จำนวน 4 คน

ได้แก่ นักลีลาศแบบชายคู่ชาย จำนวน 2 คน และ นักลีลาศแบบหญิงคู่หญิง จำนวน 2 คน นักลีลาศอิสระ จำนวน 2 คน และผู้วิจัย

### 3.1.3 การเข้าถึงข้อมูลและรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้มีแนวทางในการเข้าถึงข้อมูลและรวบรวมข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่

ในระยะที่ 1 ขั้นเตรียมการศึกษาริบทความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” ของสังคมไทย การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความคิดเห็นหรือให้รายละเอียดเกี่ยวกับสถานการณ์และความสำคัญของปรากฏการณ์ รวมไปถึงความเชื่อ ค่านิยม และการให้ความหมายต่าง ๆ ของผู้ให้ข้อมูลเข้าถึงข้อมูลได้อย่างแท้จริง เป็นต้น ผู้วิจัยใช้แนวความคิดของ Foucault เพื่อใช้เป็นเลนส์ในการมองทุกมิติของปัญหาในทุกขั้นตอนการวิจัย ซึ่งเน้นการวิพากษ์ความรู้ที่ถูกสร้างระบบเหตุผล เพราะระบบเหตุผลหรือการประกอบสร้างทางสังคมและอำนาจที่ฝังและแฝงตัวอยู่ในโครงสร้างทางสังคมทำให้เกิดสถานะการเบียดขับ กดทับ กีดกัน และปิดกั้นสิ่งอื่นที่อยู่นอกเหนือระบบเหตุผลให้กลายเป็นอื่นจากสังคม จนเกิดความเหลื่อมล้ำและไม่ได้รับความเป็นธรรมอย่างเต็มที่มนุษย์ควรมีสติเข้าถึงโอกาสและความเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกวิธีการปฏิบัติ ในการศึกษาบริบทวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” ของสังคมไทยนั้นเป็นอย่างไร การดำรงอยู่ของความรู้ในบรรทัดฐานรักต่างเพศเป็นใหญ่ ที่กำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงถือเป็นเรื่องปกติของสังคม ในการเข้าถึงข้อมูลและรวบรวมข้อมูล นักวิจัยจึงเป็นเครื่องมือในการศึกษาโดยใช้แนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งเป็นการสร้างบรรยากาศการสัมภาษณ์ที่ไม่ใช่การสัมภาษณ์ คือจะไม่ใช้คำถามเดียวกันทั้งหมดแต่ผู้สัมภาษณ์ต้องมีเทคนิคเฉพาะตัว เพื่อกระตุ้นในการตอบคำถามจากทุกคนตามจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งวิธีนี้ทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ สามารถแสดงความรู้สึกรู้สึกหรืออารมณ์ร่วมกับการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์จึงควรรับฟังและควบคุมการสนทนาเพื่อมุ่งสู่ประเด็นที่ต้องการศึกษา (เก็จกนก เอื้อวงศ์และพิชิต ฤทธิ์จัญญ, 2556)

ระยะที่ 2 ขั้นปฏิบัติการ การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ ผู้วิจัยใช้แนวความคิดของ Foucault (1990) เพื่อใช้เป็นเลนส์ในการมองประเด็นในการวิพากษ์กับความรู้ความ (Knowledge) ความจริง (Truth) อำนาจ (Power) และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Relationship of Power) ที่ผลิตซ้ำ (Re-production) วาทกรรม (Discourse) ให้ปัจเจกบุคคลตกอยู่ภายใต้วาทกรรมหลักบรรทัด



ฐานรักต่างเพศ (Heteronormality) ที่กำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงถือเป็นความปกติของสังคม (Butler, 1990) ที่กำหนดการแบ่งแยกเพศตามกำเนิด (Biological sex) คือเพศที่ถูกกำหนดโดยแพทย์ตั้งแต่เกิดมาด้วยอวัยวะสืบพันธุ์ว่าเป็นชาย หรือ เป็นหญิง การดำรงอยู่ของชุดความรู้ให้เป็นบรรทัดฐานทางสังคม (Norm) ถูกจัดกระทำให้ทุกคนต้องสยบยอมและปฏิบัติตามอย่างไม่มีเงื่อนไขเป็นภาคปฏิบัติการของวาทกรรม (Discursive Practice) การครอบงำ (Dominance) ควบคุมกำกับของวาทกรรมที่ความแยบยลของอำนาจทำให้ผู้คนไม่ตั้งคำถามกับพฤติกรรมที่แสดงออกให้ปฏิบัติตามอำนาจแห่งระเบียบวินัย (Disciplinary of power) ของอำนาจและความรู้ (Power of Knowledge) ให้กลายเป็นตัวคนที่สยบยอม (Docile body) คือการที่ปัจเจกบุคคลตกเป็น (Subject) ของความรู้นั้น และบูรณาการร่วมกับแนวคิดของ อันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) ในเรื่องของวิภาษวิธี (Dialectic) การครองอำนาจนำ (Hegemony) การช่วงชิงพื้นที่ การครองอำนาจนำทางความคิด (War of position) ในพื้นที่ทางวัฒนธรรมลีลาศ (Social Dance) โดยที่อุดมการณ์ความเป็นชายที่ครอบงำผู้หญิง ตามแนวคิดบรรทัดฐานรักต่างเพศเป็นใหญ่ที่การแบ่งแยกเพศบ่งบอกถึงตำแหน่งของอำนาจ หน้าที่ ทางวัฒนธรรม (Gramsci, 1971)

โดยการทำงานผ่านการครองอำนาจนำโดยความเป็นชาย (Hegemony Masculinity) ในลีลาศที่ผู้ชายนำ (Lead) และผู้หญิงตาม (Follow) ผ่านวัฒนธรรมลีลาศ (Social Dance) การควบคุมร่างกายผ่านสัญลักษณ์ (Symbolic) ที่เป็นภาษาและท่าทางที่เฉพาะเจาะจงในพื้นที่ “Heterotopias” ของวัฒนธรรมลีลาศ การครองอำนาจนำปกครองผ่านการสร้างความยินยอมพร้อมใจและการมีปฏิสัมพันธ์กันทางวัฒนธรรมและสังคมของกลุ่มชนชั้นนำและกลุ่มนักลีลาศในพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศที่เพศวิถี (Gender) ถือว่าเป็นสภาพทางเพศที่ปรากฏเช่น พฤติกรรมสังคมและวัฒนธรรม ลักษณะความเป็นชาย (masculinity) และความเป็นหญิง (femininity) รวมถึงอัตลักษณ์ทางเพศ (gender identity) ซึ่งเป็นบทบาท และรสนิยมทางเพศ (sexuality) วิถีชีวิตทางเพศที่อาจไม่ตรงกับเพศและสถานของบุคคลตามเพศกำเนิด (ถวิลวดี บุรีกุล, ปัทมา สูบก่าปัง, สติธร ธนานิธิโชติ และจารุวรรณ กาบซ็อน, 2558) ซึ่งแท้จริงแล้วยังมีความหลากหลายทางเพศในวัฒนธรรมลีลาศในการทำกิจกรรมลีลาศถูกทำให้กลายเป็นอื่น (The otherness) การลีลาศแบบผู้ชายคู่กับชาย เป็นการลีลาศนอกแบบแผน ความไม่ปกติในความปกติ (Marion, 2014) การถูกเบียดขับกดทับ/กีดกันให้กลายเป็นอื่นและไม่เข้าพวก ความแปลกแยก และ ความไม่ปกติ การถูกตีตราให้เพศที่หลากหลายไม่ได้รับการยอมรับ แต่การมีอยู่ของกลุ่มความหลากหลายทางเพศในการทำกิจกรรมลีลาศ การเปิดพื้นที่ และการสลายกรอบแห่งความรู้และสร้างองค์ความรู้ใหม่ เพื่อไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่า ในการปลุกดัน ส่งเสริม และขับเคลื่อนให้เกิดวัฒนธรรมความเท่า

เทียมทางเพศในวัฒนธรรมลีลาศ เพื่อส่งเสริมลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย เพื่อให้เข้าถึงบริบทและเข้าถึงข้อมูล (indwelling) นั่นคือการเข้าถึงในทุกมิติบริบทในประเด็นที่ศึกษา จนได้ข้อมูลที่สะท้อนความเป็นจริงที่อยู่เบื้องหลังของความรู้นั้น และนักวิจัยมีความเข้าใจในการให้ความหมายของข้อมูลที่ได้มาตรงกับความหมายของผู้ให้ข้อมูล เป็นการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้ให้ข้อมูลเปรียบเสมือนการนั่งอยู่ในใจและจิตวิญญาณของผู้ให้ข้อมูล ดังคำที่เปรียบเทียบว่า “นักวิจัย สามารถสวมหมวกหรือใส่รองเท้าของผู้ให้ข้อมูลได้ที่จะช่วยทำให้ศึกษาวัฒนธรรมได้เข้าใจได้ดียิ่งขึ้น พร้อมทั้งสร้างวิธีคิดให้คนรู้เท่าทันอำนาจและชุดความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศ (Gender Equity) (Maykut and Morehouse, 1994) หรือการมีทัศนะของคนใน (Emic point of view) เลนส์ในการมองอย่างเข้าใจ (คมพล สุวรรณภู, 2561)

### 3.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้กระบวนการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic analysis) ตั้งแต่ศึกษาข้อมูลและทำให้เกิดข้อมูลเบื้องต้น (Familiarisation) จากนั้นจึงจัดระเบียบข้อมูล ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้อ่านประมวล และจัดเป็นหมวดหมู่ อย่างไรก็ตามจะยังไม่นำมาวิเคราะห์ในทันที แต่จะค้นหาแก่นสาระ และตรวจสอบแก่นสาระของข้อมูลก่อน โดยจะนำข้อมูลที่อยู่ในรูปของการบันทึกเสียงมาเปลี่ยนให้เป็นข้อมูลตัวอักษรโดยการถอดเทปบันทึกเสียง อย่างละเอียดแบบคำต่อคำ (Word by word) รวมถึงเปลี่ยน ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว บันทึกการสังเกต และ บันทึกช่วยจำให้อยู่ในรูปของข้อมูลสำหรับการอ่านและทำความเข้าใจ เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป ส่วนในด้านการแสดงข้อมูล ภายหลังจากแปลงข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเสียง พยายามคงลักษณะที่มีความเป็นธรรมชาติ อารมณ์ ความรู้สึก และบรรยากาศของการสนทนา (Generating initial themes) ก่อนที่จะระบุและตั้งชื่อแก่นสาระ (Defining and naming themes) ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic analysis) ที่มีแก่นสาระตรงกับประเด็นกับเรื่องที่ศึกษา โดยการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการศึกษาดังตั้งแต่วิธีที่ 1 การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Research) การศึกษากลุ่มวัฒนธรรมลีลาศด้วยการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากการวิเคราะห์ เอกสารที่มีความสัมพันธ์กับบริบทการศึกษา (Document analysis) ตั้งแต่ศึกษาข้อมูลและทำให้เกิดข้อมูลเบื้องต้น (Familiarization) จากนั้นจึงจัดระเบียบ ข้อมูล และทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้อ่านวิเคราะห์ข้อมูลและตีความหมายและเขียนพรรณนาจากข้อมูลที่ได้จากสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามสภาพของความเป็นจริง เพื่อการได้ข้อมูล

ตามวัตถุประสงค์ในแต่ละข้อเพื่อให้เกิดความเข้าใจในการตีความหมายที่ตรงกัน เพื่อให้เกิดข้อค้นพบของความรู้ใหม่ที่ได้เพื่อนำข้อค้นพบเหล่านั้นมาแก้ปัญหาและแสวงหาทางออกร่วมกัน

### 3.1.5 ความน่าเชื่อถือของข้อมูล

วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพมีจุดร่วมกันในความเชื่อว่าความจริงขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม วัฒนธรรมและประสบการณ์จากตัวบุคคลถือเป็นสิ่งสำคัญในการศึกษาจะทำให้งานวิจัยเชิงคุณภาพมีความน่าเชื่อถือซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากข้อมูลที่รวบรวมมาสอดคล้องตรงให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดย การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ในการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลซึ่งทำให้เกิดความน่าเชื่อถือของข้อมูลจากหลายแหล่งและมีที่มาแตกต่างกันของแหล่งข้อมูล ด้วยวิธีการใช้เทคนิคสามเส้า (Triangulation) ดังนี้ 1. เทคนิคสามเส้าจากหลายแหล่ง (triangulation of sources) จากผู้ให้ข้อมูลหลายกลุ่มทั้งผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เยาวชนชาย เยาวชนหญิง เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย และเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง และผู้ให้ข้อมูลรองเป็นกลุ่มตัวแทนผู้บังคับบัญชา ได้แก่ ผู้บริหาร ระดับผู้ใต้บังคับบัญชา ได้แก่ ครู อาจารย์ และผู้ฝึกสอน และระดับผู้ปฏิบัติการ ได้แก่ นักลีลาชชาย นักลีลาชหญิง นักลีลาชที่มีความหลากหลายทางเพศ นักลีลาชอิสระ และ 2. เทคนิคสามเส้าวิธีการเก็บข้อมูล (Methods triangulation) โดยผู้วิจัยตรวจสอบความน่าเชื่อถือจากการทบทวนวรรณกรรม เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ การสังเกต การจดบันทึก ลงมือปฏิบัติ ซึ่งเป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูล และผู้วิจัยนำมาตรวจสอบข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูลต่อไป (Denzin & Lincoln, 2008)

### 3.1.6 การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคำนึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูลในขณะเก็บข้อมูล และภายหลังจากข้อมูลได้ถูกเผยแพร่ออกไป ผู้วิจัยจึงต้องมีความระมัดระวังและความรอบคอบเป็นอย่างมากในการปกป้องและพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูลการวิจัย เพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดผลกระทบกระเทือนทางอารมณ์ ความรู้สึก และจิตใจของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยจะดำเนินการขอการรับรองจริยธรรมการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ชื่อการวิจัย “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชนเพื่อส่งเสริม “ลีลาช” ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริม วัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย” รหัสโครงการวิจัย:

SWUEC-672043 ออกให้ ณ วันที่ 7 มีนาคม 2567 และต่ออายุโครงการวิจัย ออกให้ ณ วันที่ 7 มีนาคม 2568 โดยขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนาในครั้งแรกจะดำเนินการในการชี้แจงวัตถุประสงค์ในการศึกษา รายละเอียดขั้นตอนการศึกษา กระบวนการศึกษา และชี้แจงการพิทักษ์สิทธิในการศึกษาค้างนี้ พร้อมทั้งสอบถามความพร้อมและความสมัครใจทุกครั้งก่อนเก็บข้อมูล รวมถึงการขออนุญาตบันทึกเสียง และถ้าหากมีภาพเคลื่อนไหวจะแจ้งและขออนุญาตไว้ล่วงหน้า หากผู้ให้ข้อมูลไม่ยินยอมที่จะให้ข้อมูลหรือไม่สามารถเข้าร่วมได้ ผู้ให้ข้อมูลสามารถปฏิเสธการให้ข้อมูลหรือสามารถถอนตัวออกจากการศึกษาได้ตลอดเวลา และในขั้นตอนการถอดบทสนทนา ผู้วิจัยใช้นามสมมุติในการดำเนินการวิจัย ส่วนการเลือกวัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการวิจัยทั้งในรูปแบบออนไลน์และประชุมสนทนากลุ่มจะทำตามข้อตกลงกันตามความเหมาะสมทั้งสองฝ่าย

ขั้นตอนการนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยจะใช้นามสมมุติแทนชื่อจริง นามสกุลจริงของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด ข้อค้นพบ รูปภาพ ภาพเคลื่อนไหวหรือสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการวิจัย ที่ไม่ได้รับอนุญาตจะไม่ถูกนำมานำเสนอในรูปแบบปริยฐานิพนธ์ ผลการศึกษาและหลักฐานการเก็บข้อมูลทุกอย่างจะถูกเก็บไว้เป็นความลับในที่ที่ผู้วิจัยเพียงคนเดียวที่จะสามารถเปิดได้และจะทำลายทิ้งทันทีหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการศึกษาในทุกขั้นตอน รวมไปถึงการนำผลการวิจัยกลับมาสอบถามผู้ให้ข้อมูลอีกครั้งว่าข้อมูลดังกล่าวสามารถเผยแพร่ในรูปแบบของงานวิจัยเพื่อให้เกิดความสบายใจทั้งสองฝ่าย

### 3.1.7 บทบาทของนักวิจัย

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์เป็นกระบวนการเพื่อสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน (Co-Construct) ระหว่างนักวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) และเป็นส่วนหนึ่งของผู้ให้ข้อมูลเพราะมีความรู้และประสบการณ์ตรงทั้งทางตรงและทางอ้อม ในการเป็นผู้ฝึกสอนลีลาศ/กีฬาลีลาศในสถาบันอุดมศึกษา และสถาบันลีลาศเอกชน อีกทั้งผ่านประสบการณ์การแข่งขันกีฬาลีลาศทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นทั้งนักกีฬาและผู้ร่วมกิจกรรมอบรมลีลาศเพื่อสุขภาพ และในขณะเดียวกันก็เป็นวิทยากรโครงการและปัจจุบันได้เป็นคณะกรรมการการตัดสินลีลาศระดับนานาชาติซึ่งทำให้ผู้วิจัยไม่ใช่คนนอก แต่จะมีส่วนร่วมกับการแข่งขันที่กำลังศึกษา โดยบทบาทนักวิจัยในการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ ต้องพร้อมที่จะเรียนรู้ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยนักวิจัยมีบทบาทเป็นที่ปรึกษาคอยกระตุ้นและให้คำแนะนำ รวมถึงการสร้างเงื่อนไขการทำกิจกรรม และสร้างสภาพการณ์ที่

เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกัน พร้อมช่วยเหลือในกระบวนการวิจัยในทุกขั้นตอน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะมีโอกาส ซึ่งการแสวงหาแนวทางพัฒนาลึลาคให้เป็นกิจกรรมเพื่อสร้าง วัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ ในการแสวงหาทางออกและเสริมพลังให้แก่ตนเอง ในการได้มา ซึ่งโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรโดยไม่เลือกปฏิบัติ (Kemmis et al., 2014)

### 3.2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์เพื่อส่งเสริม “ลึลาค” ให้เป็นกิจกรรม ส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ระยะใน การดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาบริบทความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลึลาค” ของ สังคมไทย และระยะที่ 2 ประกอบไปด้วย 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 2.1 เพื่อวิพากษ์ความหมายความ เท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลึลาค” ในสังคมไทย และส่วนที่ 2.2 เพื่อ สร้างแนวทางพัฒนาลึลาคให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมี ส่วนร่วมเชิงวิพากษ์

#### 3.2.1 ระยะ 1 การวิพากษ์บริบทวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลึลาค” ของสังคมไทย

ก่อนการวิจัยเป็นดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการก่อนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วมเชิงชาติพันธุ์วรรณาเพื่อเสริมพลังและเปลี่ยนแปลง โดยในระยะนี้เป็นการวิจัยเชิง คุณภาพ (Qualitative Research) ภายใต้ฐานคิดที่เชื่อในความรู้ที่แท้จริงอยู่ภายในตัวตนของ มนุษย์ กระบวนทัศน์วิพากษ์ (Critical paradigm) จึงมุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนา ศักยภาพภายในตัวตนเพื่อให้รู้เท่าทันความรู้ถึงอำนาจแห่งความรู้ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และ เทคนิควิธีการของอำนาจจากความรู้ผ่านปฏิบัติการ ในพื้นที่วัฒนธรรมลึลาค ใช้การวิจัยเชิง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงชาติพันธุ์วรรณา เพื่อศึกษาบริบทความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลึลาค” ของสังคมไทย เป็นพื้นที่พิเศษที่มีความเฉพาะเจาะจงของการดำรงอยู่ของความรู้ ความ จริง และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power of Relation) การสถาปนาความรู้อันชอบธรรมที่ส่งผล ต่อการกำหนดให้ทั้งผู้ชายและผู้หญิงต้องคู่กันซึ่งถือเป็นเรื่องปกติของโครงสร้างทางสังคม และการ ผลักอัตลักษณ์ทางเพศให้กลายเป็นอื่นในพื้นที่ของลึลาค เพื่อดำรงไว้ซึ่งอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ และการครองอำนาจนำโดยความเป็นชายที่ทำให้ไม่เพียงแต่ผู้หญิงตกอยู่ในสถานะรองของความ เป็นชายเท่านั้น แต่ยังทำให้อัตลักษณ์ทางเพศถูกกลบฝังภายใต้โครงสร้างทางเพศกำเนิดที่ กำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงเท่านั้น (Butler, 1990;Connell, 1995) การผลิตซ้ำบรรทัดฐานรัก



ต่างประเทศภายใต้การกำหนดระบบเพศจัดกระทำให้ทุกคนต้องปฏิบัติตามและสยบยอมโดยไม่มีเงื่อนไขในพื้นที่ที่เรียกว่า “Heterotopias” การมีอยู่ของความเป็นจริงในสังคมของวัฒนธรรมการลีลาที่จัดกระทำความรู้ผ่านตัวปัจเจกบุคคลในการควบคุมวิถีคิด ความเชื่อ บทบาท หน้าที่ วิถี และปฏิบัติแห่งตนอย่างเป็นพลวัตร และพลักสิ่งที่แตกต่างกัน แปรกแยก กีดกัน การทำให้กลายเป็นอื่นและถูกพลักออกจากพื้นที่ (Fairclough & Wodak, 1997)

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบชาติพันธุ์วรรณาเชิงวิพากษ์ (Critical Ethnography) เป็นกระบวนการศึกษาพฤติกรรม ในสังคม วิถีชีวิตของกลุ่มทางสังคม และวัฒนธรรมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่ง หรือชุมชนหนึ่งๆ ตามความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา และภาษา (ชาย โพธิ์สีตา, 2548) วิธีการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ให้ความสำคัญกับการอธิบายบริบทของวัฒนธรรม มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจ วิถีชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านมุมมองของเจ้าของวัฒนธรรม นั้น ๆ (Spradley, 1980) โดยศึกษาจากการที่มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มนาน ๆ ในระยะเวลาหนึ่ง จะเกิดวัฒนธรรมในแสดงออกประพฤติกรรมกรรมร่วมกันในการปฏิบัติและความเชื่อร่วมกัน นักวิจัยให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม ของกลุ่มชนและวิถีชีวิตกลุ่มสังคมของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยวัตถุประสงค์หลักในการศึกษา คือ วัฒนธรรมของชนกลุ่มนี้เป็นอย่างไร วิธีการศึกษา คือ การเข้าไปศึกษาใกล้ชิดกับชุมชนนั้น และเขียนบรรยายพรรณนาถึงวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมของชุมชนเหล่านั้นในแง่มุมต่าง ๆ อย่างละเอียด การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาจึงทำให้เข้าใจถึง ความหมายของพฤติกรรมและรูปแบบของพฤติกรรมใน บริบทต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ และมีความเฉพาะเจาะจงในบริบทของวัฒนธรรมที่ต้องการศึกษา การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาแบบดั้งเดิมเน้นถึงวัฒนธรรมในภาพกว้าง เช่น วัฒนธรรมของกลุ่มชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่นักวิจัยจะต้อง ลงไปในภาคสนามและเข้าไปอยู่ในพื้นที่ที่ศึกษาเป็นระยะ เวลานานในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของคนในพื้นที่นั้น ๆ แต่ ในปัจจุบันการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาได้ถูกพัฒนาให้มี ความเฉพาะเจาะจงกับวัฒนธรรมของกลุ่มคนที่จะทำการศึกษามากขึ้น และได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการศึกษาวิจัย อย่างแพร่หลาย (Robinson, 2013) ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้วิธีการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา จากการเปลี่ยนผ่านจากวัฒนธรรมดั้งเดิมของสังคมไทยสู่วัฒนธรรมลีลา หรือ Social Dances ที่เกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนากระแสหลักที่ทำให้สังคมไทยเกิดวิวัฒนาการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน จากการประกอบสร้างจากสังคม (Socially constructed) และชุดความรู้ (knowledge) ทางวัฒนธรรมลีลาทำให้ผู้แสดง (Actor) ตกอยู่ภายใต้โครงสร้างบรรทัดฐานทางสังคม (Normalizations)

## ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในขณะนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ 1.เยาวชนชาย จำนวน 3 คน 2.เยาวชนหญิง จำนวน 3 คน 3.เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย จำนวน 3 คน และ 4.นักลีลาศที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง จำนวน 3 คน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักจะมาเป็นผู้มีส่วนเสียในทุกระบวนการวิจัย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ ระดับผู้บริหารลีลาศประเทศไทย จำนวน 3 คน ผู้บริหารสมาคมกีฬาลีลาศแห่งประเทศไทย ผู้บริหารสมาคมครูลีลาศแห่งประเทศไทย ตัวแทนผู้บริหารสถาบันสอนกีฬาลีลาศ 2.ระดับผู้ปฏิบัติการ จำนวน 3 คน ครู/อาจารย์/ผู้ฝึกสอนลีลาศในระดับสถาบันอุดมศึกษาหรือสถาบันสอนกีฬาลีลาศ และ 3.ระดับผู้ได้บังคับบัญชา จำนวน 11 คน นักเต้นลีลาศที่เป็นนักกีฬาลีลาศ มีสังกัด จำนวน 4 คน ได้แก่ นักกีฬาลีลาศชาย จำนวน 2 คน นักกีฬาหญิง จำนวน 2 คน นักลีลาศที่มีความหลากหลายทางเพศ จำนวน 4 คน ได้แก่ นักลีลาศแบบชายคู่ชาย จำนวน 2 คน และ นักลีลาศแบบหญิงคู่หญิง จำนวน 2 คน นักลีลาศอิสระ จำนวน 2 คน และผู้วิจัย โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรองเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนโอกาสสร้างวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรองจะกลายมาเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการมีส่วนร่วมวิจัยที่เข้าร่วมกิจกรรมลีลาศในการแข่งขันลีลาศในระดับต่าง ๆ หรือเข้าร่วมอบรมกิจกรรมการเต้นลีลาศเพื่อสุขภาพซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนโอกาสสร้างความเท่าเทียมทางเพศโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

### 1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ 1.เยาวชนนักชาย 2.เยาวชนหญิง 3.เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย และ 4.เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักนี้จะกลายมาเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการวิจัยในระยะที่ 1 การสร้างแนวทางการพัฒนาลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน และระยะที่ 2 การขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน

#### 1.1 เยาวชนชาย

เป็นเยาวชนชายที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ – 25 ปีบริบูรณ์ จำนวน 3 คน ที่ได้รับการถ่ายทอดอัตลักษณ์นักลีลาศที่อยู่ภายใต้การฝึกฝนระเบียบวินัยและวิธีการฝึกปฏิบัติตามกฎหมาย

ระเบียบแบบแผน กติกาและข้อบังคับต่างๆ โดยครู/อาจารย์/ผู้ฝึกสอน นักลีลาศผู้ชายจะได้รับการถ่ายทอดความรู้ลีลาศตามระดับขั้นของความรู้ความสามารถ การได้รับเทคนิคและกลไกการรับรู้ต่างๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองในการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศในประเภทต่างๆ มีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านวิธีปฏิบัติที่ตัวปัจเจกบุคคล การถ่ายทอดอรรถลักษณะการลีลาศในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการทำกิจกรรมลีลาศ และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นแก่ตัวบุคคล เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อตนเอง และขับเคลื่อนวิธีคิด วิธีปฏิบัติให้ไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่าในการส่งเสริมลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมไทยและเครือข่ายลีลาศจากการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศระดับนานาชาติทั้งในระดับประเทศและการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับนานาชาติ

## 1.2 เยาวชนหญิง

เป็นเยาวชนนักลีลาศหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ – 25 ปีบริบูรณ์ จำนวน 3 คนที่ได้รับการถ่ายทอดอรรถลักษณะลีลาศที่อยู่ภายใต้การฝึกฝนระเบียบวินัยและวิธีการฝึกปฏิบัติตามกฎระเบียบแบบแผน กติกาและข้อบังคับต่าง ๆ โดยครู/อาจารย์/ผู้ฝึกสอน นักลีลาศผู้ชายจะได้รับการถ่ายทอดความรู้ลีลาศตามระดับขั้นของความรู้ความสามารถ การได้รับเทคนิคและกลไกการรับรู้ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองในการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศในประเภทต่าง ๆ มีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านวิธีปฏิบัติที่ตัวปัจเจกบุคคล การถ่ายทอดอรรถลักษณะการลีลาศในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการทำกิจกรรมลีลาศ และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นแก่ตัวบุคคล เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อตนเอง และขับเคลื่อนวิธีคิด วิธีปฏิบัติให้ไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่าในการส่งเสริมลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมไทยและเครือข่ายลีลาศจากการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศระดับนานาชาติทั้งในระดับประเทศและการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับนานาชาติ

## 1.3 เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย

เป็นเยาวชนนักลีลาศที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ – 25 ปีบริบูรณ์ จำนวน 3 คน โดยนักลีลาศเพศวิถีที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย ได้รับการเลือกปฏิบัติในการไม่ได้รับสิทธิการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศ เพราะตกอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดระบบเพศและกฎ ระเบียบ ข้อบังคับด้วยเพศในลีลาศในพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศ ในการเปิดพื้นที่ให้อัฒลักษณ์ทางเพศให้มีอยู่ในลีลาศอย่างชอบธรรม เพื่อเผยให้เห็นถึงความรู้ความสามารถและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ไม่ได้ตกอยู่ภายใต้การจัดระบบเพศตามโครงสร้างหน้าที่กำหนด การมีส่วนร่วมในการผลักดันและสนับสนุนเพื่อให้เกิด

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ และเสริมพลังให้แก่นักลีลาศเพศวินที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย เพื่อให้ยึดหยัดต่อสู้ต่อรองกับอำนาจและความสัมพันธ์ในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาศจากการเริ่มที่ตัวบุคคล และส่งต่อด้วยการถ่ายทอดวิธีคิดระบบเพศที่ทำให้เกิดความไม่ปกติจากโครงสร้างการกำหนดเพศกำเนิดให้ ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงเป็นความปกติของสังคม ดังนั้นขับเคลื่อนความไม่ปกติ ที่สังคมและวัฒนธรรมลีลาศประกอบสร้างขึ้นมาให้เป็นความปกติของสังคม เพื่อส่งเสริมลีลาศให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ ทั้งในระดับประเทศและกิจกรรมลีลาศระดับนานาชาติในการจัดกิจกรรมลีลาศในอนาคต

#### 1.4 เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง

เป็นเยาวชนนักลีลาศที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ – 25 ปีบริบูรณ์ จำนวน 3 คน โดยนักลีลาศเพศวินที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง ได้รับการเลือกปฏิบัติในการไม่ได้รับสิทธิการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศ เพราะตกอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดระบบเพศและกฎระเบียบ ข้อบังคับด้วยเพศในลีลาศในพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศ ในการเปิดพื้นที่ให้อัตลักษณ์ทางเพศให้มีอยู่ในลีลาศอย่างชอบธรรม เพื่อเผยให้เห็นถึงความรู้ความสามารถและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ไม่ได้ตกอยู่ภายใต้การจัดระบบเพศตามโครงสร้างหน้าที่กำหนด การมีส่วนร่วมในการผลักดันและสนับสนุนเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ และเสริมพลังให้แก่นักลีลาศเพศวินที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง เพื่อให้ยึดหยัดต่อสู้ต่อรองกับอำนาจและความสัมพันธ์ในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาศจากการเริ่มที่ตัวบุคคล และส่งต่อด้วยการถ่ายทอดวิธีคิดระบบเพศที่ทำให้เกิดความไม่ปกติจากโครงสร้างการกำหนดเพศกำเนิดให้ ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงเป็นความปกติของสังคม ดังนั้นการขับเคลื่อนความไม่ปกติ ที่สังคมและวัฒนธรรมลีลาศประกอบสร้างขึ้นมา ให้เป็นความปกติของสังคม เพื่อส่งเสริมลีลาศให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ ทั้งในระดับประเทศและกิจกรรมลีลาศระดับนานาชาติในการจัดกิจกรรมลีลาศในอนาคต

#### 2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ ระดับผู้บริหารลีลาศประเทศไทย จำนวน 3 คน ผู้บริหารสมาคมกีฬาลีลาศแห่งประเทศไทย ผู้บริหารสมาคมครูลีลาศแห่งประเทศไทย ตัวแทนผู้บริหารสถาบันสอนกีฬาลีลาศ 2.ระดับผู้ปฏิบัติการ จำนวน 3 คน ครู/อาจารย์/ผู้ฝึกสอนลีลาศในระดับสถาบันอุดมศึกษาหรือสถาบันสอนกีฬาลีลาศ และ 3.ระดับผู้ได้บังคับบัญชา จำนวน 6 คน นักเต้น

ลีลาศที่เป็นนักกีฬาลีลาศ มีสังกัด จำนวน 4 คน นักเต้นลีลาศที่มีความหลากหลายทางเพศจำนวน 4 คน นักกีฬาลีลาศแบบชายคู่ชาย จำนวน 2 คน และนักกีฬาลีลาศหญิงคู่หญิง จำนวน 2 คน นักลีลาศอิสระ จำนวน 2 คน และผู้วิจัย โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรองเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนโอกาสสร้างวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรองจะกลายมาเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการมีส่วนร่วมวิจัย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ระดับผู้บริหารลีลาศประเทศไทย จำนวน 3 คน เป็นกลุ่มที่มีประสบการณ์ทำงานด้านการบริหารงานลีลาศในประเทศไทย ทำหน้าที่เป็นประธานการจัดการอบรมกิจกรรมลีลาศในประเภทต่างๆ ทั้งการจัดกิจกรรมลีลาศทั้งในระดับประเทศและกิจกรรมลีลาศระดับนานาชาติ ผู้เชี่ยวชาญด้านลีลาศมีพลังในการขับเคลื่อนกิจกรรมลีลาศและกำหนดสั่งการให้ผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต้องปฏิบัติตามทุกระดับในภาคทวีปทั่วโลก และมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการส่งเสริมลีลาศให้เป็นกิจกรรม เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทยในอนาคต และเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านกีฬาลีลาศทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและแนะนำประสานงานผู้บริหารองค์กรระดับสูงของสมาพันธ์ลีลาศโลกและผู้ปฏิบัติการทุกระดับภาคทวีปทั่วโลก และมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกลุ่มปฏิบัติการ

2.2 ครู/อาจารย์/ผู้ฝึกสอนลีลาศในระดับสถาบันอุดมศึกษาหรือสถาบันสอนกีฬาลีลาศ จำนวน 3 คน เป็นผู้ถ่ายทอดการเรียนการสอนลีลาศให้แก่ผู้เรียนไม่ว่าจะเป็นลีลาศระดับขั้นพื้นฐานไปจนถึงระดับลีลาศขั้นสูง ทำหน้าที่ในการเป็นสื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และวิธีปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การสร้างโอกาสในแก่ผู้เรียนในทุกระดับ และเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมลีลาศ กิจกรรมลีลาศในประเภทต่างๆ ทั้งการจัดกิจกรรมลีลาศทั้งในระดับประเทศและกิจกรรมลีลาศระดับนานาชาติ และเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย จากการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ตัวผู้สืบทอดปฏิบัติได้โดยตรง และจะเป็นการขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศให้ไปสู่สังคมทั้งในประเทศและระดับนานาชาติได้กระตุ้นให้การจัดกิจกรรมลีลาศเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง

2.3 นักลีลาศผู้ชาย จำนวน 2 คน เป็นนักลีลาศชายที่ได้รับการถ่ายทอดอัตลักษณ์นักลีลาศที่อยู่ภายใต้การฝึกฝนระเบียบวินัยและวิธีการฝึกปฏิบัติตามกฎระเบียบแบบแผน กติกาและข้อบังคับต่างๆ โดยครู/อาจารย์/ผู้ฝึกสอน นักลีลาศผู้ชายจะได้รับการถ่ายทอดความรู้ลีลาศตามระดับขั้นของความรู้ความสามารถ การได้รับเทคนิคและกลไกการรับรู้ต่างๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองในการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศในประเภทต่างๆ มีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านวิธีปฏิบัติที่ตัวปัจเจกบุคคล การถ่ายทอดอัตลักษณ์การลีลาศลีลาศในการ



ขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการทำกิจกรรมลีลาศ และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นแก่ตัวบุคคล เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อตนเอง และขับเคลื่อนวิถีคิด วิถีปฏิบัติให้ไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่าในการส่งเสริมลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมไทยและเครือข่ายลีลาศจากการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศระดับนานาชาติทั้งในระดับประเทศและการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับนานาชาติ

2.4 นักลีลาศผู้หญิง จำนวน 2 คน เป็นนักลีลาศหญิงที่ได้รับการถ่ายทอดอัตลักษณ์นักลีลาศที่อยู่ภายใต้การฝึกฝนระเบียบวินัยและวิธีการฝึกปฏิบัติตามกฎระเบียบแบบแผน กติกาและข้อบังคับต่างๆ โดยครู/อาจารย์/ผู้ฝึกสอน นักลีลาศผู้หญิงจะได้รับการถ่ายทอดความรู้ลีลาศตามระดับขั้นของความรู้ความสามารถ การได้รับเทคนิคและกลไกการรับรู้ต่างๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองในการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศในประเภทต่างๆ มีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านวิถีปฏิบัติที่ตัวปัจเจกบุคคล การถ่ายทอดอัตลักษณ์การลีลาศในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการทำกิจกรรมลีลาศ และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นแก่ตัวบุคคล เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อตนเอง และขับเคลื่อนวิถีคิด วิถีปฏิบัติให้ไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่าในการส่งเสริมลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมไทยและเครือข่ายลีลาศจากการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศระดับนานาชาติทั้งในระดับประเทศและการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับนานาชาติ

2.5 นักลีลาศที่มีความหลากหลายทางเพศ จำนวน 4 คน โดยแบ่งออกเป็น เพศกำเนิดเป็นชาย จำนวน 2 คน และเพศกำเนิดเป็นหญิง จำนวน 2 คน โดยนักลีลาศเพศวิถีที่มีความหลากหลายทางเพศ ได้รับการเลือกปฏิบัติในการไม่ได้รับสิทธิการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศ เพราะตกอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดระบบเพศ บรรทัดฐานรักต่างเพศในพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศ ในการเปิดพื้นที่การแสดงอัตลักษณ์ทางเพศ และความรู้ความสามารถและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ไม่ได้ตกอยู่ภายใต้การจัดระบบเพศตามโครงสร้างหน้าที่กำหนด มีส่วนร่วมในการผลักดันและสนับสนุนเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ และเสริมพลังให้แก่นักลีลาศเพศวิถีที่มีความหลากหลายทางเพศเพื่อยึดหยัดต่อสู้ต่อรองกับอำนาจและความสัมพันธ์ในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาศจากการเริ่มที่ตัวบุคคล และส่งต่อด้วยการถ่ายทอดวิถีคิดระบบเพศที่ทำให้เกิดความแปลกการขับเคลื่อนความไม่ปกติ ที่สังคมและวัฒนธรรมลีลาศประกอบสร้างขึ้นมา ให้เป็นความปกติของสังคมในการขับเคลื่อน เพื่อส่งเสริมลีลาศให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ ทั้งในระดับประเทศและกิจกรรมลีลาศระดับนานาชาติในการจัดกิจกรรมลีลาศในอนาคต

2.6 นักลีลาศอิสระ จำนวน 2 คน ที่ไม่ได้อยู่ภายใต้สังกัด หรือสถาบันสอนลีลาศ เป็นกลุ่มนักลีลาศอิสระที่มีความรู้ความสามารถด้วยตนเองจากการศึกษาค้นคว้าและฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง หรือเป็นกลุ่มนักลีลาศอิสระที่ได้รับการถ่ายทอดอัตลักษณ์นักลีลาศที่และการฝึกฝนระเบียบวินัยต่างๆจากการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศประเภทต่างๆ ตามความสนใจและความสมัครใจในการเข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ เป็นกลุ่มผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมการลีลาศเพื่อสุขภาพ ได้แก่ ผู้อยู่นอกกลุ่มการศึกษา เป็นกลุ่มผู้ที่เปิดทัศนใหม่ๆ ในประเด็นปัญหาพร้อมตระหนักรู้ถึงปัญหาและข้อค้นพบที่เกิดขึ้นในการวัฒนธรรมลีลาศในการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศเพื่อสุขภาพที่มีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสุขและการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมลีลาศตามวาระและโอกาสในการจัดกิจกรรมในสถานที่ต่างๆ ในการจัดกิจกรรมตามสวนสาธารณะ และสวนสุขภาพต่างๆ การร่วมตัวกันของกลุ่มผู้ที่สนใจในการลีลาศโดยไม่มีการแบ่งระบบเพศมาเป็นกรอบในการปฏิบัติหรือข้อจำกัดในการทำกิจกรรมลีลาศ

2.7 ผู้วิจัย ในฐานะผู้อำนวยการความสะดวก (Facilitator) และเป็นส่วนหนึ่งของผู้ให้ข้อมูล เพราะมีความรู้และประสบการณ์ตรงทั้งทางตรงและทางอ้อมแต่จะมีส่วนร่วมขับเคลื่อนกับประเด็นที่กำลังศึกษา โดยบทบาทนักวิจัย ต้องพร้อมที่จะเรียนรู้ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยนักวิจัยมีบทบาทเป็นที่ปรึกษาคอยกระตุ้นและให้คำแนะนำ รวมถึงการสร้างเงื่อนไขการทำงานกิจกรรม และสร้างสถานการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาพร้อมช่วยเหลือในกระบวนการวิจัยในทุกขั้นตอน เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะมีโอกาส

### 3.2.2 ระยะที่ 2 ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์เพื่อส่งเสริม “ลีลาศ” ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์เพื่อสร้างแนวทางพัฒนาลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ (Critical Participatory Action Research) และเปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางเพศ หรือผู้ที่ต้องการเข้าสังคมลีลาศในฐานะผู้ทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริม “ลีลาศ” ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ การมีอยู่ของอัตลักษณ์ทางเพศเพื่อเสริมพลังให้แก่ตนเองในพื้นที่ลีลาศได้ โดยแต่ละคนจะมีความรู้สึกนึกคิดต่อประสบการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นประสบการณ์เฉพาะของบุคคล (Experience) และเป็นการให้ความหมายตามความคิดของแต่ละคนตามตัวตนที่แท้จริง (Agency) ซึ่งเป็นการศึกษาที่ช่วยให้เข้าใจถึงสถานการณ์ต่างๆ ตามที่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับนักเต้นลีลาศได้อย่างชัดเจนตามบริบทที่เกิดขึ้นจริงและวิพากษ์โดยใช้กระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) การสังเกต และการสำรวจพื้นที่กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้ได้ข้อมูลของ

การศึกษานักลีลาศในการให้ความหมายต่อตัวเองในการสร้างวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาศ และใช้แนวคิดใดที่เข้ามาเป็นกระบวนการต่อสู้ต่อรองกับโครงสร้างทางเพศที่มรดกทอนคุณค่าของนักลีลาศตามเพศกำเนิด และนักลีลาศที่มีความหลากหลายทางเพศที่สังคมมองว่าพวกเขาไม่ “ปกติ” ไม่อยู่ในมาตรฐานแบบสากล และถูกเบียดขับกดทับให้กลายเป็นอื่นได้อย่างไร การวางแผน การเตรียมการ และแนวทางในการศึกษา (Planning) เป็นการวางแผนแนวทางและรูปแบบของการศึกษาด้วยการวิพากษ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างการตระหนักถึงประเด็นปัญหาร่วมกันจากการสะท้อนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้วยเป็นการสะท้อนถึงประเด็นปัญหา (Thesis) ที่แท้จริงร่วมกัน เพื่อแสวงหาทางออกและองค์ความรู้ใหม่



### ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ประกอบไปด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มด้วยกัน ดังมีภาพประกอบ 2 ในตารางดังนี้

| ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย             | ความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการศึกษา                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | บทบาทต่อการมีส่วนร่วมในการศึกษา                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|----------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1.เยาวชนผู้ชาย จำนวน 3 คน ดังนี้ | เยาวชนชายที่ได้รับการถ่ายทอดอัตลักษณ์นักแสดงที่อยู่ภายใต้การฝึกฝนระเบียบวินัยและวิธีการฝึกปฏิบัติตามกฎระเบียบแบบแผนกติกาและข้อบังคับต่างๆของ ทั้งทางตรงและทางอ้อมของการทำกิจกรรมลีลาศจากองค์กร/สถานบันต่างๆ และจากครู/อาจารย์/ผู้ฝึกสอนในการสั่งการให้ร่วมกิจกรรมลีลาศ โดยนักแสดงผู้ชายจะได้รับการถ่ายทอดความรู้ลีลาศตามระดับชั้นตามความรู้ความสามารถของตน ในการถ่ายทอดเทคนิคและกลไกการรับรู้ต่างๆจากครู/อาจารย์/ผู้ฝึกสอนลีลาศ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองในการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศในประเภทต่างๆ เยาวชนชายเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อมในการทำกิจกรรม เพราะกิจกรรมลีลาศจะเกิดขึ้นได้เพราะตัวปัจเจกบุคคลเป็นผู้กระทำและยอมรับด้วยตนเองผ่านวิธีปฏิบัติของการถ่ายทอดอัตลักษณ์นักแสดงในการทำกิจกรรมลีลาศ ในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการทำกิจกรรมลีลาศ และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นแก่ตัวปัจเจกบุคคล เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อตนเอง และ | สร้างความเข้าใจและแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางของการมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาสถานการณ์ของกิจกรรมลีลาศเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทยเพื่อถ่ายทอดอัตลักษณ์ นักลีลาศชายที่เป็นผู้แสดงอัตลักษณ์นักแสดงชายในระบบวิถีคิดและวิถีการปฏิบัติการในการขับเคลื่อนโอกาสของวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในการปฏิบัติและการถ่ายทอดองค์ความรู้และวิธีคิดการเปิดโลกทัศน์ใหม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อตนเอง ต่อผู้ร่วมวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นเยาวชนชาย เยาวชนหญิง เยาวชนมีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง นักวิจัยมีส่วนร่วมเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศในภาคปฏิบัติการทางสังคมกลุ่มวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพื่อกระตุ้นให้เกิดวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาศ ในการขับเคลื่อนด้วยกิจกรรมลีลาศ |

ภาพประกอบ 2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

|                                 |                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|---------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                 | <p>ขับเคลื่อนวิธีคิด วิธีปฏิบัติไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่าในการส่งเสริมลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมไทยและเครือข่ายลีลาศจากการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อผลักดันสู่นานาชาติ</p>    | <p>เพื่อส่งเสริมลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมในสังคม โดยการยอมรับความหลากหลายทางเพศที่มีอยู่ในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาศ เปิดพื้นที่ และโอกาสให้ได้เข้าถึงกิจกรรมลีลาศ ทำให้เกิดความเป็นปกติ จากความไม่ปกติในวัฒนธรรมลีลาศแบบดั้งเดิมให้เป็นวัฒนธรรมลีลาศแบบใหม่ด้วยการสลายกรอบของความรู้ระบบเพศและความทับซ้อนของความรู้ที่กดทับภายในตัวบุคคลเพื่อให้เกิดช่องว่างในการเปิดพื้นที่ให้กับความรู้ใหม่เพื่อนำไปสู่การร่วมคิด ร่วมสร้างร่วมแก้ปัญหาเพื่อแสวงหาทางออกให้เกิดขึ้นในกลุ่มวัฒนธรรมลีลาศ เพื่อผลักดันและกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วผ่านตัวปัจเจกบุคคล ไปสู่กลุ่มวัฒนธรรมและสังคมได้ต่อไป</p> |
| <p>2. เยาวชนหญิง จำนวน 3 คน</p> | <p>เยาวชนหญิงที่ได้รับการถ่ายทอดอัตลักษณ์นักลีลาศที่อยู่ภายใต้การฝึกฝนระเบียบวินัยและวิธีการฝึกปฏิบัติตามกฎ ระเบียบแบบแผนกติกาและข้อบังคับต่างๆของ ทั้งทางตรงและทางอ้อมของการทำกิจกรรมลีลาศจากองค์กร/สถานบันต่างๆ และจากครู/อาจารย์/ผู้ฝึกสอน</p> | <p>สร้างความเข้าใจและแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางของการมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาสถานการณ์ของกิจกรรมลีลาศเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทยเพื่อดำยทอดอัตลักษณ์ นักลีลาศผู้หญิงที่เป็นผู้แสดงอัตลักษณ์</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |

ภาพประกอบ 2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ต่อ)



|  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|--|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  | <p>ในการสั่งการให้ร่วมกิจกรรมลีลาศ โดยเยาวชนหญิงจะได้รับการถ่ายทอดความรู้ลีลาศตามระดับชั้น ตามความรู้ความสามารถของตน ในการถ่ายทอดเทคนิคและกลไกการรับรู้ต่างๆจากครู/อาจารย์/ผู้ฝึกสอน ลีลาศ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง ในการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศใน ประเภทต่างๆ เยาวชนหญิง เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมทั้ง ทางตรงและทางอ้อมในการทำ กิจกรรม เพราะกิจกรรมลีลาศจะ เกิดขึ้นได้เพราะตัวปัจเจกบุคคลเป็นผู้กระทำและยอมรับด้วยตนเองผ่าน วิธีปฏิบัติของการถ่ายทอดอัตลักษณ์ นักลีลาศในการทำกิจกรรมลีลาศ ในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการทำกิจกรรม ลีลาศ และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ให้เกิดขึ้นแก่ตัวปัจเจกบุคคล เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อตนเอง และ ขับเคลื่อนวิธีคิด วิธีปฏิบัติไปสู่การ เปลี่ยนแปลงที่ดีกว่าในการส่งเสริม ลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริม วัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศสู่ สังคมไทยและเครือข่ายลีลาศจากการ เข้าร่วมกิจกรรมลีลาศทั้งในประเทศ และต่างประเทศเพื่อผลักดันสู่นานาชาติ</p> | <p>นักลีลาศผู้หญิงในระบบวิธีคิด และวิธีการปฏิบัติการในการ ขับเคลื่อนโอกาสของวัฒนธรรม ความเท่าเทียมทางเพศในการ ปฏิบัติและการถ่ายทอดองค์ ความรู้และวิธีคิดการเปิดโลก ทัศน์ใหม่ ให้ เกิด การ เปลี่ยนแปลงต่อตนเอง ต่อผู้ร่วม วัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นเยาวชน หญิง เยาวชนชาย เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศ กำเนิดเป็นชาย เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศ กำเนิดเป็นหญิง นักวิจัย ที่เข้าร่วมกิจกรรมลีลาศในภาคปฏิบัติ การทางสังคมกลุ่มวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพื่อ กระตุ้นให้เกิดวัฒนธรรมความ เท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ วัฒนธรรมลีลาศในการ ขับเคลื่อนด้วยกิจกรรมลีลาศ เพื่อส่งเสริมลีลาศให้เป็น กิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรม ความเท่าเทียมในสังคม โดยการ ยอมรับความหลากหลายทาง เพศที่มีอยู่ในพื้นที่วัฒนธรรม ลีลาศ เปิดพื้นที่ และโอกาสให้ ได้เข้าถึงกิจกรรมลีลาศ ทำให้ เกิดความเป็นปกติ จากความไม่ ปกติในวัฒนธรรมลีลาศแบบดั้ง เดิมให้เป็นวัฒนธรรมลีลาศแบบ</p> |
|--|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

ภาพประกอบ 2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ต่อ)

|                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|---------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | ใหม่ด้วยการสลายกรอบของความรู้ระบบเพศและความทับซ้อนของความรู้ที่กดทับภายในตัวบุคคลเพื่อให้เกิดช่องว่างในการเปิดพื้นที่ให้กับความรู้ใหม่เพื่อนำไปสู่การร่วมคิด ร่วมสร้างร่วมแก้ปัญหาเพื่อแสวงหาทางออกให้เกิดขึ้นในกลุ่มวัฒนธรรมลีลาศ เพื่อผลักดันและกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วผ่านตัวปัจเจกบุคคลไปสู่กลุ่มวัฒนธรรมและสังคมได้ต่อไป                                                                                        |
| 3. เยาวชนที่มีความหลากหลายมีเพศกำเนิดเป็นชาย จำนวน 3 คน | เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย ที่ถูกกระทำจากการเลือกปฏิบัติในการไม่ได้รับสิทธิการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศ เพราะตกอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดระบบเพศบรรทัดฐานรักต่างเพศ ในพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศ ในการเปิดพื้นที่การแสดงอัตลักษณ์ทางเพศ และความรู้ความสามารถและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ไม่ได้ตกอยู่ภายใต้การจัดระบบเพศตามโครงสร้างหน้าที่กำหนด หรือความเป็นมาตรฐานสากลที่กำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงถือเป็นเรื่องปกติของสังคม และพลักสิ่งทีนอกเหนือจากความปกติออกจากพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศ และการมีส่วนร่วมในการผลักดันและสนับสนุน | สร้างความเข้าใจและแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางของการมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาสถานการณ์ของกิจกรรมลีลาศกับการส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทยในการที่เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชายเพื่อสร้างพลังในตนเองให้ยึดหยัดและต่อสู้ต่อ รอง กับ อำนาจ และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ จากกรอบของความรู้ระบบเพศและบรรทัดฐานรักต่างเพศที่ประกอบสร้างให้ผู้ตกอยู่ภายใต้วัฒนธรรมลีลาศเป็นพื้นที่ที่พลักความหลากหลายทางเพศให้เป็นอื่น การทำให้ |

ภาพประกอบ 2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ต่อ)

|  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|--|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  | <p>เพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ และเสริมพลังให้แก่ เยาวชนที่มีหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย เพื่อยึดหยัดต่อสู้ต่อรองกับอำนาจและความสัมพันธ์ในพื้นที่วัฒนธรรมลิดลาค จากการเริ่มที่ตัวปัจเจกบุคคลก่อนในการยืนหยัดและต่อสู้ด้วยตัวเองกับระบบเพศที่ปิดขวางกันอยู่ และวัฒนธรรมลิดลาคความเป็นมาตามฐานสากล และส่งต่อการถ่ายทอดวิธีคิดระบบเพศที่ทำให้เกิดความแปลกแยก การขับเคลื่อนความไม่ปกติ ที่สังคมและวัฒนธรรมลิดลาคประกอบสร้างขึ้นมาให้เป็นความปกติของสังคม ในการขับเคลื่อนสังคมให้เกิดการเปลี่ยนวิธีคิด วิธีการเลือกปฏิบัติที่มีต่อเยาวชนนักลิดลาคที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชายให้ได้รับโอกาสในการทำกิจกรรมลิดลาคโดยไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการส่งเสริมลิดลาคให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ ทั้งในระดับประเทศและกิจกรรมลิดลาคระดับนานาชาติในการจัดกิจกรรมลิดลาคในอนาคต</p> | <p>ลิดลาคเป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศด้วยการรวมกลุ่มกันของทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศที่มีเพศกำเนิดเป็นชายด้วยตนเอง เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศที่มีเพศกำเนิดเป็นหญิง เยาวชนชาย เยาวชนหญิง รวมไปถึง องค์กร/สถาบันลิดลาค ผู้เข้าร่วมกิจกรรมลิดลาคทั้งทางตรงและทางอ้อม ต้องร่วมกันขับเคลื่อน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นการขับเคลื่อนนโยบาย กฎระเบียบ กติกา ข้อบังคับต่างๆ เพื่อให้เยาวชนนักลิดลาคที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชายได้เข้าสู่พื้นที่วัฒนธรรมลิดลาค ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กันกับเยาวชนชาย เยาวชนหญิง เพื่อเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มนักลิดลาคที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชายได้เข้าสู่ความเป็นปกติและผู้วิจัย ในการจัดกิจกรรมลิดลาคเพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้จริง ดังนั้นต้องเกิดการร่วมคิด ร่วมสร้างร่วม</p> |
|--|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

|                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|----------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | แก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่าและเป็นการเพิ่มโอกาสในการทำให้กลุ่มวัฒนธรรมลีลาศมีบุคลากรและกำลังคนเพิ่มมากขึ้นจากการขยายและเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| 4. เยาวชนที่มีความหลากหลายมีเพศกำเนิดเป็นหญิง จำนวน 3 คน | เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง ที่ถูกกระทำจากการเลือกปฏิบัติในการไม่ได้รับสิทธิการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศ เพราะตกอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดระบบเพศบรรทัดฐานรักต่างเพศ ในพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศ ในการเปิดพื้นที่การแสดงอัตลักษณ์ทางเพศ และความรู้ความสามารถและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ไม่ได้ตกอยู่ภายใต้การจัดระบบเพศตามโครงสร้างหน้าที่กำหนด หรือความเป็นมาตรฐานสากลที่กำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงถือเป็นเรื่องปกติของสังคม และพลักสิ่งทีนอกเหนือจากความปกติออกจากพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศ และการมีส่วนร่วมในการผลักดันและสนับสนุนเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ และเสริมพลังให้แก่เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศที่มีเพศกำเนิดเป็นหญิง เพื่อยึดหยัดต่อสู้ต่อรองกับอำนาจและความสัมพันธ์ในพื้นที่ | สร้างความเข้าใจและแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางของการมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาสถานการณ์ของกิจกรรมลีลาศกับการส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย ในการที่เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง เพื่อสร้างพลังในตนเองให้ยึดหยัดและต่อสู้ต่อรองกับอำนาจและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ จากกรอบของความรู้ระบบเพศและบรรทัดฐานรักต่างเพศที่ประกอบสร้างให้ผู้ตกอยู่ภายใต้วัฒนธรรมลีลาศเป็นพื้นที่ที่พลักความหลากหลายทางเพศให้เป็นอื่น การทำให้ลีลาศเป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศด้วยการรวมกลุ่มกันของทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิงด้วยกันเอง |

ภาพประกอบ 2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ต่อ)



|  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|--|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  | <p>วัฒนธรรมลิลาศ จากการเริ่มที่ตัวปัจเจกบุคคลก่อนในการยื่นหยัดและต่อสู้ด้วยตัวเองกับระบบเพศที่ปิดขวางกันอยู่ และวัฒนธรรมลิลาศความเป็นมาตามฐานสากล และส่งต่อการถ่ายทอดวิธีคิดระบบเพศที่ทำให้เกิดความแปลกแยก การขับเคลื่อนความไม่ปกติ ที่สังคมและวัฒนธรรมลิลาศประกอบสร้างขึ้นมาให้เป็นความปกติของสังคม ในการขับเคลื่อนสังคมให้เกิดการเปลี่ยนวิธีคิด วิธีการเลือกปฏิบัติที่มีต่อนักลิลาศที่มีความหลากหลายทางเพศที่มีเพศกำเนิดเป็นชายให้ได้รับโอกาสในการทำกิจกรรมลิลาศโดยไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการส่งเสริมลิลาศให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ ทั้งในระดับประเทศและกิจกรรมลิลาศระดับนานาชาติในการจัดกิจกรรมลิลาศในอนาคต</p> | <p>เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย เยาวชนนักลิลาศผู้ชาย เยาวชนนักลิลาศหญิง รวมไปถึง องค์การ/สถาบันลิลาศ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมลิลาศทั้งทางตรงและทางอ้อม ต้องร่วมกันขับเคลื่อน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นการขับเคลื่อนนโยบาย กฎระเบียบ กติกา ข้อบังคับต่างๆ เพื่อให้เยาวชนนักลิลาศที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิงต้องเข้าสู่พื้นที่วัฒนธรรมลิลาศ ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กันกับเยาวชนนักลิลาศชาย เยาวชนนักลิลาศหญิง เพื่อเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มนักลิลาศที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิงได้เข้าสู่ความเป็นปกติ และผู้วิจัยในการจัดกิจกรรมลิลาศเพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้จริง ดังนั้นต้องเกิดการร่วมคิดร่วมสร้างร่วมแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่าและเป็นการเพิ่มโอกาสในการทำให้กลุ่มวัฒนธรรมลิลาศมีบุคลากรและกำลังคนเพิ่มมากขึ้น</p> |
|--|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

ภาพประกอบ 2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ต่อ)



|                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | ขึ้นจากการขยายและเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| 5. ตัวผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย จำนวน 2 คน | ผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) และเป็นส่วนหนึ่งของผู้ให้ข้อมูลเพราะมีความรู้และประสบการณ์ตรงทั้งทางตรงและทางอ้อมแต่จะมีส่วนร่วมขับเคลื่อนกับประเด็นที่กำลังศึกษา โดยบทบาทนักวิจัย ต้องพร้อมที่จะเรียนรู้ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยนักวิจัยมีบทบาทเป็นที่ปรึกษาคอยกระตุ้นและให้คำแนะนำ รวมถึงการสร้างเสริมใจ การทำกิจกรรม และสร้างสภาพการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และแก้ไขปัญหา ร่วมกันพร้อมช่วยเหลือในกระบวนการวิจัยในทุกขั้นตอน เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะมีโอกาส | ขับเคลื่อนให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจ และแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางการของการมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาด้านการณของกิจกรรม ลีลาศกับวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย เพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวปัจเจกบุคคล เพื่อกระตุ้นให้ปัจเจกบุคคลหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมสะท้อนย้อนคิด ถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อแสวงหาทางออก และปลดปล่อยสิ่งที่ผูกติดยึดโยงกับตัวบุคคลนั้นเพื่อให้หลุดพ้น แสวงหาหนทางไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่า การหลุดพ้นจากโครงสร้าง และความรู้ที่ทับซ้อนกันส่งผลให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงออกพฤติกรรม และวิถีปฏิบัตินั้นออกมาโดยไม่รู้ตัว การตั้งคำถามและสะท้อนย้อนคิดกับสิ่งที่ดำรงอยู่จะเป็นการแสวงหาซึ่งทางออกของการแก้ไขปัญหา ร่วมกันได้ อย่างแท้จริง เพื่อนำข้อค้นพบที่ได้ไปสู่แนวทางพัฒนาลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อสร้างวัฒนธรรม |

|  |  |                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|--|--|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  |  | ความเท่าเทียมทางเพศ ในการ<br>แสวงหาทางออกและเสริมพลัง<br>ให้แก่ตนเอง ในการได้มาซึ่ง<br>โอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร<br>โดยไม่เลือกปฏิบัติเพื่อแสวงหา<br>ทางออกด้วยการมีส่วนร่วมเพื่อ<br>ส่งเสริม “ลีลาศ” ให้เป็นกิจกรรม<br>ส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่า<br>เทียมทางเพศให้เกิดขึ้น |
|--|--|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

ภาพประกอบ 2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ต่อ)

**ส่วนที่ 2.1 เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน**

**การวางแผน (Planning)** เป็นการกำหนดแนวทางปฏิบัติการไว้ก่อนล่วงหน้า โดยอาศัยการคาดคะเนแนวโน้มของผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ประกอบกับการระลึกถึงเหตุการณ์หรือเรื่องราวในอดีตที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่ ต้องการแก้ไขตามประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมของผู้วางแผน อาจเกิดปัญหาการต่อต้าน รวมทั้งสถานการณ์ และเงื่อนไขอื่นๆ ที่แวดล้อมที่ปัญหาอยู่ในเวลานั้น โดยทั่วไปการวางแผนจะต้องคำนึงถึงความ ยืดหยุ่นและระยะเวลา ทั้งนี้เพื่อจะสามารถปรับเปลี่ยนให้เข้ากับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคตได้ (องอาจ นัยพัฒน์, 2548) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัย เพื่อกำหนดขอบเขตของการวิจัยในครั้งนี้ เก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษาเอกสาร ตำรางานวิจัยที่เกี่ยวข้องและแนวทางการสร้างวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ของกิจกรรมลีลาศ เพื่อใช้เป็นข้อมูลและแนวทางในการสร้างลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศโดยเยาวชน โดยผู้วิจัยลงสำรวจพื้นที่ภาคสนามและบันทึกข้อมูลเบื้องต้นเพื่อเลือกใช้เป็นพื้นที่ดำเนินการวิจัยในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชนในครั้งนี้

**การปฏิบัติการ (Action)** เป็นการลงมือดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้อย่างตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยผู้วิจัยระมัดระวังและควบคุมการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ใน

แผน เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชนในสังคมไทย เพื่อสร้างความเข้าใจ และแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางของการมีส่วนร่วมกันในทุกระดับเพื่อความหมายที่เข้าใจตรงกัน ในการเดินลีลาศของวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ โดยผ่านผู้แสดง/การนำและเชื่อมโยงกับทุกระดับตั้งแต่ผู้บริหารและระดับปฏิบัติการในการขับเคลื่อนโอกาสของความเท่าเทียมในความเป็นจริงการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ และแผนมีโอกาสแปรเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขและข้อจำกัด ของสถานการณ์เวลานั้นได้ ด้วยเหตุนี้แผนปฏิบัติการที่ดีจะต้องมีลักษณะเป็นเพียงแผน ชั่วคราว ซึ่งเปิดช่องให้ผู้ปฏิบัติการสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามเงื่อนไขและปัจจัยที่เป็นอยู่ ในขณะนั้น การปฏิบัติการที่ดีจะต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเป็นพลวัตรภายใต้การใช้ ดุลยพินิจในการตัดสินใจร่วมกัน

การสังเกตการณ์ (Observation) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ กระบวนการและ ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานที่ได้ลงมือกระทำลงไปแล้วในการทำกิจกรรมกลุ่ม รวมทั้ง สังเกตการณ์ ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ ตลอดจนหาข้อค้นพบประเด็น ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ โดยเยาวชน ในระยะที่ 2 ส่วน 2.1 สร้างแนวทางการพัฒนาลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน ในลีลาศ นั้น มีลักษณะเป็นอย่างไร การสังเกตการณ์ที่ดีจะต้องมีการวางแผนไว้ก่อนล่วงหน้าอย่างคร่าวๆ โดยจะต้องมีขอบเขตไม่ แคบหรือจำกัดจนเกินไป เพื่อจะได้เป็นแนวทางสำหรับการสะท้อนกลับ กระบวนการและ ผลการปฏิบัติที่จะเกิดขึ้นตามมา

การสะท้อนกลับ (Reflection) เป็นการให้ข้อมูลถึงการกระทำตามที่บันทึก ข้อมูลไว้จากการสังเกตในเชิงวิพากษ์โดยเยาวชน ซึ่งกระบวนการและผลการปฏิบัติงานตามที่วางแผนไว้ ตลอดจนการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคการพัฒนา รวมทั้ง ประเด็น ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ การสะท้อนกลับถึงการสร้างแนวทางการพัฒนาลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน สะท้อนผ่านผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความสำคัญของการมีส่วนร่วมและมีบทบาทต่อการมีส่วนร่วมในการศึกษา โดยอาศัยกระบวนการกลุ่มในลักษณะ วิพากษ์วิจารณ์ หรือประเมินผลการปฏิบัติงาน การสะท้อนกระบวนการร่วมกันระหว่างบุคคลที่มีส่วนร่วมในการวิจัย จะเป็นวิธีการปฏิบัติงานตามแนวกรอบมโนทัศน์ดั้งเดิม เปลี่ยนไปเป็นการ

ปฏิบัติงานตามวิธีการใหม่ที่ได้จากการมีส่วนร่วมในการวิพากษ์ร่วมกัน ซึ่งใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการทบทวน และปรับปรุงวางแผนปฏิบัติการในวงจรกระบวนการวิจัยในรอบหรือเกลียว

## ส่วนที่ 2.2 การขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน

การวางแผน (Planning) ในการวางแผนผู้วิจัยได้นำการสะท้อนผลกลับ (Reflection) ในระยะที่ 2 ส่วนที่ 2.1 สร้างแนวทางการพัฒนาลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน เพื่อนำมาวางแผนในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การปฏิบัติการ (Action) เป็นการลงมือดำเนินงานตามแผนที่กำหนดโดยผู้วิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมนำแผนในการสร้างแนวทางการพัฒนาลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ความรู้จากประสบการณ์กระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์สู่การขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชนเพื่อนำไปสู่การระดมสมองในการร่วมแก้ไขประเด็นปัญหาเพื่อแสวงหาทางออกของวัฒนธรรมความเท่าเทียมในลีลาศ โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและตัวผู้วิจัยมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ร่วมกันจัดกิจกรรมกลุ่มขึ้นเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์กลุ่มเพื่อหาแนวทางในการจัดกิจกรรมลีลาศ เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์

การสังเกตการณ์ (Observation) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ กระบวนการและผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานที่ได้ลงมือกระทำลงไป การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การวิพากษ์แบบมีส่วนร่วม เพื่อนำมาวิเคราะห์เอกสารจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรวมที่ได้จากสังเกตการณ์ จากการวิพากษ์ความรู้จากประสบการณ์กระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชน เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน เพื่อไปสู่การจัดกิจกรรมการขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชนต่อไป

การสะท้อนกลับ (Reflection) เป็นการให้ข้อมูลถึงการกระทำตามที่บันทึก ข้อมูลไว้จากการสังเกตในเชิงวิพากษ์กระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชน และผลการปฏิบัติการร่วมกันในระยะที่ 2 ส่วนที่ 2.1 การสะท้อนกลับถึงการสร้างแนวทางการพัฒนาลีลาศให้เป็น

กิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลี้ลาศ” โดยเยาวชน นำไปสู่การขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลี้ลาศ” โดยเยาวชนสะท้อนผ่านผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้ง เยาวชนผู้ชาย เยาวชนผู้หญิง เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง และผู้วิจัย โดยอาศัยกระบวนการกลุ่มในลักษณะวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อสร้างแนวทางพัฒนาลี้ลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชน จะเป็นวิธีการสลายกรอบมโนทัศน์เดิม เปลี่ยนไปสู่องค์ความรู้ใหม่ เพื่อเปลี่ยนแปลงไปสู่ทางที่ดีกว่าในการเข้าถึงซึ่งโอกาสในการสร้างวัฒนธรรมลี้ลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นขั้นตอนการวิจัยดังภาพประกอบ 2 ขั้นตอนการปฏิบัติการผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาลี้ลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชน



| ขั้นตอนการวิจัย                                                                                                                             | กระบวนการ PROR                                                                                  | ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย                                                                                                                                                                  | วิธีการ                                                                                    | ผลที่คาดว่าจะได้รับ                                                                                                                                |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>ระยะที่ 1. การวิพากษ์บริบทวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ "ลีลาศ" ของสังคมไทย</b>                                                   |                                                                                                 |                                                                                                                                                                                       |                                                                                            |                                                                                                                                                    |
| ขั้นตอนการวิจัยแบบชาติพันธุ์วรรณนา                                                                                                          | ศึกษาสถานการณ์ของกิจกรรมลีลาศกับความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย                                   | 1.เยาวชนชาย<br>2.เยาวชนหญิง<br>3.เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย<br>4.เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง<br>5.ผู้อำนวยการความสะอาดในการศึกษา (ผู้วิจัย) | 1.สัมภาษณ์เชิงลึก<br>2.วิเคราะห์เอกสาร<br>3.สำรวจพื้นที่                                   | 1.บริบทที่ศึกษาสถานการณ์บรรยากาศในการศึกษา<br>2.บริบทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย                                                                       |
| <b>ระยะที่ 2 ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์</b>                                                                      |                                                                                                 |                                                                                                                                                                                       |                                                                                            |                                                                                                                                                    |
| <b>ส่วนที่ 2.1 เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชน</b> |                                                                                                 |                                                                                                                                                                                       |                                                                                            |                                                                                                                                                    |
| 1.การวางแผนและรวบรวมข้อมูล (Planning)                                                                                                       | การสร้างความหมายร่วมกันของวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในกิจกรรมลีลาศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ | 1.เยาวชนชาย<br>2.เยาวชนหญิง<br>3.เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย<br>4.เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง<br>5.ผู้อำนวยการความสะอาดในการศึกษา (ผู้วิจัย) | 1.สนทนากลุ่ม<br>2.การสังเกตแบบมีส่วนร่วม<br>3.การวิพากษ์แบบมีส่วนร่วม<br>4.วิเคราะห์เอกสาร | 1.ความหมายร่วมของวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่กิจกรรมลีลาศ<br>2.การศึกษาการสร้างลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ |

ภาพประกอบ 3 ขั้นตอนการปฏิบัติการผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชน

| ขั้นตอนการวิจัย                                       | กระบวนการ PROR                                                                                                                                                                          | ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย                                                                                                                                                                  | วิธีการ                                                                                                                                                                                                                                          | ผลที่คาดว่าจะได้รับ                                                                                                                   |
|-------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 2. การปฏิบัติ และ การรวบรวมข้อมูล ( Action & Observe) | การวิพากษ์ความรู้จากประสบการณ์ กระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนา ลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่าน การมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชน | 1.เยาวชนชาย<br>2.เยาวชนหญิง<br>3.เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย<br>4.เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง<br>5.ผู้อำนวยการความสะอาดในการศึกษา (ผู้วิจัย) | 1.สนทนากลุ่ม<br>2.สังเกตแบบมีส่วนร่วม<br>3.สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม<br>4.การวิพากษ์แบบมีส่วนร่วม<br>5.การสัมภาษณ์เชิงลึก<br>6. ถ่ายทอดความรู้ว่าท ุกรรมความเท่าเทียมทางเพศ<br>7.การศึกษาวิถีชีวิต<br>8. การศึกษาเรื่องเล่า<br>9.การวิเคราะห์เอกสาร | เพื่อศึกษาแนวทางการสร้าง ลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ                                                  |
| 3. สะท้อนผล การปฏิบัติการ (Reflection)                | สะท้อนการสร้างลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศจากการวิพากษ์ความรู้และประสบการณ์                                                                              | 1.เยาวชนชาย<br>2.เยาวชนหญิง<br>3.เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย<br>4.เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง<br>5.ผู้อำนวยการความสะอาดในการศึกษา (ผู้วิจัย) | 1.สนทนากลุ่ม<br>2. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม<br>3.การวิพากษ์แบบมีส่วนร่วม<br>4.การสัมภาษณ์เชิงลึก<br>5.การวิเคราะห์เอกสาร                                                                                                                           | 1.ผลสะท้อนการสร้างแนวทางการพัฒนา ลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชนร่วม |

ภาพประกอบ 3 ขั้นตอนการปฏิบัติการผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนา ลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชน(ต่อ)

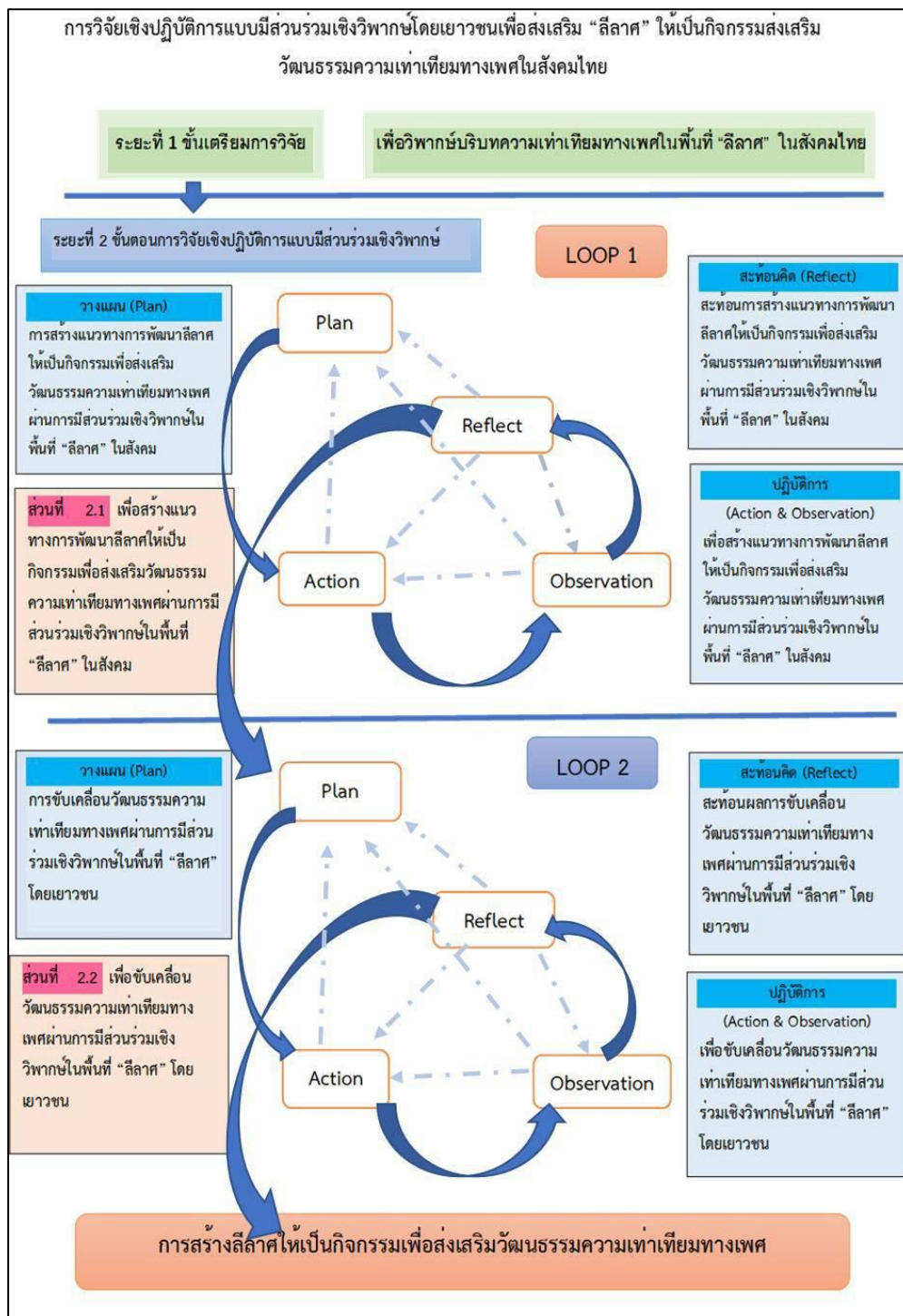
| ขั้นตอนการวิจัย                                                                                                   | กระบวนการ PROR                                                                                                                                                     | ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย                                                                                                                                                                                          | วิธีการ                                                                                                                                | ผลที่คาดว่าจะได้รับ                                                                                                                                                                                                |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                                                   | ร่วมกันของนัก<br>ลีลาศผ่านการ<br>มีส่วนร่วมเชิง<br>วิพากษ์                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                        | ในพื้นที่กิจกรรม<br>ลีลาศ<br>2. แนวทาง<br>การศึกษาการ<br>สร้างลีลาศให้<br>เป็นกิจกรรมเพื่อ<br>ส่งเสริม<br>วัฒนธรรมความ<br>เท่าเทียมทางเพศ                                                                          |
| ส่วนที่ 2.2 เพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์<br>ในพื้นที่ "ลีลาศ" โดยเยาวชน |                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                    |
| 1.การวางแผน<br>และ การ<br>รวบรวมข้อมูล<br>(Planning)                                                              | แนวทางหรือ<br>กระบวนการ<br>การสร้างลีลาศ<br>ให้เป็นกิจกรรม<br>เพื่อขับเคลื่อน<br>วัฒนธรรม<br>ความเท่าเทียม<br>ทางเพศผ่าน<br>กระบวนการมี<br>ส่วนร่วมเชิง<br>วิพากษ์ | 1.เยาวชนชาย<br>2.เยาวชนหญิง<br>3.เยาวชนที่มีความ<br>หลากหลายทางเพศมี<br>เพศกำเนิดเป็นชาย<br>4.เยาวชนที่มีความ<br>หลากหลายทางเพศมี<br>เพศกำเนิดเป็นหญิง<br>5.ผู้อำนวยการความ<br>สะดวก<br>ในการศึกษา (ผู้วิจัย) | 1.สนทนากลุ่ม<br>2. การสังเกต<br>แบบมีส่วนร่วม<br>3.การวิพากษ์<br>แบบมีส่วนร่วม<br>4.การสัมภาษณ์<br>เชิงลึก<br>5.การวิเคราะห์<br>เอกสาร | 1.สะท้อนแนวคิด<br>ความวัฒนธรรม<br>เท่าเทียมทางเพศ<br>ใน พื้นที่<br>วัฒนธรรมลีลาศ<br>ของผู้มีส่วนได้<br>ส่วนเสีย<br>2.แนวทางการ<br>สร้างลีลาศให้<br>เป็นกิจกรรมเพื่อ<br>ส่งเสริม<br>วัฒนธรรมความ<br>เท่าเทียมทางเพศ |
| 2.การปฏิบัติ<br>และ การ<br>รวบรวมข้อมูล                                                                           | การสร้าง<br>"ลีลาศ"ให้เป็น<br>กิจกรรมเพื่อ<br>ขับเคลื่อน                                                                                                           | 1.เยาวชนชาย<br>2.เยาวชนหญิง                                                                                                                                                                                   | 1.สนทนากลุ่ม<br>2. การสังเกต<br>แบบมีส่วนร่วม                                                                                          | การสร้าง "ลีลาศ"<br>ให้เป็นกิจกรรม<br>เพื่อขับเคลื่อน                                                                                                                                                              |

ภาพประกอบ 3 ขั้นตอนการปฏิบัติการผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์เพื่อสร้างแนว  
ทางการพัฒนาลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิง  
วิพากษ์โดยเยาวชน(ต่อ)

| ขั้นตอนการวิจัย                      | กระบวนการ PROR                                                                                                             | ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย                                                                                                                                                                  | วิธีการ                                                                                                               | ผลที่คาดว่าจะได้รับ                                                                                                                            |
|--------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ( Action & Observe)                  | วัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์                                                              | 3.เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย<br>4.เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง<br>5.ผู้อำนวยการความสะอาดในการศึกษา (ผู้วิจัย)                                | 3.การวิพากษ์แบบมีส่วนร่วม<br>4.กิจกรรม<br>5.การปฏิบัติต่างๆที่ได้วางแผนร่วมกัน                                        | วัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ                                                                                                                    |
| 3.สะท้อนผลการปฏิบัติการ (Reflection) | สะท้อนผลการสร้างลีลาให้เป็นกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศและสะท้อนกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ร่วมกัน | 1.เยาวชนชาย<br>2.เยาวชนหญิง<br>3.เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย<br>4.เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง<br>5.ผู้อำนวยการความสะอาดในการศึกษา (ผู้วิจัย) | 1.สนทนากลุ่ม<br>2.การสังเกตแบบมีส่วนร่วม<br>3.การวิพากษ์แบบมีส่วนร่วม<br>4.การสัมภาษณ์เชิงลึก<br>5.การวิเคราะห์เอกสาร | 1.ผลสะท้อนการสร้าง "ลีลา" ให้เป็นกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ<br>2.สะท้อนกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ |

(ต่อ) ภาพประกอบ 3 ขั้นตอนการปฏิบัติการผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาลีลาให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชน





ภาพประกอบ 3 ภาพสรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย



## บทที่ 4

### ผลการวิจัย

วัฒนธรรมทางเพศในพื้นที่ “ลีสาค” ของสังคมไทย เป็นวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางเพศที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ภายในกลุ่มเพศ และกลุ่มคนภายในสังคมที่ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมา ได้แก่ กฎ ระเบียบ จารีตประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมทางเพศ จึงแบ่งระดับสิทธิตามบริบทของบุคคลเพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่ และอัตลักษณ์ทางเพศเพื่อควบคุมให้แต่ละบุคคลอยู่ภายใต้กรอบของเพศกำเนิดที่ต้องปฏิบัติตาม โดยแสดงให้เห็นถึง การถ่ายทอดความรู้ บทบาท และหน้าที่ของวัฒนธรรมทั้งหมดโดยผ่านตัวบุคคล ตลอดจนวิธีการถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ ทางวัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกัน ในพื้นที่ของวัฒนธรรม “ลีสาค” จึงหล่อหลอมให้บุคคลและกลุ่มสังคมต้องปฏิบัติตามเพศที่กำเนิด เป็นวิธีการกำหนดวิถีชีวิตของแต่ละบุคคล เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม

ด้วยเหตุนี้ วัฒนธรรมและโครงสร้างอัตลักษณ์ทางเพศกับบุคคลจึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และวัฒนธรรม “ลีสาค” จึงถูกทำให้กลายเป็นภาคปฏิบัติของวาทกรรมทางสังคม คือ การตกอยู่ภายใต้วาทกรรมหลักของบริบทโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของสังคมไทยในการถือครองอำนาจความเป็นชายนำในพื้นที่ลีสาคให้ดำรงอยู่ภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ในวัฒนธรรมของสังคมไทย หรือตัวกำหนดในเรื่องบทบาททางเพศ (gender Role) ดังนั้นเพศวิถี (Sexuality) กับความเท่าเทียมในพื้นที่วัฒนธรรมลีสาค จึงถูกพันนาการด้วยวาทกรรมบรรทัดฐานรักต่างเพศและความรู้ของลีสาคที่มาจัดกระทำให้ผู้คนตกเป็นทาสของการกระทำจากความรู้และโครงสร้างการกำหนดเพศโดยไม่ตั้งคำถาม เรียกรูปแบบนี้ว่าเป็น “การทำงานของวาทกรรม” และการทำงานทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ของ “ลีสาค” จากการแบ่งแยกเพศกำเนิดกำหนดให้ชายต้องคู่กับหญิงเท่านั้นในการเดินลีสาคและการกระทำนี้ผูกติดโยงกับบรรทัดฐานรักต่างเพศที่เป็นวาทกรรมกระแสหลักของการกำหนดให้ผู้ชายและผู้หญิงต้องคู่กันถือเป็นเรื่องปกติทางสังคม ทำให้อัตลักษณ์ทางเพศกลายเป็นอื่นและถูกพลัดออกจากพื้นที่ลีสาคได้อย่างชอบธรรม สิ่งเหล่านี้ที่เป็นบริบทในวัฒนธรรมลีสาคที่เป็นพื้นที่ของโครงสร้างอำนาจทางเพศยึดครองอยู่ ดังนั้นการวิพากษ์บริบทวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีสาค” ของสังคมไทยนั้นเป็นอย่างไร เพื่อให้มีความเข้าใจในบริบทที่ศึกษาเพื่อนำไปสู่การสร้างแนวทางการพัฒนาลีสาคให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชน

## ระยะที่ 1 เพื่อวิพากษ์บริบทวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” ของสังคมไทย

บริบทวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย “ลีลาศ” ตกอยู่ภายใต้กรอบของความรู้เรื่องเพศ โดยอำนาจแห่งความรู้นั้นถูกจัดกระทำโดยสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่เป็นแหล่งที่มาของความรู้ ความรู้ของเรื่อง “ลีลาศ” และบุคคลที่เป็นตัวแทนของความรู้ส่งต่อถึงวิธีการปฏิบัติเพื่อผลิตซ้ำอำนาจและความรู้ นั้น โดยใช้อำนาจและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในการถ่ายทอดวัฒนธรรมลีลาศสู่สังคมไทย โดยอำนาจและความรู้ที่เป็นกรอบของบริบทวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” ของสังคมไทย ประกอบด้วย 1) วิธีการสืบทอดแบบแผนเพื่อปฏิบัติทางเพศในสังคม 2) การแบ่งแยกบทบาททางเพศตามมาตรฐานสากล 3) การกำหนดระบบชนชั้นทางเพศในสังคม 4) การยอมรับด้านเพศเพื่อเข้าถึงพื้นที่ลีลาศ

### 1) วิธีการสืบทอดแบบแผนเพื่อปฏิบัติทางเพศในสังคม

การยึดถือกฎระเบียบกติกาและข้อบังคับที่ผลิตซ้ำความรู้ของอำนาจและความสัมพันธ์ผ่านการฝึกปฏิบัติของตัวบุคคลและกลุ่มสังคมที่มีวัฒนธรรมเดียวกันถ่ายทอดไปสู่สังคมอื่นด้วยกระบวนการผลิตซ้ำของอำนาจและความรู้ที่กำหนดขอบเขตและวิธีปฏิบัติของบุคคลด้วยเพศ การกำหนดกฎเกณฑ์ในการเข้าพื้นที่ของวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดเป็นบรรทัดฐานทางสังคม วัฒนธรรมลีลาศ เกิดขึ้นจากการยึดถือวิธีการสืบทอดแบบแผนเพื่อปฏิบัติทางเพศในการเข้ากลุ่มเพื่อทำกิจกรรมทางสังคม จึงต้องยึดถือและประพฤติและปฏิบัติตามอย่างไม่มีเงื่อนไข เพราะบุคคลที่เข้าสู่วัฒนธรรมลีลาศจะถูกกำหนดให้แสดงออกตามเพศ ที่บุคคลถือกำเนิดมาตามความเป็นธรรมชาติมีแค่ 2 เพศ เท่านั้น คือ ผู้ชาย และ ผู้หญิง และการที่ผู้ชายต้องเต้นลีลาศคู่กับผู้หญิง จึงถือว่าเป็นเรื่องปกติทางทางสังคม

โดยการกำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงเท่านั้นถือเป็นความปกติของสังคมและความเป็นสากลในการรับเอาวัฒนธรรมลีลาศมาใช้เพื่อให้ “ลีลาศ” ถูกนำไปใช้โดยผ่านตัวบุคคลนำไปสู่การสร้างกฎ กติกา มาตรฐานและค่านิยมในการเข้าสังคมของลีลาศตามแบบอย่างของความทันสมัยแบบตะวันตก ทั้งลีลาศประเภทบอลรูมและลีลาศประเภทละติน อเมริกัน จากการจัดระเบียบให้อยู่ในทิศทางเดียวกันในพื้นที่ลีลาศ ซึ่งในพื้นที่นั้น การรักษามารยาทการเข้าสังคมลีลาศจึงถือเป็นสิ่งสำคัญทั้งสุภาพบุรุษและสุภาพสตรี ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมลีลาศเพื่อเข้าสังคม กิจกรรมลีลาศเพื่อออกกำลังกายและกิจกรรมลีลาศเพื่อการแข่งขัน ซึ่งการยอมรับในกฎกติกาเรื่องการเข้าคู่ลีลาศจึงถือเป็นสิ่งสำคัญขั้นพื้นฐานในการเข้าสังคมลีลาศ ลีลาศจึงถูกกำหนดทั้งในเรื่องของการ

วางตัวให้เหมาะสมระหว่างผู้ชายและผู้หญิง การรักษาความสะอาดของร่างกาย การแต่งกายให้สุภาพเรียบร้อยและสวยงาม ให้เป็นไปตามลักษณะของการจัดงานลีลาศตามที่ถูกจัดงานลีลาศกำหนด ทั้งเสื้อผ้า หน้าผม และการมีคู่ลีลาศในการเข้าสู่ฟลอร์เต้นรำ จึงเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงสถานะทางสังคมและระบอบการแต่งกายการแบ่งมาตรฐานในการเข้าสู่สังคมลีลาศ และการมีมารยาทกับคู่ลีลาศของตนทั้งผู้ชายและผู้หญิงในการจับมือถือแขนโอบไหล่การแสดงอย่างสำรวม กิริยามารยาทเพื่อไม่ให้เกิดเรื่องขู้สาวในสังคมลีลาศ เพราะการเข้าถึงเนื้อเต๊ะต้องตัวกันในการลีลาศทำให้เกิดการสนิทสนมใกล้ชิดกัน และลีลาศจึงเป็นค่านิยมทางเพศในการเลือกคู่ลีลาศในฟลอร์เต้นรำหรือคู่ชีวิตในอนาคตได้

“ลีลาศ ผู้ชายต้องเป็น“สุภาพบุรุษ” ต้องมีความเป็นผู้นำในการลีลาศและผู้หญิงก็ต้องเป็น “เลดี้”เป็นผู้ตามที่ดี เหมือนเทพนิยายที่เจ้าชายกับเจ้าหญิงจะเต้นรำอยู่ในฟลอร์”-คุณมกล (ตัวแทนผู้บริหารลีลาศ)

ดังนั้นการยึดครองพื้นที่ชายเป็นใหญ่โดยผู้ชายที่มีอำนาจนำในการตัดสินใจในการลีลาศ และผู้หญิงถูกทำให้กลายเป็นผู้ตาม ในการลีลาศเพื่อให้เกิดความเป็นมาตรฐานอย่างสากล เพราะแม้จะอยู่คนละพื้นที่ของทั่วทุกมุมโลกแต่วัฒนธรรม “ลีลาศ” จะผูกติดยึดโยงด้วยอำนาจและความรู้ที่อยู่ภายใต้การควบคุมของสถาบันแห่งความรู้ เรื่องการลีลาศ และกำหนดให้สมาชิกที่อยู่ในพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศนั้นต้องปฏิบัติตาม ให้แสดงออกถึงความรู้ที่ถูกครอบงำภายในตัวของบุคคล “ลีลาศ ส่วนใหญ่ที่เห็นเพราะคนเขาเต้นกันเป็นคู่ ๆ ไม่ว่าจะไปงานไหน ๆ ถ้ามีลีลาศก็ต้องมีวงดนตรี คนหนุ่มคนสาวหรือคน สว. (สูงวัย) อย่างเรานี่ พอถึงเวลาที่จะมาจับคู่เต้นกันกันล่ะ”-คุณสมยศ (ตัวแทนนักลีลาศอิสระ)

การสืบทอดวิธีปฏิบัติให้วัฒนธรรมลีลาศยังคงดำรงอยู่จึงการกระทำผ่านร่างกาย เพื่อควบคุมบุคคลเหล่านั้นให้แสดงออกตามบทบาทและวิถีแห่งตนในพื้นที่ลีลาศพร้อมกับตัวบุคคล ที่มีความรู้ของวัฒนธรรมลีลาศไปพร้อม ๆ กับสังคมไทย

### 1.1 การยอมรับกฎ กติกา มาตรฐานและค่านิยมในการเข้าสู่สังคม

เมื่อเพศถูกกำหนดให้มีเพียงชายและหญิงเป็นกฎ กติกา มาตรฐาน และค่านิยมในสังคม จึงกลายเป็นบรรทัดฐานที่ยอมรับแบบสากลในการปฏิบัติตามหน้าที่และการแสดงพฤติกรรมตาม

สถานภาพตามเพศ ตามสถานภาพ และบทบาทที่เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันซึ่งกันและกันของแต่ละบุคคล สถานภาพเป็นตัวกำหนดบุคคลให้รู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ และบทบาทเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของแต่ละบุคคล ที่แสดงออกด้วยการกระทำ ในวัฒนธรรมลีลาศ การยอมรับความเป็นผู้นำโดยความเป็นชาย และความเป็นผู้ตามโดยความเป็นหญิงอันแสดงถึงการจัดทำโดยอำนาจและความสัมพันธ์ในพื้นที่ของวัฒนธรรม “ลีลาศ” การยึดครองพื้นที่ชายเป็นใหญ่โดยชายที่มีอำนาจนำ และผู้หญิงเป็นผู้ตาม พื้นที่ที่มีแค่ผู้ชายและผู้หญิงในการทำกิจกรรมในการเต้นลีลาศ ทั้งการเต้นลีลาศเพื่อเข้าสังคม การออกกำลังกาย การเต้นลีลาศเพื่อการแข่งขัน ถูกกำหนดกฎเกณฑ์ให้อยู่ภายใต้ความรู้ในการลีลาศแบบตะวันตก และสังคมชายเป็นใหญ่ในสังคมไทย การถ่ายทอดในการเต้นที่ออกแบบให้ผู้ชายต้องเต้นคู่กับผู้หญิงถือเป็นบทบาทและหน้าที่ของผู้ชายในการเต้นลีลาศ และผู้หญิงมีบทบาทและหน้าที่ที่ต้องทำตามในการลีลาศผ่านกฎ กติกา และความ เป็นมาตรฐานอย่างสากลที่ทุกที่ล้วนปฏิบัติตามแม้อยู่คนละพื้นที่ หรือทั่วทุกมุมโลก แต่ วัฒนธรรม “ลีลาศ” จะครอบงำบุคคลเหล่านั้นให้ยึดถือและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ตั้งอยู่ตาม ตำแหน่ง แ่ง ที่ของบุคคลเหล่านั้นในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งที่มีการจัดกระทำโดยการสืบทอดวัฒนธรรม หรือวิธีการปฏิบัติอย่างลีลาศในสังคมนั้น “ลีลาศ เท่าที่ได้สัมผัสมาเป็นการเต้นลีลาศระหว่างชาย หญิง ลีลาศเข้ากับจังหวะเพลงบนฟลอร์เต้นรำ จังหวะไหนขึ้นก็ไปเต้นกันกับคู่เต้น จังหวะไหน ลีลาศไม่ได้ก็พักปล่อยเขาลีลาศกันไป”-คุณจักรพงษ์ (ตัวแทนนักลีลาศอิสระ)

## 1.2 วิธีการสืบทอดแบบแผนปฏิบัติทางสังคมในพื้นที่ลีลาศ

การเต้นลีลาศผ่านตัวบุคคล การแสดงออกทางร่างกายด้วยสัญญาณทางภาษา ท่าทาง และการสื่อความหมายเป็นวิธีการสืบทอดแบบแผนปฏิบัติทางสังคมในพื้นที่ลีลาศ การที่บุคคลใด บุคคลหนึ่งจะสามารถลีลาศได้ต้องผ่านกระบวนการสร้างตัวตนแบบนักลีลาศ ในการยอมรับกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ และมารยาทในการลีลาศ และวิธีปฏิบัติเป็นการแสดงออกที่ วัฒนธรรม กำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิง การลีลาศด้วยร่างกายตามประเภทของการลีลาศ ทั้งประเภทบอลรูมและประเภทละติน อเมริกัน การกำหนดให้บุคคลทั้งชายและหญิงต้องการสวมบุคลิกในการแสดงออกตามประเภทของการลีลาศ ให้เป็นไปตามประเภทที่กำหนดด้วยการเต้นลีลาศผ่าน จังหวะเพลงที่บ่งบอกถึงประเภทของการลีลาศ และการแสดงออกด้วยท่าทางและการสื่อความหมาย ลวดลายต่างๆ ตามฟิสิกส์ที่ใช้ในการบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ตามประเภทของการเต้นลีลาศและการเข้าจังหวะเพลงของแต่ละประเภท และการมีปฏิสัมพันธ์ของการสื่อความหมายขณะ

ต้นฉบับพื้นพลอร์ลีลาศ เป็นการผลิตซ้ำอำนาจและความรู้การลีลาศผ่านกระบวนการทำให้กลายเป็นนักลีลาศในพื้นที่วัฒนธรรมของ “ลีลาศ” อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

“ก่อนจะเริ่มเรียนลีลาศ สำหรับนักลีลาศมือใหม่ หรือคนที่สนใจผมก็จะให้แยก “ผู้ชาย” และ “ผู้หญิง” อยู่คนละฝั่งและหันหน้าเข้าหากัน” คุณยุทธพงษ์ (ตัวแทนครู/อาจารย์/ผู้ฝึกสอนลีลาศ)

การผลิตซ้ำอำนาจและความรู้ลีลาศ กลายเป็นวิธีการสืบทอดแบบแผนปฏิบัติทางเพศของสังคมในพื้นที่กิจกรรมลีลาศอย่างไม่มีที่สิ้นสุดโดยการทำกิจกรรมลีลาศผ่านตัวบุคคล การแสดงออกทางร่างกาย ท่าทาง การสื่อความหมายและสัญญาณต่างๆ และการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะสามารถลีลาศได้ต้องผ่านกระบวนการสร้างตัวตนแบบนักลีลาศ ทั้งการยืน การนั่ง การเดิน ความคิด และการแสดงออกตามบุคลิกภาพของตนที่บ่งบอกถึงการถูกเลือกให้มีคาแรกเตอร์ที่ตรงตามลักษณะทางกายภาพและเพศของตนเองในการเข้าสู่วิธีปฏิบัติตามบุคลิกภาพตามเพศของนักลีลาศที่จะถูกครอบงำด้วยความรู้ลีลาศให้เป็นไปตามท่าทางประกอบกับจังหวะเพลงที่เป็นท่ามาตรฐานที่กำหนดความเป็นเพศให้ต้องสวมบทบาทให้ตรงตามเพศกำเนิด ตามชายจริง หญิงแท้ ในการแสดงบทบาทและหน้าที่ของความเป็นผู้นำและผู้หญิงตาม ในการแสดงอารมณ์และความรู้สึกระหว่างกิจกรรมลีลาศในการเต้นแบบละติน อเมริกา ที่บ่งบอกถึงความสนุกสนาน เข้ายวน น่านหลงไหล ผู้ที่เข้ามาทำกิจกรรมลีลาศจะต้องมีลักษณะที่ตรงตามบุคลิกตามเพศกำเนิดไว้เท่านั้น เพื่อให้เกิดการควบคุมกลุ่มคนตามกำเนิดที่มีคุณลักษณะเดียวกันอยู่ด้วยกัน สำหรับเพศชาย และเพศหญิงกลุ่มคนที่ชอบความสนุกสนาน ครื้นเครง อารมณ์ดี ชอบเสียงดนตรีแบบสนุกสนาน เช็กซี เร้าใจ จะกำหนดให้อยู่ในการเต้นแซมบ้า ส่วนปัจเจกบุคคลที่มีลักษณะของความ เป็นเจ้าชาย และความเป็นเจ้าหญิง ผู้ที่มีความสุขุม สง่างาม หูหนาและมีความเป็นผู้ดีกำหนดให้ผู้ชายและผู้หญิงที่มีบุคลิกลักษณะตามเพศที่กำหนดทั้งเพศชายและเพศหญิงจะถูกกำหนดให้เลือกทำกิจกรรมลีลาศประเภทสแตนดาร์ดตามลักษณะกายภาพที่แสดงออก ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่ชอบจังหวะดนตรีที่นุ่มนวล ชวนฝัน อย่าง จังหวะวอลซ์ ท่าทางทรงพลังแต่สง่างาม

“เป็นผู้หญิงนักลีลาศต้องไม่มีสมอง หรือไม่ต้องคิดอะไรในการลีลาศ ให้ตามผู้ชาย อย่างเดียว ผู้ชายนำไปตรงไหนก็ต้องไป จะให้เป็นกะทิง หรือให้เป็นผ้า ก็ตามที่ผู้ชายอยากให้เราเป็น”-คุณวันยา (ตัวแทนนักกีฬาลีลาศหญิง)



การกำหนดให้บุคคลทั้งชายและหญิงต้องสวมบุคลิกในการแสดงออกตามประเภทของ ลีลาศ ให้เป็นไปตามประเภทที่กำหนดในการทำกิจกรรมผ่านจังหวะเพลงที่บ่งบอกถึงประเภทของ การลีลาศ เพื่อสืบทอดแบบแผนปฏิบัติทางสังคมในพื้นที่กิจกรรมลีลาศให้ยังคงอยู่

## 2) การแบ่งแยกบทบาททางเพศตามมาตรฐานสากล

วิธีการคิดแบบคู่ตรงข้ามกัน เพื่อจัดระบบระเบียบและกำหนดตำแหน่ง แ่งที่และสรรพ สิ่งต่างๆเพื่อง่ายต่อการควบคุมสังคมให้ไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อเกิดการแปลกแยกในสังคมทำให้ ไม่เข้าพวกและถูกกีดกันออกจากสังคม ทำให้กลายเป็นอื่น (The Otherness) การแบ่งแยกเพศ ผู้ชาย และ ผู้หญิง ในพื้นที่ ลีลาศ จึงถูกกำกับด้วยบทบาทและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตาม ตำแหน่ง แ่งที่ นั้นๆ ที่สังคมประกอบสร้างและผลิตชุดความรู้เรื่องเพศตามแนวคิดบรรทัดฐานรักต่างเพศ ภายใต้อำนาจชายเป็นใหญ่ของสังคมไทยทำให้ต้องดำเนินไปตามกลไกของอำนาจและความรู้ ใน วัฒนธรรมลีลาศที่ความหลากหลายทางเพศไม่สามารถอยู่ในความปกติได้

“อาจารย์เคยบังคับให้หนูไม่แต่งหน้า ห้ามกินยาคุมกำเนิด ไม่ให้หนูแต่งหญิง แต่งหน้ามาซ้อมลีลาศ ให้เขียนหมวดเขียนเครา ให้มัดผมและแต่งกายเป็นผู้ชายคะ ถึงหนูจะเป็นกระเทย...แต่หนูก็อยากเป็น “มาธาเดอร์” เหมือนกันคะ-คุณแซมมี่ (ตัวแทนแทนนักลีลาศที่มีความหลากหลายทางเพศ)

วัฒนธรรม “ลีลาศ” กำหนดให้ผู้ชายและผู้หญิงต้องคู่กันถือเป็นความปกติของสังคม ที่ ผู้ชายเป็นผู้นำ (Lead) และผู้หญิงเป็นผู้ตาม (Follow) ความเป็นหญิงให้ตกอยู่ในสถานะรองใน พื้นที่ “ลีลาศ” โดยผ่านกระบวนการความสัมพันธ์เชิงอำนาจและภาคปฏิบัติการทางสังคม ซึ่งเป็นวิธีคิด เรื่องเพศทำให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่ใช้ “เพศ” การแบ่งแยกบทบาททางเพศ จึงเป็น เครื่องมือจัดระเบียบทางสังคมให้เป็นมาตรฐานสากล ทำให้เอกลักษณ์ทางเพศที่เป็นสิ่งที่ติดตัว ของมนุษย์มาแต่กำเนิด คือไม่เป็นเพศหญิงก็ต้องเป็นเพศชาย หรือเพศใดเพศหนึ่ง และใน ขณะเดียวกันความรู้ลีลาศยังได้กำหนด “บทบาททางเพศ” ขึ้นเพื่อให้บุคคลนั้นปฏิบัติตามความ คาดหวังของสังคมและวัฒนธรรม จากการแบ่งแยกบทบาททางเพศตามมาตรฐานสากล คือ การ แบ่งเพศตามเพศกำเนิด ให้มีแค่ “ผู้ชาย” และ “ผู้หญิง” ในการลีลาศเท่านั้น จึงเห็นได้ว่าในพื้นที่ ของวัฒนธรรมลีลาศ จะเห็นการลีลาศเพียงแค่ผู้ชายคู่กับผู้หญิงเพียงเท่านั้น เป็นการครองอำนาจ นำของความ เป็นชายภายใต้แนวคิดของอำนาจชายเป็นใหญ่ ในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาศ จึงเป็นภาพ

แทนความเป็นชายและความเป็นหญิงที่ประกอบสร้างกรอบความรู้ของลีลาศ “ผมเป็นผู้ชายก็ต้องนำผู้หญิงเต้นลีลาศอยู่ดี ไม่ว่าจะเต้นรับจับบ หรือเต้นแข่งครับ”-คุณน็อต (ตัวแทนนักกีฬาลีลาศชาย)

## 2.1 เพศกำเนิดกำหนดสถานะในลีลาศ

การแยกเพศชายและเพศหญิงตามสรีระของร่างกาย เป็นกลไกสำคัญในการกำหนดสถานะในลีลาศ ที่มีต่อการยอมรับตัวบุคคลตามความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม การตกอยู่ภายใต้การผลิตซ้ำบรรทัดฐานรักต่างเพศในสังคมไทย ที่กำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงเท่านั้นถือเป็นความปกติของสังคม การแบ่งแยกเพศกำเนิดกำหนดสถานะในลีลาศ ทั้งผู้หญิง ผู้ชาย และผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศถูกโครงสร้างของความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางเพศสถานะ ที่สามารถบอกได้ถึงความหมายของสิ่งต่าง ๆ และเป็นตัวกำหนดจัดการความประพฤติ และการปฏิบัติต่าง ๆ ในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาศ ดังนั้นเพศกำเนิดจึงกำหนดสถานะในการลีลาศ ทั้งการเข้าพื้นที่ลีลาศด้วยเพศกำเนิดของผู้ชาย และผู้หญิงจึงมีความแตกต่างกัน และการจัดวางบทบาทและหน้าที่ตามเพศกำเนิดอย่างมีเงื่อนไขและวิธีปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมของวัฒนธรรมลีลาศ หรือแม้แต่สถานะทางสังคมในลีลาศที่ผู้ชายเป็นใหญ่ในการครอบครองพื้นที่และทำให้ผู้หญิงตกอยู่ในสถานะรอง และการปฏิเสธความเป็นอื่นที่นอกเหนือจากระบบเพศกำเนิดในการเข้าพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศในสังคมไทย

“ในคลาสที่ผมสอนลีลาศ ก็ต้องมาทวนท่าฟิกเกอร์ก่อนที่จะสอน และทั้งผมและคู่เต้นก็ต้องจำท่าผู้ชายและผู้หญิงให้ได้ เพื่อแทนกันและกันได้ในการสอน-คุณชล(ตัวแทนครู/อาจารย์/ผู้ฝึกสอนลีลาศ)

## 2.2 บทบาทและหน้าที่กำกับวิถีปฏิบัติในขณะลีลาศ

การกำหนดให้ผู้ชายเป็นผู้นำ (Lead) และผู้หญิงเป็นผู้ตาม (Follow) ในการเต้นลีลาศตามลีลาศ ผู้ชายและผู้หญิงต้องคู่กันตามหลัก และ วัฒนธรรมลีลาศ ผู้ชายเป็นฝ่ายเริ่มหรือเป็นผู้นำในขณะที่ผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายยอมกระทำตามในทุกความหมายและการครอบงำอิริยาบถในการแสดงออก ทั้งผู้ชายและผู้หญิงต้องมีบทบาทและหน้าที่กำกับวิถีปฏิบัติในขณะลีลาศ ทำให้เกิดความแตกต่างในพฤติกรรมของชายและหญิงที่แสดงออกในขณะลีลาศ ที่กำหนดความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมและการต่อสู้ต่อรองของอำนาจและความสัมพันธ์ในขณะลีลาศ ทำ

ให้วัฒนธรรมลีลาศเกิดความแตกต่างกันทางความหมายของความเป็นชายและความเป็นหญิง ที่มีผลต่อบทบาทและหน้าที่กำกับวิธีปฏิบัติในขณะลีลาศ และนำไปสู่การการผลิตซ้ำความคิดผู้ชายเหนือกว่าในทุกมิติในขณะเต้นรำ เป็นการครองอำนาจนำโดยความเป็นชาย อย่างสมบูรณ์และพลั๊กความหลากหลายทางเพศเพื่อกีดกัน สร้างความเป็นอื่นให้ออกจากพื้นที่เพื่อให้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของความรู้ันั้นยังคงเป็นวาทกรรมหลัก “Connections” เป็นสิ่งสำคัญในการลีลาศ มันเป็นตัวเชื่อมระหว่างการเข้าคู่กัน และการทำหน้าที่ของใครของมันในการเต้นลีลาศ”-คุณจัด (ตัวแทนผู้บริหารลีลาศ)

ลีลาศ จึงทำให้บุคคลที่เข้ามาในวัฒนธรรมลีลาศ จึงทำตามกลไกทำให้กลายเป็นนักลีลาศอย่างมีระบบด้วยการจัดระเบียบของร่างกายให้จดจ่ออยู่กับการลีลาศ โดยผ่านร่างกายของบุคคลเหล่านั้น โดยผ่านสิ่งที่เรียกว่า “Connections” หรือการติดต่อสื่อสารระหว่างคู่เต้นในขณะเต้นรำ เพื่อให้เกิดการรับรู้ซึ่งกันและกันในการแสดงออกถึงท่าเต้นในแต่ละท่าเปรียบเสมือนจุดเชื่อมโยงการเปลี่ยนท่าเต้น อารมณ์ และความรู้สึกที่เชื่อมถึงกันตลอดระยะเวลาที่เต้นลีลาศอยู่บนฟลอร์ สิ่งนี้เรียกว่า “การเชื่อมต่อ” เพื่อส่งสัญญาณและความหมายของภาษากายที่ส่งผ่านร่างกายของนักลีลาศในพื้นที่ของลีลาศให้ประพฤติและปฏิบัติตามอย่างแยบยล และจุดเชื่อมต่อนี้เองที่ส่งต่อความเป็นชายที่มีอำนาจนำในฐานะ “ผู้นำ” และ “ผู้ตาม” โดยความเป็นหญิงเพื่อสืบทอดอุดมการณ์อัตลักษณ์นักลีลาศของความเป็นชายที่มีอำนาจนำในพื้นที่ของลีลาศให้กลายเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวันที่เข้าร่วมกิจกรรม ดังนั้นการเข้าคู่เต้นลีลาศระหว่างชายและหญิงด้วยการจับมือ ตามฟิกเกอร์หรือท่าทางที่ถูกกำหนดไว้ประกอบกับท่าเต้น ท่วงทำนองของจังหวะเพลงที่บ่งบอกให้ต้องแสดงออกในลักษณะของลีลาศแต่ละประเภททั้งการลีลาศแบบสแตนดาร์ด หรือ การลีลาศแบบละติน อเมริกัน เพื่อให้ตรงตามคุณลักษณะของลีลาศ และผู้ตกอยู่ภายใต้วาทกรรมนักลีลาศที่ต้องกระทำตาม เพื่อให้หลุดพ้นในพื้นที่ในการเต้นลีลาศคู่กัน คือ “การถอดรองเท้าลีลาศ” และออกจากพื้นที่ลีลาศ และจะกลับมาเริ่มต้นใหม่วนเวียนไปไม่รู้จบ

### 2.3 ผู้หญิงในอุดมคติของนักเต้นลีลาศชาย

ผู้หญิงในอุดมคติของนักเต้นลีลาศชายต้องรูปร่างหน้าตาดี สมส่วน วานอนสอน่ายร่างกายแข็งแรง ถือเป็นมาตรฐานสากลในการที่ผู้ชายอยากให้ผู้หญิงเป็นผู้หญิงในอุดมคติในพื้นที่วัฒนธรรม “ลีลาศ” เพราะผู้หญิงที่ตรงตามอุดมคติของผู้ชายของนักเต้นลีลาศชายเป็น “เครื่องมือ” ในการส่งเสริมสถานะและบทบาทหน้าที่ของตนเองถือว่าเป็นการทำหน้าที่ของตนเอง

โดยสมบูรณ์นอกจากการเดินลีลาแล้ว การมีผู้หญิงในอุดมคติมาเป็นคู่เต้นรำ ไม่ว่าจะเป็นการเต้นรำเพื่อเข้าสังคม และการเดินลีลาเพื่อการแข่งขันที่ผู้ชายสามารถอวดคู่เต้นของตนเอง และการครอบครองผู้หญิงในอุดมคติของชายนักเต้นรำที่ผู้ชายคนอื่นๆ ก็อยากครอบครองเป็นคู่เต้นของตนเองเช่นกัน เพราะผู้หญิงที่มีรูปร่างสวยงาม รูปร่างดี หน้าตาดี ว่านอนสอนง่าย และเป็นผู้หญิงที่เป็นผู้ตามที่ดีในการเดินลีลา เป็นผู้หญิงที่มีความรู้ความสามารถด้านการลีลาและมีตำแหน่ง ภูมิหลังที่ดีด้านการลีลา ถือเป็นสิ่งที่ผู้ชายอยากครอบครองมาเป็นคู่เต้นรำมากที่สุด ดังนั้น นักเดินลีลาชายจึงมีสิทธิเหนือกว่าผู้หญิงและมีสิทธิในการเลือกผู้หญิงที่เป็นนักเดินลีลาหญิงได้มากกว่าในวัฒนธรรมลีลา

“ผู้ชายทุกคนอยากได้คู่เต้นรำที่ดี เพอร์เฟกหมดแหละ ลองคิดดูว่ามันจะดีแค่ไหนถ้าได้คู่เต้นที่ดี รูปร่างดี หน้าตามันแต่งกันได้ อาจจะไม่ต้องเก่งที่สุด เพราะมันฝึกกันได้ แต่ต้องโคตรมีระเบียบวินัย และต้องขยันซ้อมมากๆ และต้องเต้นเองให้ได้ทุกก้าว”-คุณเป้ (ตัวแทนนักเดินลีลาชาย)

ผู้หญิงในอุดมคติของนักเดินลีลาชาย ถูกกำหนดให้ต้องมีลักษณะของนักลีลาหญิงที่ตรงตามมาตรฐานของความสวยงามเรื่องรูปร่างที่ควบคู่กับการมีความรู้ของลีลาที่ถูกกำหนดให้กลายเป็นเครื่องมือของการวัดคุณค่าของผู้หญิงลีลาที่จะถูกเลือกให้กลายเป็นผู้หญิงในอุดมคติของชายนักเต้นรำที่อยากได้มาเป็นคู่เต้นในอนาคต และจะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาฝีมือด้านการลีลาของผู้ชายให้เจริญก้าวหน้า ในทักษะด้านการเป็นผู้นำของผู้ชาย และผู้หญิงจะถูกสลับเปลี่ยนคู่เต้นไปเรื่อยๆ เมื่อผู้ชายคู่เต้นนั้นประสบความสำเร็จ และไปเริ่มต้นใหม่กับผู้หญิงที่เหนือกว่าคู่เต้นเดิม

### 3.) การกำหนดระบบชนชั้นทางเพศในสังคม

ระบบทุนนิยมเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดลำดับชนชั้นทางสังคม การยอมรับตัวบุคคลตามความรู้ ความสามารถ และประสิทธิภาพในพื้นที่ “ลีลา” ผ่านการขัดเกลาทางสังคม ที่การแบ่งแยกชนชั้นทางเพศในการลีลาจะถูกแบ่งตามสถานะของความรู้ ความสามารถของประสิทธิภาพของการลีลาของแต่ละบุคคล ไม่ว่าจะเป็นบุคคลผู้นั้นจะเป็นเพศหญิงหรือเพศชาย สถานภาพ บทบาทและหน้าที่ แห่งตนจะเป็นการยอมรับทางสังคม ถ้าบุคคลนั้นเป็นผู้บริหารลีลา ก็จะถูกยอมรับในสถานะที่ได้รับเพราะถูกรับรองด้านความรู้ ความสามารถและประสิทธิภาพลีลา นอกจากนี้การกำหนดระบบชนชั้นทางเพศในสังคมในการกำหนดบุคคลเข้าสู่พื้นที่ลีลาได้ด้วย

การสถานะทางการเงิน จะถูกจัดวางไว้อยู่ในสังคมชั้นสูงของลีลาศ หรือที่เรียกว่าสังคม “ไฮโซ” ภาพสะท้อนถึงลีลาศว่าการลีลาศนั้นเป็นของบุคคลชั้นสูง คนที่มีฐานะถึงจะสามารถเข้าถึงลีลาศได้ เพราะลีลาศนั้นมีค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง จึงเป็นกรอบในการกำหนดระบบชนชั้นทางเพศในสังคมไม่ว่าจะเป็นผู้ชายหรือว่าผู้หญิง

“ลีลาศ เราเห็นได้ว่าเป็นการเดินเข้าคู่ระหว่างชายหญิงเท่านั้น มีความเป็นสากล ไปที่ไหนที่มีลีลาศที่นั่นก็จะมีคนเดินเข้าคู่กัน แต่งกายสุภาพ สวยงามตามงานต่างๆ งานลีลาศที่การปะปา งานลีลาศตามสโมสรก็จะเป็นสังคมลีลาศอีกแบบหนึ่ง แต่พองานลีลาศตามโรงแรมก็จะเป็นสังคมคนละแบบเลย แต่การแต่งตัวก็จัดเต็มแล้ว บางคนอย่างกับตู้เพชรเคลื่อนที่”- คุณแซมมี่ (ตัวแทนนักเต้นอิสระ)

การกำหนดระบบชนชั้นทางเพศในสังคมด้วยการลีลาศนั้นบ่งบอกสถานะของแต่ละบุคคลทั้งเพศชายและเพศหญิงในพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศ ที่แต่ละบุคคลจะเข้าสังคมลีลาศได้นั้นขึ้นอยู่กับฐานะของตนที่จะสามารถเข้าถึงสังคมลีลาศที่มีหลายระดับแบ่งแยกตามความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่ไม่เท่ากัน ถ้าสังคมลีลาศระดับล่างถึงชนชั้นลีลาศกลางการเข้าสังคมลีลาศในการพบปะสังสรรค์ตามงานลีลาศทั่วไป ทั้งร้านอาหารชั้นนำที่มีการขับร้องเพลงลีลาศ วงดนตรีสด และฟลอร์เต้นรำ และสังคมลีลาศระดับกลางถึงระดับสูงก็จะเป็นการจัดงานเต้นรำที่ถูกจัดสถานที่อย่างสวยงาม มีการขายบัตรเพื่อเข้างานลีลาศ มีการจับจองโต๊ะสำหรับไวไฟซึ่งเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักในวงการลีลาศและในสังคมซึ่งงานลีลาศดังกล่าวจะคัดเลือกให้บุคคลใดสมควรเข้าร่วมงานเป็นการกำหนดระบบชนชั้นด้วยเพศในการเข้าสังคม ทั้งผู้ชายและผู้หญิงจะถูกจัดวางให้อยู่ในตำแหน่ง แ่งที่ ของแต่ละบุคคลในการเข้าพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศ

### 3.1 การบ่งบอกสถานะทางสังคมด้วยอุปกรณ์ลีลาศ

ในการเข้าพื้นที่ลีลาศนั้น อุปกรณ์ลีลาศเป็นปัจจัยสำคัญในการบ่งบอกถึงวัฒนธรรม “ลีลาศ” ที่มีลักษณะที่เฉพาะเจาะจงของลีลาศในการให้นิยามและความหมายของการลีลาศ มีคุณลักษณะมีดังนี้ รองเท้าลีลาศ และเครื่องแต่งกายแบบลีลาศที่มีเฉพาะปัจเจกบุคคลที่อยู่ในสังคมของลีลาศเท่านั้นถึงจะสามารถใช้อุปกรณ์ที่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารและมีความหมายได้ว่าการสวมใส่รองเท้าและเครื่องแต่งกายแบบลีลาศนี้ถูกกำหนดไว้ให้อยู่ในการลีลาศแบบประเภทใด และการกำหนดให้ผู้ชายต้องสวมใส่รองเท้าแบบชนิดใดการเข้าสู่ลีลาศ



ประเภทใด ควบคู่กับการแต่งกายตามลักษณะของการลีลาศประเภทใด การตีกรอบในการกำหนดเครื่องคุณสมบัติของการลีลาศผ่านอุปกรณ์ลีลาศ และเป็นการบ่งบอกถึงสถานะทางสังคมในการเข้าถึงอุปกรณ์ลีลาศตามฐานะของผู้ครอบครองทรัพยากร สินค้า และการบริการของปัจเจกบุคคลที่ต้องการจับจองและเป็นเจ้าของอุปกรณ์ลีลาศ ดังนั้นเงินจึงเป็นปัจจัยในการเข้าถึงทรัพยากรเหล่านั้นได้ ไม่เพียงเท่านั้นยังรวมไปถึง ตัวบุคคลด้วย ไม่ว่าจะเป็นผู้ชาย หรือ ผู้หญิง ล้วนเป็นอุปกรณ์ในการทำให้ลีลาศยังดำรงอยู่อย่างเป็นมาตรฐาน

“รองเท้าลีลาศที่ดีต้องเป็นของยี่ห้อซูเปอร์เบอร์เดนซ์ ,อินเตอร์แดนซ์, เลโรซ มีรองเท้าดีเหมือนมีชัยไปกว่าครึ่ง ส่วนราคา 4,500-6,500 บาท แต่บาลานซ์ดี เพราะรองเท้าลีลาศที่สั่งตัดในไทยไม่ค่อยซับพอร์ดเท่าอะ” -คุณสววย (ตัวแทนนักลีลาศหญิง)

ดังนั้นการแสดงออกถึงสถานะจึงผ่านตัวบุคคลในการใช้อุปกรณ์ลีลาศ คือ การใช้รองเท้าลีลาศที่มียี่ห้อชั้นนำของวงการลีลาศของทั้งผู้ชายและผู้หญิงยังรองเท้าที่มาจากประเทศอังกฤษ รองเท้าที่นักลีลาศที่เป็นบุคคลชั้นนำของลีลาศโลกนำมาสวมใส่ก็จะเป็นเครื่องหมายที่รับรองว่าสิ่งนั้นมีคุณภาพ และผู้ที่นำมาสวมใส่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้นำแฟชั่น หรือใช้ของมีชื่อเสียงได้ต้องมีฐานะทางสังคมที่ไม่ธรรมดาต่างจาก นักลีลาศใช้รองเท้ามือสอง หรือรองเท้าที่สั่งตัดจากแบรนด์ของไทย ไม่มียี่ห้อ ไม่มีราคา หรือการสั่งสินค้านำมาใช้งาน และการสวมเครื่องแบบลีลาศสากล ในการตัดชุดเพื่อนำมาใช้ในการลีลาศไม่ว่าจะเป็นผู้ชาย หรือ ผู้หญิง การที่มีชุดจากการออกแบบและสั่งทำจะทำให้บุคคลผู้นั้นดูดีมีรสนิยม มากกว่าบุคคลที่สั่งซื้อชุดสำเร็จตามท้องตลาด เพราะด้วยเครื่องแบบของลีลาศนั้นมีราคาแพง ไม่ว่าจะเป็นเครื่องแบบที่ใช้ออกกำลังกายลีลาศเพื่อเข้าสู่สังคม หรือเครื่องแบบลีลาศเพื่อการแข่งขัน จะมีความแตกต่างกันในรายละเอียดเรื่องการใช้วัสดุในการตกแต่ง เพื่อให้เครื่องแบบเหล่านั้นมีคุณค่าและมีราคาแพง เพื่อบ่งบอกถึงฐานะและรสนิยมในการเลือกใช้ชีวิตและอุปกรณ์ลีลาศ และการแสดงออกถึงการเลือกประเภทการลีลาศประเภทสแตนดาร์ดและประเภทละติน อเมริกัน จึงเป็นตัวกำหนดคุณสมบัติของบุคคลในการเข้าสู่สังคมลีลาศ

### 3.2 การควบคุมบุคคลด้วยเพศให้มีระดับในการเต้นลีลาศ

กลไกสำคัญในการควบคุมบุคคลด้วยเพศให้มีระดับในการเต้นลีลาศ คือ การกำหนดตามเพศของ “ผู้ชาย” และ “ผู้หญิง” ในการเข้าสู่สังคมลีลาศด้วยการแยกเพศชายและเพศ

หญิงตามสรีระทางร่างกายเพื่อควบคุมการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะสามารถลีลาศได้ต้องยอมรับในระบบเพศที่แยกออกเป็น 2 เพศ และการบ่งบอกถึงสถานะของตนเอง ด้วยผู้ชายถูกกำหนดให้เป็น “ผู้นำ” และผู้หญิงเป็น “ผู้ตาม” ในทุกมิติของการลีลาศตั้งแต่การเตรียมลีลาศ ก่อนการลีลาศ ขณะลีลาศ และหลังลีลาศ ตั้งแต่การเดินเข้าพื้นที่ลีลาศจนถึงการสิ้นสุดการลีลาศในการออกจากพื้นที่ลีลาศ ซึ่งการจัดวางบทบาทและหน้าที่ตามเพศกำเนิดอย่างมีเงื่อนไขและวิธีปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมของวัฒนธรรมลีลาศ และเข้าสู่ภาวะปกติของปัจเจกบุคคลนั้น ลีลาศจึงเปรียบเสมือนพื้นที่ของการกำหนดด้วยระบบเพศ การถูกควบคุมด้วยเพศจึงเป็นมาตรฐานลีลาศ เพราะการลีลาศยังกำหนดระดับของปัจเจกบุคคลในการเข้าพื้นที่ของปัจเจกบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่เป็นนักลีลาศไม่ว่าจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงจะมีสถานะเป็นเครื่องมือบ่งบอกถึงตำแหน่ง แ่งที่ในสังคมของลีลาศจากปัจเจกบุคคลนั้นด้วยเขาเป็นใคร ทำอะไร มีตำแหน่งในวงการลีลาศหรือไม่ มีผลงานในระดับไหน และมีภูมิหลังอย่างไร และการที่บุคคลใดมีชื่อเสียงในวงการลีลาศโดยเฉพาะผู้ชายย่อมมีสถานะและการเป็นที่ยอมรับมากกว่าผู้หญิง เพราะผู้ชายจะได้รับซึ่งโอกาสในด้านลีลาศ ไม่ว่าจะเป็นการได้รับตำแหน่งผู้บริหารลีลาศ ผู้ฝึกสอนลีลาศ การได้รับจ้างอาชีพคู่เต้นรำ ทั้งทางด้านการออกงานสังคม และการแข่งขันลีลาศ ซึ่งในสังคมในลีลาศที่ผู้ชายเป็นใหญ่ในการครอบครองพื้นที่และทำให้ผู้หญิงตกเป็นสถานะรอง ในขณะที่ผู้หญิงก็ต้องต่อสู้ต่อรองกับโอกาสที่จะได้รับจากความรู้และความสามารถเพื่อให้เป็นที่ยอมรับรองรองมาจากผู้ชาย “ผมนอกจากจะเต้นแข่งแล้ว ยังมีงานสอน และมีจ๊อบเต้นรำด้วยครับ ผมมีคู่เต้นมากกว่า 1 คน ทั้งคู่เต้นจริง คู่จ๊อบออกงาน และคู่ที่สอนในคลาสลีลาศ”-คุณณัฐพล (ตัวแทนนักลีลาศชาย)

เป็นความแตกต่างระหว่างผู้ชายและผู้หญิงที่สังคมชายเป็นใหญ่และการครองอำนาจนำของความ เป็นชายในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาศที่ผู้หญิงตกเป็นสถานะรองในสังคม เพราะผู้ชายนักลีลาศ นอกจากจะมีข้อได้เปรียบในทุกด้านของลีลาศแล้ว แม้แต่ผู้หญิงในพื้นที่ลีลาศเองก็ยอมตกเป็นเบี้ยล่างทั้งด้วยความสมัครใจและความจำยอม เพราะด้วยจำนวนผู้หญิงนักลีลาศไม่ว่าจะอยู่ช่วงอายุ ไหน หรือสถานะทางลีลาศเป็นอย่างไรก็ตาม ถ้าตกอยู่ภายใต้ความรู้ลีลาศก็ยอมต้องมีคู่เต้น แม้จะต้องใช้คู่เต้นร่วมกันแต่อยู่คนละสถานะของลีลาศก็ตาม ย่อมดีกว่าการไม่มีคู่เป็นของตัวเอง ซึ่งอยู่กับการจัดสรรเวลาของผู้ชายนักลีลาศที่จะกลับมาเข้าคู่กันได้เมื่อไหร่

### 3.3 การแบ่งชนชั้นด้วยเพศ จากระดับความรู้และความสามารถที่ถูกยอมรับในวงการลีลาศ

การกำหนดสถานะของผู้คนในพื้นที่ลีลาศเพื่อกำหนดบทบาทและหน้าที่ในการแสดงออกของแต่ละบุคคลตามระดับความรู้และความสามารถของบุคคลในการลีลาศนั้นที่เป็นที่ยอมรับในสังคมลีลาศ ด้วยการแบ่งชนชั้นด้วยเพศ เช่น นักลีลาศชายและนักลีลาศหญิง มีตำแหน่งเป็นนักลีลาศระดับชั้นนำของไทย มีต้นสังกัด มีผลงานการันตีในการแข่งขันทั้งในประเทศและต่างประเทศ จึงถูกยอมรับและเป็นที่รู้จักในวงการลีลาศว่ามีความรู้ความสามารถด้านลีลาศอย่างแน่นอน และเมื่อทั้งคู่จะเปิดคลาสสอนลีลาศก็จะสามารถใช้ตำแหน่งและชื่อเสียงของตนเองในการสร้างโอกาสของการเปิดคลาสสอนนั้นได้ เมื่อลงเรียนแล้วก็จะมีความรู้ความสามารถด้านลีลาศเหมือนอย่างทั้งบ้างก็ได้ และการสอนลีลาศผู้นำคลาสเรียนนั้นก็จะเป็นผู้ชาย และผู้หญิงก็ต้องเป็นผู้ตามในการเป็นต้นแบบให้กับผู้ชายเพื่อให้ผู้เรียนเห็นภาพและเกิดการจดจำวิธีการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการทำกิจกรรมร่วมกันในกลุ่มสังคมของลีลาศ และการปฏิบัติกิจกรรมจะดำเนินตามแบบแผนของการแบ่งชนชั้นด้วยเพศต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

“ลีลาศ สำหรับผมผมคิดว่ามันยากนะ ผมก็ลีลาศทำตามที่อาจารย์สอน พอรู้ตัวอีกทีก็ลีลาศได้เฉยเลย แถมตอนสอบนี้ทำผมเหนื่อยเลยครับ ผู้หญิงมาขอให้ผมเป็นคู่สอบเกือบ 10 คนเลยครับ”-คุณอาร์ม (ตัวแทนนิสิตนักศึกษา)

จากการยอมรับในความรู้และความสามารถของปัจเจกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่แตกต่างกันจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลย่อมมีสิ่งที่พิเศษที่แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิง แต่ในวัฒนธรรมลีลาศที่สังคมชายเป็นใหญ่ผู้ชายจะมีอำนาจและครอบครองความเป็นผู้นำได้อย่างชอบธรรม เพราะการกำหนดในการถ่ายทอดความรู้ของนักลีลาศชายจะมีมากกว่าผู้หญิงนักลีลาศเพราะด้วยบทบาทและหน้าที่ของการเป็นผู้นำ และผู้ตามในขณะเดียวกัน เพราะผู้ชายนักลีลาศต้องรับผิดชอบในท่าทาง (ฟิสิกส์) ของตนเองแล้ว ยังต้องนำทิศทางให้ผู้หญิงคู่ลีลาศ และยังต้องจดจำท่าทางของผู้หญิง เพราะต้องนำให้ถูกทิศทางและเข้ากับจังหวะเพลงในท่าทางที่ถูกต้องนั่นเอง

#### 4). การยอมรับด้านเพศเพื่อเข้าถึงพื้นที่ลีลาศ

การเลือกวิธีปฏิบัติกับกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศถูกกดดันให้เป็นอื่นเพื่อการดำรงอยู่ของวาทกรรม “ลีลาศ” ที่ตกอยู่ภายใต้บรรทัดฐานทางเพศในการที่ผู้ชายต้องคู่กับ

ผู้หญิงเท่านั้นถือเป็นความปกติของสังคม และวาทกรรมลีลาศ คือการที่ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงเท่านั้นในการลีลาศเป็นมาตรฐานให้กลายเป็นวัฒนธรรมโดยผ่านกระบวนการภาคปฏิบัติการทางสังคมทำให้เกิดการยอมรับด้านเพศในการเข้าพื้นที่ พื้นที่ที่มีการคู่กันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง และการพลัดสิ่งอื่นที่แตกต่างจากมาตรฐานสากลของความหลากหลายทางเพศไม่ได้รับโอกาสในการเข้าถึงพื้นที่ “ลีลาศ”

“ถ้าพูดถึงลีลาศ นึกถึงอาจารย์บุญเลิศ ลีลาศ หรือรายการลีลาศสมัยก่อนไม่รู้เดี๋ยวนี้ยังมีไหมนะ และลีลาศในสมัยก่อนเป็นการจับคู่หาคู่ของชนชั้นสูงอย่างเจ้านาย ในลูกหลานเขา การดูตัวด้วยการจัดงานลีลาศ เปิดบ้านเพื่อมาแนะนำตัวให้รู้จักกัน ไทยเรารับเอาวัฒนธรรมบ้านเมืองเขามา ใช้ของเราเสียที่ไหนแล้ว”-คุณแม่หงส์ฟ้า (ตัวแทนผู้บริหาร)

#### 4.1 การยอมรับให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงในการเต้นลีลาศ

การยอมรับและพร้อมที่จะปฏิบัติตามทั้งตัวบุคคลและสังคมเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในพื้นที่ของสังคมลีลาศ ด้วยการกำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงเท่านั้นถือเป็นความปกติของลีลาศซึ่งการยอมรับนี้เป็นบรรทัดฐานที่ปฏิบัติและสืบทอดต่อกันมาตามยุคตามสมัยแม้กาลเวลาจะเปลี่ยนไปแต่อำนาจและความรู้เรื่องลีลาศยังคงอยู่เพราะการได้รับการยอมรับจากปัจเจกบุคคลและสังคมที่ขับเคลื่อนผ่านตัวบุคคลเพื่อแสดงออกอัตลักษณ์ของลีลาศให้เป็นมาตรฐานและค่านิยมในการปฏิบัติตามหน้าที่และการแสดงพฤติกรรมตามสถานภาพตามเพศลีลาศ จึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการมีความสัมพันธ์กันซึ่งกันและกันของคู่เต้นด้วยกัน ทั้งผู้ชาย และผู้หญิง ผู้ที่เข้ามาในพื้นที่ทุกคนจึงต้องยอมรับในเงื่อนไขอย่างไม่มีคำถามและปฏิบัติตามอย่างเดียว ผู้ชายนักลีลาศจึงถูกกำหนดให้เป็นผู้นำ และผู้หญิงจึงถูกกำหนดให้เป็นผู้ตาม โดยมีการเชื่อมโยงหรือจุดศูนย์กลางของทั้งคู่คือ คู่มือ ตำรา กฎระเบียบข้อบังคับของการลีลาศในแต่ละระดับลีลาศระดับขั้นพื้นฐาน ลีลาศขั้นกลาง และลีลาศขั้นสูง ที่จะมีท่าทางหรือฟิสิกเกอร์ในแต่ละจังหวะเพลงเป็นตัวนำหรือสื่อกลางในการขับเคลื่อนที่ทำให้เกิดลีลาศโดยการทำงานผ่านร่างกายของบุคคลเหล่านั้นในขณะลีลาศ และการที่สังคมสะท้อนให้เห็นว่าลีลาศนั้น ผู้ชายนักเต้นรำเป็น “สุภาพบุรุษ” และผู้หญิงคือ “เลดี้” ผู้หญิงต้องได้รับเกียรติจากผู้ชายมาเป็นอันดับแรกในการดูแลเมื่อลีลาศ เป็นมารยาททางสังคมขั้นพื้นฐานของวัฒนธรรมลีลาศที่ผู้ชายเป็นผู้นำและผู้หญิงเป็นผู้ตาม “ผู้ชายในลีลาศต้องเป็น ‘สุภาพบุรุษ’ คือผู้ชายต้องเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมลีลาศและ

ผู้หญิงก็ต้องเป็นฝ่ายตาม “เลดี้” เหมือนเจ้าชายกับเจ้าหญิงที่เต้นรำอยู่ในฟลอร์”-คุณพีรพล (ตัวแทนผู้บริหารลิลาศ)

การลิลาศจึงเปรียบเสมือนเทพนิยายที่ผู้ชายและผู้หญิงมาพบเจอกันในการลิลาศ จึงเห็นได้ว่าการยึดครองพื้นที่ชายเป็นใหญ่ในสังคมไทยและสังคมลิลาศให้ยังคงอยู่ ดังนั้นลิลาศจึงเป็นพื้นที่ที่มีแค่ผู้ชายและผู้หญิงในการทำกิจกรรมในการเต้นลิลาศ ทั้งการเต้นลิลาศเพื่อเข้าสังคม การออกกำลังกาย การเต้นลิลาศเพื่อการแข่งขัน ถูกกำหนดกฎเกณฑ์ให้อยู่ภายใต้ความรู้ในการลิลาศแบบตะวันตก การถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ถูกกำหนดมาเพื่อให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงเท่านั้น จึงถือเป็นบทบาทและหน้าที่ที่ทั้งผู้ชายและผู้หญิงไม่สามารถจะปฏิเสธได้เมื่อต้องอยู่ในพื้นที่ของวัฒนธรรม “ลิลาศ”

#### 4.2 การยอมรับตามเพศกำเนิดที่กำหนดสถานะในการเต้นลิลาศในการเข้าพื้นที่ลิลาศ

การคิดแบบคู่ตรงข้ามกัน เพื่อจัดระบบระเบียบและกำหนดตำแหน่งต่างๆ เพื่อย่อยต่อการควบคุมปัจเจกบุคคลและสังคมให้อยู่ในบรรทัดฐานเดียวกัน ซึ่งการยอมรับตามเพศกำเนิดที่กำหนดสถานะในการเต้นลิลาศในการเข้าพื้นที่ของวัฒนธรรมลิลาศได้นั้นจึงต้องมีระเบียบวินัยและการลงโทษเพื่อควบคุมบุคคลให้อยู่ในกรอบที่ถูกจัดวางเอาไว้อย่างมีระบบ ระบบนั้นคือ ระบบเพศในลิลาศที่มีอยู่แค่ 2 เพศ เท่านั้น เพศที่เกิดจากธรรมชาติโดยกำเนิดทั้งผู้ชายและผู้หญิงเพียงเท่านั้น สิ่งที่อยู่นอกเหนือจากกรอบของการปฏิบัตินี้จะถูกผลักออกและไม่สามารถเข้ากับวัฒนธรรมของลิลาศได้ จะทำให้การยอมรับค่านิยมแบบหนึ่งเดียวกันนั้นถูกแบ่งแยกและไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน การแปลกแยกและไม่เป็นปึกตินั้นทำให้ยากต่อการควบคุมบุคคลจำนวนมากที่อยู่ในพื้นที่วัฒนธรรมของลิลาศ และความเป็นมาตรฐานนี้ทำให้เกิดการกีดกันความหลากหลายทางเพศออกจากวัฒนธรรมลิลาศ และการเข้าพื้นที่ลิลาศด้วยเพศกำเนิดของผู้ชาย และผู้หญิงจึงมีความแตกต่างกัน ด้วยการจัดวางบทบาทและหน้าที่ตามเพศกำเนิดไว้อย่างมีเงื่อนไขและวิธีปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย “ถ้าเต้นลิลาศฉันเป็นอะไรก็ได้คะ เป็นผู้ชายก็ได้ เต้นเป็นผู้หญิงก็ได้ถ้าฉันจะเต้น จะเต้นรับจ๊อบก็เต้นได้ไม่ต่างกันแค่เปลี่ยนชุดเปลี่ยนรองเท้าแล้วลงไปเต้นคะ”-คุณนิกกี้ (ตัวแทนนักลิลาศเพศวิถีที่มีความหลากหลายทางเพศ)

วัฒนธรรมลิลาศจึงสะท้อนผ่านสังคมในการแสดงออกของลิลาศแบบคู่ชายหญิงบนพื้นฟลอร์ลิลาศ หรือสถานที่ที่ถูกจัดวางไว้อย่างเป็นระบบ การที่ผู้ชายกับผู้ชายลิลาศด้วยกันจึงเป็นเรื่องแปลกประหลาดในวัฒนธรรมลิลาศที่ถูกกำหนดให้ลิลาศต้องเป็นการเข้าคู่กันระหว่าง



ผู้ชายและผู้หญิงเท่านั้น หรือการลีลาศระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิงด้วยกันโดยที่ผู้หญิงคนใดคนหนึ่ง ต้องลีลาศเป็นผู้ชายและสวมบทบาทเป็นผู้นำ และคู่ลีลาศที่เป็นผู้หญิงต้องเป็นผู้ตาม เพราะในพื้นที่ลีลาศผู้หญิงที่เต้นลีลาศมีจำนวนมากกว่าผู้ชาย การจับคู่กันจึงเป็นเรื่องที่สามารถทำได้ แต่จะไม่ปรากฏในฟลอร์เต้นรำที่ให้ผู้ชายกับผู้ชายเต้นด้วยกันในการจัดงานนั้น การลีลาศแบบผู้ชายกับผู้ชายจะถูกกำหนดให้เป็นการจัดขึ้นเป็นกรณีพิเศษของการจัดงานลีลาศในรายการโชว์ หรือรายการแข่งขันบางรายการเพียงเท่านั้น และไม่ได้ถูกกำหนดให้จัดได้ทุกงานของลีลาศ ซึ่งรายการดังกล่าวนี้ถูกเรียกว่า M2M (Male to Male) เป็นการลีลาศผู้ชายลีลาศกับผู้ชายได้ แต่ถูกกำหนดให้ผู้ชายที่เลือกเป็นผู้หญิงหรือผู้ตามนั้น ต้องแต่งกายแบบผู้หญิง สวมบทบาทเป็นผู้หญิง จึงจะสามารถเข้าร่วมรายการดังกล่าวได้ “ในการเต้นลีลาศ ต้องคอยผู้จัดงานว่าจะมีรายการให้พวกหนูหรือเปล่า ถ้ามีรายการ M2M (Male to Male) พวกหนูก็ได้เต้น ถ้าไม่มีพวกหนูก็อด ก็ไม่เข้าใจว่าจะลักปิดลักเปิดทำไม ทำไมไม่เปิดโอเพ่นท์ ให้มันสนุกสนานไป” -คุณเอกกี้ (ตัวแทนนักลีลาศเพศวิถีที่มีความหลากหลายทางเพศ)

การศึกษาบริบทวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” ของสังคมไทยในชั้นระยะก่อนเริ่มการวิจัยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสะท้อนให้เห็นถึงบริบทวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” ของสังคมไทยที่มาจากโครงสร้างทางเพศและกฎ กติกา และข้อบังคับเรื่องการแบ่งแยกเพศลีลาศที่ส่งผลให้กลุ่มบุคคลที่อยู่ในบริบทวัฒนธรรมลีลาศกลายเป็นเครื่องมือสืบทอดวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านกิจกรรม “ลีลาศ” สู่สังคมไทยให้เกิดเป็นภาพจำของลีลาศที่กำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงในการทำกิจกรรมทำให้กลุ่มบุคคลถูกตอกอยู่ภายใต้อำนาจและความรู้ของลีลาศและความรู้กระแสหลักตามแนวคิดบรรทัดฐานรักต่างเพศที่สังคมยอมรับของการที่ผู้หญิงและผู้ชายต้องคู่กันถือเป็นความปกติของสังคม การดำรงอยู่ของวาทกรรมลีลาศที่กำหนดด้วยเพศกำเนิดจากความรู้ดังกล่าวจัดกระทำให้อัตลักษณ์ทางเพศกลายเป็นอื่นในพื้นที่ลีลาศ และถูกเบียดขับกดทับจากอำนาจและความรู้ที่เกิดจากผู้ใช้อำนาจและความรู้ต้องประพฤติและปฏิบัติตาม โดยการกระทำผ่านร่างกายของบุคคลให้กลายเป็นผู้สืบทอดอำนาจของความรู้ลีลาศเพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมลีลาศแบบสากลนิยม

ดังนั้นความเท่าเทียมทางเพศเกิดขึ้นได้ในลีลาศ และเพื่อให้ลีลาศเป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทยโดยเยาวชนคนรุ่นใหม่เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศและขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศโดยเยาวชนสู่สังคม เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการสะท้อนการศึกษาบริบท

วัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลี้ลาศ” ในสังคมไทย เพื่อนำมาขับเคลื่อนสร้างแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่ “ลี้ลาศ” โดยเยาวชน

จากการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์บริบทวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลี้ลาศ” ของสังคมไทยในระยะก่อนเริ่มการวิจัย พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสะท้อนให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของโครงสร้างทางเพศที่ฝังแน่นผ่านกฎ กติกา และข้อบังคับในการแบ่งแยกเพศทางลี้ลาศ โดยเฉพาะการกำหนดคู่เต้นที่ยึดโยงกับแนวคิดบรรทัดฐานรักต่างเพศ ซึ่งมองว่าการที่ผู้ชายเต้นคู่กับผู้หญิงเป็นความปกติและถูกต้องตามวัฒนธรรม

ด้วยเหตุนี้ พื้นที่ลี้ลาศในสังคมไทยจึงกลายเป็นเครื่องมือในการสืบทอดวัฒนธรรมความไม่เท่าเทียมทางเพศ ผ่านการผลิตซ้ำของอำนาจและความรู้ของลี้ลาศ ที่ทำให้กลุ่มบุคคลในวงการลี้ลาศต้องปฏิบัติตามบทบาทที่ถูกกำหนดไว้ตามเพศกำเนิด โดยไม่เปิดโอกาสให้หลากหลายทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศอื่น ๆ ได้มีพื้นที่ในการแสดงออก จึงส่งผลให้ผู้ที่มีอัตลักษณ์ทางเพศที่แตกต่างถูกเบียดขับ กดทับ และกลายเป็น “อื่น” ในพื้นที่นี้

วาทกรรมลี้ลาศที่เน้นการดำรงอยู่ของบทบาททางเพศแบบตายตัว ยังสะท้อนถึงอำนาจและความรู้ที่ถูกจัดวางโดยผู้มีอำนาจ ซึ่งใช้อำนาจและความรู้ของลี้ลาศมาจัดกระทำผ่านร่างกายของผู้ฝึกปฏิบัติในฐานะผู้สืบทอดวัฒนธรรมลี้ลาศตามแบบสากลนิยม โดยไม่ตั้งคำถามต่อความรู้เหล่านั้น เพื่อให้ลี้ลาศเป็นพื้นที่ส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทยได้อย่างแท้จริง จึงจำเป็นต้องเปิดพื้นที่ให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้เข้ามามีบทบาทในฐานะผู้สร้างและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง ผ่านการพัฒนากิจกรรมลี้ลาศที่ไม่ยึดติดกับบรรทัดฐานทางเพศแบบเดิม แต่เปิดรับอัตลักษณ์ที่หลากหลาย

ดังนั้นกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชนในฐานะผู้วิจัยร่วมกันออกแบบกิจกรรม จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ที่ท้าทายต่ออำนาจเดิม และส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ลี้ลาศให้เป็นพื้นที่ของความเท่าเทียมทางเพศได้อย่างแท้จริง วงจรการวิจัยที่พัฒนาโดยเยาวชนจึงมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมลี้ลาศในสังคมไทย โดยมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้วิจัยในการดำเนินการวิจัย ได้แก่ เยาวชนชาย เยาวชนหญิง เยาวชนที่มีเพศหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย เยาวชนที่มีเพศหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง และผู้วิจัยกับผู้ช่วยวิจัย รวม 14 คน เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาลี้ลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลี้ลาศ” โดยเยาวชน ในการปฏิบัติเพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาลี้ลาศดังกล่าวนี้ โดยดำเนินการในระยะต่อไป

## **ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชนเพื่อส่งเสริม “ลีสลาศ” ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ**

การดำเนินการวิจัยในระยะนี้ มี 2 วงจรโดยมีจุดมุ่งหมายส่งเสริม “ลีสลาศ” ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการขับเคลื่อนโดยเยาวชน ดังนี้

### **วงจรที่ 1 การสร้างแนวทางการพัฒนา “ลีสลาศ” ให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชน**

การวิพากษ์การสร้างแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่ “ลีสลาศ” โดยเยาวชน ผ่านการวิจัยปฏิบัติการแบบกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยพลังเยาวชนร่วมกัน เพื่อให้เยาวชนได้ตระหนักรู้เกิดการคิดเชิงวิพากษ์ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการสะท้อนตนเองจากการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันร่วมคิดร่วมสร้างร่วมวางแผนการทํากิจกรรมจากการคลี่ให้เห็นถึงปัญหาที่ทำให้กลุ่มคนในพื้นที่ลีสลาศตกอยู่ภายใต้โครงสร้างการกำหนดเพศและกฎของลีสลาศ ที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันวางแผนเพื่อให้เป็นแนวทางการพัฒนาลีสลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีสลาศ” โดยเยาวชน ดังต่อไปนี้

### **ขั้นการวางแผน Plan เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาลีสลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีสลาศ” โดยเยาวชน**

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ลงความเห็นว่ จากการศึกษาระดับ Pre-plan ทุกคนลงความเห็นว่ เพราะโครงสร้างของลีสลาศด้วยเพศทำให้บุคคลในพื้นที่ลีสลาศนั้นต้องปฏิบัติตามกฎ กติกา ข้อบังคับ ที่กำหนดด้วยเพศในการดำเนินวิถีชีวิตในลีสลาศให้กลายเป็นวัฒนธรรมที่ยึดถือและปฏิบัติกันมาจากโครงสร้างดังกล่าว และเพื่อสร้างแนวทางการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศจึงต้องมีการปรับโครงสร้างของลีสลาศก่อนลงมือปฏิบัติการเพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาลีสลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศเพื่อนำไปสู่การวิพากษ์ความหมายความเท่าเทียมทางเพศในวัฒนธรรมลีสลาศโดยเยาวชน โดยมีเยาวชนกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ แก่ เยาวชนชาย เยาวชนหญิง เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย เยาวชนนัก เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศกำเนิดเป็นหญิง และผู้วิจัยกับผู้ช่วยวิจัยอันเกิดจากการมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นสะท้อนให้เห็นถึง ประเด็นปัญหาเกิดจากความไม่เท่าเทียมทาง

เพศในลีลาที่ส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางเพศต่อสิทธิและโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรม ลีลาที่การกำหนดแบ่งแยกเพศในวัฒนธรรมลีลา ที่มีแต่ชายจริงหญิงแท้เท่านั้นในการเข้าร่วม กิจกรรม และทำให้เกิดการกีดกันความหลากหลายทางเพศ ในการเข้าร่วมกิจกรรมลีลา และแม้ กระทั่งผู้ชาย และผู้หญิงเองก็ตาม ซึ่งทั้งหมดต่างเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของการส่งเสริมความ เท่าเทียมทางเพศในวัฒนธรรมลีลาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้กลายเป็นลีลาเพื่อสร้างความเท่า เทียมทางเพศในสังคมไทย

การรวมกลุ่มเพื่อเสริมพลังเยาวชนโดยมีเยาวชนกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อันเกิดจากการ มีส่วนร่วมในการเสริมพลังเพื่อก่อให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมจากกลุ่มเยาวชน ได้แก่ เยาวชนชาย เยาวชนหญิง และเยาวชนนักลีลาที่มีความหลากหลายทางเพศ เพื่อระดมความคิดในการเสริม พลังเยาวชนเพื่อผลักดันให้ลีลาเป็นวัฒนธรรมที่ส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศใน สังคมไทย จากการทำกิจกรรมโดยใช้ลีลาเป็นเครื่องมือในการทำกิจกรรมกลุ่มเพื่อเสริมพลังโดย เยาวชนเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการเสริมพลังโดยเยาวชนนักลีลาไปสู่สังคม เพื่อให้เป็นภาพสะท้อน ของพลังเยาวชนรุ่นใหม่ที่ขับเคลื่อนเสริมแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศในวัฒนธรรมลีลา เพื่อเปิด พื้นที่เปิดกว้างให้กลุ่มความหลากหลายทางเพศเข้าถึงการเต้นลีลา และการทำกิจกรรมลีลาได้ โดยไม่ถูกกีดกันทางเพศและได้รับสิทธิและโอกาสในการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันในสังคมลีลา และสังคมไทย

อย่างไรก็ตามผู้มีส่วนได้ส่วนเสียก่อนที่จะลงมือปฏิบัติการได้นั้นจะต้องมีความรู้ความ เข้าใจ และการตระหนักรู้ถึงภูมิหลังของลีลาที่มีการมีอยู่ของความรู้ ความสัมพันธ์ของผู้มีอำนาจ หรือใครที่เป็นผู้นำเพื่อขยายขอบเขตของลีลาให้ยังคงอยู่ถึงปัจจุบัน และการส่งต่อผลลัพธ์ที่ สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์นักลีลาในกระบวนการทำให้สืบทอดระบบวิธีคิดและวิถีปฏิบัติที่ทำให้ กลายเป็นนักลีลาโดยที่พวกเขาเหล่านั้นไม่รู้ตัว และสืบทอดส่งต่อวัฒนธรรมลีลาทั้งการเรียน การสอน และการปฏิบัติตามรูปแบบแผนที่ปฏิบัติกันมา ทั้งที่ปัจจุบัน ลีลาควมมีวิธีคิดและวิถีปฏิบัติ และรูปแบบวิธีการเต้นลีลาที่มีความแตกต่างหลากหลายจากลีลาดั้งเดิมเป็นอย่างมาก จากการ เต้นลีลาเพื่อการพบปะสังสรรค์กันในงานรื่นเริงต่างๆ หรือการเต้นลีลาเพื่อเข้าสังคม จนกลาย มาเป็นการเต้นลีลาเพื่อการแข่งขัน และการแข่งขันลีลาได้ถูกบรรจุในการแข่งขันลีลาในระดับ ซีเกมส์ในเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งลีลายังมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการเต้น ลวดลาย ท่าทางให้ทันสมัยตามกระแสของโลกและการแต่งกายแบบลีลาซึ่งกลายมาเป็นแฟชั่นระดับโลก และแฟชั่นของนักร่อนระดับโลกด้วย

การรวมกลุ่มเพื่อเสริมพลังโดยเยาวชนจึงต้องเสริมพลังภายในตนเองให้ได้เสียก่อน ต้องมีความเชื่อมั่นในตนเอง ตระหนักถึงสิ่งที่ตนเองต้องการที่จะทำอะไรก่อนเป็นอันดับแรก และการจะทำให้เกิดสิ่งที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องการจะทำให้เกิดขึ้นในสังคมขึ้นได้นั้น ทุกคนต้องยืนหยัดเพื่อต่อสู้ต่อรอกับสิ่งที่เรียกว่า “ความปกติ” หรือ “ความเป็นสากลนิยม” ที่ทำให้วัฒนธรรมลีลาคนนั้นดำรงอยู่อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้นการจะเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมลีลาคนอย่างทันทีทันใดนั้น ไม่สามารถทำได้ในเวลาอันรวดเร็ว เพราะวัฒนธรรมลีลาคนยังใช้เวลานานนับ 1000 กว่าปีจนมาถึงปัจจุบันได้ การจะเปลี่ยนแปลงหรือสลายกรอบเดิมของความรู้ลีลาคนนั้น คือการทำลายขนบธรรมเนียมดั้งเดิมที่เริ่มก่อตัวมาซึ่งการจะทำให้เกิดการยอมรับจากสังคมก็ยากและตั้งคำถามถึงการเปลี่ยนแปลงรากฐานของวัฒนธรรมลีลาคนได้อย่างไร แล้วถ้าเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมแล้วได้อะไรจากการเปลี่ยนแปลงนั้น เพราะสิ่งที่วัฒนธรรมสั่งสมมาตั้งแต่อดีตคือระเบียบวิธีคิดที่ผูกติดยึดโยงกับอำนาจและความสัมพันธ์ของผู้คน และความสัมพันธ์และอำนาจนั้นกระจายอยู่ทั่วทุกมุมโลก จากสมาชิกในวัฒนธรรมลีลาคนที่เป็นเจ้าของเดิม ผู้สืบทอดวัฒนธรรมลีลาคนทั้งทางตรง และทางอ้อมตามตำแหน่ง แห่งที่ของแต่ละบุคคลจนกลายเป็นอัตลักษณ์นักลีลาคนที่ไม่ว่าใครก็สามารถรับรู้ได้ด้วยสัญลักษณ์ หรือสัญลักษณ์ที่บ่งบอกว่านี่คือ “ลีลาคน”

การขับเคลื่อนการเกิดการรวมกลุ่มเพื่อเสริมพลังเยาวชนโดยเยาวชนนั้น ต้องเริ่มจากกลุ่มของเยาวชนก่อนโดยเริ่มที่ตนเอง และการรวมกลุ่มกันเพื่อให้เกิดพลังกลุ่มเยาวชนเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของลีลาคนเพื่อผลักดันให้เกิดการรับรู้ทางสังคมในการเปลี่ยนภาพจำและวิธีคิดแบบเดิมๆที่ส่งผลให้เกิดการยึดติดต่อสิ่งที่เรียกว่า “ลีลาคนดั้งเดิม” เพื่อให้เกิดการรับรู้และความเข้าใจต่อสิ่งใหม่ที่เรียกว่า “ลีลาคนสมัยใหม่”ที่เป็นลีลาคนสำหรับทุกคน เป็นลีลาคนสำหรับทุกเพศทุกวัย โดยการทำให้ลีลาคนกลายเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทยนั้นต้องทำเช่นไร ถึงจะได้ผลลัพธ์นั้นและสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงผลลัพธ์นั้นคืออะไร

ดังนั้นการที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องเกิดการรวมกลุ่มเพื่อเสริมพลังเยาวชนก่อนลงมือปฏิบัติการก่อนเพื่อที่จะรวมกลุ่มกันระดมความคิดและเพื่อหาแนวทางการวางแผนเพื่อทำให้เกิดกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การลงมือปฏิบัติตามแผนได้ และเป็นเพราะพวกเขาต้องการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศให้เกิดขึ้นในวัฒนธรรมลีลาคนในสังคมไทยโดยการรวมพลังกลุ่มเยาวชนทั้งชายหญิง และกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศโดยเริ่มที่พวกเขาก่อนเพื่อขับเคลื่อนพลังเยาวชนไปสู่พื้นที่วัฒนธรรมลีลาคน และเพื่อเกิดการรวมกลุ่มเป็นพลังเยาวชนเพื่อเสริมพลังในการขับเคลื่อนเสริมแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศในวัฒนธรรมลีลาคนไปสู่สังคมไทย เพื่อให้เกิดแรงกระเพื่อมเป็นวงกว้างจากการรวมกลุ่มเพื่อเสริมพลังเยาวชนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่าเดิม เพื่อ



ทำให้เกิดแรงผลักดันและสนับสนุนจากกลุ่มหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเห็นถึงสิ่งที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันเสริมพลัง เพื่อให้เกิดนโยบาย แนวทาง หรือ การสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ทำให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศในวัฒนธรรมลีลาศในอนาคตได้

## 1. สร้างความรู้ความเข้าใจในความหลากหลายทางเพศในลีลาศ

การทำความเข้าใจถึงความหลากหลายทางเพศของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียถึงความหลากหลายทางเพศในลีลาศต้องมีความตระหนักรู้ถึงความหลากหลายทางเพศเสียก่อน ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องรู้ถึงรากฐานความหมายของคำว่า “ความหลากหลายทางเพศ” นั้นมีความหมายถึงอะไรในความหมายนั้น และความหลากหลายทางเพศที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันของสังคมไทยนั้นเป็นอย่างไร และความหลากหลายทางเพศในลีลาศนั้นเป็นอย่างไร และผลกระทบที่มาจากความหลากหลายทางเพศในพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศนั้นมีเกิดผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมได้กับใคร และเกิดผลกระทบทางตรงกับกลุ่มใดในพื้นที่ลีลาศ ซึ่งสิ่งที่ทำให้เกิดช่องว่าง หรือความแตกต่างในการเข้าถึงโอกาสและสิทธิที่ทุกคนควรได้รับในการลีลาศ ถึงการตกอยู่ภายใต้กรอบความรู้ของระบบเพศที่กำหนดให้ชายจริงต้องคู่กับหญิงแท้ตามธรรมชาติ ถือเป็นเรื่องปกติของสังคมไม่เพียงแค่สังคมไทยแต่เป็นกรอบความรู้ที่กำหนดให้กลายเป็นระบบวิถีคิดที่สังคมทั่วโลกยอมรับจนกลายเป็นมาตรฐานสากล ดังนั้น การศึกษาทำความเข้าใจในความหลากหลายทางเพศในปัจจุบัน ความหลากหลายทางเพศในลีลาศในสังคมไทยและความหลากหลายทางเพศในลีลาศโลกถึงวัฒนธรรมลีลาศที่ดำรงอยู่จนถึงปัจจุบันด้วยการกำหนดกรอบวิถีคิดและวิธีปฏิบัติให้ผู้คนที่ต้องอยู่ภายใต้วิถีของวัฒนธรรมลีลาศแบบเดียวกันได้นั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร การกำหนดให้ทุกคนต้องปฏิบัติตามได้นั้นโดยใคร และส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางเพศได้อย่างไร

การที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องการรับรู้ข้อมูลเหล่านี้ก่อนการลงมือปฏิบัติการนั้น เพื่อที่ทุกคนจะได้ตระหนักรู้และทำความเข้าใจถึงความหลากหลายทางเพศในลีลาศแท้จริงแล้วเป็นอย่างไรในสังคมไทยในปัจจุบัน และพวกเขาจะตระหนักรู้ในตนเองว่าเพราะอะไรพวกเขาถึงเต้นลีลาศได้เพียงแค่ผู้ชายและผู้หญิงเท่านั้น แต่ในความหลากหลายทางเพศในลีลาศจึงไม่ปรากฏในการเต้นลีลาศให้เป็นปกติอย่างการลีลาศคู่ชายหญิง แต่จะถูกทำให้กลายเป็นความไม่ปกติในการลีลาศ หรือ เป็นสิ่งที่แปลกประหลาดในวัฒนธรรมลีลาศ เพราะการมีอยู่ของกลุ่มความหลากหลายทางเพศในลีลาศทำให้เกิดความไม่เป็นมาตรฐานสากลและการเป็นที่ยอมรับในพื้นที่วัฒนธรรมของลีลาศเสียเอง จนทำให้ไม่เกิดการยอมรับอย่างแพร่หลายในสังคมไทยถึงการมีอยู่ของกลุ่มความหลากหลายทางเพศในลีลาศของ การเต้นแบบชายคู่ชาย และการเต้นแบบหญิงคู่หญิง ใน

สังคมไทย แต่ในลีลาศสากลจะเห็นถึงปรากฏการณ์การเต้นลีลาศแบบเพศเดียวกันได้ นั่นเป็นเพราะอะไรที่ทำให้ลีลาศในประเทศไทยถึงไม่แพร่หลายในสังคมไทยและทำไมลีลาศจึงไม่เปิดกว้างให้ทุกเพศเข้าถึงลีลาศได้อย่างเสรี

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยและกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศในยุคปัจจุบัน ถึงการประพฤติปฏิบัติของบุคคลในการแสดงจุดยืนของอัตลักษณ์ทางเพศของแต่ละบุคคลได้อย่างชัดเจน ซึ่งในสังคมไทยในปัจจุบันนี้ การยอมรับถึงความหลากหลายทางเพศในสังคมไทยมีมากขึ้นในทุกมิติของสังคม เพราะการยอมรับในความรู้และความสามารถที่ปรากฏของกลุ่มความหลากหลายทางเพศในการทำงาน และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมถึงการแสดงออกซึ่งสิทธิเสรีภาพแห่งตน

การทำความเข้าใจในความหลากหลายทางเพศในลีลาศ ที่วัฒนธรรมลีลาศดำรงอยู่ เพราะการที่ลีลาศกำหนดให้ชายต้องคู่หญิงเท่านั้นในกิจกรรมลีลาศ แต่ความหลากหลายทางเพศในลีลาศแท้จริงแล้วมีอยู่จริงหรือไม่ในวัฒนธรรมลีลาศที่ปรากฏในสังคมไทย ในสถานการณ์ปัจจุบันที่ความหลากหลายทางเพศในลีลาศ ที่จะเห็นได้ว่าลีลาศคือการเต้นคู่กันระหว่างชายหญิงในฟลอร์ลีลาศกับจังหวะเพลง และมีสมาชิกลีลาศเข้าร่วมกิจกรรมอย่างเป็นคู่กัน โดยที่ผู้ชายเป็นฝ่ายนำและผู้หญิงเป็นฝ่ายตาม แต่ในพื้นที่ลีลาศ การเข้าคู่กันของผู้ชายกับผู้ชาย และผู้หญิงกับผู้หญิง ได้อย่างอิสระเสรี และในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาศ ผู้หญิงสามารถคู่กับผู้หญิงได้ โดยที่ผู้หญิงคนใดคนหนึ่งเป็นผู้ชายที่เป็นผู้นำในขณะที่ผู้หญิงอีกฝ่าย คนหนึ่งต้องเป็นผู้หญิงที่เป็นผู้ตาม แต่ในสถานการณ์ความหลากหลายทางเพศไม่ปรากฏให้เห็นในการเต้นเข้าคู่กันระหว่างชายคู่ชาย จะเห็นได้จากการการเต้นระหว่างชายคู่ชายในการจัดงานลีลาศ ในรายการหนึ่งรายการใดเพียงเท่านั้น ที่มีการโชว์หรือการแข่งขันที่ผู้จัดอนุญาตให้มีรายการที่เรียกว่า “M2M” คือ การเต้นลีลาศชายคู่ชายโดยที่ผู้ชายคนใดคนหนึ่งเต้นเป็นผู้ชายและผู้ชายอีกคนเต้นเป็นผู้หญิงโดยที่ผู้ชายที่เต้นเป็นผู้หญิงนั้นถูกกำหนดให้ต้องแต่งกายให้เหมือนผู้หญิงด้วยจึงจะสามารถเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศได้

การปรากฏของความหลากหลายทางเพศในลีลาศจึงไม่ได้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในพื้นที่ของ “ลีลาศ” เพราะการยอมรับความหลากหลายทางเพศคือการยอมรับให้กลุ่ม LGBTQ+ ในลีลาศ ให้กลายเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้าง คือการยอมรับความไม่ปกติให้กลายเป็นความปกติของสังคมลีลาศ การทำให้ความหลากหลายทางเพศถูกให้กลายเป็นสากล ส่งเสริมให้เกิดการยอมรับการมีอยู่ของความหลากหลายทางเพศในวัฒนธรรม “ลีลาศ” ในประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการกีดกันความหลากหลายทางเพศในวัฒนธรรมลีลาศในสังคมไทย ให้ตรงตามมาตรฐานลีลาศเดิม ถึงแม้

สังคมไทยจะเกิดการยอมรับความหลากหลายทางเพศ แต่ก็ยังมีการต่อต้านหรือการอนุรักษ์นิยมถึงความเป็นแบบดั้งเดิม ความมีแบบแผน คือการทำให้เกิดความเรียบร้อยเป็นความสมบูรณ์แบบที่ปรากฏ และทำให้เกิดกระบวนการของการทำให้สมบูรณ์แบบนั้น จนกลายเป็นมาตรฐานสากล การทำให้เป็นปกติเพื่อเกิดการควบคุมสมาชิกไม่ว่าจะเป็นตัวบุคคล และสังคมจึงต้องมีแบบแผน และความเป็นมาตรฐานสากลจึงทำให้กลายการตีกรอบให้สมาชิกยึดถือและปฏิบัติตาม เพื่อการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมลัทธิที่สงวนพื้นที่ไว้เพียงแค่ชายจริงและหญิงแท้เท่านั้น ที่ความรู้ของลัทธิในวัฒนธรรมจึงทำให้สมาชิกพลักรัสิ่งแปลกประหลาดหรือไม่เข้าพวกคือ การมีอยู่ของความหลากหลายทางเพศในลัทธิคือความไม่เป็นมาตรฐานจึงเกิดวิถีเลือกประเพณีปฏิบัติต่อกลุ่มความหลากหลายทางเพศในวัฒนธรรม “ลัทธิ”

ดังนั้นการที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องการทำความเข้าใจในความหลากหลายทางเพศในลัธีก่อนลงมือปฏิบัติการจึงเป็นเพราะพวกเขาต้องการเข้าใจถึงการมีอยู่ของวัฒนธรรมลัทธิที่กีดกันความหลากหลายทางเพศเข้ามาในพื้นที่ของวัฒนธรรมลัทธิจึงมีความสำคัญที่กลุ่มเป้าหมายหลักต้องรู้ถึงความหลากหลายทางเพศที่เป็นความรู้ทั่วไปและความหลากหลายทางเพศในวัฒนธรรมลัทธิ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมลัทธิถึงประเด็นปัญหาที่เกิดจากความหลากหลายทางเพศในลัทธิที่ “วัฒนธรรมลัทธิ” กำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงเท่านั้น ซึ่งให้ความหมายเป็นการเข้าคู่กันโดยธรรมชาติ แม้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีความต้องการที่ไม่ตรงตามเพศกำเนิดของตนเอง เช่น ชายคู่ชาย หญิงคู่หญิงแต่ในวัฒนธรรมกำหนดให้ต้องเลือกเพศในการทำกิจกรรม การมีอยู่ในความหลากหลายทางเพศในพื้นที่ลัธินั้นยังคงมีอยู่ ดังนั้นการที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องทำความเข้าใจถึงความหลากหลายทางเพศในวัฒนธรรมลัทธิมีความแตกต่างจากความหลากหลายทางเพศในสังคมปกติอย่างไร จึงทำให้กลุ่มเป้าหมายหลักสามารถทำความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งถึงประเด็นปัญหาความหลากหลายทางเพศในลัทธิได้ การขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศในวัฒนธรรมลัทธิจึงเกิดขึ้นได้ ถึงการตระหนักรู้ถึงการมีอยู่ของกลุ่มความหลากหลายทางเพศในลัทธิที่ถูกปกปิดและปิดกั้นไว้ด้วยระบบเพศในลัทธิ และเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการทำให้ความหลากหลายทางเพศในลัธินั้นกลายเป็นเรื่องปกติในสังคมลัทธิและสังคมไทยได้อย่างไร

## 2. ร่วมการเรียนรู้ภูมิหลังลัทธิในสังคมไทยและสากล

การเรียนรู้ภูมิหลังของลัทธิในสังคมไทยและสากลไม่ได้เป็นเพียงแค่การศึกษาประวัติศาสตร์ของศิลปะการเต้นรำประเภทนี้เท่านั้น แต่เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้ผู้มีส่วนได้

ส่วนเสีย โดยเฉพาะเยาวชน ทั้งเพศชาย เพศหญิง และกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศ ได้เข้าใจบริบททางสังคม วัฒนธรรม และโครงสร้างของอำนาจที่กำหนดรูปแบบและกติกาของลีลาศมาอย่างยาวนาน ลีลาศไม่ใช่เพียงกิจกรรมทางศิลปะหรือกีฬาเท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของระบบความคิดที่สะท้อนโครงสร้างทางสังคม ซึ่งมีการกำหนดบทบาทของแต่ละเพศไว้อย่างชัดเจนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กฎเกณฑ์และกติกาในลีลาศเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้กำหนดขอบเขตของการมีส่วนร่วม ทำให้บางกลุ่มได้รับการยอมรับให้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมลีลาศ ขณะที่บางกลุ่มกลับถูกผลักให้อยู่นอกพื้นที่ของกิจกรรมนี้ โดยเฉพาะกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศ ดังนั้น การศึกษาภูมิหลังของลีลาศจึงเป็นมากกว่าการเข้าใจรูปแบบการเต้นหรือเทคนิคของลีลาศ แต่เป็นการทำความเข้าใจว่ากฎเกณฑ์เหล่านี้เกิดขึ้นได้อย่างไร ใครเป็นผู้กำหนด และส่งผลต่อโครงสร้างทางสังคมของลีลาศอย่างไร

การที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องการรับรู้ข้อมูลเหล่านี้ก่อนการลงมือปฏิบัติการเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางเพศในลีลาศ เป็นเพราะพวกเขาต้องเผชิญกับข้อจำกัดที่กำหนดบทบาทของตนเองโดยไม่รู้ตัว หากไม่มีการทำความเข้าใจถึงที่มาที่ไปของกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ก็จะเป็นเรื่องยากที่พวกเขาจะสามารถตั้งคำถามกับโครงสร้างที่เป็นอยู่หรือหาทางสร้างพื้นที่สำหรับกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศในวัฒนธรรมลีลาศได้ ความรู้เกี่ยวกับภูมิหลังของลีลาศจะช่วยให้เยาวชนสามารถมองเห็นกระบวนการทางสังคมที่ทำให้ความไม่เท่าเทียมทางเพศดำรงอยู่ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการตระหนักรู้ถึงบทบาทของตนเองในระบบนี้ นอกจากนี้ ยังช่วยให้พวกเขาเข้าใจว่าแนวคิดเกี่ยวกับเพศในลีลาศไม่ได้เป็นสิ่งที่ตายตัวหรือมีอยู่ตามธรรมชาติ แต่เป็นผลลัพธ์ของการสร้างขึ้นโดยมนุษย์และสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามยุคสมัย

เมื่อย้อนกลับไปศึกษาประวัติศาสตร์ของลีลาศ จะพบว่าการเต้นรำประเภทนี้ถูกสร้างขึ้นภายใต้กรอบของค่านิยมแบบชายเป็นใหญ่ที่ให้บทบาทนำแก่ผู้ชายและกำหนดให้ผู้หญิงเป็นฝ่ายตาม กฎเกณฑ์เหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงแค่แนวปฏิบัติทั่วไป แต่กลายเป็นมาตรฐานที่ถูกใช้เพื่อกำหนดว่าใครสามารถมีส่วนร่วมในลีลาศได้และต้องปฏิบัติตัวอย่างไร ในช่วงแรกของการพัฒนาวัฒนธรรมลีลาศ การแบ่งบทบาททางเพศถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจน และในหลายสังคมการเต้นรำในรูปแบบที่ไม่เป็นไปตามขนบดังกล่าวมักถูกมองว่าเป็นสิ่งผิดปกติหรือขัดต่อจารีต การที่เยาวชนต้องทำความเข้าใจภูมิหลังของลีลาศจึงมีความสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นการเรียนรู้ว่ากฎเกณฑ์เหล่านี้ไม่ได้เป็นสิ่งที่ตายตัวหรือเปลี่ยนแปลงไม่ได้ แต่เป็นผลมาจากการสร้างขึ้นของสังคมในแต่ละยุคสมัย

การทำความเข้าใจโครงสร้างของลีลาศยังช่วยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตระหนักถึงวิธีที่โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมมีผลต่อการกำหนดอัตลักษณ์ของบุคคลในพื้นที่นี้ การที่ลีลาศถูกกำหนดให้เป็นกิจกรรมสำหรับชายและหญิงที่จับคู่กันในการเต้นทำให้เกิดข้อจำกัดสำหรับบุคคลที่ไม่สามารถหรือไม่ต้องการปฏิบัติตามกรอบนี้ ในบางประเทศ การอนุญาตให้คู่เต้นรำที่มีเพศเดียวกันเข้าร่วมการแข่งขันเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลานานกว่าจะได้รับการยอมรับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ยังคงมีผลต่อแนวทางปฏิบัติของลีลาศในปัจจุบัน

การที่เยาวชนต้องรับรู้ภูมิหลังของลีลาศก่อนการลงมือปฏิบัติภารกิจไม่ได้เป็นเพียงเพื่อให้เข้าใจประวัติศาสตร์หรือกฎเกณฑ์ของลีลาศเท่านั้น แต่เป็นเพราะพวกเขาต้องการรู้ว่าตนเองอยู่ในตำแหน่งใดภายในระบบนี้และมีโอกาสในการเข้าถึงพื้นที่ของลีลาศได้มากน้อยเพียงใด การทำความเข้าใจว่าลีลาศเป็นวัฒนธรรมที่ถูกกำหนดขึ้นจากอำนาจและอิทธิพลของโครงสร้างทางสังคม จะช่วยให้พวกเขาสามารถตั้งคำถามกับกฎเกณฑ์ที่เป็นอยู่ และหาทางสร้างพื้นที่ที่ครอบคลุมสำหรับทุกคนโดยไม่ถูกจำกัดด้วยกรอบเดิม ๆ

นอกจากนี้ การเรียนรู้ภูมิหลังของลีลาศยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมลีลาศได้อย่างมีประสิทธิภาพ การที่เยาวชนกลุ่มนี้ต้องเผชิญกับการเลือกปฏิบัติทางเพศในลีลาศหมายความว่าพวกเขาจำเป็นต้องมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกที่ทำให้การเลือกปฏิบัตินี้เกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้ ซึ่งจะช่วยให้พวกเขาสามารถใช้ความรู้นี้เป็นพื้นฐานในการสร้างแนวทางใหม่ที่ส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ ความรู้เกี่ยวกับภูมิหลังของลีลาศจึงเป็นมากกว่าการเรียนรู้เกี่ยวกับรูปแบบการเต้น แต่เป็นการเข้าใจถึงอำนาจที่แฝงอยู่ในวัฒนธรรมนี้และวิธีที่อำนาจดังกล่าวสามารถถูกท้าทายและปรับเปลี่ยนได้

ดังนั้น การที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิหลังของลีลาศก่อนลงมือปฏิบัติภารกิจเป็นเพราะพวกเขาต้องการเข้าใจวัฒนธรรมนี้ในมิติที่ลึกซึ้งกว่าการเป็นเพียงกิจกรรมทางศิลปะและกีฬา ความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างและอำนาจที่กำหนดบทบาทของบุคคลในลีลาศเป็นสิ่งจำเป็นที่ช่วยให้พวกเขาสามารถตระหนักถึงข้อจำกัดที่มีอยู่และมีเครื่องมือในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมนี้ เพื่อให้ลีลาศเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างสำหรับทุกเพศและทุกวัยอย่างแท้จริง



### 3. เสริมแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศและความหลากหลายทางเพศในสังคม

การเสริมแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศและความหลากหลายทางเพศในสังคมเป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะเยาวชนทั้งเพศชาย เพศหญิง และกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศ ได้เข้าใจถึงการเสริมแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศและความหลากหลายทางเพศในสังคมให้เกิดขึ้นเพื่อเปิดพื้นที่ให้ความหลากหลายทางเพศในสังคมเข้าสู่พื้นที่ในสังคมไทยในทุกมิติของสังคม เพื่อทำให้เกิดความเป็นปกติของนักลีลาศที่มีความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย ถึงการมีอยู่ของความหลากหลายทางเพศในลีลาศ เพื่อให้เกิดภาพจำ และการรับรู้ถึงลีลาศในปัจจุบันนั้นเป็นอย่างไร มีความแตกต่างจากลีลาศในยุคสมัยก่อนนั้นอย่างไร แล้วทำไมการทำให้ลีลาศที่เป็นลีลาศที่เปิดกว้างสำหรับทุกเพศทุกวัยถึงมีความสำคัญในสังคมไทยได้อย่างไร การทำให้สังคมไทยเกิดภาพจำให้ลีลาศสมัยก่อนเกิดเป็นลีลาศสมัยใหม่สำหรับทุกคนนั้นได้อย่างไร และมีวิธีใดที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนให้ลีลาศให้กลายเป็นลีลาศเพื่อสร้างความเท่าเทียมทางเพศได้อย่างไร และทำไมต้องเสริมแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศและความหลากหลายทางเพศในสังคมเพื่ออะไร

นอกจากนี้ ยังช่วยให้พวกเขาเข้าใจว่าแนวคิดเกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศไม่ได้เป็นสิ่งที่ไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้ หากแต่เพราะการที่โครงสร้างการกำหนดของระบบเพศของวัฒนธรรมลีลาศตีกรอบให้ทุกคนต้องยึดถือและปฏิบัติตามจึงจะเรียกว่า “ลีลาศ” จึงเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามแบบสากลนิยม และการแบ่งเพศกำหนดตามเพศกำเนิด เพื่อให้เป็นไปตามกฎระเบียบของวัฒนธรรมลีลาศจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นการเสริมแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศและความหลากหลายทางเพศในสังคม จึงมีความสำคัญเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในประเด็นความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม เพื่อให้สังคมเกิดภาพจำในวัฒนธรรมลีลาศที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมลีลาศมีความหลากหลายทางเพศขึ้นในลีลาศ ลีลาศไม่ได้เป็นเหมือนเช่นในอดีตที่ถูกสังคมมองว่าเฉย และล้าสมัย แต่ในปัจจุบันมีความหลากหลายทางเพศเกิดขึ้นในพื้นที่ “ลีลาศ” จากการรวมตัวกันของกลุ่ม LGBTQ+ ในการทำกิจกรรมลีลาศ แต่ไม่ได้เป็นที่ยอมรับและแพร่หลายในการทำกิจกรรมเหมือนการเต้นลีลาศแบบสากลนิยม เพราะลีลาศตกอยู่ภายใต้ระบบวิถีคิดการแบ่งแยกเพศในการเต้น และสังคมไทยเป็นสังคมแบบปิตาธิปไตย คือ อำนาจชายเป็นใหญ่ในสังคมไทย และวัฒนธรรมลีลาศที่กำหนดให้ผู้ชายเป็นฝ่ายนำและผู้หญิงเป็นฝ่ายตาม การกำหนดบทบาทหน้าที่ และการกำหนดให้ลีลาศต้องเต้นตามเพศกำเนิด เป็นการตอกย้ำให้อำนาจชายเป็นใหญ่ และการครองอำนาจโดยชายที่ให้ผู้ชายเป็นฝ่ายนำ และผู้หญิงเป็นฝ่ายตาม จึงทำให้ผู้หญิงตกอยู่ในสถานะรองในลีลาศ และการกำหนดด้วยระบบเพศจึงผลักความหลากหลายทางเพศให้ออกจาก

พื้นที่ลีลาศและถูกเลือกปฏิบัติให้ไม่ได้รับซึ่งโอกาสในการทำกิจกรรมลีลาศ การจะได้รับการยอมรับให้มีพื้นที่ได้ต้องได้รับการยอมรับจากผู้จัดงานลีลาศเสียก่อนจึงจะสามารถเต้นลีลาศได้อย่างเปิดเผยตามเพศสภาพของตนเองได้ จะเห็นได้ว่าการยอมรับความหลากหลายทางเพศให้เปิดเผยออกสู่สาธารณะได้นั้นต้องได้รับการยินยอมจากผู้จัดหรือผู้มีอำนาจในการจัดกิจกรรมลีลาศ เพื่อออกกฎ กติกา ในการเข้าร่วมกิจกรรมให้แก่กลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศในลีลาศ ย่อมแสดงให้เห็นว่า แท้จริงแล้วกฎระเบียบของลีลาศสามารถสร้างได้ แต่จะทำให้ยอมรับในสังคมได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับใครเป็นผู้กำหนด และถ้าเราจะเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมลีลาศเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศได้นั้นต้องเริ่มต้นจากใครก่อนเป็นอันดับแรก จึงจะสามารถทำให้ลีลาศเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้

ดังนั้นการที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องการเสริมแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศและความหลากหลายทางเพศก่อนลงมือปฏิบัติเพื่อให้ตระหนักรู้ถึงความเท่าเทียมทางเพศเสียก่อนว่าแท้จริงแล้วความเท่าเทียมทางเพศนั้นเป็นอย่างไร แล้วทำไมทุกคนถึงต้องมีความรู้ความเข้าใจถึงความเท่าเทียมทางเพศและความหลากหลายทางเพศในลีลาศเสียก่อน เพราะเมื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตระหนักรู้ถึงความเท่าเทียมทางเพศแล้ว จะตระหนักรู้ในตนเองว่าไม่ว่าจะเกิดเป็นผู้ชายและผู้หญิงบนโลกใบนี้ย่อมต้องได้รับความเท่าเทียมกันในสิทธิและเสรีภาพแห่งตน ในสิ่งที่ตนเองควรได้รับถึงสิทธิประโยชน์นั้น ซึ่งในวัฒนธรรมลีลาศแท้จริงแล้วการเกิดมามีอยู่ด้วยการแยกเพศในการเต้นลีลาศ ทำให้ลีลาศถูกทำให้กลายเป็นเครื่องมือและอำนาจของผู้ใช้ลีลาศให้ยังคงเป็นลีลาศที่บ่งบอกถึงตำแหน่ง แ่งที่ของแต่ละบุคคล เพื่อกำหนดกรอบและวิธีปฏิบัติและการจำแนกลักษณะของแต่ละบุคคลให้ตรงตามประเภทของลีลาศ เพื่อทำให้เกิดกระบวนการอัตลักษณ์นักลีลาศ เพื่อส่งต่อกระบวนการทำให้กลายเป็นนักลีลาศอย่างสมบูรณ์ โดยที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือผู้ที่เป็สมาชิกในพื้นที่ลีลาศไม่รู้ตัวหรือเกิดการตั้งคำถามในการฝึกปฏิบัติอย่างลีลาศ หรือการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศที่ในการทำกิจกรรมลีลาศภายใต้การทำกิจกรรมเหล่านั้นถูกส่งต่อวิธีคิดอย่างลีลาศอย่างอัตโนมัติ ซึ่งระบบวิธีคิดนี้จะถูกฝังอยู่ในจิตวิญญาณของผู้คนที่อยู่ในพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศนั้นทุกคนไม่ว่าพวกเขาเหล่านั้นจะเข้ามาด้วยความสมัครใจหรือไม่ก็ตาม และเมื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตระหนักรู้ถึงความหลากหลายทางเพศในปัจจุบันนั้นเป็นอย่างไรในสังคมไทย และความหลากหลายทางเพศในลีลาศนั้นเป็นอย่างไร และการมีอยู่ของกลุ่มความหลากหลายทางเพศพวกเข้าเหล่านั้นถูกปฏิบัติอย่างไรในพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศ การเสริมแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศและความหลากหลายทางเพศจึงมีความสำคัญอย่างมากเพื่อขับเคลื่อนและผลักดันให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศในสังคมไทย

#### 4. ทำกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคม

การสร้างความสำเร็จ ความหมายการขับเคลื่อนทางเพศสู่สังคมไทย ก็เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตระหนักถึงการขับเคลื่อนนั้นคืออะไร แล้วการขับเคลื่อนทางเพศนั้นมีความสำคัญอย่างไร เพราะถ้าจะขับเคลื่อนสิ่งใดก็ตามให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสังคม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องเข้าใจในจุดยืนของตนเองให้ได้อย่างถ่องแท้เสียก่อน ถึงจะขับเคลื่อนสิ่งนั้นได้ เพราะถ้าไม่เข้าใจถึงประเด็นปัญหา และความหมายที่จะลงมือปฏิบัติการแล้ว เมื่อต้องตอบคำถามสังคม และแรงกดดันที่เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนในประเด็นปัญหาเหล่านั้นจะทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่สามารถแสดงจุดยืนได้อย่างชัดเจน ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องสร้างความเข้าใจ และความหมายของความเท่าเทียมทางเพศ ความหลากหลายทางเพศในลีลาศ จึงจะสามารถขับเคลื่อนความหมายเหล่านั้นไปสู่สังคมได้

อย่างไรก็ตามการที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสร้างความเข้าใจถึงความหมายการขับเคลื่อนทางเพศสู่สังคมได้นั้นย่อมต้องมีการตระหนักถึงอัตลักษณ์นักลีลาศทั้งผู้ชาย ผู้หญิง และนักลีลาศที่มีความหลากหลายทางเพศ การที่จะมาถึงการมีอัตลักษณ์อย่างนักลีลาศได้นั้นจะต้องผ่านการฝึกฝนทำให้กลายเป็นนักลีลาศอย่างสมบูรณ์ แต่การรู้เท่าทันถึงความรู้ลีลาศที่ทำให้เกิดการเบียดขับกดทับในตัวพวกเขาเอง และกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่ถูกทำให้กลายเป็นกลุ่มผู้ที่ถูกกีดกันให้ออกจากพื้นที่ลีลาศและยังถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมในสังคมลีลาศ เพราะการไม่ถูกทำให้เปิดเผยหรือการให้พื้นที่แก่กลุ่มความหลากหลายทางเพศในลีลาศ คือการทำให้ลีลาศเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ดำรงไว้อย่างหยิ่งยโสรังเกียจไม่ยอมรับที่สิ้นสุด แม้กาลเวลาจะผ่านมาถึงปัจจุบันแล้วก็ตาม

วัฒนธรรมลีลาศในสังคมไทยจึงมีความแตกต่างจากวัฒนธรรมลีลาศในสากล เพราะวัฒนธรรมลีลาศที่อยู่ในสังคมไทยถูกนำเข้ามานับแต่ในสังคมไทยจากการเข้ามาของอารยธรรมแบบตะวันตกของชาติมหาอำนาจทั้งยุโรป และอเมริกา ในการเผยแพร่วัฒนธรรมและสรรพวิชาการต่างๆ ดังนั้นวัฒนธรรมลีลาศจึงถูกผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมไทยมาอย่างช้านาน วัฒนธรรมลีลาศจึงถูกทำให้กลายเป็นเครื่องมือของผู้ใช้อำนาจให้ลีลาศดำรงอยู่และคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์แบบดั้งเดิม เพราะเมื่อต้องสูญเสียการครองอำนาจของผู้นำวัฒนธรรมลีลาศ ก็ย่อมสูญเสียอำนาจการปกครองสมาชิกในกลุ่มและการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันจากกลุ่มสมาชิกลีลาศ ทั้งที่วัฒนธรรมลีลาศไม่ใช่ของวัฒนธรรมไทยตั้งแต่แรกเริ่ม แต่เพราะอะไร ทำไมปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มสังคมในพื้นที่ลีลาศจึงตกอยู่ภายใต้วาทกรรมนักลีลาศที่ยังคงต้องรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมลีลาศดั้งเดิมตามโครงสร้างทางเพศของลีลาศ

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้วิจัยสะท้อนให้เห็นถึงการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมลีลาศ ได้นั้นแม้จะไม่ใช่ว่าเรื่องง่าย เพราะความเป็นมาตรฐานที่อยู่มาอย่างยาวนานมากกว่า 400 ปีในประเทศไทย และความเป็นมาตรฐานลีลาศโลกที่เป็นต้นกำเนิดของวัฒนธรรมลีลาศมานับ 1000 ปี และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้วิจัยได้เห็นถึงปรากฏการณ์ในสังคมของการเกิดวิวัฒนาการของลีลาศในวัฒนธรรมที่ยังมีการเต้นลีลาศที่นอกเหนือกรอบจารีตประเพณี และวัฒนธรรมลีลาศที่มีการเต้นเข้าคู่กันระหว่างชายกับชาย หญิงกับหญิง ทั้งทางทวีปยุโรปและทวีปอเมริกา ที่ถูกเรียกว่า “Same Sex Ballroom Dancing” การเต้นของเพศเดียวกันเต้นด้วยกันเข้าคู่กันและแต่งกายเหมือนกัน ก็ปรากฏขึ้นมาแล้วซึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการเต้นรำเพศเดียวกัน และในประเทศไทยก็ตามการเต้นรำแบบเพศเดียวกันไม่ใช่ว่าไม่มี และปรากฏขึ้นในสังคมไทยในการจัดงานลีลาศโดยกำหนดให้เป็นหนึ่งวันทีในการสมัครเข้าแข่งขันลีลาศแบบชายคู่ชาย โดยที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแต่งกายเป็นหญิง เรียกว่า “M2M” และการเต้นแบบหญิงคู่หญิงโดยที่ผู้หญิงเต้นรำเหมือนกันในทิศทางเดียวกัน เรียกว่า “Synchronize dance” การเต้นรำนอกแบบแผนแม้จะไม่แพร่หลายในสังคมไทย เพราะเกิดจากการไม่ยอมรับจากสังคมลีลาศเอง และสังคมไทยในภาพจำของการเต้นเข้าคู่กันของชายหญิง แม้ว่าลีลาศที่กล่าวมาจะยังไม่เป็นที่แพร่หลายแต่ไม่มีข้อห้ามที่ไม่สามารถทำให้เกิดได้

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องการสร้างความเข้าใจ ความหมายการขับเคลื่อนทางเพศสู่สังคมไทยก่อนลงมือปฏิบัติการจึงเป็นเพราะพวกเขาต้องการจะขับเคลื่อนทางเพศในวัฒนธรรมลีลาศให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศและเกิดความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทยถึงการมีอยู่ของความหลากหลายทางเพศในลีลาศ เพื่อเปิดพื้นที่ให้ความหลากหลายทางเพศในวัฒนธรรมลีลาศในสังคมไทย และเพื่อให้ลีลาศเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมนี้ และเพื่อให้ลีลาศเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างสำหรับทุกเพศและทุกวัยอย่างแท้จริง เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดวัฒนธรรมลีลาศสมัยใหม่สู่สังคม

**ขั้นปฏิบัติการ (Action) เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน**

ผลจากการสังเคราะห์ในขั้นวางแผนผลการสังเคราะห์ในขั้นวางแผน (Planning) ของวงจรที่ 1 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกันปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยเยาวชน โดยวิธีการสนทนากลุ่ม การเปิดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสังเกต จากการให้ความรู้ และ

โดยเยาวชนมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวางแผนร่วมกันในการศึกษา และการสร้างแผนที่ความคิด เพื่อปฏิบัติการศึกษากำหนดความหมายความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลี้ลาศ” ในสังคมไทย โดยเยาวชน เพื่อหาความหมายวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศต่อตนเองเสียก่อน และเมื่อนำมาคิดพิจารณาอย่างรอบคอบแล้ว และนำมาแลกเปลี่ยนมุมมองร่วมกัน เพื่อให้ได้ความหมายของ วัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศใน “ลี้ลาศ” ร่วมกัน

การศึกษาความหมายวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศใน “ลี้ลาศ” โดยเยาวชน มีวิธีการดำเนินการขั้นปฏิบัติการจำนวน 4 ครั้ง ดังต่อไปนี้ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

### **กิจกรรมส่วนที่ 1 การศึกษาโครงสร้างทางสังคมกับความความเท่าเทียมทางเพศ ในพื้นที่ “ลี้ลาศ” ในสังคมไทย**

โดยกิจกรรมส่วนที่ 1 แบ่งออกเป็น 4 กิจกรรมย่อยเพื่อการศึกษาแสวงหาความรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยเยาวชนมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวางแผนร่วมกันในการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

#### **กิจกรรมย่อยที่ 1 การเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าใจโครงสร้างทางสังคมของ ลี้ลาศ จำนวน 1 วัน**

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในระยะที่ 1 คือการศึกษากำหนดความหมายต่อตนเองและประสบการณ์การต่อรองกับความรู้ของลี้ลาศที่กลายเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอด กระบวนการวิธีคิดเรื่องระบบเพศผ่านตัวบุคคล และอำนาจชายเป็นใหญ่ที่ครองอำนาจนำความเป็นชายของแต่ละบุคคลที่อยู่ในพื้นที่วัฒนธรรมลี้ลาศในสังคมไทย เป็นการคืนข้อมูลให้แก่กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อการตรวจสอบข้อมูลจากที่ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ ผู้วิจัยนำเสนอในภาษาที่กลุ่มเยาวชนนั้นเข้าใจได้ง่ายและรับทราบร่วมกัน ข้อมูลการวิเคราะห์ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ บริบทของเยาวชน: การศึกษาความหมายความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลี้ลาศ” ในสังคมไทย และผลการวิเคราะห์การให้ความหมายต่อตนเองของวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ของ “ลี้ลาศ”





ภาพประกอบ 4 ผู้วิจัยคืนข้อมูลให้แก่เยาวชนนักลีลาศจากผลการวิจัยระยะที่ 1

ผู้วิจัยคืนข้อมูลให้แก่เยาวชนจากผลการวิจัยในระยะที่ 1 จากนั้นจัดสนทนากลุ่ม โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมวิจัยกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแสดงความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและใช้แผนที่ความคิดเป็นกิจกรรมในการสรุปประเด็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อร่วมกันรวบรวมและสังเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาความหมายความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” ในสังคมไทย โดยเยาวชนนักลีลาศของตนเอง และสรุปผลการวิเคราะห์การให้ความหมายต่อตนเองของวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ของ “ลีลาศ” และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จากนั้นจึงให้มีการนำเสนอข้อสรุปที่ได้จากการสนทนากลุ่ม เพื่อตกลึกความคิดร่วมกันในประเด็นดังกล่าวและได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อศึกษาความหมายความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” ในสังคมไทย โดยมีกิจกรรมดังต่อไปนี้

กิจกรรมย่อยที่ 2. ครั้งที่ 1 กิจกรรมอบรมลีลาศเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในกฎ กติกา และภูมิหลังของลีลาศไทยและสากล จำนวน 2 วัน

ผู้มีส่วนร่วมวิจัยจะผู้วิจัยได้ร่วมกันวางแผน จัดกิจกรรมสนทนากลุ่มจึงนำไปสู่การจัดกิจกรรมอบรมลีลาศเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในกฎ กติกา และภูมิหลังของลีลาศไทยและสากล โดยมีวิทยากรผู้มีความรู้ และความสามารถในประเด็นดังกล่าว เพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมวิจัยได้มีความรู้ความเข้าใจในตนเอง และ ตระหนักถึงประเด็นดังกล่าวได้ด้วยตนเอง และร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในประเด็นที่ศึกษา จากนั้นสรุปผลการวิเคราะห์ความหมายต่อตนเองของความรู้ความเข้าใจในกฎ กติกา และภูมิหลังของลีลาศไทยและสากลและมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จากนั้นจึงให้มีการนำเสนอ ข้อสรุปที่ได้จากการจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ความเข้าใจในประเด็นดังกล่าวต่อตนเอง



สังคมไทยจะไม่ค่อยพบเห็นการเต้นลีลาศของชายคู่ชาย แต่ในสังคมลีลาศจะเห็นได้ว่าการเต้นหญิงคู่หญิงได้ แม้จะไม่มีกติกาบอกแต่สังคมลีลาศสามารถกระทำได้ในการเต้นระหว่างผู้หญิงด้วยกันเอง แสดงให้เห็นว่าไม่มีสิ่งใดตายตัว แม้แต่ในวัฒนธรรมลีลาศซึ่งเป็นผู้ถือกฎหรือไครออนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ทำหรือไม่ทำอะไรในการลีลาศ

ดังนั้นวัฒนธรรมลีลาศ จึงเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาจากฝีมือมนุษย์ การจะเปลี่ยนแปลงกฎกติกา ระเบียบข้อบังคับต่างๆ ของลีลาศ จึงสามารถทำได้และผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมลีลาศนั้นได้ด้วยการที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันคิด ร่วมกันแสดงความคิดเห็น เพื่อสะท้อน ร่วมกันถึงสร้างแนวทางเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีกว่า ซึ่งการเกิดการเสริมพลังโดยเยาวชนก็เพื่อที่จะให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมที่มาจากการเสริมพลังโดยเยาวชนเพื่อการแก้ไขปัญหาแสวงหาทางออก เพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในวัฒนธรรมลีลาศสู่สังคมไทย



ภาพประกอบ 5 กิจกรรมอบรมลีลาศเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ

## กิจกรรมย่อยที่ 2 ครั้งที่ 2 กิจกรรมการสร้างความรู้ความเข้าใจแนวคิดรักต่างเพศในวัฒนธรรมลีลาศ จำนวน 2 วัน

ผู้มีส่วนร่วมวิจัยและผู้วิจัยได้ร่วมกันวางแผน จัดกิจกรรมสนทนากลุ่มจึงนำไปสู่การจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ความเข้าใจในประเด็นความเท่าเทียมทางเพศและความรู้ของลีลาศ โดยอบรมให้ ความรู้ลีลาศ (Social Dance) และอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเพศวิถี (Gender) โดยมีวิทยากรผู้มีความรู้ และความสามารถในประเด็นดังกล่าวเพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมวิจัยได้มีความรู้ความเข้าใจใน ตนเอง และ ตระหนักถึงประเด็นดังกล่าวได้ด้วยตนเอง และร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่ง

กันและกันในประเด็นที่ศึกษา จากนั้นสรุปผลการวิเคราะห์ความหมายต่อตนเองของความรู้ความเข้าใจความเท่าเทียมทางเพศ และ ความรู้ของเข้าใจในลีลาศ และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จากนั้นจึงให้มีการนำเสนอ ข้อสรุปที่ได้จากการจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ความเข้าใจในประเด็นความเท่าเทียมทางเพศและความรู้ของลีลาศต่อตนเอง

การสร้างความรู้ความเข้าใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อแนวคิดรักต่างเพศที่ดำรงอยู่ในวัฒนธรรมลีลาศในสังคมไทยและลีลาศสากล เป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาวัฒนธรรมลีลาศนั้น ถือกำเนิดมาจากความรู้จากแนวคิดรักต่างเพศ หรือ บรรทัดฐานรักต่างเพศที่กำหนดกรอบแนวคิดของปัจเจกบุคคลในเรื่องการถือครองความเป็นเพศตามเพศกำเนิดที่กำหนดให้ผู้ชายและผู้หญิงต้องเกิดมาคู่กันตามธรรมชาติของมนุษย์ คือ “เพศปกติ” เป็นการจัดระเบียบให้กับเพศให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยเพื่อให้สังคมเป็นมาตรฐานเดียวกัน การที่ผู้ชายและผู้หญิงไม่อยู่บนพื้นฐานตามเพศของตน ทำให้ออกจากความเป็นเพศปกติ และทำให้ถูกทำกลายเป็น “เพศผิดปกติ” สิ่งนี้ถือว่าอยู่คู่ตรงข้ามกับระบบเพศที่เกิดขึ้นจากการจับคู่กันของ “ชายคู่ชาย” และ “หญิงคู่หญิง” ซึ่งทำให้เกิดความหลากหลายทางเพศขึ้นในสังคม และการรวมกลุ่มของความเป็นอื่นนี้ถือเป็นความไม่ปกติที่เกิดขึ้นในสังคม

การศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างหลากหลายของมนุษย์ที่ไม่ได้มีเพียงแค่ 2 เพศตามธรรมชาติ ในพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศเป็นสิ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องมีความตระหนักรู้ถึงความรู้ที่ทำให้ปัจเจกบุคคลตกอยู่ภายใต้ระบบเพศที่ผลิตซ้ำความรู้ลีลาศจัดกระทำผ่านตัวบุคคลเพื่อให้เกิดการประพฤติและแสดงออกถึงความรู้ลีลาศนั้นให้กลายเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมลีลาศ หรือผู้ส่งต่อวิถีปฏิบัติอย่างลีลาศในชีวิตประจำวันของปัจเจกบุคคลทุกคนที่อยู่ในพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศโดยยอมรับและไม่ตั้งคำถามกับความรู้ลีลาศนั้น จึงทำให้ปัจเจกบุคคลหรือแม้กระทั่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นผู้ยึดถือและปฏิบัติตามเพื่อรักษาความเป็นมาตรฐานของลีลาศให้ยังคงอยู่ และกีดกันความหลากหลายทางเพศ ไม่ให้เข้าพวก และไม่ยอมรับการมีอยู่ของความหลากหลายในพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศ เพราะการยอมรับความหลากหลายทางเพศให้เข้ามาในพื้นที่ย่อมเท่ากับการยอมรับความเป็น “เพศผิดปกติ” ให้เป็น “เพศปกติ” หรือการยอมรับแนวคิดรักต่างเพศ โดยเปิดพื้นที่ให้กับเพศวิถี ความหลากหลายทางเพศให้ได้รับการมีอยู่ในวัฒนธรรมลีลาศเพื่อให้เกิดเป็นภาพแทนของวัฒนธรรมลีลาศที่นอกเหนือแบบแผน ซึ่งจะทำให้สังคมเกิดการรับรู้และการเปลี่ยนแปลงจากภาพตัวแทนวัฒนธรรมลีลาศดั้งเดิม กลายเป็นภาพตัวแทนของวัฒนธรรมลีลาศสมัยใหม่ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้จะทำให้เกิดการสูญเสีย





ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันทำแผนที่ความคิด เพื่อเตรียมนำเสนอจากการสนทนากลุ่มในประเด็นดังกล่าว จากนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้เกี่ยวข้องกันสรุปประเด็นต่าง ๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลให้ผู้วิจัยนำไปวิเคราะห์ เพื่อนำมาเสนอให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อการนัดหมายการดำเนินการวิจัยในครั้งต่อไป

### กิจกรรมย่อย ครั้งที่ 3 กิจกรรมเสริมแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศ จำนวน 2 วัน

การที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะต้องเสริมแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศเพื่อให้มีความตระหนักรู้ด้วยตนเองอย่างท่องแท้ของแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศ เพราะการที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องเกิดความตระหนักรู้ในตนเองได้ซึ่งเกิดจากการเห็นคุณค่าของตนเองและการแสดงจุดยืนที่ชัดเจนในการแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในตนเองที่มนุษย์ทุกคนพึงมีและควรได้รับสิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมกันไม่ว่าจะเกิดเป็นเพศใดก็ตาม ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนย่อมมีความรับรู้ถึงการอยากได้รับการยอมรับและสิทธิความเท่าเทียมกันในเบื้องต้นเพราะจากประสบการณ์ต่อสู้ต่อรองของแต่ละคนจากความไม่เท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ของวัฒนธรรมลัทธิศาสนาอย่างไม่รู้ตัว และความไม่เท่าเทียมทางเพศในสังคม ซึ่งอาจจะแตกต่างกันตามบริบทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของแต่ละคน การได้เรียนรู้และทำความเข้าใจในการเสริมแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศ นอกจากจะช่วยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีความตระหนักรู้ถึงจุดยืนที่แท้จริงของตนเองแล้ว ยังเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมภูมิคุ้มกันในตนเองถึงการไม่เอาวัดเอาเปรียบใครจากความไม่เท่าเทียมทางเพศ

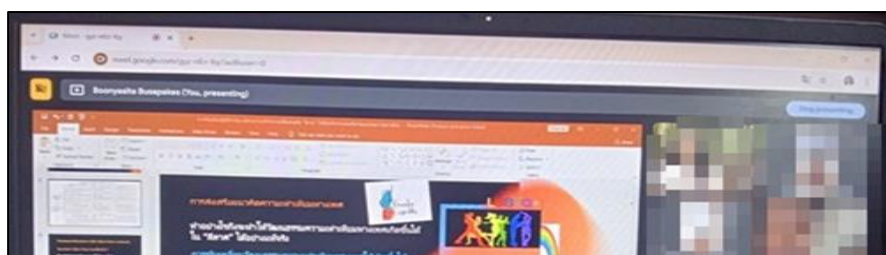
ซึ่งการเสริมแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่ทุกคนต้องตระหนักรู้ถึงจะสามารถสร้างแนวทางหรือขับเคลื่อนจุดยืนนั้นได้ จากการรวมพลังโดยเริ่มที่ตนเองก่อน และรวมเป็นพลังกลุ่มโดยเยาวชนที่มีประสบการณ์การต่อสู้ต่อรองจากโครงสร้างวัฒนธรรมลัทธิศาสนาที่ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตกอยู่ภายใต้กรอบแห่งความรู้ หรือศาสตร์ของลัทธิที่ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลายเป็นเครื่องมือในการสืบทอดความไม่เท่าเทียมทางเพศผ่านตัวบุคคล

วัฒนธรรมลัทธิเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดผ่านตัวบุคคลให้แสดงออกถึงความไม่เท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ของวัฒนธรรมนั้นด้วยการแบ่งแยกด้วยระบบเพศ ที่กำหนดให้ผู้ชายและผู้หญิงจับคู่แต่งงานได้อย่างเสรีในการลัทธิ และลัทธิยังกำหนดให้ผู้ชายเป็นผู้นำ ผู้หญิงเป็นฝ่ายตาม ในขณะที่ลัทธิตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงตอนจบโดยกำหนดบทบาทและหน้าที่ของแต่ละบุคคลด้วยระบบเพศที่ว่าในลัทธิเพศชายต้องทำอะไร และเพศหญิงจะต้องทำอะไร ซึ่งในพื้นที่ของลัทธิจะไม่เปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางเพศเข้ามา เพราะเมื่อยอมรับความหลากหลายให้เข้าพื้นที่ของ

วัฒนธรรมลึกลับแล้วสิ่งที่เรียกว่า ความเป็นมาตรฐาน ความเป็นสากล ความสมบูรณ์แบบ หรือ ความดั้งเดิม จะถูกทำให้หายไป และจะถูกแทนที่ด้วยสิ่งใหม่ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงทำให้ไม่เหมือนเดิม

ดังนั้นการที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องเสริมแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศให้แก่ตนเอง เพื่อเสริมพลังแก่ตนเองและการแสดงออกถึงจุดยืนของตนเองและกลุ่มเพื่อแสดงออกถึงพลังของการเปลี่ยนแปลงและการสร้างคุณค่าให้แก่ตนเอง และการรู้เท่าทันถึงความรู้ทำให้เกิดอะไรในสังคมของวัฒนธรรมลึกลับและสังคมไทยอย่างไร และเพื่อตอบคำถามแก่ตนเองและสังคมว่าเพราะอะไรถึงอยากทำให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศในวัฒนธรรมลึกลับ และการที่เกิดความเท่าเทียมทางเพศในวัฒนธรรมลึกลับแล้วสังคมได้อะไร ถ้าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตระหนักรู้อย่างถ่องแท้ในตนเองได้แล้ว จะเปิดประตูเพื่อแสวงหาแสงสว่างและสามารถยืนหยัดเพื่อต่อสู้ต่อรองกับโครงสร้างวัฒนธรรมลึกลับและสังคมได้

ผู้มีส่วนร่วมวิจัยและผู้วิจัยได้ร่วมกันวางแผน จัดกิจกรรมสนทนากลุ่มจึงนำไปสู่การจัดกิจกรรม เสริมแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ ความไม่เท่าเทียมทางเพศในลึกลับเพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมวิจัยได้มีตระหนักรู้ตนเองในประเด็นดังกล่าวได้ด้วยตนเองจากประสบการณ์การต่อสู้ต่อรองกับโครงสร้างความรู้ลึกลับและการกำหนดเรื่องเพศในพื้นที่ “ลึกลับ” ที่ส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางเพศในการจัดกิจกรรม และการเสริมแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศให้แก่ผู้มีส่วนร่วมวิจัยเพื่อให้สะท้อนตนเองถึงความหมายความเท่าเทียมทางเพศในวัฒนธรรมลึกลับอย่างแท้จริง และร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ความไม่เท่าเทียมทางเพศซึ่งกันและกัน เพื่อตระหนักรู้ถึงโครงสร้างนั้น จากนั้นสรุปผลการวิเคราะห์ความหมายต่อตนเองของความหมายความเท่าเทียมทางเพศในวัฒนธรรมลึกลับ และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จากนั้นจึงให้มีการนำเสนอข้อสรุปที่ได้จากการจัดกิจกรรมเพื่อวางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาลึกลับให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทยต่อไป



ภาพประกอบ 7 กิจกรรมเสริมแนวคิดความเข้าใจทางเพศ

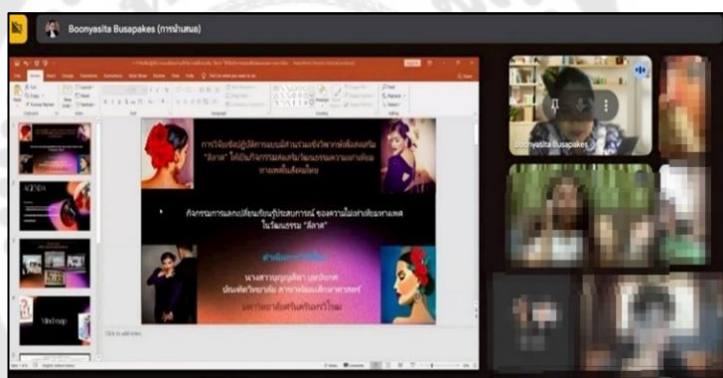
#### **กิจกรรมย่อย ครั้งที่ 4 กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ ความไม่เท่าเทียมทางเพศในลีลาศ จำนวน 2 วัน**

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยเยาวชนทั้งชายและหญิง เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศ กำหนดเป็นชาย และเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศกำหนดเป็นหญิง ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ ไม่เท่าเทียมทางเพศในลีลาศเป็นที่ที่สำคัญในการทำกิจกรรมกลุ่ม การแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ ร่วมแสดงความรู้สึกนึกคิดและการมีอารมณ์ร่วมในการสนทนาในกลุ่มซึ่งแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมในเรื่องราวและประสบการณ์ที่ต่างคนต่างพบเจอ การร่วมทุกข์ร่วมสุขกันในสถานการณ์ที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละคนถึงวิธีการต่อสู้ต่อรองกับความอำนาจและความรู้ หรือผู้ใช้อำนาจจากวัฒนธรรมลีลาศเพื่อมาเบียดขับกดทับทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องตกเป็นเบี้ยล่างหรือการได้รับซึ่งการดูถูกดูแคลนจากการใช้อำนาจโดยไม่ชอบธรรม จากเหตุการณ์ เรื่องราว ประสบการณ์ของแต่ละคนนั้น ทำให้เห็นถึงการใช้ความรู้ ประสบการณ์ อำนาจและความสัมพันธ์ของตนในการแก้ไขปัญหาเพื่อหาทางออก หรือการสยบยอมต่ออำนาจและความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ที่ต้องเผชิญ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบางคนต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้ได้รับความยุติธรรม บางคนเลือกที่จะยอมแพ้ในสถานการณ์ที่ทำให้ตกอยู่ในสถานะจำยอม หรือบางคนเลือกที่จะยอมและสู้ใหม่เมื่อมีโอกาสเพราะผ่านประสบการณ์เดิมมาแล้ว

จะเห็นได้ว่าการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ไม่เท่าเทียมทางเพศในลีลาศ นอกจากจะได้ความรู้จากประสบการณ์ตรงของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของแต่ละคนแล้ว ไม่เพียงเท่านั้นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ของแต่ละคนยังเป็นบทเรียนใหม่ของคนทุกคนที่ร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และบทเรียนของคนทุกคนยังเป็นเกราะคุ้มกันให้ทุกคนเมื่อต้องพบเจอประสบการณ์เดิมในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาศ แต่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะสร้างวิธีตอบโต้กลับในรูปแบบ

ใหม่ หรือการรู้เท่าทันความรู้และนำความรู้ที่ได้มาปรับประยุกต์ใช้และเรียนรู้อยู่กับความรู้นั้นหรือ การสามารถยืนหยัดเพื่อต่อสู้ต่อรองกับวัฒนธรรมลิดาศ หรือผู้มีอำนาจใช้วัฒนธรรมลิดาศมาควบคุมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตกอยู่ในอำนาจหรือสยบยอม

ดังนั้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ ไม่เท่าเทียมทางเพศในลิดาศจึงมีความสำคัญเพราะจะทำให้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนได้ส่วนเสียมีความไวเนื้อเชื้อใจกันแล้ว ยังมีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจเพื่อให้เกิดการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นแนวทางไปสู่การจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศในวัฒนธรรมลิดาศ และการจัดกิจกรรมนั้นย่อมมาจากการระดมความคิดเห็น การตระหนักรู้จากประสบการณ์ของตนเองและการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่นที่จะทำให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อเสริมพลังและทำให้เกิดแรงขับเคลื่อนสู่สังคมในอนาคตได้



ภาพประกอบ 8 กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์  
ความไม่เท่าเทียมทางเพศในลิดาศ

## กิจกรรมส่วนที่ 2 การสร้างแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลิดาศ” โดยเยาวชน

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียดำเนินกิจกรรมเพื่อที่จะสามารถวิพากษ์ร่วมกัน เพื่อพยายามเข้าใจและรู้โครงสร้างทางสังคมเพื่อความความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลิดาศ” ในสังคมไทย ในที่นี้หมายถึง โครงสร้างทางเพศกำเนิดในลิดาศและการกำหนดกฎ กติกา และข้อบังคับในการเข้าร่วมกิจกรรมลิดาศ และในพื้นที่ของ “ลิดาศ” เป็นพื้นที่ของชายจริงและหญิงแท้เท่านั้น ทำให้ความหลากหลายทางเพศ ถูกทำให้กลายเป็นอื่นและชายขอบของสังคมลิดาศ เพื่อนำไปสู่การสร้างแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลิดาศ” โดยเยาวชน โดยที่เยาวชนมีส่วนร่วมใน

การวางแผนร่วมกันในการศึกษา ซึ่งจากการเสนอความคิดเห็นและสะท้อนคิดร่วมกันจากประสบการณ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาสนทนากลุ่มและผู้วิจัย รวม 14 คน เพื่อนำไปสู่การสร้างกิจกรรมเพื่อศึกษาความหมายของความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” ในการสร้างกิจกรรม ดังนี้

### **กิจกรรมย่อย ที่ 1 การเข้าใจวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของนักกีฬาลีลาศที่มีความเท่าเทียมทางเพศ**

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องรู้เท่าทันกับความรู้ของวัฒนธรรมลีลาศว่า ภายใต้วัฒนธรรมลีลาศนั้นถูกสร้างขึ้นมาจากอะไร ใครเป็นผู้กำหนดและทำให้วัฒนธรรมลีลาศเกิดขึ้น การตั้งคำถามกับความรู้หรือสิ่งที่ศึกษา คือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องตระหนักถึงความรู้ของลีลาศ อำนาจและความสัมพันธ์ของอำนาจแฝงจากโครงสร้างทางเพศและกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศที่มากำกับความคิดนั้นทำให้เกิดอะไรขึ้นกับตัวเรา หรือการเริ่มต้นของสรรพสิ่งเกิดขึ้นจากที่ไหน เมื่อไหร่ และอะไรทำให้เกิดความรู้ขึ้น และความรู้อะไรที่กำหนดและกำกับทำให้เราเป็น หรือทำให้บุคคลเหล่านั้นกลายเป็นเครื่องมือในการใช้อำนาจเหล่านั้น และฉันควรเป็นอย่างไรในความเท่าเทียมทางเพศ กิจกรรมนี้เพื่อจะได้เข้าใจอัตลักษณ์นักลีลาศที่มีความเท่าเทียมทางเพศในตัวเอง เพื่อเสริมพลังในตนเอง เพื่อรู้เท่าทันความรู้ของลีลาศและโครงสร้างทางสังคมของลีลาศมาจัดกระทำอย่างไร ทำให้บุคคลนั้นตกอยู่ภายใต้ความรู้นั้นและโครงสร้างของลีลาศทำให้กลายเป็นเครื่องมือในการสืบทอดวัฒนธรรมทางเพศผ่านกิจกรรมลีลาศได้อย่างแยบยล

การสร้างอัตลักษณ์นักลีลาศ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องมีความตระหนักรู้ถึงตนเองในการมองให้ทะลุลงในจิตวิญญาณและความรู้สึกของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียว่า “ฉันมายืนอยู่ตรงนี้ได้ อย่อย่างไรในพื้นที่ของลีลาศ” นับจากก้าวแรกที่เข้าสู่ พื้นที่ของวัฒนธรรม “ลีลาศ” และเมื่อฉันได้ก้าวเข้าสู่วัฒนธรรมลีลาศหรือสังคม “ลีลาศ” ได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของฉันไปอย่างไรบ้าง เมื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตระหนักรู้ถึงตนเองได้ถูกทำให้กลายเป็นนักลีลาศได้อย่างไร ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนก็จะสามารถถอดความหมายของอัตลักษณ์นักลีลาศได้ว่ามาจากการก่อร่างสร้างตัวตนนักลีลาศที่ถูกความรู้ของศาสตร์ลีลาศทำให้ปัจเจกบุคคลตกอยู่ภายใต้ความรู้เรื่องของลีลาศเดียวกันแม้จะอยู่คนละซีกโลกแต่ภายใต้ความรู้ของลีลาศจัดกระทำให้ปัจเจกบุคคลต้องประพฤติและปฏิบัติอย่างไม่มีเงื่อนไข เพื่อให้ปัจเจกบุคคลเหล่านั้นถูกทำให้กลายเป็นเครื่องมือที่มีชีวิตอย่างสมบูรณ์แบบในการส่งต่อความรู้การลีลาศจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งวนเวียนไปไม่รู้จบโดยที่การยอมรับวัฒนธรรมลีลาศ คือการทำให้ความไม่เท่าเทียมทางเพศดำรงอยู่ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการตระหนักรู้ถึงบทบาทของตนเองในระบบวัฒนธรรมนี้



นอกจากนี้ การรู้เท่าทันความรู้ของการลีลาศที่ถูกจัดกระทำขึ้นโดยมนุษย์ เพื่อกำหนด เพศเพื่อเข้าควบคุมให้เพศกำเนิดกำหนดบทบาทและสถานะในวัฒนธรรมลีลาศ และทำให้ปัจเจก บุคคลถูกกำหนดอัตลักษณ์นักลีลาศตามเพศจึงถูกกำหนดไว้ตั้งแต่เริ่มต้น ซึ่งสิ่งนี้แสดงให้เห็นว่า วัฒนธรรมลีลาศไม่ตายตัวหรือมีอยู่แล้วตามธรรมชาติแต่ถูกสร้างขึ้นและปรุงแต่งได้และวัฒนธรรม สามารถปรับเปลี่ยนตามยุคสมัยได้

ดังนั้นการตั้งคำถามกับโครงสร้างที่เป็นอยู่หรือหาทางสร้างพื้นที่สำหรับกลุ่มที่มีความ หลากหลายทางเพศในวัฒนธรรมลีลาศได้ ความรู้เกี่ยวกับภูมิหลังของลีลาศ การเสริมแนวคิด ความเท่าเทียมทางเพศ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ไม่เท่าเทียมทางเพศในลีลาศจะ ช่วยให้เยาวชนสามารถมองเห็นกระบวนการสร้างอัตลักษณ์นักลีลาศได้ ว่าเกิดจากสิ่งต่างๆที่ทำให้ เกิดวัฒนธรรม “ลีลาศ” นั่นคืออะไร ถึงทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใน พื้นที่ลีลาศนั้นจึงถูกทำให้กลายเป็นอัตลักษณ์นักลีลาศได้อย่างแยกย่อย ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้อง ร่วมกันระดมความคิดเห็นเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์นักลีลาศได้อย่างแท้จริง

## กิจกรรมย่อยที่ 2 กิจกรรมร่วมคิดร่วมสร้างมาตรฐานลีลาศให้เป็นธรรมต่อทุก เพศ

เมื่อเข้าใจอัตลักษณ์และวัฒนธรรมที่มีความเท่าเทียมทางเพศร่วมกันแล้ว ก็จะมา ปรับเปลี่ยนโครงสร้างของลีลาศ หลังจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีความรู้ความเข้าใจในบริบทที่ ศึกษาจากการทำกิจกรรมร่วมกัน และทำให้มีความสัมพันธ์อันดีร่วมกันของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มากยิ่งขึ้น จากการเพิ่มเติมความรู้ในประเด็นที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องการจะศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้ การทำกิจกรรมในการให้ความรู้ที่เกื้อหนุนให้เกิดประสิทธิภาพแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการตระหนักรู้ถึง ตนเองมากยิ่งขึ้น เพื่อนำมาพิจารณาวิเคราะห์และเกิดความตระหนักรู้ด้วยตนเองถึงการต่อสู้ต่อรองกับ โครงสร้างความไม่เท่าเทียมทางเพศที่กำหนดเรื่องเพศในการทำกิจกรรมลีลาศ ภายใต้โครงสร้าง ของลีลาศที่ถูกกำหนดไว้ด้วยกฎ กติกา ข้อบังคับ และคำสั่งที่ทำให้บุคคลนั้นตกอยู่ภายใต้การ กำหนดด้วยเพศกำเนิด นอกจากนี้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียยังได้แลกเปลี่ยนแลกเปลี่ยนมุมมองความ หมายความเท่าเทียมทางเพศของตน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันสะท้อนความหมายคำว่า “ความ เท่าเทียมทางเพศ” ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมตระหนักในความหมายของความเท่าเทียมทางเพศ ผ่านประสบการณ์ของตนเองในการทำกิจกรรมลีลาศ และความรู้จากลีลาศ และกฎระเบียบของ การลีลาศจากสถาบันที่รับรองการมีอยู่ของลีลาศให้เป็นมาตรฐานแบบสากล โดยขั้นตอนการ ตระหนักรู้ถึงความหมายร่วมกันนี้ จะดำเนินการโดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้แสดงความคิดเห็น และสะท้อนคิดในความหมายของความเท่าเทียมทางเพศในความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิดของตนเอง

โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความหมายร่วมกัน โดยมีประเด็นคำถามคือ ความหมายของความเท่าเทียมทางเพศที่ตนเองเข้าใจจากประสบการณ์ผ่านการจัดกิจกรรมในพื้นที่วัฒนธรรม “ลีลาศ” ในสังคมไทย ซึ่งจากการสนทนากลุ่มได้ร่วมอภิปรายจนได้ข้อสรุปร่วมกันเกี่ยวกับความหมายของความเท่าเทียม โดยมีบรรยากาศการสนทนากลุ่ม



ภาพประกอบ 9 ภาพการสร้างความหมาย “ความเท่าเทียมทางเพศ” ร่วมกัน

จากวิพากษ์ร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมผ่านการให้ความหมายร่วมกันของ คำว่า “ความเท่าเทียมทางเพศ” ในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาศ โดยสามารถสรุปได้ 6 ความหมาย ดังนี้ 1. ลีลาศ “ไม่แบ่งแยกเพศ” เพียงแค่เพศชายหรือเพศหญิงเท่านั้น 2. กฎ กติกา “ลีลาศ” ไม่บังคับว่าใครต้องเป็นผู้ “นำ” หรือ ผู้ “ตาม” ตามเพศกำเนิด แต่ให้เลือกเองได้ 3. การไม่ผูกกับบทบาทเพศในการเต้นลีลาศด้วยท่าเต้น 4. การกำหนดสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ 5. เปิดเสรีภาพในการเลือกชุดลีลาศที่ไม่ยึดติดกับบทบาทเพศในการแต่งกาย และ 6. เปิดพื้นที่ให้คนทุกเพศได้แสดงออกโดยไม่ถูกกดทับด้วยบทบาททางเพศและความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งสามารถอธิบาย ความหมายที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ตระหนักร่วมกันไว้ ดังต่อไปนี้

**ขั้นสังเกต (Observation) การสร้างแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน**

การสร้างโครงสร้างทางสังคมใหม่ที่ไม่แบ่งแยกเพศในลีลาศ วิชาภักษ์เพื่อพยายามเข้าใจ และรื้อโครงสร้างทางสังคมของลีลาศที่ตกอยู่ภายใต้โครงสร้างการกำหนดด้วยเพศทำให้บุคคลต้อง ถูกกดทับด้วยโครงสร้างความรู้ของลีลาศและความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีอำนาจในการใช้ลีลาศ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์และการใช้อำนาจเพื่อสืบทอดอุดมการณ์การเน็ดกำหนดสถานะบทบาท ทางเพศให้ดำรงอยู่อย่างไม่มีที่สิ้นสุด การรื้อโครงสร้างทางสังคมของลีลาศจึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะ จะทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน ในการ เปิดพื้นที่ให้คนทุกเพศได้แสดงออกโดยไม่ถูกกดทับด้วยบทบาททางเพศและความสัมพันธ์ทาง สังคมจากการส่งเสริมนโยบายลีลาศเพื่อสร้างความเท่าเทียมทางวัฒนธรรมทางเพศภายใต้กฎ กติการ่วมกันในการจัดกิจกรรมลีลาศ คือ การสนับสนุนส่งเสริมให้สมาคมลีลาศ สถาบันต่างๆ ใ้มี นโยบาย หรือเพิ่มกฎระเบียบในการลีลาศเพื่อเข้าสังคม และการลีลาศเพื่อการแข่งขันเพื่อสร้าง ความเท่าเทียมทางเพศให้เกิดขึ้นในวัฒนธรรมลีลาศอย่างเปิดเผย และถูกกฎระเบียบในการทำ กิจกรรมลีลาศในสังคมไทย เพื่อเปิดพื้นที่ให้กับเพศสภาพและความหลากหลายทางเพศในการทำ กิจกรรมลีลาศอย่างถูกต้อง หรือการได้รับสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกในความสามารถด้าน ลีลาศอย่างเปิดเผย และไม่ถูกลดทอนเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่ถูกจำกัดพื้นที่และ ถูกปิดกั้นไว้อย่างลับๆ เพราะการเปิดพื้นที่ของความหลากหลายทางเพศในวัฒนธรรมลีลาศให้ เกิดขึ้นได้จริงได้ ซึ่งเท่ากับหักล้างความรู้ของวัฒนธรรมลีลาศที่ดำรงอยู่มานานนับ 1000 ปีที่ยึดถือ และปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบันให้สั่นคลอน เพราะมีองค์ความรู้ใหม่มาแทนที่ความรู้ลีลาศแบบดั่ง เดิม และความรู้ลีลาศที่ทำให้ความรู้ชุดเดิมยังคงอยู่แต่จะถูกปรับเปลี่ยนไปตามความรู้และการ ปรับประยุกต์ใช้ให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อทำให้วัฒนธรรมลีลาศกลายเป็นวัฒนธรรม เพื่อความเท่าเทียมทางเพศสำหรับทุกคน

## 2.1 สลายการเข้าคู่ในลีลาศไม่จำเป็นต้องเข้าคู่ระหว่างชายและหญิงเท่านั้น

ลีลาศ “ไม่แบ่งแยกเพศ” เพียงแค่เพศชายหรือเพศหญิงเท่านั้น หมายถึง การเปิด โอกาสให้บุคคลทุกเพศสามารถที่จะเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศได้โดยไม่ถูกกีดกันหรือจำกัดบทบาท ตามเพศกำเนิด เพราะ “ลีลาศ” กำหนดให้ผู้ชายและผู้หญิงเท่านั้นที่จับคู่เต้นลีลาศในการทำ กิจกรรมได้อย่างเสรีเพราะถือว่าเป็นเรื่องปกติของการลีลาศแล้ว การที่ผู้ชายและผู้หญิงคู่กันตาม ธรรมชาติถือเป็นความปกติของสังคม ทำให้การยอมรับการลีลาศด้วยการแบ่งแยกเพศของลีลาศ เป็นเรื่องปกติ แต่ในลีลาศทุกเพศควรได้เข้าถึงกิจกรรมลีลาศโดยไม่กำหนดเพศที่มีเพียงแค่ “ชาย”

และ “หญิง” ที่ได้รับความชอบธรรมในการทำกิจกรรมลีลาศอย่างเสรีได้ ทำให้บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ถูกกำหนดให้อยู่ภายใต้โครงสร้างของการกำหนดเพศดังกล่าวในการทำกิจกรรมลีลาศในทุกมิติในสังคมลีลาศและถูกตีตราให้เป็นภาพสะท้อนสู่สังคมที่ว่าลีลาศ คือ การเต้นเข้าคู่กันระหว่างเพศชายและเพศหญิงเท่านั้นในการทำกิจกรรม

“สังคมโลกมันเปลี่ยนไปแล้ว การยอมรับความหลากหลายทางเพศก็มีมากขึ้น ลีลาศก็ควรจะเปิดโอกาสให้ทุกเพศทุกคนเต้นลีลาศได้ไม่ต้องจำกัดเพศ ใครอยากเต้นอะไรกับใครก็เต้นไปเถอะ” -เยาวชนหญิง

จากการรวมกลุ่มเพื่อหาความหมายร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและนักวิจัยถึงการเปิดโอกาสให้บุคคลทุกเพศสามารถที่จะเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศได้โดยไม่ถูกกีดกันหรือจำกัดบทบาทตามเพศกำเนิดนั้น คือ การทำกิจกรรมลีลาศ ไม่ว่าเพศใดก็สามารถจะเต้นลีลาศได้ไม่ว่าจะเป็นลีลาศระหว่าง “ชาย” คู่ “ชาย” “หญิง” คู่ “หญิง” คือการเปิดพื้นที่ให้ความหลากหลายทางเพศให้มีอยู่ในลีลาศได้อย่างชอบธรรม หรือการได้รับซึ่งสิทธิและโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาศสู่สังคมไทย

การยอมรับความหลากหลายทางเพศให้ดำรงอยู่ในพื้นที่ “ลีลาศ” ได้อย่างปกติ คือการยอมรับโดยเริ่มจากตนเองก่อนเป็นอันดับแรก และการที่ตัวแทนนักลีลาศหญิงกล่าวเป็นเสียงที่สะท้อนไม่ต่างจากผู้มีส่วนร่วมการวิจัยทุกคนที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้การเต้นลีลาศไม่ควรจะถูกจำกัดเพียงแค่ชายและหญิงเท่านั้น ไม่เพียงเท่านั้น ความหมาย ลีลาศ “ไม่แบ่งแยกเพศ” นี้ยังรวมไปถึงการมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศของตนเองอย่างเปิดเผยในพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศในการเลือกที่จะแสดงออกทางเพศในการทำกิจกรรมลีลาศตามเพศของตนด้วย และการเปิดพื้นที่ให้แก่ความหลากหลายทางเพศเปรียบเสมือนการสลายกรอบแนวคิดเรื่องระบบเพศที่มีเพียงแค่เพศธรรมชาติที่เกิดขึ้นบนโลกเท่านั้น ซึ่งความจริงนี้มีเพียงหนึ่งเดียวมีแค่ 2 เพศ คือ เพศชาย และ เพศหญิง เมื่ออธิบายด้วยความรู้ทางวิทยาศาสตร์ทางการแพทย์ทั้งเพศและเพศสภาวะเรื่องเพศในมนุษย์ที่ปรากฏตามโครโมโซม XX คือ เพศหญิง และ XY คือ ผู้ชาย แต่ความจริงที่ปรากฏอยู่ภายใต้การกำหนดที่นอกเหนือจากเพศกำเนิด คือ ความหลากหลายทางเพศทั้งในเรื่องเพศ (gender) ที่ลักษณะเพศที่เกิดจากพฤติกรรม สังคมและวัฒนธรรมที่แบ่งเป็นลักษณะความเป็นชาย และความเป็นหญิง และอัตลักษณ์ทางเพศ (gender identity) คือ การรับรู้เพศของบุคคลนั้นที่มีต่อตนเองว่าเป็นเพศ

ใดในกลุ่มของสังคม ซึ่งไม่จำเป็นต้องตรงกับเพศกำเนิด และไม่นับรวมถึงความสนใจหรือความชื่นชอบทางเพศที่มีต่อบุคคลอื่นๆ ที่ปรากฏในสังคม ดังนั้นการเปิดพื้นที่ในการยอมรับตนเองกับคู่ชายหญิงแบบปกติให้รู้ตนเองในการเลือกเพศของตนเองอีกทางหนึ่ง และทุกเพศในลีลาสามารถที่จะเลือกต้นลีลาได้นอกเหนือจากเพียงแค่ชายจริงและหญิงแท้เท่านั้นทำให้ลีลากลายเป็นกระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทย

*“ถ้าจะให้ลีลาเกิดความเท่าเทียมทางเพศได้นะ หนูว่าต้องเริ่มจากการ  
ที่ให้พวกหนูต้นลีลาได้อย่างที่พวกหนูเป็น หนูเลือกที่จะต้นได้ หนูเลือกที่จะ  
ต้นเป็นชายก็ได้ หญิงก็ได้ละ” -เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศ  
กำเนิดเป็นชาย*

จะเห็นได้ว่าจากบทสัมภาษณ์ของเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชายถึงความเท่าเทียมทางเพศที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ของวัฒนธรรมย่อยของวัฒนธรรม “ลีลา” ได้นั้น ต้องเกิดจากการส่งเสริมและสนับสนุนให้ลีลาเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความหลากหลายทางเพศให้เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมลีลาได้อย่างเปิดเผยโดยไม่ตกอยู่ภายใต้โครงสร้างการกำหนดด้วยระบบเพศที่จัดกระทำให้บุคคลตกอยู่ภายใต้อำนาจและความสัมพันธ์ของความรู้ของลีลาและความเป็นปกติทางสังคมมาจัดกระทำให้ความหลากหลายทางเพศ ไม่ให้อยู่ในพื้นที่ในวัฒนธรรมลีลานั้น เพื่อควบคุมให้สมาชิกของสังคมลีลาอยู่อย่างเป็นระเบียบด้วยกรอบของกฎข้อบังคับของลีลาแบบสากลที่ยึดถือและสืบทอดปฏิบัติกันมา ดังนั้นการสลายกรอบของความรู้จึงเป็นเรื่องที่ต้องค่อยๆ ปรับและเปลี่ยนให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดภาพสะท้อนและมุมมองใหม่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมลีลาสู่สังคมไทย

ดังนั้นผู้มีส่วนร่วมวิจัยและผู้วิจัยจึงสะท้อนความหมายของความเท่าเทียมทางเพศในวัฒนธรรมลีลาจะเกิดขึ้นได้ต้องสร้างโครงสร้างทางสังคมให้เกิดขึ้นใหม่เสียก่อน คือการทำให้เกิด “การไม่แบ่งแยกเพศ” ในลีลาให้ได้เสียก่อนเป็นอันดับแรก คือ การทำให้ “ความไม่ปกติ” มาเป็น “ความปกติ” ของวัฒนธรรมลีลาและสังคมไทยในการถูกตีตราของการกำหนดเพศของลีลาด้วยเพศกำเนิดที่ทำให้วัฒนธรรมลีลาจึงไม่แพร่หลายในสังคม

**2.2 สนับสนุนให้ “ผู้นำ” และ “ผู้ตาม” ไม่ได้มาจากเพศกำเนิด และให้เป็นไปตามสถานการณ์และความเหมาะสมในการทำกิจกรรมลีลา**



กฎ กติกา ข้อบังคับในการทำกิจกรรมลีลาศที่เกิดขึ้นในสังคมให้กลายเป็นแบบแผนและวิธีที่ปฏิบัติและสืบทอดกันมา การกำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิง การเต้นลีลาศ หรือ การกำหนดให้ชายจริงต้องคู่กับหญิงแท้เท่านั้น หรือ การกำหนดบทบาทในการเข้ากิจกรรมของลีลาศด้วยเพศกำเนิดกำหนดสถานะด้วยการเข้าคู่กันในการทำกิจกรรม โดยกำหนดให้ผู้ชายเป็นฝ่ายนำ (Lead) และผู้หญิงเป็นฝ่ายตาม (Follow) ในการเต้นลีลาศในทุกมิติของการทำกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นก่อนลีลาศ ที่กำหนดให้คู่ชายหญิงแต่ละบุคคลที่เข้าคู่กันต้องมีการเตรียมตัวก่อนลีลาศในการสำรวจร่างกายของตนเองให้เรียบร้อยในการรักษาความสะอาด และการจัดเตรียมรองเท้า และเครื่องแต่งกายให้เหมาะสม และสวมใส่รองเท้าให้ถูกประเภทของการลีลาศ และการที่ผู้ชายจะต้องนำผู้หญิงเข้าสู่ฟลอร์เต้นรำ ในขณะที่เต้นรำผู้ชายต้องนำผู้หญิงให้เต้นลีลาศให้ถูกประเภทของการลีลาศและเต้นให้ถูกจังหวะเพลง และต้องคอยระวังอุบัติเหตุให้ผู้หญิงเพราะผู้หญิงไม่สามารถมองหลังตนเองได้ และผู้ชายต้องเป็นฝ่ายนำผู้หญิงในท่าเต้นรำตามทิศทางของฟลอร์เพื่อลดการชนกระแทกระหว่างคู่เต้นอื่น และผู้ชายต้องนำให้ผู้หญิงเต้นลีลาศให้ตรงตามตำแหน่งของตนเองในแต่ละท่าเต้นของแต่ละจังหวะที่ถูกกำหนดให้แสดงออกให้ตรงตามประเภทของการเต้นลีลาศทั้งประเภทสแตนดาร์ด และ ประเภทละติน อเมริกัน

“ในการเต้นลีลาศนอกจากผมจะต้องนำผู้หญิงเต้นแล้ว และผมก็ต้องเดินทำผู้หญิงด้วย เพราะมันเป็นหน้าที่หลักของผม ถ้าจะให้ผู้หญิงเขามานำแบบผมบ้างก็ดีนะ” -เยาวชนชาย

จะเห็นได้ว่าการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของบุคคลในการทำกิจกรรมลีลาศกำหนดให้มีการนำ และ การตาม อยู่ตลอดเวลาตั้งแต่ก่อนการเต้นลีลาศ ขณะเต้นลีลาศ และหลังจากการลีลาศ โดยการสวมบทบาทให้แสดงออกในการนำคือ ผู้ชาย และ การตาม คือ ผู้หญิงให้ปฏิบัติตามภายใต้ข้อกำหนดกฎ กติกาของลีลาศที่กำหนดให้ทุกคนที่ทำกิจกรรมต้องปฏิบัติตามโดยไม่มีข้อยกเว้น

ดังนั้น ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยและผู้วิจัยร่วมกันสะท้อนความหมายของความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศที่เกิดขึ้นในพื้นที่วัฒนธรรมได้นั้นคือ “ลีลาศ” ต้องไม่บังคับว่าใครต้องเป็นผู้ “นำ” หรือ ผู้ “ตาม” ตามเพศกำเนิด แต่ให้เลือกเองได้ถึงจะพลัดดันและสนับสนุนให้ลีลาศเกิดความเท่าเทียมทางเพศได้จากการมีสิทธิและเสรีภาพในการเลือกที่จำเป็น “ผู้นำ” และ “ผู้ตาม” ได้ในการทำกิจกรรมลีลาศ เพราะการนำและการตามที่เกิดขึ้นในลีลาศอยู่ภายใต้การครองอำนาจนำโดยผู้ชาย

และผู้หญิงอยู่ในสถานะรองเป็นผู้ตามอย่างว่านอ่อนสอง่าย เพื่อให้เกิดการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลให้เกิดการสนองตอบต่อการปฏิบัติตามกฎ กติกาที่ว่าด้วยการนำและการตามในการลีลาศที่การนำและการตามนี้ผูกติดยึดโยงอยู่ภายใต้ระบบเพศที่กำหนดด้วยการนำและการตาม การที่สลายกรอบของความรู้ของการนำและการตามโดยใครเป็นฝ่ายนำ และใครเป็นฝ่ายตาม มาเป็นการที่ใครคนหนึ่งคนใดจะสามารถที่จะเป็นฝ่าย “นำ” และ เป็นฝ่าย “ตาม” ก็ได้ในลีลาศโดยความสมัครใจและเกิดความยินยอมพร้อมใจในการนำและการตามนั้น

“หนูก็อยากนำบ้าง อยากเต้นหญิงบ้างไรบ้าง เป็นแต่ผู้ชายมันน่าเบื่อ  
ไม่ได้มีอะไรให้ได้เต้นไม่เหมือนผู้หญิง หนูก็อยากแสดงความสามารถบ้างนะ”  
ตัวแทนเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย

อย่างไรก็ตาม การเกิดการนำและการตามจากการถูกบังคับด้วยกฎ กติกาเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการที่บุคคลสามารถเลือกที่จะ “นำ” และ “ตาม” ได้นั้นเกิดจากการยอมรับซึ่งกันและกันที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะเป็นผู้นำและผู้ตามได้ หรือในขณะเต้นลีลาศก็สามารถสลับสับเปลี่ยนได้ ลีลาศจึงไม่จำเป็นต้องมีแค่ “ผู้นำ” และ “ผู้ตาม” เท่านั้น ในการลีลาศ “การร่วมมือกัน” หรือ “ผลัดเปลี่ยน” ทั้งสองฝ่ายจึงถือเป็นสิ่งที่สำคัญ เพื่อเปิดพื้นที่ให้ทุกเพศได้แสดงออกโดยไม่ถูกกดทับทางเพศในการลีลาศ

### 2.3 ทำเต้นในลีลาศที่ยึดติดกับบทบาททางเพศ

การกำหนดท่าเต้นในการทำกิจกรรมลีลาศให้ออกมาเป็นแบบแผน หลักสูตร ตำรา เพื่อให้ทุกคนได้ปฏิบัติตามแบบแผนเหล่านั้นเพื่อให้เกิดวิปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้บุคคลที่เข้าพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศได้ประพุดติและปฏิบัติเพื่อให้เกิดการสืบทอดทางวัฒนธรรมทางเพศสู่สังคมไทย

ดังนั้นท่าเต้นในลีลาศที่ยึดติดกับบทบาททางเพศ หมายถึง รูปแบบการเต้นที่ไม่จำเป็นต้องยึดติดกับบทบาทในลักษณะของการแสดงออกถึงความเป็นชายที่เป็นผู้นำ และการแสดงออกถึงความเป็นหญิงที่เป็นผู้ตามให้เป็นไปตามที่ความรู้ของลีลาศที่กำหนดให้แสดงออกผสมกลมกลืนกับท่าทางตามท่าแบบแผนหรือท่ามาตรฐานสากล ที่กำหนดการเข้าคู่ลีลาศอย่างชัดเจน เมื่อต้องรู้ว่าจะเต้นท่าใด ก็จะต้องแสดงออกท่าเต้นนั้น ตามแบบแผน รูปแบบ ตำรา และหลักสูตรของลีลาศทันทีและท่าเต้นนั้นต้องตรงตามลักษณะของประเภทลีลาศไม่ว่าบุคคลเหล่านั้นจะเต้นท่าใดก็จะสามารถรับรู้ได้ทันทีว่าทำท่าใดในลีลาศ “ลีลาศทุกคนเข้ามาก็เต้นท่าเบสิก อะไร

ก็เบสิกลดลด ทำไม่ถึงตื่นแอดวานท์กว่าไม่ได้ หนูว่าได้ทำสวยๆ ก่อนแล้วมาเก็บเบสิคที่หลัง ถ้าอย่างนี้หนูตื่นตายเลยคะ เต็นตั้งแต่แรกละ” -ตัวแทนเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศที่มีเพศกำเนิดเป็นหญิง และเหมือนกับที่ตัวแทนเยาวชนชาย กล่าวว่า “ผมว่าทำเต็นบางทำไม่เหมาะกับผมเพราะผมรูปร่างเล็ก มันน่าจะเหมาะกับรูปร่างแบบโต มากกว่า แต่ได้ชอบกว่าดี แต่ผมไม่เคยชอบทำนั่นเลย”

การที่ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยและผู้วิจัยได้ร่วมกันสะท้อนความหมายของการไม่ยึดติดกับบทบาททางเพศนี้ด้วยท่าเต็นที่จะต้องแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศและความหลากหลายทางเพศที่จะทำให้นิลาศเป็นกิจกรรมที่เปิดกว้างสำหรับทุกคนในสังคมไทยมากขึ้น เพื่อให้ทั้งสังคมนิลาศเองและสังคมไทยได้เกิดการรับรู้และเกิดการสร้างภาพจำใหม่ของความเท่าเทียมทางเพศด้วยท่าเต็นที่จะต้องแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศ ท่าเต็นที่มีชื่อ “การผลักดัน” ท่าเต็นที่ “ร่วมกันตัดสินใจ” และท่าเต็น “ที่ให้เกียรติซึ่งกันและกัน” การแสดงออกถึงท่าเต็นนิลาศที่เท่าเทียมกันโดยไม่มีการลากจูงหรือบังคับอยู่ที่ผู้ชายที่มีอำนาจนำเพียงฝ่ายเดียว การทำให้นิลาศเป็นกิจกรรมที่ “ไม่ว่าใครก็เต็นนิลาศได้อย่างเท่าเทียมกัน” โดยไม่ยึดติดกับบทบาททางเพศเพื่อเปิดพื้นที่ให้ทุกเพศได้เข้าถึงกิจกรรมนิลาศได้อย่างแท้จริง

## 2.4 การกำหนดสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในนิลาศ

การกำหนดสัญลักษณ์/สัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในนิลาศที่ปรากฏเชิงสัญลักษณ์ของการแต่งกายที่บ่งบอกถึงการเต็นนิลาศที่กำหนดด้วยเพศทั้งเพศชายและเพศหญิงผ่านตัวบุคคลที่ปฏิบัติการให้แสดงออกถึงสัญลักษณ์ของวัฒนธรรม “นิลาศ” ดังนั้นความหมายจึงส่งผ่านอัตลักษณ์และตัวตนสมาชิกในการทำกิจกรรมนิลาศสู่สังคม ซึ่งในวัฒนธรรมนิลาศใช้สัญลักษณ์ด้วยเพศอย่างเจนในการกำกับ กำหนด และสั่งการด้วยกฎ กติกาที่ทุกคนยอมรับและปฏิบัติตามอย่างสยบยอมต่ออำนาจและความรู้ของนิลาศ ด้วยความรู้ที่กำหนดให้เพศชายต้องเต็นแบบผู้ชาย ผู้หญิงต้องเต็นแบบผู้หญิงที่ทำให้ทั้งผู้ชายและผู้หญิงต้องมีความเป็นหญิงและมีความเป็นชายเมื่อต้องอยู่ในพื้นที่ของนิลาศ

“ตอนหนูเป็นมาดาดอร์ หนูต้องว่าหนู ผู้ชายนะ ผู้ชาย! ต้องเทห์! ต้องสมารถ!  
! ต้องดุตัน! อยู่ตลอดเวลา จะมาตุงตุงแบบผู้หญิงก็ได้” -ตัวแทนเยาวชนที่มีความ  
หลากหลายทางเพศที่มีเพศกำเนิดเป็นชาย

จะเห็นได้ว่าการกำหนดสัญลักษณ์/สัญลักษณ์ในการเดินลีลาศเป็นที่บุคคลทุกคนที่ต้องทำกิจกรรมในลีลาศล้วนต้องยอมรับและปฏิบัติตามเพื่อให้การแสดงออกถึงวัฒนธรรมลีลาศนั้นเป็นไปอย่างสมบูรณ์หรือเกิดกระบวนการสืบทอดสัญลักษณ์/สัญลักษณ์ผ่านตัวบุคคล ซึ่งจะกระทำอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ดังนั้นการแสดงออกถึงสัญลักษณ์/สัญลักษณ์การแต่งกายที่กำหนดด้วยเพศในลีลาศ ที่ผู้มีส่วนร่วมวิจัยและผู้วิจัยร่วมกันให้ความหมาย คือ สัญลักษณ์/สัญลักษณ์ที่สะท้อนถึง “ความเป็นกลางทางเพศ” การใช้สัญลักษณ์/สัญลักษณ์ หรือ เครื่องหมายที่มีสัญลักษณ์ที่รวมกันที่ใช้แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศที่เท่ากันในรูปแบบของ “การนำ” และ “การตาม” (Leader/Follower) ที่แทนจะกำกับด้วย “เพศชาย” และ “เพศหญิง” เท่านั้น

“หนูอยากให้ลีลาศเป็นลีลาศที่เท่าเทียมทางเพศได้ต้องเริ่มที่การให้เกียรติซึ่งกันและกันและยอมรับในความสามารถของเราก่อนเป็นอันดับแรกคะ ไม่ใช่ตั้งแง่รังเกียจกันตั้งแต่ยังไม่เริ่มต้นเลยคะ”-เยาวชนหญิง

อย่างไรก็ตามในลีลาศปฏิเสธไม่ได้ว่าผู้ชายมีสิทธิมากกว่าผู้หญิงในลีลาศ แต่การให้เกียรติและยอมรับซึ่งกันและกันถือเป็นการยอมรับในการเดินลีลาศและการทำกิจกรรมร่วมกันของคู่เต้นที่ทั้งคู่ไม่ว่าจะเป็นการเดินลีลาศเพื่อการเข้าสังคม และการเดินลีลาศเพื่อการแข่งขันก็ตามความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันคือหัวใจสำคัญของการเดินลีลาศ

ดังนั้นการที่จะทำให้ลีลาศกลายเป็นกิจกรรมเพื่อสนับสนุนและผลักดันความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศที่ผู้มีส่วนร่วมวิจัยและผู้วิจัยต้องร่วมกันผลักดันให้เกิดขึ้นในการจัดกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนสังคม เพื่อปรับเปลี่ยนโครงสร้างการกำหนดด้วยเพศในการแสดงสัญลักษณ์/สัญลักษณ์ผ่านตัวบุคคล การท้าทายกับวัฒนธรรมลีลาศแบบดั้งเดิมให้กลายเป็นวัฒนธรรมลีลาศแบบใหม่สู่สังคมไทยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่าจากการร่วมกันคิด ร่วมกันแก้ไขปัญหาจากโครงสร้างการแบ่งเพศในลีลาศในการทำกิจกรรม

## 2.5 เปิดเสรีภาพในการเลือกชุดลีลาศในการแต่งกายที่ไม่ยึดติดกับบทบาทเพศ

การเปิดเสรีภาพในการเลือกชุดลีลาศโดยไม่ยึดติดกับบทบาททางเพศ หรือบทบาทตามวัฒนธรรมการแต่งกายตามแบบยุโรปตะวันตก และ การแต่งกายตามประเทศแถบละตินอเมริกา เพื่อให้สอดคล้องกับการกำหนดเครื่องแต่งกายตามมาตรฐานสากลว่าด้วยการแต่งกาย

แบบลีลาศ ซึ่งการแต่งกาย หรือ เครื่องแบบของลีลาศที่สวมใส่ผ่านบุคคลที่แสดงออกถึงบทบาททางเพศชายและเพศหญิง ซึ่งต้องแสดงออกถึงความเป็นชาย และความเป็นหญิง ยังต้องอยู่ภายใต้การควบคุมไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบุคคลในพื้นที่ลีลาศที่บุคคลนั้นยอมรับรู้และแสดงออกอย่างรู้ตนเองเพื่อส่งต่อวัฒนธรรมที่แสดงออกสู่สังคมได้อย่างสมบูรณ์ในเรื่องของการแต่งกายแบบลีลาศที่มีภาพจำ หูหระ สววยงาม ทั้งผู้ชายและผู้หญิงต้องสวมรองเท้าลีลาศประเภทสแตนดาร์ดเท่านั้น มีลักษณะของความเป็นชายและความเป็นหญิงเมื่อต้องสวมใส่เครื่องแต่งกายลีลาศนั้น เปรียบเสมือนเทพนิยายชวนฝันของสุภาพบุรุษและสุภาพสตรีในการเต้นลีลาศประเภทสแตนดาร์ด และบุคคลผู้สวมใส่เครื่องแต่งกายแบบประเภทละตินอเมริกันนั้นมีภาพจำ สดุดสนาน รื่นเริง ชวนน่าหลงใหล ทั้งผู้ชายและผู้หญิงต้องสวมรองเท้าลีลาศประเภทละติน อเมริกันเท่านั้นเท่านั้น มีลักษณะของความเป็นชายและความเป็นหญิงเมื่อต้องสวมใส่เครื่องแต่งกายลีลาศนั้น ดุจจิกโก่ และจิกกีที่มีความชุกชุนและสนุกสนาน ในการเต้นลีลาศประเภทละติน อเมริกัน และนอกเหนือจากการแต่งกายแล้วยังมีการทำทรงผมและการแต่งหน้าของแต่ละประเภทที่แตกต่างกันอีกด้วยตามคำกล่าวของ **เยาวชนชาย** “ผมตอนแข่งลีลาศทั้งบอลรูมและละตินที่รายการติดกันนี้แทบตาย 555 แต่งตัวเปลี่ยนชุดแทบไม่ทันเลยครับ อยากให้มีชุดเดียวเต็ม 2 อย่างก็ดีนะ” เหมือนกับที่เยาวชนชายที่มีเพศสภาพเป็นหญิงกล่าวว่า “แข่งลีลาศที่ตื่นตั้งแต่เช้า กว่าที่จะแต่งหน้าทำผมใช้เวลา 2 ชม. แต่พอแข่งแค่ 1.45 น. มันแป๊บเดียวเองนะ ถ้าตกรอบแข่งครั้งเดียวเองนะ”

ดังนั้นผู้มีส่วนร่วมการวิจัยและผู้วิจัยร่วมกันสะท้อนความเท่าเทียมทางเพศในการแต่งกายที่เปิดเสรีภาพส่วนบุคคลในการเลือกชุดลีลาศในการแต่งกายที่ไม่ยึดติดกับบทบาทเพศ เพื่อสนับสนุนส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศและการแสดงถึงอัตลักษณ์ที่ไม่จำกัดให้ผู้ชายต้องใส่สูทหรือผู้หญิงต้องสวมกระโปรงเพราะการเต้นลีลาศเปรียบเสมือนศิลปะและการแสดงเข้าใจด้วยกันเป็นสุนทรียศาสตร์ทางอารมณ์ที่ไม่ควรถูกกำหนดด้วยเพศและบทบาททางเพศในการทำกิจกรรมและนอกจากการกำหนดเครื่องแต่งกายตามเพศและบทบาททางเพศตามปกติแล้ว ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ต้องปฏิบัติตามอย่างไม่มีเงื่อนไขในการเข้าพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศ

การทำให้ลีลาศเป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสนับสนุนความเท่าเทียมทางเพศ ต้องเริ่มจากบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมลีลาศสามารถเลือกชุดเครื่องแต่งกายที่สะท้อนความเป็นตัวของตนเองได้โดยไม่ขัดต่อศีลธรรม และถูกกาลเทศะ การเลือกชุดเครื่องแบบที่เป็นตนเองเหมาะสมกับรูปร่างตนเอง เพื่อสร้างความมั่นใจแก่ตนเอง เพื่อให้เคลื่อนไหวร่างกายได้ดีขึ้นในการทำกิจกรรมลีลาศและการเปลี่ยนแปลงของลีลาศเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศที่เปิดกว้างและยอมรับความ



หลากหลายทางเพศ ในการแต่งกายเพื่อไม่ยึดติดกับบทบาททางเพศดั้งเดิม เพื่อเปิดพื้นที่ให้ความหลากหลายทางเพศในการทำกิจกรรมลีลาศได้เหมือนเพศปกติโดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติ เพราะการเต้นลีลาศคือการเคลื่อนไหวร่างกายสื่อสารผ่านร่างกายไม่ใช่ชุดเครื่องแต่งกาย หากแต่เครื่องแต่งกายที่สวมใส่ทำให้การเต้นลีลาศดูสวยงามมากกว่าการสวมใส่เสื้อผ้าตามท้องตลาดแบบทั่วไป จึงเห็นได้ว่าเครื่องแต่งกายลีลาศจึงมีความสวยงามและพิถีพิถันกว่าเสื้อผ้าทั่วไป ดังนั้นจึงทำให้วัฒนธรรมลีลาศจึงมีความพิเศษด้วยวัฒนธรรมของตนเอง

### **ขั้นตอน (Reflection) การสร้างแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชนนักลีลาศ**

การดำเนินการวิจัยขั้นตอนคิด (Reflection) เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชนแบบมีส่วนร่วมจากการจัดกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ร่วมกัน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะสรุปผลการทำกิจกรรมร่วมกัน ผ่านการสะท้อนเชิงวิพากษ์ ซึ่งแต่ละวิธีการจัดกิจกรรมอาจจะมีข้อดี และข้อเสียที่แต่ละคนในการสะท้อนตนเองจากผลการปฏิบัติการเพื่อตระหนักถึงผลการจัดกิจกรรมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ โดยผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ในขั้นตอนการปฏิบัติการมาแสดงผลให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อร่วมกันสรุปการสร้างแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน โดยผู้วิจัยดำเนินการขั้นตอนนี้จำนวน 1 ครั้ง 2 วัน ซึ่งสามารถนำเสนอผลการวิจัยดังต่อไปนี้

### **สะท้อนปฏิบัติการสร้างแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน**

การจัดกิจกรรมปฏิบัติการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันทำกิจกรรมทั้งด้านวิชาการในการอบรมลีลาศเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในกฎ กติกา และภูมิหลังของลีลาศไทยและสากล กิจกรรมการสร้างความรู้ความเข้าใจแนวคิดรักต่างเพศในวัฒนธรรมลีลาศ กิจกรรมเสริมแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศ และกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ความไม่เท่าเทียมทางเพศในลีลาศ และกิจกรรมการสร้างแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน เป็นกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ขั้นต่อไป โดยขั้นตอนปฏิบัติการสร้างแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชนนักลีลาศมีดังต่อไปนี้

## 1. การสลายเพศในลีลาศ

“นักลีลาศชายโลกมันเปลี่ยนไปแล้ว แต่กฎของลีลาศยังเหมือน....เดิม ถ้า  
สลายกฎเรื่องเพศได้นี้ ผมว่าลีลาศจะปัง....มาก และจะทำให้คนเข้าถึงลีลาศมาก  
ขึ้น”-เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย

จากการสะท้อนความคิดเห็นในการสลายกฎเรื่องเพศในลีลาศ จากเสียงสะท้อนผู้มีส่วน  
ได้ส่วนเสียส่วนใหญ่ของการรื้อโครงสร้างของลีลาศ เรื่องกฎ กติกา เรื่องเพศกำเนิดกำหนดการทำ  
กิจกรรมลีลาศให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกลุ่มสังคมในพื้นที่ลีลาศต้องประพฤติดะปฏิบัติตาม  
อย่างไม่ต้องคำถามกับความรู้และโครงสร้างทางสังคมของลีลาศ แต่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและกลุ่ม  
สังคมลีลาศนั้นสยบยอมต่อความรู้และโครงสร้างของลีลาศที่ทำให้คนในสังคมหรือผู้ที่อยู่ในพื้นที่  
“ลีลาศ” นั้นต้องกลายเป็นผู้สืบทอดกระบวนการของการทำให้กลายเป็นนักลีลาศได้อย่างแยบยล  
โดยที่ไม่รู้ตนเองและรู้เท่าทันของความรู้

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเห็นด้วยกับการจัดกิจกรรมเพื่อให้ความรู้ในประเด็นที่เกี่ยวกับความ  
เท่าเทียมทางเพศ และการอบรมการให้ความรู้ของลีลาศ เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีความรู้และ  
ความเข้าใจของความเท่าเทียมทางเพศว่ามีความสำคัญอย่างไรในสังคมไทย และในวัฒนธรรม  
ลีลาศกับความเท่าเทียมทางเพศนั้นควรเป็นอย่างไร และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ความ  
ไม่เท่าเทียมทางเพศร่วมกัน และเมื่อนำทั้งสองประเด็นนี้มาผนวกเข้าด้วยกันจึงทำให้ผู้มีส่วนได้  
ส่วนเสียมีความตระหนักรู้ได้ด้วยตนเองถึงความเท่าเทียมทางเพศทุกคนควรมีสติหรืออย่างเท่าเทียม  
กัน และในวัฒนธรรม “ลีลาศ” ก็เช่นกัน

“หนูชอบการอบรม Gender และ อบรมลีลาศ และทุกกิจกรรมที่ทำมันทำให้หนู  
เข้าใจเพศของตัวเองหนึ่ง และเข้าใจว่าลีลาศมันถูกครอบไปด้วยการกำหนดให้ชายและ  
หญิงต้องคู่กันเท่านั้น ที่จริงแล้วเพศใดก็ได้ไม่จำเป็นต้องชายหญิงนะ”-เยาวชนหญิง

อย่างไรก็ตามผู้มีส่วนได้ส่วนเสียยอมรับว่าในเรื่องของกฎ กติกาของลีลาศมันอาจจะไม่  
สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้ในทันที แต่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้ถ้าผู้มีส่วนได้ส่วน  
เสียและกลุ่มสังคมของลีลาศร่วมกันผลักดันและสนับสนุนให้เกิดขึ้นได้อย่างจริงจัง เพราะลีลาศ  
ควรเป็นกิจกรรมของทุกเพศทุกวัย ไม่ควรที่จะกำหนดด้วยเพศในการเข้าถึงกิจกรรมลีลาศ เพราะ  
การกำหนดโครงสร้างลีลาศด้วยการกำหนดเพศกำเนิด ทำให้ลีลาศต้องแบ่งแยกเพศชายและเพศ

หญิง และความเป็นชายและความเป็นหญิงในพื้นที่ “ลี้ลาศ” ดังนั้นเมื่อบุคคลที่จะเข้าร่วมกิจกรรมจะต้องอยู่ภายใต้โครงสร้างการจัดระเบียบการเข้าสังคมลี้ลาศด้วยเพศ และอยู่ภายใต้กฎ กติกา ความเชื่อ และค่านิยมของลี้ลาศตั้งแต่เริ่มลี้ลาศ ขณะลี้ลาศ และหลังลี้ลาศ และการที่บุคคลนั้นกลายเป็นเครื่องมือของลี้ลาศในการถ่ายทอดการมีอยู่ของลี้ลาศอย่างไม่รู้ตัว

ดังนั้นการสรุปผลขั้นสะท้อน (Reflection) ในการสะท้อนการทำกิจกรรมปฏิบัติการเพื่อให้ได้ทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่ “ลี้ลาศ” โดยเยาวชนในการสลายการเข้าสู่ในลี้ลาศไม่จำเป็นต้องเข้าสู่ระหว่างชายและหญิงเท่านั้น คือ การการสลายเพศในลี้ลาศ สามารถทำให้เกิดขึ้นได้จริง ด้วยการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการรับรู้และภาพจำให้ลี้ลาศเป็นลี้ลาศสมัยใหม่ที่มีความเท่าเทียมทางเพศเกิดขึ้นในพื้นที่ “ลี้ลาศ” จะสามารถทำได้ อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้นำเสนอความความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันตามที่เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศที่มีเพศกำเนิดเป็นชาย กล่าวว่า “อันดับแรกหนูว่า ต้องสร้างภาพจำลี้ลาศใหม่เลยคะว่า เต้นยังงี้ให้เท่ากันแบบไม่ต้องมีเพศมาเกี่ยว และโปรโมทผ่านสื่อทางโซเชียลมีเดียต่างๆคะ”

การเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยจากอดีตจนถึงยุคปัจจุบันนั้น แม้กาลเวลาจะเปลี่ยนแปลงไปแต่จะเห็นได้ว่าโครงสร้างของลี้ลาศและความรู้ของลี้ลาศในเรื่องของการกำหนดเพศกำเนิดยังคงอยู่เพราะการสืบทอดวัฒนธรรมทางเพศในลี้ลาศไม่เคยเสื่อมและสลายไปตามกาลเวลา และความเท่าเทียมทางเพศก็เช่นกัน แม้ในสังคมไทยและสังคมโลกเริ่มมีการยอมรับความหลากหลายทางเพศมากขึ้นแล้วก็ตามแต่ในวัฒนธรรมลี้ลาศยังคงดำรงและรักษาไว้ซึ่งอุดมการณ์รักต่างเพศ และการครองอำนาจนำโดยความเป็นชายในสังคมไทยที่ชายเป็นใหญ่ และการกำหนดให้เพศชายและเพศหญิงถือเป็นความปกติทางสังคมอยู่นั้น สิ่งเหล่านี้ล้วนทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางเพศเกิดขึ้นในพื้นที่ “ลี้ลาศ” อย่างไม่จบสิ้น ดังนั้นการรื้อโครงสร้างของลี้ลาศ และการสร้างแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่ “ลี้ลาศ” โดยเยาวชนจึงเกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนความเท่าเทียมเทียมทางเพศผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในขั้นต่อไป

## 2. การแทนที่ “ผู้นำ” และ “ผู้ตาม” ด้วยสัญลักษณ์

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดกิจกรรมในขั้นปฏิบัติการจากการลงความคิดเห็นจากการวางแผนและการดำเนินการจัดกิจกรรมร่วมกัน การจักกิจกรรมจึงมาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน

คิด ร่วมวางแผน ร่วมกันตัดสินใจและร่วมกันระดมความคิดเห็นเพื่อจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีความรู้ความเข้าใจและตระหนักรู้ต่อตนเองในประเด็นที่ศึกษา เพื่อแสวงหาทางออก ร่วมกันทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้วิจัยในฐานะคนในพื้นที่ของ “ลีลาศ” ที่ถูกกำหนดให้ลีลาศต้องอยู่ใต้โครงสร้างของลีลาศ หรือโครงสร้างทางสังคมของลีลาศที่กำหนดสถานะและบทบาททางเพศในลีลาศในทุกมิติของการทำกิจกรรมลีลาศ ตั้งแต่ก่อนเริ่มลีลาศ ขณะลีลาศในฟลอร์เต้นรำ และหลังลีลาศ ไม่ว่าจะเป็นการลีลาศเพื่อเข้าสังคมและการลีลาศเพื่อการแข่งขันโดยไม่มีข้อยกเว้น นอกจากลีลาศจะกำหนดโครงสร้างด้วยเพศกำเนิดแล้ว ยังกำหนด “การนำ” และ “การตาม” ให้ตรงตามเพศกำเนิดด้วย คือ การกำหนดให้ผู้ชายเป็นฝ่ายนำ (Leader) และ ผู้หญิงเป็นผู้ตาม (Follower) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่มีความเห็นร่วมกันในประเด็นการนำ และ การตาม ที่กำหนดบทบาทและสถานะทางเพศของบุคคลที่เข้ามาในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยไม่มีข้อยกเว้นไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นเพศชายหรือหญิงก็ต้องทำปฏิบัติตามกฎ กติกา ข้อบังคับ แม้ว่าบุคคลนั้นจะมีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิด ความหลากหลายทางเพศในลีลาศจึงไม่เป็นความปกติในสังคมลีลาศ ด้วยการกำหนดโครงสร้างทางสังคมด้วยเพศกำเนิดนี้ ยังทำให้ความหลากหลายทางเพศ LGBTQ+ และเพศตามกำเนิดถูกจัดระเบียบความเป็นเพศให้ตรงกับเพศกำเนิดตั้งแต่แรกของการเข้าสู่วัฒนธรรมลีลาศจนกระทั่งบุคคลนั้นเลิกเต้นลีลาศ หรือเสียชีวิต แต่การกำหนดด้วยเพศ และการนำ การตาม ที่ผูกติดโยงกับเพศกำเนิดของลีลาศทำให้เกิดโครงสร้างทางสังคมของลีลาศให้กลายเป็นวัฒนธรรมทางเพศที่สืบทอดและปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน

“เมื่อก่อนหนูก็ไม่คิดอะไรมาก ผู้ชายนำไปทางไหนให้ทำอะไรทำหมด บางทีนำผิด ยังต้องไปเลย แต่ตอนนี้ไม่ใช่ละ มีความคิดที่ว่า “ฉันน่าบ่างได้ไหม และทำไมฉันต้องตามตลอด” ไม่ก็ผัดกันนำผัดกันตามก็ได้นะ”-เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้แลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นในการแทนที่ ผู้นำ และ ผู้ตาม ที่กำหนดด้วยเพศกำเนิดที่กำหนดให้ชายและหญิง เท่านั้นที่มีสิทธิจะลีลาศได้อย่างชอบธรรมในการทำกิจกรรมลีลาศ และการสลายเรื่องเพศของโครงสร้างทางสังคมลีลาศให้กลายเป็นพื้นที่ของความเท่าเทียมทางเพศด้วยสัญลักษณ์ “การนำ” และ “การตาม” คือ การไม่กำหนดเพศกำเนิดในลีลาศ ที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันสะท้อนความคิดเห็นว่า “หากเรามีแค่การนำ กับ การตามละ ไม่ต้องกำหนดเพศใครจะนำ ใครจะตามก็ได้ จริงๆ ลีลาศก็แค่เต้นเอง-เยาวชนชาย จะเห็นได้ว่าผู้มี

ส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันแสวงหาทางออกในการสร้างความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน แสดงให้เห็นว่าการแทนที่ด้วยสัญลักษณ์ “การนำ” และ “การตาม” นั้นสามารถผลักดันให้เกิดขึ้นในลีลาศได้จริง ด้วยการทำกิจกรรมเพื่อแสดงสัญลักษณ์ “การนำ” ให้เป็นสัญลักษณ์ใดสัญลักษณ์หนึ่ง เช่นเดียวกับ “การตาม” เช่น การแทนที่ด้วยสีเหลือง หรือ วงกลม หรือ การใช้โบว์ริบบิ้น หรือ สติกเกอร์สีมาใช้แทนที่สัญลักษณ์ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำต้องวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศด้วยสัญลักษณ์ดังกล่าว เพื่อให้เข้าใจตรงกันในการทำกิจกรรมลีลาศ และง่ายต่อการสื่อสารทางสังคม เพราะเมื่อไม่มีการกำหนดด้วยเพศในการเต้นลีลาศแล้ว ก็จะทำให้เปิดพื้นที่ให้ความหลากหลายทางเพศ ในพื้นที่ลีลาศได้อย่างเท่าเทียมกัน เพราะการสลายกฎเรื่องเพศในลีลาศได้ก็จะทำให้สิ่งต่างๆ ที่เชื่อมโยงกับความรู้เรื่องเพศในลีลาศจะถูกรื้อออกจากโครงสร้างนั้นตามไปด้วย และชายการนำและหญิงตามก็เช่นกัน ดังนั้นสิ่งที่จะเกิดขึ้นจากการสลายโครงสร้างทางสังคมของลีลาศเรื่องเพศกำเนิดนั้น คือ การเต้นลีลาศที่หลากหลาย การเต้นลีลาศชายหญิง การเต้นลีลาศชายคู่ชาย การเต้นลีลาศหญิงคู่หญิง การเต้นลีลาศตามความหลากหลายทางเพศ ที่จะเกิดขึ้นถือเป็นการท้าทายต่อโครงสร้างทางสังคม

### 3. การออกแบบท่าเต้นใหม่เพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันสะท้อนความคิดในการออกแบบท่าเต้นใหม่เพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ความไม่เท่าเทียมทางเพศในลีลาศ และจากการอบรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในความเท่าเทียมทางเพศ และความรู้ลีลาศที่จัดกระทำผ่านบุคคลให้ประพฤติและแสดงออกตามความรู้นั้น และท่าเต้นลีลาศกำหนดบทบาทและสถานะในการเต้นลีลาศตามเพศกำเนิด เป็นท่าเต้นในลีลาศที่ไม่ยึดติดกับบทบาททางเพศ ซึ่งมีการตั้งคำถามของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่แสดงให้เห็นว่าท่าเต้นในลีลาศเป็นสัญญาณที่บ่งบอกถึงการแสดงออกถึงสัญญาณนั้น การกำหนดท่าเต้นให้เกิดเป็นมาตรฐานแบบเดียวกันเพื่อควบคุมบุคคลให้ปฏิบัติตาม จากการกำหนดท่าเต้นหรือที่เรียกว่า “ฟิกเกอร์” (Figures) และต่อด้วยชื่อท่าของแต่ละจังหวะ การสั่งการด้วยท่าเต้นลีลาศในจังหวะต่างๆ นั้น มีลักษณะและท่วงท่าที่แสดงออกแตกต่างกันตามประเภทของการเต้น คือ การเต้นแบบประเภทสแตนด์การ์ด และการเต้นแบบประเภทละติน อเมริกัน ซึ่งการประกอบสร้างความรู้ของลีลาศผ่านตัวแสดงหรือผ่านตัวบุคคลที่นำเสนอผ่านท่วงท่าที่แสดงออกตามฟิกเกอร์ต่างๆ และถ่ายทอดฟิกเกอร์



และท่าทางการเคลื่อนไหวนั้นผ่านจังหวะเพลงที่กำกับด้วยฟีกเกอร์หรือท่าเต้นที่กำกับด้วยลักษณะการเต้นลีลาศของแต่ละประเภททำให้กลายเป็นกระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมลีลาศผ่านสัญญาณคือ “ท่าเต้นที่แสดงออกผ่านบุคคลตามจังหวะเพลงในฟลอร์เต้นรำ”

“ท่าเรอบอกทุกคนเต้นท่า (New York) และ แฮนด์ ทู แฮนด์ (Hand to Hand)  
นะ เต้นเหมือนกันหมดได้ -เยาวชนนักลีลาศหญิง

คำกล่าวของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้แสดงให้เห็นถึงการตระหนักรู้ถึงความรู้ของโครงสร้างทางสังคมที่กำหนดด้วยเพศกำเนิดด้วยตนเอง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสะท้อนย้อนคิดได้ว่าถ้าออกแบบท่าเต้นลีลาศเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศย่อมทำได้ และสามารถทำให้เกิดขึ้นในลีลาศได้ ด้วยการร่วมกันออกแบบท่าเต้นที่ไม่ยึดติดกับบทบาททางเพศ ให้ออกมาเป็นท่าเต้นเพื่อความเท่าเทียมทางเพศที่ส่งต่อสู่สังคมลีลาศได้อย่างไร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้สะท้อนความเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกันตามที่เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย กล่าวว่า “พวกเราก็ร่วมออกแบบท่าเต้นที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศสิคะ แล้วลองสร้างเพลงของเราเอง แล้วก็เผยแพร่ออกสื่อเลยคะ หนูว่าปังปรีเย่คะ” จากคำกล่าวของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการการสร้างแนวทางการพัฒนาลีลาศเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศได้อย่างไร ด้วยการออกแบบท่าเต้นเพื่อสร้างความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นจริงในลีลาศ และนำไปสู่การทำกิจกรรมออกแบบท่าเต้นลีลาศเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในขั้นต่อไป

#### 4 สัญญาที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้ร่วมกันสะท้อนย้อนคิดในเรื่องของการแสดงออกที่ทำให้ผู้คนรับรู้ถึงความหมายนั้นด้วยตนเอง และแสดงออกตามความหมายนั้นที่เรียกว่า “สัญญา” ซึ่งในลีลาศมีสัญญาและความหมายในตัวของมันเองทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นสัญญาที่ประกอบไปด้วยประการที่หนึ่ง สัญญาและความหมายที่เกิดจากเพศกำเนิด หมายถึง การที่ผู้ชายต้องเป็นผู้นำและผู้หญิงต้องเป็นผู้ตามในพื้นที่ของลีลาศ ประเด็นที่สอง สัญญาและความหมายที่เกิดจากลายลักษณ์อักษร หนังสือ ตำรา ว่าด้วยการเดินเข้าจังหวะหรือการลีลาศทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ประการที่สาม สัญญาและความหมายที่เกิดจากการแสดงออกตามคุณลักษณะตามประเภทของลีลาศ ทั้งประเภทสแตนดาร์ด และประเภทละติน อเมริกา ประการที่ 4 สัญญาและความหมายที่

เกิดจากการถ่ายทอดท่าทาง อารมณ์ และความรู้สึกตามจังหวะเพลงในลีลาตามประเภทของการเต้นลีลาศ ประเภทสแตนด์ดาร์ด และประเภทละติน อเมริกัน ที่กำหนดให้บุคคลต้องแสดงออกตามลักษณะของเพลงที่แยกทั้งสองประเภทอย่างชัดเจน และประการสุดท้าย สัญญาและความหมายที่แสดงออกด้วยวัสดุและสิ่งของที่เฉพาะเจาะจงในการเต้นลีลาศ คือ รองเท้าลีลาศชาย และรองเท้าลีลาศหญิง ตามประเภทของการเต้นลีลาศประเภทสแตนด์ดาร์ด และประเภทละติน อเมริกัน ที่คุณลักษณะที่แตกต่างกันในการใช้งานของการเต้นแต่ละประเภท

“ถ้าเราเปลี่ยนรองเท้าลีลาศเป็นรองเท้าอย่างอื่นที่ไม่ใช่รองเท้าลีลาศ มันจะเดินได้ไหม? แล้วถ้าเราใส่รองเท้าผู้ชายเดินบ้างจะแปลกไหม อยากใส่บ้างรองเท้าไม่มีส้นบ้าง ให้ผู้ชายลองมาเป็นผู้หญิงดูดี จะได้ว่าใส่รองเท้าส้นสูงเดินเป็นชั่วโมงๆ มันเป็นอย่างไง” -เยาวชนหญิง

เสียงสะท้อนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการถูกโครงสร้างทางสังคมของความรู้ลีลาศจัดกระทำผ่านตัวบุคคลให้บุคคลนั้นกลายเป็นเครื่องมือของการผลิตซ้ำความรู้ อำนาจและความสัมพันธ์ของบุคคลให้มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เป็นไปตามบทบาทและหน้าที่จนทำให้เกิดเป็นกระบวนการส่งต่อความรู้ลีลาศและวัฒนธรรมทางเพศในลีลาศ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ที่อยู่ในรูปแบบของการกระทำ หรือ การปฏิบัติอย่าง ซ้ำไป ซ้ำมาอย่างไม่รู้จบ ตามที่เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชายกล่าวว่า “หนูเดินผู้ชายมาตลอด แต่พอมีอีเว้นท์ที่เปิดให้มีชายคู่ชาย ก็แย่งกันสิดะว่าใครจะเดินเป็นผู้หญิง ถึงใครจะว่าหนูเป็นหมี่ เป็นกระเทยควายหนูก็ไม่สนคะ ถ้าหนูได้แต่งหญิงเดินลีลาศอย่างเปิดเผย ไม่ต้องหลบๆ ซ่อน เหมือนทำอะไรผิด” จะเห็นได้ว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียถูกเบียดขับกีดกันจากโครงสร้างทางสังคมของลีลาศด้วยเพศกำเนิด กำหนดให้ทุกคนไม่ว่าจะมีเพศสภาพหรือเพศภาวะเป็นอย่างไร และความหลากหลายทางเพศ ก็ต้องต้องถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มของผู้ชายตามเพศกำเนิดไม่มีข้อยกเว้น ถ้าบุคคลจะเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศต้องทำอย่างลีลาศ เพราะนี่คือ พื้นที่ “ลีลาศ” ที่เป็นพื้นที่ที่มีความเฉพาะเจาะจง ถือเป็นพื้นที่พิเศษ ของวัฒนธรรมย่อย ที่เป็นวัฒนธรรมลีลาศที่มีการรับรองให้เป็นมาตรฐานสากลซึ่งทั่วโลกที่มีลีลาศนั้น ก็จะประพฤติและปฏิบัติตามโครงสร้างทางสังคมลีลาศทำให้กลายเป็นภาคปฏิบัติการทางสังคม

การที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันสะท้อนย้อนคิดจากการวางแผน การจัดกิจกรรม และการสนทนากลุ่มเพื่อสรุปผลการสะท้อนการจัดกิจกรรมทั้งด้านวิชาการและการปฏิบัติการทำให้ผู้มี

ส่วนร่วมวิจัยมีความรู้ความเข้าใจและตระหนักรู้ด้วยตนเองถึงโครงสร้างทางสังคมของลีลาศที่กำหนดด้วยเพศกำเนิดในทุกมิติของวัฒนธรรมลีลาศ จึงต้องรื้อโครงสร้างเพื่อให้เห็นถึงความรู้ที่อยู่เบื้องหลังโครงสร้างนั้น

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันคิดร่วมกันสะท้อนแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศให้เกิดขึ้นในพื้นที่ “ลีลาศ” ด้วยการสลายสัญญาะที่ผูกติดยึดโยงด้วยเพศกำเนิดเสียก่อนเป็นอันดับแรก จากนั้นร่วมกันนำเสนอความคิดเห็นร่วมกันถึงการสร้างสัญญาะใหม่ในลีลาศ เพื่อแสดงออกถึงความหมายของความเท่าเทียมทางเพศนั้นเป็นอย่างไร เพื่อสร้างภาพจำและความหมายใหม่แทนที่สัญญาะและความหมายเดิมของลีลาศแบบดั้งเดิม สัญญาะและความหมายนี้จะเป็นการสร้างเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการสร้างแนวทางการพัฒนาเพื่อให้เกิดการแสดงออกถึงสัญญาะนั้นได้จริง ด้วยการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างสัญญาะและความหมายใหม่ให้เกิดขึ้นในกลุ่มเยาวชนก่อน และนำเสนอสัญญาะเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” สู่สังคมไทยต่อไป

## 5. ชุดลีลาศไม่ใช่อุปสรรคของการเต้นลีลาศ และไม่ยึดติดกับบทบาทเพศ

“หนูว่าชุดไม่ใช่อุปสรรคของการเต้นลีลาศ อุปสรรคของการเต้นลีลาศคือ กฎ นี่ละสำคัญสุด ห้ามนั้น ห้ามนี้ ไปหมด รุ่นนี้ห้ามติดเพชร ถ้าหนูยังอยู่รุ่นนี้แล้วเมื่อไหร่หนูจะได้ติดเพชร ชุดเก่าก่อนพอดี อยากเปลี่ยนเพชรต้องเปลี่ยนรุ่นแข่ง หนูเห็นอีกอีเว้นท์ไม่เคยห้ามเรื่องชุด อยากแต่งอะไรก็แต่ง เขาวัดกันด้วยฝีมือจริงๆ -เยาวชนหญิงที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศสภาพเป็นหญิง

เสียงสะท้อนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างของลีลาศที่กำหนดด้วยเพศกำเนิด ที่กำหนดด้วยกฎ กติกา และข้อบังคับ เรื่องการแต่งกายให้ตรงกับเพศกำเนิดไม่เพียงเท่านั้น ยังกำหนดเรื่องรายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเต้นลีลาศว่าด้วยเรื่องกฎ ระเบียบและข้อบังคับเรื่องการแต่งกายของนักกีฬาลีลาศตามเพศ อายุ รุ่นที่แข่งขันตามประเภทของลีลาศทั้งประเภทสแตนดาร์ด และประเภทละติน อเมริกัน ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของลีลาศนั้น แม้โครงสร้างจะเหมือนกันเรื่องกฎ ระเบียบและข้อบังคับของการแข่งขันลีลาศย่อมต้องมีการปฏิบัติตามสากลอย่างเคร่งครัดเพราะมันคือการหาผู้ชนะ การค้นหาตัวตนของความสำเร็จของการเป็นแบบอย่างอัตลักษณ์ของนักลีลาศ แต่โครงสร้างเรื่องเพศกำเนิดและกฎเรื่องเพศก็ยังคง

อยู่ แม้จะเป็นการเต้นลีลาศเพื่อเข้าสังคมก็ตาม แต่กฎ ระเบียบ และข้อบังคับไม่เท่ากันการแข่งขัน แต่บุคคลที่อยู่ในพื้นที่ของลีลาศย่อมปฏิบัติตามอย่างไม่ต้องคำถาม ทำให้ความรู้ของลีลาศที่ส่งผ่านตัวบุคคลนั้นกลายเป็นการสืบทอดกระบวนทำให้บุคคลนั้นกลายเป็นเครื่องมือทางเพศในวัฒนธรรมลีลาศ

“บางคู่ผมเห็นชุดเด่นมาแต่ไกล ชุดสวยมาก แต่พอเดินนี่ อีกเรื่องเลย เขาเรียกชุดข่มขู่แข่งครับ แต่บางคู่ชุดธรรมดามาก แต่เดินมานี่... อย่างเทพ! ยอมเลย แบบใครก็สู้ไม่ได้ ถึงบอกไปบางทีชุดก็ไม่ได้ช่วยอะไร ฝีมือล้นๆ” -เยาวชนชาย

จากเสียงสะท้อนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่เห็นด้วยในการแต่งกาย หรือ “ชุดลีลาศ” ไม่ใช่อุปสรรคของการเต้นลีลาศ แต่อุปสรรคของการเต้นลีลาศ หรือ การทำกิจกรรมลีลาศนั้นแท้จริงแล้วอยู่โครงสร้างของลีลาศที่กำหนดด้วยกฎ กติกา และข้อบังคับที่ผูกติดยึดโยงด้วยเพศ ตั้งแต่แรกเริ่ม คือ จุดเริ่มต้นของลีลาศ จึงต้องรื้อโครงสร้างดังกล่าว เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ หรือ การสลายโครงสร้างของลีลาศในเรื่องเพศ เพื่อแสวงหาแนวทางการพัฒนาลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” เพื่อให้เกิดขึ้นได้จริงนั้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันสะท้อนย้อนคิดจะทำอย่างไรเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศที่ไม่ยึดติดกับบทบาทเพศ และมีความคิดเห็นตรงกันว่า “ชุดลีลาศไม่ใช่อุปสรรคของการเต้นลีลาศ แต่เป็นกฎระเบียบที่กำหนดเรื่องการแต่งกายที่ยึดติดกับเพศกำเนิด” ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพื่อสะท้อนถึงแนวทางการพัฒนาลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ ด้วยชุดลีลาศ และการแต่งกายที่ไม่ยึดติดกับบทบาททางเพศ ในการแสดงออกถึงชุดลีลาศ เพื่อความเท่าเทียมนั้นเป็นอย่างไร และร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในประเด็นดังกล่าว เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมได้ต่อไป

**การปฏิบัติการ (Reflection) วิพากษ์การสร้างแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน ผ่านการวิจัยปฏิบัติการแบบกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์**

การวิพากษ์การสร้างแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชนนักลีลาศ ผ่านการวิจัยปฏิบัติการแบบกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ โดยมีขั้นตอน คือ การวางแผน (P: Planning) การปฏิบัติ (A: Action) ศึกษาผลการปฏิบัติ

(O: Observation) และ สะท้อนผลการปฏิบัติการ (R: Reflection) ผ่านการวิพากษ์ร่วมกันนั้นเป็นการสะท้อนตนเองจากผลการปฏิบัติร่วมกัน

โดยผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ในชั้นการปฏิบัติการมาแสดงผลให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนำมาสะท้อนเชิงวิพากษ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อตระหนักถึงผลของการสะท้อนทั้งข้อดีและข้อเสียในมุมมองที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล เพื่อร่วมกันสรุปแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” ร่วมกัน ดังนั้นการสร้างแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศนั้นจึงมาจากการตกลึกทางความคิด ความเชื่อ และทัศนคติ และประสบการณ์จากการประพุดติและปฏิบัติด้วยตนเองของการผลิตซ้ำของความรู้ของลีลาศภายใต้โครงสร้างเรื่องเพศกำเนิดที่ถูกกำหนดให้ประพุดติและปฏิบัติตามผ่านกฎ ระเบียบ กติกา ข้อบังคับของความรู้ลีลาศนั้น ทำให้ผู้มีส่วนร่วมกลายเป็นเครื่องมือการสืบทอดวัฒนธรรมลีลาศได้อย่างแยบยล

จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ของ “ลีลาศ” ที่มีต่อการต่อสู้ต่อรองกับชุดความรู้ นั้น และความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายใต้โครงสร้างการเพศกำเนิดกำหนดวิถีปฏิบัติในการทำกิจกรรมลีลาศ ซึ่งการรู้เท่าทันของความรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ สามารถที่จะเลือกรับและปฏิเสธต่อชุดความรู้เหล่านั้นได้ และสร้างชุดความรู้ใหม่ด้วยตนเอง ผู้วิจัยจะทำการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเพื่อทำให้ทราบถึงท่าที ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพราะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียย่อมเกิดความรู้สึกเกรงใจ หรือวิตกกังวลและไม่กล้าที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือไม่กล้าโต้แย้งข้อมูลนั้น ดังนั้นในการถามคำถามเพิ่มจากการสนทนากลุ่ม จำทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้เกิดการสะท้อนในมุมมองดังกล่าวได้อย่างครอบคลุม

ดังนั้นทั้ง 3 ขั้นตอนในวงจรการปฏิบัติการที่ 1 เพื่อให้สะท้อนการสร้างแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนจนถึงการสะท้อนตนเองจากการศึกษาสู่แนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศผ่านการวิพากษ์ความรู้จากประสบการณ์ร่วมกัน หลังจากนั้น ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกับเอกสารต่างๆ และจัดระเบียบข้อมูลเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจจากผลการสร้างแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชนนักลีลาศนั้น จะทำให้เกิดผลการสร้างแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศด้วยตนเอง ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะเข้าใจและตระหนักถึงประเด็นและปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากความรู้ และประสบการณ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่จะเผยให้เห็นถึงกระบวนการคิด วิเคราะห์ ถึงวิธีการแสวงหากระบวนการแก้ไขปัญหาของประเด็นปัญหานั้น ซึ่งวิธีที่การเหล่านั้นจะนำมาซึ่งการสะท้อนผลการปฏิบัติ เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับมา



วางแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในวงจรการปฏิบัติการที่ 2 ต่อไป

## วงจรที่ 2 เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลิลาศ” โดยเยาวชน

จากปฏิบัติการใน วงจรที่ 1 เยาวชนในฐานะผู้มีส่วนร่วมหลักในการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมไทย ได้เริ่มต้นด้วยการทำความเข้าใจและวิเคราะห์บริบทของความไม่เท่าเทียมทางเพศในพื้นที่กิจกรรมลิลาศ ผ่านการมีส่วนร่วมในเชิงวิพากษ์ทั้งในระดับปัจเจกและกลุ่ม โดยกระบวนการดังกล่าวได้เปิดพื้นที่การเรียนรู้ให้เยาวชนสามารถสะท้อนย้อนคิดถึงบทบาททางเพศของตนเองและผู้อื่น โดยการตั้งคำถามกับอำนาจและความรู้ของลิลาศและโครงสร้างทางเพศที่กำหนดกฎกติกา และข้อบังคับด้วยเพศในการเข้าทำกิจกรรมลิลาศเพื่อทำให้เป็นบรรทัดฐานการประพฤติและปฏิบัติแบบเดียวกันในสังคมวัฒนธรรมลิลาศที่ถูกครอบงำทางความคิดโดยอำนาจของความเป็นชาย (hegemonic masculinity) ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสะท้อนตนเองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกับนักวิจัยในวงจรที่ 1 จึงไม่ได้เพียงแค่เผยให้เห็นประสบการณ์ส่วนบุคคลของเยาวชนเท่านั้น แต่ยังเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างองค์ความรู้จากฐานราก ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้มีประสบการณ์ตรง โดยเฉพาะเยาวชนที่ถูกอำนาจและความรู้โครงสร้างทางเพศกดทับและถูกทำให้กลายเป็นส่วนเกินหรือผู้ที่ถูกลืมและมองไม่เห็นถึงการมีอยู่ของวาทกรรมนักลิลาศตามกรอบคิดทางเพศแบบเดิม ๆ ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลเหล่านี้มาวิเคราะห์ร่วมกับเอกสาร แนวคิดทฤษฎีและทบทวนวรรณกรรม เพื่อทำมาสรุปผลการดำเนินกิจกรรมและส่งคืนข้อมูลให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อตรวจสอบผลการปฏิบัติการร่วมกันเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการในวงจรต่อไป ผลปฏิบัติการจากวงจรแรก ชี้ให้เห็นว่าเยาวชนมีศักยภาพในการวิพากษ์โครงสร้างอำนาจทางเพศ และมีความตระหนักรู้ในการสร้างพื้นที่ที่ปลอดภัยทางเพศเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมมากขึ้น ทั้งนี้ยังพบว่า แนวทางที่ถูกออกแบบขึ้นภายใต้การมีส่วนร่วมของเยาวชนเองและอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงและการแก้ไขปัญหาได้ตรงประเด็นของชีวิตเยาวชนมากกว่านโยบายที่สั่งการมาจากบนลงล่าง

ดังนั้นการปฏิบัติการวงจรที่ 2 จึงเป็นการต่อยอดองค์ความรู้และแนวปฏิบัติจากวงจรแรก ไปสู่การขับเคลื่อนเชิงรุกในระดับที่ลึกซึ้งและมีผลกระทบมากขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศในการสร้างพื้นที่ทางเลือกใหม่ที่ยอมรับความหลากหลายทางเพศและอัตลักษณ์อื่น เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนมีบทบาทในฐานะ “ผู้นำกระบวนการเรียนรู้” และ “ผู้สร้าง

วัฒนธรรมใหม่” ผ่านกิจกรรมลีลาศ วงจรที่ 2 นี้ยังคงดำเนินภายใต้กรอบของการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ (critical participation) โดยการวางแผนร่วมกัน การลงมือปฏิบัติ สังเกตการณ์ และสะท้อนผลร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกับผู้วิจัย เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในระดับเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรม เพื่อให้ลีลาศเป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทยและมีความปลอดภัยทางเพศในการทำกิจกรรมได้อย่างแท้จริง

### **ขั้นวางแผน (Plan) เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน**

การจัดกิจกรรมปฏิบัติการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันทำกิจกรรมทั้งด้านวิชาการในการอบรมลีลาศเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในกฎ กติกา และภูมิหลังของลีลาศไทยและสากล กิจกรรมการสร้างความรู้ความเข้าใจแนวคิดรักต่างเพศในวัฒนธรรมลีลาศ กิจกรรมเสริมแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศ และกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ความไม่เท่าเทียมทางเพศในลีลาศ และกิจกรรมการสร้างแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน เป็นกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ขั้นต่อไป โดยขั้นสะท้อนปฏิบัติการสร้างแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน ดังนั้นการขับเคลื่อนในวงจรที่ 2 จึงไม่ใช่เพียงการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมลีลาศ แต่คือการสร้างพื้นที่พื้นที่ความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม โดยมีเยาวชนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชนผ่านการวิจัยปฏิบัติการแบบกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ ผ่านการวิพากษ์ร่วมกันโดยมีขั้นตอนดังนี้ดังต่อไปนี้

#### **1. การสร้างพื้นที่ความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมไทย**

จากโครงสร้างทางเพศและกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศในลีลาศสู่สังคมไทย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นร่วมกันถึงการสลายโครงสร้างทางเพศในลีลาศก่อนเป็นอันดับแรกเพื่อสร้างพื้นที่ความเท่าเทียมทางเพศให้เกิดขึ้นนั้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันสะท้อนย้อนคิดถึงการสร้างการมีตัวตนของอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลาย เพื่อเปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางเพศในลีลาศให้มีพื้นที่แสดงออกถึงการมีอยู่ทางอัตลักษณ์ทางเพศได้อย่างเท่าเทียมกัน

ในพื้นที่ของวัฒนธรรมลิลาศได้อย่างแท้จริงนั้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงต้องเปลี่ยนภาพจำในสังคม ลิลาศสู่สังคมไทย การสร้างพื้นที่ขึ้นมาใหม่เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมไทยของ การท้าทายต่ออำนาจและความรู้ของลิลาศที่มาจัดกระทำผ่านตัวบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ลิลาศให้ ตระหนักรู้ มีความรู้ความเข้าใจในความหลากหลายทางเพศ ในสังคมลิลาศว่ามีอยู่จริงไม่ได้เป็น เพียงสิ่งที่ถูกให้มืออยู่เพียงแค่การประกวดแข่งขันบางรายการตามที่ผู้จัดงานกำหนดว่า “มีได้” หรือ “มีไม่ได้” ในการจัดงานลิลาศเพื่อเข้าสังคมที่เป็นการนำเสนอพื้นที่ของการจัดการแสดงโชว์เท่านั้น หรือจัดเป็นรายการแข่งขันประเภทใดประเภทหนึ่งที่จัดไว้เพื่อเปิดการแข่งขันสำหรับรายการแข่งขัน ที่เป็นรายการหลักของคู่ชายและหญิงตามมาตรฐาน การกระทำเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่า เทียมทางเพศและการถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกันจากโครงสร้างทางเพศกำเนิดที่กำหนด ความรู้ของวัฒนธรรมลิลาศได้อย่างชัดเจน

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันลงความเห็นเพื่อทำให้ความหลากหลายทางเพศ มีอยู่ใน พื้นที่ของวัฒนธรรมลิลาศได้ต้องทำให้เกิดภาพจำความเท่าเทียมทางเพศในลิลาศสู่สังคมไทยจาก การสลายโครงสร้างทางเพศให้ลิลาศไม่ใช่เพียงการเต้นคู่กันของชายและหญิงเพียงเท่านั้น แต่ให้ ลิลาศเป็นกิจกรรมความเท่าเทียมทางเพศของทุกคนด้วยการสร้างพื้นที่ให้อัตลักษณ์ทางเพศใน พื้นที่ของลิลาศเพิ่มขึ้นเพื่อสร้างภาพจำใหม่ให้สังคมลิลาศและสังคมไทย โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ ลงความเห็นว่สังคมลิลาศต้องเห็นภาพของการเต้นคู่กันของชายคู่ชาย และหญิงคู่หญิงเพื่อ ขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลิลาศสู่สังคม รวมถึงการเข้าคู่ของลิลาศแบบชายคู่หญิงด้วย การนำเอาความหลากหลายทางเพศ มาอยู่ร่วมกับเพศกำเนิด ไม่ใช่เรื่องผิดปกติ แต่จะสร้างให้ เกิดความปกติในพื้นที่ของลิลาศให้ปรากฏขึ้นในพื้นที่ลิลาศก่อน และถึงจะทำให้เกิดภาพจำลิลาศ ใหม่เพื่อสะท้อนสู่สังคมไทย และจากการเปลี่ยนแปลงสังคมไปทั่วโลกกระแสการขับเคลื่อนความ เท่าเทียมทางเพศในสังคมโลกที่มีอยู่อย่างต่อเนื่อง และจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ หลากหลายของความรู้ วิชาการทางการศึกษาและการแสดงความคิดเห็นทางสังคมเกิดการ เปลี่ยนแปลงจึงเห็นได้ว่า เกิดการเคลื่อนไหวของความรู้สมัยใหม่ที่ความรู้สมัยเก่าที่มีความ ล้าสมัยเกิดการปรับเปลี่ยนวิธีการเอาตัวรอดและการปรับตัวของมนุษย์ตามไปด้วย

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงตั้งคำถามว่า “ทำไมลิลาศจะเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ในเมื่อ ความคิดคนยังเปลี่ยนได้เลย” “ทำไมเราไม่ทำให้ลิลาศเป็นกิจกรรมของทุกคน” และ “แล้วทำไมเรา ไม่เอาชายคู่ชาย และหญิงคู่หญิงมารวมด้วยในการเต้นลิลาศแบบมาตรฐานละ” จากการตั้ง คำถามร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงเป็นที่มาของการสร้างพื้นที่ความเท่าเทียมทางเพศใน

ลีลาศสู่สังคม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการสร้างพื้นที่ความเท่าเทียมในลีลาศนั้นต้องทำอย่างไรเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมได้ต่อไป

## 2. การสร้างสัญลักษณ์ “ผู้นำ” และ “ผู้ตาม” ที่เท่าเทียมกันทางเพศในลีลาศสู่สังคมไทย

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นถึงการสร้างสัญลักษณ์ “ผู้นำ” และ “ผู้ตาม” ที่เท่าเทียมกันทางเพศในลีลาศสู่สังคมไทย เพื่อเปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางเพศ ดังนั้นการสลายโครงสร้างทางเพศและกฎ ระเบียบ ข้อบังคับด้วยเพศ ที่ผลิตซ้ำความรู้ของลีลาศที่กำหนดให้ชายต้องคู่กับผู้หญิงในการเต้นลีลาศ ตามโครงสร้างการกำหนดเพศและกฎด้วยเพศที่แบ่งแยกเพศตามลักษณะของความเป็นชาย และความเป็นหญิงในเรื่องการกำหนดให้ผู้ชายต้องเป็นผู้นำ (leader) และ ผู้หญิงต้องเป็นผู้ตาม (follower) ในทุกมิติของลีลาศ ตั้งแต่ก่อนเริ่มต้นลีลาศ ในขณะที่เต้นลีลาศ และหลังเต้นลีลาศ และในลักษณะการนำและการตามที่อยู่ภายใต้การกำหนดทางเพศนั้นยังต้องสอดคล้องและผสมกลมกลืนกับประเภทของการเต้นลีลาศทั้งประเภทสแตนดาร์ด และ ประเภทละติน อเมริกัน ที่ลีลาศกำหนดให้ชายและหญิงต้องปฏิบัติให้ตรงคุณลักษณะของความเป็นชายที่มีอำนาจนำและผู้หญิงที่ต้องอยู่ภายใต้อำนาจนำของความเป็นชายในการเต้นลีลาศ

ภายใต้ภายใต้อำนาจนำของความเป็นชายในการเต้นลีลาศที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันแสดงความคิดเห็นและโต้ตอบกันในการสนทนากลุ่ม ซึ่งจากการวิพากษ์ถึงการสลายโครงสร้างทางเพศเพื่อสร้างพื้นที่ให้ความหลากหลายทางเพศ ในพื้นที่ลีลาศแล้ว ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคลี่ให้เห็นถึงอำนาจและความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แฝงอยู่ในโครงสร้างการกำหนดเพศและกฎด้วยเพศในลีลาศที่แสดงให้เห็นถึงอำนาจชายเป็นใหญ่และการครองอำนาจนำโดยความเป็นชาย ซึ่งบทบาทและหน้าที่ของผู้ชายจึงมีตำแหน่ง แหง่ ที่ที่มีความสัมพันธ์และมีบทบาทในพื้นที่ของลีลาศที่ทำให้พื้นที่นี้มีแต่อำนาจชายเป็นใหญ่ยึดครองอยู่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันหาทางออกด้วยการแทนที่ชายนำและหญิงตามด้วยการสร้างสัญลักษณ์ “ผู้นำ” และ “ผู้ตาม” ที่เท่าเทียมกันทางเพศในลีลาศขึ้นจากการสลายเพศในลีลาศที่มีอยู่เพียง 2 เพศ เปลี่ยนเป็น “ไม่มีเพศในการเต้นลีลาศ” จากการตั้งคำถามกับโครงสร้างทางเพศ “ไม่มีเพศในการเต้นลีลาศแล้วมันจะเป็นอย่างไร” โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้ความคิดเห็นที่ตรงกันถึงการไม่มีเพศในการเต้นลีลาศจะทำให้ทุกเพศเต้นได้ และการนำการตามที่มาจากการสลายเพศในลีลาศก็จะสร้างลีลาศใหม่ขึ้นจากการสลาย

โครงสร้างทางเพศและกฎของลีลาศ เพื่อนำไปสู่การสร้างภาพจำลีลาศใหม่ในสังคมลีลาศและสังคมไทย

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันสร้างสัญลักษณ์ “ผู้นำ” และ “ผู้ตาม” ที่เท่าเทียมกันทางเพศในลีลาศสู่สังคมไทยด้วยการ “ไม่มีเพศในการเต้นลีลาศ” การนำเอาสีและแทนที่การนำและการตาม โดยให้ “สีเข้ม” แทน “ผู้นำ” และ “สีอ่อน” แทน “ผู้ตาม” ในการเต้นลีลาศ และยังสามารถนำสัญลักษณ์การนำและการตามแทนด้วยวัสดุ ได้แก่ โบว์ไท หูกระต่าย ตามลักษณะของสีเพื่อแสดงถึงการให้ความหมายของลีลาศใหม่ที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศที่ในการนำและการตามนั้น ก็จะปรากฏอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลาย เพื่อเปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางเพศให้ปรากฏในพื้นที่ของลีลาศที่ไม่มีเพศในการเนลีลาศ เพราะทุกเพศสามารถเต้นลีลาศได้ และมีความหลากหลายทางเพศในการเต้นลีลาศได้อย่างแท้จริง การปรากฏของชายคู่ชาย หญิงคู่หญิง และหญิงคู่ชาย ในการเต้นลีลาศได้อย่างเท่าเทียมกัน จากการสลายโครงสร้างทางเพศและกฎด้วยเพศของความรู้ของลีลาศเพื่อการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม

### 3. สร้างท่าเต้นลีลาศใหม่เพื่อความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมไทย

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันแสดงความคิดเห็นตรงกันถึงการสร้างท่าเต้นลีลาศใหม่เพื่อความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมไทย เพื่อสร้างภาพจำใหม่ให้เกิดขึ้นในลีลาศของท่าเต้นใหม่ที่แสดงถึงความเท่าเทียมทางเพศจากการไม่ยึดติดต่อโครงสร้างทางเพศและกฎ กติกา และข้อบังคับในลีลาศในลีลาศนั้น จะเผยให้เห็นถึงความรู้มาจัดกระทำให้บุคคลตกเป็นทาสของวาทกรรมกระแสหลักที่ประกอบสร้างความรู้ที่เกิดจากการคู่กันตามเพศธรรมชาติของมนุษย์ของผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงถือเป็นเรื่องปกติของสังคม และความรู้ของลีลาศผูกติดยึดโยงกับวาทกรรมกระแสหลักนี้ทำให้แยกออกจากกันไม่ได้เพราะลีลาศต้องเป็นคู่กันเพราะชายหญิงเกิดมาเป็นของคู่กันนั้น

วาทกรรมกระแสหลักและวาทกรรมลีลาศ จึงมาบรรจบกันทำให้ความรู้ทั้งสองสิ่งนี้กลายเป็นเครื่องมือของอำนาจที่ส่งผ่านความรู้และวิธีปฏิบัติที่สืบทอดกันมา การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลีลาศจากการขับเคลื่อนทางสังคมลีลาศสู่สังคมไทยจึงไม่ใช่เรื่องง่าย แต่ลีลาศอย่างไรด้วยความรู้ของลีลาศมาจากการเข้าคู่กันของชายและหญิง แต่สิ่งที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในลีลาศนั้นคือ การเปิดพื้นที่ให้อัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลาย ได้มีพื้นที่มีตัวตนและได้รับความชอบธรรมและไม่ถูกเลือกปฏิบัติจากโครงสร้างทางเพศ



และกฎด้วยเพศของลีลาศไม่ว่าจากตัวของความรู้ลีลาศ และอำนาจแฝงที่เกิดจากผู้ควบคุมกฎของลีลาศที่สั่งการและควบคุมเพื่อให้เกิดการประพุดิและปฏิบัติอย่างลีลาศให้กลายเป็นอัตลักษณ์นักลีลาศ ที่แตกต่างจากบุคคลทั่วไปที่ไม่ได้อยู่ในวิธีปฏิบัติจากการฝึกฝนให้กลายเป็นนักลีลาศนั่นเอง ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงลงความเห็นถึงการสร้างท่าเต้นใหม่เพื่อความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมไทยนั้น จากการรวมกันแลกเปลี่ยนท่าเต้นในมุมมองของตนเองที่เกิดจากประสบการณ์และความรู้ความสามารถของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียถึงโครงสร้างท่าเต้นในลีลาศที่แบ่งแยกเพศในลีลาศให้แสดงออกถึงท่าเต้นและวิธีปฏิบัติที่ต่อเนื่องกันกับลักษณะการเต้นแต่ละประเภทและแต่ละจังหวะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงเริ่มออกแบบท่าเต้นที่ไม่แบ่งแยกเพศในการเต้น ทุกเพศสามารถเต้นร่วมกันได้ เพื่อสร้างพื้นที่ความเท่าเทียมทางเพศให้เกิดขึ้นในลีลาศตามเจตจำนงค์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้วยตนเอง

ดังนั้นการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพียงครั้งเดียวนั้นสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีการโต้เถียงกันแล้วตั้งคำถามว่า “มันจะทำได้หรือ” “ทำแล้วเข้าจะเห็นใช่ไหม (เขาในที่นี้หมายถึงผู้ควบคุมกฎ คือ องค์การภาครัฐและเอกชน) ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงพร้อมใจกันท้าทายต่อโครงสร้างและอำนาจแฝงในลีลาศ จากการลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดขึ้นจริงในสังคมลีลาศและนำสิ่งที่เกิดจากการสร้างสรรค์ท่าเต้นใหม่นี้ขับเคลื่อนสู่สังคม

#### 4. สร้างสรรค์ชุดลีลาศและเครื่องแบบที่ไม่ยึดติดกับบทบาทเพศในลีลาศสู่สังคมไทย

การสร้างสรรค์ชุดลีลาศและเครื่องแบบที่ไม่ยึดติดกับบทบาทเพศในลีลาศสู่สังคมไทยที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียลงความเห็นร่วมกันถึงชุดของลีลาศที่กำหนดให้ผู้ชายและผู้หญิงต้องสวมเครื่องแต่งกายตามความรู้ของลีลาศที่กำหนดภายใต้โครงสร้างทางเพศกำเนิดและลักษณะปะเภทของการเต้นลีลาศในแต่ละประเภทที่กำหนดคุณลักษณะตามเพศกำเนิดเพื่อควบคุมให้เกิดเป็นมาตรฐานและวิถีปฏิบัติในแบบเดียวกัน เพื่อให้เกิดภาพจำที่สะท้อนสู่สังคมของวัฒนธรรมลีลาศทั่วโลกในเรื่องการปฏิบัติอย่างลีลาศ การกำหนดให้ผู้ชายนักลีลาศแต่ละประเภทการเต้นลีลาศต้องสวมชุดให้ตรงตามอัตลักษณ์ของคุณลักษณะทางเพศของความเป็นชายที่กำหนดให้นักลีลาศชายในประเภทสแตนดาร์ด ต้องสวมชุดลีลาศด้วยเสื้อแขนยาวสีขาว สวมเสื้อกั๊กสีดำ กางเกงสีดำห้ามใช้ผ้าชีทู หรือสวมทักซิโดก็ได้ ใส่ถุงเท้าสีขาวและสวมรองเท้าลีลาศ และกำหนดให้นักลีลาศหญิงต้องสวมชุดลีลาศที่สุภาพเรียบร้อยไม่โป้เปลือยจนเกินงาม ชุดลีลาศต้องมีลักษณะยาวเข้าลงไป

เหนือตาตุ่ม และในประเภทละติน อเมริกานั้น นักลีลาศชายต้องสวมชุดลีลาศด้วยเสื้อเชิ้ตแขนยาว หรือแขนสั้น สีขาว สีดำ ผ้าชีทูลต้องไม่เกิน 25% สวมเสื้อกั๊กก็ได้ สวมรองเท้าลีลาศ และนักลีลาศหญิงต้องสวมชุดลีลาศที่สุภาพเรียบร้อยไม่โป๊เปลือยจนเกินงาม ชุดลีลาศถ้ามีชีทูลต้องไม่ผ่าสูงขึ้นไปห้ามเว้าลึกแนวสะโพกด้านบน ต้องไม่เว้าเกินต้องปกปิดชั้นในมิดชิด สวมรองเท้าลีลาศและยังมีรายละเอียดตามกฎหมายข้อห้ามและข้อบังคับอื่นๆ เกี่ยวกับชุดลีลาศและอุปกรณ์เครื่องแต่งกาย รวมถึงการแต่งหน้าทำผมของทั้งคู่ด้วยเช่นกัน ซึ่งผู้มีส่วนได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนมุมมองถึงการแต่งกายร่วมกันถึง “ลีลาศกับการตัดสินใจด้วยชุดหรือฝีมือกันแน่” และในการประกวดแข่งขันลีลาศจะถูกส่งต่อเรื่องการแต่งกายแบบลีลาศสู่สังคมด้วย

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันลงความเห็นในการสร้างสรรค์ชุดสร้างสรรค์ชุดลีลาศและเครื่องแบบที่ไม่ยึดติดกับบทบาทเพศในลีลาศสู่สังคมไทยเพื่อไม่ยึดติดต่อโครงสร้างในระบบเพศและกฎด้วยเพศด้วยเพศในลีลาศ โดยจะสร้างชุดลีลาศแบบใหม่ที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศ “ความเป็นหนึ่งเดียวทางเพศในลีลาศ” ที่ไม่ว่าเพศไหนก็สวมใส่ได้เพื่อแสดงจุดยืนของความเป็นหนึ่งเดียวกันที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันลงมติ นั่นคือ ชุดลีลาศแบบ “Uni-Sex” ที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ให้ความหมายร่วมกันว่า “ความเป็นกลาง” และ “ความเป็นหนึ่งเดียวกันทางเพศ” ในลีลาศ ซึ่งการไม่ยึดติดกับเพศที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมองว่าเป็นความอิสระเสรีในการเลือกที่จะทำและเลือกที่จะเป็นตัวเองแต่ไม่ทำให้ใครเดือดร้อนและร่วมกันแสดงพลังและจุดยืนในการแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศผ่านชุดลีลาศและอุปกรณ์ในการออกแบบและสร้างสรรค์ชุดลีลาศใหม่ที่เหมาะสมกับทุกเพศและไม่ว่าเพศใดก็สวมใส่ได้เหมือนกันซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันลงความเห็นว่าการแต่งกายแบบ Uni-Sex นี้คือถ้านำมาใช้กับชุดลีลาศที่ผู้ชายและผู้หญิงสามารถที่จะเลือกสวมใส่กระโปรงหรือกางเกงได้โดยไม่มีเพศมากำหนดอย่างตายตัวทุกคนมีสิทธิ์ที่จะเลือกสวมใส่เสื้อผ้าแบบเดียวกันได้ นั่นเอง

## 5. การสร้างสื่อเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันลงมติเป็นเสียงเดียวกันถึงการสร้างสื่อเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมที่ภาพจำลีลาศแบบเดิมของสังคมเป็นแบบชายคู่หญิงในการเต้นลีลาศ ทั้งการเต้นลีลาศเพื่อเข้าสังคม และการเต้นลีลาศเพื่อประกวดแข่งขัน ที่ที่สังคมลีลาศและสังคมไทยรับรู้ถึงวัฒนธรรมลีลาศที่เป็นการเต้นลีลาศระหว่างชายและหญิงในฟลอร์ โดยเต้นตามลักษณะของประเภทลีลาศที่แบ่งออกเป็น ประเภทสแตนดาร์ด และประเภทละติน อเมริกัน ที่มีท่าเต้น ลวดลาย

เข้ากับจังหวะเพลงของแต่ละประเภทให้เกิดการแสดงออกถึงการเต้นลีลาศไปตามจังหวะเพลงเพื่อส่งต่อวัฒนธรรมลีลาศผ่านบุคคลเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมลีลาศสู่สังคม ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นถึงการผลิตซ้ำความรู้ของลีลาศวนเวียนไปไม่รู้จบ เพราะความรู้ของลีลาศส่งผ่านบุคคลที่มีวิธีการปฏิบัติแบบลีลาศที่สืบทอดกันมาจนแยกกันไม่ออกจากความเป็นตนเองจนกลายเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิตประจำวัน ได้แก่ การยืนแบบลีลาศ ที่มีบุคลิกลักษณะที่จะติดอยู่ภายในตัวบุคคลที่ถูกฝึกฝนกลายเป็นนักลีลาศ ที่กระดูกสันหลังต้องเป็นเส้นตรง ยืดอกให้ผาย กดไหล่ลงเพื่อยืดศีรษะให้ตรง เก็บหน้าท้อง ขายืดตรง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีการนำเอาการยืนในการถ่ายน้ำหนักไปใช้ในการจับที่นั่งรถเมย์ และรถไฟฟ้าในการฝึกถ่ายน้ำหนักที่เรียกว่า Body weight หรือการถ่ายน้ำหนักตนเองจากจุดหนึ่งไปอีกจุดหนึ่ง เพื่อฝึกลีลาศในทุกพื้นที่ที่สามารถทำได้ด้วยตนเองเพื่อให้เกิดทักษะและการจดจำของกล้ามเนื้อในการเต้นลีลาศทำให้ลีลาศกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันได้อย่างแยบยล ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันสะท้อนย้อนคิดถึงการสร้างสื่อเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันแสดงให้เห็นถึงสื่อมีอิทธิพลภาพจำของสังคมในการถ่ายทอดเรื่องราว การสร้างภาพจำให้แก่ผู้คน ดังนั้นการใช้สื่อเพื่อนำมาเป็นเครื่องมือในการสร้างภาพจำลีลาศใหม่จึงเป็นสิ่งที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใช้เป็นการแสดงออกถึงการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมเพื่อเปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางเพศสู่สังคมเพื่อให้สังคมรับรู้ถึงการเต้นลีลาศแบบชายคู่ชาย และหญิงคู่หญิงมีอยู่จริงในวัฒนธรรมลีลาศ และเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม เพื่อให้เกิดการตั้งคำถามที่ว่า ลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศเป็นแบบนี้หรือ? หรือเดินยังงัยให้เท่ากัน? เพื่อให้สังคมเกิดการตั้งคำถามถึงการมีอยู่ของอัตลักษณ์ที่หลากหลายทางเพศ เพื่อทำให้เกิดการขับเคลื่อนทางสังคมต่อกันไป จากสังคมไทยไปสู่สังคมโลกในที่สุด เพราะในยุคปัจจุบันโลกสื่อดิจิทัลถูกพัฒนาสู่เทคโนโลยีแบบก้าวล้ำยุคสมัยอย่างมาก จากการทำงานแทนที่มนุษย์ได้โดยการนำเอา AI มาเป็นแบบแทนมนุษย์ในการทำสื่อวิทัศน์การนำเสนอในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เกิดความน่าสนใจต่อมวลชน ที่ปฏิเสธไม่ได้ว่าการใช้ช่องทางต่างๆ เพื่อสร้างเรื่องราวที่ต้องการนำเสนอที่เรียกว่า คอนเทนต์ ถูกนำมาเป็นเครื่องมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการทำสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์ความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม ผ่านทางช่องทางสื่อโซเชียลต่างๆ ได้แก่ Facebook, Tiktok, Instagram และ YouTube เป็นต้น

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันลงความเห็นในการสร้างสรรค์สื่อออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1. โปสเตอร์เพื่อประชาสัมพันธ์ 2. สร้างเพลงเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียม และ 3. ทำคลิป

วิทัศน์เพื่อนำเสนอท่าเต้นลีลาศใหม่สู่สังคมเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม โดยเยาวชน

## 6. เข้าร่วมอีเว้นท์เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันลงมติการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมด้วยการเข้าร่วมอีเว้นท์เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมในการร่วมกันหาอีเว้นท์ที่จัดขึ้นเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศและนำสิ่งที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ร่วมกันจากการสลายโครงสร้างทางเพศและกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในลีลาศ มีทั้งหมด 6 ข้อด้วยกัน ได้แก่ 1. การสร้างพื้นที่ความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมไทย 2. การสร้างสัญลักษณ์ “ผู้นำ” และ “ผู้ตาม” ที่เท่าเทียมกันทางเพศในลีลาศสู่สังคมไทย 3. สร้างท่าเต้นลีลาศใหม่เพื่อความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมไทย 4. สร้างสรรค์ชุดลีลาศและเครื่องแบบที่ไม่ยึดติดกับบทบาทเพศในลีลาศสู่สังคมไทย 5. การสร้างสื่อเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม 6. เข้าร่วมอีเว้นท์เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันวางแผนและสรุปประเด็นที่ต้องร่วมกันขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศให้เกิดขึ้นในสังคมเพื่อเปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางเพศ ให้มีพื้นที่อย่างเท่าเทียมในวัฒนธรรมลีลาศ โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันนัดหมายเพื่อกำหนดวันทำกิจกรรมเพื่อวางแผนนำไปสู่การขับเคลื่อนสังคมจากการวางแผนร่วมกันทั้ง 5 ข้อที่กล่าวมาข้างต้นโดยเยาวชน

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันคิดร่วมกันวางแผนเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมลีลาศ และสังคมไทย เริ่มจากการสร้างภาพจำลีลาศใหม่แทนที่ภาพจำลีลาศแบบดั้งเดิมเพื่อสร้างพื้นที่ความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันออกแบบสร้างท่าเต้นลีลาศใหม่ โดยใช้สัญลักษณ์ของการนำ และ การตาม มาแทนที่เพศชายและเพศหญิงเพื่อสร้างความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ ออกแบบชุดและเครื่องแต่งกายที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศไม่ว่าเพศไหนก็สามารถเต้นลีลาศได้ด้วยการสวมเครื่องแบบที่แสดงออกถึงความ เป็นกลาง และร่วมกันคิดเพลงที่มีเนื้อหาการแสดงออกความเท่าเทียมทางเพศผ่านสื่อโซเชียลในการประชาสัมพันธ์ผ่านโปสเตอร์ลีลาศที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ การทำคลิปวิทัศน์เพื่อนำเสนอท่าเต้นลีลาศแบบใหม่ผ่านสื่อโซเชียล เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้ที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันคิด ร่วมกันสะท้อนจากแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศที่จะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมต่อไป

ขั้นตอนการปฏิบัติการ (Action) เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน

จากการสร้างแนวทางการพัฒนาความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันคิดร่วมกันวางแผนจัดกิจกรรมเพื่อปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ผู้วิจัยดำเนินการกิจกรรมออกเป็น 2 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 ร่วมคิดร่วมสร้างพลังขับเคลื่อนความความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ”

กิจกรรมที่ 2 การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชนผู้สังคม

กิจกรรมปฏิบัติการ (Action) เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชนผ่านการวิพากษ์แบบมีส่วนร่วม จากการวางแผนปฏิบัติการในการทำกิจกรรมไว้ร่วมกัน เพื่อให้กิจกรรมนั้นเป็นการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชนผู้สังคม เพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศอย่างแท้จริงจากการสะท้อนย้อนคิดร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

**ขั้นปฏิบัติการ (Action) เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน**

ผลจากขั้นวางแผน ของวงจรที่ 2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยเยาวชน โดยวิธีการสนทนากลุ่ม การเปิดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสังเกต จากการให้ความรู้ โดยเยาวชนมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวางแผนร่วมกันในเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชนนักลีลาศ ได้แก่ เยาวชนชาย เยาวชนหญิง เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง รวมทั้งผู้วิจัย รวม 14 คน เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน ในการปฏิบัติเพื่อให้ได้แนวทางการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศดังกล่าว

การปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชนมีวิธีการดำเนินการขั้นปฏิบัติการจำนวน 4 ครั้ง ดังต่อไปนี้ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้



## กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมร่วมคิดร่วมสร้างพลังขับเคลื่อนความความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลือลาศ”

โดยกิจกรรมที่ 1 แบ่งออกเป็น 4 กิจกรรมย่อยเพื่อขับเคลื่อนความความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลือลาศ” มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวางแผนร่วมกันในการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

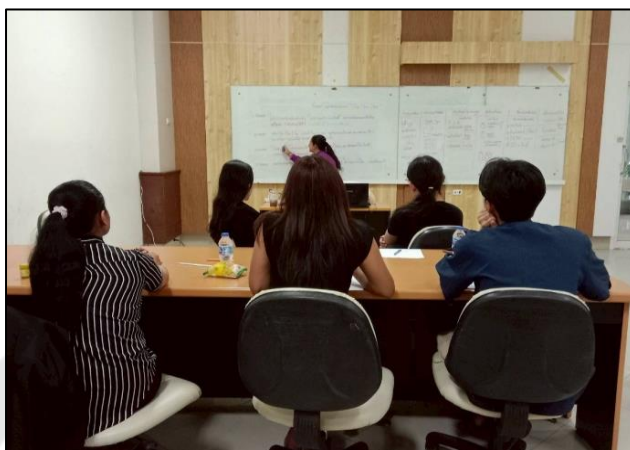
### ครั้งที่ 1 การเตรียมความพร้อมเพื่อขับเคลื่อนความความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลือลาศ” จำนวน 1 วัน

การประชุมสนทนากลุ่มเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนลงมือปฏิบัติ เริ่มจากผู้วิจัยสรุปผลการทำกิจกรรมวงจรที่ 2 ระยะที่ 1 เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาความความเท่าเทียมทางเพศผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่ “ลือลาศ” โดยเยาวชน ผ่านการวิจัยปฏิบัติการแบบกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์นั้น

โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ร่วมกันสะท้อนการจัดกิจกรรมและสรุปผลการจัดกิจกรรมร่วมกัน จากนั้นร่วมกันวางแผนเพื่อขับเคลื่อนความความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลือลาศ” โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันออกแบบกิจกรรม ด้วยการแลกเปลี่ยนมุมมองในการจัดกิจกรรมของตนเอง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันลงมติการจัดกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนความความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลือลาศ” โดยมีรายละเอียดของการจัดกิจกรรมแบ่งออกเป็น 2 กิจกรรมหลัก คือ กิจกรรมร่วมคิดร่วมสร้างพลังขับเคลื่อนความความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลือลาศ” โดยกิจกรรมนี้เกี่ยวกับการออกแบบ และสาริต เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่เพื่อนำไปสู่การลงมือปฏิบัติเพื่อแสดงออกถึงความความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลือลาศ” โดยเยาวชน และ กิจกรรมการขับเคลื่อนความความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลือลาศ” โดยเยาวชนสู่สังคม โดยกิจกรรมนี้ เป็นกิจกรรมการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนทางสังคม เพื่อแสดงออกถึงความความเท่าเทียมทางเพศอย่างแท้จริงในลือลาศโดยเยาวชน

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีการตั้งคำถามเพื่อแสวงหาคำตอบในการทำกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนความความเท่าเทียมทางเพศ เยาวชนหญิง กล่าวว่า “เราลองคิดสิว่า “แล้วจะเด่นยังไงให้มันเท่ากัน” จะเริ่มที่ต๋องไหนก่อนดี หรือว่าจะให้เริ่มที่เพลงก่อนดี” และตามที่เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย กล่าวว่า “หรือฉันว่าเรามาเริ่มที่คิด้ลัญลักษณ์ของ “นำ” และ “ตาม” ก่อนไหม แล้วจะใช้เพลงกับจังหวะอะไร แล้วจะไปโชว์ที่ไหนก่อน งานลือลาศ หรือ ที่ใจกลางสยามดี” จากการตั้งคำถาม และการสนทนาได้ตอบของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่า

การริเริ่มทำทาสีใหม่ไม่ใช่เรื่องง่าย แต่มันจะยากในตอนเริ่มต้น แต่สิ่งที่มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงจุดยืนที่ต้องการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีสาศ” โดยเยาวชนนักลีสาศ



ภาพประกอบ 10 ประชุมกลุ่มออกแบบวางแผนกิจกรรม

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียลงความเห็นร่วมกันว่า กิจกรรมร่วมคิดร่วมสร้างพลังขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีสาศ” โดยแบ่งกิจกรรมย่อยออกเป็น 5 กิจกรรมโดยมีรายละเอียดดังนี้ 1. การออกแบบท่าเต้นเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีสาศ 2. สร้างสัญลักษณ์ “นำ” และ “ตาม” 3. การออกแบบเพลงลีสาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ 4. ออกแบบชุดลีสาศและเครื่องแต่งกายที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศ 5. สร้างเนื้อเพลงลีสาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ 6. สร้างสรรค์สื่อเพื่อสลายเพศในลีสาศ จากนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกับนัดหมายเพื่อประชุมสนทนากลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีสาศ” โดยเยาวชนนักลีสาศ โดยมีรายละเอียดกิจกรรมดังนี้

### **ครั้งที่ 2 กิจกรรมสร้างสรรค์กฎ กติกาเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศในลีสาศ**

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันประชุมสนทนากลุ่มเพื่อสร้างสรรค์กฎ กติกาเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศในลีสาศร่วมกัน โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกฎ กติกา และข้อบังคับในลีสาศเพื่อร่วมกันสร้างสรรค์กฎ กติกาโดยเยาวชนนักลีสาศขึ้นมาใหม่ เพื่อสร้างความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นในลีสาศอย่างแท้จริง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

## การไม่แบกแยกเพศในลีลาศ: กฎ กติกา และ ข้อบังคับไม่กำหนดด้วยเพศกำเนิด ในลีลาศ

“ถ้าเราสร้างกฎใหม่ในลีลาศได้ ก็เปลี่ยนภาพจำลีลาศของคนได้ ถ้าแข่งขัน  
อยาก ให้เพิ่มข้อความว่า “ไม่ระบุเพศได้” มันจะดีแค่ไหน ” -เยาวชนนักลีลาศชาย

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่า ถ้าสลายกฎในลีลาศได้คือ การไม่กำหนดเพศด้วยเพศกำเนิดในการทำกิจกรรมลีลาศ การเปิดพื้นที่ให้ความหลากหลายทางเพศ ในลีลาศต้องเริ่มที่การทำให้สังคมลีลาศรับรู้ถึงการมีอยู่ คือ การสร้างให้เกิดขึ้นในลีลาศ ในการระบุเป็นลายลักษณ์อักษรในใบสมัครการแข่งขันลีลาศ ก็จะสร้างภาพจำใหม่ในลีลาศได้ ซึ่งจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในภายหลัง จึงถือเป็นการขับเคลื่อนด้วยการสร้างกฎ หรือนโยบายเพื่อสร้างความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมไทย ตามที่เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง กล่าวว่า “เราเชื่อว่าถ้าเปลี่ยนแปลงลีลาศได้จริง รับรองว่าคนจะสนใจลีลาศมากขึ้น คนจะเพิ่มขึ้นนะเราว่า ก็หวังว่ามันจะทำให้คนมองลีลาศเปลี่ยนไปเลยละ” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่า ถ้าเกิดความเท่าเทียมทางเพศขึ้นในลีลาศได้จริง จะทำให้ภาพจำในสังคมลีลาศและสังคมไทยเปลี่ยนแปลงตาม ไม่เพียงเท่านั้น ผู้ที่ได้รับการถูกเอารับเอาเปรียบ และไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือ ถูกเลือกปฏิบัติในการทำกิจกรรมลีลาศจากโครงสร้างทางเพศในลีลาศก็จะลดน้อยลง เพราะเมื่อโครงสร้าง “ชาย” สังคมลีลาศและสังคมไทยขับเคลื่อนไปด้วยและความปลอดภัยทางเพศจากการไม่โดนดูถูกทางเพศ การเหยียดเพศในลีลาศแบบเดิมๆที่กำหนดให้ผู้ชายมีอภิสิทธิ์เหนือกว่าผู้หญิงและอัตลักษณ์ทางเพศอื่นๆ

ดังนั้นการสร้างสรรค์กฎ กติกาเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศจึงเป็นสิ่งสำคัญต้องทำเป็นอันดับแรกของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการลงมือปฏิบัติเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคม เพราะกฎ กติกา และข้อบังคับของลีลาศอยู่ภายใต้โครงสร้างการกำหนดด้วยเพศกำเนิดในการทำกิจกรรมลีลาศ จนทำให้เกิดกระบวนการทำให้กลายเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมทางเพศในกิจกรรมลีลาศมาจนถึงทุกวันนี้



ภาพประกอบ 11 การสร้างสรรค์กฎ กติการ่วมกัน

### ครั้งที่ 3 การออกแบบท่าเต้นเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศจำนวน 1 วัน

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันออกแบบท่าเต้นเพื่อนแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ โดยร่วมกันแลกเปลี่ยนมุมมองและแสดงความคิดเห็นร่วมกัน โดยเริ่มจากการสลายเพศกำเนิดในการทำกิจกรรมลีลาศ แต่ยังคงมีลักษณะของการเข้าคู่กันตามมาตรฐานสากลเพราะวัฒนธรรมลีลาศไม่ใช่ของประเทศไทย แต่จะทำไมอย่างใดเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” ได้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยให้มากที่สุด ตามที่เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นหญิง กล่าวว่า “ถ้าท่าเต้นที่พวกเราคิดมัน Mass หรือมันสร้างกระแสได้นะ พวกเราแทบจะไม่ต้องพูดเลยนะอะ” จากคำกล่าวของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่า ท่าเต้นที่ออกแบบนั้นถ้าได้รับความนิยม และเกิดการส่งต่อท่าเต้นลีลาศที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศให้สังคมลีลาศและสังคมไทยทำให้เกิดพลังขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศและความปลอดภัยทางเพศสู่สังคม

“ผมว่าลองเอาไลน์ท่าสวยๆในท่ามาตรฐานของแต่ละจังหวัดมาเป็นแบบก่อนดี  
ใหม่แล้วเราก็เอามารวมกันมันจะเห็นภาพกว่า ไม่งั้นผมว่า เราลองแยกกลุ่มกัน  
ออกแบบแล้วเอามาแชร์กันใหม่ครับ -เยาวชนชาย

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่าแต่ละคนมีความรู้ความสามารถและประสบการณ์การต่อสู้ต่อรองกับโครงสร้างทางเพศย่อมต้องมีท่าเต้นที่อยู่ในใจและมีพลังพร้อมที่จะแสดงออกเพื่อขับเคลื่อนท่าเต้นที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในตนเอง



ภาพประกอบ 12 ร่วมกันออกแบบท่าเต้นลีลาศที่แสดงออกถึงความเท่าเทียม

**การออกแบบท่าเต้นเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศโดยมีรูปแบบ ดังต่อไปนี้**

#### **ท่าเต้นเดียวกัน ไปด้วยกัน**

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันสนทนากลุ่ม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเพื่อออกแบบท่าที่ทุกคนสามารถเต้นด้วยกันได้ “ท่าเต้นเดียวกัน” หมายถึง “ความเท่าเทียมที่เท่ากันของเพศ” เป็นท่าเต้นที่เปรียบเสมือนจุดเริ่มต้นของความเท่าเทียมทางเพศอย่างแท้จริงในลีลาศ โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงความคิดเห็นรวมกันที่ทุกเพศอยู่สามารถยืนอยู่รวมกันได้อย่างไม่มีเงื่อนไข หรือการยึดติดกับโครงสร้างทางเพศในการทำกิจกรรมลีลาศ ตามที่ เยาวชนนักลีลาศชาย กล่าวว่า “ผมว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีนะ ยืนด้วยกันแบบไม่ต้องแบ่งแยกตามเพศ ชายฝั่งหนึ่ง หญิงฝั่งหนึ่ง หันหน้าเข้าหากัน แต่เริ่มพร้อมกันเต้นด้วยกัน และผมว่าคนที่เต้นจะได้มีเวลาตัวเองและรู้จักลีลาศมากขึ้นด้วย” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่า การสลายโครงสร้างทางเพศในลีลาศ ต้องเริ่มจากการไม่แบ่งแยกเพศในการเต้นเสียก่อนเป็นอันดับแรก โดยเริ่มต้นจากการมีจุดยืนเหมือนกันในท่าเต้นเดียวกัน และเริ่มเต้นไปพร้อมกัน คือ “การเริ่มต้นสิ่งใหม่” เพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ โดยให้ชายและหญิงอยู่ด้านเดียวกันและเต้นท่าเดียวกันโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมกันถึงท่าเต้นเดียวกันนี้ ตามที่ เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย กล่าวว่า “หนูว่ามันดีนะ เหมือนรวมแสดงพลังต่อสู้เพื่อแสดงจุดยืนของตัวเอง มันเห็นเลยนะว่า การอยู่รวมตัวกันของเพศในท่ายืนท่าเดียวเลย” แสดงให้เห็นว่า เมื่อสลายโครงสร้างทางเพศแล้ว ก็ จะเห็นการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางเพศที่หลากหลาย ในพื้นที่ “ลีลาศ” การเปิดพื้นที่ความหลากหลายทางเพศจากการสลายโครงสร้างทางเพศ คือ “ชายคู่ชาย” และ “หญิงคู่หญิง” ใน



ลีสาศให้ดำรงอยู่ในพื้นที่ “ลีสาศ” ได้อย่างชอบธรรม และทำให้ลีสาศนั้นไม่ได้เป็นกิจกรรมเพียงแค่ “ชายจริงและหญิงแท้” ตามโครงสร้างทางเพศในลีสาศอีกต่อไปและยังสร้างพื้นที่ความปลอดภัยทางเพศในการทำกิจกรรมจากการจับและสัมผัสที่นอกเหนือจากการเต้นลีสาศแบบตั้งใจอันเกิดจากการใช้ลีสาศเพื่อเป็นเครื่องมือในการล่วงละเมิด (Harassment) ด้วยการสัมผัสและต้องเนื้อตัวกันอาจนำไปสู่การกระทำและพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและไม่ได้รับการยินยอม ซึ่งการกระทำทางร่างกาย วาจา หรือจิตใจที่ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานและการทำร้ายจิตใจต่อผู้อื่นได้อันเกิดจากการใช้อำนาจ ความรู้ และความสัมพันธ์เชิงอำนาจเพื่อควบคุมและทำร้ายผู้อื่นนั่นเอง

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันประชุม และสนทนากลุ่มร่วมกันเพื่อออกแบบท่าที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศเพื่อขับเคลื่อนสู่สังคมโดยเยาวชนนักลีสาศ

### ท่าเต้นการบรรจบกันของเส้นคู่ขนาน

“ หนูคิดว่าเหมือนเราเอาเส้นคู่ขนาน 2 เส้น มาบรรจบเข้าด้วยกันเป็นเส้นเดียวกันเหมือนพวกเราไง ทางออกของเส้นคู่ขนาน ทำให้มันเป็นเส้นเดียวกันซะเลยสิคะ” -**เยาวชนที่มี**  
**ความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย**

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียประชุมสนทนากลุ่มร่วมกันออกแบบท่าเต้นการบรรจบกันของเส้นคู่ขนาน โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันแสดงความคิดเห็นถึงความไม่เท่ากันของเส้นขนาด ถ้านำเอาเส้นขนานทั้งสองเส้นมารวมกัน ก็จะเกิดการบรรจบกันของเส้นคู่ขนานให้เหลือเพียงเส้นเดียว คือ “การเป็นหนึ่งเดียวกันของเส้นคู่ขนาน” ซึ่งเส้นขนานนี้เหมือนโครงสร้างทางเพศและการกำหนดกฎ กติกา และข้อบังคับตามเพศกำเนิดที่แบ่งเพศชายและหญิงในการทำกิจกรรมลีสาศและเมื่อนำโครงสร้างทางเพศ กฎ กติกา และข้อบังคับทางเพศออกจากลีสาศ คือ การสลายโครงสร้างเดิมและนำมาปรับเปลี่ยนและสร้างโครงสร้างเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศในลีสาศขึ้นมาใหม่ ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเปรียบเหมือนการมาบรรจบกันของปัญหาและแสวงหาทางออกตามที่ เยาวชนชาย กล่าวว่า “ผมว่าท่าที่ออกแบบใหม่ถ้าเราลองเอารูปแบบของทิศทางการเดินมาเป็นต้นแบบก่อนว่าดีไหม จะได้ไปต่อดี เช่น ทางซ้าย-ทางขวา ข้างหน้า-ข้างหลัง กลับหลังหัน แล้วก็หมุน จากนั้นค่อยต่อท่าเพิ่ม และลองเต้นเข้าเพลงดูก่อน ผมว่าน่าจะเวิร์ค” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่า การออกแบบท่าเต้นใหม่เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศในลีสาศ ถ้าเริ่มต้นจากทิศทางการเดินของคนเรา ซ้าย-ขวา หน้า-หลัง กลับหลังหัน และการหมุน ก็จะทำให้ง่ายต่อ

การออกแบบท่าเต้น ซึ่งการมีต้นแบบที่เริ่มจากการเดินของคนเราจะทำให้ง่ายต่อการเต้นลีลาศ และทำให้ทุกเพศสามารถเต้นลีลาศได้อย่างเท่าเทียมกัน

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันออกแบบท่าเต้นที่มาจากการยืน การเดิน การก้าวทำไปตามทิศทางของฟลอร์ และจากนั้นนำท่าที่ออกแบบในแต่ละท่ามารวมกันเพื่อสร้างรูปแบบของท่าเต้นลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศต่อไป

### ท่าเต้นสลับกันทั้งสองด้าน (ซ้าย-ขวา)

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันประชุมสนทนากลุ่มเพื่อแสดงความคิดเห็นถึงท่าเต้นที่สลับกันเต้นทั้งสองด้าน คือ สลับไปทางซ้าย และ สลับไปทางขวา เพื่อทำให้เกิดการเต้นครบทั้งสองด้าน เพื่อแสดงให้เห็นถึงการแสดงออกของความเท่าเทียมที่เท่ากันทั้งสี่ทิศทาง เหนือ-ใต้ และ ตะวันออก-ตะวันตก เพื่อให้การออกแบบท่าเต้นมีความสวยงามและสมบูรณ์ของท่าเต้นมากยิ่งขึ้น

“ผมว่า เต้นสลับกันทั้งสองด้านด้วยเลย เพราะตอนนี้เรามีท่ายืน ท่าเดินไปข้างหน้า นั้นท่านี้เต้นสลับซ้ายที และสลับขวาที และที่เราจะเห็นคือไม่มีเพศในการเต้นเพราะเราทำเหมือนกันแล้วจากนั้นต่อด้วยกลับหลังหัน หรือท่าหมุนพร้อมกันดีไหมครับ” **เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง**

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่าการออกแบบท่าเต้นเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ นอกจากจะไม่แบ่งแยกเพศในการเต้นลีลาศแล้ว ถ้าเป็นท่าที่ง่ายและเป็นท่าที่เราใช้อยู่ในชีวิตประจำวันด้วยแล้วจะทำให้การออกแบบท่านั้นทำได้เร็วยิ่งขึ้นเพราะไม่มีโครงสร้างทางเพศมากำกับแล้วเท่ากับทุกเพศเต้นรวมกันได้อย่างเท่าเทียม ตามที่ **เยาวชนชาย** กล่าวว่า “ในความคิดผมนะ ผมว่าถึงจะไม่มีโครงสร้างทางเพศแล้ว แต่ลีลาศก็ต้องมีการเต้นเข้าคู่กันอยู่ดี ไม่งั้นก็ไม่ใช่ลีลาศถูกไหม แต่จะอย่างไรให้ท่ามันง่ายและไม่ซ้ำกับท่าเดิม แต่ผมว่าเอามาประยุกต์ด้วยก็ได้ ทำให้มันดูสนุกมากขึ้นด้วยบางท่าก็เต้นได้ไม่จำกันเพศ” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีการตั้งคำถาม และการสะท้อนย้อนคิดถึงโครงสร้างของลีลาศ ในความรู้ของลีลาศที่กำหนดให้ชายหญิงต้องคู่กันตามโครงสร้างทางเพศในการกำหนดกิจกรรม แต่ไม่ได้ปฏิเสธในความรู้ของการลีลาศเรื่องการเข้าคู่เพื่อเต้นลีลาศ แต่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องการเน้นจุดยืนของตนเองในการสลายโครงสร้างทางเพศ เพื่อเปิดพื้นที่ให้ความหลากหลายทางเพศ เพื่อให้ได้รับสิทธิในการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างชอบธรรมเป็นสิ่งที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องการขับเคลื่อนไปสู่สังคม

ดังนั้นผู้มีส่วนเสียจึงร่วมกันปรับโครงสร้างทางเพศในลีลาศใหม่ เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง และกฎ กติกา ข้อบังคับที่กำหนดด้วยเพศในลีลาศ การสลายโครงสร้างทางเพศของลีลาศทำให้สังคมเกิดภาพจำใหม่ เป็นสิ่งที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องการขับเคลื่อนสู่สังคม เพื่อรวมพลังสร้างสรรค์สิ่งใหม่ไปสู่สิ่งที่ดีกว่าเพื่อแสวงหาทางออกของปัญหาร่วมกัน

### ทำเดินสลับกันหมุน

“หนูก็อยากพาผู้ชายหมุนมาก ตอนต่อท่าแข่ง มันเล่นหมุนหนู 4-5 รอบติดแล้วมายืนโพสต์ท่าแบบสวยๆ ปกติแค่ 2-3 รอบก็มันละ ตัวเขานะมัน แต่เราไม่ได้มันด้วยนะ ถามว่าท่าสวยไหม มันสวยแหละ... แต่จะทำให้สวยมันต้องซ้อม มันก็ไม่ได้ง่ายนะ มันทรมานวันหนึ่งต้องหมุนก็รอบละกว่าจะผ่าน” -เยาวชนหญิง

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่า โครงสร้างทางเพศกำเนิด และการกำหนดกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศทำให้มีผู้ตกเป็นเบี้ยล่างของโครงสร้างและการทำให้กลายเป็นเครื่องมือของผู้ใช้ความรู้ลีลาศเพื่อให้เกิดประโยชน์นั้นคือ การได้ชัยชนะและการได้รับการยอมรับเรื่องท่าเต้น และการต่อฟิกเกอร์ ท่าทาง และลวดลายที่เหนือคู่แข่ง แต่เบื้องหลังของทำนั้นต้องแลกมาด้วยความเจ็บปวดและทรมานจากการฝึกฝนต่อร่างกายจากการหมุนจนเกิดชำนาญในที่สุด ซึ่งมาจากการดูถูกความสามารถเพื่อเป็นการบังคับที่ต้องกระทำอย่างไม่ตั้งใจแต่ต้องสยบยอมต่ออำนาจการครองอำนาจนำโดยความเป็นชาย

ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นถึงท่าเต้นที่มีลักษณะการหมุนอยู่กับที่ และการสลับกันหมุนในการเต้นลีลาศ โดยจากการให้ความคิดเห็นตรงกันถึงท่าเต้นลีลาศที่กำหนดให้ผู้หญิงต้องหมุน เพราะผู้ชายกำหนดให้หมุนเป็นไปตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับตามท่าเต้น ลวดลาย หรือที่เรียกว่า ฟิกเกอร์ (Figure) เป็นท่าที่กำหนดลักษณะการเต้นตามการแบ่งประเภทของการเต้นลีลาศออกเป็น 2 ประเภททั้ง สแตนดาร์ด และ ละติน อเมริกัน ซึ่งแต่ละประเภทจะมีฟิกเกอร์ที่แตกต่างกันออกไป และมีชื่อเรียกเหมือนกันก็ตาม แต่จะเด่นในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แต่จะมีทั้งความเหมือนและความต่างกันนั้น อยู่ที่ประเภทของการเต้นลีลาศ และการจัดจำแนกหมวดหมู่การเต้นลีลาศแต่ละประเภทให้ตรงตามเพศกำเนิด ตามที่ เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย กล่าวว่า “ตอนเต้นลีลาศ หนูอยากหมุนยังไม่ได้หมุนเลย มีแต่จะให้ผู้หญิงหมุน เพราะท่าเต้น และหนูต้องเป็นมาตรฐานอีก ยิ่งต้องเท่ ยิ่งต้องดุذن อยากหมุนแบบผู้หญิงบ้าง สลับกันหมุนเลยคะ” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่า เพราะ

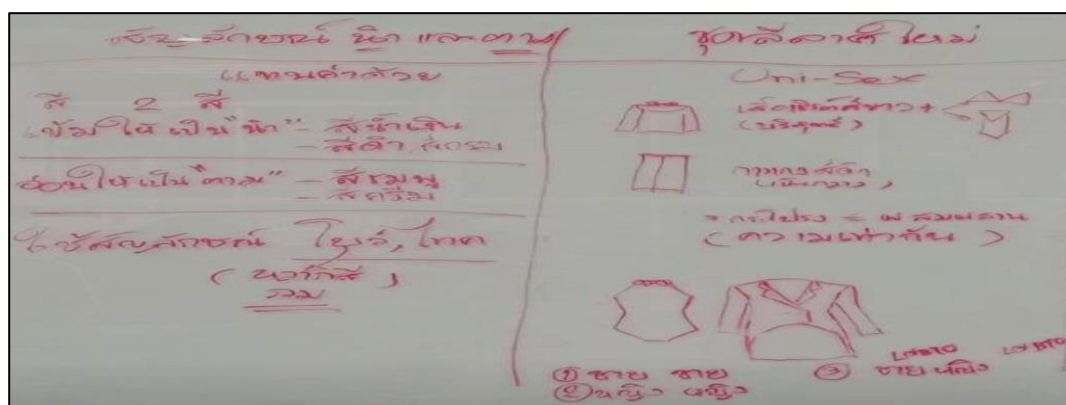
โครงสร้างและการกำหนดด้วยกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศ ทำให้ต้องปฏิบัติตามอย่างไม่มีเงื่อนไขและข้อแม้ใดๆเมื่อต้องอยู่ในพื้นที่ของ “ลีลาศ” ในการจัดระเบียบสังคมของลีลาศให้เป็นไปตามวัฒนธรรมลีลาศที่สืบทอดกันมา ด้วยโครงสร้างการกำหนดเพศนี้ การเต้นลีลาศให้ตรงตามเพศของตัวเอง ทำให้ความหลากหลายทางเพศ ไม่มีสิทธิต่อรองต่อโครงสร้างทางเพศในลีลาศ เพราะในพื้นที่ลีลาศนั้น “ชายจริงหญิงแท้” เท่านั้นที่จะได้รับสิทธิในการทำกิจกรรมนี้

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความเห็นพ้องตรงกันถึงการออกแบบท่าเต้นสลับกันหมุน เพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ เพราะการสลับกันหมุนไม่ได้มีเพียงแค่ให้ผู้ชายนำให้ผู้หญิงหมุนได้เท่านั้น แต่ทุกเพศสามารถหมุนได้ด้วยตนเอง และสลับกันหมุนได้ในการออกแบบท่าเต้นนี้เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศให้เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง



ภาพประกอบ 13 ต้นแบบของท่าเต้นเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ

#### ครั้งที่ 4 สร้างสัญลักษณ์การ “นำ” และการ “ตาม” ในลีลาศ จำนวน 1 วัน



ภาพประกอบ 14 ภาพสัญลักษณ์การ “นำ” และการ “ตาม” ในลีลาศ

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมคิด ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการสร้างสัญลักษณ์เพื่อแทนที่เพศชายและหญิง ด้วยการแทนที่สัญลักษณ์ด้วย “นำ” และ “ตาม” เพื่อให้เกิดการสลายโครงสร้างทางสังคมของลีลาศที่กำหนดเพศด้วยกฎ กติกา และข้อบังคับในการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศต้องเป็นชายจริงและหญิงแท้เท่านั้น ดังนั้นในพื้นที่ “ลีลาศ” จึงปรากฏภาพจำของการเต้นคู่กันระหว่างชายและหญิงเท่านั้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันสร้างสัญลักษณ์ “นำ” และ “ตาม” ขึ้นในลีลาศ เพราะการสร้างสัญลักษณ์ใหม่นี้จะทำให้เปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางเพศ เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมลีลาศได้อย่างชอบธรรม คือ การเปิดเผยสิ่งที่ปกปิดอยู่ว่ามันไม่มีอยู่จริงในลีลาศ ให้มีที่ยืนในสังคมลีลาศและสังคมไทยอย่างสมศักดิ์ศรี ตามที่เยาวชนหญิง กล่าวว่า “เราจะใช้สัญลักษณ์อะไรเป็นสื่อว่านี่คือ “นำ” นี่คือ “ตาม” มันต้องชัดเจนใช้สีอะไรแทน “นำ” และใช้สีอะไรแทน “ตาม” แล้วจะใช้วัสดุแบบไหนเป็นสื่อจะเป็น โบว์ หรืออะไร” ตามที่เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย กล่าวว่า “ฉันว่าลองช่วยกันคิดสิ แต่ที่แน่ ๆ ฉันเห็นการเปลี่ยนแปลงในลีลาศแล้วแน่นอน เราจะเห็นทุกเพศเต้นด้วยกันได้ ลีลาศแบบเปิดจริง ๆ ค่ะ เพราะมันไม่มีเพศมากำหนดไง” จากคำกล่าวของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสะท้อนให้เห็นถึงเมื่อสลายโครงสร้างทางสังคมลีลาศที่กำหนดด้วยเพศกำเนิดแล้ว จะเกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ “ลีลาศ” เพราะลีลาศจะไม่มีแค่ชายและหญิงเท่านั้นที่เต้นได้ แต่จะเห็นการ “นำ” และ “การ “ตาม” และจะเกิดความหลากหลายทางเพศ ในพื้นที่ของ “ลีลาศ” โดยเยาวชนเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศให้เกิดขึ้นและสร้างความปลอดภัยทางเพศในลีลาศสู่สังคม





ภาพประกอบ 15 การสร้างสัญลักษณ์ การ “นำ” และ การ “ตาม” ในลีลาศ

ดังนั้นเมื่อโครงสร้างทางเพศถูกสลายแล้ว สิ่งที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงในลีลาศ คือ การสร้างภาพจำใหม่ของลีลาศที่ไม่มีเพียงแค่การเต้นระหว่างชายและหญิงเท่านั้น แต่จะเห็นการปรากฏของ ชายคู่ชาย หญิงคู่หญิง ชายแต่งหญิงคู่ชาย ชายแต่งหญิงคู่หญิง ในพื้นที่ “ลีลาศ” ทำให้ลีลาศกลายเป็นพื้นที่ของความเท่าเทียมทางเพศในการทำกิจกรรมอย่างแท้จริง

#### ครั้งที่ 5 ออกแบบชุดลีลาศและเครื่องแต่งกายที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น ถึงการออกแบบชุดลีลาศและเครื่องแต่งกายที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันแลกเปลี่ยนมุมมองของกันและกันในการหาสิ่งที่แสดงออกถึง “ความเป็นกลาง” ที่เรียกว่า “Unisex” ซึ่งคำว่า “Uni” หมายความว่า “เป็นหนึ่งเดียวกัน” และ คำว่า “Sex” หมายถึง “เพศ” เมื่อนำมารวมกันจึงกลายเป็น “เพศหนึ่งเดียว” การไม่มีข้อจำกัดของเพศ ที่ทุกเพศสามารถแต่งตัวได้อย่างอิสระโดยไม่ต้องระบุหรือมีข้อแม้ว่า “เสื้อผ้าชิ้นนี้เป็นของผู้ชาย” และ “เสื้อผ้าชิ้นนี้เป็นของผู้หญิง” รวมถึงไลฟ์สไตล์และเครื่องประดับที่สวมใส่ด้วย

“หนูคิดว่า เสื้อเชิ้ตสีขาวแขนยาว คลาสสิกสุดๆ แล้ว และสีขาวกับสีดำ อมตะสุดๆ อยู่มา  
ทุกยุคทุกสมัย เรียบง่าย แต่ดูโก้ หนูเห็นตั้งแต่รุ่นปู่ย่า มาจนทุกวันนี้ และมาปรับใช้กับกางเกง  
กึ่งกระโปรง หรือ อะไรก็ได้ให้มันดูชิๆ คลูๆ แต่ดูแพง และใส่สบายด้วยคะ” **เยาวชนที่มีความ  
หลากหลายทางเพศเป็นชาย**

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่า เสื้อผ้าและการแต่งกายของลี้ลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศต้อง  
ไม่ยึดติดอยู่กับโครงสร้างทางเพศกำเนิด ก็จะมีอิสระในการเลือกสวมใส่เสื้อผ้าแบบเดียวกันได้ เพราะการเดิน  
ลี้ลาศถ้าปรับให้เหมาะกับยุคสมัยมากขึ้นนอกจากจะทำให้ภาพจำเดิมของลี้ลาศที่ถูกมองว่า “เก๋ และ “เซย” แต่  
จะทำให้สังคมเปลี่ยนภาพจำเหล่านั้น และทำให้ลี้ลาศกลายเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจมากขึ้น เพราะการไม่มี  
เงื่อนไขหรือข้อจำกัดที่มากเกินไปนั่นเอง



ภาพประกอบ 16 ภาพการออกแบบชุดลี้ลาศและเครื่องแต่งกายเพื่อความเท่าเทียม

ดังนั้นการออกแบบชุดลี้ลาศและเครื่องแต่งกายเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศ  
ได้นั้น โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่ยึดติดอยู่ในกรอบของการแต่งกายตามลักษณะการเดินลี้ลาศ ทั้ง  
ประเภทสแตนด์ดาร์ด และ ประเภทละติน อเมริกัน และอุปกรณ์ที่ใช้ในการเดินลี้ลาศทั้งผู้ชายและ  
ผู้หญิงนั้นยังคงใช้แบบเดิมเพราะการเดินลี้ลาศในการใช้รองเท้าพิเศษที่ออกแบบมาให้ใช้สำหรับ  
การเดินที่ช่วยเรื่องการพยุงทำให้เป็นไปตามการเคลื่อนไหวของร่างกายและการรองรับน้ำหนักเท้า  
และลดอาการบาดเจ็บของเท้าเพราะรองเท้าลี้ลาศจะมีคุณสมบัติที่แตกต่างจากรองเท้าทั่วไป และ  
ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียลงความเห็นในการสวมรองเท้าลี้ลาศที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมนั้น คือ การ

เลือกร้องทำลิลาตามความต้องการของผู้ส่วนใส่ในการเลือกสวมร้องทำลิลาชาย หรือ การเลือกร้องทำลิลาหญิงได้เอง หรือ สามารถเลือกใช้ร้องทำที่ไม่ใช้ร้องทำลิลาแทนในการเต้นลิลาได้เองตามที่เยาวชนชาย กล่าวว่า “ผมว่าร้องทำลิลาคนนั้นดีนะ มันช่วย ซอฟต์ให้เรา ผลว่าร้องทำลิลาใครใส่ก็ได้ เอาไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ด้วย แค่เปลี่ยนพื้นยางเดินบนถนนได้สบายเลย” จะเห็นได้ว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียยอมรับในความรู้ของลิลาในอุปกรณ์ที่ใช้เต้นลิลา และสามารถนำความรู้นั้นไปปรับประยุกต์ใช้ให้เข้ากับตนเอง เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองให้มากที่สุด แสดงให้เห็นถึงการต่อสู้ต่อรองกับโครงสร้างทางสังคมของลิลาได้

### ครั้งที่ 6 กิจกรรมย่อย สร้างเนื้อเพลงลิลาเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ จำนวน 1 วัน

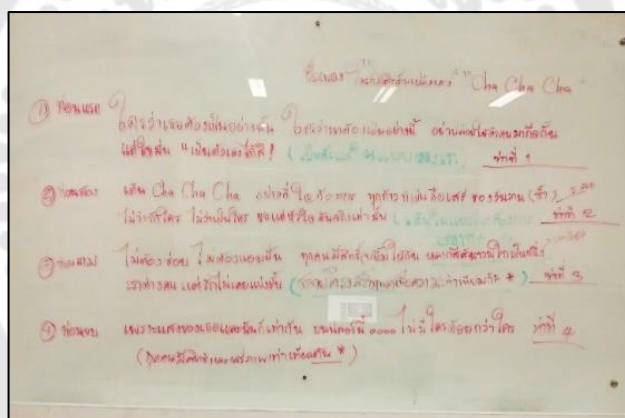
“หนูว่าเต้นลิลาไม่จำเป็นต้องจำกัดเพศ ใครเต้นก็ได้ ถึงจะเป็น แล้วยังไง ฉันก็คือฉัน ฉันก็เป็น ผู้หญิงคนหนึ่ง.....ฮ่า ฮ่า ฮ่า แล้วทำไมพวกเราจะเต้นลิลาไม่ได้ แต่งเพลงกันเองไปเลยดีกว่า” -เยาวชนชายที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นชาย

จากคำกล่าวของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกและประสบการณ์การต่อสู้ต่อรองกับโครงสร้างทางเพศกำเนิดที่กำหนดบทบาทและหน้าที่ตามเพศกำเนิดในการทำกิจกรรมลิลา ทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อผู้มีความหลากหลายทางเพศในการเข้าร่วมกิจกรรมลิลาอย่างชอบธรรม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นผู้ที่ถูกกระทำจากโครงสร้างดังกล่าวและอยากที่จะร่วมพลังเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคม

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นในการสร้างเพลงลิลาเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในการสร้างเนื้อร้อง ทำนองเพลงที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ลิลา ที่ต้องการแสดงจุดยืนด้วยพลังในตนเองโดยรายละเอียดของเนื้อร้องมีเนื้อหา จากการตั้งคำถามของผู้มีส่วนได้ถึงการแสดงออกความเท่าเทียมทางเพศด้วยเพลงลิลาในทำนองจังหวะ “Cha Cha Cha” หรือ “ชะ ชะ ช่า” ที่มีจังหวะสนุกสนานเพื่อให้เกิดความสนใจในการแสดงออกพลังขับเคลื่อนในการทำกิจกรรม ตามที่ เยาวชนหญิง กล่าวว่า “ฉันว่าแต่งเพลงยากสุด จั๊นเรามาช่วยกันแต่งคนละท่อนใหม่ หรือใครจะแต่งทั้งหมดก่อนได้ แล้วเอามาแชร์เนื้อหา กัน ส่วนทำนองนี้จะใช้ AI หรือจะเป็นโปรแกรมตัดต่อเพลงค้อยว่ากันเนอะ” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่า การสร้างสรรค์สิ่งใหม่นั้นยากโดยเฉพาะในสิ่งที่พวกเขาไม่ถนัดอย่างการแต่งเพลงและใส่ทำนองเพลงแต่ด้วยพลังในตนเองที่อยากขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลิลา” โดยเยาวชนเอง

เป็นสิ่งที่ท้าทายขีดความสามารถตนเอง และเพื่อให้เพลงที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศใช้งานได้จริง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงต้องร่วมกันคิดร่วมกันแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันออกแบบเนื้อหาของเพลงร่วมกัน โดยใช้เพลงต้นแบบในจังหวะ ชะ ชะ ช่า มาแต่งทำนองแบบขึ้นพื้นฐาน โดยตั้งโจทย์เนื้อหาเพลงที่มีเนื้อหาถึงความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีสลาศ” มีเนื้อหาเป็นภาษาไทยเป็นหลัก โดยเน้นที่การมีตัวตนในแบบของพวกเขา และการยอมรับในสิ่งที่พวกเขาเป็น ยอมรับในความสามารถของพวกเขาให้มากกว่าเพศกำเนิด โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันแยกกันเขียนเนื้อเพลงของตนเองในแต่ละคน และนำมาแลกเปลี่ยนกันเนื้อหากัน โดยที่ยังไม่ใส่ทำนองเพลง เพื่อให้ได้เนื้อหาเพลงที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศร่วมกัน จากนั้นลงความเห็นร่วมกันในการให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการใส่ทำนองเพลงตามมาตรฐานก่อนลงมือปฏิบัติ



ภาพประกอบ 17 สร้างเนื้อเพลงลีสลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ

ดังนั้นสร้างเนื้อเพลงลีสลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ร่วมกัน สร้างขึ้นมานั้น เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมสู่สังคมโดยใช้เพลงลีสลาศเพื่อความเท่าเทียมที่สร้างใหม่นี้ ที่สื่อถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีสลาศ โดยที่มีเนื้อหาแสดงถึงการไม่แบ่งแยกหญิงชายในการลีสลาศ ทั้งความรักและอิสระในการเลือกที่จะทำตามความฝัน เพราะลีสลาศไม่ควรแบ่งแยกเพศและชนชั้น และทุกเพศมีสิทธิที่จะทำกิจกรรมลีสลาศและอยู่บนฟลอร์ลีสลาศได้ทุกคนนั่นเอง

### ครั้งที่ 7 กิจกรรมย่อย สร้างสรรค์สื่อเพื่อสลายเพศในลีลาศ จำนวน 1 วัน



ภาพประกอบ 18 ภาพตัวอย่างสร้างสรรค์สื่อเพื่อสลายเพศในลีลาศก่อนลงมือปฏิบัติการ

“เราต้องทำคอนเทนต์ สัก 1-2 คอนเทนต์ เพื่อโปรโมทให้สังคมรู้ ทำให้มันติดกระแสเราติดแฮดแท็ก # กันว่าอะไรดี หรือถามคำถามไปเลยว่า “เต้นยังไงให้เท่ากัน” EP แรก โดยสัมภาษณ์คนทั้งในวงการลีลาศ และนอกวงการ และ EP 2 ปลอ่ยคลิปป่าเต้นที่เราจะทำลงไปเลย” เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่า การสร้างสรรค์สื่อเพื่อประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางสื่อโซเชียลมีเดียต่างๆ ในยุคสมัยของโลกดิจิทัลของปัญญาประดิษฐ์ ที่การรับรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งที่สะดวกรวดเร็วและสร้างพลังขับเคลื่อนผ่านโซเชียลมีเดียทำงานมากกว่ายุคสื่อสิ่งพิมพ์ การสร้างเรื่องราว หรือ คอนเทนต์เพื่อให้เกิดการรับรู้และเข้าใจในประเด็นความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” ที่เป็นการสร้างความรู้ใหม่เพื่อสลายเพศในลีลาศโดยเยาวชนนักลีลาศผู้สูงส่งตามที่ เยาวชนชาย กล่าวว่า “ผมเห็นด้วยเรื่องทำคอนเทนต์ ผมว่าทำสื่อเราต้องเอาไว้หลังจากมาลองซ้อมท่าเต้นใหม่เข้ากับเพลงให้เสร็จก่อน และยังมีองค์ประกอบอื่นๆ ทั้งชุด ทั้งสัญลักษณ์ และเราต้องรวมตัวกันเพื่อ ซ้อมท่ากัน ลองทำกันเองให้คล่องก่อน ทำคลิปก่อนสื่อ ในความคิดผมนะ” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่าการที่จะทำคอนเทนต์ เพื่อประชาสัมพันธ์ทางที่ทุกคนต้องลงมือปฏิบัติซ้อมท่าเต้นเข้ากับจังหวะเพลงให้ได้ก่อนเป็นอันดับแรก และค่อยนำเอาองค์ประกอบอื่นๆ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จในการนำเสนอผลงานเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผู้สูงส่ง

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิด เพื่อจัดกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผู้สูงส่ง โดยแต่ละคนมีความคิดตรงกันถึงการจะทำคอนเทนต์ได้ ผู้มีส่วน



ได้สูญเสียต้องลงมือปฏิบัติกิจกรรมตั้งแต่ การออกแบบท่าเต้นเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ การสร้างสัญลักษณ์ “นำ” และ “ตาม” ในลีลาศ ออกแบบชุดลีลาศและเครื่องแต่งกายที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ สร้างเนื้อเพลงลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศให้เสร็จสมบูรณ์ก่อน โดยเฉพาะการใส่ทำนองเพลง ชะ ชะ ช่า และสุดท้ายถึงจะเป็นสร้างสรรค์สื่อเพื่อสลายเพศในลีลาศ เพื่อนำเสนอผลงานจากการจัดกิจกรรมปฏิบัติการ หรือ ร่วมกันสร้างคอนเทนต์ “เต้นยังไงให้เท่ากัน” เพื่อเป็นการถามสังคมก่อนเป็นอันดับแรก

จากนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันนัดหมายประชุมกลุ่ม เพื่อร่วมกันออกแบบสร้างสรรค์สื่อเพื่อสลายเพศในลีลาศที่ได้จากการลงมือปฏิบัติกิจกรรม เพื่อให้ได้สื่อที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมในลีลาศโดยเยาวชน

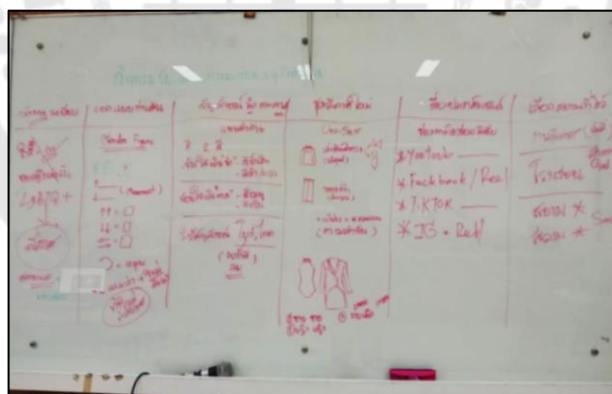
### **ครั้งที่ 8 ร่วมค้นหาพื้นที่การแสดงการขับเคลื่อนลีลาศให้เป็นกิจกรรมความเท่าเทียมทางเพศ**

โดยกิจกรรม การขับเคลื่อนความความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวางแผนร่วมกันในการปฏิบัติการ โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันวางแผนเพื่อนำเสนอผลจากการจัดกิจกรรม ร่วมคิดร่วมสร้างพลังขับเคลื่อนความความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน เพื่อนำผลที่ได้จากการปฏิบัติการไปสู่การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคม

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันสรุปผลการจัดกิจกรรมร่วมคิดร่วมสร้างพลังขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน จากนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันวางแผนแลกเปลี่ยนความเห็นร่วมกันในการแสวงหาพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคม โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีการจัดกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่ม คือ พื้นที่ “ลีลาศ” และ พื้นที่ “สังคม” เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศโดยเยาวชนนักลีลาศ โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันระดมความคิดเห็นในการเลือกพื้นที่ทั้ง 2 กลุ่มนี้นำเสนอทางสื่อโซเชียลมีเดีย เพื่อทำให้เกิดการขับเคลื่อนเป็นวงกว้าง และเป็นสื่อกลางรวดเร็วที่สุดในการขับเคลื่อนความเท่าเทียมสู่สังคม

“หนูว่าทำผ่านสื่อโซเชียลก่อนเลยคะ เป็นช่องทางที่ดีที่สุดในตอนนี้ ให้นั้นเป็นไวรัล และเรียกให้มากที่สุด ทั้งสังคมลีลาศ และคนในสังคมเห็นแล้วจะทำให้คนตั้งคำถามว่า เต้นยังให้เท่ากัน หรือมันมีการเต้นลีลาศแบบนี้ด้วยหรือ แล้วเราหาอีเว้นท์ลงจัดแสดงอีกทีคะ งานเต้นรำ และที่ที่เขามีพื้นที่ให้จัดแสดงความสามารถ” -เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่าการขับเคลื่อนลีลาศให้เป็นกิจกรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านสื่อโซเชียลมีเดียเป็นช่องทางที่ดีที่สุดในการขับเคลื่อน เพราะยุคสมัยของเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทุกคนมีโทรศัพท์มือถือนอกจากจะไว้ติดต่อสื่อสารแล้ว ยังเป็นอุปกรณ์ที่มีไว้สร้างความบันเทิงและติดตามข่าวสารได้ตลอด 24 ชั่วโมง และเมื่อลงคลิปวิดีโอที่เป็นรูปแบบ Reels คือ รูปแบบวิดีโอที่ประกอบไปด้วย เสียง เอฟเฟกต์ AR และทุกคนสามารถชมคลิปแบบสาธารณะจาก Facebook , Instagram , Tiktok และ YouTube เพื่อให้เกิดการกดถูกใจ และกดแชร์ต่อๆ กันไปในที่สุด ตามที่ เยาวชนชาย กล่าวว่า “ผมว่า เราลองทำทั้งสองอย่างเลยดีไหม ลงโซเชียลด้วย และจัดอีเวนต์นำเสนอผลงานด้วย เพราะไหนๆก็ทำแล้วทำให้สุดๆไปเลย ผมว่าทั้งคนที่ดูในมือถือ และคนที่เห็นเราจริงคนละกลุ่มกันและมาเห็นในคลิปที่เราลงก็จะจำได้และเกิดภาพจำใหม่ด้วยครับ” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่า การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมถ้าทำผ่านทั้ง 2 ช่องทาง ทั้งช่องทางโซเชียลมีเดีย และจัดงานอีเวนต์นั้นเป็นการเปิดพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนลีลาศให้เป็นกิจกรรมความเท่าเทียมทางเพศทั้งสิ้น เพราะการลงมือปฏิบัติ คือ การทำให้เกิดผลสำเร็จจากการลงมือทำก่อนโดยเริ่มจากตนเองเสียก่อนจึงเกิดพลังเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศและความปลอดภัยทางเพศสู่สังคมได้



ภาพประกอบ 19 ภาพกิจกรรม ร่วมค้นหาพื้นที่การแสดงการขับเคลื่อนลีลาศ

## กิจกรรมที่ 2 การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชนสู่สังคม จำนวน 4 ครั้ง

ผลจากการจัดกิจกรรมปฏิบัติการ กิจกรรมร่วมคิดร่วมสร้างพลังขับเคลื่อนความความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้นำผลจากลงมือปฏิบัติกิจกรรม นำมาสรุปผลการดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปในการทำกิจกรรมขับเคลื่อนความ

เท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีสาศ” โดยเยาวชนผู้สังคม โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียวางแผนร่วมกันใน เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีสาศ” โดยเยาวชน ได้แก่ เยาวชนชาย เยาวชนหญิง เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นชายแต่กำเนิดเป็นชาย เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นหญิงกำเนิดเป็นหญิง กลุ่มผู้ดำเนินการ รวมทั้งผู้วิจัย รวม 14 คน เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีสาศ” โดยเยาวชนนั้น ในการปฏิบัติเพื่อการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีสาศดังกล่าวมี รายละเอียดดังนี้

**การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีสาศ” โดยเยาวชนนักลีสาศมีวิธีการดำเนินการขั้นปฏิบัติการจำนวน 4 ครั้ง โดยมี รายละเอียด ดังต่อไปนี้**

#### **กิจกรรม 1 ซ้อมทำเต้นที่ออกแบบถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีสาศ**

จากผลการจัดกิจกรรมปฏิบัติการ กิจกรรมร่วมคิดร่วมสร้างพลังขับเคลื่อนความ ความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีสาศ” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้นำผลจากการจัดกิจกรรมมาลงมือ ปฏิบัติร่วมกันเพื่อเตรียมความพร้อมในการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผู้สังคม การทำ กิจกรรมกลุ่มในครั้งนี้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันต่อทำเต้น และซ้อมทำตามที่ได้ออกแบบไว้ร่วมกัน โดยมีทำเต้นเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

*“เราใช้ชื่อนี้เลยดีไหม “Equal Gender Social Dances” ตรงตัวไปเลย ใครเห็น ใครก็รู้ ไม่ต้องเดา และทำเต้นผมคิดว่าเริ่มจากทำพื้นฐานง่ายๆ ก่อนเลย และยังไม่ต้อง เข้าคู่มือใหม่ครับ” -เยาวชนชาย*

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นถึงการตั้งชื่อทำเต้น และทำเต้นที่แสดงออกถึงความเท่า เทียมทางเพศต้องเข้าใจง่าย โดยเริ่มจากทำพื้นฐานที่ไม่มีเพศมากำกับในการทำกิจกรรมลีสาศซึ่ง ทำเต้นเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีสาศ” โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันเรียกว่า “Equal Gender Social Dances” หรือ “ลีสาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ” เพื่อแสดงออกถึงความเท่า เทียมทางเพศในกิจกรรมลีสาศเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศในลีสาศผู้สังคมไทย และความปลอดภัยทางเพศในลีสาศ เป็นการออกแบบทำเต้นเพื่อแสวงหาทางออกจากโครงสร้าง ทางเพศ ภายใต้กฎ กติกาและข้อบังคับในการแบ่งเพศในการทำกิจกรรมลีสาศ เพื่อให้ลีสาศเป็น กิจกรรมสำหรับทุกเพศอย่างเท่าเทียมกัน โดยมีทำเต้นที่ได้ออกแบบเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ มี

ลักษณะที่เป็นท่าเต้นที่มีความเป็นกลางที่ไม่ระบุเพศในการทำกิจกรรมลีลาศ นอกจากจะสลายกฎ กติกา และข้อกำหนดทางเพศในลีลาศให้เกิดขึ้นแล้ว ยังทำให้เกิดการสร้างท่าเต้นใหม่ที่เป็น ทางเลือก หรือ ทางออกในการแก้ไขปัญหาและการแสวงหาทางออกร่วมกันโดยเยาวชนนักลีลาศ เพื่อเสริมพลังในการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศให้เกิดขึ้นในสังคม “หนูว่าชื่อเรียก ของท่าให้มีคำนำหน้าว่า Gender แล้วต่อท้ายด้วยชื่อท่าเลยอีกที ดีไหมคะ เพราะเราต้องการให้ ลีลาศเกิดความเท่าเทียมทางเพศ มันต้องมีจุดยืน มาระบุให้ชัดไปเลยดีกว่าคะ” -เยาวชนที่ความ หลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นถึงการแสดงจุดยืนของตนเองเพื่อแสดงออกถึงการ ขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศให้เกิดขึ้นด้วยการรวมพลังการแสดงออกถึงสัญลักษณ์ด้วยท่า เต้น การตั้งชื่อท่าที่ออกแบบมาเพื่อความเท่าเทียมโดยเฉพาะนั่นเอง และเริ่มซ้อมท่าเต้นที่ ออกแบบถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ โดยเลือกสถานที่ซ้อมท่าเต้นในห้องประชุมที่มีพื้นที่ใน การซ้อมท่าเต้น ตามที่ได้ออกแบบร่วมกันไว้ และเมื่อซ้อมท่าเต้นจนเกิดความพร้อมเพียงกันแล้ว จึงซ้อมท่าเต้นเข้ากับเพลงที่ร่วมกันสร้างขึ้นในจังหวะ Cha Cha Cha ในชื่อเพลงว่า “ใครก็มีสิทธิ์ จะเปล่งแสง” จากนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการซ้อมท่าเต้นเข้ากับ เพลง และอัดคลิปวิดีโอไว้เพื่อแล้วส่งลงในกลุ่มไลน์เพื่อเป็นต้นแบบในการนำไปซ้อมท่าเต้นกันได้ เอง และจากนั้นมีการนัดหมายเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมในครั้งต่อไป



ภาพประกอบ 20 ซ้อมท่าเต้นที่ออกแบบถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ

## กิจกรรมที่ 2 ประชาสัมพันธ์การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม

“เราลองไปถามคนในสังคมลีลาศ และคนในสังคมดูใหม่ว่า เต้นยังไงให้เท่ากัน และมีความคิดเห็นยังไงถ้า ชายกับชายมาจับคู่เต้นลีลาศด้วยกันเอง และถ้าหญิงกับหญิงคู่กัน หนูว่าคงได้คำตอบต่างกันและเอามาตัดคลิปลำเสนอในมุมมองทางสังคม” -  
เยาวชนหญิง

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นถึงการตั้งคำถามกับคนในสังคมลีลาศและสังคมไทยในความเท่าเทียมของลีลาศต่อโครงสร้างทางเพศถ้าถูกปรับเปลี่ยนไปเป็นอื่นสังคมจะแสดงความคิดเห็นอย่างไร เป็นการตั้งคำถามและการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม

จากการประชุมสนทนากลุ่มเพื่อวางแผนประชาสัมพันธ์การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม จากการทำกิจกรรมร่วมคิดร่วมสร้างพลังขับเคลื่อนความความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” และการซ่อมทำเต็นท์ออกแบบถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศนั้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ได้ร่วมกันประชาสัมพันธ์การขับเคลื่อนกิจกรรมโดยร่วมกันออกแบบโปสเตอร์เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมการขับเคลื่อน และการเสนอความคิดเห็นร่วมกันในการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโซเชียลมีเดียต่างๆ เพื่อให้เกิดกระแสสังคม โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันตั้งโจทย์คำถามกับสังคม คุณมีความคิดเห็นอย่างไรถ้า ผู้ชายกับผู้ชายมาเต้นลีลาศด้วยกันเอง และผู้หญิงกับผู้หญิงเต้นด้วยกัน? และ คุณคิดว่าเต้นลีลาศให้เท่ากันนั้นเป็นอย่างไร? เพื่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ในมุมมองของคนในสังคมถึงประเด็นปัญหาดังกล่าว เพื่อให้เกิดการส่งต่อคำถามสู่สังคม

ทั้งนี้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันคิดคอนเทนต์เพื่อประชาสัมพันธ์การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม จากการที่ถามคำถามกลุ่มเยาวชน กลุ่มวัยกลางคน และกลุ่มสังคมลีลาศ ก็จะได้คำตอบของคำถามของสังคม จากนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันแสดงความคิดเห็นถึงการนำเสนอทำเต้นลีลาศเพื่อความเท่าเทียม ตามที่ เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง กล่าวว่า “เราประชาสัมพันธ์ด้วยการทำคลิปลงโซเชียลให้มัน Mass และเป็นไวรัล ทำเป็น Reels ก็ได้ค่ะใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อ เดียวนี้ทุกคนเล่นมือถือ หนูว่าเป็นช่องทางที่ดีในการขับเคลื่อนสังคมค่ะ”

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันลงความเห็นโดยนำเสนอผ่านเพลงที่ร่วมกันสร้างสรรค์ขึ้น และมีการใช้สัญลักษณ์ “ผู้นำ” และ “ผู้ตาม” ร่วมกับการสวมเครื่องแบบที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศที่ไม่แบ่งแยกเพศแบบ “Uni-Sex” และจากนั้นนำทั้งหมดที่ได้กล่าวมานี้ นำเสนอ



ผ่านคลิปวิดีโอเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคม และสร้างเรียลใน Facebook Instagram TikTok และ YouTube เพื่อทำให้เกิดยอดการดูคลิปและแชร์ให้ได้มากที่สุดเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศโดยเยาวชนสู่สังคม

### กิจกรรมที่ 3 บล็อกกิ้งเวทีเตรียมพร้อมก่อนการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศ

ผู้มีส่วนได้ส่วนร่วมประชุมสนทนากลุ่มร่วมกันถึงการเตรียมความพร้อมก่อนการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในการบล็อกกิ้งเวทีก่อนเริ่มปฏิบัติการ โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกำหนดวันและเวลาในการบล็อกกิ้งเวที เพื่อขอการแสดงผลเหมือนวันจริงเพื่อกำหนดตำแหน่งและทิศทางของการเคลื่อนไหวของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้การแสดงผลนั้นเกิดข้อผิดพลาดให้น้อยที่สุด และทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกิดความเคยชินกับเวที และไม่รู้สึกระห่ำและตื่นเวที เพราะเกิดกระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มแสดงตามตำแหน่งของตนเองแล้ว ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันแลกเปลี่ยนข้อมูลการเตรียมความพร้อมของชุดเครื่องแต่งกายสำหรับทุกคนที่ร่วมแสดง รวมถึงสัญลักษณ์ผู้นำและผู้ตาม และการนำเพลงที่ติดต่อเสร็จแล้วนำลงช่อง YouTube จากนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงช่วยกันเตรียมอุปกรณ์แต่งหน้าและทำผมร่วมกัน

“เราต้องเตรียมหลายอย่างทั้งนี้ชุดที่เราออกแบบจะเสร็จทันก่อนวันจริงสัก 1 สัปดาห์ จะได้ไม่ฉุกเฉิน คือ อุปกรณ์ทุกอย่างต้องพร้อมและจัดเต็ม ตั้งใจทำกันมาขนาดนี้ ก็ต้องทำให้เต็มที่นะคะ สู้ๆ” -เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย

จะเห็นได้ว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีพลังพร้อมที่จะขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมในการเตรียมความพร้อมต่อตนเองและผู้ร่วมทีมและมีการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เพราะในใจลึกๆ ก็มีความกังวลถึงการจะนำเสนอผลงานนั้นออกมาจะเป็นอย่างไร แต่ในเมื่อตั้งใจทำเต็มที่แล้วผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนก็ถือว่าทำสำเร็จเพราะว่าได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยการลุกขึ้นต่อสู้ต่อรองกับโครงสร้างทางเพศของสังคม และการก้าวออกมาจากการครอบงำโดยความรู้ล้าสมัยทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นผู้รู้เท่าทันต่อความรู้นั้น และสามารถยึดหยัดต่อสู้ด้วยตนเองต่อไปได้ แม้ว่าการทำกิจกรรมจะเสร็จสิ้นลง แต่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียก็ยังสามารถวิเคราะห์ แยกแยะถึงต้นตอของปัญหา และสามารถต่อสู้ต่อรองกับปัญหาเพื่อแสวงหาทางออกได้ต่อไป

“หนูก็ไม่คิดมาก่อนว่า จะมีวันนี้ คือ เรามาได้ไกลถึงขนาดนี้เลย จะถึงวันแสดงกันแล้ว เมื่อก่อนตอนเรียนลีลาศใหม่ๆเดินตามอย่างเดียว แต่ตอนนี้บอกได้ละว่ามันคืออะไร และเรากำลังทำอะไร” -**เยาวชนหญิง** ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นถึงการรู้เท่าทันความรู้นั้น ทำให้เกิดการตั้งคำถามกับความรู้ของโครงสร้างทางเพศในลีลาศที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีประสบการณ์จากจัดกระทำของความรู้และโครงสร้างทางเพศ และเมื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรู้เท่าทันต่อความรู้แล้วจึงมีพลังในตนเองพร้อมต่อสู้ต่อรองและขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมร่วมกัน

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันสรุปกิจกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคม และนำข้อสรุปกิจกรรมที่ได้โน้ตลงกลุ่มไลน์เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและทุกคนสามารถเข้ามาอ่านและทำความเข้าใจด้วยตนเอง และสามารถสอบถามโต้ตอบซึ่งกันและกันได้



ภาพประกอบ 21 ภาพบล็อกกิจกรรมที่เตรียมพร้อมก่อนการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศ

#### กิจกรรมที่ 4 การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม

จากการลงมือปฏิบัติกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันประชุมสนทนากลุ่มเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศผ่านการทำกิจกรรมโดยเยาวชน โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้แสดงความคิดเห็นร่วมกันถึงการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมโดยเลือกพื้นที่ “ลีลาศ” ที่เป็นพื้นที่ของโครงสร้างทางสังคมที่ถูกกำหนดด้วยกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศกำเนิดในการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศ เป็นพื้นที่ที่มีความเฉพาะเจาะจงของวัฒนธรรมลีลาศที่ยึดถือและปฏิบัติกันมาในพื้นที่ “ลีลาศ” นี้ กลายเป็นพื้นที่ของการสืบทอดวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ จากการแบ่งแยกเพศ

กำเนิดตามบทบาทและหน้าที่เพื่อให้ผู้ที่อยู่ในพื้นที่นั้นต้องปฏิบัติตามได้อย่างชอบธรรม จะเห็นได้จากภาพที่ปรากฏในสังคมลีลาศที่มีเพียงแค่ “ชายจริงและหญิงแท้” เท่านั้นที่อยู่ในพื้นที่ของลีลาศได้

“ตั้งแต่หนูเต้นลีลาศมานะ หนูไม่เคยเห็นชายกับชายเต้นกันในลีลาศนะ เพิ่งเคยเห็นก็งานลีลาศที่มีอีเว้นท์ M2M มาเต้นแข่งขันนั่นละ คนก็เห็นว่ามีด้วยหรือ แต่คนก็ยังไม่ค่อยยอมรับ แต่ก็ไม่ได้ต่อต้าน แต่ก็ยังไม่เห็นเต้นกันแบบเปิดเผยนะ เห็นแต่มีแค่อีเว้นท์เป็นงานๆ ไป” -**เยาวชนชาย** ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่า พื้นที่ของลีลาศมีการอนุญาตให้ความหลากหลายทางเพศในลักษณะการจัดอีเว้นท์ที่ไม่ได้มีอยู่ในงานลีลาศทุกงาน แต่จะมีแค่งานลีลาศที่จัดขึ้นเพราะผู้จัดงานเป็นผู้อนุญาตให้มีอีเว้นท์ของ M2M เป็นกรณีพิเศษ หรือเป็นข้อยกเว้นในกฎ กติกา และข้อยกเว้นตามโครงสร้างทางเพศกำเนิด เพราะผู้จัดงานต้องการเปิดพื้นที่ให้ความหลากหลายทางเพศเข้ามาในพื้นที่ของการแสดงความรู้ความสามารถ แต่ยังอยู่ในกรอบของชายจริงหญิงแท้ แต่อนุญาตให้ชายแต่งหญิงและคู่กับชายในบรรดาของผู้ที่ลงสมัครเพื่อแข่งขันเพียงเท่านั้น ตามที่เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย กล่าวว่า “หนูเคยเต้น M2M แต่ตอนนั้นเป็นแค่เต้นเพื่อโชว์ว่ามีการเต้นแบบนี้ละ คนก็มีทั้งชมทั้งด่า แต่หนูก็เต้นเต้นมากก็ได้แสดงโชว์เพราะมันเป็นครั้งแรกของหนูที่เต้นชายคู่ชาย” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่า การเต้นชายคู่ชายเคยมีมาก่อนแต่ไม่ได้เป็นที่ยอมรับในสังคมของลีลาศ และได้ตัวผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเองก็มีประสบการณ์ตรงของการถูกกดทับจากโครงสร้างทางเพศ เช่นกัน

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันลงความคิดเห็นในการขับเคลื่อนความหลากหลายทางเพศสู่สังคมในพื้นที่ “ลีลาศ” ในงานลีลาศเพื่อสร้างภาพจำใหม่ในสังคมลีลาศ และขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมและสร้างความปลอดภัยทางเพศให้เกิดขึ้นนั้น ด้วยการนำเสนอความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศผ่านช่องทางโซเชียลมีเดียต่างๆ เพื่อทำให้เกิดกระแสสังคมและการตั้งคำถามกับโครงสร้างทางเพศและการกำหนดกฎ กติกา และข้อบังคับทางเพศในเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศ โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีการสนับสนุนความคิดเห็นของการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศทางโซเชียลมีเดียมากกว่าพื้นที่ลีลาศ แต่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันแสดงความคิดเห็นและลงมติถึงการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมทั้งสองทางขับเคลื่อนในพื้นที่ “ลีลาศ” และขับเคลื่อนในพื้นที่สาธารณะบนอินเทอร์เน็ตที่สามารถส่งต่อข่าวสาร เรื่องราว และประเด็นปัญหาต่างๆ เพื่อสะท้อนสังคมของความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศได้ทั่วโลกนั่นเอง



ภาพประกอบ 22 ภาพการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม

### ขั้นสังเกต (Observation) เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน

การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศ กิจกรรมเพื่อสลายโครงสร้างทางเพศในลีลาศและการกำหนดกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศนั้น โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันวิพากษ์เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศให้เกิดขึ้นได้ จากการร่วมกันสะท้อนมุมมองของตนเอง และแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นรวมกันในการจัดกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศใน “ลีลาศ” เพื่อให้ลีลาศเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมไทยนั้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมคิดร่วมสร้างกิจกรรม มีประเด็นการจัดกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยหัวใจสำคัญ คือ การปรับโครงสร้างทางเพศในลีลาศ และสร้างกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ลีลาศโดยเยาวชนนักลีลาศ และ สร้างกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ลีลาศโดยเยาวชน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กิจกรรมเพื่อปรับโครงสร้างทางเพศในลีลาศเพื่อสลายโครงสร้างการทางเพศด้วยเพศกำเนิดและกฎ ระเบียบ ข้อบังคับด้วยเพศในลีลาศ จากความรู้เท่าทันความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน และรวมพลังเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมโดยเยาวชนนักลีลาศ โดยมีประเด็นสำคัญ 6 ประเด็น 6 ประเด็น คือ 1. สร้างกฎ กติกา และข้อบังคับในลีลาศใหม่ 2. สร้างท่าเต้นเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ 3. สร้างสรรค์เพลงลีลาศเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียม 4. สัญลักษณ์การนำ และ การตาม แทนที่เพศกำเนิด 5. ออกแบบและตัดเย็บเสื้อผ้าเพื่อความเท่าเทียม 6. ออกแบบสร้างสรรค์สื่อเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ โดยมีรายละเอียดดังนี้

## 1. สร้างกฎ กติกา และข้อบังคับในลีลาศใหม่

“นี่เราสลายกฎแล้วนะ ที่เราทำนี่ เราจะไม่มีแค่ชายกับหญิงแล้วนะ จะมีชายคู่ชาย และ หญิงคู่หญิง เกิดขึ้นมาใหม่ในลีลาศ และจะมีความหลากหลายทางเพศอื่น ๆ เข้ามาอีก มันเปิดพื้นที่เพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศแล้ว พวกเราก็เก่งนะ มาถึงจุดนี้ได้” -เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่า กิจกรรมที่ร่วมกันทำเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศจะเกิดขึ้นได้จริงและจะเปลี่ยนภาพจำจากการทำกิจกรรม จากโครงสร้างทางเพศในลีลาศที่มีเพียงแค่ชายจริงหญิงแท้เท่านั้น แต่การทำกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนนี้จะทำให้สังคมลีลาศและสังคมไทยเห็นภาพจำใหม่ของการเต้นลีลาศ 1. สร้างกฎ กติกา และข้อบังคับในลีลาศใหม่แบบใหม่ คือ ชายคู่ชาย และ หญิงคู่หญิง ในพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศเพื่อเปิดมุมมองใหม่ๆ ให้กับสังคม เพื่อให้สังคมเกิดการตั้งคำถามกับความรู้ลีลาศใหม่ที่เกิดจากการสลายโครงสร้างทางเพศในลีลาศโดยเยาวชนนักลีลาศ และเพื่อเปิดพื้นที่ให้ความหลากหลายทางเพศ มีสิทธิโดยชอบธรรมไม่แตกต่างจากชายจริงและหญิงแท้ในการทำกิจกรรมลีลาศ ทั้งการเต้นลีลาศเพื่อเข้าสังคม และการเต้นลีลาศเพื่อการแข่งขัน การผลักดันและสนับสนุนให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศโดยเยาวชน ก็เพื่อให้ความหลากหลายทางเพศ ที่อยู่ในพื้นที่ลีลาศถูกเปิดเผยสู่สาธารณะอย่างภาคภูมิใจ ไม่ใช่อยู่ในพื้นที่ที่ปกปิดหรือถูกซ่อนไว้และทำให้กลายเป็นผู้ที่ถูกลืมนว่ามีอยู่จริงหรือไม่ในวัฒนธรรมลีลาศ หรือถูกทำให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของอีเว้นท์ของความหลากหลายทางเพศ ที่ผู้จัดงานอนุญาตให้ปรากฏในอีเว้นท์ใดอีเว้นท์หนึ่งเท่านั้น

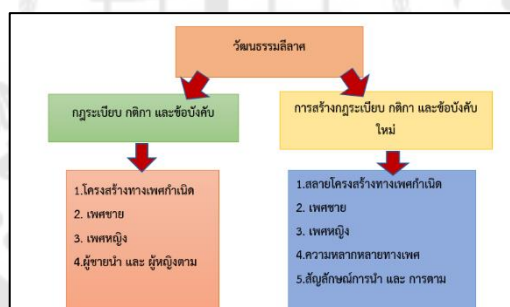
“หนูว่าแค่คนเห็นก็ถามแล้วว่าเต้นอะไร ลีลาศหรือเปล่า มีแบบนี้ด้วย แค่เห็นเราเต้น เสื้อผ้าที่เราใส่ และเพลงอีก คำถามต้องเยอะแน่นอน แล้วอย่าลืมที่เราทั้งทำคลิปเต้น และ เพลงลงสื่ออื่นๆนะคะ” -เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย

กิจกรรมที่ลงมือทำไปแล้วย่อมมีการเปลี่ยนแปลงในสังคมลีลาศ และสังคมไทยอย่างแน่นอน เพราะทำกิจกรรมที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขับเคลื่อนผ่านทั้งโซเชียลและออกงานอีเว้นท์ และย่อมต้องมีคำถามกับลีลาศทั้งแบบเก่า ตั้งคำถามกับลีลาศที่ขับเคลื่อนให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศ และเชื่อมั่นว่าการทำกิจกรรมนี้จะไม่เสียเปล่าเพราะเกิดจากการร่วมมือกันประชาสัมพันธ์



ขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมไปแล้ว ย่อมต้องมีผลกระทบต่อสังคมไม่ทางตรงก็ทางอ้อมได้อย่างแน่นอน

การสะท้อนถึงการปรับโครงสร้างทางเพศในลีลาศ ด้วยการโครงสร้างทางเพศในลีลาศ และการสลายกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศในการทำกิจกรรมลีลาศจึงเป็นหัวใจสำคัญอันดับแรกของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันการขับเคลื่อนให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศได้ และร่วมกันสร้างกฎ กติกา และข้อบังคับในลีลาศใหม่ขึ้นมาในการยอมรับความหลากหลายทางเพศ เพื่อสร้างความเท่าเทียมทางเพศให้เกิดขึ้นได้ในพื้นที่ “ลีลาศ” ได้อย่างแท้จริง และเพื่อให้ลีลาศเป็นกิจกรรมเพื่อสร้างความเท่าเทียมสำหรับทุกเพศและพื้นที่ความปลอดภัยทางเพศ ดังนั้น การวิพากษ์การขับเคลื่อนความรู้ใหม่ของลีลาศที่เกิดจากความรู้เท่าทันความรู้ด้วยตนเอง การตั้งคำถามต่อตนเองและความรู้ลีลาศ และโครงสร้างทางเพศของลีลาศ การต่อสู้ต่อรองจากโครงสร้างทางเพศ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน การทำกิจกรรมร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้น เพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศโดยเยาวชนได้ด้วยตนเอง



ภาพประกอบ 23 ภาพการสร้างกฎ กติกา และข้อบังคับในลีลาศใหม่

## 2. สร้างทำต้นเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ

การวิพากษ์ถึงโครงสร้างลีลาศในการออกแบบทำต้นที่โครงสร้างแบ่งแยกเพศของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้แสดงให้เห็นถึงเพศกำเนิดกำหนดให้ชายจริงและหญิงแท้เท่านั้นถึงเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศได้ ทำให้ความหลากหลายทางเพศ ถูกทำให้กลายเป็นอื่นในพื้นที่ “ลีลาศ” และถูกปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมทางเพศในการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศได้อย่างชอบธรรม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันสร้างทำต้นเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ เพื่อสร้างความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศจากการขับเคลื่อนกิจกรรมการสร้างทำต้นเพื่อความเท่าเทียมและพื้นที่ปลอดภัยทางเพศ

โดยมีการสร้างท่าเต้นที่เกิดจากการสลายโครงสร้างทางเพศ โดยสร้างท่าเต้นทั้งหมด 10 ท่าเต้น ดังนี้

## 2.1 ท่าเรียงตามหน้ากระดาน



ภาพประกอบ 24 ภาพยืนตามหน้ากระดานแบบไม่แบ่งแยกเพศ  
(สัญลักษณ์ความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ)

การแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศด้วยการยืนด้วยกัน เป็นแนวเดียวกันตลอดการเต้น ท่าที่ไม่มีการแบ่งแยกชายหญิงในการเต้นลีลาศ จากนั้นผู้มีส่วนเสียได้ จึงร่วมกันออกแบบท่าเต้นโดยใช้ทิศทางของการเคลื่อนไหวที่มาเป็นต้นแบบ “ผมว่ายยืนด้วยกันไปเลย หน้ากระดานเรียงกัน ไม่ต้องแยกชายหญิง แล้วเต้นพร้อมกันไปเลยหนูว่าเริ่มจากเบสิกก่อน ที่ใครก็เต้นได้ แล้วค่อยให้เขาเลือกกันเองว่าจะเต้นแบบไหนกัน ไม่ใช่พอเข้ามาก็คู่กันเลย บางคนเขาก็ไม่ยอมเต้นคู่ก็มี เผลอๆ กลัวไม่เต้นเลยครับ” -เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่า ท่าเริ่มต้นของการเต้นลีลาศถือเป็นท่าพื้นฐานในการทำกิจกรรมลีลาศ และการเริ่มต้นโดยไม่แบ่งแยกเพศชายหญิงตั้งแต่เริ่มต้น คือ การแก้ปัญหาแสวงหาทางออกของโครงสร้างทางเพศกำเนิดกำหนดบทบาทและหน้าที่ของชายหญิงตั้งแต่แรกเริ่ม ไม่ว่าผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมลีลาศนั้นจะมีเพศสภาพจะเป็นอย่างไรก็ตามก็จะถูกกำหนดให้เข้าร่วมกิจกรรมตามเพศกำเนิดตั้งแต่แรกโดยไม่มีเงื่อนไข ตามที่ เยาวชนชาย กล่าวว่า “ผมโคตรสงสารเพื่อนผมเลย มันโดนล้อ อีตูด อีกระเทย เต้นให้มันแมนๆ ดิอะ ทำไม่ไปเต้นเป็นผู้หญิงวะ ทั้งที่มันก็บอกว่า เขาให้กูมาเต้นเป็นผู้ชายนิ จะให้ทำไงละ กูก็ไม่ได้อยากเต้นใหม่” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างทางเพศของลีลาศที่มาจัดกระทำให้ความหลากหลายทางเพศ เป็นเรื่องแปลกประหลาดในการเต้นลีลาศ และเกิดอคติต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในการเหยียดเพศ และถูกมองว่าน่าเกลียด ไม่เหมาะที่จะเต้นเป็นผู้ชาย ควรไปเต้นเป็นผู้หญิงมากกว่า แต่ด้วยลักษณะทางเพศกำเนิดที่ปรากฏตามธรรมชาตินั้น กำหนดให้ “ชายจริงและหญิงแท้เท่านั้น” ที่มีสิทธิโดยชอบธรรมในพื้นที่ “ลีลาศ” ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันออกแบบท่าเต้นเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียม

ทางเพศให้เกิดขึ้นได้โดยเยาวชนเพื่อให้ลีลาศเป็นกิจกรรมเพื่อสร้างพื้นที่ความเท่าเทียมทางเพศ และความปลอดภัยทางเพศสู่สังคม

ดังนั้นภาพยืนตามหน้ากระดานแบบไม่แบ่งแยกเพศนี้แสดงออกถึงสัญลักษณ์ความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศที่ไม่ยึดติดกับเพศกำเนิดในการทำกิจกรรมลีลาศจากการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเพศและกฎของลีลาศโดยเยาวชนนักลีลาศ เพื่อขับเคลื่อนให้ลีลาศเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมอย่างแท้จริง ที่ทำให้ทุกเพศเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศได้อย่างชอบธรรม

## 2.2 ทำหันหน้าเข้ากัน



ภาพประกอบ 25 ภาพทำหันหน้าเข้าหากัน  
(สัญลักษณ์ความเป็นหนึ่งเดียวกัน)

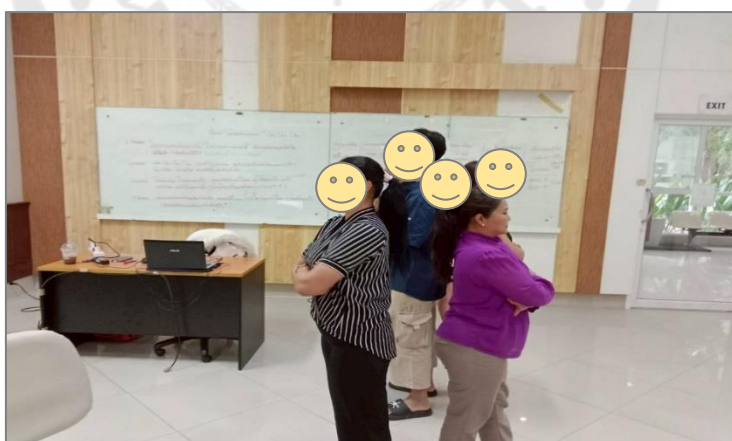
“หนูว่ายากนะ ไปไม่เป็นเลยยังงี้ลีลาศ ก็ต้องเป็นคู่เริ่มจากหันหน้าเข้าหาตัวเองก่อน แล้วกัน ค่อยคิดทำต่อไป เริ่มจากเบสิกก่อนนั่นแหละดีที่สุด ช่วยกันคิดว่าต่อไปจะเป็นอะไรดี” -เยาวชนหญิง

การออกแบบท่าเต้นโดยใช้โครงสร้างของลีลาศ ในการเต้นลีลาศที่เป็นมาตรฐานในเรื่องการเข้าคู่กัน โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้เหตุผลร่วมกันว่า “ลีลาศ” ก็คือ การเต้นเป็นคู่กันแต่ที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องการจะสร้างพื้นที่ให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศในการทำกิจกรรมลีลาศ จากการสลายโครงสร้างด้านเพศ ทำให้เกิดการเต้นที่มีความหลากหลายทางเพศ อย่างเท่าเทียมกันนั้น สิ่งที่จะเกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมคือ การเกิดท่าเต้นใหม่ ที่ทำให้ทุกเพศสามารถเต้นได้อย่าง

เท่าเทียมกัน ถึงการเข้าคู่กันของลีลาศให้มีเหมือนเดิม แต่สิ่งที่จะทำให้เปลี่ยนไปจากลีลาศเดิม มาเป็นลีลาศแบบใหม่ คือ ชายคู่ชาย หญิงคู่หญิง ชายแต่งหญิงคู่ชาย เพื่อเปิดพื้นที่ให้ ความหลากหลายทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” ให้เกิดขึ้นได้จริงโดยเริ่มจากเยาวชนเพื่อขับเคลื่อนสู่สังคม เพื่อทำให้เกิดภาพจำใหม่ของความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศอย่างแท้จริง ตามที่ เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย กล่าวว่า “พวกเราก็ดูกันมาตลอดไง ตั้งแต่ได้ชบอกรถถ้าอยากเต้นเป็นมาธาดอร์ ต้องเลิกแต่งหญิง ต้องเลิกกินยาคุม และต้องมองกระจกแล้วบอกตัวเองว่า “ฉันคือผู้ชาย” สักจิตตัวเองว่า “ฉันเป็นมาธาดอร์” กันเลยคะ”

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างทางเพศในลีลาศ และการกำหนดกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศในการทำกิจกรรมลีลาศ ทำให้ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมลีลาศต้องประพฤติและปฏิบัติตามอย่างไม่มีเงื่อนไขเพราะนี่คือพื้นที่ของ “ลีลาศ” ที่เป็นพื้นที่ที่เฉพาะเจาะจง ทำให้ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ต้องสยบยอม ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันแสดงความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกันถึงการออกแบบท่าเต้นที่ต้องเริ่มจากการหันหน้าเข้าหากันก่อนเป็นอันดับแรก การหันหน้าเข้าหากัน คือ การทำความรู้จักกันก่อนของคู่เต้นลีลาศ ถือ เป็นการทำความเคารพต่อคู่เต้น การยอมรับและการให้เกียรติซึ่งกันและกันก่อนเริ่มเต้นลีลาศ

### 2.3 ท่าหันหลังเข้าหากัน



ภาพประกอบ 26 ภาพหันหลังเข้าหากันอย่างเท่าเทียม  
(สัญลักษณ์ความเป็นหนึ่งเดียวกัน-ด้านหน้า)

ในท่าหันหลังเข้าหากันอย่างเท่าเทียม เนื่องจากเป็นท่าที่แสดงออกถึงการเป็นตัวเองที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันออกความคิดเห็นถึงการหันหลังเพื่อปรับอารมณ์และความรู้สึกเพื่อหันหน้า

กลับไปสู่ความจริงและพร้อมที่จะเผชิญกับอุปสรรคและปัญหา เพื่อแก้ไขและแสวงหาทางออกด้วยตนเอง “พร้อมคะ หันหน้าแล้วก็ต้องมีหันหลังเพื่อปรับอารมณ์และความรู้สึก และพร้อมที่จะสู้และไปต่อ No สน No แคร้ ค่ะ” -เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่าทำหันหลังเข้าหากัน แสดงออกถึงการมีพื้นที่ส่วนตัวของตนเอง เพื่อไว้คิดทบทวนและปรับอารมณ์และความรู้สึกตนเอง เมื่อต้องเผชิญกับอุปสรรคและปัญหา การอยู่กับตนเองจึงเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในการเตรียมความพร้อมเพื่อเริ่มต้นสิ่งใหม่ที่ดีกว่า เมื่อใจพร้อมก็จะมีพลังในการต่อสู้ต่อรองกับโครงสร้างทางเพศในสังคมเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมเทียมสู่สังคมได้ และถ้าผ่านจุดนี้ไปได้ก็จะสามารถมีภูมิคุ้มกัน หรือ มีความรู้เท่าทันต่อเรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิตได้ เพราะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะสามารถวิเคราะห์ แยกแยะ ถึงความรู้และสรรพสิ่งต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อตนเองได้ ตามที่ เยาวชนนักลีลาศชาย กล่าวว่า “พอมาแยกออกเป็นท่าๆ เพิ่งเข้าใจว่า โครงสร้างท่าเต้นของลีลาศไม่ง่ายเลย ยอมรับคนคิด “โคตรเก่งเลย” พอเรามาทำกันเองถึงรู้เลย แต่ผมว่าทำได้ ยากตอนเริ่มนี่ละผมว่า” ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่าลีลาศมีโครงสร้างทางเพศในทุกมิติ เมื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันหรือโครงสร้างถึงทำให้รู้ว่าเพราะโครงสร้างท่าเต้นที่ผูกติดยึดโยงกับระบบเพศทำให้ผู้คนที่ต้องกระทำตามกฎระเบียบของท่าเต้นที่ออกแบบให้ชายนำและหญิงตาม เพื่อกำกับบทบาทและหน้าที่ และการเดินทางการเดินทางไปตามพื้นฟลอร์เต้นรำ เพื่อให้เกิดภาพสะท้อนของการเต้นลีลาศแบบมาตรฐานสากลอย่างไม่มีที่สิ้นสุด จนกลายเป็นภาพจำของสังคมจนกลายเป็นวัฒนธรรมลีลาศสู่สังคม ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงรวมพลังกันเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคม

## 2.4 ทำจับมือด้วยกันเป็นเส้นตรง-ด้านหน้า



ภาพประกอบ 27 ภาพทำจับมือด้วยกันเป็นเส้นตรง-ด้านหน้า

(สัญลักษณ์ความเป็นหนึ่งเดียวกัน-ด้านหน้า)



“ทำนี่เหมือนเชือกเส้นเดียวมารวมกัน มาจากเส้นขนานที่ไม่มีทางมาเจอกัน  
 อ้าว 555 คิดได้นะ ปกติก็ไม่ได้คิดพอมาทำกิจกรรมร่วมกันนี่ละ ถึงนึกได้ พอต่อทำ  
 นี่แล้วนึกได้อีกทำลองดูดีว่าเห็นด้วยกันกับหนูหรือเปล่า” -เยาวชนหญิง

การสร้างท่าจับมือด้วยกันเป็นเส้นตรงด้านหน้า เพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศ  
 ที่มาบรรจบกัน ที่มาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันถึงความขัดแย้งของเส้นขนานให้มารวมกันเป็น  
 เส้นเดียว เหมือนการแสวงหาทางออกของปัญหาจากโครงสร้างทางเพศของลัทธิ เมื่อนำมาคลี่จะ  
 เห็นถึงปัญหาที่อยู่เบื้องหลังของโครงสร้างนั้น ที่ทำให้เกิดการเบียดขับกดทับทางเพศของผู้ที่ทำ  
 กิจกรรมลัทธิให้สยบยอมต่อโครงสร้างจนกลายมาเป็นภาคปฏิบัติทางสังคมของกระบวนการ  
 สืบทอดวัฒนธรรมทางเพศผ่านการทำกิจกรรม “ลัทธิ” อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

“หนูว่าทำนี่จับมือด้วยกันทางด้านหน้า สามารถต่อไปเป็นทำอื่นได้อีก หนูอยากหา  
 กันอะไรแบบนี้ละ สลับกันหมุนทุกทีจะมีแค่ผู้หญิงหมุน หรือถ้าผู้ชายจะหมุนด้วยตัวเองละ”

-เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย

โครงสร้างทางเพศในลัทธิที่กำหนดบทบาทหน้าที่ให้ชายนำและหญิงตาม ในทุกก้าวที่  
 ต้องเดิน หรือในการทำท่าทางหรือลวดลายของการเต้นลัทธิจะถูกกำกับอยู่ภายใต้การครอง  
 อำนาจนำโดยความเป็นชายและหญิงตาม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นได้ว่าผู้หญิงจะหมุนได้  
 ด้วยผู้ชายให้หมุนในขณะเต้นลัทธิเท่านั้น และถ้าผู้หญิงจะหมุนได้เองก็ต่อเมื่อมีท่าที่ผู้หญิงต้อง  
 หมุนเอง หรือการที่ผู้ชายอนุญาตและตกลงกันให้ “ผู้หญิงหมุน” ถึงจะสามารถหมุนได้ ซึ่งจะ  
 แตกต่างจากผู้ชายที่มีอิสระในการหมุนหรือการต่อท่าเพื่อให้ผู้ชายถนัดในการนำมากกว่าต่อท่า  
 ตามความสามารถของผู้หญิงที่เป็นคู่เต้นลัทธิ เห็นได้ว่าผู้ชายจะนำฟิสิกส์เดียวกัน หรือต่อท่า  
 เดียวกันให้กับผู้หญิงหลายคนได้ แต่ผู้หญิงจะไม่สามารถเต้นกับผู้ชายคนอื่นหรือคู่เต้นอื่นได้ดี  
 เท่ากับคู่เต้นของตนเอง เพราะการซ้อมด้วยกันเป็นเวลานานจนเกิดความชำนาญในท่าเต้นลัทธิที่  
 เป็นเอกลักษณ์หรือท่าเต้นที่ออกแบบมาเฉพาะเจาะจงของการเป็นคู่กันเท่านั้น ซึ่งการผูกท่าเต้น  
 ลัทธิเฉพาะคู่จะมีข้อเสียที่ผู้อื่นจะไม่สามารถเต้นด้วยในทุกท่าได้ แต่จะสามารถเต้นร่วมกันได้ใน  
 ท่า เบสิกขั้นพื้นฐานที่ทุกคนสามารถจะเต้นด้วยได้เมื่อคู่เต้นส่งสัญญาณให้เท่านั้น ซึ่งผู้มีส่วนได้  
 ส่วนเสียจึงร่วมกันสะท้อนย้อนคิดถึงท่าเต้นที่ทำให้ทุกเพศสามารถเต้นลัทธิด้วยกันได้อย่างเท่า  
 เทียม

การสร้างท่าเต้น “จับมือด้วยกันเป็นเส้นตรงด้านหน้า” เพื่อเป็นท่าที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศเพื่อขับเคลื่อนสู่สังคมโดยเยาวชน ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันเพื่อนำมาเป็นต้นแบบในการต่อท่าเต้นอื่นๆ ในการสลับผลัดเปลี่ยนกันหมุนเพื่อเข้าหากันในทิศทางใดทิศทางหนึ่งของทั้งคู่โดยไม่มีเพศหรือแบ่งเพศในการเต้นลีลาศ จากนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันสร้างท่าเต้นในท่าอื่นๆ ที่ไม่แบ่งแยกเพศ และท่าเต้นที่สามารถเต้นได้อย่างง่ายๆ เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน ครื้นเครง และทำให้ผู้เต้นลีลาศทุกเพศมีความสุขที่จะเต้นลีลาศ และเพื่อทำให้ลีลาศเป็นกิจกรรมเพื่อสร้างความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมได้อย่างแท้จริง

## 2.5 ทำจับมือหันไปด้านหลัง

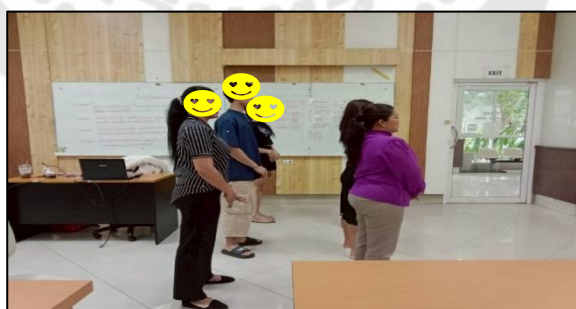


ภาพประกอบ 28 ภาพท่าจับมือหันไปด้านหลัง  
(สัญลักษณ์ความเป็นหนึ่งเดียวกัน-ด้านหลัง)

การสร้างท่าจับมือหันไปด้านหลังนี้ ที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันแสดงความคิดเห็นถึงทำนี้เพื่อต่อจากท่าจับมือด้วยกันเป็นเส้นตรงด้านหน้า เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเท่าเทียมทางเพศของเส้นขนานที่มาบรรจบกันเพียงเส้นเดียวที่ด้านหลัง คือ การเท่าเทียมกันทั้งสองด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านหน้าที่เปิดเผย และด้านหลังที่ปกปิดไว้ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศจึงต้องเปิดพื้นที่ให้สิ่งที่ปกปิด หรือ ซ่อนเอาไว้ ถูกมองว่าด้อยค่าและไม่ปกติทางสังคม แท้จริงแล้วผู้ที่กำหนดกฎ เกณฑ์ ข้อบังคับในลีลาศนั้น ต้องการให้วัฒนธรรมลีลาศ เป็นวัฒนธรรมที่คงรักษาไว้ด้วยโครงสร้างทางเพศอย่างแยบยล เพื่อควบคุมให้ทุกคนในพื้นที่ “ลีลาศ” ต้องปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน

“ทำนี่ต่อจากทำเมื่อก็ได้เลย แคะกลับตัวไปด้านหลัง เมื่อมีเต้นด้านหน้าแล้วก็ต้องเต้นด้านหลังด้วย จะได้เท่ากันทั้งสองฝั่ง และมันเท่ากันด้วยดูดี ชายหญิงเต้นเหมือนกันหมดเลย ไม่มีเพศแล้วนะเนี่ยะ” -เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศจะเกิดขึ้นได้ด้วยการสลายโครงสร้างทางเพศในลีลาศ เมื่อไม่มีโครงสร้างทางเพศแล้วก็จะเกิดความเท่าเทียมขึ้นในพื้นที่ “ลีลาศ” ได้อย่างแท้จริง และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของลีลาศในการทำทายต่อโครงสร้างของลีลาศในการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคม เพื่อให้เกิดภาพจำใหม่ของลีลาศที่ไม่ได้มีเพียงแค่คู่ชายหญิงเท่านั้นที่เต้นลีลาศได้ ตามที่ เยาวชนชาย กล่าวว่า “ผมนึกถึงเพลงนี้เลย อยากถามว่า ท้อไหม ฉันตอบเลยว่ามาก ...ฮ่าฮ่า ฮ่า เดี่ยวเราลองเข้าเพลงที่แต่งกันดู อาจจะช่วยกันนึกทำอะไรออกมาก็ได้ แต่ผมว่าเริ่มจะเป็นรูป เป็นร่างแล้ว เราก็จะได้คำตอบแล้วว่า เต้นยังงี้ให้เท่ากัน” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นถึงการท้อถอยระหว่างทางที่เดิน หรือการค้นพบสิ่งใหม่ที่มีการเรียนรู้และการลงมือทำเพื่อหาคำตอบนั้น ถึงการออกแบบท่าเต้นยังงี้ให้เท่าเทียมกันในลีลาศ ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีการตั้งคำถามกับตนเองเพื่อแสวงหาทางออก เพื่อเสริมพลังในตนเองในสิ่งที่ลงมือทำเพราะต้องการให้เกิดความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายที่อยู่เบื้องหน้าของคำถามที่ว่า “เต้นยังงี้ให้เท่ากัน” เพื่อนำคำตอบที่จะได้ จากการลงมือทำร่วมกันนั้นคืนสู่สังคม

## 2.6 ทำหันหน้าด้านเดียวกันไปทางด้านขวา



ภาพประกอบ 29 ภาพหันหน้าด้านเดียวกันไปทางด้านขวา  
(สัญลักษณ์ความเป็นหนึ่งเดียวกัน-ทางขวา)

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันแลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็นร่วมกันถึงการออกแบบท่าหันหน้าด้านเดียวกันไปทางขวาเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในทิศทางตรงข้ามจากหันหลังด้วยกันอย่างเท่าเทียม แต่จะหันหน้าไปในทิศทางเดียวกันไปด้วยกัน เพื่อให้เห็นว่าไม่ว่าเพศ

ไหน ไม่ว่าจะเป็นเพศกำเนิดใดทุกคนมีสิทธิที่จะเลือกเดินด้วยตนเอง พร้อมทั้งจะก้าวไปข้างหน้าอย่างเท่าเทียมกัน “ทำนี่เหมือนเรายืนเท่ากัน เป็นหยุดเพื่อเดินไปข้างหน้า เหมือนเราพร้อมลุย! เลยกว่าใหม่หรือ หยุดแล้วไปต่อ มันเหมือนเป็นอิสระต่อกัน” -**เยาวชนหญิง** จะเห็นได้ว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้ความเห็นถึงทำหันหน้าไปในทิศทางเดียวกันไปทางด้านขวา และยืนแบบไม่มีการแบ่งแยกเพศในการเดิน และมีความเป็นอิสระต่อกันเพราะไม่มีการจับคู่กัน แต่จะเป็นการออกแบบท่าที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศ ซึ่งอยู่ในลักษณะของการหยุดเพื่อที่จะก้าวเดินต่อไป และหยุดเพื่อแสดงออกถึงจุดยืนของตนเองในการเตรียมความพร้อมเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย

“หนูว่าถ้าเราเริ่มจากทำยืนหันหน้าทางเดียวกันไม่ว่าจะอยู่ด้านไหน สำคัญคือ เราจะรู้ว่าเรายืนด้วยตัวเองได้ไม่ต้องให้ใครมาสนสะพาย หรือทำเป็นตาบอด สงสารผู้หญิง ครูชอบบอกว่า ให้ผู้หญิงเดินตามอย่างเดียวไม่ต้องถาม ถ้าอยากชนะ” **เยาวชนที่มี**  
**ความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย**

การถูกเบียดขับกีดกันจากโครงสร้างทางเพศทำให้ผู้หญิงตกอยู่ในสถานะรองในพื้นที่ลีลาศ และในขณะเดียวกันความหลากหลายทางเพศที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันสะท้อนให้เห็นถึงการถูกทำให้กลายเป็นอื่นในลีลาศเช่นกัน โครงสร้างทางเพศทำให้ “คนไม่เป็นคน” เปรียบผู้หญิงเป็นควาย ผู้หญิงต้องมีสภาพที่เป็นคนพิการทางสายตาเพื่อให้ผู้ชายนำไปทางไหนโดยไม่ต้องตั้งคำถามในขณะเดินทาง หรือในขณะเต้นลีลาศเพื่อการแข่งขันถ้ามีจุดหมายคือชัยชนะร่วมกันตามที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกล่าวชี้ให้เห็นว่า การออกแบบท่าเต้นเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศนั้น เป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า และถ้าร่วมกันทำให้ความเท่าเทียมนั้นเกิดขึ้นได้จริงก็จะทำให้สังคมลีลาศ ลดความเหลื่อมล้ำทางเพศ และการถูกเอารัดเอาเปรียบจากโครงสร้างทางเพศการขับเคลื่อนให้ลีลาศเป็นกิจกรรมเพื่อทำให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศได้อย่างแท้จริงนั้นถือเป็นการแสวงหาทางออกของการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันสร้างท่าเต้น “หันหน้าด้านเดียวกันไปทางด้านขวา” เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการเชื่อมต่อในท่าต่อไปในการออกท่าหันหน้าด้านเดียวกันไปทางซ้าย เพื่อทำให้เกิดการสมบูรณ์ของท่าเต้นที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศร่วมกัน

## 2.7 ทำหันหน้าด้านเดียวกันไปทางซ้าย



ภาพประกอบ 30 ภาพหันหน้าด้านเดียวกันไปทางซ้าย  
(สัญลักษณ์ความเป็นหนึ่งเดียวกัน-ทางซ้าย)

การสร้างท่าหันหน้าด้านเดียวกันไปทางซ้าย โดยวิพากษ์ร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นการแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศที่สร้างต่อจากท่าหันหน้าด้านเดียวกันไปทางขวา เป็นท่าที่ต่อเนื่องกันทั้ง 2 ทิศ ซึ่งเปรียบเสมือนการเท่าเทียมกันทั้ง 2 ด้าน ที่จะเกิดขึ้นจากการสลายโครงสร้างทางเพศ และการสร้างกฎ กติกา และข้อบังคับใหม่ในลีลาที่เกิดขึ้นจากการปลุกดันและสนับสนุนความเท่าเทียมทางเพศในลีลา “ท่าเต้นลีลาที่เราคิดขึ้นมาเราออกแบบให้ครบทั้ง 4 ด้านเลย เพื่อให้คนเห็นเราทั้งหมดและรู้ว่ามันเป็นท่าต่อเนื่องกันแล้ว ทำให้เป็นโครงก่อนแล้วค่อยใส่รายละเอียดในท่าแบบง่ายๆ ใครก็เต้นตามได้หมด” -เยาวชนหญิง

การออกแบบความต่อเนื่องของท่าเต้นจะทำให้ง่ายต่อคนที่ต้องการเต้นลีลาเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ และท่าที่ง่ายและทำตามได้จะทำให้ผู้ที่เข้าร่วมลีลาที่มีความสนุกสนานและเกิดความสนใจต่อไปในอนาคตได้ และท่าเต้นที่มีความเท่าเทียมทางเพศในลีลาซึ่งการแสดงออกทั้ง 4 ทิศ เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลา คือ การสร้างภาพจำใหม่ให้สังคม ตามที่ **เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย** กล่าวว่า “แค่เรากล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ กล้าที่จะออกนอกกรอบ เราถึงมีวันนี้ หนูก็ไม่คิดว่าจะมาได้ไกลขนาดนี้ ตอนแรกยังคิดเลยว่า มันจะทำได้จริงๆ หรือ ถึงทำให้รู้ว่า ก็เพราะเรามารวมกันนี่แหละ” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่า การคิดนอกกรอบ หรือ การตั้งคำถามกับความรู้ลีลา และโครงสร้างทางเพศ และการกระทำนั้น ทำไปทำไม ทำเพื่ออะไร แล้วทำอย่างนั้นทำไม ทำแล้วได้อะไร แล้วหาคำตอบในสิ่ง



ที่ตนเองเริ่มตั้งคำถาม เพื่อให้เกิดการวิพากษ์กับความรู้ด้วยตนเอง คือ การรู้เท่าทันความรู้ด้วยตนเอง เมื่อรู้แล้วก็จะค้นหาคำตอบด้วยตนเองได้ และสามารถต่อสู้ต่อรองกับความรู้นั้นได้ ซึ่งทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีพลังขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคม

## 2.8 ทำจับมือประสานกันแบบอเมริกัน



ภาพประกอบ 31 ภาพจับมือแบบอเมริกัน Shake Hands  
(สัญลักษณ์ความเป็นกลางแบบสากล)

การร่วมกันแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียถึงการจับมือกันแบบอเมริกัน หรือที่เรียกว่า Shake Hands คือ การทักทายแบบสากลในการแสดงความเคารพซึ่งกันและกัน ซึ่งการจับมือแบบนี้เป็นประเพณีที่ใช้กันทั่วโลกในการกล่าวทักทายหรืออำลาซึ่งกันและกัน การสื่อความหมายถึงการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และความเป็นกลางที่ทุกคนยอมรับเมื่อต้องทักทายกัน และการทักทายนี้ทั่วโลกใช้กันทั่วโลก และเมื่อนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างท่าเต้นเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ เพราะเป็นท่าที่ทั่วโลกรู้จักและคุ้นเคยในชีวิตประจำวันเมื่อต้องกล่าวทักทายแบบสากล และวัฒนธรรมลีลาศนี้มีอยู่ทั่วโลกจึงง่ายต่อการสื่อสารสู่สังคม ตามที่ **เยาวชนชาย** กล่าวว่า “ผมว่าท่า Shake Hands จับมือแบบอเมริกันเลย ผมว่าเป็นกลางดี ใครๆ ก็รู้จัก เราเอามาเป็นส่วนหนึ่ง หรือเอาโครงท่าจับมือมาแต่ใส่รายละเอียดของท่าเข้าไปน่าจะออกมาดีนะครับ” แสดงให้เห็นว่า การกล่าวทักทายแบบอเมริกัน เมื่อนำเอามาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างท่าเต้นเพื่อความเท่าเทียมทางเพศจะทำให้ได้ท่าที่มีความเป็นกลาง เพราะเป็นการกล่าวทักทาย และเพื่อสร้างความรู้จักกันในพื้นที่ฐานที่ทุกคนให้ความเคารพซึ่งกันและกันในชีวิตประจำวัน และเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศได้อีกด้วย ตามที่ **เยาวชนที่มีความหลากหลาย**

**ทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง** กล่าวว่า “ผมว่า ท่านนี้เมื่อยกขึ้นอยู่เหนือศรีษะ ก็จะเป็นอีกท่าเพื่อหมุนได้ และเมื่อเอามือมือออกแล้วให้อีกคนแบมือ แล้วอีกคนเอามือวางบนมือก็จะเป็นการจับมืออีกแบบในกรเต้นลีลาศ หรือท่าจับมือก่อนเริ่มเต้นกันได้ครับ” แสดงให้เห็นถึง การสร้างท่าเต้นที่เริ่มจากการจับมือแบบอเมริกัน สามารถจะสร้างท่าอื่นต่อไปอีกได้ในท่าเดียวกัน เพื่อให้เกิดมิติของการเต้นลีลาศเพื่อความเท่าเทียมและการสร้างท่าเต้นที่ต่อเนื่องและสอดคล้องกันจะทำให้ท่าเต้นนั้นเป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับในการเต้นลีลาศต่อไปในอนาคตได้

ดังนั้นการสร้างท่าเต้นเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในท่า “จับมือแบบอเมริกัน” จึงเป็นท่าที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนำมาใช้เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม และทำให้ทุกเพศสามารถเต้นลีลาศได้โดยไม่แบ่งแยกเพศ และการเต้นลีลาศที่ไม่แบ่งแยกเพศนี้ทำให้สามารถขับเคลื่อนสังคมได้ด้วยตัวบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมลีลาศที่เป็นลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ ก็จะถ่ายทอดและส่งต่อลีลาศแบบใหม่ queแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ และทำให้สังคมเกิดภาพจำใหม่ แทนที่ภาพจำเดิมของลีลาศ และเมื่อสังคมลีลาศยอมรับก็จะทำให้เกิดการสั่นคลอนของโครงสร้างลีลาศกระแสหลักได้ ซึ่งจะทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลได้นั้นย่อมเกิดจากพลังขับเคลื่อนทางสังคมนั่นเอง

## 2.9 ทำสลับกันหมุน



ภาพประกอบ 32 ภาพทำสลับกันหมุนเข้าหากัน

(สัญลักษณ์ความเป็นหนึ่งเดียว-การหมุน)

โครงสร้างทางเพศในลีลาศที่แบ่งแยกเพศในลีลาศการสร้างท่าสลับกันหมุนที่ผู้มีส่วนได้ส่วนได้ส่วนร่วมกันลงคิดเห็นถึงการกำหนดเพศด้วยกฎ กติกา และข้อบังคับในท่าเต้นลีลาศที่กำหนดบทบาทและหน้าที่ตามชายนำและหญิงตาม ทำให้ท่าเต้นจะถูกออกแบบโดยผู้ชายเป็น

ส่วนใหญ่ในวัฒนธรรม “ลีลาศ” ที่ผู้ชายครองอำนาจนำในพื้นที่ลีลาศ และผู้ชายเป็นใหญ่และผู้หญิงตกเป็นสถานะรอง เพราะด้วยการกำหนดโครงสร้างทางสังคมด้วยเพศของลีลาศตามที่ **เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย** กล่าวว่า “หนูว่าทำนี้ดีนะ ผัดกัน หมุน เข้า หมุนออก มันเท่ากันดี ส่วนใหญ่ผู้ชายจะนำให้ผู้หญิงหมุนตลอด หรือผู้ชายหมุนไปรอบผู้หญิง จากนั้นจะเป็นท่าไหนก็แล้วแต่ท่าของแต่ละคู่” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่าโครงสร้างทางเพศกำเนิดในลีลาศจัดกระทำให้ผู้ตกอยู่ภายใต้โครงสร้างและความรู้ของลีลาศที่ทำให้ต้องประพฤติและปฏิบัติตามอย่างไม่มีเงื่อนไข หรือ การที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสยบยอมต่อความรู้ของลีลาศและโครงสร้างทางเพศโดยไม่ตั้งคำถามนั้น เพราะมีความเชื่อ ความศรัทธาต่ออำนาจและความรู้ลีลาศ และผู้ใช้อำนาจและความรู้นั้นเพื่อผลิตซ้ำวัฒนธรรม “ลีลาศ” ที่ส่งผ่านตัวบุคคล จนกลายเป็นกระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศอย่างแยบยลตามที่ **เยาวชนชาย** กล่าวว่า “อย่าหาว่าผมชอบรังแกผู้หญิงเลยนะ เพราะท่าหมุน ในส่วนตัวผม ผมว่ามันสนุกเวลาจับผู้หญิงหมุน ยิ่งหมุนหลายๆรอบยิ่งมัน แล้วจับวางให้เขาโพสท์ ผมว่ามันสวยดีและมันเป็นท่าไฮไลต์ของคู่ผมด้วย แต่ถ้าจะสลับกันหมุนผมว่าดีนะ มันได้สลับกันหมุนไปในท่าเต้นเลย” แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างทางเพศในลีลาศและความรู้ของลีลาศทำให้ผู้ชายมีสิทธิอันชอบธรรมด้วยการครองอำนาจนำโดยความเป็นชายที่ทำให้มีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิงจึงมีสิทธิในการตัดสินใจแทนผู้หญิงเพราะผู้ชายเป็นฝ่ายนำ (Leader) และผู้หญิงเป็นผู้ตาม (Follower) ในขณะลีลาศบนเฟลอร์เต้นรำ

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันลงความเห็นในการสร้างท่าเต้น “สลับกันหมุนเข้าหากัน” ให้เป็นท่าของการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม

## 2.10 ท่ายกมือเหนือศีรษะ



ภาพประกอบ 33 (สัญลักษณ์ความเป็นหนึ่งเดียว-ความเป็นอิสระ)

“ทำนี่ยกมือตรงท่อนี่ใหม่เต็น “ชะ ชะ ช่า” ยกมือขึ้นพร้อมกันเหมือนความ  
เป็นอิสระ และต่างคนต่างเต้นเรียงตามแถวหน้ากระดานและไม่แบ่งแยกเพศ  
หนูว่ามันเข้ากับเพลงที่เราแต่งดีคะ” -ยาวชนหญิง

การสร้างท่าเต้นที่เข้ากับเนื้อเพลงที่ร่วมกันแต่งขึ้น และเมื่อผสมผสานกันท่าเต้นที่ไม่ยึดติดโครงสร้างทางเพศกำเนิดได้นั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ให้ความหมายถึง การหลุดพ้นพันธนาการจากโครงสร้างได้อย่างแท้จริง และท่าเต้นนี้แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศที่ไม่เพศมากำหนด เพราะเป็นท่าเต้นที่แยกอิสระออกจากกัน โดยมีการยืนรวมกันของทุกเพศเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม และยังแสดงถึงการรวมพลังกันของกลุ่มในการประยุกต์ท่าเต้นเพื่อนำมาเป็นต้นแบบของท่าเต้นตรงท่อนเนื้อเพลงคำว่า “ชะ ชะ ช่า” ซึ่งเป็นจังหวะเพลงลีลาศในจังหวะ ชะ ชะ ช่า ในประเภท ละติน อเมริกัน ตามที่ ยาวชนชาย กล่าวว่า “ผมว่าท่านี้ส่วนใหญ่จะเห็นผู้หญิงเต้น จะเป็นท่าเต้นที่ใช้สำหรับโพสต์สวอย และเคลื่อนไหวมือ แขน และร่างกายตามท่าที่ต่อและเข้ากับจังหวะเพลง แต่ถ้าเอาท่านี้มาใช้เป็นท่าเต้นเพื่อความเท่าเทียมก็ได้ นะผมว่ามันง่ายกับคนอื่น ๆ ด้วยครับ” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่า ท่าเต้นที่ยกมือเหนือศีรษะ เป็นท่าลวดลายส่วนหนึ่งของผู้หญิงที่เต้นลีลาศ จากประสบการณ์ในการเต้นรำ และเมื่อจะนำมาใช้เป็นท่าเต้นเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ โดยเรียนรู้การใช้ท่ายกมือเหนือศีรษะ จากการออกกำลังกาย การยกมือตอบคำถาม และการทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่ต้องยกมือ อยู่เหนือศีรษะในชีวิตประจำวัน

การสร้างท่าเต้นใหม่เป็นท่าเต้นที่เข้าใจง่าย จดจำได้ และมีเอกลักษณ์และจุดเด่นที่ไม่ซ้ำใคร และท่าทำให้คนเต้นตามได้ทุกเพศและทุกคน ก็จะทำให้เกิดการขับเคลื่อนทางเพศในลีลาศด้วยท่าเต้นควบคู่ไปกับการร้องเพลง หรือ ทั้งเต้นและร้องเพลงไปพร้อมกันได้ ซึ่งถ้าทำให้เกิดการทำตาม ๆ กันเป็นวงกว้างแล้ว หรือทำให้เป็นท่าที่คนนิยมทำตาม ทำให้ Mass ติดกระแสในสื่อโซเชียลได้ ก็จะทำให้เกิดพลังมวลชนที่ร่วมกันต่อสู้ต่อรองจากโครงสร้างทางเพศในลีลาศในสังคมได้ จากการกดไลน์ กดแชร์ และเกิดพลังสนับสนุนจากความเห็นที่ต่างกัน จนกลายเป็นผู้ร่วมอุดมการณ์เดียวกันในการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันลงความคิดเห็นในการสร้างท่าเต้น “ยกมือเหนือศีรษะ” ให้เป็นท่าของการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม

### 3. สร้างสรรค์เนื้อเพลงเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ

“ผมว่าเพลงต้องมีประโยคแบบนี้ใหม่ “ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน” ไม่ว่าจะเป็  
เพศไหน! ใครใครก็เต้นลีลาศได้ในฟลอร์ได้ เพราะมันไม่มีใครด้อยกว่าใคร อะไร  
ประมาณนี้ครับ” -เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็น  
หญิง

การสร้างเนื้อเพลงเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย  
ร่วมกันแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันโดยให้ความเห็นว่า ต้องมีคำที่สื่อความหมายถึง สิทธิและความ  
เท่าเทียมทางเพศ การไม่แบ่งแยกชายหญิงในการเต้นลีลาศ และในพื้นที่ลีลาศบน “ฟลอร์” ที่ใช้  
เต้นลีลาศนั้น ไม่ว่าคนที่มาเต้นลีลาศจะเป็นเพศไหนทุกคนมีสิทธิที่จะเต้นลีลาศในพื้นที่ของ  
“ลีลาศ” ได้อย่างเท่าเทียมกัน

จากการแลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็นถึงการตั้งชื่อเพลงร่วมกัน “ใครก็มีสิทธิจะ  
เปล่งแสง” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ให้ความหมายของชื่อเพลง ใครก็มีสิทธิจะเปล่งแสง หมายถึง  
“มนุษย์ทุกเพศมีสิทธิและเสรีภาพที่เท่าเทียมกัน จงแสดงพลังนั้นออกมา” เมื่อวิพากษ์ร่วมกันจะ  
เห็นถึงการสื่อความหมายของความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศที่ “ใคร” มีสัญญาและความ  
หมายถึง ทุกเพศ ที่เข้าร่วมกิจกรรมลีลาศ และ คำว่า “สิทธิ” มีสัญญาและความหมายถึง การมี  
สิทธิอันชอบธรรมในการใช้พื้นที่ และคำว่า “เปล่งแสง” มีสัญญาและความหมายถึง การแสดงออก  
ของตนเองเพื่อเรียกร้องสิทธิในพื้นที่นั้น ซึ่งในพื้นที่นั้นคือ พื้นที่ “ลีลาศ” นั่นเอง และผู้มีส่วนได้ส่วน  
เสียได้สร้างสรรค์เพลงลีลาศเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศโดยมีเนื้อหา ดังต่อไปนี้

ชื่อเพลง: “ใครก็มีสิทธิจะเปล่งแสง” จังหวะ: ชะ ชะ ช่า (Cha Cha Cha)

ใครว่าเธอต้องเป็นอย่างนั้น ใครว่าเขาต้องเดินอย่างนี้  
อย่าปล่อยให้คำคนมาติดกัน แคใจมัน ก็เป็นตัวเองได้สิ! (ท่อนแรก)

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันวิพากษ์ถึงสัญญาและความหมายในเนื้อหาของเพลงใน (ท่อนแรก)  
ซึ่งแสดงให้เห็นถึง การที่โครงสร้างทางสังคมของลีลาศ และบรรทัดฐานทางสังคมที่กำหนดชีวิต  
ให้ทุกคนต้องเดินตามรอยของความถูกต้องและเหมาะสมเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย และเมื่อ  
คนใดคนหนึ่งไม่ประพฤติและปฏิบัติตามกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศในลีลาศ ก็จะทำให้  
โครงสร้างเกิดความเสียหายเพราะมีคนที่ไม่เห็นต่าง และมีความคิดนอกกรอบ สังคมลีลาศก็จะไม่



เป็นระเบียบเหมือนเดิมซึ่ง คนที่มีความเห็นต่างจึงต้องมีบทลงโทษ และทำให้เกิดความเป็นพวกพ้องกัน และไม่เห็นด้วยกับความคิดนอกกรอบ ทำให้ผู้มีความเห็นต่างถูกทำให้กลายเป็นอื่นและถูกสังคมลิดลาศเกลียดชังหรือไม่ยอมรับในความเห็นต่าง ดังนั้นผู้ที่มีความเห็นต่างเมื่อต้องเผชิญหน้ากับคำที่ดูถูกเหยียดหยาม และถูกมองว่าไร้ระเบียบและถูกพลักออกจากโครงสร้างทางสังคมลิดลาศ ดังนั้นผู้ที่มีความเห็นต่างซึ่งก็คือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องยืนหยัดและต่อสู้ต่อรองกับความไม่รู้และโครงสร้างทางเพศในลิดลาศและรวมพลังเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลิดลาศสู่สังคม

**เต็น ชะ ชะ ช่า อย่างที่ใจต้องการ ทุกก้าวที่เดินคือเสรีในวันวาน  
ไม่ว่ารักใคร ไม่ว่าเป็นใคร ขอแค่หัวใจมันจริงเท่านั้น (ท่อนสร้อย) ช่า**

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันวิพากษ์ถึงสัญญาและความหมายในเนื้อหาของเพลงใน (ท่อนสร้อย) ซึ่งแสดงให้เห็นถึง การเดินลิดลาศในจังหวะ ชะ ชะ ช่า ด้วยความรักด้วยความ

ปรารถนาตามหัวใจต้องการด้วยตัวเองโดยเยาวชนนักลิดลาศที่ต้องการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลิดลาศสู่สังคม จากการร่วมกันคิดร่วมกันสร้างลิดลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศที่แท้จริงนั้นเป็นอย่างไร เพื่อให้สังคมเกิดภาพจำใหม่ในลิดลาศ แทนที่ภาพจำลิดลาศเดิม เพื่อขับเคลื่อนให้ลิดลาศเป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคม ด้วยการรวมพลังถ่ายทอดความรู้ลิดลาศจากการสลายโครงสร้างทางเพศและสลายกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศในลิดลาศทำให้ลิดลาศเป็นกิจกรรมที่แบ่งแยกเพศให้ตรงตามชายจริงและหญิงแท้ตั้งแต่วัยแรกในการเข้าร่วมกิจกรรมลิดลาศ โดยที่ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมไม่มีสิทธิเลือกตามเพศสภาพของตนเองอย่างไม่มีเงื่อนไข ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันสร้างกฎ กติกาขึ้นมาใหม่เพื่อเปิดพื้นที่ให้ความหลากหลายทางเพศ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมลิดลาศอย่างเปิดเผย เพราะความเท่าเทียมทางเพศไม่สามารถจะปฏิบัติเองได้ต้องอาศัยคนทุกเพศทุกวัยเป็นกระบอกเสียงของกันและกัน และยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางเพศของ หรือความไม่ปกติที่สังคมสร้างขึ้นจากชายและหญิงต้องคู่กันถือเป็นความปกติของสังคม ซึ่งความเชื่อกับชีวิตจริงย่อมมีความแตกต่างกัน ดังนั้นสิทธิและความเสรีภาพย่อมเท่าเทียมกันในทุกเพศ จึงจะร่วมพลังการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศและความปลอดภัยทางเพศสู่สังคมอย่างแท้จริง

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศโดยเยาวชน จากการรวมกันจากจุดเล็ก ๆ ที่มีปณิธานที่ตรงกัน คือ มีหัวใจที่ตั้งมั่นไปด้วยกัน เหมือนการเริ่มก้าวแรกก็จะมีก้าวต่อ ๆ ไปตามมา เหมือนการนับหนึ่งจนถึงร้อย และเมื่อเริ่มต้นนับหนึ่งได้พร้อมกันก็จะสามารถขับเคลื่อนไปถึงหลักหมื่นและหลักแสนไปได้พร้อม ๆ กันได้ ไม่ใช่แค่สังคมที่เปลี่ยนแปลงจะสามารถเปลี่ยนความคิดของคนทั้งโลกได้นั่นเอง

**ไม่ต้องซ่อน ไม่ต้องแอบฝัน ทุกคนมีสิทธิ์จะยิ้มให้กัน หลากสีสนักรวมใจเป็นหนึ่ง เราต่างคนแต่รักไม่เคยแบ่งชั้น (ท่อนสอง)**

การวิพากษ์ความหมายของท่อนสองผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างทางเพศในลีลาและกฎ กติกา และข้อกำหนดด้วยเพศในการทำกิจกรรมลีลานั้น ทำให้ทุกพื้นที่ของลีลาเป็นพื้นที่ของ “ชายจริงและหญิงแท้” เท่านั้น ซึ่งการมีอยู่ของความหลากหลายทางเพศ จึงต้องถูกปิดกั้นและทำให้ไม่มีอยู่จริงในวัฒนธรรมลีลา ดังนั้นการเปิดพื้นที่ให้ความหลากหลายทางเพศให้มีที่ยืนในพื้นที่ลีลาได้อย่างชอบธรรม คือ การเปิดประตูต้อนรับสิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น เป็นการยอมรับทางสังคมลีลาถึงความหลากหลายทางเพศ เข้ามามีส่วนร่วมวัฒนธรรม “ลีลา” ได้อย่างเท่าเทียม จะเห็นได้ถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของทุกเพศ ทั้งชายคู่ชาย หญิงคู่หญิง และชายคู่หญิง จากการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาได้ ซึ่งการร่วมกันสร้างสรรค์บทเพลงเพื่อความเท่าเทียมทางเพศนี้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้บอกเล่าเรื่องราว และการถ่ายทอดประสบการณ์ อารมณ์ และความรู้สึกที่สะท้อนผ่านบทเพลงลีลานี้ จากการถูกจัดกระทำจากความรู้ลีลาและโครงสร้างทางเพศกำเนิดในท่อน “ไม่ต้องซ่อน ไม่ต้องแอบฝัน” ตามที่ เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย กล่าวว่า “หนูเหมือนเพศที่ถูกลืมในลีลา รอว่าเมื่อไหร่จะมีเต้นลีลาชายคู่ชายกับเขาบ้าง คนมองหนูว่าเป็นตัวประหลาด จำได้ว่าถูกหัวเราะเยาะตอนเต้นโชว์ M2M ครั้งแรกที่ตอนนั้นเพิ่งมีในไทย ยังไม่ได้นำมาแข่งเลยแค่โปรโมทให้คนรู้จัก ทั้งประหม่า และรู้สึกอึดอัดมาก เพราะทุกคนมองแบบว่า “อะไรเนี่ยะ คำถามลอยอยู่บนหน้ากันเลย” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่าการผลิตซ้ำจากความรู้ของลีลาและโครงสร้างทางเพศในลีลา ซึ่งการกำหนดกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศกำเนิด และผู้มีความรู้ใช้ความรู้ของลีลาเพื่อแสวงหาประโยชน์จากการใช้อำนาจและความสัมพันธ์ตามโครงสร้างบทบาทและหน้าที่ของตน และการครองอำนาจนำความเป็นชายในพื้นที่ลีลาที่ผู้ชายมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกมากกว่าผู้หญิง ดังนั้นความหลากหลายทางเพศ จึงถูกทำให้กลายเป็นอื่น ซึ่งการถูกเพิกเฉยและการถูกมองข้ามนี้เปรียบ

เหมือน “การไม่มีตัวตนอยู่จริงในโลกของลีลาศ” ซึ่งจากประสบการณ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียถูกกระทำจากโครงสร้างลีลาศยังแสดงให้เห็นถึงการถูกเบียดขับกดดันจากสังคมลีลาศว่าไม่เข้าพวก และการตั้งคำถามจากสังคมลีลาศ “อะไรเนี่ยะ” ซึ่งคำนี้สะท้อนถึงความรู้สึกนึกคิดของสังคมลีลาศที่ตอกย้ำเรื่องบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งการแปลกแยกและความแตกต่าง คือ การไม่อยู่ในกฎระเบียบ การไม่เคยมีมาก่อนในสังคมจึงทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียถูกตราหน้าว่ากระทำผิด หรือเป็นคนผิด ทั้งที่ไม่ได้กระทำผิดพลาด หรือ ก่ออาชญากรรมร้ายแรงแต่อย่างไร แต่สังคมลีลาศกับยึดเย็ดข้อหา “ไม่เข้าพวกเพราะความแปลกประหลาด” เพราะวัฒนธรรมลีลาศแบบนี้ไม่มีมาก่อน ดังนั้นการขับเคลื่อนความหลากหลายทางเพศในลีลาศโดยเยาวชนนักลีลาศ เพื่อเปิดพื้นที่ให้ ความหลากหลายทางเพศ ให้มีสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกันในการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศ ตามความหมายของเพลง “หลากหลายสีสรรรวมใจเป็นหนึ่ง” คือ ความเป็นหนึ่งเดียวกันไม่ว่าจะทุกคนจะเป็นเพศอะไรก็มีสิทธิที่จะลีลาศได้อย่างชอบธรรมเป็นไปตามเนื้อเพลงที่ว่า เพราะแสงของเธอและฉันก็เท่ากัน บนฟลอร์นี้...ไม่มีใครด้อยกว่าใคร (จบเพลง) เพื่อแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ลีลาศนี้ หรือ “บนฟลอร์นี้” ไม่มีใครด้อยกว่าใคร เพราะทุกคนย่อมมีความรู้และความสามารถภายในตนเอง และไม่ว่าจะเป็นเพศไหนหรือเป็นใครก็ตามย่อมมีคุณค่าอยู่ในตัวเองทุกคน นั่นเอง

ดังนั้นการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศโดยเยาวชนนักลีลาศจึงมีความสำคัญ เพื่อถ่ายทอดความรู้ลีลาศใหม่สู่สังคม

**ชื่อเพลง: "ใครก็มีสิทธิ์จะเปล่งแสง" จังหวะ: ชะ ชะ ช่า (Cha Cha Cha)**

**ใครว่าเธอต้องเป็นอย่างนั้น ใครว่าเขาต้องเป็นอย่างนี้**

**อย่าปล่อยให้คำคนมากีดกัน แคใจมัน ก็เป็นตัวเองได้สิ! (ท่อนแรก)**

**เต้น ชะ ชะ ช่า อย่างที่ใจต้องการ ทุกก้าวที่เดินคือเสรีในวันวาน**

**ไม่ว่ารักใคร ไม่ว่าเป็นใคร ขอแค่หัวใจมันจริงเท่านั้น (ท่อนสร้อย) ช่า**

**ไม่ต้องซ่อน ไม่ต้องแอบฝัน ทุกคนมีสิทธิ์จะยิ้มให้กัน หลากสีสรรรวมใจเป็นหนึ่ง เรา**

**ต่างคนแต่รักไม่เคยแบ่งชั้น (ท่อนสอง)**

**เพราะแสงของเธอและฉันก็เท่ากัน บนฟลอร์นี้...ไม่มีใครด้อยกว่าใคร**

ภาพประกอบ 34 ภาพสร้างสรรค์เพลงลีลาศเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศ

#### 4. การแทนที่เพศกำเนิดด้วย สัญลักษณ์ “การนำ” และ “การตาม” ในลีลาศ

การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นถึงการสัญลักษณ์ “การนำ” และ “การตาม” ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันในวัฒนธรรมลีลาศ ที่กำหนดบทบาทและหน้าที่ให้ “ชายนำ” และ “หญิงตาม” ให้เป็นไปตามโครงสร้างทางเพศกำเนิด ตำแหน่ง แห้ง ที่ในการทำกิจกรรมลีลาศในพื้นที่ของลีลาศ ที่เป็นพื้นที่เฉพาะเจาะจง ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งถ้าจะเข้าร่วมลีลาศ หรือเป็นสมาชิกลีลาศต้องประพฤติและปฏิบัติตามแบบแผนของลีลาศอย่างไม่มีเงื่อนไข เพราะถ้าไม่ยอมรับเงื่อนไข หรือ กฎ กติกา และข้อบังคับก็จะไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ แม้จะเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศ แต่ไม่สามารถลงเต้นลีลาศบนพื้นฟลออร์ได้ หรือเป็นแค่แขกที่มาร่วมโต๊ะด้วยแต่ไม่สามารถเต้นลีลาศได้ เพราะด้วยลีลาศกำหนดให้ผู้ชายต้องเป็นฝ่ายเชิญผู้หญิง และนำผู้หญิงเต้นลีลาศในฟลออร์ลีลาศ ทั้งก่อนเต้นลีลาศ ในขณะที่เต้นลีลาศ และหลังเต้นลีลาศ เปรียบเสมือนสุภาพบุรุษเปิดประตูให้สุภาพสตรีขึ้นรถ และในขณะที่ขับรถก็จะดูแลตลอดเส้นทางที่จะไป และเมื่อถึงจุดหมายก็จะลงรถไปเปิดประตูให้สุภาพสตรีในละครและภาพยนตร์ที่เห็นเป็นส่วนใหญ่ และในชีวิตจริงของสังคมลีลาศ นักเต้นรำชายก็จะดูแลสุภาพสตรีที่เป็นคู่เต้นที่ต้องออกเต้นลีลาศในการหารายได้ จากการเต้นลีลาศเพื่อออกงานสังคม

“ตอนผมรับ จ๊อบออกงาน ผมเห็นรุ่นน้องที่ออกงานเดียวกัน และรุ่นพี่บางคน ที่มีนักเรียนมีฐานะ ก็จะถือกระเป๋า รองเท้าให้ ถือกระเป๋าให้ แต่ผมคนหนึ่งล่ะที่ไม่ถือกระเป๋า รองเท้า ผมว่ารองเท้าควรถือเองครับ แต่เวลาจะเต้นผมเดินตลอด นำเดินท่าที่นักเรียนชอบ ผมทำหน้าที่ของผมครับ” -เยาเวนชาย

ความรู้ของลีลาศ อำนาจ และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ คือ การมีปฏิสัมพันธ์ของตำแหน่ง แห้งที่ และการต่อสู้ต่อรองของสถานะบทบาทและหน้าที่ของผู้พูดและผู้ฟังในการออกคำสั่งให้ประพฤติและปฏิบัติตาม ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อธิบายถึงกระบวนการสืบทอดวิธีการปฏิบัติของนักเต้นลีลาศชายต้องดูแลคู่เต้นตนเองไม่ว่าจะเป็นคู่เต้นลีลาศเพื่อการแข่งขัน และคู่เต้นเพื่อการออกงานลีลาศทางสังคม แต่จะแตกต่างกันตามสถานะและบทบาทตามบุคคล แต่ที่เหมือนกัน คือ ผู้ชาย “นำ” ซึ่งการครองอำนาจนำโดยความเป็นชายนี้มีอยู่ในทุกพื้นที่ของลีลาศ และทำให้ ผู้หญิง “ตาม” อย่างว่อนนอนลงง่ายด้วยโครงสร้างทางเพศกำเนิดและกฎ กติกาและข้อบังคับด้วยเพศในลีลาศอย่างไม่มีเงื่อนไข ตามที่ เยาเวนหญิง กล่าวว่า “เอาจริงจริง หนูโคตร....อิจฉาพวกผู้ชายเลย ในลีลาศนี้เป็นใหญ่มาก เลือกได้ ทั้งคู่เต้นแข่ง และรับจ๊อบเต้นลีลาศออกงาน เดือนหนึ่งมีไม่ต่ำ

กว่า 30000 ถึง 50000 บาท ทั้งสอน ทั้งรับจ๊อบเดิน ส่วนผู้หญิงนาน ๆ ที่กว่าจะได้งาน นักเรียนส่วนใหญ่อยากเดินกับผู้ชาย นำเก่งกว่าและแข็งแรงกว่า เขาารู้สึกปลอดภัยเวลาเดินค่ะ” แสดงให้เห็นว่า วัฒนธรรมลีลาศให้คุณค่าในความรู้และความสามารถของผู้ชายนักลีลาศ มากกว่า ผู้หญิงนักลีลาศ ด้วยสังคมชายเป็นใหญ่ และการครองอำนาจนำโดยความเป็นชายในลีลาศ ทำให้ผู้ชายมีสิทธิในการเลือกผู้หญิงมาเป็นคู่เต้นลีลาศก่อนเป็นอันดับแรกในการเลือกสำหรับการแข่งขันลีลาศ และสำหรับการเต้นลีลาศเพื่อการออกงานสังคมนั้น แม้ว่านักลีลาศหญิงที่เป็นนักเรียน และฐานะเป็นผู้จ้างก็ตาม แต่ถ้านักลีลาศชายไม่รับงานเต้นลีลาศ หรือไม่พอใจที่จะรับงานก็จะสามารถปฏิเสธและต่อรองได้ และสามารถเลือกที่จะเต้นลีลาศกับนักลีลาศหญิงที่เป็นนักเรียนอีกคนได้ และสามารถจะรับงานเต้นลีลาศพร้อมกันได้ อยู่ที่ความพึงพอใจและข้อตกลงร่วมกันของนักเรียนและครูผู้สอนที่มีสถานะและบทบาทของนักลีลาศชายที่เป็นผู้นำในการเต้นลีลาศเพื่อออกงานสังคม และนักลีลาศหญิงที่เป็นนักเรียนได้ ซึ่งถ้านำมาเปรียบเทียบกับนักลีลาศหญิงย่อมมีความแตกต่างกันในโอกาสของการได้เป็นผู้นำ ในการเต้นลีลาศ เพราะด้วยรูปร่างและทักษะในการนำไม่เท่าผู้ชายก็ดี หรือมีความรู้ความสามารถในการนำและการตามเป็นอย่างดี แต่สังคมลีลาศผู้หญิงตกอยู่ในสถานะรองของความเป็นชายเสมอในพื้นที่ลีลาศที่กำหนดให้ผู้ชายมีสถานะที่เหนือกว่าผู้หญิง หรือความเป็นหญิงในลีลาศ ด้วยโครงสร้างทางสังคมของลีลาศนั่นเอง

การวิพากษ์ถึงการแทนที่เพศกำเนิดด้วยสัญลักษณ์ “การนำ” และ “การตาม” เพื่อสลายโครงสร้างทางเพศในลีลาศ โดยการใช้ “สี” มาแทนที่สัญลักษณ์การนำ และ การตาม เพื่อให้เกิดความแตกต่างของเพศกำเนิด และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันให้ความหมายของสีเข้ม เป็นสัญลักษณ์ของการนำ และ ให้ความหมายของสีอ่อน เป็นผู้ตาม และจากนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันลงมติในรายละเอียดของการนำสีเข้ม และ สีอ่อน มาใช้ในลีลาศ กับการแทนคำว่าวัสดุ หรือ อุปกรณ์ชนิดไหนที่จะนำมาถ่ายทอดและนำเสนอความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคม และเห็นความแตกต่างในการนำสีและวัสดุนั้นมาแทนที่เพศกำเนิด โดยให้ความหมายของสัญลักษณ์การนำเป็นสีเข้ม คือ สีกรม สีดำ และให้ความหมายของสัญลักษณ์การตามเป็นสีอ่อน คือ สีขาว สีครีม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเลือกใช้วัสดุที่ใช้แทนสัญลักษณ์และความหมาย การนำ และ การตาม โดยเลือก “โบว์ไท” หรือ “เทคไท” ที่มีสีเข้ม คือ สีกรม หรือ สีดำ เป็นสัญลักษณ์ของการนำ และเลือก “โบว์ไท” หรือ “เทคไท” ที่มีสีอ่อน คือ สีขาว หรือ สีครีม เป็นสัญลักษณ์ของการตาม เพื่อสลายโครงสร้างทางเพศกำเนิดในลีลาศ และสร้างกฎ กติกา และข้อบังคับเพื่อความเท่าเทียมทางเพศขึ้นใหม่ และสิ่งที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันวิพากษ์จากการสลายโครงสร้างทางเพศกำเนิด และสร้างกฎใหม่เพื่อความเท่าเทียมทางเพศแล้ว สิ่งที่จะได้จากการสะท้อนย้อนคิดด้วยกัน คือ การเปิดพื้นที่ให้



ความหลากหลายทางเพศ ในพื้นที่ลีลาศในการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศ จากการปรากฏของการเต้นลีลาศแบบชายคู่ชาย และ การเต้นลีลาศแบบหญิงคู่หญิงในพื้นที่ของวัฒนธรรม “ลีลาศ” คือการทำให้สิ่งที่ถูกปิดกั้นด้วยโครงสร้างทางเพศกำเนิด ให้ถูกเปิดเผยสู่สาธารณชนได้อย่างชอบธรรม



ภาพประกอบ 35 ภาพการสร้างสัญลักษณ์ การ “นำ” และ การ “ตาม” ลีลาศ

## 5. Uni-Sex เครื่องแต่งกายที่แสดงออกเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ



ภาพประกอบ 36 ภาพ Uni-Sex เครื่องแต่งกายที่แสดงออกเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ

การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นถึงเครื่องแต่งกายที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ ที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันกล่าวถึง เครื่องแต่งกายที่มีลักษณะที่เป็นกลาง ที่ให้ความรู้สึกสบายตา มีสีที่ไม่โดดเด่น และเมื่อนำมาใช้กับเสื้อผ้าสามารถแต่งกายได้หลากหลายสไตล์ และเป็นสิ่งที่นิยมทุกยุคทุกสมัย เมื่อหยิบจับมาสวมใส่ได้ง่ายและไม่ล้าสมัยเมื่อเวลาผ่านไป ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่เลือก สีขาว สีครีม สีกรม และ สีดำ ซึ่งได้ให้ความหมายถึง สีขาว ร่วมกัน คือ

ความบริสุทธิ์ สะอาดตา ใส่แล้วดูเท่ๆ ทะมัดทะแมง และในขณะเดียวกันยังที่ สีสัน ให้ความรู้สึก เรียบหรู และอบอุ่นอีกด้วย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ให้ความหมายถึง สีดำ คือ ความเป็นอมตะ ดู เครื่องขีมิ ลึกกลับ และดูมีความเท่ๆ และน่าค้นหา และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียวิพากษ์ร่วมกันถึงความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแบบไม่แบ่งแยกเพศ หรือ Uni-Sex ความเป็นเพศเดียวกัน และเมื่อนำเอา ความเป็น Uni-Sex นำมาขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านเครื่องแต่งกายที่ไม่แบ่งแยกเพศ ซึ่งเป็นเสื้อผ้าที่ใครก็สามารถสวมใส่ได้ไม่แบ่งแยกชายหรือหญิง ทุกเพศมีอิสระที่จะสวมใส่เสื้อผ้า และเครื่องแต่งกายแบบ Uni-Sex ได้อย่างเท่าเทียมกันทางเพศ

การนำวิธีคิดการแต่งกายแบบ Uni-Sex มาเป็นส่วนหนึ่งในการออกแบบเสื้อผ้า และ เครื่องแต่งกายของลีลาศแบบใหม่ที่ไม่แบ่งแยกเพศ เพื่อเปิดพื้นที่ให้กับทุกเพศที่เข้าร่วมกิจกรรม ลีลาศได้มีสิทธิเลือกในการสวมใส่เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายแบบไม่แบ่งเพศ และนำเอาวิธีคิดนี้ใน การออกแบบชุดลีลาศเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศได้อย่างเท่าเทียมกัน จะเห็นได้ว่า ชุดลีลาศจะออกแบบมาเพื่อการสวมใส่เฉพาะการเต้นลีลาศ เพื่อให้สะดวกต่อการเคลื่อนไหว ร่างกายทั้งผู้ชายและผู้หญิง ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันวิพากษ์ถึงการออกแบบและร่วมกัน ตัดเย็บเครื่องแต่งกายชุดลีลาศแบบใหม่ที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศเพื่อ ขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม โดยออกแบบชุดลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทาง เพศภายใต้ สโลแกน Uni-Sex เครื่องแต่งกายที่แสดงออกเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ โดย ออกแบบและตัดเย็บด้วยกัน 3 แบบดังนี้

### 1. ชายคู่หญิง \ (ความเป็นหนึ่งเดียวกันของโครงสร้างทางเพศ)



ภาพประกอบ 37 แบบที่ 1 Uni-Sex ความเป็นหนึ่งเดียวกันทางเพศ

“ผมชอบนะ มันพอดีครับ ทั้งแบบทั้งการให้สีคุมโทน ให้ความรู้สึกแบบถ้าใส่ชุดนี้ไปซ้อม  
ได้เลย เดินออกจากบ้านพอถึงฟลอร์แค่ เปลี่ยนเป็นรองเท้าลีดาส ซ้อมได้ทันทีเลย เหมือน 2  
in 1 เลยครับ” -เยาวยุทธชาย

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่า การสลายโครงสร้างทางเพศ และกฎ กติกา และ  
ข้อบังคับด้วยเพศในลีลาศที่กำหนด บทบาท หน้าที่ และการปฏิบัติภายใต้กรอบของเครื่องแบบ  
ลีลาศตามแบบสากลนิยมที่ไม่แบ่งแยกเพศในลีลาศนั้น ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางความคิด  
ต่อบุคคลต่อโครงสร้าง คือ การคิดนอกกรอบ จนทำให้เกิดความรู้เท่าทันต่อตนเองถึงการสวมใส่  
เครื่องแบบชุดลีลาศไม่จำเป็นต้องใส่ตามเพศเสมอไป ถ้าแบบที่สวมใสนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้ตรง  
ตามความต้องการของตนเองได้ และผู้สวมใส่สามารถใส่ได้ทุกโอกาสและไม่จำเป็นต้องใส่เฉพาะ  
แค่เต้นลีลาศเท่านั้น แต่ยังสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งเครื่องแบบการแต่งกายชุดลีลาศ  
ตามมาตรฐานนักลีลาศชายจะสวมกางเกงสีดำที่มีลักษณะเป็นผ้ายืดที่เรียกว่า “spandex” ผ้า  
สแปนเด็กซ์ คือ ผ้าที่มีความยืดหยุ่นสูง สามารถยืดและคืนตัวได้ดีโดยไม่เสียรูปทรง จึงเป็นผ้าที่  
เหมาะกับเสื้อผ้าที่ต้องการความคล่องตัวสูงซึ่งนิยมใช้กันมากในเสื้อผ้านักกีฬา และนักลีลาศต้อง  
สวมชุดที่ออกแบบให้มีรูปแบบตรงตามลักษณะที่เหมาะสมตามแต่ละประเภทของการแข่งขัน  
(ประเภทสแตนดาร์ด และ ละติน อเมริกัน) ตามที่ เยาวยุทธหญิง กล่าวว่า “สำหรับผู้หญิงนี้ ชุด  
ลีลาศต้องมีโครง ต้องมีซับใน มีบอดี้สูท ไม่งั้นไม่มั่นใจ ต้องเป็นผ้ายืด แต่ชอบแบบมันดูทันสมัยดี  
ดูมีลูกเล่น มันดูทะมัดทะแมงอยู่แต่ก็สวยเซ็กซี่ไปอีกแบบ และเอาจริง ๆ ใส่ทำงานได้ด้วยแค่  
เปลี่ยนกระโปรงแบบเรียบ ๆ แสดงให้เห็นว่า การใช้ผ้าที่มีคุณสมบัติของความคล่องตัวและ  
ยืดหยุ่นเหมาะกับการเล่นกีฬาเป็นอย่างดีและในการเต้นลีลาศการใช้ผ้าสแปนเด็กซ์จึงถูกนำมา  
เป็นต้นแบบของการออกแบบและตัดชุดลีลาศด้วยความมีเอกลักษณ์และคุณสมบัติเฉพาะตัวมา  
ออกแบบตัดชุดของนักลีลาศหญิงตามโครงสร้างเพศกำเนิดด้วยเช่นกัน ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย  
ยอมรับในการใช้เนื้อผ้าที่มีความยืดหยุ่นเพื่อทำให้มีความคล่องตัวในการเต้นลีลาศ การนำข้อดี  
ของโครงสร้างเดิมนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมตามยุคตามสมัยได้ จะเกิดประโยชน์ได้  
มากกว่าอยู่แค่ฟลอร์ลีลาศเท่านั้น ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันวิพากษ์ถึงโครงสร้างทางเพศ และ  
กฎ ระเบียบ กติกา และข้อบังคับของชุดและเครื่องแบบลีลาศที่นักลีลาศหญิงต้องสวมชุดที่  
ออกแบบให้มีรูปแบบตรงตามลักษณะที่เหมาะสมตามแต่ละประเภทของการแข่งขัน (ประเภทส  
แตนดาร์ด - ลาติน อเมริกัน) ใส่ต้องปกปิดส่วนสวของร่างกายให้มิดชิด การแต่งกายและการ  
เมคอัพต้องให้มีความเหมาะสมกับวัยและระดับของนักกีฬาลีลาศ และลีลาศเพื่อการแข่งขัน

อำนาจเด็ดขาดจะอยู่ที่ผู้คุมกฎ หรือประธานเทคนิคของการแข่งขันลีลาศจะเป็นผู้ชี้ขาดในการ ถอดชุดการแข่งขันหรือเครื่องตกแต่งที่เป็น เพชร-พลอย ขึ้นที่อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อนักกีฬาท่านอื่น ซึ่งกฎ กติกา และข้อบังคับในการแข่งขันถูกส่งต่อสู่การเดินลีลาศเพื่อเข้าสังคม ด้วย และด้วยกฎนี้ยังเบียดขับกดดันให้ผู้หญิงต้องอยู่ในกรอบของการรักษานวลสงวนตัว และการเป็น กุลสตรีที่ต้องอยู่ในระเบียบวินัยต่อการแต่งกายให้ตรงตามลักษณะความเป็นหญิงที่ผู้หญิงต้อง แต่งกายสุภาพเรียบร้อยอยู่เสมอ ไม่เว้นแม้แต่วัฒนธรรมลีลาศ

ดังนั้น การออกแบบชุดลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศภายใต้ สโลแกน Uni-Sex เครื่องแต่งกายที่แสดงออกเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันสร้างขึ้น เพื่อสลายโครงสร้างทางเพศและกฎ กติกา และข้อบังคับในลีลาศในการแต่งกายตามลักษณะทาง เพศของความเป็นชายและความเป็นหญิง ให้ตรงตามลักษณะของประเภทของลีลาศเพื่อดำรงและ รักษาไว้ซึ่งการสืบทอดวิธีปฏิบัติของการออกแบบและตัดชุดลีลาศแบบเดิมอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

## 2. ชายคู่ชาย (ความเป็นหนึ่งเดียวกัน)



ภาพประกอบ 38 Uni-Sex แบบที่ 2

### แบบที่ 2 Uni-Sex ความเป็นหนึ่งเดียวกันทางเพศ

การแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นร่วมกันถึงการออกแบบเครื่องแต่งกายที่แสดงออกถึง ความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศแบบ Uni-Sex -ความเป็นหนึ่งเดียวกันทางเพศของผู้มีส่วนได้ส่วน

เสียจากการสลายโครงสร้างทางเพศและกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศในลีลาศนั้น ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ ไม่ว่าจะเป็นเพศกำเนิด และความหลากหลายทางเพศ ในการจำกัดสิทธิการแต่งกายลีลาศที่ทุกพื้นที่ของลีลาศในสังคมไทย ที่การแต่งกายของสังคมลีลาศไม่ว่าจะเป็นการแต่งกายลีลาศเพื่อการแข่งขัน และ การแต่งกายลีลาศเพื่อเข้าสังคม เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายลีลาศจะถูกกำหนดด้วยโครงสร้างทางเพศและกฎของลีลาศให้เป็นไปตามลักษณะความเป็นชายและความเป็นหญิง ตรงตามลักษณะของการเต้นลีลาศทั้งประเภทสแตนดาร์ด และ ละติน อเมริกัน ที่กำหนดให้ผู้ชายต้องมีคุณลักษณะเป็นชายที่เป็นผู้นำ และผู้หญิงที่ต้องมีคุณลักษณะเป็นหญิงที่เป็นผู้ตาม เพื่อให้ตรงตามโครงสร้างด้วยเพศของลีลาศอย่างไม่มีเงื่อนไข โดยยึดถือและปฏิบัติตามอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งสิ่งที่กล่าวมานี้จะเห็นจากรูปแบบการสวมใส่รูปแบบเดียวกันในพื้นที่ของ “ลีลาศ” ที่วิธีปฏิบัตินี้ยึดถือกันทั่วโลก และง่ายต่อการควบคุมให้เป็นมาตรฐานลีลาศแบบสากล **เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย** กล่าวว่า “หนูชอบนะ หนูว่ามันเป็นกลางดี จะแต่งชายก็ได้แต่งหญิงก็ได้ นี่จะไม่ยึดติดกับกรอบพวกหนูก็มีที่ยืน หนูชอบลีลาศนะ และหนูก็อยากเต้นลีลาศทั้งชายทั้งหญิงได้ คือพอสลายเพศแล้วอย่างพวกหนูนี่เหมือนผี ตอนนี้เป็นคนแหละ” สะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างทางเพศกำเนิดแบ่งแยกเพศในลีลาศ ซึ่งพื้นที่ของลีลาศเป็นพื้นที่ของ “ชายจริงหญิงแท้” เท่านั้น ที่มีสิทธิครอบครองพื้นที่ได้อย่างชอบธรรม การจัดกระทำของโครงสร้างและกฎของลีลาศ ทำให้ความหลากหลายทางเพศกลายเป็นอื่นและถูกเบียดขับให้อยู่ในฐานะชายขอบของสังคมลีลาศอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันวิพากษ์ถึงเครื่องแต่งกายเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศแบบไม่แบ่งแยกเพศแบบ Uni-Sex ความเป็นหนึ่งเดียวกันทางเพศ เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคม โดยลงความเห็นร่วมกันว่ารูปแบบชุดลีลาศต้องเป็นกลางสามารถสวมใส่ได้ทั้งผู้ชายและผู้หญิง และการออกแบบนี้เพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศแบบชายคู่ชายในลีลาศ ตามที่ **เยาวชนหญิง** กล่าวว่า “เราว่าสิ่งที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างนะ เราจะเห็นการแสดงออกทางเพศด้วยชุด เครื่องแต่งกาย และจะมีอิเว้นท์ความหลากหลายทางเพศเพิ่มมากขึ้นด้วย เชื้อสิ! อย่างที่บอกลีลาศไม่ได้มีแค่ชายจริงหญิงแท้ตามเพศหรอก” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเผยให้เห็นถึง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเพศและกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศในลีลาศให้เกิดขึ้นในสังคมลีลาศได้ก็จะเปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางเพศ ได้มีที่ยืนในสังคมลีลาศอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อขับเคลื่อนให้สิ่งถูกปกปิดอยู่ภายใต้โครงสร้างทางสังคมลีลาศให้ถูกเปิดเผยสู่สังคม แม้แต่ในลีลาศเองที่ “ชายจริงหญิงแท้” ก็ไม่ได้ตรงตามเพศกำเนิดเสมอไป แต่เพราะด้วยโครงสร้างและกฎ



กติกาด้วยเพศที่มากำหนดการแบ่งแยกเพศในการทำกิจกรรมลีลาศตั้งเริ่มต้นโดยที่บุคคลนั้นไม่มีสิทธิ์จะเลือกตามเพศสภาพและเพศวิถีของตนเองได้

ดังนั้นการออกแบบ Uni-Sex ความเป็นหนึ่งเดียวกันทางเพศของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงถึงแบบชายคู่ชายที่สะท้อนผ่านการออกแบบเสื้อผ้า ชุดเครื่องแต่งกายให้มีความเป็นกลางไม่ว่าเพศไหนก็ใส่ได้ ด้วยการสวมกระโปรง หรือกางเกงได้ในการเต้นลีลาศ เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคม

## 2 หญิงคู่หญิง (ความเป็นหนึ่งเดียวกัน)



ภาพประกอบ 39 Uni-Sex เครื่องแต่งกายเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ  
(หญิงคู่หญิง)

“ผมอยากใส่ชุดแบบนี้มานานแล้ว แต่ก็ไม่สามารถใส่ เพราะยังงั้นผมก็ต้องเดินเป็น  
ผู้หญิงอยู่ดี เท่ากันมีทางเลือกไม่ใช่แค่ตัวผมนะ สำหรับทุกคนเลยที่จะเต้นลีลาศ” -  
เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง

โครงสร้างทางเพศในลีลาศและกฎ กติกา และข้อบังคับที่มากำกับทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียลงความเห็นว่าจะต้องปฏิบัติตามอย่างไม่มีเงื่อนไข แม้ว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะมีเพศสภาพและเพศวิถีตามอัตลักษณ์ทางเพศที่ขัดต่อความเป็นชายจริงและหญิงแท้ตามโครงสร้างที่กำหนดก็ตามแต่ในพื้นที่ของ “ลีลาศ” ซึ่งทุกคนที่เข้าร่วมเมื่อมาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมลีลาศต้องประพฤติ

และปฏิบัติตามเพื่อความเท่าเทียมที่เท่ากันด้วยกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศ ถือว่าเป็นความเท่าเทียมทางเพศของการปฏิบัติตามกฎด้วยเพศให้ตรงตามมาตรฐานลีลาศแบบสากล

การสะท้อนให้เห็นถึงประสบการณ์การถูกเบียดขับกีดกันจากความรู้ของลีลาศ และโครงสร้างทางเพศ รวมถึงกฎของลีลาศที่ผลิตซ้ำว่าทกรรมรักต่างเพศ ที่กำหนดให้ชายและหญิงต้องคู่กันถือเป็นเรื่องปกติ ซึ่งวัฒนธรรมลีลาศที่กำหนดให้ชายและหญิงต้องคู่กันในลีลาศ จนกลายเป็นกระบวนการสืบทอดอำนาจและอุดมการณ์ทางเพศในลีลาศ จะเห็นได้ว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเมื่อต้องอยู่ในพื้นที่ลีลาศ ต้องแต่งกายอย่างลีลาศ ผู้หญิงลีลาศในลักษณะที่ปรากฏต่อสังคมจะสวมกระโปรงเป็นส่วนใหญ่ และจะไม่สวมกางเกงขาสั้นในการลงฟลอร์เต้นลีลาศ เพราะในสังคมลีลาศถือว่า บุคคลนั้นเป็นผู้ไม่มีมารยาท ไม่สุภาพ และเหมาะสม แม้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะแต่งกายก่อนจะลงฟลอร์ลีลาศมาแบบไหนก็ตาม แต่เมื่อลงฟลอร์ผู้หญิงต้องสวมรองเท้าลีลาศ และแต่งกายสุภาพเรียบร้อยตรงตามเพศกำเนิดและลักษณะของการเต้นลีลาศ ทั้งประเภทสแตนดาร์ดและละติน อเมริกัน ถ้าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะสวมกางเกงเต้นลีลาศได้ในการรับงานเต้นลีลาศเพื่อเข้าสังคม ตามที่ เยาวชนชาย กล่าวว่า “จากประสบการณ์ผม ส่วนใหญ่ผมเห็นแต่ผู้หญิงเต้นด้วยตัวเอง แต่ไม่เห็นผู้ชายเต้นคู่กันในฟลอร์เลย ที่เห็นก็งานแข่งลีลาศที่มี M2M ที่เต้นชายคู่ชายด้วยตัวเอง เพราะปกติเขาผู้ชายเขาไม่เต้นกันเอง เป็นเพราะผู้ชายมีน้อย ถ้าเต้นกันเองผู้หญิงก็จะขาดคู่ไปถึง 2 คู่”

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสะท้อนให้เห็นถึงการจำกัดกระทำของโครงสร้างทางเพศและกฎของลีลาศที่มาเบียดขับกีดกันเพศกำเนิดด้วยตนเองของการเต้นลีลาศแบบชายคู่ชายที่ไม่นิยมปรากฏในการเต้นลีลาศเพื่อเข้าสังคม และในการเต้นลีลาศแบบหญิงคู่หญิงด้วยกันถือเป็นเรื่องปกติในสังคมลีลาศ แสดงให้เห็นถึงการเบียดขับกีดกันด้วยตนเองของ “ชายจริงและหญิงแท้” ในพื้นที่ “ลีลาศ” ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียวิพากษ์ถึงความเป็นหนึ่งเดียวกัน Uni-Sex นำมาออกแบบเครื่องแต่งกายเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ โดยให้ความคิดเห็นร่วมกันถึงการสลายโครงสร้างทางเพศและกฎในลีลาศผ่านเครื่องแต่งกายที่ไม่เคยมีมาก่อนในลีลาศ ที่ผู้หญิงใส่กางเกงขาสั้นเต้นลีลาศในการแข่งขันลีลาศและการเต้นลีลาศเพื่อเข้าสังคม แต่จะเห็นผู้หญิงที่เต้นลีลาศใส่กางเกงขายาวเมื่อต้องเต้นเป็นผู้ชาย การสวมบทบาทเป็นชายที่มีอำนาจนำตามโครงสร้างทางเพศในลีลาศ

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันลงความเห็นถึงการออกแบบเครื่องแต่งกายเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ (หญิงคู่หญิง) เพื่อท้าทายต่อโครงสร้างทางเพศถึงการไม่แบ่งแยกเพศในลีลาศ ทำให้ทุกเพศมีสิทธิ์ที่จะเลือกสวมกางเกงหรือกระโปรงในการเต้นลีลาศได้ และเป็น

ทางเลือกให้กับทุกเพศในการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศ เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม

## 6. ออกแบบสร้างสรรค์สื่อเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ



ภาพประกอบที่ 40 QR CODE สำหรับฟังเพลง “ใครก็มีสิทธิ์จะเปล่งแสง”

การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นถึงการออกแบบสร้างสรรค์สื่อเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันวิพากษ์ถึงโครงสร้างทางเพศและกฎ กติกา และข้อบังคับในลีลาศที่มาจัดกระทำให้สมาชิกที่อยู่ในพื้นที่ของลีลาศนั้นต้องประพฤติและปฏิบัติตามโดยไม่มีเงื่อนไข ซึ่งการจัดกระทำจากโครงสร้างและกฎของลีลาศทำให้นักลีดเหล่านั้นกลายเป็นเจตจำนงค์ของอำนาจและความรู้ของลีลาศที่กำกับให้การเต้นลีลาศต้องถ่ายทอดท่าเต้นลีลาศ และความหมายผ่านเพลงที่ตรงตามลักษณะและประเภทของลีลาศ ทั้งประเภทสแตนดาร์ด และ ละติน อเมริกัน เมื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงลงความเห็นร่วมกันถึงการออกแบบสร้างสรรค์สื่อเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศนั้น เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริงในลีลาศต้องเริ่มจากเพลงลีลาศที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของวัฒนธรรมลีลาศที่ประกอบสร้างขึ้น ด้วยการผสมผสานของสัญญาณและความหมายโดยผ่านตัวบุคคลเพื่อแสดงออก ดังนี้ ประการที่หนึ่ง ได้แก่ บุคคล เป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวและศาสตร์ของความรู้ลีลาศเพื่อแสดงออกสู่สังคม ประการที่สอง ได้แก่ ศาสตร์ หรือความรู้และ กฎของลีลาศ คือ คู่มือ ตำรา หนังสือ การจดบันทึก จดหมายเหตุ เอกสารวิชาการต่าง ๆ ที่เป็นลายลักษณ์อักษร และประการที่สาม ได้แก่ ผู้สืบทอดวัฒนธรรมลีลาศ คือ ผู้ที่รับศาสตร์ของลีลาศและประพฤติและปฏิบัติตามอย่างไม่มีเงื่อนไข ซึ่งสามสิ่งนี้คือการผลิตซ้ำอำนาจและความรู้จนกลายเป็นการสืบทอดกระบวนการความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศในสังคมไทยให้ยังคงอยู่ ตามที่ **เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย** กล่าวว่า “เพลงนี้

สำคัญนะ มันทำให้มีฟิวส์ในการเต้นเลย ของเป็นจังหวะสนุกๆ อย่าง ชะ ชะ ช่า หรือ แซมบ้า เพื่อเรียกคนให้สนใจก่อน เพลงที่เราจะทำมันต้องสนุกนะ และสื่อถึงความเท่าเทียมไปเลย”

เพื่อแสดงให้เห็นถึง การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคม เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของสังคมการออกแบบสร้างสรรค์สื่อ นั้น การให้ความสำคัญกับเนื้อหาและทำนองเพลงจึงมีความสำคัญ นอกจากจะต้องทำให้ผู้คนที่ได้ฟังเพลงมีอารมณ์ที่สนุกสนานตามเพลงแล้ว เพลงที่ออกแบบต้องมีเนื้อหาที่สื่อความหมายถึงความเท่าเทียมทางเพศเพื่อให้ผู้ฟังสามารถร้องตามได้ เพราะเพลงเปรียบเสมือนประตูที่เปิดรับความเท่าเทียมทางเพศ ซึ่งถือได้ว่าการยอมรับการเข้าร่วมการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศทั้งทางตรงและทางอ้อม จากการฟังเพลงแล้วเกิดการตั้งคำถามถึงความเท่าเทียมในลีลาคนนั้นเป็นอย่างไร หรือเกิดข้อสงสัยและแสวงหาคำตอบจากการค้นหาในอินเทอร์เน็ตด้วยตนเอง เป็นต้น ตามที่ **เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง** กล่าวว่า “เดี๋ยวนี้สื่อมันเร็วมากนะครับ ถ้าเพลงเราทำให้คนสนใจได้มาก สำคัญคือ 8 วินาทีในการไถ่มือถือ คนจะหยุดหรือคนจะเลื่อนผ่าน ผมก็เป็น! ต้องให้คน เอ๊ะ? อะไร เต้นลีลาคนมีแบบนี้ด้วยหรือ เราทำทั้งเพลงอย่างเดียว และเต้นท่าใหม่เราทำคิปลิ่วไปพร้อมกันเลยครับ” แสดงให้เห็นถึง “การพัฒนาที่ล้ำยุคล้ำสมัยของการสื่อสารไร้สาย และปัญญาประดิษฐ์การวิวัฒนาการที่สามารถสร้างให้บุคคลเกิดความรู้ความเข้าใจในเวลาอันรวดเร็วได้ การใช้สื่อเพื่อเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมจึงอยู่ในกิจกรรมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อให้เกิดแรงกระเพื่อม หรือการมีส่วนร่วมของสังคม โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันลงความเห็นถึงการออกแบบสร้างสรรค์สื่อเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาคน เมื่อลงคลิป ลงเพลงไปแล้ว มีเสียงสะท้อนกลับมาจากสังคมด้วยการกด लाईน กดแชร์ กดติดตาม และมีบุคคลมาคอมเมนต์ในคลิป และเพลง ที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันทำถือว่าประสบความสำเร็จและสามารถแสดงพลังและจุดยืนของกลุ่มได้ เพราะเป็นสิ่งที่พวกเขา หรือ เยาวชนตั้งใจที่จะนำเสนอและผลักดันทำให้มันเกิดขึ้นโดยพวกเขาเอง ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความภูมิใจในการทำกิจกรรมการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคม ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันลงมติการออกแบบสร้างสรรค์สื่อเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาคนโดยตั้งชื่อเพลงว่า “ใครก็มีสิทธิ์จะเปล่งแสง” ในจังหวะ ชะ ชะ ช่า ผ่านทางสื่อโซเชียลในช่อง YouTube โดยมีความเร็วของเพลง 125 บาร์ ความยาวของเพลง 3 นาที เพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคม

## กิจกรรมการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีสลาศ” โดยเยาวชนผู้สังคัม

จากลงมือปฏิบัติกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีสลาศ” โดยเยาวชนนักลีสลาศทั้ง 6 กิจกรรมย่อย โดยผู้วิจัยนำเสนอผลการจัดกิจกรรมแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับกิจกรรมการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผู้สังคัม โดยเยาวชน ได้แก่ เยาวชนชาย เยาวชนหญิง เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย และเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง และผู้เข้าร่วม 14 คน ในการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผู้สังคัม

การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีสลาศ” โดยเยาวชนมีวิธีการดำเนินการขั้นปฏิบัติการจำนวน 4 ครั้ง โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

### กิจกรรม 1 ซ้อมท่าเต้นลีสลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศผู้สังคัม

จากการวางแผนกิจกรรมมาลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อเตรียมความพร้อมในการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผู้สังคัม โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนำท่าเต้นที่ได้ออกแบบร่วมกันในเบื้องต้นนำมาซ้อมเพื่อให้เกิดความพร้อมเพียงกันในการเต้นลีสลาศที่เกิดจาก การร่วมกันคิดร่วมกันออกแบบท่าเต้นเพื่อความเท่าเทียมที่เป็นข้อค้นพบใหม่โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งมีจำนวนท่าเต้นทั้งหมด 10 ท่าเต้น ให้มีชื่อ “Gender Equality Social Dances”

ซึ่งมีความหมายว่า “ลีสลาศเพื่อความเท่าเทียม” โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันตั้งชื่อในแต่ละท่าโดยมีรายละเอียดดังนี้ 1. Gender basic (ท่าเรียงหน้ากระดาน) 2. Gender face to face (ท่าหันหน้าเข้าหากัน) 3. Gender back to back position (ท่าหันหลังเข้าหากัน) 4. Gender a front-facing handhold position (ท่าจับมือกันด้วยกันเป็นเส้นตรง-ด้านหน้า) 5. Gender Twist-away handhold (ท่าจับมือกันหันไปด้านหลัง) 6. Gender in side-by-side facing right (ท่าหันหน้าด้านเดียวกันไปทางขวา) 7. Gender in side-by-side facing left (ท่าหันหน้าด้านเดียวกันไปทางซ้าย) 8. Gender join hands position (ท่าจับมือประสานกันแบบอเมริกัน) 9. Gender alternating turns (ท่าสลับหมุน) 10. Gender overhead arm pose (ท่ายกมือเหนือศีรษะ) ตามที่ **เยาวชนหญิง** กล่าวว่า “ครั้งที่แล้วเราตั้งชื่อท่ากันแล้วใช่เปล่า ชื่อท่าแต่ละท่าขึ้นต้นว่า อะไรดีเป็นภาษาอังกฤษ แล้วต่อท้ายด้วยท่าเราคิดกันเอง หนูเสนอคำว่า Gender แล้วต่อด้วยท่าใหม่ พวกพี่ๆ เพื่อนๆ เห็นว่ายังงี้ แลกเปลี่ยนได้นะคะ” ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้วิพากษ์ร่วมกันถึงท่าเต้นเพื่อความเท่าเทียมทางเพศที่เป็นท่าเต้นใหม่ที่ออกแบบโดยเยาวชนนักลีสลาศ และเพื่อขับเคลื่อนความ



เท่าเทียมให้เกิดขึ้นในพื้นที่ลึกล้ำสู่สังคมให้ใช้คำว่า Gender และต่อยอดทำต่อเนื่องทำเพื่อแสดงจุดยืนในการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศโดยให้ความหมายถึงเพศสภาพและเพศวิถี

โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันให้ความหมายถึง เพศสภาพที่เป็นเรื่องภายในของแต่ละคนที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพศทางกายภาพและการแต่งกาย หรือ “ตัวตนเพศของเราเอง” และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันให้ความหมายถึง เพศวิถี ทัศนคติความชอบทางเพศเดียวกันหรือเพศตรงข้ามก็ได้ โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มาจากการสลายโครงสร้างทางเพศและกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศในลึกล้ำ ซึ่งเกิดจากการนำเอาโครงสร้างท่าเต้นของลึกล้ำมาปรับประยุกต์เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในการสร้างท่าเต้นเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลึกล้ำที่ไม่แบ่งแยกเพศเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมในลึกล้ำสู่สังคม ตามที่ **เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย** กล่าวว่า “วันนี้เรามาซ้อมท่ากันให้คล่อง แล้วใส่ชุดจริง เต้นจริง กับเพลง แล้วอัดคลิปเต้นลงโซเชียล หนูตื่นเต้น จนแทบจะรอไม่ไหวแล้ว อยากใส่ชุดที่เราออกแบบแล้วคะ อยากให้ถึงวันจริงแล้วคะ”แสดงให้เห็นถึงพลังในตนเองที่พร้อมที่จะเสริมพลังให้แก่ผู้อื่นในการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลึกล้ำสู่สังคมโดยเยาวชนนักลึกล้ำ และยังเตรียมพร้อมสำหรับการลองชุดที่ร่วมกันออกแบบที่สะท้อนผ่านตัวผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการนำเสนอความเท่าเทียมทางเพศด้วยชุดและเครื่องแต่งกายที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลึกล้ำ พร้อมทั้งการร่วมกันซ้อมท่าเต้นเข้ากับเพลงที่ร่วมกันสร้างขึ้นใหม่ที่มีเนื้อหาของความเท่าเทียมทางเพศในลึกล้ำ เพลง “ใครก็มีสิทธิ์จะเปล่งแสง” เพลงที่ให้ความหมายถึง “หลากหลายสีสน์ร่วมใจเป็นหนึ่ง.....ในฟลอร์นี้ ไม่มีใครด้อยกว่าใคร” ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันเตรียมความพร้อมเพื่อซ้อมท่าเต้น เตรียมความพร้อมก่อนปฏิบัติการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลึกล้ำสู่สังคม

## 1. ท่าเต้นลึกล้ำเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลึกล้ำ มีดังนี้

## “Gender Equality Social Dances”

### 1. Gender basic (ท่าเรียงหน้ากระดาน)



ภาพประกอบ 41 Gender basic (ท่าเรียงหน้ากระดาน)

“ความเป็นหนึ่งเดียวกัน คือ ความไม่แบ่งแยกชายหญิงในการเต้นลีลาศ  
การปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเพศและกฎจึงเป็นสิ่งที่เราทำ เป็นทำเนี่ยนเรียงกันเลย”

#### - เยาวชนชาย

โครงสร้างทางเพศและกฎ กติกาและข้อบังคับทางเพศในลีลาศที่มาจัดกระทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในพื้นที่ “ลีลาศ” ซึ่งความไม่ชอบธรรมนี้เกิดจากการแบ่งแยกเพศในลีลาศเพื่อกำกับให้ผู้คนต้องประพฤติและปฏิบัติตาม ซึ่งการผลิตซ้ำความรู้ของลีลาศให้ดำรงอยู่ของการมาบรรจบกันของสองวาทกรรมกระแสหลัก ภายใต้วาทกรรมรักต่างเพศที่กำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงจึงถือเป็นเรื่องปกติทางสังคม และอำนาจชายเป็นใหญ่ในสังคมไทยที่ปะทะประสานกับ การครองอำนาจนำโดยความเป็นชายในลีลาศจนกลายเป็นกระบวนการสืบทอดความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศอย่างชอบธรรม จนทำให้พื้นที่ของ “ลีลาศ” เป็นพื้นที่ของผู้ชายนำ และ ผู้หญิงตาม ซึ่งทำให้ผู้หญิงตกอยู่ในสถานะรองตามโครงสร้างทางเพศและกฎลีลาศที่กำหนดด้วยเพศในการทำกิจกรรมลีลาศ

การสลายโครงสร้างทางเพศ หรือการปรับเปลี่ยนโครงสร้างจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของลีลาศ เพราะเมื่อไม่มีโครงสร้างทางเพศมากำกับวิถีชีวิตในการทำกิจกรรมลีลาศผ่านตัวบุคคล สิ่งที่ปรากฏนั้น คือ “ความเป็นหนึ่งเดียวกัน” ของทุกเพศ ที่มาจากการสลายโครงสร้างทางเพศด้วยการไม่แบ่งแยกเพศในการทำกิจกรรมลีลาศ ตามที่ ตัวแทนเยาวชนนักลีลาศชาย กล่าวว่า ความเป็นหนึ่งเดียวกัน คือ ความไม่แบ่งแยกชายหญิงในการเต้นลีลาศการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเพศและกฎจึงเป็นสิ่งที่เราทำ เป็นทำเนี่ยนเรียงกันเลย” ซึ่งแสดงให้เห็น

เห็นว่า การจะขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศได้นั้น สิ่งที่ต้องทำเป็นอันดับแรก คือ “ถ้าทำให้ลีลาศไม่แบ่งแยกเพศได้ ก็จะสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันในลีลาศได้”

ดังนั้นความเป็นหนึ่งเดียวกันในลีลาศจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการทำกิจกรรมการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศโดยเยาวชนนักลีลาศที่รวมตัวกันเพื่อเสริมพลังในตนเองและส่งต่อพลังนั้นสู่สังคม จากการทำกิจกรรมการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศ ที่สะท้อนผ่านท่าเต้นลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศนี้ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จากการฝึกซ้อมลีลาศที่เกิดความเชี่ยวชาญและทักษะที่มีอยู่ในตนเองมาถ่ายทอดประสบการณ์ เพื่อลงความเห็นกันในการคัดเลือกท่าเต้น นำเอาท่ามาร้อยเรียงกัน ซึ่งท่าที่นำมา ต่อ เติม เสริม แต่ง นั้นได้มาจากโครงท่าเต้นของลีลาศเดิมที่เข้าคู่กัน นำมาปรับประยุกต์เพื่อให้เกิดท่าเต้นลีลาศขึ้นใหม่เพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ จากการแสดงจุดยืนของผู้เต้นที่อยู่ในระนาบเดียวกันโดยไม่แบ่งแยกเพศ ซึ่งทำให้เห็นถึงตำแหน่ง แห้งที่ ของบุคคลถูกสลับปรับเปลี่ยนกันเปรียบเสมือน “การผสมทุกเพศเข้าด้วยกันให้เป็นหนึ่งเดียวกัน” เป็นการท้าทายและต่อสู้อย่างตรงจากโครงสร้างทางเพศและกฎในลีลาศเพื่อให้เกิด “เสรีภาพ” ในการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศอย่างเท่าเทียมกันจึงเป็นที่มาของการท่าเต้นลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ ท่าเต้นที่เรียกว่า Gender basic (ท่าเรียงหน้ากระดาน) โดยเยาวชนนักลีลาศ

## 2. Gender face to face (ทำหันหน้าเข้าหากัน)



ภาพประกอบ 42 Gender face to face (ทำหันหน้าเข้าหากัน)

“หนูว่า ลีลาศ ก็คือ “ลีลาศ” ยังไงก็ต้องเป็นคู่กันอยู่ดี แต่เราจะทำให้คู่ของลีลาศ  
ไม่ใช่ชายจริงและหญิงแท้แล้ว เราจะสร้างภาพจำใหม่ในลีลาศเปิดพื้นที่ให้มี ชายคู่  
ชาย และ หญิงคู่หญิงด้วย” -เยาวชนศหญิง

โครงสร้างทางเพศและกฎ กติกาและข้อบังคับทางเพศในลีลาศที่มาจัดกระทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในพื้นที่ “ลีลาศ” เพื่อเป็นบรรทัดฐานทางสังคมให้ยึดถือและปฏิบัติตามความเป็นลีลาศแบบสากลให้ดำรงอยู่นั้น เพราะเนื่องจากความรู้ของวัฒนธรรมลีลาศที่มีมาอย่างยาวนานทำให้วัฒนธรรมลีลาศ เป็นวัฒนธรรมย่อยที่แทรกซึมอยู่ในทุกพื้นที่ทั่วโลกที่มีบุคคลเป็นสมาชิก หรือ “สาวก” แม้จะอยู่คนละซีกโลก และแตกต่างทางเชื้อชาติ ภาษา และศาสนา ก็ตามแต่ถ้าบุคคลเหล่านั้นเป็นบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ของวัฒนธรรม “ลีลาศ” พื้นที่ที่ใครก็ไม่สามารถเข้าร่วมได้หากบุคคลนั้นไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางสังคมและอยู่ในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับด้วยเพศในลีลาศที่บุคคลนั้นยอมรับและปฏิบัติและสืบทอดวิธีคิดแบบลีลาศจนกลายเป็นเครื่องมือของวัฒนธรรมลีลาศและส่งต่อความรู้ของลีลาศและวิธีปฏิบัติสู่สังคมอย่างได้แบบยล เปรียบเสมือนการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมลีลาศผ่านตัวบุคคล แม้ว่าบุคคลนั้นจะไม่อยู่บนโลกใบนี้แล้วก็ตาม แต่ความรู้ของลีลาศยังคงอยู่และผลิตซ้ำวาทกรรมของลีลาศผ่านตัวบุคคลอย่างไม่มีที่สิ้นสุด **ตามที่เยาวชนหญิง** กล่าวว่า “หนูว่า ลีลาศ ก็คือ “ลีลาศ” ยังไงก็ต้องเป็นคู่กันอยู่ดี แต่เราจะทำให้คู่ของลีลาศไม่ใช่ชายจริงและหญิงแท้แล้ว เราจะสร้างภาพจำใหม่ในลีลาศเปิดพื้นที่ให้มี ชายคู่ชาย และ หญิงคู่หญิงด้วย” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่า วัฒนธรรมลีลาศ เป็นวัฒนธรรมที่มีแบบแผนที่ประพฤติด้วยวิธีปฏิบัติที่ส่งต่อและสืบทอดกรอบวิธีคิดมาอย่างยาวนาน การที่จะสลายโครงสร้างทันทีเลยคงไม่ได้ แต่สามารถปรับและค่อยๆเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จนบุคคลที่มีความคิดเห็นต่าง หรืออนุรักษ์ลีลาศแบบดั้งเดิม เริ่มเห็นถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นจากการท้าทายโครงสร้างทางเพศและกฎของลีลาศด้วยเพศเป็นลีลาศแบบใหม่ และเกิดการตระหนักรู้ภายในตนเองจนเกิดการยอมรับและร่วมขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมเป็นไปตามที่ **เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย** กล่าวว่า “เมื่อสังคมโลกเปลี่ยนได้ที่ความหลากหลายทางเพศที่สังคมเริ่มยอมรับ แต่ก็ต้องใช้เวลากว่าจะมีสมรสเท่าเทียม หนูเชื่อว่ามันมีสัญญาณที่ดีอยู่เพราะหนูเชื่อว่าความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศเกิดขึ้นได้จริงถ้าทุกคนเปิดรับอย่างจริงจัง” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่า การทำสิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนนั้นเป็นเรื่องที่ยากสำหรับการเริ่มต้น แต่ถ้าลงมือทำอย่างจริงจังย่อมทำให้เกิดผลสำเร็จขึ้นมาได้แม้ต้องใช้เวลา และยกตัวอย่าง “สมรสเท่าเทียม” ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ซึ่งหมายถึง การทำสิ่งที่เป็นไปได้ไม่ได้ ให้เป็นไปได้ นั่นเอง

ดังนั้น การเปิดพื้นที่ให้ความหลากหลายทางเพศ ให้อยู่ในวัฒนธรรมลีลาศอย่างชอบธรรม คือ การทำท่ายต่อโครงสร้างของลีลาศและกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศในการทำกิจกรรมที่กำหนดบุคคลให้เข้าร่วมกิจกรรมได้นั้นต้องเป็นชายจริงและหญิงแท้ถึงจะเข้าพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศได้ ถึงแม้ความหลากหลายทางเพศในลีลาศยังคงอยู่ในพื้นที่ลีลาศก็ตามแต่พวกเขาเหล่านั้นยังคงถูกปิดกั้นอยู่เบื้องหลังโครงสร้างทางสังคมลีลาศ เพียงเพราะความไม่ปกติทางเพศสภาพและเพศวิถีแต่ทุกเพศควรได้รับสิทธิและความเท่าเทียมทางเพศอย่างชอบธรรมเพราะทุกเพศและทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งทุกคนและทุกเพศมีความรู้และความสามารถในตนเอง ซึ่งสังคมไม่ควรตัดสินจากรูปลักษณ์ภายนอกและด้วยค่าพวกเขาว่าไม่เข้าพวก และทำให้วัฒนธรรมลีลาศไม่เป็นมาตรฐานแบบสากล

ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันลงความเห็นการออกแบบท่าเต้นเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ ท่าเต้นที่เรียกว่า Gender face to face (ทำหันหน้าเข้าหากัน) มีความหมายถึงการหันหน้าเข้าหากันเพื่อยอมรับซึ่งกันและกัน เปรียบเสมือนการยอมรับคู่ที่อยู่เบื้องหน้าของตนเอง เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของก้าวต่อไปเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมโดยเยาวชน

### 3. Gender back to back position (ทำหันหลังเข้าหากัน)



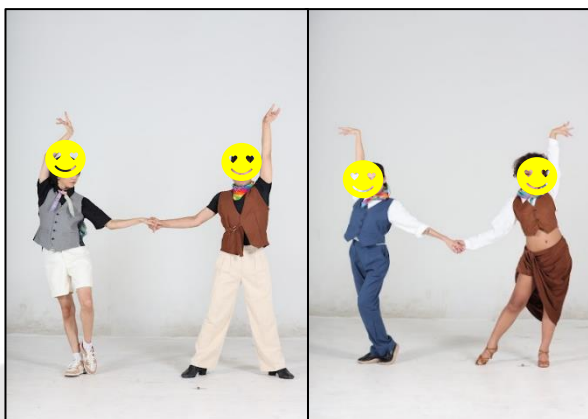
ภาพประกอบ 43 Gender back to back position (ทำหันหลังเข้าหากัน)



การออกแบบท่าเต้นเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันลงความเห็นถึง ท่าเต้นที่เรียกว่า Gender back to back position (ท่าหันหลังเข้าหากัน) มีความหมายถึงการหันหลังเข้าหากันเพื่อยอมรับซึ่งกันและกันแม้จะอยู่เบื้องหลัง เปรียบเสมือนการยอมรับคู่ที่อยู่เบื้องหน้าและหลังของตนเองซึ่งเป็นการยอมรับซึ่งกันและกันของตนเองและบุคคลอื่น ไม่ว่าบุคคลผู้นั้นจะเป็นชายจริงหรือหญิงแท้ หรือเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ LGBTQ+ก็ตาม เพราะลีลาศแบบใหม่นี้เกิดจากการสลายโครงสร้างทางเพศและกฎของลีลาศที่กำหนดด้วยเพศไยขาวชนนักลีลาศ สิ่งที่เกิดขึ้นจากการสลายโครงสร้างและกฎนั้นคือ การเปิดพื้นที่ให้กับ ชายคู่ชาย และ หญิงคู่หญิง ในพื้นที่วัฒนธรรม “ลีลาศ” จะไม่ได้มีเพียงแค่พื้นที่ของ “ชายจริงและหญิงแท้” อีกต่อไป แต่เป็นพื้นที่ความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศอย่างแท้จริง ตามที่ **เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง** กล่าวว่า “ท่า Gender back to back position (ท่าหันหลังเข้าหากัน) ก็คล้ายๆ กันท่าหันหน้าเข้าหากันนั่นแหละก็เหมือนการยอมรับซึ่งกันและกันในสิ่งที่เราเป็นทั้งต่อหน้าและรับหลัง ท่าเต้นก็เหมือนกันเหมือนหันหน้าหากันและหันหลังชนกันเพื่อความเท่าเทียมกัน” แสดงให้เห็นถึงการออกแบบท่าที่เป็นไปตามการเคลื่อนไหวตามธรรมชาติของร่างกายที่มีหันหน้าหากัน และหันหลังชนกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายต่อบุคคลอื่นที่จะมาเต้นลีลาศเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ให้ความหมายถึงท่าหันหลังชนกันว่าเป็นการหันหน้าชนกันอย่างเท่าเทียม ซึ่งเปรียบเสมือนการยอมรับความหลากหลายทางเพศ ในการมีอยู่ของพวกเขาในพื้นที่ของลีลาศที่ถูกปกปิดไว้ให้เปิดเผยสู่สาธารณะอย่างเท่าเทียมกันทั้งต่อหน้าและลับหลังในการทำกิจกรรมได้อย่างเท่าเทียมกัน

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันลงความเห็นท่าเต้นที่เรียกว่า Gender back to back position (ท่าหันหลังเข้าหากัน) เป็นท่าเต้นการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศ เนื่องจากเป็นท่าเต้นที่ร้อยเรียงกันต่อจากท่าเต้นของ Gender face to face (ท่าหันหน้าเข้าหากัน) เพื่อทำให้เกิดการเชื่อมต่อของท่าเต้นลีลาศในการเคลื่อนไหวไปด้านหน้าจากท่าหันหลังชนกันเพื่อไปสู่ต่อเต้นลีลาศในท่าต่อไปได้ นั่นเอง

#### 4. Gender a front-facing handhold position (ท่าจับมือกันด้วยกันเป็นเส้นตรง-ด้านหน้า)



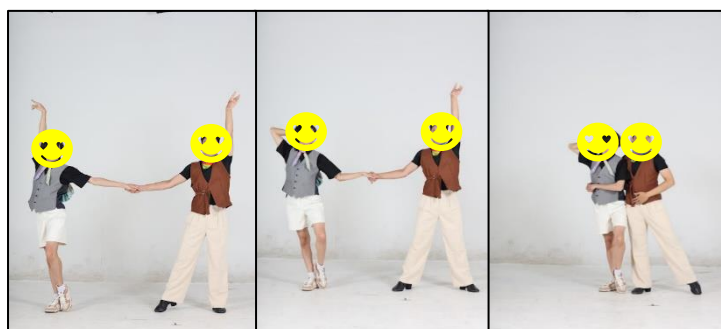
ภาพประกอบ 44 Gender a front-facing handhold position  
(ท่าจับมือกันด้วยกันเป็นเส้นตรง-ด้านหน้า)

การแสดงความคิดเห็นถึงท่า Gender a front-facing handhold position (ท่าจับมือกันด้วยกันเป็นเส้นตรง-ด้านหน้า) โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันให้ความหมายขอท่าเต้นนี้ว่า “การมาบรรจบกันของเส้นคู่ขนาด ให้มาอยู่ในเส้นเดียวกัน” ตามที่ **เขาวชนหญิง** กล่าวว่า “การทำให้เส้นคู่ขนานมาบรรจบกัน ในเส้นเดียวกัน เหมือนลีลาศเลย เส้นแรกเป็นโครงสร้างทางเพศ กำเนิด และเส้นที่สองกฎของลีลาศ เอาสองเส้นมาทำเป็นเกลียวก็จะเหลือเชือกเส้นเดียว...ฮ่า ฮ่า ฮ่า ก็คิดได้นะ นี่เลยยุบโครงสร้างและสร้างความเป็นหนึ่งเดียว....จบ”

เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างทางเพศในลีลาศและกฎ กติกา และข้อกำหนดด้วยเพศในลีลาศเป็นสิ่งที่ผูกติดยึดโยงกันมาอย่างช้านานการจะแยกสองสิ่งนี้ออกจากกันไม่ใช่เรื่องง่าย แต่ถ้ามองก็จะไม่เกิดความเปลี่ยนแปลงจากสิ่งเดิมเปรียบเสมือนการกล้าที่จะหลุดออกจากรอบเพื่อท้าทายและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นได้ด้วยการรวมพลังกันและจับมือกันไปด้วยกัน ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันสลายโครงสร้างทางเพศและกฎในลีลาศ คือการคลี่ให้เห็นถึงโครงสร้างทางเพศกำเนิดกำหนดบทบาทและหน้าที่ในการทำกิจกรรมลีลาศด้วยการแบ่งแยกเพศ ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันลงความเห็นท่าเต้นที่เรียกว่า Gender a front-facing handhold position (ท่าจับมือกันด้วยกันเป็นเส้นตรง-ด้านหน้า) เป็นท่าที่เป็นจุดเริ่มต้นของการสลายโครงสร้างทางเพศและกฎในลีลาศ และเป็นต้นแบบของการต่อท่าที่ 9.1 Gender alternating

turns (ท่าสลับหมุน) แบบชายคู่ชาย และ Gender alternating turns (ท่าสลับหมุน) แบบหญิงคู่หญิง ซึ่งเปรียบเทียบการทำให้สองเส้นขนาดมาบรรจบกันเป็นเส้นเดียวกัน ตามภาพดังต่อไปนี้

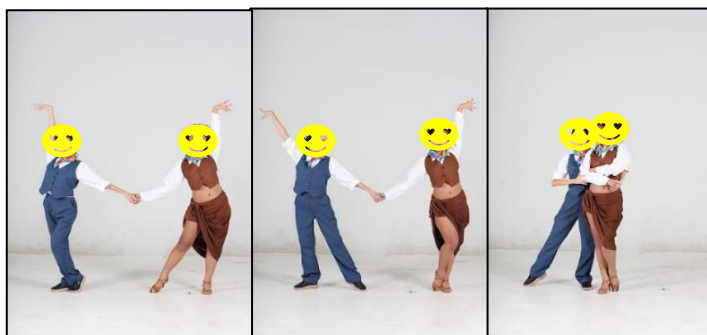
ท่าที่ 4. Gender a front-facing handhold position (ท่าจับมือกันด้วยกันเป็นเส้นตรง-ด้านหน้า) และต่อด้วยท่าที่ 9.1 Gender alternating turns (ท่าสลับหมุน) แบบชายคู่ชาย



ภาพประกอบ 45 Gender a front-facing handhold position (ท่าจับมือกันด้วยกันเป็นเส้นตรง-ด้านหน้า) และต่อด้วยท่าที่ 9.1 Gender alternating turns (ท่าสลับหมุน) แบบชายคู่ชาย

การออกแบบและสร้างชิ้นทำเต้นลีลาศใหม่ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันเพื่อสร้างความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ คือ ท่าที่ 4. Gender a front-facing handhold position (ท่าจับมือกันด้วยกันเป็นเส้นตรง-ด้านหน้า) เป็นท่าต้นแบบในการนำท่าเต้นผสมผสานกันโดยออกแบบให้มีการหมุนสลับกันทั้งสองฝั่งทางด้านขวา และจากฝั่งทางด้านซ้ายในท่าที่ ด้วยท่าที่ 9.1 Gender alternating turns (ท่าสลับหมุน) แบบชายคู่ชาย และหมุนออกไปตั้งท่าเริ่มต้นของท่าที่ 4. Gender a front-facing handhold position (ท่าจับมือกันด้วยกันเป็นเส้นตรง-ด้านหน้า) จากนั้นต่อด้วยท่าที่ 9.2 Gender alternating turns (ท่าสลับหมุน) แบบหญิงคู่หญิง ตามภาพดังนี้

ท่าที่ 4. Gender a front-facing handhold position (ท่าจับมือกันด้วยกันเป็นเส้นตรง-ด้านหน้า) และ ต่อด้วยท่าที่ 9.2 Gender alternating turns (ท่าสลับหมุน) แบบหญิงคู่หญิง



ภาพประกอบ 46 Gender a front-facing handhold position (ท่าจับมือกันด้วยกันเป็นเส้นตรง-ด้านหน้า) และ ต่อด้วยท่าที่ 9.2 Gender alternating turns (ท่าสลับหมุน) แบบหญิงคู่หญิง

ดังนั้นการนำมาท่าเต้นมาต่อประสานเชื่อมโยงกันเพื่อให้ได้ท่าเต้นลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศนั้น จะต้องมีการของท่าเต้นหลักก่อนแล้วถึงจะนำท่าเต้นที่เป็นรายละเอียดย่อยหรือท่าเสริมมาร้อยเรียงกันถึงจะเกิดเป็นท่าเต้นใหม่ เพราะถ้าไม่มีโครงสร้างหรือแนวทางในการต่อท่า ผูกท่าเต้น หรือการนำเอาท่าเต้นของแต่ละฟิสิกเกอร์หรือท่าทางที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวนำออกมาจากส่วนหนึ่งของฟิสิกเกอร์ที่มีอยู่แล้ว นำมาปะติดปะต่อและเสริมท่าแต่ละท่าเข้าด้วยกัน คือ ท่าที่เป็นต้นแบบเพื่อไปต่อในท่าอื่นๆ ได้ นั่นเอง

ท่าที่ 5. Gender Twist-away handhold (ท่าจับมือกันหันไปด้านหลัง)



ภาพประกอบ 47 Gender Twist-away handhold (ท่าจับมือกันหันไปด้านหลัง)

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันออกแบบและสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นท่าเต้นลีลาศใหม่เพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศในชื่อท่า 5. Gender Twist-away handhold (ท่าจับมือกันหันไปด้านหลัง) ซึ่งมีความหมายว่า การพลิกกลับหลังเพื่อเริ่มต้นให้ โดยให้ความหมายร่วมกันถึงการพลิกกลับหลังของโครงสร้างทางเพศลีลาศและกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศเหมือนการล้มกระดานของหมากรุก แล้วเริ่มเล่นใหม่ไปพร้อมกัน ตามที่ ตัวแทนเยาวชนนักลีลาศชาย กล่าวว่า “ถ้าเราไม่เล่นเกมส์ต่อ เราก็แค่ล้มกระดานหมากรุก แล้วเริ่มต้นเล่นใหม่ ก็แค่นั้น เหมือนลีลาศเลยจะไปต่อหรือจะพอแค่นี้” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสะท้อนให้เห็นถึงผู้ที่อยู่เหนือกฎ คือ ผู้สร้างกฎ ถ้าเราเล่นเกมส์ก็ต้องเดินตามผู้คุม ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียยกตัวอย่างของการเล่นเกมส์หมากรุก ย่อมมีผู้แพ้ และผู้ชนะ แต่เมื่อถึงทางตันซึ่งไม่มีผู้แพ้หรือผู้ชนะ ซึ่งการล้มกระดานแล้วเริ่มต้นใหม่คือการแสวงหาทางออกที่ดีที่สุด ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสะท้อนให้เห็นถึงลีลาศก็เหมือนกระดานหมากรุก ที่เป็นเหมือนพื้นที่การเล่นของตำแหน่ง แห้ง ที่ของแต่ละบุคคลที่ถูกแบ่งแยกเพศให้ชายจริงและหญิงแท้เพื่อลงสนามในการสวมบทบาทตามลักษณะของลีลาศ ที่มีการแบ่งประเภทในการเล่น ทั้งประเภทสแตนดาร์ด และ ประเภทลาติน อเมริกัน ที่ผู้เล่นต้องแบ่งกันลงสนาม ซึ่ง “สนาม” ในที่นี้คือ “ฟลอร์” ลีลาศ และมีผู้ควบคุมผู้เล่นในสนามนั้น คือ โครงสร้างทางสังคม เป็นหมากตัวแรก และกฎ ฎติกา และข้อบังคับด้วยเพศในลีลาศ เป็นหมากตัวที่สอง ซึ่งเกมนี้จะมีผู้ชี้ชะตาและผู้ควบคุมตัวหมากและผู้เล่นทุกตัวที่อยู่ในกระดานทั้งหมด นั่นคือ ความรู้ของลีลาศ นั่นเอง

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันลงความเห็นท่าเต้นที่เรียกว่า Gender Twist-away handhold (ท่าจับมือกันหันไปด้านหลัง) นำมาเป็นที่เต้นเพื่อการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม และร่วมกันออกแบบในท่าเต้นลีลาศในท่าต่อไป

#### 6. Gender in side-by-side facing right (ท่าหันหน้าด้านเดียวกันไปทางขวา)



ภาพประกอบ 48 Gender in side-by-side facing right (ท่าหันหน้าด้านเดียวกันไปทางขวา)



ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันออกแบบและสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นท่าเต้นลีลาศใหม่เพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศในชื่อท่า 6. Gender in side-by-side facing right (ท่าหันหน้าด้านเดียวกันไปทางขวา) ซึ่งท่านี้เป็นท่าที่ต่อจาก 4. Gender a front-facing handhold position (ท่าจับมือกันด้วยกันเป็นเส้นตรง-ด้านหน้า) และเป็นที่ไว้เชื่อมต่อของท่าที่ 9.1 Gender alternating turns (ท่าสลับหมุน) แบบชายคู่ชาย และท่าที่ 9.2 Gender alternating turns (ท่าสลับหมุน) แบบหญิงคู่หญิง เพื่อแสดงออกถึงจุดยืนของตนเองที่เชื่อมต่อกับความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศของท่าที่ผู้นำหมุนเข้ามาอยู่จุดตรงกลางแล้วยืนเพื่อสลับบทบาทให้ผู้ตามหมุนเข้ามาอยู่ตรงกลางในจุดเดียวกัน ตามที่ **เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย** กล่าวว่า “ถ้าเป็นการเต้นลีลาศแบบเดิมนะ ไม่มีหรอกในท่าที่ให้ผู้ชายหมุนเข้ามาหาผู้หญิงโดยให้ผู้หญิงเป็นผู้นำผู้ชายหมุนมาและยังมาอยู่ในอ้อมแขนของผู้หญิงอีก พอมาสลับกันหมุนเข้ามาอยู่ตรงจุดกึ่งกลาง แะท่านี้ทำเดี๋ยวกก็เปลี่ยนโครงสร้างลีลาศแล้วละ” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสะท้อนให้เห็นถึงการจัดกระทำของโครงสร้างทางเพศและกฎของลีลาศด้วยเพศในลีลาศแบบเดิมนั้นจะไม่มีท่าเต้นที่ผู้ชายนำผู้หญิงหมุนเข้าหาตนเองเป็นส่วนใหญ่ จึงนำท่าเต้นเดิมมาปรับประยุกต์ใหม่ในการเพิ่มท่าสลับกันหมุนโดยมีจุดยืนตรงกลางเป็นแกนกลางของการเชื่อมต่อของทั้งสองท่าเข้าหากัน

#### 7. Gender facing each other from the life and right (ท่าหันหน้าเข้าหากันทางซ้ายและขวา)



ภาพประกอบ 49 Gender facing each other from the life and right (ท่าหันหน้าเข้าหากันทางซ้ายและขวา)

การออกแบบและสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นท่าเต้นลีลาศใหม่เพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศในข้อทำ 7. Gender facing each other from the life and right (ท่าหันหน้าเข้าหากันทางซ้ายและขวา) ซึ่งมีความหมายถึงการยืนเป็นเส้นตรงในระนาบเดียวกัน ของทั้งผู้นำและผู้ตาม และหันหน้าเข้าหากันทางซ้ายและขวา เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเท่าเทียมทางเพศที่สะท้อนผ่านตัวบุคคลที่ท่าเต้นนี้ในลีลาศเดิมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียว่าเป็นท่าเต้นของผู้ชายในจังหวัด พะสิ โดเบิ้ล ในลักษณะผู้ชายเป็น “มาราโดร” นักล่าวัวกระทิง และผู้หญิงซึ่งเปรียบเทียบได้ 3 ลักษณะ คือ 1. วัวกระทิง ไว้สำหรับเป็นเหยื่อล่อเพื่อให้มาราโดรแสดงความสามารถในการล่า 2. ผ้าครอปที่ใช้ล่อวัวกระทิงให้เดินตาม และ 3. ผู้หญิง หรือ ชินญอเรต้า เป็นหญิงสาวที่คลั่งไคล้หลงใหลมาราโดร ซึ่งนักลีลาศหญิงไม่ว่าจะรับบทบาทไหนก็ไม่แตกต่างกัน เพราะสุดท้ายก็เป็นสิ่งถูกเปรียบเทียบให้อยู่ภายใต้การตกเป็นเบี้ยล่างของผู้ชายอยู่ดี ดังนั้นการออกแบบท่าเต้นนี้ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างทางเพศที่มาจัดกระทำกับตัวบุคคลทำให้บุคคลนั้นสยบยอมต่อความรู้ของลีลาศนั้น ตามที่ **เยาวชนหญิง** กล่าวว่า “หนูชอบจังหวัดพะสิ นะ แต่ก็แอบรู้สึกอยู่เหมือนกันเมื่อคุณเฒ่าบอกว่า “เต้นให้มันแข็งแรงเหมือนวัวหน่อย” “เต้นให้มันพลิ้วเหมือนผ้าหน่อย” และอันนี้ได้ดี “สรุปเป็นผู้หญิงเปล่านั้นเต้นให้มันมีฟิวส์หน่อย”

เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงประสบการณ์จากการกดทับของโครงสร้างทางเพศและกฎของลีลาศที่แบ่งแยกเพศในการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้ตรงตามลักษณะและประเภทของลีลาศทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสยบยอมต่อการครองอำนาจนำโดยความเป็นชายและความรู้ของลีลาศโดยไม่ตั้งคำถาม เพราะเชื่อโดยไม่มีเงื่อนไข และทำตามบทบาทและหน้าที่ที่ถูกกำหนดตั้งแต่แรกเริ่มในการเข้าสู่พื้นที่ “ลีลาศ” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการผลิตซ้ำอำนาจและความรู้ของลีลาศให้กลายเป็นกระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมลีลาศผ่านกิจกรรมลีลาศด้วยตัวบุคคลให้ประทุติและแสดงออกตามโครงสร้างทางสังคมของลีลาศ

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงออกแบบท่าเต้น Gender facing each other from the life and right (ท่าหันหน้าเข้าหากันทางซ้ายและขวา) เพื่อสลายโครงสร้างทางเพศในลีลาศเพื่อแสดงรวมพลังการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ เพื่อให้ทุกเพศไม่ว่าเพศไหนก็เป็นผู้นำและผู้ตามได้ในการเต้นลีลาศ และเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ลีลาศเป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมไทย

## 8. Gender join hands position (ท่าจับมือประสานกันแบบอเมริกัน)



ภาพประกอบ 50 Gender join hands position (ท่าจับมือประสานกันแบบอเมริกัน)

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันออกแบบและสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นท่าเต้นลีลาศใหม่เพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศในชื่อท่า 8. join hands position (ท่าจับมือประสานกันแบบอเมริกัน) ซึ่งมีความหมายถึงความเป็นกลางแบบสากล ที่การจับมือนี้ดัดแปลงมาจากการจับมือแบบอเมริกัน และกล่าวทักทายสวัสดิกัน ซึ่งการจับมือและกล่าวคำทักทายแบบอเมริกันนี้ ที่เป็นที่รู้จักไปทั่วโลกเปรียบเสมือนการกล่าวต้อนรับความหลากหลายทางเพศ อย่างเปิดเผยสู่สาธารณะอย่างชอบธรรม ตามที่ **เยาวชนชาย** กล่าวว่า “ผมว่าการจับมือแบบอเมริกันทำนี้นำมาเป็นท่ามาตรฐานท่าหนึ่งเลยเพราะคนส่วนใหญ่น่าจะคุ้นชินกันอยู่แล้ว เราเอาแค่โครงมาแล้วจับมือแบบอื่นเพิ่มได้ครับ” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่าคนส่วนใหญ่จะเคยชินกับการทำสิ่งที่ซ้ำ ๆ เดิม ๆ และทำเป็นกิจวัตรประจำวันในทุกวัน ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสะท้อนให้เห็นถึงการทำกิจกรรมลีลาศ ที่บุคคลที่เข้าร่วมต้องเปลี่ยนรองเท้าลีลาศ ก่อนลงฟลอร์ การเต้นลีลาศตามจังหวะเพลงได้เมื่อได้ยินเสียงดนตรี และการสวมชุดลีลาศในประเภทสแตนดาร์ด และเปลี่ยนกลับเป็นชุดลาตินเมื่อถึงเวลาเปลี่ยนจังหวะเพลงก่อนเวลา 15 นาทีที่วงดนตรีจะเริ่มบรรเลงเพื่อเปลี่ยนจังหวะเพลงจากการบรรเลงเพลงประเภทสแตนดาร์ด ซึ่งเป็นการเปลี่ยนจังหวะที่นุ่มนวลชวนฝัน เหมือนเทพนิยาย เป็นตัวแทนของสัญลักษณ์การเต้นลีลาศแบบตะวันตก เปลี่ยนมาเป็นการบรรเลงเพลงประเภทลาตินอเมริกัน ที่มีความสนุกสนาน เร้าใจ ซึ่งเป็นตัวแทนของชาติมหาอำนาจอย่างอเมริกา ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานี้ เป็นกระบวนการทำให้กลายเข็มนาฬิกาเป็นนักลีลาศอย่างสากล นั่นเอง

ดังนั้นผู้ส่วนได้ส่วนเสียจึงออกแบบท่าเต้น join hands position (ท่าจับมือประสานกันแบบอเมริกัน) เพื่อสลายโครงสร้างทางเพศและกฎด้วยเพศในลีลาศ เพื่อเปิดพื้นที่ให้หลากหลายทางเพศ ในการทำกิจกรรมลีลาศได้อย่างเท่าเทียมกัน

### 9. Gender alternating turns (ท่าสลับหมุน)



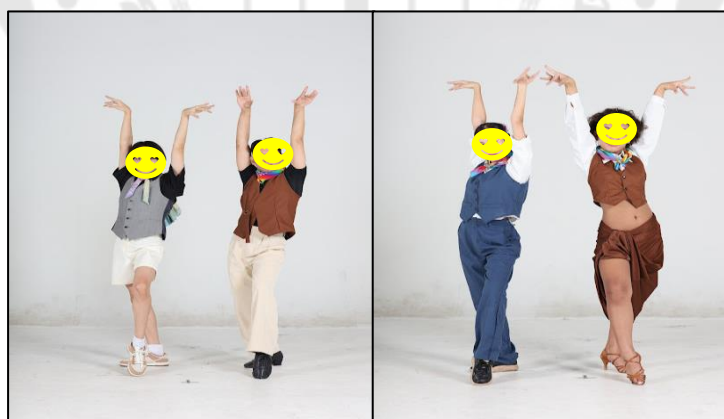
ภาพประกอบ 51 Gender alternating turns (ท่าสลับหมุน)

การออกแบบและสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นท่าเต้นลีลาศใหม่เพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศในชื่อท่า 9. Gender alternating turns (ท่าสลับหมุน) ซึ่งเป็นท่าต้นแบบของการยืนในตำแหน่งของ “การนำ” และ “การตาม” ที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันออกแบบในท่ายืนนี้เพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในท่ายืนที่สลับตำแหน่งที่เกิดจากการสลายโครงสร้างและการแบ่งแยกเพศในการเต้นลีลาศ ซึ่งท่า Gender alternating turns (ท่าสลับหมุน) เป็นท่าที่เชื่อมต่อกับท่าอื่นได้ในการเต้นลีลาศแบบใหม่ คือ จุดยืนตรงกลางก่อนการเคลื่อนตัวของผู้นำและผู้ตามที่ต่างสลับกันหมุนเข้าหากัน และยืนเพื่อตั้งท่ารอและเริ่มให้ผู้ตามทำท่าสลับหมุนเข้าหากันอีกครั้งก่อนที่จะเริ่มต้นในท่าต่อไป ตามที่ **เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง** กล่าวว่า “ท่านี้เป็นการแสดงจุดยืนของความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศได้ เพราะจากประสบการณ์แค่ท่ายืนก็ผิดแล้ว หรือแค่หายใจยังผิดเลย แค่เรายืนผิดตำแหน่ง แทนที่ผู้ชายยังไม่ได้เลย” สะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างทางเพศและกฎด้วยเพศในลีลาศที่ตดโครงสร้างนี้ทำให้ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ลีลาศ ไม่ว่าจะเป็นชายจริงหญิงแท้ หรือความหลากหลายทางเพศ ไม่มีสิทธิ์ต่อสู้ต่อรองกับโครงสร้างได้ เพราะการยึดติดอยู่กับกรอบของวาทกรรมลีลาศ ที่ผูกติดโยงด้วยกันกับความเชื่อของอำนาจชายเป็นใหญ่ และการครองอำนาจนำโดยความเป็นชายตามที่ **เยาวชนที่มีความ**

**หลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง** กล่าวถึงตำแหน่ง แห้งที่ ของตนเองที่ถ้ายืนผิดที่ผิดตำแหน่งในลีลาศ ก็จะทำให้โดนตำหนิและดูถูกเพราะไม่รู้จักับทบาทและหน้าที่ตนเองในลีลาศจากประสบการณ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อคู่เต้นเปรียบเมื่อต้องเผชิญต่อคำพูดที่ว่า “แค่หายใจก็ผิดแล้ว” สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญในตำแหน่งที่ยืนผู้ครอบครองอย่างชอบธรรมในพื้นที่ “ลีลาศ” นี่คือ “ผู้ชาย” และผู้หญิงเป็นตัวประกอบที่ส่งเสริมอำนาจให้แก่ผู้ชายในความรู้ความสามารถที่ทำให้ผู้หญิงเป็นผู้ตามที่ดีและสามารถการันตีได้ด้วยเหรียญรางวัลและถ้วยเกียรติยศจากการแข่งขันในการเต้นลีลาศคู่กัน

ดังนั้นผู้มีส่วนได้จึงออกแบบท่าเต้น Gender alternating turns (ท่าสลับหมุน) เพื่อสลายโครงสร้างทางเพศและกฎด้วยเพศในลีลาศ และแสดงจุดยืนของการแสดงออกเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ลีลาศเป็นกิจกรรมสำหรับทุกเพศในการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศ เพื่อเปิดพื้นที่ให้ความหลากหลายทางเพศ เพื่อการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม

#### 10. Gender overhead arm pose (ท่ายกมือเหนือศีรษะ)



ภาพประกอบ 52 Gender overhead arm pose (ท่ายกมือเหนือศีรษะ)

การออกแบบและสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นเพื่อให้เป็นท่าเต้นลีลาศใหม่เพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศในชื่อท่า 10 ท่าเต้น Gender overhead arm pose (ท่ายกมือเหนือศีรษะ) เป็นท่าที่แสดงออกถึงความอิสระเสรี ในการหลุดพ้นจากโครงสร้างทางเพศและกฎ ระเบียบข้อบังคับของลีลาศ และทำนี้เป็นท่าเต้นที่ต่อให้เข้ากับท่อนเนื้อหาของเพลงว่า “เต้น Cha Cha Cha” ในท่อน



สร้อยของเพลง “ใครก็มีสิทธิ์จะเปล่งแสง” ที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศอย่างอิสระเสรีในการเรียงตัวกันเป็นท่ากระดานแบบไม่แบ่งแยกเพศ ตามที่ **เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย** กล่าวว่า “ความอิสระเสรี เหมือนที่นี้เลยคะ ต้องยกมือเหนือศีรษะไปเลยสิคะ ตรงกับท่อนเพลงนี้ด้วยคะ เต้น! ชะ ชะ ช่า อย่างที่ใจต้องการคือเสรีในวันวาน” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้ความหมายของท่าเต้น Gender overhead arm pose (ท่ายกมือเหนือศีรษะ) ว่าเป็นความอิสระจากโครงสร้างทางเพศที่มากดทับและสร้างความไม่เท่าเทียมทางเพศในลีลาศ และกฎที่กำหนดเพศในการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศทั้งลีลาศเพื่อการแข่งขัน และลีลาศเพื่อการเข้าสังคม ทำให้ความหลากหลายทางเพศ ไม่ได้รับซึ่งสิทธิและโอกาสอย่างเป็นธรรมในการเข้าร่วมกิจกรรม

## กิจกรรมที่ 2 การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมผ่านช่องทางสื่อโซเชียลมีเดีย

“พวกเราช่วยกันลงคลิปท่าเต้นลีลาศใหม่ ทำเป็น Reels กันบ้างแล้ว ทั้งโพสต์ทั้งแชร์ กันใน Facebook , YouTube , TikTok , Instagram เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคม และทำโปสเตอร์รวมทีมด้วย หนูนาน่าจะเป็นที่น่าสนใจของสังคมนะคะ-ตัวแทนเยาวชนนักลีลาศที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นหญิง

จากการลงมือปฏิบัติเผยแพร่ข้อมูลเพื่อประชาสัมพันธ์ของแต่ละคนทางช่องทางสื่อโซเชียลมีเดียใดบ้าง และเหลือช่องใดบ้างที่ยังไม่ได้ลงสื่อเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศ ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างร่วมกันแชร์กิจกรรมที่ได้ลงประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ทั้งรูปภาพเดียว รูปทีม ภาพทีม และคลิปวิดีโอที่ร่วมกันออกแบบและถ่ายทำการขับเคลื่อนสังคมตามที่ได้มีการวางแผนร่วมกันก่อนทำกิจกรรม โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียประชาสัมพันธ์การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ประชาสัมพันธ์ลงสื่อโซเชียลตามช่องทางต่างๆ และประชาสัมพันธ์เพลง “ใครก็มีสิทธิ์จะเปล่งแสง” ลงช่องทาง YouTube โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1. ประชาสัมพันธ์ลงสื่อโซเชียลตามช่องทางต่างๆ การเพิ่มการมองเห็น และแชร์เรื่องราวของท่าเต้นลีลาศใหม่เพื่อความเท่าเทียมทางเพศร่วมกับเพลง “ใครก็มีสิทธิ์จะเปล่งแสง” ที่มีเนื้อหาและทำนองเพลง ที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศที่เนื้อหาเพลงสื่อความหมายถึง “หลากหลายสีสรรรวมใจเป็นหนึ่งเราต่างคน แต่รักไม่เคยแบ่งชั้น บนฟลอร์นี้ไม่มีใครด้อยกว่าใคร” ในจังหวะ ชะ ชะ ช่า ที่เนื้อหาของเพลงสื่อถึงการเปิดพื้นที่ของความหลากหลายทางเพศ ในลีลาศเพื่อ

ความเท่าเทียมทางเพศอย่างแท้จริง และ 2. ประชาสัมพันธ์เพลง “ใครก็มีสิทธิ์จะเปล่งแสง” ใน จังหวะ “ชะ ชะ ช่า” ลงช่องทาง YouTube เพื่อสร้างเป็นอัลบั้มเพลง โดยแบ่งออกเป็น 2 เวอร์ชัน คือ 1. เพลง “ใครก็มีสิทธิ์จะเปล่งแสง” ในจังหวะ ชะ ชะ ช่า ฉบับเต็ม มีความยาวของเพลงที่ 3 นาที มีความเร็ว 125 บาร์ต่อนาที และ 2. เพลง “ใครก็มีสิทธิ์จะเปล่งแสง” ในจังหวะ ชะ ชะ ช่า ฉบับย่อ มีความยาวของเพลงที่ 2 นาที มีความเร็ว 125 บาร์ต่อนาที เพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ

ดังนั้น ตามที่ **เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นหญิง** แสดงให้เห็นถึงการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมต้องใช้สื่อโซเชียลมาเป็นเครื่องมือในการ ประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ และแชร์เรื่องราวและประสบการณ์และการสร้างเรื่องราวที่สร้างความรู้ใหม่ให้กับสังคม โดยการใช้ประโยชน์จากช่องทางสื่อโซเชียลให้ได้มากที่สุดเพื่อใช้เป็น กระบอกเสียงการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศและความปลอดภัยทางเพศในลีลาศสู่สังคม

### การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมผ่านช่องทางสื่อโซเชียลมีเดีย



ภาพประกอบ 53 การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมผ่านช่องทางสื่อโซเชียลมีเดีย

### กิจกรรมที่ 3 บล็อกกิ้งเวทีเพื่อกิจกรรมการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศใน ลีลาศสู่สังคม

“เดี่ยวเรามารักจุด ว่าแต่ละคนอยู่ตรงไหนกันก่อน เพราะตอนนี้เราไม่ได้เป็นต้นเป็นคู่  
ชายและหญิงเหมือนเมื่อก่อนแล้ว พอเอาเข้าจริง ๆ ก็แอบหวั่นเหมือนกันนะ ตั้งแต่ผู้ชายมา  
ตลอด เพราะมันยังไม่ชินมันก็จะประหม่าอยู่ครับ” -เยาวชนชาย

การบล็อกกิ้งเวทีเพื่อกิจกรรมการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม ซึ่งผู้  
มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันเตรียมความพร้อมก่อนกิจกรรมจริงจะเริ่มขึ้น ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มี  
การประชุมกลุ่มก่อนที่จะมาการบล็อกกิ้งเวที ถึงการแบ่งหน้าที่ในแต่ละฝ่ายร่วมกัน ทั้งฝ่ายการ  
แสดง ฝ่ายดูแลนักลีลาศเรื่องเสื้อผ้าหน้าผม ฝ่ายประสานงาน และฝ่ายช่างภาพและบันทึกเทป ซึ่ง  
ในแต่ละฝ่ายต้องเตรียมความพร้อมเพื่อให้เกิดข้อผิดพลาดให้น้อยที่สุด ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้  
ร่วมด้วยช่วยกันเตรียมวัสดุและอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศใน  
ลีลาศสู่สังคม ตามที่ ตัวแทนเยาวชนนักลีลาศชายแสดงให้เห็นว่า การเตรียมความพร้อมต่อตัวเอง  
ในบานะที่เป็นผู้ขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมในการเต้นลีลาศท่าใหม่เพื่อ  
แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศด้วยท่าเต้นลีลาศที่ร่วมกันสร้างขึ้นใหม่ย่อมทำให้  
ตนเองรู้สึกประหม่าตามที่มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นกลัวว่าจะเกิดข้อผิดพลาดต่อการนำเสนอท่าใหม่  
เพราะด้วยประสบการณ์ของตนเองที่โครงสร้างทางเพศและกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศใน  
ลีลาศที่จัดกระทำให้กลายเป็นนักลีลาศชายที่ตกอยู่ภายใต้ความรู้ของลีลาศที่สยบยอมต่อ  
โครงสร้างของลีลาศ

ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันการบล็อกกิ้งเวทีเพื่อซ้อมการแสดงเสมือนวันจริง ทั้ง  
การเต้นท่าลีลาศใหม่กับเพลง “**ใครก็มีสิทธิ์จะเปล่งแสง**” โดยกำหนดในการซ้อมท่าเต้นและเข้า  
เพลงเพื่อให้เกิดความพร้อมเพียง พร้อมทั้งใส่ชุดและเครื่องแต่งกายจริงจำนวน 6 ชุด และอุปกรณ์  
สำหรับการแสดง คือ ชุดและเครื่องแต่งกายชายจำนวน 3 ชุด และชุดผู้หญิง จำนวน 3 ชุด พร้อม  
ทั้งผ้าพันคอและถุงเท้าสีรุ้ง และอุปกรณ์ในการทำกิจกรรม และฝ่ายดูแลนักลีลาศ เรื่องเสื้อผ้า หน้า  
ผมจะดูแลและความเรียบร้อยของชุดว่าจะมีการแก้ไข หรือซ่อมแซมเพิ่มเติมหรือไม่ เพื่อพร้อมสำหรับ  
วันขับเคลื่อนความเท่าเทียมที่จะเกิดขึ้นเพื่อนำเสนอกิจกรรมในงาน Bangkok Pride Festival  
2025 ณ สนามเทพหัสดิน ในวันที่ 1 มิถุนายน 2568 เวลา 14.00-16.00 น. จากนั้นผู้มีส่วนได้ส่วน  
เสียนัดหมายรวมกันที่บริษัทอิมาน อินดัสเตรียล ประเทศไทย เพื่อรวมพลแต่งกายแต่งหน้า ทำผม

และเดินทางไปเวทีจริงด้วยรถตู้ประจำทางในเวลา 12.00 น. โดยพร้อมเพียงกันเพื่อถึงจุดหมายในเวลา 13.00 น. เพื่อเตรียมความพร้อมการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม

### บล็อกกิจกรรมเวทีการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม



ภาพประกอบ 54 การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม

### กิจกรรมที่ 4 การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม

วันกิจกรรมของการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมนั้น ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมประชุมสนทนากลุ่มร่วมกันเพื่อชี้แจงหน้าที่ของแต่ละคนเมื่อถึงลงนามจริง และก่อนที่กิจกรรมจะเริ่มขึ้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีการทำสมาธิ ซ้อมท่าเต้นลีลาศใหม่ และมีการสำรวจความพร้อมของชุดและเครื่องแบบเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ พร้อมทั้งไฟล์เพลง “ใครก็มีสิทธิ์จะเปล่งแสง” ทุกกระบวนการอีกครั้งเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนกิจกรรมจะเริ่มเพื่อให้เกิดข้อผิดพลาดให้น้อยที่สุด

### การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม

งาน Bangkok Pride Festival 2025 ณ สนามสนามกีฬาเทพหัสดิน เวลา 14.00-16.00 น. ที่สำนักงานกรุงเทพมหานครร่วมกับภาครัฐและเอกชนในการจัดงานเพื่อเฉลิมฉลอง ความเท่าเทียม ความหลากหลาย เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมแสดงพลังความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศอยู่ในขบวนเปิด Bangkok Pride (Official Opening Parade) การเปิดงานนำขบวน ในสนามกีฬาเทพหัสดิน (เวทีย่อย Mini Stage) มีการจัดกิจกรรมขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมในสนามกีฬาเทพหัสดิน และหน้าลานกิจกรรมห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลเวิลด์ และร่วมเดินกิจกรรมการเดินขบวนพาเหรดจากสนามกีฬาเทพหัสดิน สะท้อนผ่านชุดและเครื่องแต่งกายที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน



ออกแบบและช่วยกันตัดเย็บชุดโดยเยาวชนนักลีลาศ ภายใต้ธีม “Born This Way” พร้อมธงสีรุ้ง ขนาดยาวที่สุดในประเทศไทย ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใช้อีเว้นท์ในการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมทำกิจกรรมร่วมกันในการลงโน้ตกระดาษแข็ง ที่มีการเจาะรูตรงกลาง เพื่อแขวนบอกเล่าเรื่องราวเพื่อเป็นกระบอกเสียงในการสนับสนุนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศร่วมกัน

ตามที่ เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง กล่าวว่า “ในที่สุดก็มีวันนี้ ขอบอกว่ารู้สึกภูมิใจมากค่ะ ก็ต้องขอบคุณพวกเรานั่นแหละ ถ้าไม่มีการรวมรวมตัวกัน ก็คงไม่เกิดกิจกรรมนี้แน่นอน เราก็ยังเป็นคงวนอยู่กับเรื่องเดิมๆ”

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงให้เห็นว่า กิจกรรมการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมเกิดขึ้นได้จากการรวมพลังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ต้องการผลักดันและสนับสนุนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมลีลาศสู่สังคม ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้สะท้อนย้อนคิดถึงประสบการณ์การตกอยู่ภายใต้โครงสร้างทางเพศและกฎ ระเบียบ ข้อบังคับด้วยเพศในลีลาศที่มาจัดกระทำให้สยบยอมต่อความรู้ของลีลาศและโครงสร้างทางเพศ และกฎของลีลาศอย่างไม่มีเงื่อนไข และเมื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรู้เท่าทันความรู้ที่มาจัดกระทำต่อตนเอง จนเกิดการต่อสู้ต่อรองกับโครงสร้างทางเพศและกฎของลีลาศนั้น จึงเกิดกิจกรรมการรวมพลังการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมขึ้นมาโดยเยาวชนนักลีลาศนั่นเอง



ประกอบ 55 การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม ในงาน Bangkok Pride Festival 2025 สนามสนามกีฬาเทพหัสดิน เวลา 14.00-16.00 น. หน้าเวทีย่อย Mini Stage และหน้าลานกิจกรรมห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลเวิร์ด



## สะท้อนปฏิบัติ (Reflection) การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชนนักลีลาศ

จากขั้นการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในวงจรที่ 2 การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมโดยเยาวชน ได้แก่ เยาวชนชาย เยาวชนหญิง เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย และผู้วิจัย รวมทั้งหมด จำนวน 14 คน เพื่อสะท้อนผลการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน จากการสนทนากลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน และเกิดการรวมพลังกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม มีดังต่อไปนี้

### 1. ภูมิใจในตนเอง : การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม

“กิจกรรมในวันนี้ไม่ว่าผลตอบรับจะออกมาเป็นอย่างไร พวกเราทำสุดความสามารถแล้ว และฉันรู้สึกภูมิใจในตัวเอง เพราะนี่ไม่เคยจะมาทำอะไรแบบนี้เลย ใครว่าอย่างไรก็ว่าอย่างนั้น แต่ตั้งแต่ที่พวกเราทำกันมาตั้งแต่ต้น เรา รู้สึกว่าเราเปลี่ยนแปลงตัวเองไปเยอะนะ อย่างน้อยเราก็รู้ว่าเราไม่ได้โง่ เราทำได้ และงานนี้คืองานพิสูจน์ตัวเราเองว่า เฮ้ย!.....คนอย่างฉันทำได้ว๊าย” -  
เยาวชนหญิง

การสะท้อนผลการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชน จากเสียงสะท้อนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จากการลงมือปฏิบัติการสู่สังคมตามที่ เยาวชนหญิง สะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างทางเพศและกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศในลีลาศที่ประกอบสร้างทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ของวัฒนธรรม “ลีลาศ” ถูกทำให้กลายเป็นเครื่องมือของวัฒนธรรมลีลาศที่สะท้อนผ่านความรู้ของลีลาศจากตัวบุคคล และทำให้บุคคลนั้นตกอยู่ภายใต้ความรู้ของลีลาศและโครงสร้างทางเพศที่มาจัดกระทำให้กลายเป็นทาสของความรู้ลีลาศและสยบยอมต่ออำนาจและความรู้โดยไม่ตั้งคำถาม จะเห็นได้ว่าจากประสบการณ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ถูกความรู้ของลีลาศ รวมถึงโครงสร้างทางเพศและกฎของลีลาศที่เบียดขับกดทับให้กลายเป็นผู้ว่อนนอนสอนง่ายตามลักษณะของความเป็นหญิงในลีลาศ และสังคมไทยและต้องปฏิบัติตามผู้ชายนักลีลาศในฐานะผู้ตามที่ดี อย่างไม่สิทธิโต้เถียงเพราะในพื้นที่ของ “ลีลาศ” นี้ ผู้ชายเป็นใหญ่เป็นพื้นที่ของการครองอำนาจนำโดยความเป็นชาย และส่งต่ออุดมการณ์นักลีลาศชายที่เป็นผู้นำและหญิงเป็นผู้ตามได้อย่างชอบธรรม ทำให้ผู้หญิงนักลีลาศตก

อยู่ในสถานะรองและกลายเป็นเบี้ยล่างของผู้ชายและโครงสร้างทางสังคมลึกลับ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงแสดงออกด้วยความไม่มั่นใจในตนเอง เพราะด้วยประสบการณ์ที่มีต่อการเดินลึกลับและอุปนิสัยของตนที่ไม่กล้าคิด ไม่กล้าตัดสินใจ และเมื่อมาเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ทบทวนตนเอง และมีแรงพลังจากการทำกิจกรรมร่วมกับผู้ร่วมวิจัยคนอื่นจนเกิดพลังภายในตนเองและพร้อมที่จะต่อสู้ต่อรองกับโครงสร้างและอำนาจที่มองไม่เห็นและเกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองในที่สุด ตามที่ **เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย** กล่าวว่า “รู้สึกภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมวันนี้ หนูไม่คิดว่าจะทำให้มันเกิดขึ้นได้ ต้องลงมือทำ กว่าที่จะมาถึงจุดนี้กันของพวกเรา มันอาจจะดูเป็นเรื่องเล็กในสายตาคนอื่น แต่มันเป็นก้าวแรกที่ยิ่งใหญ่ของเราเลย” จากเสียงสะท้อนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จากการลงมือปฏิบัติการสู่สังคมตามที่ ตัวแทนเยาวชนนักลึกลับชายที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของความสำเร็จจากจุดเล็ก ๆ ที่มีหัวใจที่ยิ่งใหญ่ในการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลึกลับสู่สังคมโดยพวกเขานั้น ซึ่งในความเป็นจริงพวกเขาไม่มีทางจะรู้ถึงทางเดินข้างหน้าจนกว่าจะทำกิจกรรมแล้วเสร็จ ซึ่งพวกเขารับรู้เพียงแต่จะต้องขับเคลื่อนกิจกรรมนี้ให้ได้ จากการรวมตัวกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เมื่อย่อนไปภูมิหลังของพวกเขา ไม่ได้มีสถานะทางสังคมที่มีชื่อเสียง ไม่ได้มีแหล่งเงินทุนและแรงสนับสนุน หากแต่มีปณิธานและหัวใจเดียวกันที่ต้องการเรียกร้องเป็นกระบอกเสียงของความหลากหลายทางเพศในพื้นที่ลึกลับ และตัวพวกเขาเองที่เกิดจากประสบการณ์ต่อสู้ต่อรองจากโครงสร้างทางสังคมของลึกลับที่มาจัดกระทำทำให้พวกเขากลายเป็นเครื่องมือของกระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมลึกลับผ่านตัวบุคคล เพื่อผลิตซ้ำวาทกรรมนักลึกลับสู่สังคมไทย

### 1.1 ภูมิใจในเพศวิถีแห่งตน

“หนูรู้สึกภาคภูมิใจที่เกิดมาเป็นแบบนี้ หนูยอมรับในตัวหนูเอง คนอื่นจะด้อยค่ายังไง หนูก็ช่าง เพราะหนูไม่สนใจ เขาไม่ได้มีค่าอะไรกับเราเช่นกัน หนูจะแคร์คนที่เขาแคร์เรามากกว่าคะ และกิจกรรมวันนี้ทำให้รู้ว่ายังมีคนอื่นไม่น้อยที่อยากเปลี่ยนแปลงสังคม” - **เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย**

ความภาคภูมิใจในเพศวิถีแห่งตน การยอมรับในอัตลักษณ์เพศของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเพศสภาพและเพศวิถี ที่มีความแตกต่างจากเพศกำเนิดตามสังคมประกอบสร้างเพื่อแบ่งแยกเพศให้เป็นไปตามโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมในการควบคุมและจัดระเบียบผู้คนในสังคมเพื่อ

ป้อนเข้าสู่ตลาดแรงงาน การที่ชายจริงและหญิงแท้ต้องคู่กันเป็นเรื่องธรรมชาติ แต่ความจริงที่อยู่เบื้องหลัง คือ เมื่อชายและหญิงแต่งงานกันก็จะทำให้มีแรงงานเพิ่มขึ้นในอนาคตได้

การที่เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย มีความภูมิใจในเพศวิถีแห่งตน ซึ่งหมายถึง การยอมรับตัวตนของตนเองได้อย่างภาคภูมิใจ และไม่รู้สึกละอายหรือด้อยค่าตนเอง แม้คนในสังคมลึกลับจะมีอคติและมองว่าแปลกประหลาดและขัดต่อโครงสร้างทางเพศและกฎ กติกา และข้อบังคับทางเพศในลึกลับ การมีอยู่ของความหลากหลายทางเพศ ในพื้นที่ของ “ลึกลับ” จึงเปรียบเสมือนการทำลายมาตรฐานแบบสากล ถูกทำให้กลายเป็นความไร้ระเบียบ และไม่ได้มาตรฐานจึงทำให้มีความเห็นต่างในวัฒนธรรมลึกลับแบบอนุรักษ์นิยมแบบเก่า และความเห็นของกลุ่มที่ต้องการผลักดันให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศในลึกลับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของความหลากหลายทางเพศในประเทศไทยและทั่วโลก เริ่มมีเสียงตอบรับและเริ่มเปิดพื้นที่ให้ความหลากหลายทางเพศ เพิ่มมากขึ้นจนทำให้เกิดกฎหมายสมรสเท่าเทียมในประเทศไทย จากการต่อสู้ต่อรองกับโครงสร้างทางเพศกำเนิด เพื่อแสดงจุดยืนของอัตลักษณ์ทางเพศแห่งตน ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงสะท้อนย้อนคิดถึงกิจกรรมการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลึกลับสู่สังคมยิ่งทำให้รู้สึกถึงพลังที่มีคุณค่าที่อยู่ภายในตนเอง

## 2. รู้เท่าทันต่ออำนาจแฝงเรื่องเพศใน “ลึกลับ” ด้วยตนเอง

“กิจกรรมนี้ทำให้รู้ว่าอะไรที่เป็นปัญหาที่อยู่เบื้องหลังของลึกลับ เวลาเราต้องแก้ปัญหาต้องเริ่มจากอะไรก่อน ถ้าเป็นเมื่อก่อนไม่เคยถาม โค้ชสั่งให้ทำอะไรผมทำตามอย่างเดียว” -เยาวชนชาย

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสะท้อนให้เห็นถึงประสบการณ์จากความรู้และโครงสร้างทางเพศมาจัดกระทำกับตนเองทำให้ตกอยู่ภายใต้ความรู้ของลึกลับ และผู้ใช้อำนาจของความรู้นั้นมากำกับสั่งการและควบคุมให้ประพฤติและปฏิบัติตาม ซึ่งผู้ใช้อำนาจนั้นมาจัดกระทำ คือ โค้ช ผู้มีอำนาจอย่างชอบธรรม และภายใต้ความรู้ โครงสร้างทางเพศ และกฎของลึกลับที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียยึดถือและปฏิบัติทำให้ตนเองกลายเป็นร่างกายที่สยบยอมอย่างไม่ตั้งคำถาม ดังนั้นเมื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้เข้าร่วมกิจกรรมการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลึกลับสู่สังคม ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การโต้แย้งและการตั้งคำถามเพื่อแสวงหาทางออกร่วมกันตลอดระยะเวลาการทำกิจกรรม ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรู้เท่าทันต่ออำนาจและ

ความรู้ที่อยู่เบื้องหลังลีลาศ แล้วยึดหยัดเพื่อร่วมกันต่อสู้ต่อรองกับอำนาจและความรู้จากโครงสร้างของลีลาศเพื่อรวมพลังขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันสะท้อนผลกิจกรรมการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมจากการร่วมกันคลี่ให้เห็นถึงความรู้ของลีลาศ ที่เบื้องหลังความรู้นั้นมีอำนาจแฝงเรื่องเพศ ซึ่งเผยให้เห็นถึงอำนาจของความรู้ที่มาจัดกระทำให้บุคคลอยู่ภายใต้กรอบของแนวคิดการแบ่งเพศเพื่อเข้าพื้นที่ "ลีลาศ" ที่กำหนดให้ "ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงในการเต้นลีลาศ" ภายใต้โครงสร้างการแบ่งแยกเพศในลีลาศ ซึ่งอำนาจแฝงในลีลาศนี้ มีด้วยกัน 2 ประเภท คือ 1. อำนาจแฝงผ่านตัวบุคคลด้วยความรู้ของลีลาศ และ 2. อำนาจแฝงจากโครงสร้างทางเพศกำเนิดในลีลาศ โดยมีรายละเอียดดังนี้

## 2.1 อำนาจแฝงผ่านตัวบุคคลด้วยความรู้ของลีลาศ

องค์คัพยบของ "ลีลาศ" คือ ศาสตร์ของความรู้เรื่องลีลาศทั้งหมดที่ประกอบสร้างขึ้นให้เป็น ตำรา เอกสาร จดหมายเหตุ และจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เมื่อมีบุคคลเปิดตำราเพื่อศึกษาความรู้ของลีลาศเพื่อนำไปใช้เมื่อใด กระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศจะถูกถ่ายทอดผ่านตัวบุคคลนั้นทำให้กลายเป็น "ตำราลีลาศที่มีชีวิต" เป็นสิ่งที่ลื่นไหลและขับเคลื่อนผ่านตัวบุคคลผู้นั้นไปทั่วทุกสารทิศ ซึ่งตำราที่มีชีวิตนี้ จะผลิตซ้ำความรู้ของลีลาศและส่งต่อไปยังผู้สืบทอด คือ ผู้รับสาร ทำให้บุคคลผู้นั้นกลายเป็นตำราที่มีชีวิตอีกเล่มหนึ่งที่ผลิตซ้ำอำนาจและวาทกรรมนักลีลาศวนเวียนไปไม่รู้จบ ซึ่งการลื่นไหลของความรู้ลีลาศที่อยู่ภายในตัวบุคคลผู้นั้นก็จะเป็นความรู้ที่ผูกติดกับตนเองไปตลอดชีวิต และไม่ว่าบุคคลนั้นจะอยู่มุมใด และที่แห่งใดของโลกใบนี้ ก็จักนำความรู้ของลีลาศที่ได้บันทึกตัวตามไปด้วย และไม่ว่าบุคคลนั้นที่มีชื่อว่า "ตำราลีลาศที่มีชีวิต" จะจากโลกนี้ไปแล้วแต่สิ่งที่หลงเหลืออยู่ คือ ความรู้ของลีลาศที่ยังคงอยู่เปรียบเสมือนผู้วายชนม์ ที่แม้จะจากโลกใบนี้ไปแล้วแต่คุณงามความดียังคงอยู่ แต่สิ่งที่แตกต่างกันของผู้วายชนม์ คือ การดำรงอยู่ของอำนาจแฝงผ่านตัวบุคคลด้วยความรู้ของลีลาศ

ดังนั้นอำนาจแฝงผ่านตัวบุคคลด้วยความรู้ลีลาศอย่างไม่มีข้อจำกัด ทำให้วัฒนธรรมลีลาศยังคงดำรงอยู่ ตามที่ **เยาวชนหญิง** กล่าวว่า "หนูชอบกิจกรรมนี้นะ มันท้าทายตัวเองด้วยเพราะตัวหนูเองตอนเต้นใหม่ๆก็ตามพี่ๆ ชมรมนี้แหละเต้นผิดเต้นถูกเราก็กทำตามเขาไป และตอนนั้นที่ชมรมมีพี่ระบบพี่ช่วยน้องด้วย พอมาทำกิจกรรมเลยได้รู้อะไรมากขึ้นและเอาไปใช้ในการมองเรื่องอื่น ๆ ด้วย" ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสะท้อนให้เห็นถึงประสบการณ์ตนเองที่ถูกความรู้ของลีลาศและอำนาจแฝงผ่านตัวบุคคลนั้นคือ รุ่นพี่ ในชมรมลีลาศที่มาถ่ายทอดและส่งต่อความรู้และวิธีปฏิบัติ

ตนให้กลายเป็นนักลีลาศตามโครงสร้างทางเพศของลีลาศ และสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงตัวเองหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมในการมองสังคม

## 2.2 อำนาจแฝงจากโครงสร้างทางเพศกำเนิดในลีลาศ

ความรู้ของลีลาศที่ประกอบสร้างขึ้นจากโครงสร้างทางเพศกำเนิดและกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศของลีลาศที่กำหนดบทบาทและหน้าที่จากการแบ่งแยกเพศตามลักษณะของประเภทลีลาศ ทั้งประเภทสแตนดาร์ด และ ลาติน อเมริกัน และกำหนดตำแหน่ง แห้ง ที่กำหนดให้ “ชายจริงต้องคู่กับหญิงแท้เท่านั้น” ในการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศ ให้เป็นไปตามคุณลักษณะของความเป็นชายและความเป็นหญิง ซึ่งอำนาจแฝงจากโครงสร้างทางเพศกำเนิดในลีลาศจัดกระทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม ตามที่ **เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย** กล่าวว่า “ลองนึกดูนะ ตำรา “ลีลาศ” แค่เล่มเดียว แต่ มีอำนาจจัดการคนได้ แต่ที่ร้ายกว่า “ตำรา” ก็คนนี่ละที่มาจัดการเราอีกที” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจแฝงจากโครงสร้างทางเพศกำเนิดในลีลาศ องค์พบบ ของความรู้ลีลาศแล้ว ยังมีผู้ใช้อำนาจจากความรู้นั้นมาใช้ประโยชน์เพื่อแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเอง ซึ่งโครงสร้างทางเพศกำเนิดของลีลาศมีอำนาจแฝงอยู่จากตัวของโครงสร้างเอง เปรียบเสมือนกฎ กติ กาและข้อบังคับด้วยเพศ มีอำนาจในตัวของมันเอง แต่ไม่สามารถสั่งการหรือทำเองได้ แต่โครงสร้างจะทำงานได้ก็ต่อเมื่อมีบุคคล หรือ สมาชิกลีลาศที่ทำให้โครงสร้างใช้อำนาจโดยผ่านตัวบุคคลจากการประพฤติและปฏิบัติตาม

ดังนั้นอำนาจแฝงจากโครงสร้างทางเพศกำเนิดในลีลาศจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีบุคคล หรือ สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมลีลาศทำให้เกิดกลไกการขับเคลื่อนโครงสร้างการแบ่งแยกเพศและกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศเกิดขึ้นผ่านตัวบุคคล เช่นเดียวกับ อำนาจแฝงด้วยความรู้ของลีลาศทั้งสองสิ่งนี้ต้องสอดประสานและทำงานควบคู่กันตามบุคคลตาม ตำแหน่ง แห้ง ที่ ตามสถานะทางเพศในการเต้นลีลาศตามลำดับชั้นของโครงสร้างทางสังคมอีกทอดหนึ่ง

ซึ่งอำนาจแฝงจากโครงสร้างทางเพศกำเนิดในลีลาศจะกระทำผ่านตัวบุคคลในการแบ่งแยกเพศในลีลาศแล้วด้วยตัวเองแล้ว ยังมีอำนาจแฝงที่เกิดจากบุคคลที่ใช้ความรู้ลีลาศและโครงสร้างทางเพศไปพร้อมกัน ได้แก่ ผู้ถ่ายทอดอำนาจแฝง คือ ผู้บังคับบัญชา ได้แก่ ผู้ควบคุมกฎ ประธานองค์กร ผู้ที่อำนาจในองค์กร ผู้ใต้บังคับบัญชา ได้แก่ ผู้สืบทอดกฎ โค้ช ผู้ฝึกสอน และ ผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ นักลีลาศ นั่นเอง



### 3. ส่งต่ออัตลักษณ์ความเท่าเทียมทางเพศในลีลาสู่สังคม

“ความเท่าเทียมทางเพศในลีลา คือ การเปิดพื้นที่ความหลากหลายทางเพศ ได้เข้าพื้นที่ “ลีลา” ได้อย่างชอบธรรมเท่ากับพวกเราได้สร้างความเท่าเทียมทางเพศให้เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง” -เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นผู้หญิง

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมสะท้อนการจัดกิจกรรมการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาสู่สังคมถึงการเปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางเพศ ได้เข้าร่วมกิจกรรมลีลาได้อย่างชอบธรรม ซึ่งความชอบธรรมที่กล่าวถึงร่วมกันนี้ คือ การเดินลีลาตามอัตลักษณ์ทางเพศ ของตนเองในพื้นที่ของ “วัฒนธรรมลีลา” ได้อย่างเปิดเผย โดยไม่ต้องปกปิดหรือหลบซ่อนทำให้กลายเป็นอื่น คือ การทำสิ่งที่ผิด “ปกติ” ให้เป็น “ปกติ” ให้เกิดขึ้นในวัฒนธรรมลีลา ซึ่งอัตลักษณ์ทางเพศ (Gender Identity) หมายถึง การรับรู้และความรู้สึกของแต่ละบุคคลเกี่ยวกับเพศของตนเอง ซึ่งอาจจะตรงกับเพศกำเนิดหรือไม่ก็ได้ ซึ่งอัตลักษณ์ทางเพศเป็นเรื่องภายในที่เกี่ยวกับความรู้สึกส่วนตัวเป็นสิ่งที่บุคคลอื่นจะมาตัดสินจากภายนอกไม่ได้ รวมถึงการแสดงออกทางเพศ เช่น การแต่งกาย ท่าทาง และพฤติกรรมที่แสดงออกจะตรงหรือไม่ตรงตามเพศกำเนิดก็ได้ และรสนิยมทางเพศเกี่ยวกับความรักต่างเพศหรือเพศเดียวกันก็ได้

ซึ่งอัตลักษณ์ทางเพศนี้เองที่ วัฒนธรรมลีลาจึงสร้างบรรทัดฐานของ “ชายจริงต้องคู่กับหญิงแท้” เท่านั้นในการเดินลีลาเพื่อดำรงไว้ซึ่งความเป็นมาตรฐานแบบลีลาเดียวกันทั่วโลก ซึ่งความเป็นมาตรฐานนี้เองที่เกิดความไม่เท่าเทียมและความเหลื่อมล้ำทางเพศในลีลาจากโครงสร้างทางเพศและกฎ กติกา และข้อบังคับทางเพศในลีลาที่เบียดขับกดทำให้อัตลักษณ์ทางเพศถูกผลักออกและไม่เป็นที่ยอมรับทางสังคมลีลา และการมีอยู่ของอัตลักษณ์ทางเพศของความหลากหลายทางเพศ ในลีลาจึงถูกปิดบังไว้ภายใต้โครงสร้างทางเพศลีลา และจะทำให้กลายเป็นอีเว้นท์ใดอีเว้นท์หนึ่งเพื่อแสดงถึงการมีอยู่เพียงเท่านั้น แต่โครงสร้างทางเพศและกฎของลีลาไม่อนุญาตให้อัตลักษณ์ทางเพศในลีลาที่อยู่ในลีลาเปิดเผยสู่สาธารณะได้อย่างเท่าเทียมกันได้เท่ากับ “ชายจริงและหญิงแท้เท่านั้น” ที่มีสิทธิโดยชอบธรรมในพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาได้ ดังนั้น อัตลักษณ์ความเท่าเทียมทางเพศในลีลาที่สะท้อนโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หมายถึง การเปิดเผยตัวตนในลีลาทางเพศอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อสร้างความเท่าเทียมทางเพศในลีลาสู่สังคมจากการร่วมกันสลายโครงสร้างทางเพศและกฎในลีลาเพื่อส่งต่ออัตลักษณ์ความเท่าเทียมทางเพศในลีลาสู่สังคม

#### 4. สร้างสรรค์สัญญาในลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ

“พวกเราทำหลายอย่างมากเลยกับการสร้างสัญญาใหม่เพื่อสร้างความเท่าเทียม ถึงจะเหนื่อยแต่ก็ภูมิใจนะอะ ก็ดูดี เราสร้างท่าเต้นใหม่ เราทำเพลงใหม่ เสื้อผ้าใหม่ สื่อคลิบวิดีโอ แล้วจะโปรโมทอีก ซ้อมกันก่อน แล้วก็เดินขบวนงานอีเว้นท์ Bangkok Pride Festival 2025 แต่เราก็ทำได้โคตรชอบเลย แถบคนดูยังชอบและมาขอสัมภาษณ์ว่าพวกเราทำอะไรกัน” -เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย

การรวมกลุ่มทำกิจกรรมทั้งการออกแบบท่าเต้น การออกแบบเนื้อเพลงลีลาศใหม่เพื่อความเท่าเทียม การออกแบบสัญลักษณ์การนำ และการตาม การออกแบบชุดเครื่องแต่งกายลีลาศเพื่อความเท่าเทียม การสร้างสรรค์ลีลาศเพื่อความเท่าเทียม และกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนวันนำเสนอผลงาน ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ร่วมกันทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันจัดกิจกรรมการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม ซึ่งการทำกิจกรรมดังกล่าวทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีปฏิสัมพันธ์อันดีร่วมกัน มีความรักความสามัคคี และรักใคร่สมานกลมเกลียวกัน แม้บางครั้งจะมีข้อโต้แย้งและขัดแย้งกันบ้างในขณะทำกิจกรรม แต่ไม่เคยทะเลาะกันมักจะจบลงด้วยหลักการและเหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ เพราะเรื่องที่ขัดแย้งนั้นมาจากความชอบส่วนบุคคล แต่เมื่อเห็นแก่ส่วนรวมและต้องการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมให้เกิดขึ้นได้จริงนั้น จึงต้องเกิดความเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อความสุขส่วนรวม ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงร่วมกันสะท้อนผลของการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์สัญญาในลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศโดยสะท้อนผลกิจกรรมดังนี้

##### 4.1 สัญญาท่าเต้นลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ

“กิจกรรมนี้คือท้าทายสุดละ ยากสุดในกิจกรรมที่เราทำแล้ว ออกแบบท่าเต้นลีลาศนี้กว่าจะได้แต่ละท่า แต่ก็สนุกนะผมชอบตอนพีนางฟ้า (นามสมมุติตัวแทนเยาวชนนักลีลาศที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย) แก่หมูน ผมเข้าใจใหม่ ฮ่า ฮ่า ฮ่า” - เยาวชนชาย

การจัดกิจกรรม สัญญาท่าเต้นลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันสะท้อนถึงการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมของกิจกรรมดังกล่าวถึง ท่าเต้นที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมเป็นเรื่องยากที่สุดในการออกแบบท่าเต้น และการ

รากลุ่มการซ้อมเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนออกงานอีเว้นท์เพื่อการขับเคลื่อนกิจกรรมนั้น เพราะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความตั้งใจและร่วมกันคิด ร่วมกันออกแบบ ร่วมกันหาข้อมูลจากการดูคลิปวิดีโอที่ชื่นชอบทั้งวิดีโอลีลาศ วิดีโอเต้นอื่นๆ รวมถึงร่วมกันนำท่าที่ทุกคนชื่นชอบมาแลกเปลี่ยนท่ากัน และแสดงความคิดเห็นของแต่ละท่าก่อนจะนำมาตัด เดิม เสริมและร้อยเรียงท่าเด่นให้เป็นแนวหรือรูปแบบท่าเด่นที่คล้ายคลึงกันเพื่อถ่ายทอดความเข้าใจและเผยแพร่สู่สังคม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมสะท้อนกิจกรรมการสร้างสัญญาณท่าเด่นลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศนี้เปรียบเสมือน “การทำลาย” ประสพการณ์ใหม่ที่ไม่เคยทำมาก่อนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จึงเป็นสิ่งที่เกิดจากการกล้าคิด กล้าลอง กล้าตัดสินใจ ตามที่ **เยาวชนหญิง** กล่าวว่า “จากก้าวเล็กๆ แต่มีจุดหมายที่ยิ่งใหญ่” จากเสียงสะท้อนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยเยาวชน เปรียบเสมือนการเริ่มต้นสร้างสรรค์สิ่งใหม่เกิดขึ้นจากการรวมพลังกันจากจุดเล็กๆ แต่จะเป็นก้าวที่ยิ่งใหญ่ในอนาคต จากการเริ่มต้นที่จะปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเพศและกฎของลีลาศ แม้อาจจะต้องใช้เวลา แต่สิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่กว่าคือ การเปลี่ยนแปลงในตนเองจากการคิดนอกกรอบและการรู้เท่าทันความรู้ซึ่งทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีภูมิคุ้มกันในตนเองได้และสามารถเสริมพลังให้ผู้อื่นในสังคมได้

#### 4.2 สัญญะการนำและการตามเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ

“หนูว่ากิจกรรมนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเลย ชอบพอๆกันกับ ออกแบบชุดเลยมันทำไปด้วยกันได้ พอเราสลายโครงสร้างลีลาศแล้วก็มีนี้ไง ชายคู่ชาย และหญิงคู่หญิงเพิ่มในลีลาศ และความหลากหลายทางเพศในลีลาศ” -**เยาวชนหญิง**

การจัดกิจกรรมสัญญาณการนำและการตามเพื่อความเท่าเทียมทางเพศซึ่งในกิจกรรมนี้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นจากการสลายและปรับโครงสร้างทางเพศ และกฎกติกา และข้อบังคับในลีลาศที่ทำให้เกิดความหลากหลายทางเพศไม่ได้รับความชอบธรรมจากการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศ จากโครงสร้างการแบ่งเพศที่กำหนดให้ “ชายจริงต้องคู่กับหญิงแท้เท่านั้น” ในการเต้นลีลาศ เมื่อนำเอาโครงสร้างออกแล้วสร้างใหม่ในการนำความหลากหลายทางเพศเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในพื้นที่ของลีลาศ สิ่งปรากฏนั้นคือ ชายคู่ชาย และ หญิงคู่หญิง ดำรงอยู่ในวัฒนธรรมลีลาศได้อย่างชอบธรรม

### 4.3 สัญญาเพลงลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ

“หนูว่าเนื้อเพลงก็ยากพอๆ กับท่าเต้น เลยเพราะมันก็ต้องไปด้วยกัน และกว่าจะได้แต่ละท่อน ฮ่า ฮ่า ฮ่า ร้องกันผิดเพี้ยน อย่างว่าพวกเรานั้นนักเต้น แต่ชอบเพลงนะ หนูว่ามันมี *Passion* มากเลย” -ตัวแทนเยาวชนนักลีลาศที่มีความหลากหลายทางเพศมิเพศกำเนิดเป็นชาย

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมสะท้อนการจัดกิจกรรมการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมของสัญญาเพลงลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ ในกิจกรรมนี้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันสะท้อนถึงความยากของการสร้างเนื้อเพลงเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศซึ่งยากพอๆ กับท่าเต้น เพราะด้วยมีท่าเต้นก็ต้องมีเพลงในการนำเสนอสัญญาและความหมายถึงจะสมบูรณ์ และกิจกรรมร่วมกับสร้างเนื้อเพลงลีลาศนี้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความรู้สึกชื่นชอบเพราะทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในทุกขั้นตอน ทั้งร่วมกันคิดเนื้อเพลงคนละประโยคหรือ คำที่เด่น ๆ เพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมกันทางเพศ และคำที่ต้องมีที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียลงความเห็นร่วมกันคือ “หลากหลายสีสันรวมใจเป็นหนึ่ง บนพลอร์นี่...ไม่มีใครด้อยกว่าใคร” ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ให้ความเห็นที่ตรงถึงความหลากหลาย เปรียบเสมือนความหลากหลายทางเพศและรวมใจเป็นหนึ่งร่วมกับชายจริงหญิงแท้ในพื้นที่ลีลาศ เพื่อให้พื้นที่ลีลาศ หรือ “พลอร์นี่” มีแต่ความเท่าเทียมและไม่ถูกด้อยค่าอีกต่อไป

### 4.4 สัญญาชุดและเครื่องแบบลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ

“ให้ชุดนี้หนูชอบมาก และทุกคนชอบไม่คิดว่าจะเข้ากับทุกคนมาเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวเลย พวกเราออกแบบแต่ตัดเย็บต้องพี่เขาเท่านั้น ต้องบอกว่าพี่แนนนี่ (นามสมมุติ) เก่งมากเลยนะ พอวันซ้อมจริงนี้แก้นิดเดียวเอง วันจริงคือทั้งพร้อมทั้งแต่งหน้าทำผม ยิ่งสวยใหญ่เลย -เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมิเพศกำเนิดเป็นหญิง

การจัดกิจกรรมสัญญาชุดและเครื่องแบบลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ ที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันสะท้อนให้เห็นถึง การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมของการร่วมมือ ร่วมใจกันในสิ่งที่ไม่ถนัด แต่เมื่อนำความสามารถของแต่ละคนมาร่วมกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันจึงจะทำให้งานนั้นสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างแน่นอน และการวางแผน

ร่วมกันในการช่วยเหลืองานแต่ละฝ่ายที่ทำให้กิจกรรมนี้สำเร็จและบรรลุตามเป้าหมาย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ยกตัวอย่างผู้มีความสามารถเฉพาะทางขึ้นมาในกิจกรรมในการสะท้อนกิจกรรมสัญญาชุดและเครื่องแบบลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ เพื่อชื่นชมความสามารถและร่วมยินดีไปด้วยกันซึ่งงานนี้ไม่ใช่ความรับผิดชอบเพียงแค่นักเต้นคนเดียวแต่เป็นการร่วมด้วยช่วยกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการยอมรับความรู้และความสามารถในตัวบุคคลเป็นสิ่งที่สำคัญ และเราไม่ควรตัดสินผู้ใดจากภายนอกเพราะเราไม่มีทางรู้เลยว่าแท้จริงแล้ว คนผู้นั้นภูมิหลังเป็นใคร เหมือนตามที่เราไม่ควรตัดสินความหลากหลายทางเพศว่าไม่เป็นมาตรฐานตามโครงสร้างเพศและกฎในลีลาศที่ประกอบสร้างขึ้นโดยผู้มีอำนาจเป็นผู้ตั้งกฎและให้ผู้คนปฏิบัติตาม ตามที่ **เยาวชนหญิง** กล่าวว่า “กฎในลีลาศ เขาสร้างได้ เราก็สร้างได้ เช่นกัน ก็เพิ่มกฎขึ้นมาในการแข่งขันและงานอีเวนต์ในลีลาศ” สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างกฎในลีลาศ เมื่อสร้างกฎได้แล้วจึงเกิดการตั้งคำถามว่า แล้วทำไมจึงไม่สร้างและเพิ่มกฎการแข่งขัน และให้ผู้จัดเพิ่มอีเวนต์การจัดงานของในความหลากหลายทางเพศขึ้นมาด้วยเพื่อสร้างความเท่าเทียมทางเพศให้เกิดขึ้นและสร้างภาพจำใหม่ของลีลาศด้วย

#### 4.5 สัญญาสื่อลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ

“เราทำทั้งโปสเตอร์ คลิปวิดีโอ และเพลงลงโซเชียลก่อนวันงาน เป็นที่น่าสนใจอยู่นะ โปสเตอร์ องค์กรประกอบได้มาก และมีคนตั้งคำถาม เต้นลีลาศยังงัยให้เท่ากัน ตรงตามที่เราวางแผนไว้ พอวันจริงก็ทำคลิปลงเน้นไปอีก ทั้งคลิปและการแสดงโดยรวมแล้วคือ ภูมิใจมากที่พวกเราทำได้ถึงขนาดนี้” -**เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย**

การสะท้อนผลการจัดกิจกรรมร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียถึงการร่วมกันวางแผนการทำกิจกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนลงมือปฏิบัติ ทำให้ผลของกิจกรรมจะออกมาตรงตามแผนการจัดกิจกรรมที่ได้ร่วมกันออกแบบไว้ ในสัญญาสื่อลีลาศ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันออกแบบ Content คิดเรื่องราว แล้วสัมภาษณ์คนภายนอกเพื่อนำมาเป็นผลของการจัดกิจกรรมและนำบทสัมภาษณ์ และขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลลงโซเชียล และนัดหมายวันกันเพื่อลงชุดและซ้อมทำเต้น เพื่ออัดคลิปวิดีโอสำหรับเผยแพร่ความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม และเมื่อถึงกิจกรรมการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีการอัดคลิปเพื่อเป็นช่องทางการเผยแพร่ และนำเอากิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวกับการซ้อมทำเต้นใหม่เพื่อความเท่าเทียม เพลงใหม่ที่มีเนื้อหาที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในจังหวัด ชะ ชะ ซ่า มีชื่อว่า “ใครก็มีสิทธิ์จะ



เปล่งแสง” การซ้อมทำเต้นก่อนวันจริง การลองชุดและซ้อมทำเต้นเข้าเพลง มาตัดต่อร้อยเรียงกัน เพื่อนำเสนอความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม

### สะท้อนผลกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ (CPAR)

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ (Critical Participatory Action Research: CPAR) มิได้เป็นเพียงเครื่องมือเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในเชิงวิชาการเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการที่มีพลังในการ “ปลดปล่อย” ผู้เข้าร่วมวิจัยจากโครงสร้างทางความคิด วาทกรรม และความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เคยกดทับตนเองไว้โดยไม่รู้ตัว พร้อมกับเป็นเส้นทางสำคัญในการ “เสริมพลังในตนเอง” ให้ผู้เข้าร่วมเกิดความตระหนักรู้ในบทบาท อัตลักษณ์ และคุณค่าของตนในสังคม

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ เปิดพื้นที่ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้ง ทั้งในเชิงการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การตั้งคำถาม และการวิพากษ์สิ่งที่เคยถูกยึดถือเป็นความจริง ซึ่งความจริงนั้นมิได้เป็นสิ่งที่ปราศจากอคติ หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกผลิตขึ้นมาภายใต้กลไกแห่งอำนาจ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเพศ วาทกรรมความรักต่างเพศ (Heteronormativity) และการกลายเป็น “อื่น” ของกลุ่มเพศหลากหลาย ในพื้นที่เฉพาะอย่าง “ลีลาศ” กระบวนการวิจัยนี้จึงมิใช่เพียงการเก็บข้อมูลเพื่อการตีความ แต่เป็นการเปิดพื้นที่ให้ผู้เข้าร่วมได้ตั้งคำถามต่อบทบาทและความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่อยู่เบื้องหลังรูปแบบของลีลาศ ซึ่งกำหนดให้ผู้เต้นมีบทบาทตายตัวตามเพศสภาพและบรรทัดฐานของความรักแบบชาย-หญิง

การนำแนวคิดของ Foucault (1999) มาใช้ โดยเฉพาะเทคโนโลยีแห่งตน (Technologies of the Self) ช่วยให้ผู้เข้าร่วมสามารถ “วิเคราะห์ตนเอง” และตระหนักถึงกระบวนการที่ตนเองเคยยอมรับโครงสร้างอำนาจนั้นโดยไม่รู้ตัว การเรียนรู้และสะท้อนผ่านการคิดเชิงวิพากษ์ จึงทำหน้าที่เป็นกระบวนการ “ปลดปล่อย” ความคิดที่ถูกครอบงำ และเริ่มต้นการ “นิยามตนเอง” ขึ้นใหม่ กระบวนการนี้ไม่ได้เกิดขึ้นทันทีทันใด แต่เป็นผลจากการแลกเปลี่ยน การฟัง และการตั้งคำถามอย่างต่อเนื่อง ซึ่งก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงภายในจิตสำนึก นอกจากนี้ แนวคิด “วิภาษวิธี” (Dialectic) ของ Friedrich Hegel ยังช่วยให้ผู้เข้าร่วมสามารถมองเห็นตนเองในความขัดแย้งระหว่างสิ่งที่ตนเคยเชื่อ (thesis) กับสิ่งที่ตนเริ่มตั้งคำถาม (antithesis) และนำไปสู่การสร้างความเข้าใจใหม่ (synthesis) ซึ่งเป็นพัฒนาการทางความคิดที่นำไปสู่การปลดปล่อยอัตลักษณ์และศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง

กระบวนการศึกษาที่แท้จริงมิได้หมายถึงเพียงการรับรู้หรือสั่งสมความรู้เท่านั้น หากแต่คือการ "ปลดปล่อยตนเอง" จากอำนาจที่ซ่อนเร้นอยู่เบื้องหลังความรู้ที่ถูกทำให้เป็นบรรทัดฐาน (norm) ดังที่ Foucault นักปรัชญาและนักทฤษฎีสังคมชาวฝรั่งเศส เคยชี้ให้เห็นอย่างแหลมคมว่า ความรู้กับอำนาจมิได้แยกขาดจากกัน แต่กลับผูกโยงกันอย่างแนบแน่น ความรู้ใดที่สังคมให้การยอมรับว่า "เป็นจริง" หรือ "ถูกต้อง" มักจะฝังแน่นอยู่กับกลไกของอำนาจที่ควบคุม พฤติกรรม ตัวตน และวิถีคิดของผู้คนในสังคมโดยไม่รู้ตัว

วัฒนธรรม "ลัทธิ" เป็นหนึ่งในตัวอย่างที่สะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างความรู้และอัตลักษณ์ทางเพศได้อย่างชัดเจน ลัทธิในฐานะกิจกรรมศิลปะการเคลื่อนไหว ถูกสังคมสร้างกรอบขึ้นว่าเป็นการเดินของ "ชาย-หญิง" ซึ่งถูกสถาปนาให้เป็น "บรรทัดฐาน" ผ่านบทบาทที่ตายตัวที่ชายเป็นผู้นำ หญิงเป็นผู้ตามโดยอิงจากเพศกำเนิด ไม่ใช่ความรู้สึกทางเพศหรืออัตลักษณ์ของแต่ละบุคคล กรอบความรู้เช่นนี้ได้เป็นเพียงภาพลักษณ์ที่ดูสวยงาม หากแต่เป็นโครงสร้างที่กดทับอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายให้อยู่ในสถานะของ "ความเป็นอื่น" (Otherness) อย่างเจียบัง และเป็นระบบ ความหลากหลายทางเพศที่มีได้เข้ากับ "บรรทัดฐานเพศกำเนิด" ถูกผลักไสออกจากพื้นที่ลัทธิอย่างไม่เป็นทางการ ไม่ใช่ด้วยคำสั่งห้ามอย่างตรงไปตรงมา แต่ด้วยโครงสร้างความรู้-อำนาจที่ซ่อนอยู่ เช่น การไม่มีบทบาทรองรับในตำรา การถูกมองว่า "ผิดธรรมชาติ" หรือ "ไม่สวยงาม" ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นอำนาจที่ทำงานผ่านการผลิตซ้ำความรู้ในสถาบันทางวัฒนธรรมและการศึกษา

ตามแนวคิดของ Foucault ความรู้ไม่ได้เกิดจากการค้นพบข้อเท็จจริงเท่านั้น หากแต่ถูก "ผลิต" ขึ้นโดยผู้มีอำนาจเพื่อควบคุมสิ่งที่ควรเชื่อ ควรทำ และควรเป็น นี่คือสิ่งที่เรียกว่า วาทกรรม (Discourse) วาทกรรมของความรักแบบชาย-หญิงในลัทธิจึงกลายเป็น "ความจริงหนึ่งเดียว" ที่ผู้คนจำนวนมากต้องยอมรับและปฏิบัติตาม ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว วัฒนธรรมการเดินนั้นควรจะเปิดกว้างและยืดหยุ่นต่อความหลากหลายของมนุษย์

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ (CPAR) จึงไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือทางการวิจัย แต่ยังเป็นเครื่องมือในการปลดปล่อยตนเองจากการครอบงำของความรู้ที่แฝงอำนาจดังกล่าว ผู้เข้าร่วมในกระบวนการนี้ได้ฝึกฝนการตั้งคำถามเชิงลึกกับสิ่งที่เคยเชื่อ เช่น "ทำไมลัทธิจึงต้องเป็นเพศชาย-หญิง?" "ใครเป็นผู้กำหนดเช่นนั้น?" หรือ "หากฉันเป็นเพศอื่น ฉันไม่มีสิทธิ์อยู่ในพื้นที่นี้หรือ?" คำถามเหล่านี้เองที่เป็นการเริ่มต้นของการปลดปล่อยทางความคิด ซึ่งอาจนำไปสู่การสร้าง "ความรู้ใหม่" ที่เป็นธรรมต่อทุกอัตลักษณ์ทางเพศ การตระหนักถึงอำนาจของวาทกรรมและการผลิตซ้ำบรรทัดฐาน คือการเริ่มต้น "รู้เท่าทัน" โครงสร้างที่ครอบงำชีวิตของเรา

และเมื่อผู้เข้าร่วมสามารถวิเคราะห์ตนเองผ่านแนวคิดของ Foucault พวกเขาก็สามารถนิยามความเป็น “ตัวตน” ขึ้นใหม่ได้อย่างมีอิสระ ปราศจากการกดทับจากความรู้ที่ถูกกำหนดโดยผู้อื่น

กล่าวในท้ายที่สุด การวิพากษ์วัฒนธรรมลัทธิในแง่นี้ จึงไม่ใช่การทำลายวัฒนธรรม หากแต่เป็นการตั้งคำถามกับโครงสร้างอำนาจที่ฝังอยู่ในวัฒนธรรมนั้น และเป็นการเปิดพื้นที่ให้ ความหลากหลายสามารถดำรงอยู่ได้อย่างเท่าเทียม นี่คือหัวใจของ “การศึกษาเพื่อปลดปล่อยตนเอง” ที่แท้จริง การรู้เท่าทันอำนาจ และกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงมันจากภายใน

### 1. ปลดปล่อยเพื่อเสริมพลังในตนเอง

การ “เสริมพลังในตนเอง” จึงมิใช่เพียงการได้รับความรู้ใหม่จากภายนอก แต่คือการ ได้เครื่องมือในการมองเห็น “พลัง” ที่เคยถูกกดบังภายใน กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้เป็นการ “ติดตามหาปัญญา” ให้กับผู้เข้าร่วม ทำให้สามารถวิเคราะห์ วิพากษ์ และต่อรองกับอำนาจในชีวิตประจำวันได้อย่างมีวิจารณญาณ ไม่ตกเป็นเหยื่อของวาทกรรมหรือโครงสร้างที่กดทับโดยไม่ ตั้งคำถามอีกต่อไป ตามที่ **เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย** กล่าวว่า “หนูเหมือนได้ปลดปล่อยพลังในตัวเองจริง ๆ นะ เหมือนยกภูเขาออกจากอก มันโล่งมาก ๆ ค่ะ เหมือนทำให้สังคมได้ยินเสียงของหนูว่า “หนูก็เป็นเหมือนทุกคนนะหนูก็เต้นได้ หนูก็ทำได้ เห็นหนูใหม่ กิจกรรมวันนี้คือที่สุดละคือ ความเป็นอิสระหลุดจากกรอบเดิม ๆ หนูรอมานานแล้ว” ” เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลาย ต่อการนำมากำหนดกรอบโครงสร้างทางเพศใน ลัทธิให้ปิดกั้นตามวาทกรรมชายจริงหญิงต้องคู่กับหญิงแท้ที่มารวมตัวกันทั้งของวัฒนธรรมลัทธิ และบรรทัดฐานทางสังคมที่ชายจริงคู่กับหญิงแท้ถือเป็นความปกติของสังคม การเชื่อมโยงให้เป็น หนึ่งเดียวกันของวาทกรรม ทำให้ความหลากหลายทางเพศนั้นถูกทำให้กลายเป็นอื่นอย่างแยบยล

ซึ่งทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียถูกจัดทำจากโครงสร้างทางเพศและสยบยอมแลไม่ตั้งคำถาม เมื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วมกิจกรรมการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศลัทธิเสมือน ปลดปล่อยเพื่อเสริมพลังในตนเอง และเมื่อจบกิจกรรมก็จะสามารถตระหนักรู้และรับมือกับปัญหา และแสวงหาทางออกได้

เมื่อกระบวนการวิจัยสิ้นสุดลง ผลกระทบที่แท้จริงของกระบวนการวิจัยการมีส่วนร่วมเชิง วิพากษ์ ยังคงปรากฏในวิถีคิด วิถีรู้ และวิถีดำรงอยู่ของผู้เข้าร่วม เพราะพวกเขาไม่ได้เปลี่ยนแปลง เพียงทัศนคติ แต่ยังพัฒนา “แนวปฏิบัติ” (praxis) ที่สามารถต่อยอดไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมใน ระดับที่กว้างขึ้น ทั้งในแง่ของการสนับสนุนความหลากหลายทางเพศ การทำทนายบรรทัดฐานที่ไม่ เป็นธรรม และการสร้างพื้นที่แห่งการยอมรับอย่างเท่าเทียม กล่าวโดยสรุป กระบวนการ

กระบวนการวิจัยการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ภายใต้แนวทางการปลดปล่อยเพื่อเสริมพลังในตนเอง มิได้เป็นเพียงการวิจัย หากแต่เป็นการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง เป็นการเดินทางของการตระหนักรู้ตนเอง ด้วยกระบวนการเชิงวิพากษ์แบบมีส่วนร่วมจะทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตระหนักรู้ในตนเอง และมีการตั้งคำถามกับปัญหา และมีการพินิจพิเคราะห์อย่างมีเหตุมีผลเพื่อให้สามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีอิสระ มีศักดิ์ศรี และพร้อมจะเป็นพลังของการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

## 2. เกิดการตั้งคำถาม

กระบวนการนี้ส่งเสริมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในงานวิจัยไม่ใช่เพียง “ผู้ให้ข้อมูล” หากแต่กลายเป็น “ผู้ใคร่รู้” ที่กล้าตั้งคำถามต่อสิ่งที่เคยเชื่อ เคยยึดถือ และเคยยอมรับโดยไม่ตั้งข้อสงสัย การเกิดกระบวนการคิดการตั้งคำถาม มิได้เป็นเพียงพฤติกรรมของการสงสัย หากแต่เป็นการเคลื่อนไหวภายในจิตสำนึกของผู้เข้าร่วม ที่เริ่มตระหนักว่า ความรู้ที่ตนเคยยึดถือ หรือสิ่งที่สังคมสั่งสอนมา ไม่ใช่ความจริงอันบริสุทธิ์หรือไร้อคติ หากแต่เป็นความรู้ที่ถูกผลิตซ้ำ และฝังแน่นโดยกลไกของอำนาจที่ไม่อาจมองเห็นได้ง่าย แนวคิดของ Michel Foucault ได้เข้ามาให้คำอธิบายอย่างทรงพลังว่า “ความรู้กับอำนาจ” เป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ ความรู้ที่ถูกทำให้เป็นมาตรฐานล้วนมีอำนาจในการกำหนดวิธีคิด การมองโลก และแม้แต่การรับรู้ตนเองของมนุษย์ จากการมีส่วนร่วมในกระบวนการ มีส่วนร่วมผู้เข้าร่วมจึงได้ฝึกฝนการตั้งคำถาม เช่น ทำไมเราต้องเชื่อตามที่ระบบสั่งสอน? ใครเป็นผู้ได้ประโยชน์จากความเชื่อเหล่านั้น? ทำไมบทบาทบางอย่างถึงสงวนไว้เฉพาะเพศชายหรือหญิง? คำถามเหล่านี้อาจดูธรรมดา แต่ในบริบทของสังคมที่เคยกดทับด้วยบรรทัดฐานเดิม คำถามเช่นนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการ “ปลดปล่อยทางความคิด” ที่ทรงพลังที่สุด โดยเฉพาะในกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมลีลาศ ซึ่งเป็นพื้นที่หนึ่งที่สะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจอย่างชัดเจน ผู้เข้าร่วมเริ่มตั้งคำถามกับโครงสร้างของลีลาศที่กำหนดบทบาทตามเพศกำเนิดอย่างตายตัว เช่น ชายต้องเป็นผู้นำ หญิงต้องเป็นผู้ตาม และเพศอื่น ๆ กลายเป็น “ความผิดปกติ” ที่ไม่อาจมีพื้นที่ในการแสดงออก คำถามที่เกิดขึ้นในกระบวนการวิจัยจึงเป็นจุดเริ่มต้นในการคลี่คลายอคติ เปิดเผยการกดทับ และนำไปสู่การเรียกร้องความเป็นธรรมทางอัตลักษณ์ทางเพศ อีกทั้ง การคิดการตั้งคำถาม ผู้เข้าร่วมวิจัยในกระบวนการวิจัยการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์จึงได้เผชิญหน้ากับความเชื่อเดิมของตนเอง ตั้งคำถามกับมัน และค่อย ๆ หล่อหลอมความเข้าใจใหม่ผ่านการแลกเปลี่ยน ความร่วมมือ และการคิดเชิงวิพากษ์ ตามที่ **เยาวชนหญิง** กล่าวว่า “กระบวนการนี้นะ หนูเห็นด้วยเหมือนเรารวมตัวเพื่อแก้ปัญหาให้ถูกที่เหมือนเงาให้ถูกจุดคะ” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสะท้อนให้เห็นว่า การใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์มาช่วยกัน

แก้ปัญหาย่างตรงกับปัญหาเพื่อแสวงหาทางออกและลงมือทำให้มันเกิดได้จริงจึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและทำให้พวกเขาเกิดกระบวนการตั้งคำถามกับปัญหาได้ด้วยตัวเอง และสามารถนำความรู้และประสบการณ์จากกิจกรรมนี้ไปใช้และเสริมพลังในแก่อื่นได้”

โดยสรุป การเกิดกระบวนการคิดการตั้งคำถามใน กระบวนการวิจัยการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ จึงเป็นหัวใจสำคัญของการเปลี่ยนแปลง เพราะไม่เพียงแต่ทำให้ผู้เข้าร่วมเกิดความตื่นรู้ในระดับปัจเจก แต่ยังเป็นแรงผลักดันให้เกิดการตั้งคำถามในระดับโครงสร้างของสังคม เป็นกระบวนการที่ทำให้ความรู้ไม่ใช่สิ่งที่รอการยอมรับ หากแต่เป็นสิ่งที่ต้องถูกสำรวจ ตั้งคำถาม และสร้างใหม่อยู่เสมอ เป็นการศึกษาในความหมายที่แท้จริงการตื่นรู้ การตั้งคำถาม และการกล้าเปลี่ยนแปลง

### 3. ทุกคนมีสิทธิจะออกเสียงของตนเองได้

เสียงของมนุษย์ไม่ใช่เพียงถ้อยคำ หากแต่คือการมีตัวตนในสังคม การได้เปล่งเสียงของตนจึงเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญที่มนุษย์ใช้ในการประกาศสิทธิ ความคิด และอัตลักษณ์ของตนเอง ทว่าในโครงสร้างสังคมที่เต็มไปด้วยความเหลื่อมล้ำเชิงอำนาจ “เสียง” กลับไม่ได้กระจายอย่างเท่าเทียม หลายกลุ่มคนโดยเฉพาะผู้ที่ถูกจัดอยู่ใน “ชายขอบ” มักถูกลดทอนการมีอยู่ผ่านกลไกทางวาทกรรม ความรู้ และโครงสร้างทางอำนาจโดยไม่รู้ตัว กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ จึงมิใช่แค่เครื่องมือสร้างองค์ความรู้ในเชิงวิชาการ หากแต่คือเครื่องมือในการฟื้นฟูสิทธิในการมีเสียง ซึ่งเสียงของผู้ที่เคยถูกทำให้เงียบงัน ในบริบทของงานวิจัยที่ใช้ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์มิใช่เพียงวัตถุประสงค์ของการศึกษา แต่คือเจ้าของประสบการณ์และผู้ผลิตความรู้ร่วมกัน การเปิดพื้นที่ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมตั้งคำถาม วิพากษ์ และแลกเปลี่ยนอย่างลึกซึ้ง คือการทำทลายต่ออำนาจแบบเดิมที่เคยจำกัด “สิทธิในการพูด” ไว้เฉพาะกลุ่มผู้มีอำนาจหรือผู้เชี่ยวชาญเท่านั้น การวิจัยเชิงวิพากษ์นี้จึงกลายเป็นเครื่องมือในการคืนอำนาจให้กับผู้เข้าร่วม ไม่ใช่แค่ในฐานะของผู้เล่าเรื่อง แต่ในฐานะของ ผู้มีสิทธิในการสร้างความหมาย ให้กับประสบการณ์ของตน

การมองผ่านแนวคิดของ Foucault โดยเฉพาะเรื่อง “ความรู้และอำนาจ” และ “เทคโนโลยีแห่งตน” ได้เผยให้เห็นอย่างลึกซึ้งว่า สิ่งที่เรารับรู้ว่าเป็นความจริง หรือบทบาทที่เรายอมรับในสังคม ไม่ได้เกิดจากความเป็นธรรมชาติหรือความเป็นกลาง หากแต่เป็นผลผลิตของกระบวนการทางอำนาจที่แทรกซึมอยู่ในทุกพื้นที่ รวมถึงวัฒนธรรมลีลาศที่ถูกใช้ในกรณีศึกษาของงานวิจัยนี้ ลีลาศในฐานะพื้นที่ทางวัฒนธรรม ไม่ได้เป็นเพียงศิลปะการเคลื่อนไหวร่างกาย แต่เป็นสนามที่วาทกรรม



แบบชาย-หญิง (heteronormativity) ได้รับการผลิตซ้ำอย่างแนบเนียน จนทำให้ผู้มีความหลากหลายทางเพศถูกผลักดันให้เป็น “ความผิดปกติ” หรือ “ความเป็นอื่น” ที่ไร้เสียง แต่ผ่านกระบวนการ CPAR ผู้เข้าร่วมซึ่งอาจเคยเจียบบังเพราะรู้สึกว่าเป็นเสียงของตน “ไม่มีค่า” ได้รับพื้นที่ในการ ตั้งคำถาม และ เปล่งเสียง อย่างมีพลัง การตั้งคำถาม เช่น ทำไมลีลาจึงต้องมีเพียงผู้นำชาย และผู้ตามหญิง? ทำไมผู้ชายที่เด่นเป็นผู้ตามจึงถูกมองว่าไม่เหมาะสม? และใครเป็นผู้กำหนดบรรทัดฐานเหล่านี้? คำถามเหล่านี้ไม่เพียงปลุกความสงสัย แต่กระตุ้นให้เกิดการพินิจตนเอง การวิเคราะห์โครงสร้างรอบข้าง และการเริ่มต้นของการ “นิยามตนเอง” ใหม่ ดังที่ Foucault กล่าวไว้ การรู้จักตนเองนั้นมิใช่การกลับไปหาความจริงดั้งเดิม แต่คือการกระทำบางอย่างต่อความคิดและตัวตนของตนเอง ซึ่งในที่นี้ก็คือ การตั้งคำถาม การพูด การเผชิญกับความคิดเดิม และการต่อรองกับอำนาจอย่างมีสติ นี่เองคือพลังของ “เสียง” ที่ทำให้เกิดขึ้นในกระบวนการวิจัยการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์จริง

กระบวนการนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิด “วิภาษวิธี” (Dialectic) ของ Hegel ที่มองว่าความเข้าใจเกิดขึ้นจากความขัดแย้ง ระหว่างสิ่งที่เคยเชื่อกับสิ่งที่เริ่มตั้งคำถาม การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในกระบวนการวิจัยการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ จึงไม่ใช่แค่การฟัง แต่คือการรับรู้ที่ตนเองมีสิทธิที่จะไม่เห็นด้วย มีสิทธิที่จะเสนอสิ่งใหม่ และมีสิทธิที่จะปรับเปลี่ยนจุดยืนของตน กระบวนการเหล่านี้ล้วนเป็นการขยายขยาย “สิทธิในการออกเสียง” อย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุป การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์จึงเป็นมากกว่ากระบวนการทางวิชาการ แต่คือการคืนสิทธิในการ “เป็นเจ้าของเสียงของตนเอง” ให้แก่ทุกคน โดยเฉพาะผู้ที่เคยถูกทำให้เงียบ ผ่านโครงสร้างอำนาจที่มองไม่เห็น ด้วยการตั้งคำถามอย่างวิพากษ์ การสะท้อนตนเอง และการร่วมสร้างความหมาย ผู้เข้าร่วมไม่เพียงได้รับพลังในการพูด แต่ยังได้รับการยอมรับว่า “เสียงของเขา มีความหมาย” และนั่นคือรากฐานของการเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงในสังคมประชาธิปไตย

#### 4. ติดตามทางปัญญานำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สังคมร่วมสมัยที่โครงสร้างอำนาจและวาทกรรมทำงานอย่างแยบยลซ่อนตัวอยู่ในรูปแบบของ “ความรู้” “ค่านิยม” และ “บรรทัดฐาน” ที่ดูเหมือนจะเป็นธรรมชาติ การดำรงอยู่ของบุคคลจำนวนมากจึงดำเนินไปโดยไม่รู้ว่าตัวตนเองกำลังตกอยู่ภายใต้การควบคุม การจำกัดบทบาท และการจำกัดคุณค่าของตนเอง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ (Critical Participatory Action Research: CPAR) จึงมิได้เป็นเพียงเครื่องมือเพื่อสร้างองค์ความรู้

ใหม่เท่านั้น หากแต่เป็น กระบวนการ “ติดอาวุธทางปัญญา” ที่ช่วยให้ผู้เข้าร่วมสามารถตื่นรู้ ตั้งคำถาม และนำความรู้ที่กลับไปได้ใช้ในการทบทวนและเปลี่ยนแปลงชีวิตประจำวันของตนเองได้อย่างแท้จริง

“พอจบงานนี้หนูจะเริ่มสงสัยมากขึ้นเลยว่าอะไรจริงไม่จริง ใช่มั้ย และไม่ใช่อะไร  
ง่ายๆละ โดยเฉพาะกับการเอาไปใช้จับโกหกของแฟนได้อีก” **เยาวชนหญิง**

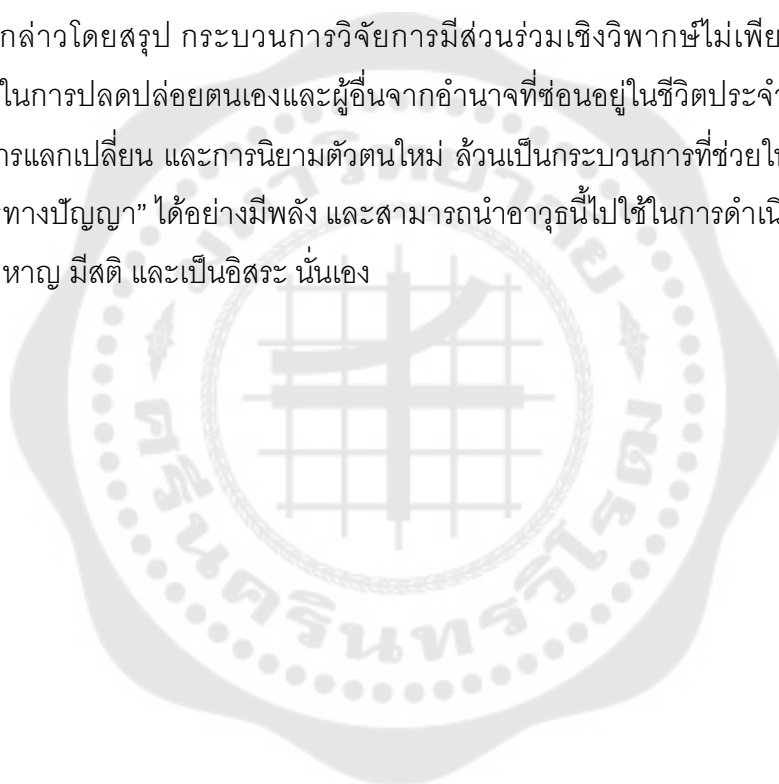
ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสะท้อนให้เห็นถึง เมื่อกิจกรรมเสร็จสิ้นแต่ความตระหนักรู้ในตนเอง และกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์จะคงอยู่ติดตัวกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันเพื่อติดอาวุธทางปัญญาให้แก่ตนเองในการตั้งคำถาม หาคำตอบและหาคำตอบที่ หลากหลายกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองโดยไม่ใช่วิธีที่ศึกษาส่วนกันอีกต่อไปแต่นำไปใช้ ในเรื่องอื่น ๆ ได้ต่อไป

การติดอาวุธทางปัญญาในที่นี้ มิได้หมายถึงการเติมเต็มด้วยข้อมูลหรือความรู้สำเร็จรูป แต่คือการสร้างทักษะในการ คิด วิเคราะห์ วิพากษ์ และตั้งคำถาม ต่อสิ่งที่เคยยึดถือเป็นความ จริง กระบวนการนี้เปิดพื้นที่ให้ผู้เข้าร่วมได้เข้าไปสำรวจชีวิตประจำวันของตนเองในฐานะ “พื้นที่ ทางอำนาจ” ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศ บทบาทในครอบครัว การศึกษา หรือแม้แต่กิจกรรมใน ชีวิตประจำวันอย่างการ “ลีลาศ” ที่ดูเหมือนจะเป็นเรื่องธรรมดา ทว่ากลับแฝงไว้ด้วยโครงสร้างที่ดี กรอบบทบาทของชายหญิงไว้อย่างแน่นหนา

แนวคิด “เทคโนโลยีแห่งตน” (Technologies of the Self) ของ Michel Foucault ช่วยให้ เข้าใจได้ว่า การตระหนักรู้ตนเองมิได้เกิดขึ้นจากการค้นพบ “ความจริงแท้” หากแต่เป็นการวิพากษ์ ตัวเองอย่างต่อเนื่อง ว่าตนเคยยอมรับหรือยอมจำนนต่อโครงสร้างใดบ้างโดยไม่รู้ตัว ผู้เข้าร่วมจึง ไม่ได้แค่เรียนรู้ “สิ่งใหม่” แต่เริ่มต้นกระบวนการ “นิยามตนเอง” ใหม่ โดยผ่านการตั้งคำถาม เช่น “ทำไมผู้ชายต้องเป็นผู้นำในการเต้น?” “เพศมีผลต่อคุณค่าหรือความสามารถของฉันอย่างไร?” หรือแม้แต่ “ฉันเป็นใครในโลกที่ดีรอบนี้?” ซึ่งการเรียนรู้ในกระบวนการนี้ ไม่ได้หยุดอยู่เพียงในการ วิจัยเท่านั้น แต่ขยายต่อไปสู่ชีวิตประจำวันของผู้เข้าร่วม ด้วยการนำทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ไป ประยุกต์ใช้ในการเผชิญหน้ากับอคติ ความเหลื่อมล้ำ และบทบาทเชิงบีบบังคับในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น ในห้องเรียน ที่ทำงาน หรือแม้แต่ในครอบครัว นี่คือการ “ติดอาวุธทางปัญญา” อย่างแท้จริง ที่มีใช้การต่อสู้ภายนอกเพียงอย่างเดียว แต่คือการปลดปล่อยพันธนาการภายใน และนำมาสู่การ เลือกรูปแบบชีวิตอย่างมีสติและเสรี

ในบริบทของความหลากหลายทางเพศและพื้นที่ของลัทธิ ศะบวนการวิจัยการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ เผยให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมไม่ได้อยู่ในระดับนโยบายเท่านั้น แต่ฝังแน่นอยู่ในกิจวัตรประจำวัน เช่น การจับคู่ลัทธิแบบตายตัว การจำกัดบทบาทให้เพศใดเพศหนึ่งเป็นผู้นำหรือผู้ตาม และการหล่อหลอมภาพจำของ “การเดินที่เหมาะสม” สิ่งเหล่านี้เมื่อถูกตั้งคำถามและเปิดเผยผ่านการกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ กลับกลายเป็นบทเรียนสำคัญที่ผู้เข้าร่วมสามารถนำไปใช้ในการสร้างความเปลี่ยนแปลงได้ ไม่ว่าจะเป็นในพื้นที่การเรียนรู้การทำงาน หรือแม้แต่การใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างเคารพในอัตลักษณ์ที่แตกต่าง

กล่าวโดยสรุป กระบวนการวิจัยการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ไม่เพียงให้ความรู้ แต่ให้เครื่องมือในการปลดปล่อยตนเองและผู้อื่นจากอำนาจที่ซ่อนอยู่ในชีวิตประจำวัน การตั้งคำถาม การฟัง การแลกเปลี่ยน และการนิยามตัวตนใหม่ ล้วนเป็นกระบวนการที่ช่วยให้แต่ละคนสามารถ “ติดตามทางปัญญา” ได้อย่างมีพลัง และสามารถนำอาวุธนี้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างกล้าหาญ มีสติ และเป็นอิสระ นั่นเอง



## บทที่ 5

### สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้สะท้อนโครงสร้างการกำหนดด้วยเพศของวัฒนธรรมลีลาศที่มีผลต่ออัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลาย ถูกทำให้กลายเป็นอื่น โดยการพลักออกจากโครงสร้างทางสังคมลีลาศเพียงเพราะการอยู่นอกกรอบของการกำหนดเพศกำเนิดที่กำหนดให้ชายหญิงต้องคู่กัน ถือเป็นเรื่องปกติของสังคม วาทกรรมกระแสหลักที่ผลิตซ้ำให้กลายเป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่สังคมยึดถือและปฏิบัติต่อกันมา และวัฒนธรรมลีลาศกำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงในการเต้นลีลาศและเมื่อวาทกรรมทั้งสองมาบรรจบกันอย่างแยกไม่ออก ให้กลายเป็นพื้นที่ของการผลิตซ้ำอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่และการครองอำนาจนำโดยความให้ดำรงอยู่อย่างแยกย่อย ดังนั้นการวิพากษ์บริบทวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” ของสังคมไทยในวงจรที่ 1 เพื่อเผยให้เห็นถึงอำนาจและความรู้ของลีลาศ และความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่โครงสร้างทางเพศและกฎของลีลาศทำให้อัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายทำให้กลายเป็นอื่น และวงจรที่ 2 ส่วนที่ 1 สร้างแนวทางการพัฒนาลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชนเพื่อสร้างแนวทางในการพัฒนากิจกรรมลีลาศให้เป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่ส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของเยาวชนในรูปแบบของการวิพากษ์เชิงโครงสร้างการพัฒนากิจกรรมลีลาศให้ส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศจะต้องเริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความรู้ของลีลาศ ให้ยอมรับความหลากหลายทางเพศ โดยไม่ยึดติดกับบทบาททางเพศกำเนิดชาย-หญิงแบบเดิม และวงจรที่ 2 ส่วนที่ 2 การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชนนักลีลาศ เยาวชนนักลีลาศร่วมกันขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศที่เป็นรูปธรรมในการจัดกิจกรรมลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ เช่น กิจกรรมสร้างกฎ กติกา และข้อบังคับในลีลาศใหม่ กิจกรรมสร้างท่าเต้นเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ กิจกรรมสร้างสรรค์เพลงลีลาศเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียม กิจกรรมสัญลักษณ์การนำ และการตาม แทนที่เพศกำเนิด กิจกรรมออกแบบและตัดเย็บเสื้อผ้าเพื่อความเท่าเทียม และกิจกรรมออกแบบสร้างสรรค์สื่อเพื่อความเท่าเทียมทางเพศเพื่อนำกิจกรรมไปขับเคลื่อนสู่สังคม และถึงแม้ว่าการวิจัยจะเสร็จสิ้นแต่การคิดเชิงวิพากษ์ การตั้งคำถามกับความรู้ การแสวงหาคำตอบให้แก่ตนเอง และรู้เท่าทันความรู้ เปรียบเสมือนการติดอาวุธทางปัญญาให้แก่ตนเอง

## สรุปผลการวิจัย

การวิจัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในครั้งนี้ เป็นการศึกษาการ การวิพากษ์ บริบทวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีสลาศ” ของสังคมไทย การสร้างแนวทางการ พัฒนาลีสลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดย เยาวชนจนสามารถนำไปสู่การขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีสลาศ” ของ สังคมไทย เพื่อส่งเสริมลีสลาศให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศโดยเยาวชน ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ออกเป็น 3 ประเด็น มีรายละเอียดดังนี้

### 1. การวิพากษ์บริบทวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีสลาศ” ของ สังคมไทย

วัฒนธรรมลีสลาศในสังคมไทยเป็นพื้นที่ทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นถึงการผลิตซ้ำอัตลักษณ์ทางเพศภายใต้วาทกรรมรักต่างเพศ (Heteronormativity) และโครงสร้างอำนาจของสังคม ชายเป็นใหญ่ โดยกำหนดบทบาทอย่างชัดเจนว่าผู้ชายต้องเป็นผู้นำ (Lead) และผู้หญิงต้องเป็นผู้ตาม (Follow) ทั้งยังแฝงอำนาจเข้าควบคุมร่างกายและพฤติกรรมของบุคคลผ่านการแสดงออกบน พลอร์ลีสลาศอย่างมีระเบียบแบบแผน ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมจะต้องปฏิบัติตามกรอบที่กำหนดไว้ เช่น การแต่งกาย ท่วงท่า การสัมผัส การจับคู่ และมารยาทที่แสดงออก ล้วนต้องสอดคล้องกับภาพ จำของชายหญิงในอุดมคติแบบสากลที่ได้รับอิทธิพลจากโลกตะวันตก ความรู้เกี่ยวกับลีสลาศจึงถูก สร้างและสืบทอดผ่านสถาบันฝึกสอน สื่อ ตำรา และผู้สอนที่เป็นตัวแทนของอำนาจทางวัฒนธรรม ซึ่งไม่เพียงแต่ถ่ายทอดทักษะการเต้นเท่านั้น แต่ยังถ่ายทอดอำนาจเชิงสัญลักษณ์ที่ควบคุม พฤติกรรมตามเพศกำเนิด โดยปราศจากพื้นที่ให้การแสดงออกอย่างอิสระของอัตลักษณ์ทาง เพศ นั้น

ด้วยเหตุนี้ ความหลากหลายทางเพศจึงถูกทำให้กลายเป็น “อื่น” (Otherness) หรือสิ่ง แปลกแยกที่ไม่ได้รับการยอมรับในวัฒนธรรมลีสลาศ และมักต้องเผชิญกับข้อจำกัดทั้งในเชิงกฎ กติกา และสายตาสังคม เช่น บุคคลข้ามเพศหรือเพศที่ไม่เป็นไปตามระบบคู่ตรงข้ามอาจถูกบังคับ ให้ต้องแต่งกายหรือทำหน้าที่ให้ตรงกับเพศกำเนิดเท่านั้น การแสดงออกที่เบี่ยงเบนจากกรอบ ดังกล่าวจึงถูกตีความว่าไม่เหมาะสมและไม่เป็นมืออาชีพในการลีสลาศ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรม



ลีลาศเป็นเครื่องมือของการควบคุมอัตลักษณ์ทางเพศ และสร้างกลไกกีดกันที่แยบยลภายใต้ภาพลักษณ์ของศิลปะและสุนทรียภาพ

นอกจากนี้ วัฒนธรรมลีลาศยังสะท้อนให้เห็นถึงระบบชนชั้นทางเพศที่ดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีระเบียบ ผ่านการเข้าถึงพื้นที่“ลีลาศ” ด้วยทรัพยากรทางเศรษฐกิจและทุนวัฒนธรรม เช่น การใช้รองเท้าลีลาศ เสื้อผ้าแบรนด์เนม และการเรียนกับผู้ฝึกสอนที่มีชื่อเสียง ล้วนเป็นตัวแปรสำคัญที่กำหนดสถานะของบุคคลในสังคมลีลาศ ผู้ที่มีฐานะดีย่อมมีโอกาสเข้าถึงกิจกรรมในระดับสูงกว่า เช่น การเต้นในงานลีลาศของสโมสร โรงแรม หรือรายการแข่งขันสำคัญ ขณะที่ผู้มีฐานะต่ำกว่าหรือผู้หญิงมักถูกจำกัดบทบาทเป็นเพียง “ผู้ตาม” และต้องพึ่งพาผู้เต้นชายที่เป็น “ผู้นำ” ซึ่งในหลายกรณี ผู้หญิงต้องรอผู้ชายมาเลือก หรือใช้คู่เต้นร่วมกับผู้หญิงคนอื่น ๆ เมื่อผู้ชายมีสิทธิในการเลือกร่วมงานกับใครก็ได้ อีกทั้งเมื่อผู้ชายประสบความสำเร็จในการแข่งขันหรืออาชีพ มักจะเปลี่ยนคู่เต้นเป็นผู้หญิงที่ดูดีกว่าเดิม สอดคล้องกับภาพผู้หญิงในอุดมคติที่ต้องรูปร่างดี หน้าตาดี ขยันฝึกซ้อม และยอมตามผู้นำอย่างเคร่งครัดนั้น ซึ่งความไม่เท่าเทียมเหล่านี้ยังขยายไปสู่การแบ่งบทบาทในคลาสเรียน โดยผู้สอนชายจะเป็นผู้นำคลาส ขณะที่ผู้หญิงถูกวางเป็นแบบให้ดู เป็นคู่เต้นประกอบ ไม่ใช่ผู้นำความรู้ แม้ว่าจะมีความสามารถไม่แพ้กันก็ตาม

การผลิตซ้ำบทบาททางเพศในลีลาศจึงไม่ใช่เรื่องของความชำนาญด้านการเต้นเพียงอย่างเดียว แต่เกี่ยวพันกับอำนาจและสถานะทางสังคมที่ฝังอยู่ในระบบวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน การกีดกันผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศจึงไม่ใช่เรื่องบังเอิญ หากแต่เป็นผลลัพธ์จากการจัดระเบียบทางอำนาจที่ยังรากฝังลึกในบทบาท ผู้นำ-ผู้ตาม ซึ่งยังไม่เปิดพื้นที่ให้กับอัตลักษณ์ทางเพศที่มีความยืดหยุ่นมากขึ้นในยุคปัจจุบัน ดังนั้น ลีลาศจึงเป็นพื้นที่ที่สะท้อนอำนาจของ “ความปกติ” ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นโดยสถาบันทางวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง และการตั้งคำถามต่อวัฒนธรรมลีลาศก็คือการตั้งคำถามต่อโครงสร้างอำนาจที่ดำรงอยู่ในสังคมไทยนั่นเอง การวิพากษ์ลีลาศจึงต้องเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับการมีอยู่ของความหลากหลายทางเพศ การพลิกบทบาท และการสื่อสารรูปแบบใหม่ที่ไม่ยึดติดกับกรอบคิดเดิม เพื่อให้วัฒนธรรมลีลาศกลายเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ที่เป็นธรรม และยอมรับอัตลักษณ์ทางเพศของทุกคนได้อย่างเท่าเทียม

## 2. สร้างแนวทางการพัฒนาลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชน

การวิจัยมีเป้าหมายเพื่อสร้างแนวทางในการพัฒนากิจกรรมลีลาศให้เป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่ส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของเยาวชนในรูปแบบของการวิพากษ์เชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิเคราะห์ผ่านกรอบความคิดของ Michel Foucault ซึ่งเน้นว่าอำนาจไม่ได้อยู่ในรูปแบบของการควบคุมจากบนลงล่างเพียงอย่างเดียว แต่อำนาจกระจายตัวอยู่ในระดับของวาทกรรม ความรู้ กฎเกณฑ์ ที่แทรกซึมผ่านตัวบุคคลและวิถีคิดในชีวิตประจำวัน

งานวิจัยพบว่า วัฒนธรรมลีลาศในประเทศไทยยังคงสะท้อนระบบอำนาจชายเป็นใหญ่ (patriarchy) และความปกติแบบรักต่างเพศ (heteronormativity) อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นบทบาททางเพศในลีลาศที่กำหนดให้ผู้ชายต้องเป็นผู้นำและผู้หญิงเป็นผู้ตาม หรือการจำกัดการเข้าร่วมกิจกรรมไว้เฉพาะเพศชายและหญิงตามกรอบเพศกำเนิด ความรู้เหล่านี้กลายเป็น “ความจริง” ที่ถูกยอมรับโดยไม่มีคำถาม และถูกผลิตซ้ำผ่านการเรียน การฝึก การแข่งขัน ตลอดจนสื่อทางสังคม

แนวคิดของ Michel Foucault ชี้ให้เห็นว่า อำนาจและความรู้ (Power/Knowledge) ทำงานร่วมกันในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลผ่าน “การปฏิบัติเชิงวาทกรรม” (discursive practice) การวิจัยจึงใช้แนวคิดนี้ในการวิเคราะห์ว่า ทำไมกิจกรรมลีลาศจึงกลายเป็นพื้นที่ปิดที่ไม่เปิดรับความหลากหลายทางเพศให้เข้ามา มีบทบาทหน้าที่ตามโครงสร้างทางเพศ และสถานะตามลักษณะของการลีลาศทั้งประเภท สแตนดาร์ด และ ประเภท ละติน อเมริกัน การผลิตซ้ำอัตลักษณ์ของนักลีลาศให้เป็นมาตรฐานแบบสากล จึงไม่ได้เป็นเพียงเรื่องส่วนบุคคล แต่เป็นผลของกระบวนการควบคุมทางสังคมที่ทำให้ความหลากหลายทางเพศถูกทำให้กลายเป็น “สิ่งแปลกปลอม” และ “ผิดปกติ” ในพื้นที่ของวัฒนธรรม “ลีลาศ” ได้อย่างแนบแน่น

จากการดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ (Critical Participatory Action Research) โดยเยาวชนตัวแทนนักลีลาศผู้เข้าร่วมซึ่งประกอบด้วยทั้งเพศชาย เพศหญิง และผู้มีความหลากหลายทางเพศ ได้ร่วมกันวิเคราะห์โครงสร้างทางอำนาจในลีลาศ ผ่านกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เช่น การเรียนรู้ภูมิหลังของลีลาศ การอบรมเรื่องเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ การตั้งคำถามต่อกฎเกณฑ์ของการเต้น และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ส่วนตัว ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ช่วยให้เยาวชนเกิดการตระหนักรู้ในระดับ “technology of self” หรือเทคโนโลยีแห่งตน ที่

Foucault เสนอไว้ว่า บุคคลสามารถรู้เท่าทันอำนาจและเลือกเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อหลุดพ้นจากกรอบเดิมที่ถูกครอบงำได้ ทำให้เยาวชนตัวแทนนักลีลาศที่เข้าร่วมการวิจัยมีตัวตนที่รู้จักรู้เท่าทันต่อปัญหาและเกิดการตั้งคำถาม จากการวิพากษ์หาคำตอบจากการตั้งคำถามและแสวงหาทางออกด้วยตนเองได้

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การพัฒนากิจกรรมลีลาศให้ส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศจะต้องเริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความรู้ของลีลาศ ให้ยอมรับความหลากหลายทางเพศโดยไม่ยึดติดกับบทบาททางเพศกำเนิดชาย-หญิงแบบเดิม เช่น เปิดโอกาสให้ผู้เต้นสามารถเลือกบทบาทเอง ไม่กำหนดเพศในการเข้าร่วมกิจกรรม และจัดกิจกรรมลีลาศเพื่อสร้างวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศที่หลากหลาย ซึ่งกิจกรรมเช่นนี้จะช่วยลดการกีดกันอัตลักษณ์ทางเพศ และสร้างพื้นที่ที่ทุกคนทุกเพศสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างเสมอภาค

โดยสรุป การวิจัยนี้ตอบย้ว่า ความเท่าเทียมทางเพศไม่อาจเกิดขึ้นได้เพียงจากนโยบายหรือกฎหมายเท่านั้น แต่ต้องเริ่มจากการวิพากษ์ความรู้และอำนาจที่ครอบงำวิธีคิดและวิธีปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การนำแนวคิดของ Michel Foucault มาวิเคราะห์วัฒนธรรมลีลาศเพื่อเผยให้เห็นถึง “อำนาจที่แฝงเร้น” และเปิดประตูสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างวัฒนธรรมลีลาศให้รองรับความหลากหลายทางเพศอย่างแท้จริง

### 3. การขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชนนักลีลาศ

ความรู้ของวัฒนธรรมลีลาศ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สะท้อนถึงระเบียบและแบบแผนทางเพศที่ถูกสร้างและสืบทอดมายาวนานอย่างเคร่งครัด กรอบความคิดที่ยึดโยงบทบาทของเพศกับการเต้น เช่น ชายเป็นผู้นำ หญิงเป็นผู้ตาม ถูกยึดถือเป็น “ความปกติ” และกลายเป็นบรรทัดฐานที่ไม่เปิดโอกาสให้กับกลุ่มเพศหลากหลายได้มีพื้นที่แสดงตัวตนได้อย่างเสรี งานวิจัยนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อ “การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศ” ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ โดยใช้กิจกรรมลีลาศเป็นเครื่องมือในการเปิดพื้นที่สนทนา เรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมของลีลาศที่เบียดขับกดทับกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศ กระบวนการวิจัยใช้รูปแบบ “วิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์” (Critical Participatory Action Research) ซึ่งเปิดพื้นที่ให้เยาวชนนักลีลาศที่มีอัตลักษณ์ทางเพศแตกต่างกันได้ร่วมกันวิพากษ์โครงสร้างอำนาจในวัฒนธรรมลีลาศ โดยเริ่มจากการตั้งคำถามว่า เหตุใดกิจกรรมที่ควรเป็นพื้นที่สร้างสรรค์และมีสุนทรียภาพ กลับ

กลายเป็นพื้นที่ที่กีดกันลิดรอนสิทธิและโอกาสการทำกิจกรรมลีลาศในสังคม หรือทำให้บุคคลบางกลุ่มรู้สึกไม่ปลอดภัยต่ออัตลักษณ์ทางเพศ ซึ่งเยาวชนได้นำเสนอประสบการณ์ตรง เช่น การถูกบังคับให้เต้นกับเพศตรงข้าม การไม่สามารถเลือกบทบาทการเต้นได้เอง และการถูกดูหมิ่นและดูแคลนค่าความเป็นมนุษย์ด้วยเพศกำเนิด และการถูกทำให้รู้สึกผิดปกติดหากแสดงออกทางเพศที่แตกต่างจากบรรทัดฐานทางสังคม

ในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ Michel Foucault มาเป็นกรอบวิเคราะห์ โดยเฉพาะแนวคิดเรื่อง "อำนาจ" (Power), "ความรู้" (Knowledge) และ "ความจริง" (True) และ "เทคโนโลยีของตนเอง" (Technology of the Self) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า อำนาจไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในระดับบนของรัฐหรือกฎหมาย แต่อำนาจฝังแน่นอยู่ในระดับจุลภาค เช่น การจัดกิจกรรมการสนทนาลีลาศ หรือแม้แต่ท่าทางในบทบาทผู้นำ-ผู้ตาม ล้วนเป็นกลไกของการควบคุมที่ทำให้คนในสังคมยึดมั่นถือมั่นในระเบียบเพศแบบเดิมโดยไม่รู้ตัวเป็นการทำงานในรูปแบบของ "วาทกรรม" (Discourse)

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย คือการเปลี่ยนผ่านทางความคิดของเยาวชนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม พวกเขาเริ่มตั้งคำถามกับสิ่งที่เคยถูกยึดถือว่าเป็น "ความจริง" หรือ "ธรรมชาติ" เยาวชนเริ่มกล้าออกแบบบทบาทของตนเองในลีลาศอย่างเสรี เช่น การจับคู่เต้นแบบเพศเดียวกัน การสลับบทบาทผู้นำ-ผู้ตาม หรือแม้แต่การออกแบบท่าทางลีลาศที่สะท้อนอัตลักษณ์ส่วนบุคคลมากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการของการ "ปลดปล่อยตนเองจากอำนาจที่มองไม่เห็น" ที่ฝังแน่นอยู่ในวัฒนธรรม และเป็นการเริ่มต้นของการสร้างพื้นที่ความเท่าเทียมทางเพศในกิจกรรมลีลาศ

นอกจากนี้ เยาวชนนักลีลาศร่วมกันขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศที่เป็นรูปธรรมในการจัดกิจกรรมลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ เช่น กิจกรรมสร้างกฎ กติกา และข้อบังคับในลีลาศใหม่ กิจกรรมสร้างท่าเต้นเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ กิจกรรมสร้างสรรค์เพลงลีลาศเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียม กิจกรรมสัญลักษณ์การนำ และ การตาม แทนที่เพศกำเนิด กิจกรรมออกแบบและตัดเย็บเสื้อผ้าเพื่อความเท่าเทียม และกิจกรรมออกแบบสร้างสรรค์สื่อเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ เพื่อนำกิจกรรมไปขับเคลื่อนสู่สังคมร่วมกับอีเวนต์ Bangkok Pride Festival 2025 เพื่อเฉลิมฉลองความหลากหลายทางเพศในความภาคภูมิใจในตัวตนแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมความเท่าเทียมกันในสังคมและเพื่อการส่งเสริมให้ลีลาศเป็นพื้นที่เปิดสำหรับทุกอัตลักษณ์ทางเพศ ไม่ว่าจะเป็นบริบทของโรงเรียน มหาวิทยาลัย สถาบันลีลาศ หรือพื้นที่กิจกรรมชุมชน แนวทางเหล่านี้

ไม่ใช่เพียงการเพิ่มความหลากหลาย แต่คือการเปลี่ยนแปลงระดับโครงสร้าง ที่จะนำไปสู่สังคมที่ ยุติธรรมและมีความเสมอภาคมากยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชนนักลีลาศ ไม่เพียงเป็นกระบวนการทางการเรียนรู้ แต่คือการต่อสู้เชิงวัฒนธรรมที่ใช้เสียงและพลังของเยาวชนในการรื้อสร้างสิ่งที่เคยถูกมองว่า “ปกติ” และเปลี่ยนให้ ลีลาศเป็นพื้นที่ที่ยอมรับอัตลักษณ์ของทุกคนอย่างแท้จริง เป็นการขยายขอบเขตของความเท่าเทียมจากมิติทางกฎหมาย สู่มิติของวัฒนธรรมในชีวิตประจำวัน.

### อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในครั้งนี้ เป็นการศึกษาการ ผลการศึกษา การ 2 สร้างแนวทางการพัฒนาลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชน เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชนนักลีลาศ เพื่อส่งเสริมลีลาศให้เป็นกิจกรรม ส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย ผู้วิจัยแบ่งการอภิปรายผลการวิจัย ออกเป็น 4 ประเด็น ประกอบด้วย

#### 5.1 แนวคิดเชิงทฤษฎีกับพื้นที่ลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ

การสร้างแนวทางและการขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ ลีลาศสู่สังคมโดยเยาวชนจากนำแนวคิดเชิงทฤษฎีจากการคลี่อำนาจความรู้และโครงสร้างทางเพศ ในลีลาศที่มามีอำนาจแฝงจากความรู้ที่มาควบคุมสั่งการผ่านตัวบุคคลให้กลายเป็นทาสของความรู้ ลีลาศให้ประพฤติและปฏิบัติตามกฎ ระเบียบข้อบังคับด้วยเพศที่กำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิง ในการเต้นลีลาศ (กรมพลศึกษา, 2552) ด้วยการกำหนดเพศตามเพศธรรมชาตินี้ทำให้อัตลักษณ์ ทางเพศ ถูกเบียดขับกดทับถูกลดทอนสิทธิถูกด้อยค่าความเป็นมนุษย์และถูกให้กลายเป็นอื่น (otherness) (Babbie, 2007) ตามวาทกรรมลีลาศแบบสากล (Social Dance Culture) Zamoner (2011) ซึ่งการผลักอัตลักษณ์ทางเพศถูกทำให้เป็นเพียงสิ่งที่ “มีตัวตน แต่เหมือนมองไม่เห็น” ตกอยู่ภายใต้โครงสร้างทางสังคมของลีลาศ เพราะในพื้นที่ “ลีลาศ” ที่พื้นที่มีวาทกรรมของ บรรทัดฐานรักต่างเพศ (heterosexuality) ที่กำหนดให้ชายและหญิงต้องคู่กันเท่านั้นถือเป็นเรื่อง ปกติของสังคม (Butler, 1999) เป็นวาทกรรมกระแสหลัก และสังคมชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) (ณรงค์กรณ รอดทรัพย์, 2555) อยู่ในพื้นที่ลีลาศอย่างเหนียวแน่น อัตลักษณ์ทางเพศการพลัก



ออกจากสังคมจนเกิดความเหลื่อมล้ำและไม่ได้รับความเป็นธรรมอย่างที่มีมนุษย์ควรมีสติเข้าถึงสิทธิซึ่งโอกาสและความเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกวิธีการปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นเพศหญิง หรือเพศชาย (Fraser & Nicholson, 1990; Warner, 2016; Woods, 2011) ซึ่งการปะทะประสานของวาทกรรมกระแสหลักของสองแนวคิดนี้ตอกย้ำทำให้ความรู้ของลีลาศมีอำนาจควบคุมเหนือสมาชิกให้ปฏิบัติตามกฎเพื่อรักษาความเป็นมาตรฐานของวัฒนธรรมลีลาศในพื้นที่ที่เป็นพื้นที่พิเศษของลีลาศ (heterotopia) เพื่อรักษาไว้ซึ่งอำนาจและความรู้ของลีลาศให้ยังดำรงอยู่ตามกรอบแนวคิดของ Michel Foucault (1997) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (relationship of power) ของผู้สืบทอดวัฒนธรรมลีลาศด้วยการวิธีปฏิบัติ

ดังนั้นการวิจัยนี้เพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ลีลาศสู่สังคมโดยเยาวชนด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ เพื่อสร้างให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศจากการสลายกฎโครงสร้างทางเพศในลีลาศ (Critical Participatory Action Research: CPAR) ซึ่งมีรากฐานจากแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart (2014) ที่เน้นให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะเยาวชน มีบทบาทเป็น “ผู้สร้างความรู้” (Knowledge Producer) มากกว่าการเป็น “ผู้ถูกศึกษา” ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและมีวิจารณ์ญาณเพื่อแสวงหาทางออกเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศให้เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง

### 5.1.1 อำนาจ ความรู้ และวาทกรรมที่ซ่อนอยู่ในกลไกการผลิตซ้ำบทบาททางเพศชายเป็นใหญ่ในลีลาศ

ลีลาศ (Social Dance) ไม่เพียงเป็นกิจกรรมสุนทรีย์และการกีฬาเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนความสัมพันธ์ทางอำนาจและบทบาททางเพศในสังคม ผ่านกระบวนการฝึกฝนร่างกายเพื่อสู่การปฏิบัติแบบลีลาศ และมีการจัดวางตำแหน่งของชายและหญิงอย่างชัดเจน โดยชายทำหน้าที่เป็น “ผู้นำ” และหญิงเป็น “ผู้ตาม” ซึ่งสะท้อนอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) (Connell, 2001) ที่การผลิตซ้ำอำนาจและความรู้ของลีลาศ (power of knowledge) ประกอบสร้างโครงสร้างลีลาศด้วยการกำหนดเพศให้ “ชายจริงและหญิงแท้” ต้องคู่กันในการเต้นลีลาศ คือ วัฒนธรรมลีลาศที่ประกอบสร้าง อำนาจ (power) ความรู้ (knowledge) และวาทกรรม (discourse) ตามกรอบแนวคิดของ Michel Foucault (1997) ที่ซ่อนอยู่ในกลไกการผลิตซ้ำบทบาททางเพศชายเป็นใหญ่ในลีลาศ (Wong, 2023; กรมพลศึกษา, 2552; Lakes, 2005; Zamoner, 2011) ที่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (relationship of power) ที่ทำงานเพื่อควบคุมสั่งการ

ไหลผ่านตัวบุคคลเพื่อแสดงออกวัฒนธรรมลีลาผ่านตัวบุคคล จะเห็นได้ว่า ลีลาไม่ใช่เพียงศิลปะของการเต้นลีลา แต่เป็นกลไกที่ผลิตซ้ำอำนาจและความรู้ซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อโครงสร้างชายเป็นใหญ่ ที่บริบทของ “ความรู้” ตามและ “อำนาจ” ของวัฒนธรรมลีลาและโครงสร้างทางเพศมีความสัมพันธ์ที่เกาะยึดเหนี่ยวจนแยกไม่ออกจนกลายเป็นความรู้ที่อยู่คู่กับอำนาจจนแยกกันไม่ออก หรือที่เรียกว่า “อำนาจของความรู้” (power of knowledge) ซึ่งหมายถึงผู้ที่สามารถกำหนดความรู้หรือ “ความจริง” ย่อมมีอำนาจในการจัดระเบียบสังคมให้ยอมรับและปฏิบัติตามเป็นอำนาจที่ยังรากฝังลึกและแทรกซึมอยู่ในพื้นที่ของทุกชนชั้นทางสังคมของพื้นที่วัฒนธรรม “ลีลา” ซึ่งอำนาจและความรู้ของลีลาที่กำหนดให้ “ชายจริงและหญิงแท้” ต้องคู่กันในลีลาเป็นไปตามแนวคิดแบบรักต่างเพศ (heterosexuality) กำหนดให้ผู้ชายและผู้หญิงต้องคู่กันตามวาทกรรมกระแสหลัก (จักรกริช โพธิ์ศรี, 2557; ชาติป พานิช, 2556;) ซึ่งการอำนาจกระจายตัวอยู่ในทุกพื้นที่ของสังคมลีลา อำนาจไม่ใช่สิ่งที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง “ครอบครอง” แต่เป็นกระบวนการที่ดำรงอยู่ผ่านความสัมพันธ์ของผู้คนในพื้นที่ลีลา และทำงานผ่าน วาทกรรม (discourse) ซึ่งเป็นชุดความรู้ ค่านิยม และความจริงที่ถูกทำให้เชื่อว่าเป็น “ธรรมชาติ” และเกิดจากการประกอบสร้างให้เป็นธรรมชาติ (Foucault, 1997)

ดังนั้นการเผยให้เห็นถึงอำนาจ ความรู้ และวาทกรรมที่ซ่อนอยู่ในกลไกการผลิตซ้ำบทบาททางเพศชายเป็นใหญ่ในลีลาที่ยังรากฝังลึกในโครงสร้างการกำหนดเพศและกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศในลีลาที่มาจัดกระทำผ่านร่างกายให้บุคคลนั้นตกเป็นทาสของความรู้ของลีลา ลำอำนาจแฝงจากโครงสร้างที่มากำกับและกำหนดกรอบของบุคคลให้ต้องประพฤติและปฏิบัติตาม ซึ่งการกระทำของอำนาจแฝงนั้นอยู่ภายในตัวของบุคคลที่เป็นผู้ควบคุมกฎเพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งอุดมการณ์วัฒนธรรมลีลาแบบดั้งเดิมโดยผ่านกระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคม เพราะการจัดบุคคลให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายใต้การการแบ่งแยกเพศชายและหญิงคู่กันในการเต้นลีลา (กรมพลศึกษา, 2552; Zamoner, 2011; Lakes, 2005) ทำให้อัตลักษณ์ทางเพศที่ถูกกีดกันปิดซ่อนเร้นและไม่เปิดเผยถูกทำให้กลายเป็นอื่น อยู่ภายใต้โครงสร้างตามเพศกำเนิด และไม่อาจอยู่อย่างเปิดเผยอย่างชอบธรรมในพื้นที่ลีลาได้ แต่จะอนุญาตให้เปิดเผยสู่สาธารณะได้ก็เพื่อสร้างความบันเทิงและการแข่งขันเท่านั้น โดยผู้จัดงานเป็นผู้กำหนดอีเว้นท์สำหรับการแข่งขันลีลา ชายคู่ชาย และ หญิงคู่หญิง ได้หรือไม่ ซึ่งการจัดงานลีลาเพื่อเข้าสู่สังคมและงานแข่งขันลีลาเหล่านั้นจะเกิดขึ้นได้หรือไม่อยู่ที่อำนาจการต่อสู้ต่อรองของเจ้าของงานและกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศที่จะต้องรวบรวมสมาชิกที่มีอัตลักษณ์ทางเพศในพื้นที่ลีลา มารวมตัวกันเพื่อเป็นข้อต่อรองเพื่อให้ได้เปิดอีเว้นท์สำหรับการแข่งขันตามอัต

ลักษณะทางเพศในลีลาศได้ (เรื่องฟ้า บุราคร, 2550; จิราวรรณ นันทพงศ์, 2552; ปัทมา สารสุข, 2565)

ดังนั้นงานวิจัยนี้การขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมเป็นการร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เป็นตัวแทนเยาวชนนักลีลาศโดยมีตัวแทนของแต่ละกลุ่ม ได้แก่ ตัวแทนเยาวชนนักลีลาศชาย ตัวแทนเยาวชนนักลีลาศหญิง ตัวแทนเยาวชนนักลีลาศที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย และตัวแทนเยาวชนนักลีลาศที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง และนักวิจัยรวมกันเพื่อวิพากษ์บริบทวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” ของสังคมไทย เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชน และการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชนนักลีลาศขึ้นเพื่อเปิดพื้นที่ให้กับอัตลักษณ์ทางเพศ อยู่ในพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศได้อย่างชอบธรรม (อนรรฆอร บุรณานนท์, 2552; ประพันธ์ ผาสุกยี่ด; 2557; Thomas, 2015)

### 5.1.2 เทคโนโลยีแห่งตัวตน: อัตลักษณ์ทางเพศและสร้างผ่านสัญญาในลีลาศขึ้นมาใหม่

ผลการวิจัยจากการสลายโครงสร้างทางเพศและกฎระเบียบข้อบังคับด้วยเพศในลีลาศเผยให้เห็นถึงความรู้ของลีลาศและอำนาจแฝงที่ซ่อนอยู่ภายใต้โครงสร้างสร้างนั้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้วิจัยได้ร่วมกันตั้งคำถามและแสวงหาคำตอบว่าความรู้อะไรที่มาจัดกระทำให้เรา กลายเป็นทาสและสยบยอมต่ออำนาจและความรู้นั้น ที่วัฒนธรรมลีลาศที่ประกอบสร้าง อำนาจ (power) ความรู้ (knowledge) และวาทกรรม (discourse) และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (relationship of power) ที่ทำงานเพื่อควบคุมสั่งการไหลผ่านตัวบุคคลเพื่อแสดงออกวัฒนธรรมลีลาศผ่านตัวบุคคล Foucault (1997) ทำให้วัฒนธรรมลีลาศกลายเป็นกระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมทำให้อัตลักษณ์ทางเพศอื่น ๆ ถูกกีดกันการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศโดยที่กำหนดให้ความหลากหลายทางเพศ ต้องเลือกเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศตรงตามเพศกำเนิดของตนเองอย่างไม่มีเงื่อนไข โดยไม่สนใจอัตลักษณ์ทางเพศที่ปรากฏอยู่เบื้องหน้า เพราะการยึดถือตามกฎ ระเบียบให้ตรงตามมาตรฐานลีลาศแบบสากลนิยมแบบเดียวกันไปทั่วโลก (กรมพลศึกษา, 2552; Zamoner, 2011; Lakes, 2005; Wong, 2023;)

เมื่อมองปรากฏการณ์ผ่านแนวคิดของ Michel Foucault (1988) ของแนวคิด “เทคโนโลยีแห่งตัวตน” (Technology of Self) มาใช้เพื่อศึกษาการสร้างผ่านเทคนิคและวิธีปฏิบัติแห่งตน เพื่อการขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ “ลีลาศ” ให้เกิดขึ้น เพื่อให้หลุดพ้นจากกรอบแนวคิดการกำหนดโครงสร้างทางเพศและกฎในลีลาศโดยเยาวชนนักลีลาศ ด้วยการสร้างอัตลักษณ์ทางเพศและสร้างผ่านสัญญาะในลีลาศขึ้นมาใหม่ โดยผู้มีส่วนได้และผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่มเพื่อแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาจากโครงสร้างทางเพศในลีลาศ ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้สะท้อนย้อนคิดถึงเทคนิคและวิธีแห่งตนจากประสบการณ์การต่อสู้ต่อรองกับอำนาจและความรู้ของโครงสร้างทางเพศในลีลาศ มาจัดกระทำผ่านผู้มีส่วนได้ส่วนเสียผ่านภาคปฏิบัติการของวาทกรรม (discursive practice) (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2560) การไม่สยบยอมต่อโครงสร้างทางเพศในลีลาศอีกต่อไปผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงสร้างพื้นที่ใหม่ที่เป็นพื้นที่ของความเท่าเทียมทางเพศที่เป็นพื้นที่ลีลาศใหม่ เพื่อเปิดพื้นที่ให้กับทุกเพศได้เข้าร่วมกิจกรรมลีลาศได้อย่างชอบธรรม (Wong, 2013) (Wong, 2023; Lakes, 2005) การนำแนวคิด “เทคโนโลยีแห่งตัวตน” (Technology of self) เพื่อให้เยาวชนได้ฝึกฝนตัวตน และออกแบบอัตลักษณ์ทางเพศขึ้นมาใหม่ เพื่อสร้างความเท่าเทียมทางเพศให้ตรงตามความต้องการและความรู้สึกของตนเอง (Foucault, 1980a; Li, 2018)

จากการใช้เทคโนโลยีแห่งตัวตน จากตัวตนเก่าที่อยู่ภายใต้กรอบอำนาจของวาทกรรมลีลาศแบบเก่า เปลี่ยนมาเป็น “ตัวตนที่รู้จัก” ของการสร้างอัตลักษณ์และตัวตนใหม่ในพื้นที่วัฒนธรรมลีลาศเพื่อความเท่าเทียมด้วยตนเอง ซึ่งงานวิจัยนี้โดยเยาวชนนักลีลาศรวมพลังเพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมโดยเฉพาะอัตลักษณ์ทางเพศที่ไม่จำเป็นต้องตรงกับเพศกำเนิด (Picart, 2010)

ดังนั้นการขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมจึงเป็นหัวใจสำคัญของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมลีลาศเพื่อเปิดพื้นที่ให้กับอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลาย การรวมพลังเพื่อจัดกิจกรรมการขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศโดยเยาวชนจึงเกิดขึ้น การนำลีลาศแบบเดิมมาปรับประยุกต์ใช้จากการสลายโครงสร้างทางเพศและกฎด้วยเพศจากอำนาจความรู้ของลีลาศด้วยการร่วมกันตระหนักรู้ด้วยตนเองและสร้างสรรค์อัตลักษณ์ทางเพศที่ถูกเลือกและสร้างผ่านสัญญาะในลีลาศขึ้นมาใหม่ (Li, 2018; Risner, 2009; Sloop, 2004) จากร่วมกันคิดแบบวิพากษ์ และร่วมกันจัดกิจกรรมการสร้างแนวทางการพัฒนาลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชนเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” โดยเยาวชนนักลีลาศสู่สังคมนำเสนออัตลักษณ์ทางเพศที่ถูกเลือกและสร้างผ่านสัญญาะในลีลาศ

ขึ้นมาใหม่ ประกอบไปด้วย 5 สัญญะ มีรายละเอียดดังนี้ สัญญะที่หนึ่ง สัญญะโครงสร้างอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลาย สัญญะที่สองสัญญาะท่าเต้นเพื่อความเท่าเทียม สัญญะที่สาม สัญญะเนื้อเพลงที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศ สัญญะที่สี่ สัญญะชุดและเครื่องแบบลีลาศเพื่อความเท่าเทียม และสัญญาะสี่อสร้างสรรค์เพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ จึงเป็นนวัตกรรมความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมการมีเทคโนโลยีแห่งตัวตนโดยเยาวชน (Paske & Newman, 2016; UNESCO Bangkok, 2019)

## 5.2 ลีลาศเพื่อเป็นเครื่องมือปลดปล่อยอัตลักษณ์และสร้างพื้นที่ทางเพศใหม่

การลีลาศแบบดั้งเดิมเป็นการผลิตซ้ำความไม่ปกติให้เป็นปกติจากวาทกรรมบรรทัดฐานรักต่างเพศภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ในวัฒนธรรมลีลาศที่สัญญะและความหมายในลีลาศ (Symbolic) ภาษาและท่าทางหรือการมีลวดลายการเต้นที่เรียกว่า ฟิกเกอร์ (Figure) อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะลวดลายและท่าเต้นที่เข้ากับเสียงของจังหวะดนตรีในแต่ละประเภทที่ถูกแบ่งแยกชัดเจนจากเสียงดนตรีทั้งประเภทบอลรูม (Standard) และประเภทลาติน อเมริกัน (Latin American) ลีลาศเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายกิจกรรมลีลาศเพื่อนันทนาการในงานลีลาศเพื่อเข้าสู่สังคม (กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559) ซึ่งวัฒนธรรมลีลาศจึงเป็นสิ่งที่สืบทอดแลปฏิบัติกันมาอย่างช้านานจากความรู้ของลีลาศภายใต้โครงสร้างกำหนดเพศนี้เป็นสิ่งที่สังคมยอมรับและเชื่อต่อการทำกิจกรรมลีลาศให้เป็นไปตามแบบแผนในระเบียบของชีวิตประจำวันที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมลีลาศอย่างไม่ตั้งคำถาม ซึ่งทำให้ลีลาศในมุมมองและวิถีคิดของสังคมส่วนใหม่มียึดติดอยู่ภายใต้โครงสร้างและวาทกรรมลีลาศที่กำหนดให้ผู้ชายจริงต้องคู่กับหญิงแท้ในลีลาศและความจริงที่ต้องคู่กันจึงถือเป็นความปกติของสังคม (Butler, 1990) ทำให้อัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลาย ถูกทำให้เป็นกลายเป็นอื่นและไม่เข้าพวกกับความเป็นมาตรฐานของวัฒนธรรมลีลาศ (Wong, 2023) คือ การทำให้ระบบชายคู่หญิงและบทบาทของหญิงชายก็จะกลายเป็นบรรทัดฐานหลักของการสร้างกฎเกณฑ์ทางเพศ (Fishel, 1999; Loos, 2006) จึงถือเป็นเรื่อง “ปกติ” ซึ่งความจริงที่ปรากฏยังมีความแตกต่างหลากหลายทางเพศในพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศยังมีอัตลักษณ์ทางเพศของกลุ่มคนรักเพศเดียวกัน หรือกลุ่มคนข้ามเพศที่ต้องการได้รับการปลดปล่อย หรือได้รับการยอมรับจากสังคมลีลาศเพื่อสร้างลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมในสังคมไทย (Wong, 2023; Buckland, 2001; Lakes, 2005)

ดังนั้นลีลาศเพื่อเครื่องมือปลดปล่อยอัตลักษณ์และสร้างพื้นที่ทางเพศใหม่จากการตระหนักรู้และเกิดการวิพากษ์ต่อตนเองประชุมและสนทนากลุ่มของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้วิจัย



อยู่ทุกขั้นตอนอันจะนำมาซึ่งพลังสร้างสรรค์ทางด้านการคิดปลดปล่อยตัวตน (empower) สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ตนเอง เชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์ กล้าที่จะเผชิญปัญหาและความภาคภูมิใจในสิ่งที่ตนปฏิบัติเพื่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างพื้นที่ทางเพศใหม่เพื่อความเท่าเทียม ความเสมอภาค ความยุติธรรมขึ้นในสังคมและเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เพื่อการขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมโดยเยาวชนเพื่อให้เป็นพื้นที่ทางเพศใหม่เพื่อสร้างอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลาย ให้มีอยู่ในวัฒนธรรมลีลาศ (Markula-Denison & Pringle, 2007; สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2565)

### 5.2.1 ลีลาศกับการเปลี่ยนผ่านจากกิจกรรมสังคมสู่เครื่องมือของความยุติธรรมทางเพศ

ลีลาศในฐานะกิจกรรมในสังคมไทยจึงเป็นการใช้เวลาว่างและการนันทนาการ (สำนักงานพัฒนาการกีฬาและนันทนาการ, 2550) การใช้เวลาว่างจากงานประจำหรือภารกิจอื่น ๆ โดยไม่หวังผลตอบแทนรางวัลใด ๆ นอกจาก ความสนุกสนาน ความพึงพอใจ ความสุขใจที่ได้รับเท่านั้น และลีลาศในฐานะที่เป็นกิจกรรมเพื่อการเข้าสังคม หรือการแข่งขัน ซึ่งการรวมกลุ่มคนเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจทั้งผู้และผู้รับ และกิจกรรมลีลาศยังช่วยเสริมสร้างชะลอวัยและลดภาวะการเป็นโรคสมองเสื่อมตามวัยอีกด้วย (เกษมชัย เสือสุวรรณสร, 2561)

ลีลาศจึงเป็นกิจกรรมที่ทุกเพศทุกวัยสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้ และสำหรับผู้ที่ยังชื่นชอบในกิจกรรมลีลาศถูกจัดตั้งให้เกิดชมรมลีลาศในลักษณะต่างๆ เช่น ชมรมลีลาศผู้สูงอายุ ชมรมลีลาศตามศูนย์เยาวชนทั่วประเทศ และชมรมกีฬาลีลาศตามสถานศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ และองค์กรภาครัฐและเอกชนในการจัดตั้งสมาคมต่างๆ และสถาบัน เพื่อรองรับกลุ่มคนที่มาร่วมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมการเต้นลีลาศในรูปแบบต่างๆ ที่ถูกจัดขึ้นเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของสมาชิก เช่น ลีลาศเพื่อสุขภาพ และลีลาศเพื่อการประกวดแข่งขัน เป็นต้น (กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559)

ลีลาศกับการเปลี่ยนผ่านจากกิจกรรมสังคมสู่เครื่องมือของความยุติธรรมทางเพศ คือการสร้างอัตลักษณ์และความหมายใหม่ของลีลาศเพื่อความยุติธรรมทางเพศ ที่จากลีลาศแบบเดิมตามโครงสร้างทางเพศกำเนิดและกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศในการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศเพื่อให้กิจกรรมลีลาศเป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพร่างกายและจิตใจให้มีสุขภาพที่แข็งแรง (กรม

พลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559) สู้สังคมเป็นจุดศูนย์รวมของทุกเพศทุกวัยแต่กิจกรรมลีลาศในการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศจึงเป็นกิจกรรมเพื่อสังคมที่เท่าเทียมกันในการจัดระเบียบสังคมลีลาศผ่านตัวบุคคลที่เกิดจากการแบ่งแยกเพศในลีลาศตามกระแสหลัก การกำหนดให้ชายจริงและหญิงแท้ต้องคู่กันเท่านั้นในการลีลาศ โดยแบ่งตามลักษณะของผู้ชายนำ และ ผู้หญิง ตาม และการกำหนดให้ตรงตามลักษณะความเป็นชาย (Masculinity) และความเป็นหญิง (Feminine) เพื่อให้แสดงออกตรงตามอัตลักษณ์นักลีลาศที่ผ่านลักษณะของประเภทของลีลาศ ทั้ง 2 ประเภท ได้แก่ประเภทสแตนดาร์ด และ ละติน อเมริกัน คุณลักษณะที่แตกต่างกันเวลาเต้นลีลาศจากการประกอบสร้างอำนาจและความรู้ของลีลาศผ่านบทเพลงตามประเภทของลีลาศและแสดงออกผ่านบทเพลงลีลาศจนทำให้กลายเป็นกระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศอย่างสมบูรณ์ (Thomas, 2015)

ดังนั้นการขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศพื้นที่ลีลาศสู่สังคมเพื่อเผยให้เห็นถึงการขับเคลื่อนความยุติธรรมทางเพศในลีลาศโดยใช้ลีลาศเป็นเครื่องมือของความยุติธรรมทางเพศอันเกิดจากการรวมกลุ่มของเยาวชนเพื่อการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมลีลาศให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศโดยใช้ลีลาศเป็นเครื่องมือในการนำเสนออัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายจากร่วมกันคิดแบบวิพากษ์ร่วมกัน และนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันถึงเครื่องมือของความยุติธรรมทางเพศโดยใช้ลีลาศเป็นเครื่องมือในการรื้อและสร้างสิ่งที่เรียกว่า “ความยุติธรรม” ซึ่งความยุติธรรมนี้จะเกิดขึ้นในพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศได้ ก็ต่อเมื่อการเปิดพื้นที่ยอมรับอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลาย จากการยอมรับในระดับองค์กร กระทรวง สมาคมลีลาศ และสถาบันสอนลีลาศทั้งภาครัฐและเอกชนรวมกันเปิดพื้นที่ต่อการรับรู้ของการอยู่ของการเต้นลีลาศแบบไม่แบ่งแยกเพศ ได้แก่ ลีลาศแบบชายคู่ชาย และ ลีลาศแบบหญิงคู่หญิง การเต้นลีลาศที่อยู่เหนือการควบคุมของโครงสร้างการกำหนดด้วยเพศกำเนิดของลีลาศ และการคู่กันของชายและหญิงตามบรรทัดฐานทางสังคม (Fishel, 1999; Loos, 2006; Picart, 2010; ทองกร โภคธรรมแปล, 2554 ) คือ การทำให้อัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายมีสิทธิอันชอบธรรมในโครงสร้างทางสังคมของลีลาศได้ เพราะเมื่อการยอมรับจากเบื้องบนที่คุมอำนาจของความรู้ลีลาศเป็นผู้สั่งการถึงการกำหนดตำแหน่ง แ่งที่ของให้อัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายได้อยู่ในระบบการจัดการทางสังคมที่เป็นรูปธรรมแล้ว ก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างทางสังคมตามมา เท่ากับการสันคลอนต่ออำนาจแฝงที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบจากการลงมือทำสิ่งที่ไม่เคยมีมาก่อนให้เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เปรียบเสมือนการเริ่มต้นการทำให้เกิดสมรสเท่าเทียมที่ถูกต้องตามกฎหมายในประเทศไทย (ไชยพัฒน์ ธรรมชุตินันท์, 2565) ดังนั้นการทำให้ลีลาศเปลี่ยน

ผ่านจากกิจกรรมสังคมสู่เครื่องมือของความยุติธรรมทางเพศจึงต้องได้รับการยอมรับจากองค์กรระดับประเทศของลีลาศในประเทศไทยที่มีอำนาจดีตรากฎระเบียบเพื่อให้อัตลักษณ์ทางเพศเป็นความปกติในพื้นที่ของวัฒนธรรมลีลาศ (ชีรา ทองกระจาย, 2565)

ดังนั้นการศึกษาร่างแนวทางการพัฒนาลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชน เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคมโดยเยาวชนนักลีลาศในการจัดกิจกรรมเพื่อแสดงออกถึงการสร้างสัญญาและความหมายลีลาศใหม่เพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ (Critical Participatory Action Research: CPAR) ของ Kemmis และ McTaggart (2014) มาเป็นเครื่องมือเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาแสวงหาทางออกด้วยปัญญาร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อนำมาติดอาวุธทางปัญญาโดยใช้การวิพากษ์ความรู้เพื่อให้เกิดกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการตั้งคำถามและแสวงหาคำตอบได้ด้วยตนเอง และหัวใจสำคัญประการที่สองคือ การสลายโครงสร้างทางเพศในลีลาศเพื่อเปิดพื้นที่ให้อัตลักษณ์ทางเพศที่เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศในสังคมลีลาศสู่ภาพแทนในสังคมไทยถึงวัฒนธรรมลีลาศใหม่ ที่ไม่ยึดติดกับโครงสร้างทางเพศอีกต่อไป เพื่อให้ลีลาศเป็น “เครื่องมือ” ของกิจกรรมลีลาศเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชนเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลีลาศ” สู่สังคม

### 5.2.2 “พื้นที่ลีลาศกับการต่อรองอำนาจ” ระหว่างวาทกรรมและการกระทำ

พื้นที่ลีลาศ (Social Dance) กับการต่อรองอำนาจระหว่างวาทกรรม (Discourse) และกระทำ (Practice) ซึ่งการตั้งคำถามกับวาทกรรมลีลาศแบบเดิมถึงความรู้ของลีลาศและโครงสร้างทางเพศและกฎด้วยเพศในลีลาศ ถึงการมีอยู่ของกฎเกณฑ์ภายใต้กรอบแนวคิดบรรทัดฐานรักต่างเพศ (heterosexuality) ที่กำหนดให้ชายและหญิงต้องคู่กันเท่านั้นถือเป็นเรื่องปกติของสังคม (Butler, 1990) จากอำนาจชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) (ณรงค์ภรณ์ รอดทรัพย์, 2555) และการครองอำนาจนำโดยความเป็นชาย (Hegemonic Masculinity) ที่กำหนด ตำแหน่ง แ่ง ที่ ตามบทบาทและสถานะที่ต้องแสดงออกในพื้นที่ของลีลาศ ที่ทุกมิติจะถูกควบคุมและสั่งการจากอำนาจและความรู้ของลีลาศที่เป็นองค์คาวบอย และผ่านตัวบุคคลที่เป็นอำนาจแฝงในการใช้อำนาจของความรู้ลีลาศเพื่อถ่ายทอดกระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคม ดังนั้น

(Foucault, 1980) “ผลกระทบที่มีอิทธิพล”เกิดขึ้นจากสถาบันการควบคุม การตัดสิน และการสร้างบรรทัดฐานขึ้นมาให้ผู้ที่ถูกอยู่ภายใต้ความรู้ของสถาบันให้ต้องปฏิบัติตาม “อำนาจเชิงวินัย” (Disciplinary Power) ที่ทำงานผ่านร่างกายของบุคคลเพื่อที่จะควบคุม จัดการให้บุคคลเป็นไปตามเจตจำนงของอำนาจเทคนิคเหล่านี้มุ่งไปที่ร่างกาย (body) ซึ่งเป็นผู้ถูกกระทำและเป็นเป้าหมายของอำนาจ ซึ่งกระบวนการถ่ายทอดผ่านตัวบุคคลและการฝึกฝนร่างกายผ่านการปฏิบัติการของความรู้และตัวบุคคลเชื่อและสยบยอมต่อความรู้ของลัทธิและโครงสร้างทางเพศที่มาจัดกระทำให้กลายเป็น “ร่างกายได้บ่งการ” จากการผลิตซ้ำความรู้และการฝึกฝนอย่างลัทธิ (disciplinary of power) (Foucault, 2012) ดังนั้น วินัยจึงสร้างร่างกายที่ถูกบังคับและถูกฝึกเป็นร่างกายที่อ่อนน้อมง่ายให้เป็นร่างกายที่สยบยอมโดยไม่ตั้งคำถาม หรือที่เรียกว่า Docile body (Foucault, 1991) นั่นเอง

การเดินลีลาแบบดั้งเดิม การสถาปนาของอำนาจและความรู้ของลีลาและอำนาจแฝงจากโครงสร้างการกำหนดเพศในการเข้าร่วมกิจกรรมลีลา การกำหนดบทบาททางเพศอย่างตายตัวนี้ โดยผู้ชายจะต้องเป็น “ผู้นำ” (Lead) ในการเคลื่อนไหวเพื่อกำหนดทิศทาง และจังหวะในการลีลา และผู้หญิงต้องทำหน้าที่เป็น “ผู้ตาม” ให้ตรงตามของผู้ชายการเคลื่อนไหวเพื่อกำหนดทิศทาง และจังหวะในการเดินลีลา ในการเดินลีลาบนพื้นฟลอร์ให้เป็นไปตามมาตรฐานเดียวกันของวัฒนธรรมลีลาแบบสากล (Zamoner, 2011) จากแนวคิดของ Foucault ว่าททกรรมเช่นนี้คือการสร้าง “ความรู้” ที่ทำให้สังคมเชื่อว่าการแบ่งบทบาทหน้าที่เช่นนี้คือเรื่องปกติ แต่ทั้งที่จริงแล้วเป็นการผลิตจากอำนาจที่แฝงอยู่ในระบบวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่และครองอำนาจนำโดยความเป็นชายในพื้นที่ของลีลาที่ผู้ชายมีสิทธิเหนือกว่าผู้หญิงในทุกมิติของลีลาและทำให้อัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายถูกทำให้กลายเป็นอื่น แต่อัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายจะมีคุณค่าในวัฒนธรรม คือ การกลับไปตามเพศกำเนิดเดิมตามธรรมชาติอย่างที่เราจะเป็นตามโครงสร้างทางสังคมลีลา ซึ่งการลีลาค้นนอกเหนือแบบแผนจากความเป็นสากล เช่นการเดินลีลาคู่กันระหว่างชายกับชาย และการเดินลีลาคู่กันระหว่างหญิงกับหญิง หรือเต้นการลีลาแบบเพศเดียวกัน (Strack, 2013) ลีลาแบบดั้งเดิมที่ถูกกำหนดให้ผู้ชายต้องเต้นคู่กับผู้หญิงเท่านั้น (Zamoner, 2011)

ดังนั้นพื้นที่ลีลาเกี่ยวกับการต่อรองอำนาจ” ระหว่างวาทกรรมและการกระทำโดยการขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศโดยเยาวชน เพื่อสร้างกิจกรรมการเพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเพศและกฎด้วยเพศโดยเยาวชนเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศด้วยสัญลักษณ์และความหมายที่สร้างขึ้นใหม่จากวัฒนธรรมลีลาแบบเดิมมาเป็น

วัฒนธรรมลีลาศแบบใหม่เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ (จิระประภา อัครบวร, 2558) ที่เกิดจากการ สันคลอนโครงสร้างทางสังคมลีลาศจากเพศกำเนิดถูกแทนที่ด้วยอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลาย ร่วมกับเพศกำเนิดให้เป็นอัตลักษณ์นักลีลาศ (identity of social dancer) ซึ่งหมายถึง คุณสมบัติเฉพาะตัวของนักลีลาศที่ทำให้แตกต่างจากผู้อื่น ได้แก่ ท่าทาง การยืน การเดิน การเคลื่อนไหว ร่างกายด้วยเทคนิคเฉพาะตัวและความสามารถที่แสดงออกตามสไตล์การเต้นลีลาศของแต่ละ จังหวะของแต่ละบุคคลนำมาหลอมรวมกันทำให้เป็นหนึ่งเดียวและให้ความหมายใหม่โดยเยาวชน นักลีลาศว่า “อัตลักษณ์นักลีลาศเพื่อความเท่าเทียม” (Social Dance identity for equality) ซึ่ง หมายถึง คุณสมบัติเฉพาะตัวของนักลีลาศที่ทำให้แตกต่างจากผู้อื่น ได้แก่ ท่าทาง การยืน การเดิน การเคลื่อนไหวร่างกายด้วยเทคนิคเฉพาะตัวและความสามารถที่แสดงออกเพื่อความเท่าเทียมทาง เพศของการมีอยู่ของอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายในพื้นที่ลีลาศสู่สังคม (DeFrantz & Gonzalez, 2014 )

### 5.3 พลังของการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์: การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมผ่านลีลาศ

พลังของการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ของเยาวชนนักลีลาศ ไม่ได้เป็นเพียงกระบวนการ สร้างการเรียนรู้เชิงวิชาการเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการสำคัญในการคิดเชิงวิพากษ์อย่างมี วิจารณ์ญาณการพินิจวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล วิเคราะห์ปัญหา และการตั้งคำถามกับโครงสร้าง นั้น เพื่อเผยให้เห็นถึงความเบี่ยงหลังของโครงสร้างของปัญหาเหล่านั้น และท้าทายต่อโครงสร้าง ความรู้เรื่องเพศและอำนาจแฝงที่อยู่ในวัฒนธรรมลีลาศแบบสากลนิยม โดยเฉพาะภายใต้กรอบ บรรทัดฐานรักต่างเพศ (Heteronormativity) ที่กำหนดบทบาททางเพศกำเนิดที่กำหนดให้ผู้ชาย และผู้หญิงต้องคู่กันจึงถือเป็นเรื่องปกติของสังคม ทำให้อัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายเป็นเพียง สถานะของผู้ “อยู่อย่างไร้ตัวตน” คือ การถูกพลัดจากโครงสร้างทางสังคมของวัฒนธรรมทำให้ กลายเป็นอื่น ในพื้นที่ของลีลาศแบบสากลนิยม (Butler, 1990; Pilcher & Whelehan, 2004)

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ (Critical Participatory Action Research: CPAR) เยาวชนได้ถูกเสริมพลัง (Empowerment) (Kemmis & Taggart, 2014) และ สามารถตั้งคำถามต่ออำนาจ ความรู้ และความจริงที่ผลิตซ้ำวาทกรรมนักลีลาศที่เผยให้เห็นถึง ความเป็นชายที่มีอำนาจนำให้อยู่เหนือผู้หญิงภายใต้วาทกรรมบรรทัดฐานรักต่างเพศและสังคม ชายเป็นใหญ่ที่ทำให้ผู้หญิงและอัตลักษณ์ทางเพศอื่นต้องตกอยู่ในสถานะรองของความเป็นชายที่ มีอำนาจนำในทุกมิติของ “สังคมชายเป็นใหญ่ของวาทกรรมนักลีลาศ” ปราบปรามการณ์ของสังคม



ลีลาศที่กำหนดให้ผู้ชายเป็นผู้นำและผู้หญิงต้องเป็นผู้ตามหรือการกำกับให้การเต้นคู่กันมีพื้นที่ไว้เฉพาะระหว่างเพศชายกับเพศหญิงเท่านั้น (Zamoner, 2011; Wieschialek, 2003)

การวิพากษ์ดังกล่าวเกิดขึ้นผ่านการใช้ส่วนร่วมการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการปฏิบัติจริงที่เน้นการเปิดพื้นที่ให้เยาวชนมีบทบาทในการตั้งคำถามต่ออำนาจ สร้างความรู้ร่วมกัน และร่วมขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในฐานะ “ผู้ร่วมสร้างความรู้” (co-researchers) ที่มีสิทธิในการคิด ตัดสินใจ และเปลี่ยนแปลงและสร้างสรรค์โลกของพวกเขาในรูปแบบที่ไม่เคยมีมาก่อนให้เกิดขึ้นได้จริงจากการกระบวนกรมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ ซึ่งแนวทางนี้จึงเป็นมากกว่ากระบวนการทางวิชาการ แต่เป็นการสร้างพื้นที่ให้เยาวชนสามารถขยับจาก “ผู้รับรู้” เป็น “ผู้สร้างความรู้” เพื่อนำไปสู่ “ผู้ขับเคลื่อนสังคม” อย่างมีพลัง (Schensul & Berg, 2004; McIntyre, 2008)

ดังนั้นกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์พลังของการมีส่วนร่วมโดยเยาวชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมผ่านลีลาศ เป็นการสร้างพื้นที่วัฒนธรรมลีลาศในรูปแบบของเยาวชนขึ้นใหม่ที่พื้นที่ดั้งเดิมด้วยการรวมพลังสร้างเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมโดยเยาวชน การทำให้ลีลาศที่เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย จากการสลายโครงสร้างทางเพศและกฎ กติกา และข้อบังคับด้วยเพศกลายเป็นวัฒนธรรมของความไม่เท่าเทียมทางเพศที่สืบทอดและปฏิบัติกันมาจากความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติด้านลบทางเพศที่หลากหลาย ซึ่งเยาวชนไม่ได้เพียงแค่เรียนรู้แต่ยังตระหนักรู้ถึงบทบาทและพลังของตนเอง ในฐานะเยาวชนนักลีลาศด้วยตนเอง ในฐานะ แต่ยังเป็นผู้ร่วมสร้างวัฒนธรรมด้วยตนเองในฐานะ “ผู้ร่วมสร้างการเปลี่ยนแปลง” มากกว่า “ผู้ตามวัฒนธรรม” (Giroux, 1996)

### 5.3.1 อุดมการณ์ต่อลีลาศในฐานะเครื่องมือการส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคม

ลีลาศในบริบทของสังคมไทยมิใช่เป็นเพียงกิจกรรมเพื่อความบันเทิงหรือการประกวดแข่งขันเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการจัดระเบียบโครงสร้างอำนาจและบทบาททางเพศอย่างตายตัวของการกำหนดเพศแบบคู่ตรงข้าม (binary of positions) เพื่อกำหนดการเต้นลีลาศให้ไปในทิศทางเดียวกันเพื่อควบคุมสมาชิกนักลีลาศให้อยู่ในกรอบของวิถีปฏิบัติของนักลีลาศ โดยกำหนดให้ผู้ชายต้องคู่กับผู้หญิงในการเต้นลีลาศ โดยกำหนดผู้ชายเป็นผู้นำ (lead) และผู้หญิงเป็นผู้ตาม (follow) ซึ่งเป็นการผลิตซ้ำโครงสร้างทางเพศและกฎ กติกา และ

ข้อบังคับด้วยเพศในลีลาทำให้อัตลักษณ์ทางเพศตกอยู่ภายใต้กรอบเพศกำเนิดเท่านั้น (Butler, 1990; Zamoner, 2011)

การตอกย้ำอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ (patriarchy) ในพื้นที่ของ “วัฒนธรรมลีลา” คือ การผลิตซ้ำวาทกรรมรักต่างเพศ (heteronormativity) ที่กำหนดให้ผู้คนในสังคมที่ผู้ชายและผู้หญิงต้องคู่กันถือเป็นเรื่องปกติของสังคม การมาบรรจบกันของสองวาทกรรมกลายเป็นบรรทัดฐานของวัฒนธรรมลีลาตามกฎเกณฑ์การคู่กันระหว่างชายและหญิงในการเต้นลีลา โดยกระทำผ่านร่างกายที่กำหนดให้ “ผู้นำ” เป็นเพศชาย และ “ผู้ตาม” เป็นเพศหญิง (Zamoner, 2011; กรมพลศึกษา, 2552) ซึ่งกฎเกณฑ์เหล่านี้ไม่ได้เปิดพื้นที่ให้กับผู้มีอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลาย ได้แสดงออกอย่างเสรี มีพื้นที่เป็นของตนเองแต่ถูกเบียดขับกดทับให้อยู่ภายใต้กรอบเพศกำเนิดเท่านั้นแต่ทำให้อัตลักษณ์ทางเพศเหล่านั้นกลายเป็น “อื่น” (Otherness) และไม่อาจอยู่ร่วมในพื้นที่นี้อย่างเป็นธรรม และถูกจัดกระทำให้กลายเป็นอีเว้นท์ในการจัดแสดงของลีลาเพื่อการเข้าสังคม และลีลาเพื่อการแข่งขันเท่านั้น และการเปิดเผยสู่สาธารณะถึงการเมืองของนักลีลาเพศวิถีที่มีความหลากหลายทางเพศได้ก็ต่อเมื่อได้รับการอนุญาตจากผู้จัดงานเท่านั้น (Babbie, 2007; Butler, 1999)

เมื่อมองผ่านแนวคิดของ Foucault (1997) เรื่อง “อำนาจ” ที่ว่าอำนาจมิได้เป็นสิ่งที่อยู่ในมือของคนใดคนหนึ่ง แต่อำนาจกระจายตัวและดำรงอยู่ในทุกความสัมพันธ์ทางสังคม โดยเฉพาะในรูปของ “วาทกรรม” (discourse) และ “ความรู้” (knowledge) ที่สามารถควบคุมวิธีคิด การกระทำ และการแสดงออกของผู้คนได้อย่างแยบยล ในบริบทของลีลา ความรู้ที่ถูกผลิตซ้ำผ่านร่างกายผู้คนจากการฝึกฝนร่างกายจนเกิดทักษะและความชำนาญต่อท่าทางที่แสดงออกรวมกับคู่เต้นลีลาเพื่อให้เป็นไปตามการผลิตซ้ำอัตลักษณ์นักลีลาเพื่อเป็นภาพจำที่สะท้อนสู่สังคมของการเต้นลีลาต้องเป็นการเข้าคู่เต้นกันของชายหญิง (Zamoner, 2011; กรมพลศึกษา, 2552) และการกำหนดกฎระเบียบทางเพศจึงกลายเป็นกลไกของการควบคุมร่างกายตามเพศกำเนิดที่ตอกย้ำอุดมการณ์ของวัฒนธรรมลีลาแบบสากลนิยม (Foucault, 1980; 1991) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ (Critical Participatory Action Research: CPAR) ในครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของเยาวชนสามารถเริ่มเปิดมุมมองลีลาจากพื้นที่ที่ลีลาที่เคยเป็นเครื่องมือของการครอบงำทางเพศ นำไปสู่การลีลาที่เป็นเครื่องมือของการขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศได้อย่างเป็นรูปธรรม ผ่านกระบวนการวิพากษ์ ออกแบบ และสร้างกิจกรรมลีลาเพื่อเปิดพื้นที่ให้อัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายได้อย่างชอบธรรม (Schensul & Berg, 2004; Kemmis & McTaggart, 2014)

การนำลีลาสมาใช้เป็นเครื่องมือส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคม ต้องเริ่มจากการรื้อสร้างอุดมการณ์เดิม เปิดพื้นที่ให้กับการเรียนรู้เชิงวิพากษ์ และการมีส่วนร่วมของผู้คนทุกอัตลักษณ์ทางเพศ โดยเฉพาะเยาวชน ผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมอัตลักษณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และการต่อต้านอำนาจที่กดทับอย่างไม่รู้ตัว เพื่อให้ลีลาเป็นพื้นที่ของเสรีภาพ ความเท่าเทียม และความยุติธรรมอย่างแท้จริง (Harman, 2019; Wong, 2023) ซึ่งในทางปฏิบัติ เยาวชนได้ออกแบบกิจกรรมลีลาที่ไม่กำหนดเพศในการเต้นลีลา สร้างท่าเต้นเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ ออกแบบชุดลีลาที่ไม่ยึดติดกับเพศสภาพ และสร้างสรรค์สื่อเพื่อแสดงออกถึงวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศ ซึ่งทั้งหมดนี้ไม่ใช่เพียงเป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ แต่ยังเป็นการต่อสู้ต่อรองกับอุดมการณ์เดิมของลีลาที่ผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมทางเพศมายาวนาน (Zamoner, 2011; Picart, 2010)

ดังนั้นอุดมการณ์ต่อลีลาในฐานะเครื่องมือการส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคม เพื่อให้ “ลีลา” กลายเป็น “เครื่องมือ” เพื่อเปิดพื้นที่ของการต่อรองอำนาจระหว่างวาทกรรมเดิมกับการสร้างความรู้ใหม่ของเยาวชน ซึ่งเป็นกระบวนการเปลี่ยนผ่านจาก “พื้นที่แห่งการควบคุม” ไปสู่ “พื้นที่แห่งการปลดปล่อย” ที่ยอมรับอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายอย่างแท้จริง (Foucault, 1988; Butler, 1990; McIntyre, 2008)

### 5.3.2 ลีลากับการจุติประภาจความเข้าใจความเท่าเทียมในสังคม

“ลีลา” แม้จะถูกมองว่าเป็นกิจกรรมสุนทริยภาพเพื่อความบันเทิง สุขภาพ หรือการแข่งขัน แต่ทว่าลีลากลับมีความหมายทางวัฒนธรรมที่ลึกซึ้งกว่านั้น เพราะกิจกรรมนี้สะท้อนภาพโครงสร้างทางอำนาจและบทบาททางเพศที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมอย่างเหนียวแน่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปแบบของวาทกรรมรักต่างเพศ (heteronormativity) และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ (patriarchy) ที่กำหนดให้เพศชายเป็นผู้นำ และเพศหญิงเป็นผู้ตามอย่างไม่มีเงื่อนไข (Butler, 1990; Foucault, 1980) จากบริบทข้างต้นจะให้เห็นว่า “ลีลา” ไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมหนึ่งเท่านั้น แต่สามารถกลายเป็น “เครื่องมือเชิงวัฒนธรรม” ที่จุติประภาจให้สังคมเริ่มตระหนักถึง “ความไม่เท่าเทียม” ที่ซ่อนอยู่ในกิจกรรมลีลาที่ดูเหมือนเป็นกลางแต่แฝงไปด้วยสัญลักษณ์ทางเพศที่ไม่เท่าเทียม และในขณะเดียวกันก็สามารถเป็นเวทีแห่งการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจในประเด็นสิทธิมนุษยชน อัตลักษณ์ทางเพศและความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม (Markula & Pringle, 2006) การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นจากการเปิดพื้นที่ให้เยาวชนซึ่งเป็น

ผู้มีบทบาทสำคัญในวัฒนธรรมร่วมสมัย ได้ตั้งคำถามต่อกรอบคิดแบบเดิมของลีลาศ และ ออกแบบกิจกรรมที่ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียม เช่น การจับคู่เต้นแบบไม่ระบุเพศ การสลับ บทบาทผู้นำ และ ผู้ตาม การออกแบบตัดชุดและเครื่องแบบลีลาศที่ไม่จำกัดเพศ รวมถึงการ ออกแบบท่าเต้นลีลาศที่แสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศ และการสร้างสรรค์สื่อด้วยการแต่ง เนื้อเพลงเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคม เพลง “ใครก็มีสิทธิ์จะเปล่งแสง” ใน จังหวะที่สนุกสนานในจังหวะ Cha Cha Cha และการสร้างสรรค์สื่อคลิปวิดีโอเพื่อแสดงออกถึง ความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมผ่านช่องทางโซเชียลมีเดียต่างๆ ทั้ง Facebook, Instagram, TiKTok และYouTube เป็นต้น เพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมโดยเยาวชน (E. Babbie, 2007) ผลจากการเปลี่ยนแปลงเชิงสัญลักษณ์เหล่านี้ ส่งผลให้กิจกรรมลีลาศกลายเป็น เวทีของการแลกเปลี่ยน การสื่อสาร และการเรียนรู้ร่วมกันที่ขับเคลื่อน “การเข้าใจความเท่าเทียม” ในหมู่ผู้เข้าร่วมและผู้ชมอย่างค่อยเป็นค่อยไป เยาวชนที่เคยถูกกำหนดบทบาทจากเพศกำเนิดเริ่ม กล้าที่จะแสดงอัตลักษณ์ในแบบของตน และรู้สึกว่าการแสดงของพวกเขามีความหมายในเวทีทาง สังคม โดยเฉพาะกลุ่มเพศที่หลากหลายได้ใช้ลีลาศเป็นพื้นที่ของการมีอยู่และการเรียกร้องสิทธิ อย่างสร้างสรรค์ (Paske & Newman, 2016) กระบวนการนี้ไม่ใช่เพียงการเต้นหรือแสดงออก หากแต่เป็นการสร้างความตระหนักรู้เชิงวิพากษ์ผ่านประสบการณ์ตรงของผู้เรียนรู้ โดยเฉพาะ เยาวชน ที่ได้เรียนรู้ทั้งจากการปฏิบัติจริง การวิพากษ์โครงสร้าง และการร่วมสร้างทางเลือกใหม่ ร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การ “ปลดปล่อยตนเอง” (identity emancipation) และการเริ่มต้นการเคลื่อนไหว ทางสังคม จากการรู้เท่าทันและต่อต้านโครงสร้างอำนาจสามารถนำไปสู่การสร้างตัวตนใหม่อย่าง มีเสรีภาพ Foucault (1988)

#### 5.4. ลีลาศกับการขับเคลื่อนการสร้างนโยบายความหลากหลายทางเพศ

ในอดีตของสังคมไทย “ลีลาศ” ได้รับอิทธิพลจากการทำให้ทันสมัยแบบตะวันตก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายวัฒนธรรมในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่มุ่งเปลี่ยนภาพลักษณ์ของ ประเทศไทยให้ “ศิวิไลซ์” ตามอุดมการณ์แบบตะวันตกนิยม (Reynolds, 2006; สุพจน์ แจ้งเร็ว, 2553) การสร้างภาพลักษณ์ให้ผู้ชายเป็นสุภาพบุรุษและผู้หญิงเป็นสุภาพสตรีในการออกงาน ลีลาศเพื่อเข้าสังคม ตามอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ในสังคมไทย ซึ่งวัฒนธรรม “ลีลาศ” การผลิตซ้ำ วาทกรรมการสร้างภาพแทนความเป็นสุภาพบุรุษและสุภาพสตรีภายใต้โครงสร้างการกำหนดเพศ โดยยึดตามโครงสร้างเพศชายเพศหญิงที่ตายตัว และกำหนดบทบาทหน้าที่ตามคุณลักษณะ ผู้ชาย

เป็นผู้นำ (lead) ผู้หญิงเป็นผู้ตาม (follow) ซึ่งเป็นการตอกย้ำว่าทฤษฎีแบบคู่ตรงข้าม (binary opposition) และลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความชอบธรรมของอัตลักษณ์ทางเพศที่ไม่เป็นไปตามกรอบของชาย-หญิง และยังเป็นภาพสะท้อนของการจัดการเรียนการสอนลีลาขององค์กร สมาคม สถาบันอุดมศึกษาและโรงเรียนที่ยังจำกัดบทบาทตามเพศกำเนิดได้แสดงออกตามอัตลักษณ์ที่แท้จริงของตน (Butler, 1990; Connell & Pearse, 2015)

การขับเคลื่อน “นโยบายความหลากหลายทางเพศ” ในปัจจุบันได้กลายเป็นหนึ่งในประเด็นสาธารณะที่ได้รับความสนใจมากขึ้นในสังคมไทย โดยเฉพาะเมื่อมีการผลักดันร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม และนโยบายสวัสดิการสำหรับบุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศหลากหลาย ซึ่งสะท้อนการเปลี่ยนแปลงเชิงวาทกรรมและเชิงนโยบายที่มุ่งส่งเสริมสิทธิและความเท่าเทียมอย่างเป็นรูปธรรม (United Nations Development Programme, 2023) อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนนโยบายเหล่านี้มักติดอยู่กับการต่อรองในเชิงโครงสร้างที่เยาวชนและพลเมืองทั่วไปเข้าไม่ถึง จากกรณีศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนนักลีลาในงานวิจัยนี้พบว่า “กิจกรรมทางวัฒนธรรม” เช่น ลีลาศ สามารถกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการเปิดพื้นที่สนับสุน และนำเสนอรูปแบบของนโยบายความหลากหลายทางเพศที่เป็นรูปธรรมจากฐานราก (bottom-up approach) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในด้านนโยบายสาธารณะ การศึกษาเชิงวิพากษ์ และการพัฒนาสังคม ซึ่งเน้นกระบวนการที่ให้ “ผู้มีประสบการณ์ตรง” หรือ “ผู้ได้รับผลกระทบ” มีบทบาทในการเสนอ ปรับเปลี่ยน หรือร่วมสร้างนโยบายหรือกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของตนเอง (Schensul & Berg, 2020; Gaynor & Jennings, 2021; United Nations Development Programme, 2023) ซึ่งแนวทางนี้แตกต่างจากการกำหนดนโยบายแบบบนลงล่าง (top-down) ที่ผู้กำหนดมักไม่ได้อยู่ในพื้นที่ของปัญหาโดยตรงแต่กลับผลิตนโยบายที่ไม่สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้ได้รับผลกระทบ (Chambers, 1997; Gaynor & Jennings, 2021; United Nations Development Programme, 2023)

การนำแนวคิดกระบวนการทัศน์การวิจัยเชิงวิพากษ์ เยาวชนได้ร่วมกันตั้งคำถามและวิพากษ์โครงสร้างความไม่เท่าเทียมทางเพศในกิจกรรมลีลาศ ได้แก่ กฎที่กำหนดให้การเต้นลีลาศต้องเดินเข้าคู่กันของชายและหญิงเท่านั้น การห้ามผู้มีความหลากหลายทางเพศแสดงบทบาทตามอัตลักษณ์ของตนเพื่อสร้างภาพแทนอัตลักษณ์นักลีลาศทางเพศให้ดำรงอยู่ และการที่สื่อส่งเสริมลีลาศในระบบการศึกษามีภาพแทนเพศที่จำกัดเพียง 2 เพศเท่านั้น (binary representation) แนวคิดเหล่านี้สอดคล้องกับที่ Butler (1990) กล่าวถึงวาทกรรมแบบคู่ตรงข้ามเป็นรากฐานของการเลือกปฏิบัติทางเพศในสังคม และในปัจจุบัน ลีลาศได้เปลี่ยนสถานะจากกิจกรรมการแสดง



ที่เน้นความสุนทรีย์และความงดงามทางร่างกาย มาเป็นพื้นที่ที่สามารถต่อรองอัตลักษณ์ บทบาททางเพศ และความสัมพันธ์ทางอำนาจในสังคมได้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ ที่มองลึกลงในฐานะ "เครื่องมือ" ทางวัฒนธรรมที่สามารถสะท้อนผ่านการสื่อสารและการทำกิจกรรม และผลักดันเรื่องความเท่าเทียมทางเพศให้เข้าสู่การรับรู้ของสังคมไทยในวงกว้าง (Paske & Newman, 2016) อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมในยุคหลังดิจิทัล ได้ผลักดันให้คนรุ่นใหม่ตั้งคำถามกับกรอบบทบาททางเพศที่ตายตัว รวมถึงในกิจกรรมลึกลงด้วย เยาวชนเริ่มปฏิบัติการจับคู่เต้นแบบไม่จำกัดเพศ สลับบทบาทผู้นำและผู้ตาม และสร้างท่าเต้นใหม่ที่ไม่จำเป็นต้องยึดติดกับโครงสร้างทางเพศอีกต่อไป โดยการสลายโครงสร้างทางเพศให้เกิดพื้นที่ของอัตลักษณ์ทางเพศรวมถึงชายคู่ชาย และ หญิงคู่หญิงในพื้นที่ “ลึกลง” กระบวนการเหล่านี้ไม่ใช่เพียงการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมลึกลงแบบดั้งเดิมเท่านั้น แต่เป็นการต่อรองเชิงวัฒนธรรม (cultural negotiation) ที่ท้าทายวาทกรรมอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่และวาทกรรมบรรทัดฐานทางเพศผ่านการกระทำ (praxis) ที่เกิดขึ้นจริง (McLaren, 2002)

ดังนั้นการขับเคลื่อนลึกลงการสร้างนโยบายความหลากหลายทางเพศในลึกลงโดยเยาวชน ดังกล่าวยังได้รับแรงสนับสนุนจากกระแสโลกทางการสื่อสารผ่านลึกลงยังทำให้ประเด็นความเท่าเทียมทางเพศถูกส่งต่อไปยังพื้นที่สาธารณะได้อย่างมีพลัง ได้แก่ การจัดกิจกรรมลึกลงในชบวน Bangkok Pride Festival 2025 ที่เยาวชนนักลึกลงในสังคมไทยจึงไม่เพียงแต่ร่วมแสดงลึกลงแบบใหม่เท่านั้น แต่ยังเป็นผู้เสนอแนวทางใหม่ในการออกแบบบทบาท การเรียนรู้ และการแสดงออกอย่างเท่าเทียม ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายเชิงวัฒนธรรมที่ไม่ได้เป็นเพียงการแสดงทางศิลปะเท่านั้น แต่ยังเป็นการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ที่ส่งสารเรื่อง “การมีอยู่ของอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายในลึกลง” ให้กับสังคมไทยและสร้างความภาคภูมิใจในตนเองของเยาวชน (Schensul & Berg, 2020) และการรณรงค์เพื่อการแต่งงานเท่าเทียม และแนวทางที่ผลักดันให้ทุกคนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียม โดยเฉพาะในแวดวงศิลปะและการแสดงออก (UNESCO, 2019)

#### 5.4.1 เสียงของเยาวชนในฐานะพลังแห่งการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

พลังเยาวชนที่ส่งเสียงเสียงพลังแห่งการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เพื่อผลักดันให้เกิดวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในลึกลงจึงต้องอาศัยทั้งการวิพากษ์โครงสร้างลึกลงแบบเดิม เพื่อลงมือปฏิบัติจริง และการใช้ช่องทางสร้างสรรค์ในการเปลี่ยนแปลงสังคม ซึ่ง

การศึกษานี้ได้แสดงให้เห็นว่า เยาวชนไม่ได้รอให้ภาครัฐกำหนดนโยบายเท่านั้น แต่กำลังสร้าง "พื้นที่ต้นแบบทางวัฒนธรรม" ที่นำไปสู่การยอมรับ ความเข้าใจ และสุดท้ายคือการบรรจุนโยบาย ความหลากหลายทางเพศในกิจกรรมทางการศึกษาและวัฒนธรรมอย่างแท้จริงในอนาคตได้ (Schensul & Berg, 2020)

นอกจากนี้ สื่อออนไลน์ยังมีบทบาทสำคัญในการขยายขอบเขตการขับเคลื่อนวัฒนธรรม ความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศในสังคม ที่เยาวชนนำมาเป็นช่องทางการกระจายเสียงของ เยาวชนในการส่งต่อเรื่องราวการรับรู้ “การมีอยู่ของอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายในลีลาศ” จากการสลายโครงสร้างทางเพศในลีลาศ การสร้างพื้นที่อัตลักษณ์ทางเพศของความหลากหลายทาง เพศในพื้นที่ลีลาศแบบดั้งเดิม การสลับผู้นำผู้ตามจากเพศกำเนิดเป็นชายคู่ชายและหญิงคู่หญิง การสร้างท่าเต้นลีลาศใหม่ที่ไม่แบ่งแยกเพศในลีลาศ การตัดเย็บชุดและอุปกรณ์ลีลาศแบบไม่ยึด ติดทางเพศแบบ Uni-Sex แสดงออก“ความเป็นหนึ่งเดียวทางเพศ” การสร้างเพลงที่มีเนื้อหาคำ แสดงออกถึงความเท่าเทียมในการเต้นลีลาศของเพลง “ใครก็มีสิทธิ์จะเปล่งแสง” และการนำเพลง “ใครก็มีสิทธิ์จะเปล่งแสง” นำมาเต้นประกอบท่าเต้นใหม่ที่ไม่แบ่งแยกเพศในลีลาศ เพื่อนำเสนอ ผ่านช่องทางสื่อโซเชียลมีเดียต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการโพสต์คลิปเต้นของคู่เพศเดียวกัน การสื่อสาร ผ่าน TikTok ,Instagram และYouTube และการใช้เสียงของเยาวชนในฐานะพลังแห่งการ เปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมการจัดกิจกรรมโดยมีเป้าหมายเพื่อส่งสารเรื่องความหลากหลายทาง เพศในลีลาศสู่สังคม ได้แก่การติดแฮชแท็ก #EqualDance #Socialdancegender เพื่อทำให้เกิด กระแสการสร้างภาพใหม่ของลีลาศที่ไม่ยึดติดกับเพศอีกต่อไป และกลายเป็นช่องทางสื่อสารเชิง นโยบายผ่านวัฒนธรรมร่วมสมัย (Jenkins, 2016) ดังนั้นลีลาศจึงไม่ใช่เพียงกิจกรรมของความงาม และระเบียบเท่านั้น หากแต่เป็นพื้นที่ของการสร้างสำนึกใหม่ทางสังคม ที่สามารถจุดประกายการ เรียนรู้ ความเข้าใจ และการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างต่อแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศได้ อย่างทรงพลัง เมื่อได้รับการออกแบบโดยผู้มีประสบการณ์ตรงและมีส่วนร่วมในการผลิตความรู้ ด้วยตนเอง (Fraser, 2008; Schensul & Berg, 2004)

ดังนั้นการออกแบบกิจกรรมลีลาศแบบใหม่โดยเยาวชนในการมีบทบาทเป็นผู้นำ กระบวนการ ร่วมคิดร่วมสร้างสรรค์เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า “ความรู้ทางเพศไม่จำเป็นต้องถูกนิยาม โดยรัฐหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางเท่านั้น” แต่เสียงของเยาวชนในฐานะพลังแห่งการเปลี่ยนแปลง ทางวัฒนธรรมสามารถต่อรองและสร้างใหม่โดยกลุ่มผู้ปฏิบัติเอง และเมื่อกิจกรรมเหล่านี้เข้าสู่ ระบบการศึกษา หรือสถาบันทางสังคม เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย ศูนย์เยาวชน และสถาบันการ ลีลาศต่างๆในประเทศไทย ก็เท่ากับว่ากำลังเกิดการเปลี่ยนผ่านอำนาจจากบนลงล่าง (top-down)

สู่ล่างขึ้นบน (bottom-up) ได้อย่างเป็นรูปธรรม (Fraser, 2008; Kemmis, 2014) เพื่อเผยให้เห็นว่า “ลัทธิแบบเท่าเทียม” มิใช่แค่เนื้อหาที่แต่งเติมเสริมขึ้น แต่คือการสร้างสรรค์ลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในโครงสร้างทางเพศแบบเดิมที่ต่อต้านความหลากหลายทางเพศในลัทธิทำให้เกิดขึ้นได้จริงโดยเยาวชนเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลัทธิสู่สังคมเพื่อให้ลัทธิเป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย (Cammarota & Fine, 2008; Schensul & Berg, 2023)

#### 5.4.2 การออกแบบกิจกรรมลัทธิแบบใหม่ในฐานะการต่อต้านความเป็นชายเบ็ดเสร็จ

เมื่อเยาวชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรมลัทธิอย่างแท้จริง โดยไม่เป็นเพียง “ผู้เรียน” แต่เป็น “ผู้ร่วมออกแบบ” กิจกรรม พวกเขาจะสามารถวิพากษ์บทบาทที่ตนเองถูกคาดหวังได้ และเลือกที่จะสร้างความหมายใหม่ต่อบทบาททางเพศ ผ่านกระบวนการสะท้อนคิดโดยเยาวชน ในฐานะการต่อต้านความเป็นชายเบ็ดเสร็จในบริบทนี้ คือ การต่อต้านความเป็นชายเบ็ดเสร็จ (toxic/dominant masculinity) ในกิจกรรมลัทธิไม่ใช่การปฏิเสธเพศกำเนิดของผู้ชาย หากแต่เป็นการวิพากษ์วาทกรรมกระแสหลักของแนวคิดบรรทัดฐานรักต่างเพศที่มาผสานกลมกลืนกับวัฒนธรรมลัทธิที่ผลิตซ้ำชายและหญิงต้องคู่กันเท่านั้น (Kimmel, 2000; Connell, 2005) ที่สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของความเป็นชายที่ไม่เปิดพื้นที่ให้ความเป็นอื่นได้ดำรงอยู่ Butler (1990)

การออกแบบกิจกรรมลัทธิโดยเยาวชนมีโอกาสสร้างพื้นที่ให้แก่ตัวเองในการทำกิจกรรมเพื่อลงมือปฏิบัติการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคม สิ่งสำคัญอันดับแรกที่เยาวชนร่วมกันวิพากษ์โครงสร้างทางเพศที่เป็นหัวใจสำคัญของการออกแบบกิจกรรมเพื่อต่อต้านความเป็นชายเบ็ดเสร็จ คือการสลายโครงสร้างทางเพศที่มีกลไกอำนาจของความเป็นชายที่มีอำนาจนำ (Hegemony masculinity) (Gramsci, 1971) ที่กำหนด ตำแหน่ง แ่ง ที่ของผู้คนให้ตกอยู่ภายใต้กรอบของระบบเพศตามคุณลักษณะของความเป็นชาย (masculinity) และความเป็นหญิง (femininity) การสืบทอดกระบวนการวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านลัทธิของอุดมการณ์ของผู้ชายที่มีอภิสิทธิ์เหนือผู้หญิง (Connell, 2001) การดำรงอยู่ของอำนาจความเป็นชายเบ็ดเสร็จนี้ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางเพศในพื้นที่ของวัฒนธรรม “ลัทธิ” ไม่เพียงแต่ทำให้ผู้หญิงตกอยู่ในสถานะรองเพียงเท่านั้น แต่ยังผลักดันลักษณะทางเพศให้ออกจากพื้นที่ของชายที่มีอำนาจนำเพื่อครอบครองพื้นที่ให้ยังคงอยู่ (Foucault, 1978; Butler, 1990; Connell, 1995)

ดังนั้นเยาวชนกับกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ (Critical Participatory Action Research: CPAR) เพื่อสร้างพื้นที่ในมุมมองใหม่โดยเยาวชนเพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในลีลาตูลูสังคม การมีส่วนร่วมของเยาวชนการคิดเชิงวิพากษ์ การตั้งคำถามกับโครงสร้าง อำนาจและความรู้ เพื่อรื้อโครงสร้างอำนาจของวัฒนธรรมลีลาตูลูเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ด้วยตนเอง การที่เยาวชนไม่ได้อยู่ในฐานะ “ผู้รับการสั่งสอน” แต่มาเป็น “ผู้ร่วมสร้างความรู้” และ “ผู้ร่วมสร้างพื้นที่” ผ่านกระบวนการสะท้อนคิดเพื่อสร้างพื้นที่แห่งทางเลือกใหม่สู่สังคม (Kemmis, McTaggart & Nixon, 2014)

การต่อต้านความเป็นชายเบ็ดเสร็จ โครงสร้างอำนาจที่สะท้อนระบบคิดชายเป็นใหญ่ที่ซึ่งฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทยและสากล ได้แก่ ผู้นำจะต้องเป็นฝ่ายชาย ส่วนผู้ตามคือฝ่ายหญิง ไม่เว้นแม้แต่วัฒนธรรมลีลาตูลูที่กำหนดเพศในการทำกิจกรรมเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล (Marion, 2014; Herman, 2019) โดยท่าทางการเดิน ลำดับการเคลื่อนไหว และแม้แต่การแต่งกาย ล้วนส่งเสริมภาพแทนทางเพศแบบตายตัวและไม่เปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางเพศ (Connell & Messerschmidt, 2005) โครงสร้างเช่นนี้ไม่เพียงจำกัดประสบการณ์ของผู้เรียน แต่ยังทำให้ลีลาตูลูกลายเป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมในการผลิตซ้ำความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางเพศอย่างแนบแน่น (Foucault, 1980; Butler, 1990) ดังนั้นการออกแบบกิจกรรมลีลาตูลูแบบใหม่ภายใต้การนำของเยาวชนมิได้เป็นเพียงการสร้างพื้นที่ในเชิงกิจกรรมเท่านั้น แต่คือการสร้าง “พื้นที่การต่อต้าน” ความเป็นชายเบ็ดเสร็จ เพื่อเปิดพื้นที่ให้ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ และเพศกำเนิดได้เข้ามามีบทบาท มีสิทธิ มีเสียงและมีอำนาจในการกำหนดนิยามของความงาม และอัตลักษณ์ทางเพศที่ตนเองมีสิทธิที่จะเลือกอย่างเสมอภาคได้ด้วยตนเอง (Connell, 1995; Butler, 2004; Schensul & Berg, 2004)

### อัตวิพากษ์ต่อการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยเยาวชน

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงประเด็นสำคัญในการศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ (Critical Participatory Action Research: CPAR) เป็นแนวทางการวิจัยที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของเยาวชนในพื้นที่หรือกลุ่มเป้าหมายในการกำหนดประเด็น การสร้างองค์ความรู้ให้กับเยาวชน และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากภายในชุมชนหรือกลุ่มนั้นเอง โดยเฉพาะเมื่อกลุ่มเป้าหมายคือ “เยาวชน” การวิจัยจึงไม่ใช่แค่การศึกษาพวกเขา แต่คือการทำงานร่วมกับพวกเขาในฐานะ “ผู้ร่วมสร้างความรู้” (co-researchers) และหนึ่งในพลังสำคัญของ

กระบวนการ CPAR กับเยาวชนเพื่อเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจและทำ  
 ท้ายต่อสิ่งที่ไม่เคยกล้าคิดกล้าลงมาก่อน นั่นคือ การท้าทายต่อโครงสร้างทางเพศและกฎ กติกา  
 และข้อบังคับด้วยเพศของวัฒนธรรม “ลี้ลาศ” ที่ดูเหมือนวัฒนธรรมลี้ลาศเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอด  
 และมีวิถีปฏิบัติกันมาอย่างช้านาน และเป็นวัฒนธรรมของการทำกิจกรรมลี้ลาศ ที่เป็นกิจกรรมเพื่อน  
 นันทนาการ กิจกรรมเพื่อการเข้าสังคม และกิจกรรมเพื่อการประกวดแข่งขันเพื่อสร้างความ  
 สนุกสนานและความเพลิดเพลินให้แก่ทุกเพศทุกวัยในสังคมไทย แต่ถ้าเราดูผิวเผินและมีความเชื่อ  
 ความศรัทธาและความชื่นชอบและหลงใหลความสวยงามของการเต้นลี้ลาศโดยไม่ตั้งคำถามแต่  
 สบายยอมต่อความรู้และอำนาจแฝงที่อยู่ภายใต้โครงสร้างของการกำหนดเพศด้วยเพศกำเนิดของ  
 การกำหนดให้ชายจริงต้องคู่กับหญิงแท้ในการเต้นลี้ลาศ ทำให้อัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายถูก  
 เบียดขับกดทับทำให้กลายเป็นอื่นโดยไม่มีเงื่อนไขและเลือกปฏิบัติกับอัตลักษณ์ทางเพศในพื้นที่  
 ลี้ลาศทำให้เป็นเรื่องผิดปกติกและอยู่นอกเหนือความเป็นระเบียบของวัฒนธรรมลี้ลาศแบบสากล  
 การเปิดพื้นที่ให้แก่อัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลาย ให้อยู่ในพื้นที่ลี้ลาศได้อย่างชอบธรรมได้นั้น  
 จะต้องมีการขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในลี้ลาศสู่สังคมโดยเยาวชนในการมีส่วน  
 ร่วมขับเคลื่อนด้วยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมและแสวงหา  
 ทางออกให้หลุดพ้นจากโครงสร้างความรู้และอำนาจที่แฝงอยู่ในระบบของวัฒนธรรมลี้ลาศ การ  
 รวมพลังเพื่อปลดปล่อยและสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่เพื่อเป็นทางออกให้แก่ทุกคนเปรียบเสมือนการ  
 เริ่มต้นใหม่จากการท้าทายต่อโครงสร้างอันเป็นจุดเริ่มต้นการต่อสู้ต่อรองเพื่อให้เกิดการกระเพื่อม  
 จากเยาวชนที่จะเป็นกำลังของชาติในอนาคต

ดังนั้นการขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างแนวทางการพัฒนาลี้ลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริม  
 ความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชน และกิจกรรมการขับเคลื่อน  
 ความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลี้ลาศ” โดยเยาวชนนักลี้ลาศจึง  
 เกิดขึ้นจากการร่วมกันจัดประชุมสนทนากลุ่ม วางแผน จัดกิจกรรมสังเกตกิจกรรมและร่วมกัน  
 สะท้อนผลการจัดกิจกรรมโดยเยาวชน ซึ่งหัวใจสำคัญอยู่ที่การรวมพลังเพื่อปลดปล่อยจาก  
 พันธนาการของอำนาจและความรู้ของลี้ลาศ ดังนั้นจึงร่วมกันสะท้อนผ่านมุมมองรอบด้านว่าอะไร  
 เป็นสิ่งสำคัญหรือปัญหาในการทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางเพศในลี้ลาศ นั่นคือ โครงสร้างทาง  
 เพศ เมื่อหาต้นตอของปัญหาได้ก็จะหาวิธีแก้ไขปัญหาเพื่อแสวงหาทางออกได้ต่อไป เมื่อคลี่และ  
 สลายโครงสร้างทางเพศได้แล้ว ในขั้นต่อไปของปัญหาที่เกิดจากการกำหนดให้ชายนำ และหญิง  
 ตาม เป็นสิ่งที่ผูกติดโยงกับการกำหนดกรอบตามเพศธรรมชาติของชายและหญิงต้องคู่กันใน  
 การเต้นลี้ลาศ การสลายโครงสร้างและการคลี่ให้เห็นถึงการกำหนดเพศกำเนิดทำให้อัตลักษณ์ทาง



เพศกลายเป็นอื่น จึงต้องสร้างพื้นที่ให้อัตลักษณ์ทางเพศได้มีพื้นที่สาธารณะได้มีสิทธิและเสรีภาพทางเพศที่เท่าเทียมกันในพื้นที่ “ลีลาศ” และเมื่อคลี่ลงไปในแต่ละชั้นจึงเผยให้เห็นถึงท่าเต้นที่ทำให้ชายและหญิงต้องแบ่งแยกตามเพศกำเนิดเพื่อให้ตรงตามลักษณะของลีลาศแต่ละประเภทที่ถูกกำหนดให้มีลักษณะและบทบาทที่ต้องแสดงออกตามความเป็นชายและความเป็นหญิงตรงตามลักษณะของประเภทการเต้นลีลาศ และการเต้นเข้าจังหวะเพลง และสัญญาและความหมายที่แสดงผ่านชุดลีลาศและอุปกรณ์เพื่อแสดงออกถึงอัตลักษณ์นักลีลาศ เพื่อให้เป็นไปตามโครงสร้างความรู้ของลีลาศโดยมีสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อให้เกิดภาพจำของลีลาศแบบมาตรฐานสากล ดังนั้นการขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศโดยเยาวชนนักลีลาศเพื่อเปิดพื้นที่ให้อัตลักษณ์ทางเพศได้รับความชอบธรรมจากการสร้างอัตลักษณ์ใหม่เพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศสู่สังคมโดยการทำสิ่งที่วัฒนธรรมดั้งเดิมไม่มีทำให้เกิดขึ้นโดยมีรายละเอียดดังนี้

การสร้างอัตลักษณ์ทางเพศที่ความหลากหลายเพื่อแสดงออกถึงวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ 1.การสร้างสรรค์ท่าเต้นใหม่เพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ 2.การสร้างสัญลักษณ์การนำและการตามใหม่เพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ 3.การสร้างสรรค์ชุดและอุปกรณ์ลีลาศเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ 4.การสร้างสรรค์เนื้อเพลง “ใครก็มีสิทธิ์จะเปล่งแสง” เพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ และ 5.สร้างสรรค์สื่อเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศ เพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม จากการทำกิจกรรมของเยาวชนร่วมกันกับผู้วิจัยทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของตนเอง การตั้งคำถาม การโต้ตอบ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตลอดจนการทำกิจกรรมร่วมกันในทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงจบกระบวนการวิจัย ถึงแม้งานวิจัยจะเสร็จสิ้นลงแต่ประสบการณ์เรื่องราวที่ถูกถ่ายทอดและการร่วมกันสร้างสิ่งใหม่เพื่อต่อสู้ต่อรองต่อโครงสร้างเพื่อแสดงออกถึงจุดยืนที่ต้องการผลักดันส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อให้เกิดขึ้นจริงในอนาคตได้มากยิ่งขึ้น จากการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล การสังเกต และการสรุปและอภิปรายผลของการจัดกิจกรรมร่วมกับเยาวชนทำให้เกิดกระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ที่ได้จากการกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมดังต่อไปนี้

กระบวนการมีส่วนร่วมจากแนวคิด “YOUTH LOOP” ซึ่งเป็นกรอบคิดที่สะท้อนวงจรของการเรียนรู้ร่วมกับเยาวชนในการใช้คำว่า YOUTH มาเป็นคำย่อของกระบวนการ 5 ขั้นตอน ดังนี้

Y – Your Role Matters ซึ่งหมายถึง “บทบาทของคุณมีความสำคัญ” คือการเริ่มต้นด้วยการตั้งคำถามที่นักวิจัยต้องตั้งกับตนเองว่า “ฉันอยู่ตรงไหนในกระบวนการนี้?” การตระหนักรู้ว่าเราอยู่ในฐานะนักวิจัย ไม่ได้มีบทบาทและมีอิทธิพลต่อเยาวชนไม่ว่าจะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม เพื่อเปิดพื้นที่ให้ให้แก่เยาวชนในการแสดงความสามารถและการเรียนรู้ไปด้วยกันตั้งแต่เริ่มต้น “เพื่อนร่วมเรียนรู้” ไม่ใช่ “ผู้นำความรู้”

O – Open to Listen ซึ่งหมายถึง การเปิดรับฟังความคิดเห็น การเปิดใจรับเสียงของเยาวชนโดยไม่แทรกแซงหรือชี้นำ เป็นการให้เกียรติในฐานะมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน จึงเป็นกุญแจสำคัญ ที่นักวิจัยต้องฝึกฝนจากการฟังอย่างแท้จริง มีชีพังเพื่อตอบหรือฟังเพื่อสรุป ความเงียบของนักวิจัยในบางช่วง จึงไม่ใช่ความว่างเปล่า แต่คือ การเปิดพื้นที่ให้เสียงใหม่ได้ปรากฏอย่างเต็มที่

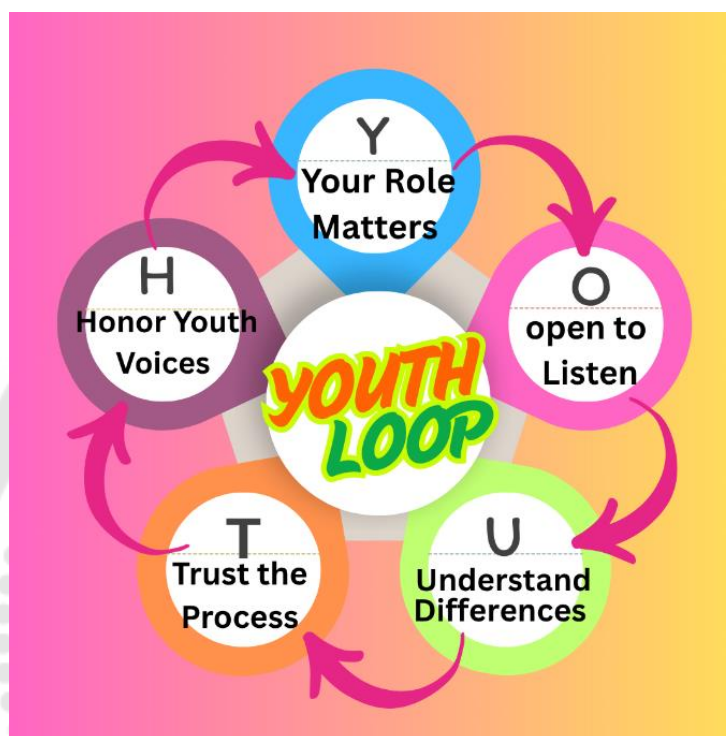
U – Understand Differences ซึ่งหมายถึง คือ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งแม้แตกต่าง ถึงจะความแตกต่างทางเพศ วัฒนธรรม ภาษา หรือการเรียนรู้ร่วมกันที่ต้องให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกัน ดังนั้นการเผชิญหน้ากับความหลากหลายและความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น ความคิดของเยาวชนอาจไม่สอดคล้องกับกรอบทฤษฎีหรือ ค่านิยมเดิมของนักวิจัย แต่การยอมรับในความแตกต่างโดยไม่พยายามก้าวกาย

T – Trust the Process ซึ่งหมายถึง การไว้วางใจในกระบวนการ CPAR งานวิจัยแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ที่ไม่อาจกำหนดผลลัพธ์ล่วงหน้า และไม่สามารถวางแผนได้อย่างแน่นอนเสมอไป เพราะการมีส่วนร่วมของเยาวชนอาจนำไปสู่การเปลี่ยนทิศทาง หรือการไม่เป็นไปตามแผนเดิม หรือ การสร้างรูปแบบใหม่ที่ไม่เคยคาดคิด ดังนั้นการยอมรับว่า “ความไม่แน่นอน” คือส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ จึงช่วยให้นักวิจัยละทิ้งความยึดมั่นถือมั่นและเปิดกว้างในการเรียนรู้ร่วมกัน

H – Honor Youth Voices ซึ่งหมายถึง ให้เกียรติเสียงของเยาวชนเทียบเท่ากับทฤษฎีหรือกรอบแนวคิดใด ๆ เพราะพวกเขาไม่ใช่แค่ “ผู้ให้ข้อมูล” แต่คือ “ผู้กำหนดความรู้” ที่เป็นผู้สร้างสิ่งใหม่ให้แก่สังคมได้ ดังนั้นการเคารพเสียงของเยาวชนไม่ใช่แค่การให้เขาได้พูด แต่คือ การเปิดโอกาสให้เสียงนั้นมีผลต่อการตัดสินใจ เช่น การนำเสนอ การมีเวทีเพื่อแสดงออก หรือแม้กระทั่งกำหนดนโยบายร่วมกัน

เมื่อเสียงของเยาวชนได้เปล่งออกมา และกระบวนการทั้งหมดจึงวนกลับไป “Your Role Matters” อีกครั้ง เพราะความสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยกับเยาวชนไม่มีตายตัว หากเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ YOUTH LOOP จึงมีชีพังแบบจำลองความคิดของขั้นตอนการทำงานแต่ คือ “วงจรของการตรวจสอบตนเอง” ที่ทำให้นักวิจัยค่อย ๆ ลดทอนอำนาจและเสียงของตนลง และเรียนรู้ที่จะอยู่ในพื้นที่ร่วมกับเยาวชนอย่างได้อย่างเท่าเทียม ดังนั้น YOUTH LOOP จึงไม่ใช่เพียงเครื่องมือทาง

วิธีวิทยา แต่คือ กรอบแนวคิดที่มีจุดหมายคือ “คืนเสียงให้เยาวชน” และ “คืนมนุษยธรรมให้นักวิจัย” ในกระบวนการสร้างความรู้ร่วมกันเปลี่ยนแปลงได้ทั้งภายในและภายนอกได้อย่างแท้จริง



ภาพประกอบ 56 YOUTH LOOP

### ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ได้ดำเนินการผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชน ทำให้เห็นถึงศักยภาพของกิจกรรม “ลีลาศ” ในการเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่สามารถถูกรื้อสร้าง และออกแบบใหม่เพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นไม่เพียงสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจที่แฝงเร้นในโครงสร้างวัฒนธรรมลีลาศแบบดั้งเดิมเท่านั้น แต่ยังเสริมพลังของการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการตั้งคำถาม วิพากษ์ และนำเสนอทางเลือกใหม่ของการเต้นลีลาศที่หลากหลายทางเพศและมีความยุติธรรมทางสังคมมากขึ้น ดังนั้น เพื่อขยายผลจากการวิจัยครั้งนี้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งในเชิงวิชาการ และการนำข้อเสนอแนะจากงานวิจัยไปใช้ในการจัดกิจกรรมในพื้นที่จริง เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาสังคมในอนาคตต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชนเพื่อส่งเสริม “ลีลาศ” ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย โดยข้อเสนอแนะจากการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ และข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

### ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

วัฒนธรรมลีลาศในสังคมไทยยังคงยึดโยงอยู่กับโครงสร้างทางเพศแบบคู่ตรงข้ามและอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ที่จำกัดพื้นที่ของอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลาย การขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศจึงไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากการเปลี่ยนแปลงในระดับปัจเจกหรือกิจกรรมเท่านั้น หากแต่จำเป็นต้องมีนโยบายที่ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในระดับระบบ ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม และการพัฒนาเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสนับสนุนให้ลีลาศกลายเป็นพื้นที่ที่รองรับอัตลักษณ์ทางเพศและเปิดโอกาสให้เยาวชนเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่สังคม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย โดยผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ข้อ ได้แก่ 1. บูรณาการกิจกรรมสร้างความเท่าเทียมทางเพศเข้าสู่หลักสูตรการเรียนรู้ เพื่อจะช่วยปลูกฝังแนวคิดเรื่องความเสมอภาคตั้งแต่ระดับโรงเรียน และเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เรียนรู้ผ่าน “การลงมือปฏิบัติจริง” (experiential learning) 2. พัฒนานโยบายส่งเสริมวัฒนธรรมความหลากหลายทางเพศในระดับท้องถิ่นและสถานศึกษา การไม่ยึดติดกับกรอบเพศแบบเดิม เช่น สนับสนุนเวทีการแสดงออกแบบเสรี การแสดงที่สะท้อนความหลากหลายทางอัตลักษณ์ หรือกิจกรรมสร้างพื้นที่ปลอดภัยให้กับกลุ่ม ในโรงเรียน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

#### 1. บูรณาการกิจกรรมสร้างความเท่าเทียมทางเพศเข้าสู่หลักสูตรการเรียนรู้

กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เยาวชนตั้งคำถามต่อบทบาททางเพศ ไม่ควรถูกจำกัดให้อยู่เพียงในลักษณะของ “กิจกรรมเสริม” หรือทำเฉพาะช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง แต่ควรถูกบรรจุไว้ในกระบวนการเรียนรู้ปกติ เช่น วิชาศิลปะ การแสดง กิจกรรมแนะแนว หรือวิชาสังคมศึกษา โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการออกแบบกิจกรรมให้เชื่อมโยงกับประสบการณ์ชีวิตของตนเอง อาทิ การเต้นลีลาศแบบไม่ระบุบทบาททางเพศที่ชัดเจน เพื่อเปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางเพศและการแสดงออกอย่างเท่าเทียม

การบูรณาการนี้จะช่วยปลูกฝังแนวคิดเรื่องความเสมอภาคตั้งแต่ระดับโรงเรียน และเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เรียนรู้ผ่าน “การลงมือปฏิบัติจริง” (experiential learning) ไม่ใช่เพียงการเรียนรู้ผ่านตำราเท่านั้น อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้โรงเรียนเป็นพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการเรียนรู้เรื่องเพศและความหลากหลายเชิงวัฒนธรรม

## 2. พัฒนานโยบายส่งเสริมวัฒนธรรมความหลากหลายทางเพศในระดับท้องถิ่นและสถานศึกษา

จากผลการวิจัยพบว่า เยาวชนยังรู้สึกว่าโรงเรียนและชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่เอื้อต่อการแสดงออกด้านอัตลักษณ์ทางเพศและวัฒนธรรมที่หลากหลาย จึงควรมีการกำหนดนโยบายหรือแนวปฏิบัติในระดับท้องถิ่นที่สนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ไม่ยึดติดกับกรอบเพศแบบเดิม เช่น สนับสนุนเวทีการแสดงออกแบบเสรี การแสดงที่สะท้อนความหลากหลายทางอัตลักษณ์ หรือกิจกรรมสร้างพื้นที่ปลอดภัยให้กับกลุ่มเพศที่หลากหลายในโรงเรียน

นโยบายเหล่านี้ควรมีความชัดเจนในแง่ของการสนับสนุนงบประมาณ การพัฒนาบุคลากร และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้โรงเรียนไม่เพียงเป็นสถานที่จัดการเรียนการสอน แต่เป็นพื้นที่ส่งเสริมการเคารพความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียม

### ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

แนวทางในเชิงนโยบายเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจและวัฒนธรรมในกิจกรรมลีลาศให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศอย่างยั่งยืน แต่การเปลี่ยนแปลงในระดับปฏิบัติก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้สามารถนำนโยบายเป็นการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน การพัฒนาและดำเนินกิจกรรมลีลาศที่ตอบสนองต่อความหลากหลายทางเพศจึงต้องอาศัยการออกแบบร่วม การสื่อสารอย่างเข้าใจบริบท และการเปิดพื้นที่ให้เยาวชนเป็นผู้ขับเคลื่อนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ โดยผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ข้อ ได้แก่ 1. สนับสนุนการออกแบบกิจกรรมโดยเยาวชนเองเพื่อให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การตั้งคำถาม การออกแบบกิจกรรม ไปจนถึงการประเมินผล ทำให้พวกเขาไม่ได้เป็นเพียง “ผู้เข้าร่วม” แต่กลายเป็น “ผู้สร้างความรู้” ที่สามารถนำเสนอกรอบคิดใหม่ ๆ เกี่ยวกับเรื่องเพศ วัฒนธรรม และบทบาททางสังคม 2. สร้างกระบวนการอบรมสำหรับครูและผู้ปฏิบัติงานเยาวชน เพื่อกระบวนการ



เรียนรู้วิธีการจัดกิจกรรมอย่างเท่าเทียม ผูกทักษะการฟังอย่างลึกซึ้ง การใช้ท่าทีที่ไม่ตัดสิน และการเปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางเพศอย่างแท้จริง

## 1. สนับสนุนการออกแบบกิจกรรมโดยเยาวชนเอง

หนึ่งในหัวใจสำคัญของกระบวนการ CPAR ที่ประสบความสำเร็จคือการมอบพื้นที่ให้เยาวชนได้ออกแบบกิจกรรมด้วยตนเอง การให้เยาวชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การตั้งคำถาม การออกแบบกิจกรรม ไปจนถึงการประเมินผล ทำให้พวกเขาไม่ได้เป็นเพียง “ผู้เข้าร่วม” แต่กลายเป็น “ผู้สร้างความรู้” ที่สามารถนำเสนอกรอบคิดใหม่ ๆ เกี่ยวกับเรื่องเพศ วัฒนธรรม และบทบาททางสังคมการเปิดโอกาสเช่นนี้ยังช่วยสร้างความมั่นใจ และทำให้เยาวชนรู้สึกว่าคุณค่า มีสิทธิ์ในการสร้างความรู้ และมีบทบาทในพื้นที่สาธารณะ การส่งเสริมรูปแบบการเรียนรู้แบบนี้จึงควรได้รับการสนับสนุนจากทั้งครู ผู้ปกครอง และนโยบายภาครัฐอย่างจริงจัง

## 2. สร้างกระบวนการอบรมสำหรับครูและผู้ปฏิบัติงานเยาวชน

บทบาทของครู ผู้ดูแลกิจกรรม หรือเจ้าหน้าที่ที่ทำงานกับเยาวชน มีความสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดทิศทางของกระบวนการเรียนรู้ หากบุคลากรยังคงยึดติดกับกรอบความคิดแบบเดิม เช่น เพศต้องคู่กับบทบาทใดบทบาทหนึ่ง หรือผู้ใหญ่เท่านั้นที่มีสิทธิ์ตีความความรู้ เยาวชนก็จะไม่สามารถแสดงออกได้อย่างอิสระและปลอดภัยจึงควรมีการอบรมที่ช่วยให้ครูสามารถเรียนรู้วิธีการจัดกิจกรรมอย่างเท่าเทียม ผูกทักษะการฟังอย่างลึกซึ้ง การใช้ท่าทีที่ไม่ตัดสิน และการเปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางเพศอย่างแท้จริง การอบรมเหล่านี้ควรออกแบบโดยเน้น “การเปลี่ยนวิธีคิด” มากกว่าการให้ทฤษฎีเท่านั้น โดยอาจเชิญชวนผู้มีประสบการณ์ตรงหรือเยาวชนมาร่วมเป็นวิทยากรในกระบวนการเรียนรู้ด้วย

## ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยครั้งนี้เพื่อเผยให้เห็นถึงโครงสร้างอำนาจและวาทกรรมที่ฝังรากลึกอยู่ในวัฒนธรรมลัทธิชายเป็นใหญ่ รวมถึงการสร้างแนวทางการพัฒนากิจกรรมลัทธิชายเป็นใหญ่เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ของเยาวชนได้อย่างลึกซึ้ง เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศผ่านการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ในพื้นที่ “ลัทธิชายเป็นใหญ่” โดยเยาวชน เพื่อทำให้ลัทธิชายเป็นใหญ่เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย

แต่ขอบเขตของการวิจัยยังคงอยู่ในกรอบของกลุ่มตัวอย่างเฉพาะในระดับชุมชนหรือสถานศึกษา และในช่วงเวลาจำกัด

ดังนั้น เพื่อขยายผลเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติของการขับเคลื่อนวัฒนธรรมความเท่าเทียมทาง ในบริบทอื่นๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและการพัฒนาประเทศชาติในการนำงานวิจัยไปใช้ จึงควรมีการศึกษาในประเด็นอื่นเพิ่มเติม รวมถึงการเปรียบเทียบข้ามบริบทหรือการติดตามผลในระยะยาว ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป มีดังต่อไปนี้

### 1. ส่งเสริมเยาวชนเป็นผู้วิจัยด้วยตนเอง

การวิจัยควรผลักดันให้เยาวชนก้าวขึ้นมาเป็นบทบาทเป็น “นักวิจัย” อย่างแท้จริง ไม่ใช่เพียงผู้ให้ข้อมูลหรือผู้เข้าร่วมกระบวนการเท่านั้น การเปิดโอกาสให้เยาวชนได้ออกแบบประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชีวิตตนเอง เช่น เพศ อัตลักษณ์ หรือความสัมพันธ์เชิงอำนาจในโรงเรียน จะช่วยให้เยาวชนรู้สึกว่าเป็นเจ้าของและมีคุณค่า และสามารถกำหนดความรู้ของตนเองได้ การวิจัยลักษณะนี้ควรมีกระบวนการเตรียมความพร้อม เช่น การอบรมด้านการตั้งคำถาม การเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ผล เพื่อให้เยาวชนสามารถผลิตองค์ความรู้ที่มีคุณภาพ ในขณะที่นักวิจัยหรือครูมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนไม่ใช่ผู้นำ

### 2. พัฒนาเวทีการสื่อสารสาธารณะที่ออกแบบโดยเยาวชน

การส่งเสริมเวทีสาธารณะที่เยาวชนเป็นผู้ออกแบบและนำเสนอด้วยตนเอง เช่น การจัดงานแสดงผลงานลีลาแบบไม่ตายตัวทางเพศ หรือการจัดวงคุยเรื่องบทบาททางเพศในโรงเรียนที่เปิดให้นักเรียน ครู และผู้ปกครองเข้าร่วมรับฟัง แนวทางนี้ไม่เพียงส่งเสริมการสื่อสารข้ามรุ่น แต่ยังช่วยให้ความรู้ที่เกิดจากเยาวชนสามารถส่งผลกระทบต่อสาธารณะได้จริง โดยเวทีเหล่านี้ควรถูกออกแบบบนหลักการความปลอดภัย เสรีภาพ และความเคารพในความหลากหลาย

### 3. พัฒนาระบบการขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างความเท่าเทียมทางเพศในโรงเรียน

ควรพัฒนา “กระบวนการการขับเคลื่อน” ที่ใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น ลีลาไม่ระบุเพศ เป็นเครื่องมือส่งเสริมวัฒนธรรมความเสมอภาคทางเพศในสถานศึกษา โดยไม่ต้องรอการเปลี่ยนแปลงนโยบายจากเบื้องบน การมีแนวทางที่สามารถปรับใช้ในบริบทของแต่ละโรงเรียนได้จริง เช่น การปรับบทบาทครูให้เป็นผู้ร่วมเรียนรู้ หรือการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่เยาวชนมี

ส่วนร่วมตั้งแต่ต้นจนจบ จะเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างพื้นที่ปลอดภัยและส่งเสริมการเรียนรู้ด้าน  
อารมณ์และสังคม

#### 4. ศึกษาความเป็นไปได้ของการบรรจุกิจกรรมเหล่านี้ในหลักสูตรสถานศึกษา

การวิจัยเชิงนโยบายที่ศึกษา “ความเป็นไปได้” ของการบรรจุกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม  
ที่เกี่ยวข้องกับความเท่าเทียมทางเพศ ลงในหลักสูตรการเรียนรู้ของโรงเรียนอย่างเป็นระบบ  
การศึกษานี้อาจเน้นการแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานการศึกษาในระดับท้องถิ่น เช่น  
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อพัฒนาแนวทางต้นแบบที่  
สามารถนำไปปรับใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ได้ต่อไป การสร้างชุดกิจกรรมร่วมกับครู นักเรียน และ  
ผู้บริหาร จะช่วยให้แนวคิดเรื่องความหลากหลายและความเสมอภาคกลายเป็นส่วนหนึ่งของ  
วัฒนธรรมการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

## บรรณานุกรม

- Aalten, A. (1997). Performing the body, creating culture. *Body & Society*, 3(2), 45–60.  
Retrieved from <https://doi.org/10.1177/1357034X97003002003>
- Acemoglu, D., Johnson, S., Robinson, J. A., & Yared, P. (2009). Reevaluating the modernization hypothesis. *Journal of monetary economics*, 56(8), 1043-1058.
- Albright, A. C. (1997). *Choreographing Difference: The Body and Identity in Contemporary Dance*: Wesleyan University Press.
- Aldrich, C. (2009 ). *Learning online with games, simulations, and virtual worlds: Strategies for online instruction*: John Wiley & Sons.
- Althusser, L. (1971). *Lenin and Philosophy and Other Essays* (B. Brewster, Trans.). : Monthly Review Press.
- Anderson, N. J. (2002). *The Role of Metacognition in Second/Foreign Language Teaching and Learning*. *ERIC Digest*. Washington DC: ERIC Clearinghouse on Languages and Linguistics.
- Askew, M. (2002). *Performing the nation: Dance and politics in Thailand*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Babbie, E. (2007). *Tile practice of social research*: Istanbul Bilgi University Library.
- Bapty, I., & Yates, T. (2014). *Archaeology after Structuralism: Post-structuralism and the Practice of Archaeology*: Routledge.
- Beasley, C. (1999). *What is feminism? An introduction to feminist theory*. SAGE Publications.
- Bennett, K. (2007). Epistemicide! The Tale of a Predatory Discourse. *The Translator. Studies in Intercultural Communication*, 13(2), 151–169.
- Bergold, J., & Thomas, S. (2012). Participatory Research Methods: A Methodological Approach in Motion. *Forum Qualitative Sozialforschung Qualitative Social Research*, 13(1), 30.
- Bhabha, H. K. (2012). *The Location of Culture* (2 ed.): Routledge.

- Bosse, J. D., Dion, K. A., Campbell Galman, S., & Chiodo, L. M. (2022). Transgender and nonbinary young adults' perception of sibling and parental support for gender identity. *Research in Nursing & Health*, 45(5), 569-579.
- Bourdieu, P. (2009). *Distinction & the aristocracy of culture*. Cultural theory and popular culture: A reader.
- Boss, P. (2007). *Ambiguous loss: Learning to live with unresolved grief*. Harvard University Press.
- Butler, J. (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge.
- Butler, J. (1993). *Bodies That Matter: On the Discursive Limits of "Sex"*. Routledge.
- Butler, T. (2007). For gentrification? . *Environment and Planning A: Economy and Space* 39(1), 162-181.
- Cammarota, J., & Fine, M. (2008). *Revolutionizing Education: Youth Participatory Action Research in Motion* (1st ed.): Routledge.
- Canclini, N. G. (1995). *Hybrid Cultures: Strategies for Entering and Leaving Modernity*. Minneapolis Uni Minnesota Press.
- Carsten, J., & Hugh-Jones, S. (1995). *About the house: Lévi-Strauss and beyond*. Cambridge University Press.
- Cecconi, B. (2010). Correction to "Influence of an extended source on goniopolarimetry (or direction finding) with Cassini and Solar Terrestrial Relations Observatory radio receivers". *Radio Science* 45. doi:10.1029/2010RS004383. issn: 0048-6604
- Chambers, R. (1997). *Whose Reality Counts? Putting the First Last*. Intermediate Technology Publications.
- Chaoudhuri, J., Santiago-Rivera, A. L., & Garrett, M. T. (2012). *Multicultural psychology: Understanding our diverse communities* (2 ed.). Sage Publications.
- Checkoway, B., & Gutierrez, L. M. (2006). Youth participation and community change: An introduction. *Journal of Community Practice*, 14(1-2), 1-9. Retrieved from [https://doi.org/10.1300/J125v14n01\\_01](https://doi.org/10.1300/J125v14n01_01)
- Cohen, J. (2001). Defining identification: A theoretical look at the identification of audiences with media characters. *Mass communication & society*, 4(3), 245-264.



- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2001). *Research methods in education* (5th ed.). Routledge Falmer.
- Connell, R. W. (1995). *Masculinities*. University of California Press
- Connell, R. W., Hearn, J., & Kimmel, M. S. (2012). *Handbook of studies on men and masculinities*. Routledge.
- Connell, R. W., & Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic masculinity: Rethinking the concept. *Gender & society*, 19(6), 829-859.
- Cornell, M., Schomaker, M., Garone, D. B., Giddy, J., Hoffmann, C. J., Lessells, R., & Johnson, L. F. (2012). *Gender differences in survival among adult patients starting antiretroviral therapy in South Africa. a multicenter cohort study*.
- Craig, S. (1992). *Men, masculinity and the media (Vol. 1)*. Sage Publications.
- Cresswell, T. (2011). Mobilities I: Catching Up. *Progress in Human Geography*, 35(4), 550-558.
- Creswell, J. (2009). *Research design: Qualitative and mixed methods approaches*. Sage Publications.
- Cunliffe, A. L., & Eriksen, M. (2011). Relational leadership. *Human Relations*, 64(11), 1425-1449. <https://doi.org/10.1177/0018726711418388>
- Danaher, G., Schirato, T., & Webb, J. (2000). *Art of the Self. Understanding Foucault*. Sage Publications.
- de Beauvoir, S. (2011). *The second sex* (C. Borde & S. Malovany-Chevallier, Trans.). Vintage Books. (Original work published 1949)
- DeFrantz, T. F., & Gonzalez, A. (2014 ). *Black performance theory*. Duke University Press.
- Demetriou, O. (2016). Counter-conduct and the everyday: Anthropological engagements with philosophy. *Global Society*, 30(2), 218–237.
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2008). Introduction: The discipline and practice of qualitative research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Strategies of qualitative inquiry* (3rd ed., pp. 1–43). Sage Publications, Inc.
- Derrida, J. (1982). *Margins of philosophy*. University of Chicago Press.

- Descartes, R. (1912). Discourse on the method of rightly conducting one's reason and of seeking truth in the sciences (J. Veitch, Trans.). Open Court Publishing. (Original work published 1637)
- Diethelm, P., & McKee, M. (2009). Denialism: What Is It and How Should Scientists Respond? . *European Journal of Public Health* 19, 2-4. Retrieved from <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckn139>
- Donnan, H., & Magowan, F. (2010). *Anthropology, Art and Cultural Production*: Berg Publishers.
- Ede, L. (2010). Work in progress: A guide to academic writing and revising (6th ed.). Bedford/St. Martin's.
- Elizabeth, C., & Baines, S. (1998). Does gender affect business 'performance'? A study of microbusinesses in business services in the UK. *Entrepreneurship & Regional Development* 10(2), 117-135.
- Escobar, A. (2011). *Encountering development: The making and unmaking of the Third World (Vol. 1)*: Princeton University Press.
- Evans, M., Jamal, A., & Foxall, G. (2009). *Customer Behavior*. (2 ed.). Chichester John Wiley & Sons.
- Fairclough, N., & Wodak, R. (1997). Critical discourse analysis. In T. A. van Dijk (Ed.), *Discourse as social interaction*. Sage Publications.
- Fanon, F. (1968 ). *Wretched of the earth*. Transl. C. Farrington. Grove Press.
- Fausto-Sterling, A. (2000). *Sexing the Body: Gender Politics and the Construction of Sexuality*. Basic Books.
- Fine, M., & Torre, M. E. (2004). Re-membering exclusions: Participatory action research in public institutions. *Qualitative Research in Psychology*, 1(1), 15–37. <https://doi.org/10.1191/1478088704qp003oa>
- Fishel, T. V. (1999). *Romances of the Sixth Reign: Gender, sexuality, and Siamese nationalism*. In P. A. Jackson & N. Cook (Eds.), *Genders and sexualities in modern Thailand* (pp. 154–167):Silkworm Books
- Fiske, J. (1987). *Television Culture*.: Routledge.

Foster, Susan Leigh. (1998). *Choreographing Empathy: Kinesthesia in Performance.*:  
Routledge.

Foucault, M. (1965). *Madness and Civilization: A History of Insanity in the Age of Reason.*  
Studies in existentialism and phenomenology: Tavistock.

Foucault, M. (1972). *The archaeology of knowledge* (A. M. Sheridan Smith, Trans.).  
: Pantheon Books.

Foucault, M. (1978). *The History of Sexuality, Volume I: An Introduction.*Pantheon Books.

Foucault, M. (1980a). *Power/Knowledge: Selected interviews and other writing 1972-1977.*  
(Gordon, Colin ed.). Pantheon.

Foucault, M. (1980b). *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings:*  
Pantheon Books.

Foucault, M. (1988). *Technologies of the self: A seminar with Michel Foucault* (L. H.  
Martin, H. Gutman, & P. H. Hutton, Eds.). University of Massachusetts Press.

Foucault, M. (1990). *The history of sexuality volume I: An introduction.* Hurley, Robert  
(Trans.). Harmondsworth Penguin Books.

Foucault, M. (1990). Heterotopia. In *Architecture / Mouvement / Continuité* (October  
1984

Foucault, M. (2012). *Discipline and punish: The birth of the prison.* Vintage.

Foucault, M. (2019). *Power: the essential works of Michel Foucault 1954-1984.* Penguin.

Francisco, J. M. C. S. (2007). "Translating Christianity into Asian Tongues: Cultural  
*Dynamics and Theological Issues.*" in *Asian Christian Review* 1(2), 70-84.

Fraser, N. (2009). *Scales of Justice: Reimagining Political Space in a Globalizing World.*  
Columbia University Press.

Fraser, N., & Nicholson, L. (1990). *Social criticism without philosophy: An encounter  
between feminism and postmodernism.* In L. Nicholson (Ed.).  
Feminism/postmodernism (pp. 19–38): Routledge.

Freire, F. J. d. O., & Accioly, C. B. d. C. (2021). *In terms of gender and normativity,  
how many steps do we take in the ballroom?*, 11(22), 1-13.

- Frontiers. (2021). *Dynamic Authenticity: Understanding and Conserving Mosuo Dwellings in China in Transitions*.
- Gayle, P. G., & Xin, X. (2018). Entry deterrence and strategic alliances. *Economic Inquiry*, 56(1), 100–123. <https://doi.org/10.1111/ecin.12559>
- Gaynor, N., & Jennings, M. (2021). *Bottom-up Governance and Development: Participation, Politics and Local Power*. Palgrave Macmillan.
- Giroux, H. A. (1983). *Theory and resistance in education: A pedagogy for the opposition*. Bergin & Garvey.
- Giroux, H. A. (1996). *Border crossings: Cultural workers and the politics of education*. : Routledge.
- Gramsci, A. (1971 ). *Selections from the Prison Notebooks*: International Publishers.
- Gramsci, A. (1999). *Antonio Gramsci: ElecBook* the Electric Book Company.
- Grbich, C. (2007). *An introduction: Qualitative data analysis*.: Sage Publications.
- Habermas, J. (1972). *Knowledge and Human Interests*: Beacon Press.
- Hall, S. (1980). Cultural studies: Two paradigms. *Media Culture & Society*, 2(1), 57–72.
- Hall, S. (1997). Culture and power. *Radical Philosophy*, 86(27), 24-41.
- Hanna, J. L. (1988). *Dance, Sex, and Gender: Signs of Identity, Dominance, Defiance, and Desire*: University of Chicago Press.
- Hannam, K. Sheller, M., & Urry, J. (2006). Mobilities, Immobilities, and Moorings. *Mobilities*. 1(1): 1-22.
- Haywood, C., & Mac an Ghail, M. (2003). *Men and Masculinities : Theory, Research, and Social Practice*.: Open University.
- Hebdige, D. (1979). *Subculture: The meaning of style*. Methuen.
- Herman, J. L. (2019). *The transgender experience: An introduction for professionals and families* (2 ed.): Columbia University Press.
- Hooks, b. (2000). *Feminism is for Everybody: Passionate Politics*.: South End Press.
- Howson, R. (2006). *Challenging Hegemonic Masculinity*.: Routledge.
- Hoyer, W., D. , & MacInnin, D., J. . (2010). *Customer behavior* (5 ed.), Ohio South-Western Cengage Learning.

Izikowitz, K. G., & Sørensen, P. (Eds.). (1982). *The house in East and Southeast Asia:*

*Anthropological and architectural aspects.* Curzon Press.

Jenkins, H. (2016). *Convergence culture: Where old and new media collide (Updated ed.)*.:University Press.

John, D., & John, R. (2000). *The body and the social: Constructing gender and sexuality in public space*.: Routledge.

Jackson, P. A. (2011). Queer theory and Thailand: The politics of transgender and gay rights. *Journal of LGBT Youth*, 8 (4), 333–349.

Johnson, M. (2007). *An Extended Literature Review: The Effect of Multiple Intelligences on Elementary Student Performance*. (Unpublished Thesis).: Dominican University of California, San Rafael.

Jottran, E. (1996). *Au Siam. English*. White Lotus.

Kanbur, R. (2006). *What's social policy got to do with economic growth?* (Working Paper No. 127037). Cornell University, Department of Applied Economics and Management. <https://doi.org/10.22004/ag.econ.127037>

Kaufman, M. J., Wolfire, M. G., Hollenbach, D. J., & Luhman, M. L. (1999). Far-infrared and submillimeter emission from galactic and extragalactic photodissociation regions *The Astrophysical Journal*, 527(2), 795.

Kemmis, S., McTaggart, R., & Nixon, R. (2014). *The action research planner: Doing critical participatory action research*. Springer Science & Business Media.  
<https://doi.org/10.1007/978-981-4560-67-2>

Kimmel, M. S., Hearn, J., & Connell, R. W. (2004 ). *Handbook of studies on men and masculinities*: Sage Publications.M

Kincheloe, J. L., & McLaren, P. (2002). *Rethinking critical theory and qualitative research*. In Y. S. Lincoln & N. K. Denzin (Eds.), *The qualitative inquiry reader* Sage Publications.

Kipling, R. (1965). *The jungle book*:Penguin Books.



- Kostas, M. (2021). Discursive construction of hegemonic masculinity and emphasised femininity in the textbooks of primary education: children's discursive agency and polysemy of the narratives. *In Gender and Education*, 33(1), 50-67.
- Kuznets, S. (1955). Economic Growth and Income Inequality. *The American Economic Review*, 45, 1-28.
- Lakes, R. D. (2005). Ballroom dancing and gender: Competition, performance, and possibility. *Journal of Men's Studies*, 13(2), 185–200.
- Latouche, S. (2012). *Farewell to Growth* Malden.: Polity Press.
- Lavelle, P. (1960). *Technique of Ballroom Dancing*. : Imperial Society of Teachers of Dancing (ISTD).
- Levi-Strauss, C. (2019 ). *Structural Anthropology* (C. Jacobson & B. G. Schoepf, Trans.) Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books.
- Levy, A. (2019). *Female chauvinist pigs: Women and the rise of raunch culture (Updated edition)*: The Feminist Press.
- Lewis, J. (2001). *Understanding social research*. Oxford University Press.
- Li, J. (2018). Queering Ballroom Dance: Embodied Resistance in Competitive Same-Sex Dance Events. *In Dance Research Journal*, 50(3), 23–38.
- Linton, R. (1936). *The study of man: an introduction*: Appleton-Century.
- Loos, T. L. (2006). *Subject Siam: Family, law, and colonial modernity in Thailand*,: Cornell University Press.
- Lyotard, J.-F. (1984). *The postmodern condition: A report on knowledge (Vol. 10)*; U of Minnesota Press.
- Marrow, A. J. (1994). *The practical theorist: The life and work of Kurt Lewin*. Teachers College Press.
- Marcus, G. (1998). *Ethnography through Thick and Thin*.: Princeton University Press.
- Marin, D., & Verdier, T. (2008). "Corporate Hierarchies and the Size of Nations; Theory and Evidence" CEPR Discussion Paper No. 6734.
- Marion, M. (2014). *Ballroom dance and glamour*.: Bloomsbury.

- Markula-Denison, P., & Pringle, R. (2007). *Foucault, sport and exercise: Power, knowledge and transforming the self*: Routledge.
- Maykut, P., & Morehouse, R. (1994). *Beginning qualitative research: A philosophic and practical guide*. Falmer Press.
- McIntyre, A. (2008). *Participatory Action Research*: Sage Publications.
- McLaren, P. (2002). *Critical pedagogy and predatory culture: Oppositional politics in a postmodern era*: Routledge.
- Midgley, M. (2013). *Science and poetry*: Routledge.
- Mikkola, M. (2017). On the apparent antagonism between feminist and mainstream metaphysics. *Philosophical Studies*, 174, 2435-2448.
- Mohanty, C. T. (2003). *Feminism Without Borders: Decolonizing Theory, Practicing Solidarity*.: Duke University Press.
- Moore, A. (2002). *Ballroom Dancing* (10 ed.): A&C Black Publishers.
- Myers, D. (2012). *Exploring Social Psychology*: McGraw Hill.
- Nagel, J. (2003). Constructing Ethnicity: Creating and Recreating Ethnic Identity and Culture. *Social Anthropology*, 11(1), 19–35.
- Oliver, R., & Mackey, A. (2003). Interactional context and feedback in child ESL classrooms *The Modern Language Journal*, 87(4), 519-533.
- Ozer, E. J. (2017). Youth-led participatory action research: Developmental and equity perspectives. *Advances in Child Development and Behavior*, 52, 189–207.  
<https://doi.org/10.1016/bs.acdb.2016.10.006>
- Paske, C., & Newman, B. (2016). Queering the Dance Floor: Gender and Power in Partner Dance. *Journal of Dance Education*, 16(1), 18–24.
- Picart, C. J. S. (2010). *Sex and sexuality in a feminist world*: Cambridge Scholars Publishing.
- Pickard, A., & Sango, P. N. (2024). Building a sense of belonging in dance with adolescents: A systematic review *Adolescents*, 4((3), ), 335–354.  
<https://doi.org/10.3390/adolescents4030024>

- Pieterse, J. N. (2009). *Globalization and culture: Global mélange* (2 ed.). Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- Pilcher, J., & Whelehan, I. (2016). *Key concepts in gender studies*: Sage Publications.
- Polezi, C., & Silveira, P. (2017). Contracondutas no ensino e prática da Dança de Salão: a dança de salão queer e a condução compartilhada. *Presencia, Montevideo*(2), 67-83.
- Polhemus, T. (1993). *Streetstyle: From sidewalk to catwalk*; Thames and Hudson.
- Rasmussen, M. L. (1996). *Becoming subjects: Sexualities and secondary schooling*. Routledge.
- Reason, P., & Torbert, W. (2001). The action turn: Toward a transformational social science. *Concepts and Transformation International Journal of Action Research and Organizational Renewal*, 6(1), 1-37. <https://doi.org/10.1075/cat.6.1.02rea>
- Reiner, R. (2010). *The Politics of the Police* (4 ed.). Oxford: University Press.
- Reynolds, C. J. (2006). *Seditious histories: Contesting Thai pasts*.: University of Washington Press.
- Richardson, B. (2018). *Understanding communication and solidarity in society*.: Social Science Press.
- Richmond-Abbott, M. (1992). *Masculine and feminine: Gender roles over the life cycle* (2nd ed.). McGraw-Hill.
- Risner, D. (2009). What We Know About Boys Who Dance: The Limitations of Contemporary Masculinity and Dance Education. *In Arts Education Policy Review*, 110(4), 139–147.
- Robinson, K. (2013). *Teaching, learning and the curriculum*. Routledge.
- Rossman, J. R., & Schlatter, B. E. (2008). *Recreation programming: Designing leisure experiences*: Sagamore Publishing LLC.
- Ryder, B. (2005). *New Bar and Club Design*: Laurence King Publishing.
- Said, E. (1978). *Orientalism: Western concepts of the Orient*.: Pantheon.
- Schensul, J. J., & Berg, M. (2004). Youth Participatory Action Research: A Transformative Approach to Service Learning. *Practicing Anthropology*, 26(2), 5–9.

- Schensul, J. J., & Berg, M. J. (2004). Youth participatory action research: A transformative approach to service-learning. In A. S. Waterman (Ed.). *Learning by doing: Concepts and models for service-learning in psychology*, 85–200. Retrieved from American Psychological Association <https://doi.org/10.1037/10605-011>
- Schensul, J. J., Chandran, D., Singh, S. K., Berg, M., Singh, S., & Gupta, K. (2010). The use of qualitative comparative analysis for critical event research in alcohol and HIV in Mumbai. *AIDS and Behavior*, 14(S1), 113–125.  
<https://doi.org/10.1007/s10461-010-9730-1>
- Schiffman, L. G., & Wisenblit, J. (2015). *Customer Behavior: Motivation Research (Marketing)*. Pearson.
- Sedgwick, E. K. (1990). *Epistemology of the Closet*. University of California Press.
- Sinsomboonthong, T. (2020). Cultural hybridity of K Pop music: From the west to South Korea, from South Korea to the globe. *Journal of Language and Culture*, 39(2), 65–83.
- Slack, D. (1996). The theory and method of articulation in cultural studies. In D. Morley & K. H. Chen (Eds.), *Stuart Hall: Critical dialogues in cultural studies* (Chapter 5, pp. 112–129). Routledge
- Sloop, J. M. (2004). *Disciplining Gender: Rhetorics of Sex Identity in Contemporary U.S. Culture*. University of Massachusetts Press.
- Smelser, N. J. (1970). *Theory of collective behavior*.: Free Press.
- Solomon, M., R. (2015). *Customer behavior: Market survey* (11 ed.): Pearson.
- Spivak, G. C. (1991). Neocolonialism and the secret agent of knowledge.] *Oxford literary review*, 13(1), 220-251.
- Spradley, J. P. (1980). *Participant observation*. Holt, Rinehart and Winston.
- Stocking, J. G. W. (1989). *The Ethnographic Sensibility of the 1920s and the Dualism of the Anthropological Tradition. Romantic motives: Essays on anthropological sensibility* (Vol. 6). The university of wisconsin press.
- Storey, J. (2018). *Cultural theory and popular culture: An introduction* (8 ed.): Routledge.

Stroebe, W., & Strack, F. (2014). The alleged crisis and the illusion of exact replication.

*Perspectives on Psychological Science*, 9(1), 59–71,

<https://doi.org/10.1177/1745691613514450>

Strack, R. W. (2013). *Youth participatory action research*. In M. D. Evans, R. E. White, & M. I. Lucko (Eds.), *The handbook of youth prevention science* (pp. 123–136).

Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203105603>

Stringer, E. T., & Genat, W. J. (2004). *Action research in health*. Pearson/Merrill/Prentice Hall.

Tan, Y., Shaw, P., Cheng, H., & Kim, K. K. (2013). “The construction of masculinity: A cross cultural analysis of men’s lifestyle magazine advertisements.” In *Sex Roles*, 69, 237–249.

Taruskin, R. (2013). Resisting The Rite. *AVANT Pismo Awangardy FilozoficznoNaukowej*(3), 268-306.

Teo, T. (2010). What is Epistemological Violence in the Empirical Social Sciences? . *Social and Personality Psychology Compass* 4(5), 295–303.

Thomas, E. (2015). The dance of cultural identity: Exploring race and gender with adolescent girls. *American Journal of Dance Therapy*, 37(2), 176–196.

<https://doi.org/10.1007/s10465-015-9203-z>

Tjersland, H. (2019). The dancing body in peace education. *Journal of Peace Education*, 16(3), 296-315. <https://doi.org/10.1080/17400201.2019.1697066>

Tomlinson, J. (1999). *Globalization and culture*: University of Chicago Press.

Tunyasiri, P., & Panyasupakun, S. (2024). Queer citizenship and policy advocacy in Thailand: The rise of gender-diverse movements. *Journal of Southeast Asian Public Policy*, 12(1), 33–51.

UNESCO. (2009). *Gender Equality, Heritage and Creativity*. Paris: United Nations Educational: Scientific and Cultural Organization.

UNESCO Bangkok. (2019). From insult to inclusion: Asia-Pacific report on school bullying, violence and discrimination based on sexual orientation and gender identity or expression. UNESCO. <https://bangkok.unesco.org/content/insult-inclusion>



- United Nations Development Programme. (2023). *Thailand Gender Equality and LGBT+ Inclusion Index Report* UNDP Thailand.
- Vincent, J. K. (2016). Queer reading and modern Japanese literature. In *Routledge Handbook of Modern Japanese Literature* (pp. 69-81): Routledge.
- Vogue. (2023). *An Oral History of Ballroom Within Mainstream Culture*. Retrieved from <https://www.vogue.com/article/oral-history-ballroom-pride-2023>
- Walby, S. (1990). *Theorizing Patriarchy*.: Blackwell.
- Warner, S. (2016). *The trouble with normal: Sex, politics, and the ethics of queer life (20th anniversary ed.)*: Harvard University Press.
- Waterson, M. (1990). The economics of product patents. *The American Economic Review*, 860-869.
- Weeks, J. (2010). *Sexuality (3rd ed.)*.: Routledge.
- Whitehead, S., & Barrett, F. J. (2001). *The masculinities reader*.: Polity.
- follow his lead!': Salsa, gender and identity. In N. Dyck & E. P. Archetti (Eds.), *Sport, dance and embodied identities* (pp. 115–138).: Berg.
- Wieschialek, H., Archetti, E., & Dyck, N. (2003). *Sport, Dance and Embodied Identities*.
- Winitchaikul, T. (2013). *Siam mapped : A history of the Geo-Body of a Nation*: Kobfire.
- Wong, Y. J. (2013). *The psychology of men and masculinities*: Sage Publications.
- Wong, Y. N. (2023). Gender and Sexuality Performances Among LGBT+ Equality Dancers: Photo-Elicitation as a Method of Inquiry. *Qualitative Inquiry*, 29(7), 1-15
- Wong, Y. N. (2023). *Equality Dancesport: Gender and Sexual Identities Matter*. Routledge.
- Woods, J. T. (2011). *Queer identities and politics in Germany: A history (13 ed.)*: 1880–1945. Columbia University Press.
- Yamanashi Leib, A., & Bulman, R. C. (2009). The Choreography of Gender: Masculinity, Femininity, and the Complex Dance of Identity in the Ballroom. *Men and Masculinities*, 11(5), 602–621.
- Yodket, P. (2013). *Civil society, gender equity, and women's rights: A case study of Friends of Women Foundation*. (Master's thesis, Public Administration). Silpakorn University.,

Zamoner, M. (2011, November). *A heterossexualidade na dança de salão*. Dança em Pauta. <http://site.dancaempauta.com.br/a-heterossexualidade-da-danca-de-salao/>

กนกวรรณ แซ่จ้ง. (2557). “หนึ่งทศวรรษสังคมชนบทภาคใต้ผ่านมุมมองบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.” ใน นภาพร อติวานิชยพงศ์, กนกวรรณ ระลึก และกนกวรรณ แซ่จ้ง. ชุดโครงการวิจัยสังคมชนบทไทยในมุมมองบัณฑิตอาสาสมัคร: บทสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานศึกษาของบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โครงการวิจัยโดยการสนับสนุนจากกองทุนวิจัยสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปี กนกวรรณ ธรรมวรรณ. (2562). *ความเป็นเพศในสังคมเมืองกรุงเทพ วารสารมานุษยวิทยา*, 2. สืบค้นจาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jasac/article/view/227250>

กนกวรรณ มะโนรมย์. (2562). ขบวนการเคลื่อนไหวของแนวความคิดการพัฒนาทางเลือกในประเทศไทย (2523-ปัจจุบัน). *วารสาร ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย รังสิต*, 15(1), 139-154.

กมล สุดประเสริฐ. (2537). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน*. สำนักงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2552). คู่มือผู้ฝึกสอนกีฬาลีลาศ T- Licence. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. กระทรวงศึกษาธิการ.

กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2559). *คู่มือฝึกอบรมผู้ฝึกสอนกีฬาลีลาศ ตามหลักสูตร มาตรฐานวิชาชีพผู้ฝึกสอนกีฬาลีลาศ: ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์แก้วเจ้าจอม* มหาวิทยาลัยราชภัฏ สวนสุนันทา.

กวรรณิการ์ ตันประเสริฐ. (2553). *พระราชวังพญาไท ในวันวาระห้าแผ่นดิน / กวรรณิการ์ ตันประเสริฐ* (พิมพ์ครั้งที่ 1). มติชน.

กฤตยา อาชวนิจกุล. (2554). *เพศวิถีศึกษากับเพศวิถีปฏิบัติในสังคมไทย*.: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

การกีฬาแห่งประเทศไทย. (2558). รายงานประจำปี 2558: งานวิจัยเพื่อสุขภาพและนันทนาการ. : การกีฬาแห่งประเทศไทย.

กาญจนา แก้วเทพ และ สมสุข หินวิมาน. (2551). *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎี เศรษฐศาสตร์การเมือง กับสื่อสารศึกษา*.: ภาพพิมพ์

กาญจนา วิสุทธิวัฒน์. (2550). *แนวคิดและบทบาททางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่มีต่อการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช).

กิตติกร สันคติประภา. (2550 ). การลวงลามทางเพศกะเทย: นัยสำคัญภายใต้วาทกรรมรักต่างเพศ.

(ปริญญานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต ). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์.

เปลี่ยนเป็น

เกษมชัย เสือสุวรรณศรี. (2561). เข้าใจอัลไซเมอร์เมื่อสมองเสื่อมไม่ใช่แค่เรื่องความจำ.

Bumrungrad International Hospital. Retrieved June 2, 2018, from

<https://www.bumrungrad.com/th/health-blog/september-2018/alzheimer-disease>

เกษียร เตชะพีระ. (2015). “โจทย์การเมืองไทยที่เปลี่ยนแปลงไป ใน 2 ทศวรรษ จากพฤษภาคม 2535

ถึงปัจจุบัน. วารสารพัฒนศาสตร์ วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 10(1). สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/gvc-tu/article/view/31010>

เก็จกนก เอื้อวงศ์. (2562). การสนทนากลุ่ม: เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่มีประสิทธิภาพ.

STOU Education Journal, 12(1), 17-30.

โกสินทร์ รัตนประเสริฐ. (2555). สิ่งแรกในสยาม. ยิปซี กรุป.

ไกรฤกษ์ นานา. (2550). สยามกู้เกียรติตนเอง : ทางออกและวิธีแก้ปัญหาชาติบ้านเมืองเกิดจากพระราชกุศโลบายของพระเจ้าแผ่นดิน. มติชน.

คชาธิป พาณิช. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ว่าด้วยชายรักชายในหนังสือพิมพ์ราย วันภาษาไทย ปี พ.ศ. 2555: การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คมพล สุวรรณบุญ (2561) การวิจัยเชิงคุณภาพทางสังคมศาสตร์เบื้องต้น.: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จักรกริช โพธิ์ศรี. (2557). การนำเสนอภาพแทนของรักร่วมเพศชายในเพลงลูกทุ่งและหมอลำ.

มหาวิทยาลัยขอนแก่น,

จันทิมา ปัทมธรรมกุล. (2550). วิเคราะห์การสร้างวาทกรรมความงามของโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).

จามะรี เชียงทอง. (2560). สังคมชนบทในโลกสมัยใหม่. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

จารึก สูดใจ. (2555). ศิลปะการเดินลีลาในประเทศไทย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- จิตติ มงคลชัยอรัญญา. (2562). ลีลาศในบริบทสังคมไทย: การกล่อมเกลாத่างร่างกายกับการควบคุมทางอำนาจ. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 8(1), 43-62.
- จิตติมา เจือไทย. (2551). การก้าวข้ามสู่สุนทรียะแห่งตัวตนของคนพิการ. *วารสารลุ่มน้ำโขง*, 4 (2), 81-102.
- จิรประภา อัครบวร และ ประยูร อัครบวร. (2558). บทเรียนจากการปฏิรูประบบบริหารราชการ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 2(1), 1-28.
- จิราวรรณ นันทพงศ์. (2552). บทบาทของการสื่อสารกับการสร้างและนำเสนออัตลักษณ์ ของกลุ่มวัฒนธรรมยอย่นักเต้นบ๊อบอยในประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2551). การเปิดพื้นที่ของชุมชนในการอำนวยความสะดวกธรรม.: โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- จุไรพร จิตพิทักษ์. (2553). วัยรุ่นชาติพันธุ์ชายขอบกับการปรับตัวในเมืองเชียงใหม่ : กรณีศึกษาวัยรุ่น ปกาเกอญอ: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2553). *เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต* (พิมพ์ครั้งที่ 6 ). ด้านสุทธาการพิมพ์.
- ชนิดา ยินดีเขต. (2550). การพัฒนาการนเทศการศึกษาภายในโรงเรียน.: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2.
- ชนิดา เสี่ยมไพศาลสุข. (2550). *เศรษฐกิจของทรัพย์สินเชิงสัญลักษณ์:โครงการจัดพิมพ์คปไฟ*.
- ชวิตรา ตันติมาลา. (2560). การสร้างอัตลักษณ์ของตลาดนัดภายในมหาวิทยาลัยของรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชลภูมิ บรรหาร. (2559). พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการใช้ศิลปวัฒนธรรมสร้างความทันสมัย. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, 18(1), 15 - 25.
- ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์. (2551). *ประวัติศาสตร์ของเพศวิถี: ประวัติศาสตร์เรื่องเพศ/เรื่องเพศในประวัติศาสตร์ไทย*. กรุงเทพฯ มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.).
- ชัยณรงค์ เครือนวน. (2558). *ปฏิบัติการและการต่อสู้ทางวาทกรรมในการพัฒนาอุตสาหกรรม*
- ชาย โพธิ์ลีตา. (2562). *ศาสตร์และศิลป์การวิจัยเชิงคุณภาพ: อมรินทร์พริ้นติ้ง*.

ชินะโอภาส สะพานทอง. (2554). การใช้เวลาร่วมกับการเปลี่ยนแปลง. *วารสารคณะพลศึกษา*, 14(ฉบับพิเศษ).87-93.

ชีรา ทองกระจ่าย. (2565). จาก “กะเทย” สู่ “ผู้หญิงข้ามเพศ”การเปลี่ยนแปลงเชิงวาทกรรมว่าด้วยอัตลักษณ์ทางเพศในสังคมไทย. *วารสารมานุษยวิทยา*, 6(1), 143-182. สืบค้นจาก <https://www.stou.ac.th/Schoolnew/polsci/UploadedFile/82427-8.pdf>

ชูเกียรติ ฉาโสงและคณะ. (2550). ศิลปินครูบ้านป่า สลา คุณวุฒิ (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์มังกร.

โชติรส โกวิทวัฒนพงศ์. (2556). ยุโรปในมุมมองวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์: ศูนย์ยุโรปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไชยพัฒน์ ธรรมชุตินันท์. (2565). พัฒนาการของกฎหมายลักษณะครอบครัวในไทย. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 51(2), 470–483.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2560). *วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และความเป็นอื่น*. วิชาษา.

ชาмуเอล เจ สมิต. (2549). *จดหมายเหตุสยามไสมย* (พิมพ์ครั้งที่ 2 ).ต้นฉบับ.

เซอร์จอห์น เบาว์ริง. (2547). *ราชอาณาจักรและราชรัฐสยาม 1: มุขนิธิโดยต่างประเทศไทย*.

ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์. (2555). ปีศาจปไตโย : ภาพสะท้อนแห่งความไม่เสมอภาคระหว่างชายหญิงในสังคมเอเชีย. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 4(2), กรกฎาคม–ธันวาคม 2555

ณัฐพล ใจจริง. (2558). *ขอฝันใฝ่ในฝันอันเหลือเชื่อ: ประวัติศาสตร์ที่เพ่งสร้างของสยามจากรัชนกาลที่ 5 ถึงปัจจุบัน..* ฟ้าเดียวกัน.

ณัฐวุฒิ ปรียวนิตย์. (2557). การตัดถนนในพระนครกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชนชั้นนำสยาม. *วารสารหน้าจั่ว*, 347 – 380.

ดวงฤทธิ แคล้วปลอดทุกข์. (2547). *ราชพัสดราภรณ์ฝ่ายใน สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. ม.ป.พ.

ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล. (2539). *กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนา*.: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เดอห์ริง คาร์ล. (2555). *แผ่นดินและผู้คนชาวสยาม*.: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ถวิลวดี บุรีกุล, ปัทมา สุปก่าป้ง, สติธร ธานานิโชติ และ จารุวรรณ กาบซ้อน. (2558). *สาระสำคัญ*



ของร่าง รัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูป: เอกสารประกอบการ สัมมนาการเผยแพร่ความรู้ความ  
เข้าใจและรับฟัง ความคิดเห็นของประชาชนต่อร่างรัฐธรรมนูญ: สำนักการพิมพ์ สำนักงาน  
เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

เทพชู ทับทอง. (2545). อนุทินกรุงเทพฯ ภาพแห่งความทรงจำ: ปิริมิต.

ธงชัย เจริญทรัพย์มณี. (2542). สีสาค.: สุริยวิสาสน์.

ธนา วงศ์ญาณณาเวช. (2554). ได้แต่ยงนักดนตรี เล่ม 2. พิมพ์ลักษณะ

ธนาชัย สุนทรอนันตชัย. (2561). มาตรการทางกฎหมายในการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากข้อมูล  
ข่าวสารของรัฐและการคุ้มครองปกป้อง. *Huachiew Chalermprakit Law Journal*, 8(2),  
107-126.

ธนาสฤษฏี สตะเวทิน. (2555). เอเชียอาคเนย์: พัฒนาการ ทางการเมืองและการ-ต่างประเทศ.:  
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2550). ปฏิวัติบริโภค : จากสิ่งของฟุ่มเฟือยมาสู่สิ่งจำเป็น. ศูนย์มานุษยวิทยา  
สิรินธร (องค์การมหาชน).

ธิดาดาว เดชศรี. (2562). ความ “หวั่นไหว” ในนวนิยายห้วงรักเหนือโลกของหลวงวิจิตร วาทการ.  
*วรรณ วิทัศน์*, 19(1), 81-106.

ธีรพงศ์ สุกุลศรี, กนกวรรณ ธาวารวรรณ และคมกฤช ตะเพียนทอง. (2564). พันธนาการข้ามยุค:  
อุดมการณ์เพศดิน(ไม่เคย)ได้. *สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์*,  
17(2), 91-108.

นงชนก ผิวเกลี้ยง. (2556). คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานเทศบาลตำบล ในเขตพื้นที่  
จังหวัดยะลา. *Faculty of Humanities and Social Sciences Thepsatri Rajabhat  
University Journal*, 10(1), 51-64.

นงนัส ตาปสนันท์. (2551). พฤติกรรม “การแสวงหาความเป็นเลิศและความแตกต่างทางชนชั้น” ใน  
สังคมยุโรป *วารสารรามคำแหง*, 62-77.

นภวรรณ ตันติเวชกุล. (2557). การสื่อสารประชาสัมพันธ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า  
เจ้าอยู่หัว. *วารสารการประชาสัมพันธ์และการโฆษณา*, 7(1), 12-37.

นภาพร อติวานิชยพงศ์, กนกวรรณ ระวัง และ กนกวรรณ แซ่จ้ง. (2557). สังคมชนบทไทยในมุมมอง  
บัณฑิตอาสาสมัคร: บทสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานศึกษาของบัณฑิตอาสาสมัคร  
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ชุดโครงการวิจัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: วิทยาลัยพัฒน  
ศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์.

นฤพนธ์ ดั้ววิเศษ. (2556a). เพศหลากหลายในสังคมไทยกับการเมืองของอัตลักษณ์. *Journal of Social Sciences, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University*, 25(2), 137-168.

นฤพนธ์ ดั้ววิเศษ. (2556b). พื้นที่ของเพศนอกกรอบในสังคมไทย ในมิติการเมืองและ วัฒนธรรม. สืบค้นจาก ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน): [http://www.sac.or.th/main/content\\_detail.php?content\\_id=733](http://www.sac.or.th/main/content_detail.php?content_id=733)

นารีวรรณ กลิ่นรัตน์. (2550). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของชนชั้นกลางไทยในกระแสโลกาภิวัตน์. สาขาการปกครอง. (ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, นิตยา เงินประเสริฐศรี. (2544). ทฤษฎีองค์การ แนวการศึกษาเชิงบูรณาการ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นิตยา เงินประเสริฐศรี. (2544). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 27 (2) ,61-73.

นิธิวัฒน์ เตมะวัฒนานนท์. (2557). การสร้างความฉลาดรู้เรื่องเพศของอาจารย์ชายรักชายในสถาบันอุดมศึกษา: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นิพนธ์ แจ่มดวง. (2550). เสียงจากชายแดนใต้: บทสังเคราะห์ มหาวิทยาลัยมหิดล. ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี.

นิรมล อรุณรัตน์. (2545). บทบาทของเพศสภาพในสังคมไทย. มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.).

เนติ สุนทรวราวิทย์. (2553). การสร้างความหมายและตัวตน “เกย์” ในพื้นที่แห่งความเป็นจริงและพื้นที่ ไซเบอร์. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์,

บำรุง บุญปัญญา. (2549). แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในการพัฒนา. ใน สนั่น ชูสกุล. (บรรณาธิการ). 3 ทศวรรษแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน. โรงพิมพ์เดียนตุลา.

เบญจมาศ แพทอง. (2540). *บายศรี: สัญลักษณ์ของพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต*.: กรมศิลปากร.

เบญจวรรณ อุบัติฉาย. (2561). Foucault's Concept of Subjectivity and the Process of Subjectification. *CRMA Journal of Humanities and Social Sciences*, 5, 159–208. สืบค้นจาก [https://so01.tci-thaijo.org/index.php/CRMA\\_HUSO/article/view/154546](https://so01.tci-thaijo.org/index.php/CRMA_HUSO/article/view/154546)

ปะติสธรณ์ เพ็ญสุต. (2557). พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับความเป็นศูนย์กลางจักรวาลเชิงสัญลักษณ์ ณ พระเจดีย์ ประธาน วัดบวรนิเวศวิหาร *Damrong Journal of The Faculty of Archaeology Silpakorn*, 13(1), 179-204

- ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ. (2560). คนข้ามเพศ: ตัวตน วัฒนธรรมย่อย และพื้นที่ทางสังคม. *ดำรงวิชาการ*, 16(1), 98-125.
- ปรีชา ช่างขวัญเย็น และ สมภาร พรมทา. (2556). มนุษย์กับศาสนา. *จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- ปัทมา สารสุข. (2565). รูปแบบการพัฒนาทักษะการเป็นพิธีกรมืออาชีพ โดยใช้กิจกรรมของนักศึกษาที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ). *วารสารวิจัยและพัฒนาสถาบันราชภัฏสวนสุนันทา*, 14(2), 225–238. <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/dsr/article/view/6242>
- ปัทมาวดี สิงห์จารุ. (2558). การออกกำลังกายด้วยลีลาของผู้สูงอายุ *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 21 (2), 99-108.
- พรสุข นุ่นนิรันดร์ และคณะ. (2562). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (พิมพ์ครั้งที่ 8) : บริษัท อักษรเจริญทัศน์ จำกัด.
- พลากร เจียมธีระนาถ. (2554). วาทกรรมชายเป็นใหญ่ในภาพยนตร์ไทยที่ให้ความสำคัญแก่สตรี. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต ). สาขาการภาพยนตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- พวงทิพย์ เกียรติสกุล. (2534). บทบาทของชาวจีนและชาวตะวันตกต่อกิจการเหมืองแร่ดีบุกของมณฑลภูเก็ต ตั้งแต่ ต้นพุทธศตวรรษที่ 25 พ.ศ. 2474: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พันธุ์ทิพย์ รามสูต. (2540). แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. : ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนาชนบท คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พูนพิศ อมาตยกุล. (2529). *ดนตรีวิจักษ์*: โรงพิมพ์เรือนแก้ว.
- เพ็ญประภา ภัทรานุกรม. (2559) ความเหลื่อมล้ำทางเพศภาวะ: “ปัญหาความรุนแรง” ข้อท้าทายและทางออก Gender Inequalities: “The Problem of Violence” Challenge and Solution. *Journal of Social Development and Management Strategy*, 18, 104–136. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsd/article/view/62633>
- เพ็ญพรรณ กี่เจริญ (2563). การคุกคามทางเพศในสังคมไทย. *วารสารสหวิทยาการ*, 10(1), 33–53. สืบค้น จาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/citujournal/article/view/246820>
- ไพบุลย์ ช่างเรียน. (2516). *สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา*. ฝูงวิทยา.
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทุนทางวัฒนธรรมด้านการละเล่นท้องถิ่น ของชุมชนดุสิตาราม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร. *Suan Sunandha Asian Social Science*, 10(1), 52–63. สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/ssajournal/article/view/256602>

- มณีรัตน์ ปิ่นวิเศษ. (2550). *ชีวิตและวัฒนธรรมไทย*. สำนักพิมพ์เอมพันธ์จำกัด.
- มลฤดี ลาพิมล. (2551). *วาทกรรมเรื่องเพศในหลักสูตรเพศศึกษาแนวใหม่ : มุมมอง การต่อรอง และ การประยุกต์ใช้*. มุลินิสสร้างความรู้เข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง.
- มานิช ดินลานสกุล. (2549). *วัฒนธรรมอำนาจ: กระบวนการผลักดันให้เป็นชายขอบกรณีชาวเลในว นินาย เรื่อง เสี่ยงเพรียกจากท้องน้ำ มหาวิทยาลัยทักษิณ*.
- มิเชล ฟูกูต์. (2554). *Michel Foucault, The chapter "Les Corps dociles" from Surveiller et ppunir*, ร่างกายใต้บังคับการ ปฐมบทแห่งอำนาจในวิธีสมัยใหม่. แปลโดย ทองกร โภคธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 2 ). โครงการจัดพิมพ์คืบไฟ.
- ยุวรี โชคสวนทรัพย์. (2554). *กิจการสถานบันเทิงในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2488 - 2545*: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รัฐฤทธิ์ จักรวรรดิโยธิน. (2554). *ถนนพระยาพิพัฒน์ : เรื่องเล่าจากปลายซอย*.: ซิลค์โรดพับลิเชอร์ เอเยนซี.
- รังษุณี บุญชล. (2551) *ประวัติและการลีลา Social Dance*. (พิมพ์ครั้งที่ 4).: สกายบุ๊คส์จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*.  
สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- เรืองฟ้า บุรากร. (2550). *การสื่อสารกับการสร้างอัตลักษณ์ "กระเทย" ในพื้นที่คาบาเรต์โชว์*.  
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.  
<https://doi.org/10.14457/TU.the.2007.638>
- วรรณ จีระเดชากุล. (2551). *นันทนาการสำหรับเด็ก*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณดี สุทธิวรการ. (2556). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการ: การวิจัยเพื่อเสริมภาพและการสรรค์สร้าง*.: สำนักพิมพ์ สยามปริทัศน์.
- วิฐฐะยา. (2565). *วาทกรรมกับอัตลักษณ์ในสังคมไทยร่วมสมัย: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2556). *230 ปี ศรีรัตนโกสินทร์ มรดกความทรงจำกรุงเทพมหานคร*.: โครงการวิจัย 100 เอกสารสำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย.
- วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. (2555). *โครงการการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาบันตยกรรมไทยสมัยใหม่: สถาบันตยกรรมไทยสมัยใหม่ภายใต้โลกาภิวัตน์และท้องถิ่นภิวัตน์: รายงานวิจัย สกว*.
- วิลาสินี พิพิธกุล และ กิตติ กันภัย. (2546). *เพศและการสื่อสารในสังคมไทย (รายงานผลการวิจัย)*.: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิไลเลขา ถาวรอนสาร. (2545). *ชนชั้นนำไทยกับการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตก*.: เมืองโบราณ.

ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี. (2550). การเมืองชายขอบและการใช้ความรุนแรงและการเมืองแห่งอัต

ลักษณ์ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี,

ศิริพร รักดีผาสุข. (2561). การศึกษาบทบาทของกิจกรรมทางวัฒนธรรมในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต

ของผู้สูงอายุ (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).

ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์. (2547). การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัฒนธรรมผ้าทอพื้นบ้านสู่ระบบอุตสาหกรรม

สินค้าชุมชน: ศึกษากรณีกลุ่มแม่บ้านเพิ่มพูนทรัพย์ ตำบลนาเชือก อำเภอนาเชือก จังหวัด

มหาสารคาม. ใน รายงานวิจัย.: กระทรวงวัฒนธรรม.

ส.พลายน้อย. (2555). เล่าเรื่องเมืองบางกอกฉบับสมบูรณ์ (พิมพ์ครั้งที่ 7) : พิมพ์คำ.

สนธยา พลศรี. (2545). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์.

สมชาย ปรีชาศิลปกุล. (2558). เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธตามบทบัญญัติแห่ง

กฎหมาย รายงานการศึกษาวิจัย: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

สรยา รอดเพชร, ทศนีย์ ทานตวาณิช และ นัทธนัย ประสานนาม. (2551). ผู้หญิงกับปีศาจปไต

ยในนวนิยายของอุทิศ เหมะมูล. *Journal of Humanities and Social Sciences Prince of*

*Songkla University* 14(1), 53–80. สืบค้นจาก [https://so03.tci-](https://so03.tci-thaijo.org/index.php/eJHUSO/article/view/13158)

[thaijo.org/index.php/eJHUSO/article/view/13158](https://so03.tci-thaijo.org/index.php/eJHUSO/article/view/13158)

สุพจน์ แจ้งเร็ว. (2553). ลีลาศ: วาทกรรมทางวัฒนธรรมในสังคมไทยสมัยใหม่. *วารสารศิลป*

*ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 10(1), 25–48.

สายสวาท ราโพธิ์. (2556). การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมไทยจากอิทธิพลตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ 5–

6. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 20(2), 91–108.

สาระ มีผลกิจ. (2542). สตรีในราชสำนักสยามตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัวถึงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2394–2468. (วิทยานิพนธ์

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร,

สาโรจน์ โอพิทักษ์ชีวิน. (2550). การบริหารเชิงกลยุทธ์: สำนักพิมพ์เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่นอินโดไชน่า.

สำนักกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2554). รายงานสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัว

ประจำปี 2554.: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2565). รายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของ

บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย ประจำปี 2565.: สำนักงาน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.



สำนักงานพัฒนาการกีฬาและนันทนาการ. (2550). นันทนาการ. สืบค้นจาก

<http://www.brdp.osrd.go.th/forlire/conclusion.htm>

สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ. (2562). คู่มือการส่งเสริมสุขภาพจิตในชุมชน.:

สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ

สายพิน ศุพุทธรมงคล. (2558). พูโกต์ ความรู้ฉบับพกพา: โอเพ่นเวิลด์.

สุจารี สวงโท, พรหมสม เปาปราโมทย์ และ ดวงสุดา เมืองวงษ์ม. (2553). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมี

ส่วนร่วม: กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในชุมชน. ขอนแก่น: คณะ

สาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุชาดา ทวีสิทธิ์. (2560). เพศภาวะและอัตลักษณ์ในสังคมไทยร่วมสมัย.: ศูนย์ศึกษานโยบาย

สาธารณะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุพจน์ แจ้งเร็ว. (2553). ลีลาศ: วาทกรรมทางวัฒนธรรมในสังคมไทยสมัยใหม่. วารสารศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 10(1), 25-48.

สุภางค์ จันทวานิช. (2531). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ .โครงการตำราพื้นฐานคณะรัฐศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุมาลี คล่องวิทยา. (2555). “เฟมินิสม์ในสังคมไทย: ประวัติศาสตร์และบริบท.” ใน รวมบทความ

วิชาการเพศภาวะกับสังคมไทย.: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).

สุเมษย์ หนกหลัง และ ทศพล วัฒนานุกุลวงศ์. (2024). วิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์:

การเสริมพลังของชุมชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม. วารสารวิจัยสังคมและปริทัศน์,

47(1), 269-521. สืบค้นจาก <https://so04.tci->

[thaijo.org/index.php/socialresearchjournal/article/view/269521](https://so04.tci-thaijo.org/index.php/socialresearchjournal/article/view/269521)

องอาจ นัยพัฒน์. (2548). วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์และ

สังคมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 1).: สามลดา.

อนรรฆอร บุรณานนท์. (2552). การแสดงคัพเวอร์แดนซ์ในฐานะพื้นที่สื่อสารของวัยรุ่น.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. (2546). อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด Identity. สภาวิจัย

แห่งชาติ.

อมรา พงศาพิชญ์. (2547). มนุษย์กับวัฒนธรรม ในสังคมและวัฒนธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 9 ).:

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2014). ความเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็น “เมือง” ของสังคมชนบท :  
กระบวนการเคลื่อนไปสู่ “ประชาธิปไตย” วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี , 6(2), 93–120 สืบค้นจาก <https://e-journal.sru.ac.th/index.php/jhsc/article/view/122>

อนันตญา ตั้งประสมสุข. (2564). สังคมปีศาจไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: ภาพสะท้อนบุรุษมี  
อำนาจและสิทธิเหนือสตรีจากการศึกษาละครไทย ในช่วงปีพ.ศ. 2560-2564 กรณีศึกษา  
ละครเรื่องเมีย 2018 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อานันท์ กาญจนพันธ์. (2552). “ความเข้าใจ วัฒนธรรม ในงานวิจัยสังคมไทย” มานุษยวิทยาปะทะ  
วัฒนธรรมศึกษา.: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

อารยา สุขสม (2559). สิทธิมนุษยชนในเรื่องวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศในระบบกฎหมายไทย.  
(วิทยานิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต). คณะนิติศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อุทัย หิรัญโต. (2522). หลักสูตรวิทยา. กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์.

เอนก มากอนันต์. (2550). แนวคิดเรื่องคติจักรพรรดิราชของชนชั้นนำ ไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2172-  
2394 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอ็ดน่า บรูเนอร์ บัลคีลย์, แมรี บัลคีลย์ สแตนตัน และ เด็กัวมฯ รุ่น 100. (2550). สยามคือบ้านของ  
เรา : บันทึกของมิชชันนารีอเมริกันที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยสมัยรัชกาลที่ 5.  
กรุงเทพฯ ประจักษ์ศิลปาคมที่จัด.

ภาคผนวก





ภาคผนวก ก

ประวัติผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 เยาวชนชาย จำนวน 3 -คน เยาวชนหญิง จำนวน 3 คน เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย จำนวน 3 คน และ เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย และเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง ที่ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 12 คน ที่มาเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอนการวิจัยร่วมกับผู้วิจัยในการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์โดยเยาวชนเพื่อส่งเสริม “ลีลาศ” ให้เป็นกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไทย ดังนี้

#### กลุ่มเยาวชนชาย

เยาวชนชายคนที่ 1 เป็นนักกีฬาลีลาศที่มีอายุ 20 ปี เริ่มเข้าวงการลีลาศมาตั้งแต่อายุ 8 ขวบ มีความรู้ความสามารถ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ลีลาศทั้งการแข่งขัน การอบรม การสอน ลีลาศในสถาบันลีลาศชั้นนำในประเทศไทย ซึ่งจากการผ่านประสบการณ์ทางด้านลีลาศทำให้เห็นถึงการเลือกปฏิบัติของกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศในการเข้าร่วมกิจกรรมและเกิดการตั้งคำถามร่วมกับเพื่อนนักลีลาศในความเห็นอกเห็นใจเพื่อนนักลีลาศที่มีความหลากหลายทางเพศในการลงสมัครแข่งขันลีลาศที่ต้องเลือกตามเพศของตัวเอง จึงทำให้รู้สึกที่ไม่ยุติธรรมกับเพื่อนนักลีลาศคนนั้น ทั้งที่ลีลาศเป็นกิจกรรมนันทนาการสร้างความสนุกสนาน และเป็นจุดส่วนร่วมของคนทุกเพศทุกวัยได้ เพราะตัวเขาเองรู้จักลีลาศมาตั้งแต่เด็ก ด้วยการไปงานลีลาศตามสโมสรและการจัดงานลีลาศเพื่อเข้าสังคม จนได้มาแข่งขันและทำให้รู้ว่าลีลาศก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและสมัยนิยม ดังนั้นจึงมีความคิดในตัวเองว่าถ้าลีลาศทุกคนเต้นได้ทุกเพศก็สามารถเต้นลีลาศได้เช่นกัน เพราะตัวเขาอยากให้ลีลาศสร้างความสนุกสนาน และเป็นความบันเทิงสำหรับทุกคน เยาวชนชายจึงเข้าร่วมการวิจัยและมาเป็นผู้ร่วมวิจัยเพื่อการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม

เยาวชนชายคนที่ 2 เป็นนักลีลาศอิสระ อายุ 22 ปี มีความชื่นชอบลีลาศ และเต้นลีลาศตั้งแต่ตอนเข้าเรียนมหาวิทยาลัย และมีความสนใจใฝ่เรียนรู้ มีคลาสเรียนลีลาศที่ไหนจะเข้าเรียนกับกลุ่มเพื่อนรุ่นเดียวกันเมื่อมีโอกาส และเมื่อไม่มีเพื่อนก็เข้าเรียนร่วมกับผู้สูงอายุในคลาสเดียวกัน ทำให้มีประสบการณ์ตรงในการจัดระดับชั้นในการเรียนและเข้าสังคม และแม้จะเป็นผู้ชายและชอบลีลาศมากแค่ไหน แต่ถ้ามีความรู้ความสามารถไม่เพียงพอที่จะออกงานลีลาศเพื่อเข้าสังคมก็ต้องเป็นผู้ที่ถูกเลือกในการขอเข้าคู่เต้นลีลาศไม่ว่าจะเป็นการเต้นลีลาศเพื่อการออก



กำลังกาย หรือการเต้นลีลาศเพื่อเป็นอาชีพเสริม เยาวชนคนที่ 2 จะถูกเลือกให้เป็นคนรองสุดท้ายของการจับคู่เต้นลีลาศเสมอ และทำให้เกิดการตั้งคำถามผู้ลีลาศเขาวัดกันด้วยความรู้ความสามารถทางการแข่งขันเท่านั้นหรือ ถ้าเขาไม่แข่งเขาจะเต้นลีลาศเพราะแค่ความชอบไม่ได้หรือ แบบไม่ต้องเข้าคู่ หรือทดลองไปสักพักก่อนแล้วค่อยเลือกที่จะแข่งขันหรือจะแค่การเต้นลีลาศเพื่อความสุขของตนเองได้ เยาวชนชายคนที่ 2 เข้าร่วมการวิจัยการวิจัยและมาเป็นผู้ร่วมวิจัยเพื่อขับเคลื่อนลีลาศเพื่อให้เกิดทางเลือกใหม่สำหรับทุกคน

เยาวชนชายคนที่ 3 เป็นนักกีฬาลีลาศมีอายุ 18 ปี เป็นนักกีฬาลีลาศที่มีสังกัดของสถาบันลีลาศชั้นนำของประเทศไทย มีความรู้ความสามารถและคู่เต้นมากกว่า 3 คู่ทั้งคู่เต้นลีลาศมืออาชีพชาวไทย คู่เต้นลีลาศชาวต่างชาติ และคู่เต้นลีลาศสำหรับรับจ้างหารายได้พิเศษเพื่อออกงานลีลาศเพื่อเข้าสังคม และคู่เต้นชาวต่างชาติที่สนับสนุนเรื่องค่าเรียนกับโค้ชระดับ Top ของโลก และออกค่าใช้จ่ายในการเต้นลีลาศเพื่อการแข่งขันในเวทีที่ได้ตามตกลง แต่คู่เต้นลีลาศที่เป็นคนไทยสำหรับการฝึกซ้อมเพื่อการแข่งขัน และการจัดคลาสสอนลีลาศด้วยกัน และการออกงานแสดงโชว์ลีลาศเมื่อรับเชิญในของงานลีลาศชั้นนำต่าง ๆ ในประเทศไทย ซึ่งจากประสบการณ์ของเยาวชนชายคนที่ 3 ที่เป็นผู้มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักจากการติดอันดับ Top ลีลาศของงานแข่งขันลีลาศระดับโลก ซึ่งเยาวชนชายคนที่ 3 ยอมรับว่าจากประสบการณ์ที่ผ่านมาจากผู้เคยถูกเลือกให้เป็นคู่เต้นลีลาศตัวสำรอง กลับมาเป็นผู้เลือกผู้หญิงคู่เต้นลีลาศเอง และเลือกที่จะรับจ้างเพื่อออกงานเต้นลีลาศหรือเลือกที่จะไม่รับงานเต้นลีลาศก็ได้ เยาวชนชายคนที่ 3 ถึงแม้จะมีอายุน้อยแต่มีประสบการณ์ทั้งการแข่งขันและการเต้นลีลาศเพื่อออกงานมากกว่า 10 ปี เพราะด้วยครอบครัวของเยาวชนคนที่ 3 มีฐานะทางสังคม การลีลาศเพื่อเข้าสังคมจึงเป็นกิจกรรมที่ทำร่วมกันของครอบครัว และเยาวชนชายคนที่ 3 เข้ามาเป็นผู้ร่วมวิจัยเพื่อต้องการแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในการทำกิจกรรมลีลาศ เพราะจากประสบการณ์ถึงเขาจะมีใบเบิกทางและฐานะทางสังคมตั้งแต่เกิดแต่ไม่จำเป็นที่คนต้องมองเขาว่าเพราะครอบครัวเขาถึงมีวันนี้ แต่เป็นเพราะความรู้และความสามารถของเขาด้วยเช่นกัน เพราะตัวของเราเองคือผู้กำหนดและลิขิตชะตาของตัวเอง เพื่อแสดงจุดยืนถึงความเป็นตัวเองและการอยากขับเคลื่อนลีลาศให้เป็นกิจกรรมสำหรับทุกคน

## กลุ่มเยาวชนหญิง

เยาวชนหญิงคนที่ 1 เป็นนักกีฬาลิลาศที่มีอายุ 20 ปี เริ่มเข้าวงการลิลาศมาตั้งแต่อายุ 6 ขวบ มีความรู้ความสามารถ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ลิลาศทั้งการแข่งขัน การอบรม การสอน ลิลาศในสถาบันลิลาศชั้นนำในประเทศไทย และมีประสบการณ์การต่อสู้ต่อรองกับการเลือกคู่เต้น จากตัวสำรองจนกลายเป็นตัวจริง และเป็นเยาวชนหญิงที่มีฐานะระดับกลาง จึงต้องมีการทำงานเสริมจากการรับสอนลิลาศ รับงานแสดงลิลาศตามการรับเชิญ และทำงาน Part-Time เลิกเรียน เพื่อเก็บเงินส่วนหนึ่งไว้สำหรับตัดชุดลิลาศเพื่อการแข่งขัน เพราะผู้หญิงนักกีฬาลิลาศน้อยคนจะได้รับการสนับสนุนเรื่องค่าชุด ค่าเรียน ค่าตัวเครื่องบิน ฯลฯ เพราะการเต้นลิลาศมีค่าใช้จ่าย ทั้งชุด ลิลาศและอุปกรณ์ต่างๆ ของลิลาศมีราคาแพง ทั้งรองเท้าลิลาศ ชุดซ้อมลิลาศ ซึ่งเยาวชนหญิงคนที่ 1 มีประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการจัดลำดับทางสังคมของลิลาศ และการเลือกปฏิบัติเพราะการมีฐานะระดับกลาง เพราะคนในสังคมลิลาศนอกจากจะมองด้วยความรู้ความสามารถเฉพาะตัวแล้ว แม้ว่าจะมีความรู้ความสามารถมากเพียงใดแต่ในลิลาศ ที่เป็นผู้หญิง นักลิลาศจะต้องตกเป็นรองกว่าผู้ชายเสมอ เยาวชนหญิงคนที่ 1 เข้ามาร่วมในการวิจัยเพราะต้องการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศในลิลาศ การด้อยค่าในความเป็นผู้หญิงด้อยกว่าชายแต่ไม่เสมอไป ในลิลาศควรเป็นกิจกรรมที่สนุกสนานเพลิดเพลินไม่ควรนำลิลาศมาเป็นการจัดลำดับทางสถานะทางสังคมทำให้ไม่ได้รับความยุติธรรมจากการเข้าร่วมกิจกรรมลิลาศ

เยาวชนหญิงคนที่ 2 เป็นนักลิลาศอิสระ ที่มีความรักและชื่นชอบลิลาศเป็นอย่างมาก และใฝ่ฝันว่าในชีวิตจะเข้าสังกัดหรือเป็นเด็กฟลอร์ลิลาศชั้นนำของประเทศไทยให้ได้ และกำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ซึ่งเยาวชนคนที่ 2 เพราะความตั้งใจและความมุ่งมั่นอย่างแรงกล้าได้เข้าเป็นเด็กฟลอร์ลิลาศตามที่ใฝ่ฝันไว้แต่ประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมของเยาวชนคนที่ 3 ทำให้รู้ว่าการมีเงินทุนอย่างเดียวไม่พอยังต้องมีความรู้ความสามารถที่ต้องฝึกฝน และฝึกซ้อมด้วยตนเองเสียก่อน และเมื่อมีประสบการณ์เพียงพอที่จะต่อยอดความรู้ในสิ่งที่ชอบถึงจะสามารถสานต่อความฝันของตัวเองให้ไปสู่ความสำเร็จได้ เยาวชนหญิงคนที่ 3 ที่ครอบครัวคอยช่วยเหลือและสนับสนุนให้เรียนลิลาศเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เพราะเยาวชนหญิงคนที่ 3 เข้าวงการลิลาศเพราะคุณแม่และครอบครัวสนับสนุน แต่ไม่มีใครดันเป็นชอบดูความสวยงามของลิลาศ จึง

อยากให้เยาวชนหญิงคนที่ 2 มีรูปร่างที่สวยงามอย่างนักลีลาศ ซึ่งเยาวชนหญิงคนที่ 3 ยอมรับถึงการเต้นลีลาศทำให้มีรูปร่างที่สวยงาม แต่การมีรูปร่างที่สวยงามอย่างเดียวไม่เพียงพอ จะต้องมีความรู้ความสามารถและฝึกฝนลีลาศอยู่ตลอดเวลาถึงจะทำให้ร่างกายจดจำท่าทางต่างๆในลีลาศได้อย่างสมบูรณ์ ตามที่ผู้ชายนักลีลาศและผู้หญิงนักลีลาศส่วนใหญ่ต้องปฏิบัติตาม เยาวชนหญิงคนที่ 2 เข้าร่วมการวิจัยเพราะต้องการสร้างความเท่าเทียมทางเพศให้เกิดขึ้นในลีลาศโดยเฉพาะการมองผู้หญิงเป็นเครื่องมือโชว์ความสวยงามและเชิดชูนักลีลาศชาย

เยาวชนหญิงคนที่ 3 นักกีฬาลีลาศหญิงมีอายุ 24 ปี เป็นนักกีฬามีสังกัดในสถาบันสอนลีลาศชั้นนำในประเทศไทยที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งประสบการณ์การแข่งขัน และการสอนลีลาศ และการออกงานลีลาศด้วยการรับจ้างเต้นเป็นผู้ชาย และเต้นเป็นผู้หญิง ซึ่งจากความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่สั่งสมมาเป็นระยะเวลามากกว่า 12 ปี จากความชอบลีลาศเพราะเคยเห็นคู่ Top เต้นซ้อมและการแสดงโชว์ของคู่ Top ลีลาศที่มีชื่อเสียงในประเทศไทยจนทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการเต้นลีลาศและอยากเต้นลีลาศได้สวยงามตามคู่ไอดอลที่ชื่นชอบบ้าง จึงเริ่มเข้าชมรมลีลาศในขณะกำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง และมีการเข้ามาของสถาบันลีลาศเพื่อคัดเลือกนักกีฬาลีลาศเข้าสังกัด เยาวชนหญิงจึงได้รับเข้าร่วมสังกัดและมีการฝึกซ้อมร่วมกับคู่เต้นในสังกัดนั้น และด้วยความพยายามของเยาวชนคนที่ 3 ในการพิสูจน์ตนเองจากผลงานการแข่งขันว่าจะได้เป็นนักกีฬาในสังกัดต่อ หรือจะถูกประเมินไม่ผ่านและไม่ได้ไปต่อ และเยาวชนคนที่ 3 ได้เข้าเป็นเด็กฟลอร์ตามเจตนาธรรม ที่ได้ตั้งใจไว้ตั้งแต่เริ่มต้น เธอจึงหมั่นฝึกฝนและฝึกซ้อมอยู่ตลอดเวลาแม้คู่เต้นจะไม่ค่อยมีเวลาซ้อมด้วยกันก็ตาม แต่เยาวชนหญิงคนที่ 3 ต้องเปลี่ยนคู่เต้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งมาเจอคู่ที่เหมาะสมที่สุดท้ายก็ต้องแยกคู่กันเพราะด้วยฐานะของทั้งคู่ที่ไม่สามารถจับพรวด เรื่องการเรียนเทคนิคเพิ่มเติมจากโค้ช และการแข่งขันที่ต้องใช้เงินลงทุน เพื่อให้ได้ไปต่อได้ เยาวชนคนที่ 3 เลยต้องยอมจำนนต่ออำนาจที่ต้องปล่อยให้อิสระกับคู่เต้นเพื่อไปได้คู่เต้นที่ดีกว่าตนเอง เยาวชนหญิงคนที่ 3 เข้าร่วมการวิจัยเพื่อร่วมการขับเคลื่อนลีลาศให้เป็นกิจกรรมเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมและสร้างโอกาสในการเปลี่ยนแปลงสังคมของลีลาศได้

### กลุ่มเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชาย

เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชายคนที่ 1 มีอายุ 24 ปี เป็นนักกีฬา ลีลาศชายมาก่อนจะมาเป็นนักลีลาศแบบชายคู่ชาย เพื่อแสดงออกถึงจุดยืนในการต่อสู้ต่อรองถึงการมี ตัวตนของตนเองและรวมกลุ่มนักลีลาศแบบชายคู่ชายขึ้นในประเทศไทยเพื่อต่อรองกับผู้จัดอีเวนท์ ลีลาศต่างๆ เพื่อให้มีพื้นที่ในการแสดงออกถึงการเต้นลีลาศแบบชายคู่ชาย และยังมีการฝึกซ้อมและ รวมกลุ่มเพื่อฝึกซ้อมและนัดหมายสมาชิกกันอยู่เสมอ และจุดนัดหมายเป็นฟลอร์ลีลาศชั้นนำของ ประเทศไทยเพื่อซ้อมสำหรับการแข่งขัน หรือการแสดงโชว์ตามคำรับเชิญของเจ้าของจัดงานลีลาศ แต่ ด้วยสถานการณ์ของโควิด 19 ตั้งแต่ปี 2562 เป็นต้นมาทำให้เกิดการแยกย้ายคนละทิศละทาง แต่มี การติดต่อกันทางช่องทาง Line และ Facebook เพื่อสานสัมพันธ์ร่วมกันไว้ และเมื่อปี 2567 ที่ผ่าน มาได้มีการกลับมารวมกลุ่มอีกครั้งเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศในสังคม จึงเข้าร่วม การวิจัยเพื่อร่วมเป็นพลังขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศให้เกิดขึ้นในลีลาศสู่สังคม

เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชายคนที่ 2 มีอายุ 24 ปี เป็นนักกีฬา ลีลาศชายมาก่อนและเป็นนักลีลาศที่มีดีกรีนักกีฬาลีลาศระดับชั้นแนวหน้าของประเทศไทย และเป็นที่ รู้จักและมีชื่อเสียงในวงการลีลาศ และมีผลงานการแข่งขันลีลาศทั้งในประเทศและต่างประเทศร่วมกับ คู่เต้นลีลาศแบบชายคู่หญิงและมีประสบการณ์กับสังคมลีลาศที่ตั้งคำถามว่ามีดีกรีไปถึงแชมป์แต่มา เต้นลีลาศแบบนี้มันเสียตายของ ให้กลับไปเต้นแบบเดิมดีกว่า หรือรับเป็นจ๊อบๆ ไปดีกว่า ซึ่งเยาวชนที่ มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชายจึงต่อสู้ต่อรองและวาทะกลับไปถึงความรู้ ความสามารถของตนเองที่สามารถเต้นเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงก็ได้ที่อยากจะทำ แล้วมันผิดตรงไหนใน เมื่อมันเป็นความสามารถของตนเอง เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชายคนที่ 2 จึงเข้าร่วมมาเป็นผู้วิจัยเพื่อเปิดพื้นที่ให้ทุกเพศได้มีโอกาสในการแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศ ในลีลาศสู่สังคม

เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชายคนที่ 3 มีอายุ 20 ปี เป็น นักลีลาศอิสระที่มีความชื่นชอบในการเต้นลีลาศแบบชายคู่ชาย แต่จากประสบการณ์ที่ผ่านมาจะไม่ มีใครเต้นลีลาศแบบชายคู่ชายในสังคมไทย งานลีลาศในสังคมไทยจึงไม่ปรากฏการเต้นรำแบบชายคู่กับ ชายให้ปรากฏ และเกิดการตั้งคำถามว่า ทำไมไม่มีลีลาศแบบหญิงคู่หญิงยังเต้นด้วยกันเองแต่ทำไม การ เต้นลีลาศแบบชายคู่ชายถึงจะเต้นไม่ได้ แต่ไม่มีใครให้คำตอบได้และเมื่อเต้นลีลาศในฟลอร์แบบชายคู่ ชายจะถูกยืมให้มาเป็นแบบในการสอนท่าของผู้ชายที่ต้องการให้เป็นแบบซึ่งกันและกัน แต่จะไม่มี การเต้นลีลาศด้วยกันในฟลอร์แบบต่อท่าเต้นกันแบบจริงจัง เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศ

กำเนิดเป็นชายคนที่ 3 มีประสบการณ์จากการเต้นลีลาศและมีคู่เต้นชายหญิงเมื่อต้องออกงานลีลาศเพื่อเข้าสังคม แต่ยังไม่มีประสบการณ์แข่งขันลีลาศแบบชายคู่ชายและมีความตั้งมั่นว่า จะต้องได้แข่งขันลีลาศแบบชายคู่ชายบ้าง และพยายามหาคู่เต้นที่เป็นผู้ชายเพื่อมาเข้าคู่กันแต่ต้องถูกปฏิเสธเพราะไม่มีใครอยากเต้นด้วยและถูกมองว่าบ้า ใครจะไปเต้นด้วยจนเมื่อมาเจอการเต้นลีลาศแบบชายคู่ชายในการจัดอีเว้นท์ของการแข่งขันแบบ M2M ในงานลีลาศที่ไปจึงมีการติดต่อและขอเข้าร่วมกลุ่มเพื่อสานสัมพันธ์เรื่อยมาและคอยติดตามข่าวสารทาง Line เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นชายคนที่ 3 จึงเข้าร่วมการวิจัยเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศและจุดยืนของตนเองเพื่อต้องการให้ลีลาศเป็นกิจกรรมเพื่อสร้างสรรค์สังคมและให้ลีลาศเป็นกิจกรรมที่ทุกเพศทุกคนเต้นร่วมกันได้

#### **กลุ่มเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิง**

เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิงคนที่ 1 มีอายุ 23 ปี เป็นนักกีฬา ลีลาศมีสังกัด แต่ยังคงเต้นลีลาศแบบชายคู่หญิงบ้างเป็นครั้งคราวในการประกบคู่ชายคู่หญิงบางรายการ และการแข่งขันแบบหญิงคู่หญิงโดยตนเองเต้นเป็นผู้ชาย เพื่อนำเต้นลีลาศ โดยมีประสบการณ์การดูหมิ่นดูแคลนจากผู้ชายนักลีลาศที่แสดงออกอย่างชัดเจนถึงการที่ผู้หญิงจะมาเต้นเป็นผู้ชายและนำแบบผู้ชายเพราะด้วยรูปร่างแล้วยังไงก็เป็นผู้หญิงให้กลับไปเต้นเป็นผู้หญิงและตามง่ายขึ้น ซึ่งเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิงคนที่ 1 จึงตอบว่าทะเลาะกลับไปถึงการทำหน้าที่ตนเองให้ดีที่สุดไม่ว่าจะอยู่บทบาทไหน และเขามีสิทธิที่จะเต้นเป็นผู้หญิงหรือผู้ชายก็ได้ ไม่มีความผิดจะผิดก็ตรงที่ผู้พูดไม่ชอบและสังคมมองเขามากกว่า ซึ่งเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิงคนที่ 1 แสดงจุดยืนของตนเองอย่างชัดเจนในการนับถือตนเองและศักดิ์ของคนเท่ากันและตัดสินใจมาร่วมขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศเพื่อต่อสู้ต่อรองกับอำนาจชายเป็นใหญ่ในสังคมลีลาศ

เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิงคนที่ 2 มีอายุ 20 ปี เป็นนักลีลาศอิสระ ที่ไม่ชอบเต้นคู่กับผู้ชายลีลาศ แต่จะเต้นกับผู้หญิงด้วยกันเอง และเต้นทั้งชายทั้งหญิงสลับกันเต้นกับคู่เต้นแบบหญิงคู่หญิง และมีประสบการณ์ที่ไม่ดีกับการเต้นแบบคู่ชายหญิงจึงจำฝังใจในการเต้นลีลาศเลยไม่ไว้วางใจที่จะเต้นลีลาศในการเข้าคู่กันของชายและหญิงอีกต่อไป และชอบที่จะเต้นแบบหญิงคู่หญิงด้วยกันมากกว่า และมองว่าลีลาศควรเป็นกิจกรรมที่ใครจะเต้นคู่กันก็ได้ จะเป็นผู้ชายเต้นคู่กับผู้หญิง เต้นลีลาศหญิงคู่หญิง และเต้นลีลาศแบบชายคู่ชายก็ทำได้ไม่ต้องมากำหนดสิทธิในการเต้นเพราะมองว่าลีลาศเป็นกิจกรรมเพื่อสุขภาพ เพื่อสร้างการพบปะสังสรรค์ของคน ป้องกันโรค



สมองเสื่อมได้ ในเมื่อมันมีประโยชน์ทำไมต้องกำหนดการจับคู่เพื่อเข้าร่วมกิจกรรม เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิงคนที่ 2 จึงเข้าร่วมงานวิจัยเพื่อแสดงออกถึงการสร้างทางเลือกใหม่ให้กับทุกเพศในการขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศเพื่อให้ลีลาศเป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศสู่สังคม

เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิงคนที่ 3 มีอายุ 23 ปี เป็นนักลีลาศลีลาศอิสระ และเคยเป็นนักกีฬาลีลาศมีสังกัดมาก่อน มีความรู้ความสามารถด้านลีลาศมีประสบการณ์แข่งขัน การเข้าอบรมลีลาศ การสอนลีลาศตามสวนสาธารณะและมีการรวมกลุ่มกันเพื่อร้องเพลงและเต้นลีลาศ และจับคู่เต้นผู้หญิงกับผู้หญิงและในกลุ่มจะมีเฉพาะผู้หญิงเท่านั้นในการจับคู่เต้นกัน และจะไม่มีการจับคู่นอกกลุ่มของตนเอง และมีประสบการณ์การเต้นแบบเข้าคู่ชายหญิงและเกิดความไม่ไว้วางใจต่อการเต้นแบบชายคู่หญิง เพราะจากการโดนคู่เต้นชายดูหมิ่นดูแคลนถึงความเป็นผู้หญิงที่ไม่ใช่ผู้หญิงและเปลี่ยนคู่เต้นโดยไม่บอกกล่าว ทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อผู้ชายนักลีลาศที่เมื่อต้องการคู่เต้นก็จะยอมทำทุกอย่างเพื่อให้ได้แข่งขัน แต่พอมีคู่ใหม่ที่ดีกว่าก็จะเลิกเต้นลีลาศคู่กันอย่างไร้เหตุผล เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศมีเพศกำเนิดเป็นหญิงคนที่ 3 เข้าร่วมการวิจัยเพื่อแสดงออกถึงความเท่าเทียมทางเพศในลีลาศและเพื่อร่วมขับเคลื่อนความเท่าเทียมทางเพศให้เกิดขึ้นในลีลาศได้จริง



ภาคผนวก ข

ภูมิหลังและแรงบันดาลใจของผู้วิจัยในการทำปริญญานิพนธ์

## ภูมิหลังและแรงบันดาลใจของผู้วิจัยในการทำปริญญานิพนธ์

กว่า 20 ปีที่ผู้วิจัยได้คลุกคลีอยู่ในวงการลีลาศ ตั้งแต่วันที่ผู้วิจัยตัดสินใจลงชื่อสมัครเป็นสมาชิกชมรมลีลาศของมหาวิทยาลัย จากเพียงแค่เสียงตามสายที่ประกาศรับสมัครใหม่ กลายมาเป็นจุดเริ่มต้นของเส้นทางอันยาวไกลของชีวิตที่นำพาผู้วิจัยก้าวเข้าสู่โลกของลีลาศอย่างเต็มตัว จากนักศึกษาที่เรียนรู้จังหวะลีลาศขั้นพื้นฐานที่มีสัปดาห์การก้าวเท้าและท่าทางด้วยความกระตือรือร้น จนกลายมาเป็นนักกีฬาที่ลงสู่สนามแข่งขันลีลาศทั้งในระดับชาติและนานาชาติ และ“ลีลาศ” ทำให้ผู้วิจัยได้ทุนการศึกษาทางด้านความสามารถพิเศษ ประเภทกีฬาลีลาศ ในระดับปริญญาโท ต่อมาได้ทำหน้าที่อาจารย์ผู้สอน ถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคนิคที่บ่มเพาะมานานให้แก่นักศึกษาและนักกีฬา และยังได้รับเกียรติเป็นคณะกรรมการตัดสินลีลาศในรายการใหญ่ระดับโลก บนเส้นทางที่ผู้วิจัยเดินมาไม่ได้เพียงมอบทักษะการเต้นหรือชื่อเสียงทางด้านลีลาศเพียงเท่านั้น แต่ยังหล่อหลอมให้ผู้วิจัยได้มองเห็นวัฒนธรรมลีลาศในประเทศไทย ทั้งในฐานะของคนที่เป็ “ผู้ถูกกระทำ” ภายใต้โครงสร้างกฎกติกาและบรรทัดฐานที่ตีกรอบไว้ และในอีกบทบาทหนึ่งก็เป็ “ผู้กระทำ” ในฐานะโค้ช อาจารย์ และกรรมการ ที่มีหน้าที่คัดเลือกและตัดสินคุณสมบัติของนักลีลาศรุ่นใหม่ ให้เป็นไปตามมาตรฐานที่พื้นที่ลีลาศกำหนด

ผู้วิจัยต้องการให้ลีลาศเป็นกิจกรรมของทุกคน เป็นกิจกรรมที่ใครก็เข้ามาสัมผัสได้ ไม่ว่าจะมียายุ เพศ สถานะ หรือรสนิยมทางเพศใด ๆ ก็ตาม ลีลาศควรเป็นพื้นที่สร้างสุขภาวะทางกายและใจให้คนได้ออกกำลังกาย สนุกกับเสียงเพลง และได้สัมผัสศิลปะแห่งการเคลื่อนไหวร่วมกับผู้อื่นในแบบที่ให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกัน แต่เมื่อมองอย่างวิพากษ์ ผู้วิจัยกลับพบว่าลีลาศในประเทศไทยยังคงถูกตีกรอบด้วยบรรทัดฐานเรื่องเพศแบบอย่างเข้มงวด การที่ชายต้องคู่กับหญิงในการเต้นลีลาศ คือภาพจำที่ถูกปลูกฝังและผลิตซ้ำผ่านการแข่งขัน การฝึกสอน และการตัดสินมาตลอดหลายสิบปี ใครก็ตามที่อยากเต้นแบบชายคู่ชาย หรือหญิงคู่หญิง จะถูกมองว่า “ผิดปกติ” หรืออย่างน้อยก็ไม่ตรงกับมาตรฐานที่ถูกคาดหวังไว้

ผู้วิจัยเอง แม้เป็นผู้ที่อยู่ในวงการลีลาศ มีบทบาททั้งในฐานะผู้เล่น ผู้สอน และผู้ตัดสิน ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าครั้งหนึ่งผู้วิจัยก็เคยสับสนท้อถอยจากความรู้อลีลาศแบบเดิมนี้อไปโดยไม่รู้ตัว ผ่านการฝึกสอนที่กำหนดว่าใครควรเป็นลีดเดอร์ (ผู้นำ) ใครควรเป็นฟอลโลเวอร์ (ผู้ตาม) ตามกรอบเพศชายหญิง โดยละเลยความเป็นไปได้อื่น ๆ ที่อาจทำให้ลีลาศเป็นพื้นที่ที่หลากหลายและความเท่าเทียมสำหรับทุกคน เมื่อเวลาผ่านไป ประสบการณ์หลากหลายที่ได้รับ ทั้งจากการสอน การทำงานวิจัย และการได้คลุกคลีกับเยาวชน ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า ลีลาศยังมีศักยภาพมากกว่านั้น เพราะลีลาศสามารถเป็นกิจกรรมสร้างความเท่าเทียมทางเพศ ให้เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่เยาวชนจะได้ตั้งคำถามกับ

โครงสร้างอำนาจที่กดทับพวกเขา ไม่ใช่แค่ให้ยอมรับตามภาพจำว่าชายต้องคู่หญิง หรือการ  
เด่นต้องถูกนิยามด้วยบทบาททางเพศที่ตายตัว

เมื่อผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามาเรียนในระดับปริญญาเอกสาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ มศว ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เปิดมุมมองใหม่ทางสังคม และวัฒนธรรม ทำให้ผู้วิจัยมองลึกลงในฐานะกิจกรรมทางสังคม  
ด้วยสายตาที่ลึกซึ้งกว่าเดิม การได้เรียนรู้แนวคิดเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับอำนาจ ความรู้ ความจริง และ  
ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ทำให้ผู้วิจัยตระหนักว่า ลีลาศเองก็ตกอยู่ภายใต้โครงสร้างที่ผลิตซ้ำอัตลักษณ์  
เพศและความสัมพันธ์ระหว่างเพศอย่างแยบยล จนปิดโอกาสในการแสดงอัตลักษณ์ทางเพศที่ตัวเอง  
ต้องการในการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาศ ผู้วิจัยต้องการผลักดันให้ลีลาศในประเทศไทยเป็นกิจกรรมเพื่อ  
“ทุกคน” อย่างแท้จริง ที่ทุกเพศ ทุกวัย ทุกตัวตน ที่ไม่ต้องกลัวสายตาตัดสินว่าถูกหรือผิด ไม่ต้องกลัว  
การล่วงละเมิดทางคำพูด แต่ลีลาศจะเป็นพื้นที่แห่งความเท่าเทียม สนุกสนาน และเปิดโอกาสให้แต่ละ  
คนได้สำรวจ เรียนรู้ และเติบโตทั้งร่างกายและหัวใจไปพร้อมกัน นั่นคือเหตุผลที่ทำให้ผู้วิจัยต้องการ  
ทำงานวิจัยชิ้นนี้ ร่วมกับเยาวชน เพื่อให้พวกเขาได้ตระหนักและตั้งคำถามต่อบรรทัดฐานเดิม ๆ ใน  
ลีลาศที่เคยถูกยึดถือมายาวนาน และต้องการให้พวกเขามีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ที่ทำให้  
ลีลาศเป็นกิจกรรมที่ไม่เลือกปฏิบัติ กลายเป็นพื้นที่แห่งเสรีภาพ และ ความเท่าเทียมของสังคมไทยใน  
ที่สุด.





ประวัติผู้เขียน

